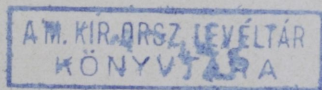

ÉRDÉLYI
ORSZÁGGYÜLÉSI EMLÉKEK.

TIZENHETEDIK KÖTET.

(1679–1682.)

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA.

≡ M A G Y A R

TÖRTÉNELMI EMLÉKEK.

KIADJA

A MAGYAR TUDOMÁNYOS AKADÉMIA

TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGA.

HARMADIK OSZTÁLY.

ORSZÁGGYÜLÉSI EMLÉKEK.

BUDAPEST, 1894.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

8/43xx

MONUMENTA COMITIALIA REGNI TRANSYLVANIAE.

ERDÉLYI
ORSZÁGGYŰLÉSI EMLÉKEK.

TÖRTÉNETI BEVEZETÉSEKKEL.

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRT. BIZOTTSÁGA MEGBÍZÁSÁBÓL

SZERKESZTI

✓ SZELÁGYI SÁNDOR

RENDES TAG.

TIZENHETEDIK KÖTET.

1679—1682.

BUDAPEST, 1894.

A M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

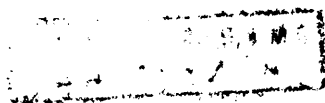
(Az Akadémia épületében.)

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA

8°/₂₈

Budapest, 1891. Az Athenaeum r. társulat könyvnyomdája.

XXXI. FEJEZET.

I.

Hijában ismerte el a krasznai gyűlés Theökölyt az erdélyi fejedelem képének, Wesselényi pártja még azután is ragaszkodott régi generalisához »a jó Pál uramhoz«, s nem volt rábírható, hogy magát közvetlenül Theököly alá rendelje. Július 28-án a margitai táborból egy lovas csapatot Zsibóra küldöttek s Wesselényit »kedve ellen« oda hozatták. Ezzel megtörtént a szakadás a bujdosók táborában, s Wesselényi meg is kezdte a külön operatiót, saját csapatával Körös-Ladányig húzódván.

De ezt a fejedelem nem nézhette nyugodtan. Épen a bujdosók miatt sok kellemetlensége volt a váradi basával, ki nem tartott jó szomszédságot Erdélylyel, »fegyverrel pusztította az ország határait«, ¹⁾ hódoltatott, rablott: a szakadás a bujdosók közt a váradi basát még vakmerőbbé tehetette volna. Aztán bénítólag hathatott volna a francia szövetségre is, melyet a nymwegeni béke különben is aláírt s melynek fentartása érdekében most folytak a tárgyalások a lengyel követtel. ²⁾

Apafi a szakadást csirájában el akarta fojtani s erre vonatkozólag utasításokat is küldött Theökölynek. Wesselényi tartva tette következményeitől, jó eleve igyekezett megnyugtanni a fejedelmet, hogy Margitára vonulásával s onnan Diószegre menésével köteles hűségén nem ejtett csorbat. ³⁾ De nem nyugtatta meg Apafit; azzal, hogy Theö-

¹⁾ Apafi júl. 15-ki levele a váradi basához. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 63. l.

²⁾ L. Törvények és Okiratok II.

³⁾ L. Törvények és Okiratok I.

kölynek nem akarta magát alárendelni, még is megsértette a köteles hűséget, melylyel mint erdélyi alattvaló a fejedelemlennek tartozott. Theököly Apafi parancsára felverte Wesselényi kis-marjai táborát (szept. 4.) s Wesselényit néhány hívével elfogta, oly szándékkal, hogy Erdélybe kísérteti. De Wesselényit útközben katonái kiszabadították s ő most a Rézaljára menekült. Ott biztosságban volt ugyan, hanem arra, hogy régi befolyását visszaszerezhesse, többé nem gondolhatott. Lassanként megunta a bujdoklást, de Erdélybe sem akart bemenni. Jobbnak látta Theökölyvel kezdeni tárgyalást, s ez, hogy »az extremitásokra fakadástól« visszatartsa, »maga mellé vette.«¹⁾

Wesselényinek ez a magatartása nem maradt befolyás nélkül a többi dolgok menetére. Ha Bethlennek aggodalmai voltak arra nézve, hogy a béke megkötése után fog-e a francia király residenst tartani Erdélyben, ez az egyenlenség aggodalmainak táplálékot adott. Ő már hosszabb idő óta sürgette Reverendot, hogy menjen vissza Lengyelországba, de Apafi, amig csak lehetett, tartóztatta. Végre mégis megindult szeptember 22-én, s 30-án Szigeten volt,²⁾ honnan Varsóba tartott. Ő egészen meg volt nyerve az erdélyi ügynek, s Franciaország érdekében állónak tartotta, hogy a király továbbra is fentartsa jó viszonyát Erdélylyel. Teleki pedig meggyőzte, hogy ha most gyorsan nem adják meg a pénzt és a segílyt a fejedelemlennek, a bujdosók meghódolnak a császárnak.³⁾

A Wesselényi letétele miatt duzzogó bujdosók ettől nem is voltak idegenek. A császár követe, Hoffmann, még a nyáron panaszkodott a portán, hogy a magyaroknak az erdélyi fejedelemlennek »nem engedi meg«, hogy a császárral megbéküljenek,⁴⁾ mi ha szó szerinti nem is volt igaz, de

¹⁾ Gróf Theököly Imre Levelei 84. l. V. ö. Angyal Dávid Theökölyjével, hol ez az egész dolog tüzetesen van tárgyalva, s Theököly szept. 16-iki levelével, mely Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 69. lapján olvasható.

²⁾ Történelmi Tár 1890-iki évfolyam 665. l.

³⁾ L. Törvények és Okiratok I. b), c), d).

⁴⁾ L. Musztafa fővezér levelét Apafihoz s ennek válaszát 1679. júl. 12-ről. T.-M. Államokmánytár VI. k. 59. és 60. ll.

annyit lehetett látni, hogy a bujdosók egy része elidegenedett Erdélytől: ezek már lemondtak a reményről is, hogy Apafi a porta támogatását megszerezheti számukra. Szemmel látták s gyakran érezték is a pusztítások súlyát: a labanczok nemcsak őket öldösték, hanem erdélyi területre is tettek beütéseket. Épen ily bajok voltak főként az elszállásolások miatt a váradi basával is, kinek hadai adószedés ürügye alatt a hódoltsággal szomszédos erdélyi területre is beütöttek. Hijában írta meg a fejedelem, hogy neki »Erdélyországot minden kóborlók ellen oltalmazni« kötelessége, s »kin ha mi esik, magának tulajdonítsa«; ¹⁾ kóborlás, behódoltatás, adó- és dézmaszedés ürügye alatt tovább tartott.

Ez a védelem nemsokára támadássá változott. Egy török csapat, daczára Apafi tiltakozásának, Váradról kiküldetett a dzsizie behajtására. Ezek nemcsak a hódolt helyeken, hanem ezek szomszédságában fekvő s per alatt álló falvakban is megfordultak s behajtották az adót. Egy kapitány, Horvát János, szent-jóbi és somlyai csapatokkal megrohanta a moszlim csapatokat, állítólag a fejedelem parancsából, s huszonkettőt levágott közülök, köztük a váradi basa fiát is. A többiek megszaladtak, négyet levágva a magyarok közül.²⁾

Volt-e valóban parancs Apafitól? az meg nem állapítható. Tény, hogy ő a felelőséget ezért, a magyar bujdosókra akarta hárítani. Ebben az időben, midőn ez a csetepaté történt, ő erősen panaszolkodott Leslie generál s a szathmári kapitány ellen, hogy »rettenetes pusztításokat követnek el« nemcsak az erdélyi határban, hanem a Váradhoz tartozó sandsákságokban is« s kérte a sérelmek orvoslását.³⁾

Mind ez nem használt semmit. A váradi basa, a mint az összeütközésről értesült, a helyszínén vizsgálatot tartott s annak eredményéről jelentést tett a portán. Erős

¹⁾ Apafi júl. 15-iki levele. U. o. 63. l.

²⁾ Török-Magyarokori Államokmánytár VI. k. 70. V. ö. Mamuka della Torre jelentésével Törv. és Irom. XI.

³⁾ Törvények és Okiratok IV.

vádat emelt Apafi ellen, kérve a bűnösök megbüntetését. Ugyan az az aga, ki a panaszt a portára vitte, Ahmed, egy kapucsi basa kíséretében Erdélybe küldetett, hogy ott vizsgálatot tartson. Mielőtt megérkeztek volna, Apafinak már volt tudomása a dologról s szept. 14-éről okt. 1-ére Radnótra országgyűlést hirdetett.¹⁾ Ennek a gyűlésnek fő tárgya volt a bécsi udvarral, a lengyel királylyal s a portával fenforgó tárgyalások elintézése. Legnehezebb kérdés a porta követelése volt: azok megbüntetése, kik az adó-behajtó törököket szétverték s levágták. Kitérni ez elől nem lehetett, de egyenesen engedelmeskedni sem akartak s négy kóborló katonát lefejeztettek.²⁾ Turzait pedig a fejedelem mentségeivel Konstantinápolyba küldték.³⁾

A radnóti gyűlés egyik tárgya a bujdosók ügyében beállott újabb fordulat volt. Theököly egymást követő levelei Apafihoz, Telekihez, melyek Wesselényi elfogatása, kiszabadulása s bujdosása részleteiről adnak számot, nem kis aggodalmat okoztak a fejedelmi udvarban, s midőn a letett vezér kijelenté, hogy készebb megbékülni a némettel, mintsem Erdélybe menni,⁴⁾ a rendek elhatározták, hogy biztost küldenek ki Theököly és Wesselényi hadaihoz, hogy ez utóbbiakat Theököly generálisságának elismerésére bírják.⁵⁾

A kapucsi basa nagyon elégtelenül távozott Erdélyből, s panaszt emelt, hogy »sem őtet, sem a vezér levelét nem látták illendő becsülettel.«⁶⁾ Ez időszerint a német és lengyel követek is ellenséges álláspontot foglaltak el Erdélylyel szemben, részint a bujdosók ügye miatt, részint azért, mert Apafi jelentést tett a portán, hogy a keresztyénség egyetemes ligát alkot ellene.⁷⁾ Épen ezért sem Turzai, sem

¹⁾ L. Törv. és Ok. V. és VI.

²⁾ L. Mamuka della Torre jelentését Törv. és Ok. XI. szám.

³⁾ L. Szekhalmi nov. 19-iki levelét T. M. Á. O. 74-ik l.

⁴⁾ Gróf Theököly Imre Leveli 81. l.

⁵⁾ Az okt. 6-iki expeditio Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 71. l.

⁶⁾ Szekhalmi András kapitáha nov. 19-iki jelentése T. M. Á. O. VI. k. 74. l.

⁷⁾ Törv. és Okiratok VII.

Szeghalmi kapitliha nem tudták a porta ellenséges hangukatát megfordítani, s már attól kezdtek tartani, hogy a rab urakat ki fogják a jedikulából szabadítani.

A porta megnyugtatósa s lecsendesítése az adót bevívó követekre volt bízva: Székely László főkövetre, Sárosy Jánosra s az új kapitlihára, Keceli Andrásra. Decz. 9-én fogadta őket a nagyvezér s szemökre lobbantotta, hogy a bünösöket nem ölették meg. Hijában állította Sárosy is, Székely is ennek ellenkezőjét: a vezér nem akarta elhinni. Szemökre hányta, hogy egyszer azt állították, hogy nem az erdélyiek, hanem a lázadó »katonák« követték el a vérengzést, máskor pedig azt mondták, hogy az erdélyiek nem ismerték fel a törököket, hanem németeknek tartották. A hoszus vezér véget vetett a kihallgatásnak. Sárosyt elfogatta s Székelynek meghagyta, hogy azonnal írjon a fejedelemnek és az országnak, hogy a törökök levágatásáért szolgáltassanak kellő elégtételt.¹⁾

A kellő elégtétel módozataira nézve az alkudozást meg kellett kezdeni, mert már látható volt, hogy sem üres ígérgetéssel, sem pedig pénzzel magával nem lehet a portát megengesztelni. A nagyvezér e részben sokkal határozottabban nyilatkozott, hogysem ilyen megoldásra gondolni lehetett volna. Mikor Sárosyt vasba verette, Székelynek harmincz-napi határidőt adott: küldjön azonnal futárt Erdélybe s a kiontott török vérért szerezzen teljes elégtételt, különben mind ötöt, mind Székely Lászlót ki fogja végeztetni.²⁾ A dolgon mitsem változtatott, hogy Béldi Pál éppen ezekben a napokban a jedikulában meghalt; ott volt a másik követelő Zólyomy, kiről »tudták ugyan, hogy nem bir a fejedelemséghez megkívántató tulajdonságokkal«, de felhasználhatónak tartották arra, hogy a fejedelemtől pénzt zsaroljanak, s ki azonnal meg is kezdte a divánülő vezérek szorgalmazását.³⁾

¹⁾ Törvények és Okiratok IX. és XI. szám. Székely és Mamuka jelentései. A lábára vert békót később elküldte neki Ruszkai. XXIX. b).

²⁾ Mamuka della Torre idézett jelentése i. h.

³⁾ Ugyanott i. h.

Paládi portai posta decz. 21-én megérkezett Fejérvárra Székely László jelentésével s a fejedelem azonnal meghívta tanácskozásra Teleki Mihályt.¹⁾ De a dolog fontosabb volt, hogysen a tanács maga határozhatott volna — 1680 január 12-ére a fejedelem országgyűlést hirdetett.

II.

Közepette a portai sanyargattatásoknak Apafi kíséretet tett, hogy befolyását a bujdosókra megtartsa. Folytonosan sürgette, hogy ezek Wesselényit küldjék ki Erdélybe, s még a radnóthi tanácskozásból Gyulafyt hozzájuk küldé, Gyulafy nov. 9-én ért haza tagadó válaszzsal s Apafi nov. 29-re összehívta a tanácsurakat.²⁾ Mire ezek összejöttek, a dologban már nevezetes fordulat állott be: Theököly Szikszó-Ujfalunál nov. 3-án fényes diadalt aratott a császári hadakon, s ezzel szemben Apafi nem tudott többet elérni, mint azt, hogy az Erdélyben élő bujdosók decz. 2-án reversálist állítottak ki, hogy még 1680-ban is híven kitartanak mellette.³⁾ E nyilatkozat értékét a jövőendő események nagyon leszállították; egy hónap múlva, jan. 8-án (1680.), a szoboszalai gyűlésen a bujdosók Theökölyt fővezérré választották.⁴⁾

Épen e napon történt meg a portán is az első lépés a végleges döntésre. A fődolog az volt, hogy haladékat nyerjen Apafi, s Teleki és valószínűleg több tanácsúr megkérdezésével megbízta kapitiháját, hogy egyenesen magát a nagyvezér tiháját igyekezzék közbenjárónak megnyerni a porta haragjának csendesítésére, s adja elő neki, hogy az Erdélybe küldött kapucsi basa követte el a legnagyobb hibát azzal, hogy sokat időzött Váradon s ilyen módon időt adott a főbűnösöknek, köztük Horvát Jánosnak, hogy Szathmárra a németek közé meneküljenek, mi által megbünteté-

¹⁾ Deák F. A Bujdosók Levéltára 192-ik l.

²⁾ Bujdosók Levéltára 191. l.

³⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 77. l.

⁴⁾ Legelső Wesselényi írta alá a szoboszalai választási okiratot. Angyal I. 216. l.

sők lehetetlenné vált, s egyúttal felhatalmazta kapitiháját, hogy a nagyvezérrel megalkudjék. A vezér tihája 1680 jan. 10-én fogadta Székely Lászlót s Keczelit és ötvenezer aranyban megalkudott velök.¹⁾

Minderről a jan. 12-ére Segesvárra hirdetett országgyűlésnek még nem volt tudomása. Miután azonban a 30 napi határidő letelt, az elintézés sietniök kellett. Országgyűlésig azonban az elintézés módozatait nem lehetett volna megállapítani, mert végre is azt úgy kell elintézni, hogy »ki ne czégegéztessenek azon dolgokról való mediumoknak circumstantiái« s ez okból egy 15 tagból álló delegatiót küldtek ki, 7-et a főurak és vármegyék, 3-at a székelység s ötöt a szászok közül, kiket teljhatalommal láttak el, hogy a portával a fenforgó viszályt kiegyenlítsék. (I. art.)

Intézkedtek, hogy a perceptorok az ország adójára vonatkozó számadásaikat beadják s azok Fogarashan megvizsgáltassanak. (II. art.)

Az oláhok, oláh papok és görögök kiváltságai, amennyiben azokat nem mutatták be az országgyűlésnek, megsemmisítették. (III. art.)

A kalotaszégieknek a fennálló törvények értelmében elegendő só adassék. (IV. art.)

Intézkedtek, hogy a Huszt várához tartozó Visk az áradástól megvédessék. (V. art.)

A febr. 1-jére hirdetett besztercei terminust elhalasztották. (VI. art.)

A kiküldött delegatio nehéz kérdéssel állott szemben, mert a porta határozottan ragaszkodott ahhoz a kívánságához, hogy azok a vitézek, kik a törököket levágták, kivégeztessenek. A fejedelem egyik belső embere, ki a delegációnak nem is volt tagja, azt a tanácsot adta a fejedelemnek, hogy szedessen össze egy csomó halálra ítélt gonosztevőt, öltöztesse azokat katona ruhába s Váradon a basa jelenlétében végeztesse ki. A tanács tetszett Apafinak, s nagytitokban rendeletet küldött Telekinek, hogy a főispánsága

¹⁾ Mamuka della Torre jelentése Törv. és Okiratok XI. V. ö. a XXIV. sz. Okirattal.

s kapitánysága alatt fogságban levő vagy ott lappangó gonosztevőket fogassa össze s kísértesse Szamosújvárba.¹⁾ Innen aztán ezeket részint főúrnak, részint katonáknak öltöztetve Barcsay Mihálylyal elküldte Váradra, elhitetve velök, hogy őket török szolgálatba állítja — s ott aztán lefejeztették.²⁾ Ez s a különböző »fizettségek« a dolgot végre lecsendesítették.³⁾ Ápril utolsó napjaiban Mehemet aga kapucsi basa megindult a fermánnal s a kaftánnyal, mely a porta megengesztelését jelentette s július végén Székely László is haza indult.⁴⁾

III.

Hogy Theököly, fiatalsága daczára, fényes hadvezéri tehetséggel bir, azt már eddig is több ízben volt alkalma megmutatni. De kényes viszonyok között is épen oly kitünő diplomatának mutatta magát. Bizonyynal szíve szerint egész jó lelkiismerettel írhatta Telekinek pár héttel a szoboszlai választás után (febr. 2.), hogy benne privatumra keresésével hazája, nemzete veszedelmére célzó dolgokat nem fognak találni, s becsületét, kötelességét nemzetéhez minden respectusnál feljebb becsüli — de, vetette hozzá: »nekem is csak reménységgel nem telik be az hasam, s éltrevaló embernek tartom magamat.«⁵⁾ A remény még mindig megcsalta; minden, ami eddig történt, arra szolgált, hogy meggyőzze őtet, hogy a bujdosók ügye az eddig követett úton nem fog révpartra jutni. Annál pedig, hogy ezután is a parázsból Apafinak kaparja a gesztenyét, »éltrevalóbb« ember volt. A szoboszlai választás az új útrátérést jelezte: azt, hogy még annyira sem fog, mint eddig tette, az erdélyi politika járszalagján előre haladni kitűzött célja felé.

Szoboszlóról Felső-Magyarországra ment, s február

¹⁾ L. Törv. és Okiratok XXII.

²⁾ Trausch Chronicon II. k. 185. l. Cserey 113. l.

³⁾ L. Törv. és Okiratok XIV. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 88. l.

⁴⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 80. és 90. ll. Törv. és Okiratok XXVIII.

⁵⁾ Theököly Leveli 106. l.

10-ről Szepsiből Izdenczi Mártont a fejedelemhez, Telekihez küldte ¹⁾ bizalmas küldetéssel. Még kerülni akarta annak látszatát is, mintha ő Erdély fenhatósága alól ki akarná magát vonni, de azután, a mit tett, minden mutatta, hogy erre egyengeti az útát.

E célját a német kormány s a porta támogatásával tartotta elérhetőnek. Kilátásai lehettek rá, ha ezek elismerik a bujdosók generalisává választatását. Egyenesen erre — hacsak Apafival nem akart szakítani — nem tehetett lépéseket; de arra, hogy mindkettővel tárgyalásokat kezdjen, volt kéznél ürügye: alkalmat nyújtván arra hadainak elszállásolása.²⁾ A nagyvezér kapucsi basáját, Abdurrámán agát, bízta meg, hogy vele tárgyalásba bocsátkozzék, s ez Egerből febr. 26-ról felhívta, hogy bizalmas emberét küldje hozzá.³⁾ Már ekkor Strassoldoval, a Leslie helyettesével meg volt kötve (Jolsván febr. elején) a fegyverszünet Theökölyre kedvező feltételek mellett, de a bécsi kormány azt nem akarta ratificálni, s Szelepcsényit bízta meg a további tárgyalásokkal, ki Sebestyén Endrét, a nemrég kinevezett leleszi prépostot s erdélyi püspököt ⁴⁾ küldte Theökölyhöz, kivel ez Kapivárában csakugyan találkozott s tárgyalásokba is bocsátkozott. De komoly lépés a béke létrehozására itt sem történt; a mi történt azonban, épen elegendő volt, hogy Apafinak gyanuját felkeltse, ki azt, hogy Theököly ne az ő közvetítésével kössön békét vagy fegyverszünetet, semmi áron sem akarta megengedni. Sokat költött, fáradt a bujdosókért s fáradsága gyümölcsét nem akarta volna másnak átengedni. Nem minden elkeseredés nélkül írta Telekinek: ⁵⁾ »ne gondolja Tököli uram azt, hogy más ember bolond s észre nem veszi az ő kegyelme álhatatlanságát. Írja meg Kegyelmed

¹⁾ U. o. 107. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 87. l. V. ö. Sebestyén febr. 3-iki levelével Törv. és Okiratok XV. a), b).

²⁾ V. ö. Angyal Theökölyjével I. 216. s köv. ll.

³⁾ Törv. és Okiratok XV. c).

⁴⁾ Kinevezését 1680 jan. 4-én tudatta Apafival, l. Törv. és Okiratok XII.

⁵⁾ Bujdosók Levéltára 192-ik l.

neki: tudom jól dolgát, magának lehet (t. i. maradhat) ő kegyelme. Mi nem írunk ezentúl neki.«

Valószínűleg Vajda Lászlótól a béketárgyalások ügyében Bécsbe küldött követétől — ki a felső-magyarországi uraknál is megfordult, hogy azok hangulatát kikémlelje — tudta meg Theököly dolgát, ki ezekben a napokban Eperjesen találkozott Sebestyénnel. A választott püspök Kökényesdy Györgyöt, az erdélyi bujdosók követét, vissza küldte hozzá olyan megbízással, hogy őtet a béketárgyalások folytatására hangolja, »melylyel az egész világ előtt nagy dicsőséget és holdog emlékezetet nyerjen.«¹⁾ S most Apafi, hogy a porta támogatását továbbra is megtartsa, a bujdosók számára segílyt eszközöljön, s ilyen módon fenyegetett befolyását a bujdosókra magának biztosítsa, a hazatérő Vajda Lászlót azonnal (márcz. 17.) Konstantinápolyba indította,²⁾ hogy mind azzal, amit útjában tapasztalt, a mi híreket hozott Theököly magatartásáról, s a bujdosókról jelentést tegyen, és hogy Székely László portai követ útján az utóbbiak megsegéllésére néhány száz lovast eszközöljön ki, »hadd tartsa meg az porta és mi hűségünkben őket.«³⁾

Ezen még teljesen el nem mérgesedett, de bár titokban folyton tartó küzdelemben Apafi újabb bizalmat öntött a Bethlentől kapott értesítés, hogy Reverend úthban van Erdély felé,⁴⁾ ki Absolonnal márcz. 27-én már magyar földön volt.⁴⁾ Ezúttal azonban csak ideiglenesen jött Erdélybe, mert helyette követnek Akakia Roger volt designálva. Örömmel várta őtet Apafi, mert azt hitte, hogy a francia király pártfogása tekintélyét emelni fogja a bujdosók előtt, s hogy ha a portától is megkapja a sürgetett néhány száz lovast és Akakia is elhozza a kilátásba helyezett segílypénzt, még is csak sikerülni fog az elszakadt bujdosókat engedelmes-ségre téríteni, kik most, állítólag visszatorlásul, nem sok kimé-lettel bántak az erdélyi területen fekvő helységekkel.⁵⁾

¹⁾ Törv. és Okiratok XIX.

²⁾ Törv. és Okiratok XX. a), b), c).

³⁾ Törv. és Okiratok XVIII.

⁴⁾ Történelmi Tár 1890. 670. l. Reverend levele.

⁵⁾ L. Törv. és Okiratok XXIII., XXV.

Ez alatt elközelgetett a tavaszi országgyűlés ideje s a fejedelem ápril 10-ről május 18-ára Gyula-Fejérvárra egyetemes országgyűlést hirdetett.¹⁾

Az országgyűlés a szokott ünnepélyek megtartásával nyitattott meg.

A fejedelmi propositiók közt az első felhívta a rendeket, hogy az ünnepek megtartásáról s a káromlások megszüntetéséről intézkedjenek. Egész hosszú sora volt erre vonatkozólag a törvényeknek, s a rendek ezeket megújítva elhatározzák, hogy ennek megtartásáról az ország tisztái s az udvarok igazgatói felelősség terhe mellett gondoskodjanak. (I. art.)

Elrendelék, hogy a brassaiak Bolonya utczában az orthodoxa religión levőknek (azaz reformáltaknak) templomhelyet adjanak s biztosokat küldtek, hogy azt azonnal végrehajtsák s intézkedjenek, hogy ők vallások szabad gyakorlatában megtartassanak. (II. art.)

A legyilkolt huszonöt török ügyében a portát csak tetemes összeg lefizetésével lehetvén megengesztelni, a pénz előteremtésére rendkívüli adó felvetéséhez nyúlnak: portánként 18 tallért vetettek ki, ezúttal azonban szabadságában hagyták a földesúrnak, hogy vagy ő maga fizesse meg az egész összeget, vagy egy részével segélje meg jobbágyát. (III. art.) A máramarosiak a német császár pénzével is lefizethetik az adót, s ezt a pénzt, valamint a székelyek által befizetett aprópénzt a görögök birája váltsa jó pénzzé. (IV. art.) A Szebenben lakó görögök 500, a többi görögök s örmények ezer tallért fizessenek, s ez összeget a szebeni bíró és Páter János kezéhez szolgáltatassák. (V. art.)

A vármegyéken évenként háromszor partiális székeket tartsanak, s a száz forintot meg nem haladó összegek ott tárgyalassanak le. (VI. art.)

Fejérvármegye némely helységeibe rác és oláh nemesek telepedtek, kik a tolvajok üldözéséből, birságtizetésből, hadfölkelésből kivonják magukat s még házaikat is eladják; a köztelherviselésben vegyenek ezek is részt. (VII. art.)

¹⁾ L. Törv. és Okiratok XXI.

Szederjes és Szász-Kend közt építtessék, mind a három nemzet hozzájárulásával, híd. (VIII. art.)

Az oláhfalviak vágjanak vastagabb deszkákat. (IX. art.)

Néhány székely község a Nemere havasán fekvő Soros és Kecskés helységek miatt perelnek a kézdivásárhelyiekkel. Mikes Kelemen ítélőmesterrel bizottságot küldöttek ki a helyszínére az ügy elintézésére. (X. art.)

Az 1657 óta megneemesedett személyek is kötelesek a falusi bíróság tisztét — jelesül Nyujtód községben — felvállalni. (XI. art.)

A marosszéki havasok igazítására vonatkozó törvény megújztatik. (XII. art.)

A portus deákok — azaz jegyzők — utasíttatnak, hogy a sószállítókkal szemben minden visszaéléstől tartózkodjanak. (XIII. art.)

A gyergyiaiak egész külön állást foglaltak a csikszékiekkel szemben. Ennek következtében utasították őket, hogy a csikszéki derékgyűléseken vegyenek részt, az adót velők együtt fizessék s a főtiszteknek engedelmeskedjenek. (XIV.)

A Lőrincz-révén engedett paplak az adózás alól felmentetik. (XV. art.)

Buzinkay Mihály professornak adományozott telek az adó alól felmentetik. (XVI. art.)

Kolozsvármegyében Esztana elpusztult község adója elengedtetik. (XVII. art.)

Legterhesebb és legkellemetlenebb tárgya volt e gyűlésnek az 1658 óta benyújtott adószámadásoknak átvizsgálása. Ettől fogva a rendkívüli adózás sokszor igénybe vétetett, s lihetetlen nagyságú befizetések történtek; csak az utolsó három évben a rendes adón kívül kétszáz erszény pénzt fizettek a portára. Az volt a gyanú, hogy a számadásokat nem mindig vezették rendben, s különösen Ugron Andrást, a Barsay főperceptrót vádolták.¹⁾ A rendek hát kiküldöttek egy hat tagból álló bizottságot (Nemes János, Bethlen Miklós, Munkásy Boldizsár, Kálnoki Sámuel, Horváth Kozma s Weinholz János szebeni jegyző), kik azon-

¹⁾ Bethlen Miklós Emlékiratai I. 512. l.

nal hozzáfogtak a munkához. Első jelentésüket, melyben felsorolták az elveket, melyek szerint el akarnak járni, máj. 28-án mutatták be a rendeknek, s midőn azok azt még aznap helybenhagyták,¹⁾ hozzáfogtak a vizsgálathoz, de a munkálat közben nagy nehézségekre találtak. »Hijában vizsgáljuk a régi számadásokat, csak száraz csontra találunk: azokat pedig hijában pizskáljuk, mert mind csak quietantiákat producálnak de absolutione.«²⁾ Egészen rendben találták az Ugron András számadásait is — azaz az örökösök igazolták, hogy ő 1662-ben már felmentetett a számadás alól³⁾ — s erre a rendek elhatározták, hogy csak az újabb számadásokat kell tekintetbe venni. A mi megtörténvén, a rendek egyező akarattal elhatározták, hogy a számadók a további számadás terhe alól felmentetnek, de a hátralékosok hátralékaikat tartoznak megfizetni. (XVIII. art.)

Brassó városának a múlt évben a portai szükségletekre tett bizonyos kiadásai ezúttal jóváhagyattak: oly kikötéssel azonban, hogy jövőre az útban »elvesztegetett és elveszett lovak árát az udvarmester útján orvosolják.« (XIX.)

A különböző helységek és birtokosok közt fenforgó határvillongások elintézésére: Kolozs- és Tordamegyében Disznajó és Gléden közt, Küküllővármegyében Bábalalom és Dicső-Szt.-Márton közt, Ebesfalva és Almakerek közt, a toroczkai és aranyosszéki határok felett, a Torda és aranyosszékiek közt a pálosi és kőhalmi határok felett, a zágoriak közt részben új, részben régibb perek befejezésére bizottságokat küldöttek ki, vagy a már kiküldött bizottságokat az ügy befejezésére utasították. (XX. art.)

Intézkedtek a szökött jobbágyok kézhezadásáról. (XXI.)

Intézkedtek a jó pénz beváltásáról. (XXII. art.)

Decse falu adója Belső-Szolnokmegyében elengedtetett.

A fejedelem a törvényeket jún. elején erősítette meg,⁴⁾ s még ezen a gyűlésen tanácsurakká feleskette Bethlen

¹⁾ Törv. és Okiratok XXVI. b).

²⁾ Bethlen Miklós Emlékiratai I. 512.

³⁾ Törv. és Okiratok XXVI. c).

⁴⁾ L. Törv. és Okiratok XXVI.

Eleket, Barcsay Mihályt s a nagyszebeni királybirót, Armbruster Mihályt.¹⁾

A brassaiak a gyűlésből elégületlenül távoztak. Mindamellet, hogy az ő ügyükben hozott két törvény közül az egyik, mely rendkívüli költségeik megtérítését rendelte el, rájuk nézve kedvezően hangzott, a másikon, mely a reformátusok számára Bolonyában templomhely adására szorította őket, vallássérelmet láttak, s »oly szókra fakadtak«, hogy inkább külön fizetik a portai adót s későbbek elszakadni, »hogysen a magyar igát supportálják« s templomhelyet adjanak.«²⁾ Valóban a szászok el voltak határozva ennek az articulusunak végrehajtását meggátolni.

IV.

Béldi Pál halála a jedikulába zárt foglyok sorsában jelentékeny változást idézett elő. A mozgalom fejétől, a mindig rettegett ellenfejedelemtől, többé nem kellett tartani, s a még fogságban levő öt rab: Csáky és Páskó, Domokos, Bellényi, Káhuoky közül komolyan egyik sem jöhetett szóba. Csáky két szolgája Maurocordatos levelével haza indult Apafihoz kegyelmet eszközölni maguknak,³⁾ maga Csáky, Barcsay s Domokos Tamás egyik rokona közvetítését kérték ki.⁴⁾ Együttal pedig magán a portán is tettek lépéseket kiszabadításuk érdekében, s ezzel szemben a fejedelem kapitánya azon dolgozott, hogy amíg ő urától utasítást nem kap, az elhatározást függeszszék fel.⁵⁾ A nagyvezér aug. 31-én csakugyan szabadon bocsátotta mind az ötöt, s kettő közülök, Csáky és Páskó, Zólyomyhoz szállott. De Csáky és Zólyomy csakhamar összepörölvén, elköltöztek tőle »az tenger partra«, honnan aztán követelni kezdték, hogy a Béldytől lefoglalt pénz szolgáltatassék ki nekik.⁶⁾

¹⁾ Bethlen Miklós 513.

²⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 98. l.

³⁾ Törv. és Okiratok XXIX. a), d).

⁴⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 90. l.

⁵⁾ Ugyanott 93. l.

⁶⁾ Törv. és Okiratok XXIX. f), g), i).

A raburak szabadon bocsátása összefüggésben állott azzal, hogy a szultán és nagyvezér Drinápolyba készültek. Különbön is ez a szabadon bocsátás Apafira nézve már akkor nem bírt fontossággal: más oldalról fenyegette őtet veszedelem. Nem lehetett közömbös előtte, hogy a tavasszal Erdélybe visszajött Reverend,¹⁾ s a ki őtet a nyáron a követ-ségben felváltotta, Akakia Roger, egy szigorú mértékletes puritán jellemű ember, Theökölyvel is érintkeznek, s még kevésbbé, hogy a bujdosók vezére külön érintkezik a török-
kel s embereit Konstantinápolyba járátja.

Mind a mellett nem tartotta tanácsosnak szakítani a bujdosókkal, remélvén, hogy őket nem sokára magához csatolhatja. Remélte, hogy Székely László a portáról a kért segélyhadakra nézve kedvező választ fog hozni s a bujdosókat felszólította, hogy azon időre, mikor Vajda hazajön, küldjenek követeket hozzá »az portai dolgok megértésére.« S valóban a bujdosók Géczy Istvánt, Kormos Istvánt, Pataki Jánost, Hajdu Jánost, Deák Mártont a fejedelemhez küldték, de azzal az utasítással, hogy nyomatékosan emeljék ki, hogy ők szívesen választják azt az utat, ki által boldogúlhatnak: azonban ha tovább is lesz hátramaradás, »ha mire fakadnak«, annak okai ne legyenek; egyúttal követeiket azzal is megbízták, hogy Reverenddal is érintkezésbe tegyék magukat.²⁾ Székely — ha követsége máskülönbön nem is maradt eredménytelen — semmi biztatót sem hozott, hogy Apafi a Vajda által is sürgetett néhány száz lovast³⁾ megkaphatja.

Ez pedig nem volt »a boldogulás útja«, s arról Theököly nem akart letérni. Tovább haladt a megkezdett úton, s Apafi nem kevés aggodalommal értesült kapikihája Keczei leveléből, hogy a kurucz vezér már kétszer írt a kapucsi basának, legújabbán aug. elején pedig harmadízben küldött tudósításában megírta, hogy ő, t. i. Theököly, mint erről Mau-

¹⁾ Reverend aug. derekán indult vissza, szept. 2-án Stryben volt. Tört. Tár 1890. évf. 671. l.

²⁾ 1680. máj. 10-én Komáliban kelt utasítás Bujdosók Levél-tára 124.

³⁾ Törv. és Okiratok XX. c).

rokordtatust s talán a nagyvezért is értesítette, most már külön követet küld a portára.¹⁾

Apafira nézve ez kellemetlen hír volt. Különben is sok oka volt az elégedetlenségre, nemcsak a porta s a kurucz vezér, hanem a francziák részéről is, kik az utolsó időben csak biztatással tartották. Elhatározta, hogy egyenesen a francia királyhoz fordul, s midőn értesült, hogy Bethune is visszatér Párisba,²⁾ Reverenddal együtt Absolont is kiküldte Lengyelországba, hogy onnan azonnal Franciaországba folytassa útját.³⁾ Aztán a határszéleken a közbiztossági viszonyok is nagyon rosszak voltak. Mint minden nyáron, a váradi törökök most is kimentek dézsmálni s a szokottnál is nagyobb sarczolást most azon ürügy alatt fejtettek ki, hogy portai parancsolat következtében is ezentúl nem summát, hanem dézsmát fognak szedni. Radnóthra a fejedelelemhez a váradi basa követeket küldött, mely alkalmammal jöttek is létre bizonyos megállapodási pontok, de azok teljesezésbe nem mentek. Az egész dolog valójában újabb zsarolási kísérlet volt, s a fejedelem kapitálhája tudakozódására a portán azt a választ kapta, hogy itt nem adott ki rendelet, ha csak ő nem szerződött erre vonatkozólag a váradiakkal.⁴⁾

Még a törököknél is jobban zsarolták — visszatörlet ürügye alatt — a labanczok az erdélyi területet. »Táborostúl a városokra mentek, marhájokat elhajtják, gabonájokat, javaikat elrabolják«; Szilágyság, Kővárvidéke, Máramaros, Biharmegye egész pusztákká lettek, s nagy területek lakatlanok. De a sérelmek orvoslását a kapitányoktól híjába sürgette a fejedelem s végre is egy csapatot küldött a Szilágyságba, mely a falukon prédáló katonákat felverte, »az factumon kapván őket« s egy csomót közülök fogásba ejtett, de ezek nagy része »az fejedelem fizetésétől szökött el.«

¹⁾ Törv. és Okiratok XXIX. c).

²⁾ Törv. és Okiratok XXX.

³⁾ U. ott XXXI., XXXIX., XLIV.

⁴⁾ Ugyanott XXIX. g), h). V. ö. XXXIV. sz.

Tartva attól, hogy a végek kapitányai panaszt tesznek a császárnál, a fejedelem elhatározta megelőzni őket. s a portáról nem rég visszaérkezett Vajda Lászlót a császárhoz küldte, hogy orvoslátot kérjen s a német és magyar tanácsurakhoz intézett levelekkel láttá el, kérve ezek pártfogását. Valójában pedig, hogy az ottani viszonyokról s az udvar szándékairól tájékozást szerezzen magának. Vajda pár havi távollét után csak biztatásokat s nem nagy értékű ajándékokat hozott magával haza,¹⁾ s még arra vonatkozólag sem nyugtathatta meg a fejedelmet, hogy a béketárgyalásoknál közvetítése igénybe fog vétetni.

Ez a két dolog: újabb viszálykodás a váradi törökökkel s a feszült viszony Theökölyvel — mely a Telekinek s a fejedelemnek írott leveleiben néha meglehetősen éllel nyilatkozik — bénítólag hatott az erdélyi kormány működésére. Egy kísérletet akart tenni a fejedelem, hogy minden irányban létrehozza az egyetértést s a fenforgó kellemetlenségeket lecsendesítse. Szept. 18-án Radnóthra összehívta az országos delegatio tagjait s tanácsurait, kik is Rhédei Ferenczet, Teleki Mihályt, Mikes Kelement, Barcsay Mihályt, Székely Lászlót, Kornis Gáspárt, Dacsó Jánost, Gyerőfy Györgyöt, Bánffy Farkast s két beszterczei polgárt megbízták, hogy menjenek ki Somlyóra, hova a váradi basa is követeket fog küldeni, s ezekkel a már korábban elintézt pontokat vegyék újabb tárgyalásba — minthogy azok teljesedésbe úgy sem mentek — s hacsak lehet, könnyítsenek a terhen, melyet ezek a pontok az országra hoznának. Különben teljhatalommal látták el őket, hogy ott belátásuk szerint végezzenek. s erről számukra hitlevelet állítottak ki.²⁾ Egyúttal a váradi basát is értesítette a fejedelem, hogy szept. 30-án az erdélyi követek Somlyón lesznek s akkorra ő is küldje el vele embezeit.³⁾ El is mentek vele. de minden számbavehető eredmény nélkül működtek: »toto die laborantes — mondja Bethlen — nihil cepimus.«⁴⁾

¹⁾ I. Törvények és Okiratok XXXII.

²⁾ Bujdosók Okmánytára I. 126. Törvények és Okiratok.

³⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 99.

⁴⁾ Bethlen Miklós Emlékiratai I. 318.

Somlyón a biztosoknak másik tárgyalása is volt Theökölyvel.¹⁾ A biztosok nagyobb biztonság okáért a székely és vármegyei hadakkal mentek Somlyóra s hasonlólag a bujdosók generalisa Wesselényi Pállal még nagyobb haddal jött Kémer-Margitára, honnan ezek ketten okt. 2-án 300 főnyi csapattal látogattak át. Itt megtörtént a színes béke: a fejedelem megígérte, hogy Apafi beleegyezése nélkül nem békél meg a császárral s Erdély érdekeit figyelembe fogja venni. Okt. 4-ig maradt ott¹⁾ s távozva is igyekezett megnyugtatni Apafit, hogy benne nem fog csorbaságot tapasztalni. Különben a találkozás kimért, hideg volt, a kibékülés áldomását is megitták — »de — írja Bethlen — annál kedvetlenebb, hitetlenebb vendégséget nem láttam. Tököli a maga borát, főtt vizét itta, elébe tett cipóból jó, ha tizenkét falatot evett, a héjából azt is; étket is messziről alulról kért fel.«²⁾

De ez ígéreteknek kevés értéke volt. Theököly már akkor alkudozott Sebestyén közvetítése mellett újabb fegyverszünet megkötésén, természetesen most is, mint előbb, Apafinak teljes mellőzésével. Még más kellemetlenség is érte a fejedelmet. A somlyai tárgyalások befejezte után egy csapat bujdosó, »a kiket nem is lehetett formális kuruczoknak tekinteni«, Szathmárt, Ugocsát szelvényben hosszában felprédálta s néhány nemest fogságba ejtetett,³⁾ a mi Theököly törekvéseinek malmára hajtotta a vizet; nem is késett Scherfenberg ezért egy éles levélben elégtételt kérni a fejedelemtől, miután, mint állítá, az ő alattvalói, Huszton lakó katonái követték el a rablást.

Ennél azonban jobban aggasztá a váradi basa követeleése. Még teljesen le sem fizette a vérdíjt a megölt 25 törökért s a basa máris azon törte fejét, hogy micsoda czímen köthessen vele újabb alkut. Meg akarta előzni a dolgot, s mindjárt a radnóthi tanácskozás után, s kétségtelenül annak

¹⁾ L. Theököly okt. 4-én Somlyón kelt levelét Apafihoz. Levelezése 206.

²⁾ Bethlen Miklós I. 520. V. ö. Angyal Theököly-jét I. 230.

³⁾ Törvények és Okiratok XXXVI.

tudtával és beleegyezésével, Szeghalmy Andrást mint követet a portára küldötte, hogy a még hiányzó húszezer tallért fizesse ki a fővezérnek. S megbízta, hogy ha ez alkalommal a váradi ügyet szóba hozná a vezér, nyugtassa meg, hogy annak végső lebonyolítása felett most tanácskoznak Somlyón.

Még több függőben levő ügy elintézésével is meg volt Szeghalmy bízva.

Apafinak már volt tudomása Béli bűntársai szabadon bocsátásáról. Nem volt ügyére, de azon már nem lehetett változtatni. Hát legalább következményeit akarta ellensúlyozni.¹⁾ Attól tartott, hogy a porta követelni fogja, hogy szabad hazatérés engedélyeztessék nekik. Ez esetre — utasította őket Apafi — mondják meg, hogy ha »magok megalázásával, bánattal és igaz hűségre való szíves kötelezéssel fogják sollicitálni« az amnestiát, a fejedelem őket ismét kegyelmébe fogja venni.

Félt a porta intervenciójától két tisztán belügyi dologban. Mindkettő vallásos természetű volt. Az oláh vladikát, Szávát, a Brankovics családból, a magyar és oláh papokból álló egyháztörvényszék megfosztotta hivatalától s helyette a fejedelem Jossif Acaciust nevezte ki vladikává, kit a bukaresti Kondika (metropolita gyűlés) fel is szentelt 1680. aug. 28-án²⁾ »az vallásos megvizsgálások mellőzésével, noha kívántatott volna amaz kitétettnek — azaz Szávának — dolgait is megvizsgálni«, de tekintettel voltak arra, hogy nem lehet a nyáj pásztor nélkül.³⁾ De ez a Száva testvére volt a portán is kegyelt Brankovics Györgynek — s ha ezen a révén ügye szóba hozatnék, megbízta a követet Száva elítéltetése okmányai felmutatásával.

A másik dolog a bolonyai kálvinista templom kérdése volt, melyet hír szerint a brassaiak akartak a porta elé terjeszteni; követét erre vonatkozólag arra utasította, hogy

¹⁾ S méltán tartott a Csákyék fondorlatától. L. Törvények és Okiratok XL.

²⁾ Hintz, Geschichte des Griechisch-Unirten Bisthums in Siebenbürgen 27-ik lap.

³⁾ Az oláh vajda 1680. szept. 4-iki levele Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 99. Trausch II. 188.

panaszlókat »a hazai törvények szerint való igazításra bocsássák.«¹⁾

Vele egyidőben ment be Szilvássi Bálint is a rendes évi adóval s külön a bujdosókra vonatkozó megbizatással.

Elindulásuk után pár héttel érkezett haza Vajda. Linzben aug. végén nyert kihallgatást a császártól s aug. 31-én kapta ki a választ Montecuculitól. De még szept. 19-én is ott volt: ez nap kapott ígéretet Draskovictól, hogy a fejedelem »mediatorságra való törekedését« elő fogja mozdítani. Schwarzenberg e napról még ennyivel sem biztatta: igyekezzenek a jó szomszédságot fentartani. Szept. 30-án Semptén volt Esterházynál, okt. 3-án Galgócson Forgács Ádámmal,²⁾ okt. 12-én Eperjesen, hol mint Theököly pauszolta felőle, »mindenütt mocskosan és embertelenül szólt.«³⁾ Még ezután is csak hetek múlva érkezett haza, s a fejedelem azonnal útnak indítá a portára — nagy és fontos ügyek elintézését bízva rá.

Vajdának mindkét, bécsi és linzi útja kényes természetű titkos megbizatásokkal volt kapcsolatban. Kikémlelni a hangulatot Bécsben, értesítéseket, híreket szerezni az európai udvarok törekvéseiről, bejárni Felső-Magyarországot, ott pártot szervezni egy a császár ellen intézendő hadjáratra, mely török segélyvel felszabadítsa ezt a német iga alól s megkísérteni Apafi izolálását a bujdosók főbjeitől. Mint előbb a bécsi, most a linzi út után tapasztalatairól kelle jelentést tenni a portán — de most még inkább, mint a nyáron, hangulatot ébreszteni Theököly ellen, s mindenek felett arról győzni meg a nagyvezért, hogy a felszabadítás munkáját csak Erdélylyel viheti sikeresen keresztül. Az uraknak nagyjai közel laknak Bécshez s ezek félnek, hogy ha a dolog kitudódik, úgy járhatnak, mint Zrinyi és társai — pedig ők szeretnék, hogy nemzetekből való urok lehetne, s ha megsegíttetnének öt- vagy tízezer emberrel, egy pár ezer oláhval készek is volnának felkelni. Theökölynek a fegy-

¹⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 99.

²⁾ Törvények és Irományok XXXII.

³⁾ Theököly Levelei 136-ik l.

fegyverszünet megkötésére vonatkozó alkudozásairól mondja meg, hogy az neki, a fejedelemnek, sehogy sem tetszik. Ő most is ellenzi, de azzal mentik magokat, hogy a törökök miatt szükségök van téli szállásra. Már rég haza szállottak volna, mert a német biztatja, hogy békéljenek meg, »a pap úr« — t. i. Sebestyén — most is tárgyal velek — ha ő sok költséggel és fáradsággal nem tartotta volna őket. Mint Theököly ellen, meg volt bízva, hogy a császár ellen is tegye gyanakodóvá a portát, részletesen elmondván annak terveit egy általános európai coalitio alkotására a török ellen.¹⁾

Mire Vajda a portára ért, Theököly nov. 18-áról értesíté Apafit, hogy Jolsván nov. 15-én már megkötötte a fegyverszünetet.²⁾

V.

A fejedelem okt. 18-áról nov. 12-ére egyetemes gyűlést hirdetett.³⁾

Osszegyűlés, megalakulás szokás szerint néhány napot vett igénybe. A fejedelmi propositiók közül egyik szóba hozta, hogy a májusi törvények közül a II-ik még nincs végrehajtva s Bolonyában a templomhely a kálvinisták számára még nem adatott át; a fejedelem a törvény végrehajtására újabb intézkedést kívánt. Ez nov. 26-án került tárgyalásba nyilvános ülésben s a rendek elhatározták a törvény végrehajtását. A szászok erre felzúdultak. Legelőször a brassai bíró szólalt fel s kérte, hogy ezen rájuk nézve sérelmes törvény végre nem hajtása mellett szólaljon fel az ország. Úgy látszik, közös megállapodás alapján erre az összes szász hatóságok: a szebeniek, a segesváriak, a medgyesiek, a szászsebesiek, a szerdahelyiek, a beszterczeiek erős tiltakozásban s fenyegetőzésben törtek ki. »Eddig — mondá a szebeni jegyző — hívek voltunk, de meglátja Nagyságtok, Kegyelmetek, ennek mi lesz a gyümölcse, ezután nem úgy lesz, mint eddig volt.« Hasonló éles kifejezésekkel csatlakoztak

¹⁾ Törvények és Okiratok XXXVIII.

²⁾ Theököly Levéltár 208. l.

³⁾ Törv. és Okiratok XXXV.

hozzá a többi szászok is, mivel köztük ezen religiónak exercitiumja nem volt«, s kijelentették, hogy a törvénynek nem fognak engedelmeskedni. Ez nyilvános ellenszegülés volt a törvénynek, mely a liga értelmében is nótapert vout maga után, s a közügyigazgató csakugyan még az nap megidézte mindnyájokat 3-ad napra. »Értjük«, »nem tehetünk róla«, »jelen leszünk ő kegyelmekkel«, »az universitással mi is comparealunk«, »comparealunk kell«, — volt a megidézettek válaszsza.¹⁾ Ez a határozott fellépés megtette hatását: a dolog békés úton elintéztetett.

A rendek megszavazták az évi adót 1681-re egészen a folyó évi alapon, csak a gyergyai örmények adaját emelték fel 50 tallérről százra. (I. art.)

A fejedelem zászlaja alatt szolgáló nemesek is fizessék az adót. (II. art.)

A mezei hadak fizetésére tizenkétezer forintot szavaztak meg. (III. art.)

Elrendelték, hogy a pusztán maradt telkeket írják össze. (IV. art.)

Már a meghívóban hangsúlyozta a fejedelem, hogy a fiscalis jószágok nagy rendetlenségbe jutottak, melynek orvoslása mellőzhetetlenné vált. Minthogy febr. 15-én Nagy-Sinken különben is octavális terminus lesz, abban állapodtak meg, hogy az 1657 óta kelt donatiók ottan producáltassanak. (V. art.)

Az Olt vizen szabad kereskedést engedtek. (VI. art.)

A deési és vizaknai kamara-ispánoknak 200 frt büntetés alatt meghagyták, hogy a sóeladás alkalmával tapasztalt visszaéléseket távoztassék s a szegénység hátrátételével ne kedvezzenek az idegen kereskedőknek. (VII. art.)

Haller Pál zoltáni jószágga s a miklós-telkiek közt fenforgó határvillongás elintézésére három nemzethől álló bizottságot küldöttek ki. (VIII. art.)

A pálosi és kőhalmi községek közt támadt határvillongás elintézésére múlt évben kiküldött bizottságba új tagúl Alvinczy Péter neveztetett ki. (IX. art.)

¹⁾ Törv. és Okiratok XLI.

A fiscalis várak építéséhez a donatariusok is tartoznak kétheti munkával járulni. (X. art.)

Fejérvármegyében Mártontelke és Baromlaka közt fenforgó határvillongás elintézésére bizottságot küldtek ki. (XI.)

Nagy-Sinkre 1681. febr. 15-re octavális terminust tűztek ki. (XII. art.)

Máramaros vármegyében Técső és Szaploneza közt fenforgó határvillongás elintézésére a régibb máramarosi bizottságot küldötték ki. (XIII. art.)

A szász követek szóba hozván a szász helységek pusztulását s annak orvoslását kérvén, elhatározták, hogy járják be a szász helységeket, s helyszinén vegyék jegyzékbe a községek pusztulását, ezt aztán terjeszszék a fejedelem elé, ki aztán saját hatáskörében fogja a bajt orvosolni. (XIV. art.)

A fattyu-gyermekek ügyében 1671-ben a novemberi országgyűlésen hozott XVI-ik articulust, mivel végre ügysem hajtattott, eltörölték. (XV. art.)

A szabad kereskedést a Partiumra is kiterjesztették. (XVI. art.)

Szabályozták, illetőleg megújítottak és még szigorúbbá tették azokat a törvényeket, melyek az ingyengazdálkodás s a portálkodással való visszaélés ügyében hozattak. (XVII.)

Elrendelték, hogy a káromkodók és latrok megbüntetéséről gondoskodjanak a tisztek, s ezek az utakat és hídakat tartsák jó karban. (XVIII. art.)

A fejedelem a törvényeket decz. 3-án megerősítette.¹⁾

Az évi adóval portára küldött követ Szilvássy, a kényes megbízásokkal utána ment Vajda László a tárgyalásokat a nagyvezérrel nem Konstantinápolyban, hanem Drinápolyban folytatták. Ott vártak a szultán megérkezésére, mi az év végére volt kitűzve. S ez megtörténvén, a követ kihallgatást nyert, kegyelmesen fogadtatott, megkaftányoztatott,²⁾ s haza bocsáttatott. Febr. 14-én ért Porumbákra.³⁾

¹⁾ Törv. és Okiratok XLI. g).

²⁾ Törvények és Okiratok.

³⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 110, l.

Egy időben Szilvássyval Drinápolyban volt Páskó Kristóf is, mint Csáky László ügyvivője, ki erősen buzgólkodott megbízója érdekében, még magával Vajdával is beszélt s a »török császár cancellarius« által márcz. 5-én fogadtatott is. De bármennyire szeretett volna a fővezérrel is szemben lenni, azt nem nyerhette meg. Akkorra halasztotta ez azt, mire Konstantinápolyba visszatérnek.¹⁾ Folytatták a régi játékot velök: kétes biztatásokkal tartották.

Hanem a török-orosz háborút 1681. febr. 11-én befejezte a radzini béke s ez a dolognak egészen új fordulatot adott.

VI.

A fejedelem január 25-én febr. 26-ra összehívta a nagy-sinkai terminust.

Valójában erre a terminusra nemcsak a tanácsurak s a táblafiai jöttek el, hanem a múlt évi januáriusi országgyűlésen kiküldött delegatio tagjai is, kik két irányban: a fiscalis jószágok ügyében s a váradiakkal fenforgó újabb viszályokat illetőleg folytatták tanácskozásaikat.

A fiscalis jószágokat illetőleg tulajdonképen arról volt szó, hogy azok a birtokok, melyek 1657 óta illetéktelenül kerültek egyes birtokosok kezébe, azoktól visszavétenessenek. De tényleg olyan nehézségekbe ütköztek, valójában amnyi érdeket sértettek volna, hogy végleges határozatról nem lehetett szó, s csak ideiglenes tizenkét pontot állapítottak meg:

1. Az 1670-iki bizottság határozatai hajtassanak végre.
2. Hasonlag az 1675-iki elhatározások effectuáltassanak.
3. A fiscalis jószág adózása az 1678. és 1680-iki artículusok szerint történjék.
4. Az 1678-iki V. art. sem hajtatott végre.
5. Az 1657 óta birtokban levő donatariusok donatióikat mutassák be.
6. A fiscustól elidegenített jobbágy-fundusok csatoltassanak vissza.

¹⁾ A Török-Magyarkori Á. O. VI. 110-130. ll. Közölve vannak Páskónak Csákyhoz s Csákynek Páskóhoz írott levelei.

7. Az erőszakkal elfoglalt területek csatoltassanak vissza.

8. A jobbágy által eladott irtványok is csatoltassanak vissza.

9. A csalárdul megneemesített fiscalis jobbágyok állíttassanak be régi állapotjukba, s a puskásokat is vizsgálják meg.

10. A dézsmát fizető területek is vizsgáltassanak meg, s a dézsma-adás ezen alapon rendeztessék.

11. A szántóföldek, kaszálók, erdők vétessenek vissza a bitorlóktól.

12. Mind arról, a mi itt producáltatott, az illetőknek adassék bizonyítvány s többé productióra ne kényszeríttessenek.

A váradiakkal fenforgó differentia a hódoltsági kérdésből származott, s a múlt nyár óta fojton tartott. A dézsma-fizetés ügyében létrejött complanatio nem hajtván végre s megegyezés Somlyón se jöhetvén létre, a fejedelmi tanács az ügyet a delegatio elé vitte, a hol csakugyan bizonyos elvi megállapodások létrejöttek.

1. Meg kell engedni a váradiaknak a dézsma-szedést a hódoltsági falvakban.

2. Nem kell megengedni, hogy hódoltsági területen magyar földesúr foglalást tehessen s ezen a czímen adóhátralékot szedhessen a jobbágyokon.

3. A földesurak hódoltsági területen levő jobbágyaik harmadhetenként tegyenek szolgálatokat.

4. Gyulavárát őrséggel rakják meg, hogy véletlen támadás ellen meg legyen védve.

5. A defterbe beírt falvak közül nyolcz nem adózott a töröknek, melyeket Bánffy Dénes vett ki a hódolás alól. Ezeknek megengedtetik a behódolás.

6. Küldjön a fejedelem a portára követet, ki szükség esetében biztosok kiküldését sürgesse, okúl adván, hogy a váradi basa nem akar egyezni.

Ezenkívül még a somlyaiaknak is voltak panaszaik, czeket Vér György, a vár főkapitánya, terjesztett elő, s melyeket pontonként elintézték.¹⁾

A delegatio márcz. 10-én fejezte be üléseit.

VII.

Bethlen Gergely május közepén azzal a hírrel lepte meg a fejedelemsasszonyt, hogy Oláhországban széltiben beszél-
lik, hogy »Erdélyben fejedelemváltozás lesz.«²⁾ A fejedelem-
asszony jót mosolyoghatott ezen a híren: pedig ott csak-
ugyan széltében beszéltek. A kegyvesztett Brankovics György
Bukarestben lakott s midőn Páskó Drinápolyba ment, ő
tartotta onnan hírekkel — és Páskó még mindig bízott és
remélt. Mindent rózsaszínben látott s akárhányszor csaló-
dott, nem vesztette el hitét. A mint a jedikulából kiszaba-
dult, már volt Bély helyett jelöltje: Csáky. A görögök.
oláhok sokszor felültették, midőn jelöltje érdekében pénzért,
közbenjárásért hozzájuk fordult, s midőn meggyőződött, hogy
»logofét, viszter, Skerlet, Panajot oly álnokul, hitetlenül csele-
kedtek, hogy nincs oly pogány, ki nagyobb mértékben édes
hazánknak ártani akart volna«,³⁾ a görög »factoroktól« a
törökhöz fordult, s újra bízott és remélt. De Csáky mellett
Zólyomi sem mondott le követeléséről, s történt is ügyében
némi mozgalom,⁴⁾ anélkül azonban, hogy annak akármilyen
irányban is következménye lett volna.

A porta szabad kezét nyervén az orosz háború befe-
jezése s a béke megkötése után, komolyan kezdett arra gon-
dolni, hogy a mit évek óta sürgettek az erdélyiek és a buj-
dosók, s a mit több ízben többé-kevésbé leplezve kilátásba
is helyezett, ezúttal komolyan végrehajtja: oltalmába veszi
a bujdosókat s erről kiállítja a sürgetett athnamét. Vajdá-
nak két bécsi és két konstantinápolyi útja ennek egyen-
gette az útját. Míg egyelőre a jelenre csak néhány száz

¹⁾ L. Törvények és Okiratok XLVII.

²⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 132-ik l.

³⁾ U. ott 136. l.

⁴⁾ Törv. és Okiratok XLVIII.

lovast kért, nem szűnt meg utasítása értelmében minduntalan hangsúlyozni, hogy mennyire várják a magyarországiak az athnamét. Mire a szultán visszament Drinápolyból Konstantinápolyba, oda érkeztek Székely László és Vajda László is s tetemes pénzajándékot nyújtottak át (ápr. 14-én). A császári követ úgy tudta, hogy ezzel Csákyt és Zólyomyt akarták ellensúlyozni,¹⁾ — valójában pedig ezen adomány alighanem előre kikötött díjja volt a négy nappal utóbb kiszolgáltatható athnaménak.

Az athname május végén érkezett meg a fejedelmi udvarba, hol nagy örömet és lelkesedést idézett elő: »áldás-sék az isten, — írta Teleki — hogy Nagyságodat ily láthatóképpen vette eszközül a maga dicsőségének terjesztésére.«²⁾ Több mint másfél tized óta húzódó alkudozásoknak, hosszas kitartó küzdelemnek volt ez eredménye: de sok tekintetben már elkésve érkezett. Azoknak a tapasztalatoknak, melyeket Vajda utolsó két felső- és nyugot-magyarországi útjában gyűjtött, legalább egy része már nem igen talált erre az időre. Bizonyynal nagy volt az elégtelenség az alkotmány felfüggesztése, az absolutismus behozása miatt, a felszabadítást sokan még a töröktől is szívesen vették volna, s a már csaknem végkimerülésig folytatott háborúnak megszüntetését óhajtották: de a helyzetben jelentékeny változást idézett elő az a körülmény, hogy a császár a kibékülés útjára akart lépni s pár héttel az orosz-török béke után, febr. 18-ról ápr. 28-ra, Sopronba országgyűlést hirdetett. Ezután már nem számíthatott a fejedelem a nyugoti megyék uraira, kik a török pártfogás eszméjével csak mint a felszabadítás végső eszközével foglalkoztak. Apafi udvara, ha tisztában volt is ezzel, de a koczka már el volt vetve s többé vissza nem léphetett. Különben is az a körülmény, hogy a fejedelem állíttatott a mozgalom élére s Theököly alája rendeltetett, elégtételt szolgáltatott neki. Aztán tekintetbe vették, hogy Bethlen jelentéktelen, Rákóczy semmi segílyt sem kapott a nyugoti megyékből s csak Felső-

¹⁾ Hammer, Geschichte des Ozm. Reiches III. 721.

²⁾ Törv. és Okiratok L.

Magyarországra támaszkodva is diadallal és sikerrel végezték be a hadjáratot. A háborúskodás és küzdés minden fegyverszünet daczára folyton tartott: csak nemrég kért a császártól orvoslatozt Ápafi ezen támadások ellen.¹⁾

A fermánt Hassan aga kapucsi basa hozta magával az athnaméval együtt. Ugyanaz, ki már több ízben megfordult Erdélyben s a viszonyokat ott ismerte. A hazájától megfosztott magyar nemzet — mondja a fermán — a szultán fényes szárnya alá hajtván fejét, ez elhatározta, hogy a német igája alul felszabadítja ezt. Ezért kirendelte őtet az erdélyi haddal, hogy menjen a magyar nemzet megsegéllésére, s a német nemzet alól való felszabadítására. Maga az athname a bevezetésben kiemelte, hogy a porta a magyar nemzetet sem javaiban, sem szabadságában meg nem sérti, s az országot sem csonkítja meg, azután áttér a folyamodók kívánságához képest elfogadott öt pontra:

1. Magyarországtól sem vár, sem palánk, sem más terület nem fog elidegeníttetni, a némettől elfoglalt terület az erdélyi fejedelem hatósága alá adatik, a hódoltságban a vallásszabadság helyreállítatik.

2. A magyar nemzet szabadon válasszon magának királyt.

3. Elviselhetetlen adóval nem fognak terhelteni: annak összegére vonatkozólag új athname fog kiadatni annak idejében.

4. A segélyhad az országot nem fogja pusztítani, rabolni.

5. A némettel nem köt békét a magyar hátrányára.

A befejezés a szokásos megerősítő formulát tartalmazta.²⁾

A mint a kapucsi basa megérkezett a fermánval, a fejedelem június 20-ára Fejérvárra országgyűlést hirdetett. A mit évek óta óhajtott, hogy Bethlen és Rákóczy nyomdokába léphessen, immár a megvalósulás küszöbén állott;

¹⁾ Törvények és Okiratok. LI.

²⁾ Törvények és Okiratok LI. a), b), c).

ő levén első sorban ezen fermán végrehajtásával megbízva, s már csak a rendek beleegyezése hiányzott.

Ezt megszerezni a rendektől nem nagy munkába került. A fejedelem az atlnamét és fermánt közölte velök s a táborbaszállást — nem is cselekedhetvén e határozott rendelettel szemben másképen — el is rendelik, a végrehajtással a fejedelmet bízván meg. Tárgyalás közben magok a rendek felvetették a kérdést, hogy tekintetbe véve a fejedelem távozását hosszabb időre bizonytalan kimenetelű táborozásba: nem volna-e czélszerű megválasztani utódját? Az eszme tetszett a rendeknek, s azonnal megválasztották a fejedelem idősb fiát, Apafi Mihályt, fejedelemmé, ugyanazon feltételek mellett, mint Rákóczy György idejében fiát Ferenczet s fejedelmi conditiókul az Apafi által elfogadottakat szabván meg most is. Ha az ifjú fejedelem eléri életének 20-ik évét, tegye le az esküt s akkoraz ország is leteszi a homagiumot. Azonban a míg az öreg fejedelem él, addig az ifjú a kormányzásba ne elegendjék; ha pedig az öreg fejedelemnek addig történnék halála, míg fia nem érte el huszadik évét, az ország kormányzását a fejedelmi tanács vezesse. (I. art.)

Fejérvármegyei, Medgyes és Segesvári községek közt fenforgó határvillongások elintézésére bizottságot küldöttek ki. (II. art.)

Hasonlóképen bizottságokra bízták a zágoriak és oláhsolymosiak (III.), valamint máramarosi havasok és helységek határvillongásai elintézését is. (IV. art.)

Mint hogy a múlt évi notába idézés — amint látszott — a szászoknál némi keserű ízt hagyott maga után: megújították a három nemzet unióját. (V. art.)

A kolosvári fizetőmester számadásainak megvizsgálására bizottságot küldöttek ki, mely a számadás-vizsgálatot ott, Kolosvárt, végezze el. (VI. art.)

A jelenlevő szász törvényhatóságok és követek a hitlevelet még a gyűlés eloszlása előtt kiállították és megpecsételték.¹⁾

¹⁾ Törv. és Okiratok LI. d).

A törvényeket a fejedelem jún. 20-án erősítette meg.¹⁾

Theököly önértetét sértette az, hogy a porta a vállalat élére Apatit állította, ilyen módon őtet is alája rendelvén, s hogy az athnamét is hozzája küldötte. A fejedelem maga is gyanította ezt — s még az athname megérkezése előtt, a fegyverszünet felbontása ügyében, tanácsuraival egyetértve, követséget küldött hozzá, mely Theökölyvel, midőn Kapusi-ból Beregszász felé volt indulóban, találkozott. Az izenet elég éles volt: nemcsak a köteles hálára emlékeztette Theökölyt, hanem még jószágelkobzással is fenyegetőzött.²⁾ Valószínűleg nem ezért, hanem a török segély megadásának hírére Theököly felbontotta a fegyverszünetet, de egyúttal jún. 14-én Diószegen tisztjeitől térítvényt vett, melyben ezek kijelentették, hogy csak őt ismerik uruknak. De nem akart annak olyan színt adni, mintha Apatival ellentétbe akarná magát helyezni, s jún. 30-án kiállított hitlevélben kötelezte magát, hogy »mindenekben az szerént, valamint a győzhetetlen és hatalmas császár s fővezér urunk ő nagysága, ő nagyságának kezére adta«, tőle fog függeni, csak a haza megbántásával ne legyen az, s a fejedelem se háborgassa mostani tisztében s hivatalában.³⁾ Wesselényi Pál pedig július 8-áról még határozottabban hangzó térítvényt állított ki.⁴⁾

Mindezek a tárgyalások sok időt vettek igénybe, s Apatí még mielőtt befejezte volna, megtette a táborbaszállásra az előkészületeket. Úgy rendelkezett, hogy a hadak aug. 20-ára Szamosújvár alá gyülekezzenek, s minthogy az egész táborozás élére ő volt állítva, maga személyesen is a fősereggel együtt akart kimenni. Már ez a körülmény is nagyobb előkészületeket vont maga után, s erre vonatkozó rendeletét aug. 10-én adta ki: mondhatni egész kis udvart vont össze maga körül.⁵⁾

¹⁾ U. o. LI. e).

²⁾ L. törv. és Okmányok LII.

³⁾ Bujdosók Levéltára 130-ik l.

⁴⁾ Ugyanott 292-ik l.

⁵⁾ Törvények és Okmányok LV.

Fiának, a megválasztott ifjú fejedelemnek, minden eshetőséggel szemben biztosítani akarván a trónkövetkezést, nemcsak az újonnan kinevezett udvari, katonai s fiscalis tisztviselők eskümintájába vétette fel az ifjú fejedelem nevét, hanem még a régi tisztviselőkébe is.¹⁾ Július hónapot még Radnóthon töltötte, de a váradi basa nyugtalanul sürgette elindulását, s midőn hírt vett, hogy a havasalföldiek már felkészültek s Erdélyen át akarnak Magyarországra nyomulni, intézkedett, hogy útjukban feltartóztassák őket.²⁾ Hogy sietnie kell, azt maga is érezte, de elindulása előtt mégis úgy óhajtott volna rendezni a dolgokat, hogy azután fennakadás ne legyen. Azt remélte, hogy legalább tizenöt ezer ember összejön Szamosújvártt, mely a török és oláh hadakkal együtt mintegy harmincz ezerre fog szaporodni.³⁾ Aug. elején udvarával együtt Szamosújvárra ment. Itt készítette el terjedelmes manifestumát az európai udvarokhoz, fejedelmekhez, melyben táborbaszállásának okait felsorolta.⁴⁾ Aztán helytartójául Erdélyben nejét hagyván, s intézkedvén, hogy a levelek elszállításában késedelem ne legyen,⁵⁾ megindult táborával aug. 21-én szent István napján.⁶⁾

»Erdélyből volt — írja Bethlen Miklós — registrumban nyolcz ezer, de jó, ha hét ezer volt mind lovas, mind gyalog; a székely szökött mindegyre, kit a tiszti bocsátott pénzért; volt öt álgynök, egy öreg s egy kisebb mozsarunk, ketteje az álgynök nagy, 18 és 24 fontos, három 12 fontos; munitiónk is — de tudományunk, emberünk hozzá kevés.«⁷⁾ S ha ehhez még hozzá vesszük, hogy ez a had meglehetősen gyakorlatlan újoncz volt, elgondolhatjuk, hogy nagyon is rászorult a gyakorlott török segélyre. Amint Somlyóhoz értek, a fejedelem főgenerálissá Teleki Mihályt nevezte ki, s a kardot és botot Rhédeyvel átadatta. Itt megjelent a

¹⁾ Törvények és Okiratok LIV.

²⁾ Bujdosók levéltára 199-ik l.

³⁾ Törv. és Okiratok LV. c).

⁴⁾ Trausch Chronicon II. 190 és köv. ll.

⁵⁾ Törv. és Okiratok LV. e).

⁶⁾ Inczédy Pál Naplója (Történelmi Emlékek II. k.) 5. l.

⁷⁾ Bethlen Emlékiratai I. 524. l.

fejedelemnél Wesselényi Pál, »ki már Theökölyvel vissza volt«, mintegy 1200 lovassal s »jól igéré magát alkalmaztatni.«¹⁾ Aztán, aug. 29-én, Theökölynek írt, hogy »legyen vele szemben.« Útközben hírt vett, hogy Lengyelországból egy csapat Erdélybe készül beütni s aug. 31-ről emlékiratot küldött a lengyel rendekhez, kérve ennek a tervnek meg-
hiúsítását. Valójában ez a hír csak vak láрма volt, s a lengyel király sietett megnyugtatni a fejedelmet.²⁾

Annai bizonyos, hogy kezdetben a tábor nehézségekkel küzdött, de amik voltak is fogyatkozások, »orvosolhatók« voltak, s azok eltávoztatását Teleki és Barcsay Mihály vették kezökbe,³⁾ úgy hogy tovább haladva s kiérve Magyarországba, élelmezés, ellátás minden rendbe jött. A tábor Arany-szegnél állapodott meg, a váradi és egri basák a pocsaji mezőn, a vár közelében,⁴⁾ mintegy hét ezer ember, kiknek szerdárja a váradi basa volt. »Szép had« volt — mint Bethlen mondja — a kuruczoké, mintegy 8000 ember, mely Eszlárnál táborozott. Az egész had együtt 20 – 25 ezer lehetett.

Az egri basa a fejedelmet s Theökölyt ki akarta egymással békéltetni. Thököly, bármily közel volt is Apafihoz, a meghívás daczára sem tett látogatást nála. Hanem, miután a vezér határozottan kívánta a találkozást s ennek egyengetésére követet is küldött Apafihoz, ez annak létrejöttét bizonyos feltételekhez kötötte, a kurucz vezér ezzel már nem daczolhatott. Szept. 7-én a szerdárral együtt jött hozzá fényes kísérettel, s azzal együtt ment a fejedelmi sátorba is, hol szívélyes fogadtatásban részesült. Apafi szemére hányta, hogy eddig nem kereste fel, »miért bolondoskodik?« kérdé tőle. Esküdözött, hogy a fejedelemnek őszinte híve s azért nem jött, mert életét féltette: majd ki fogja magát menteni. Látogatás végeztével együtt távozott a szerdárral.⁵⁾

A feltétel, melyhez a fejedelem a találkozás létrejöttét

¹⁾ Teleki aug. 31-iki levele.

²⁾ L. Törvények és Okiratok LVI.

³⁾ Törv. és Okiratok LVII. a).

⁴⁾ Inczédy Naplója 5. Török Ferencz diariuma.

⁵⁾ Törv. és Okiratok LVII. d). István deák volt a közvetítő. Ennek szaporítását lásd Bujdosók Okmánytára 292-ik l.

kötötte, az volt, hogy Theököly ismerje el őt urának, mert, mint erdélyi residentiás nemes, szolgájá neki. Ő magyar társat nem szenved maga mellett: máris sok galibát csinált. Az, hogy a nádori szék betöltetett, akadályt tesz a dologban: de ennek is Theököly az oka, mert »ő szolgáltatott alkalmatosságot a németnek arra, hogy gyűlést tessen — de csak a szerdár értsen vele egyet, minden rendbe jó.«¹⁾

Habár Theökölynek ez a feltétel nem tetszett, alkalmazkodnia kellett. Szept. 8-án egyesültek az ő s a török hadai Apafival, s megindultak; egy egész hosszú hét kellett hozzá, hogy a fejedelem dolgai vele rendbe jöjjenek — s ekkor is csak a szerdár határozott kívánatára. Ezalatt a fejedelem egy rövid látogatást tett Debreczenben, hol megébédelt, elkészítette a portai expedíciókat s 9-én megindultak Bösörmény felé,²⁾ hova 12-én érkeztek meg. A város palánkkal volt megerősítve s a feladás iránt tárgyalást kezdtek. Másnap a palánkot bevágták Theököly talpasi »s a várost mindenféle magyar felveré, a német is kételen feladá a kis citadellácskát.«³⁾ »Az város várával együtt mind elégettetik és porrá tétettetik. Német commendans benne Horeczky, magyar kapitány Nagyszegi Gábor.«⁴⁾

A sereg egy része innen Kálló ostromára ment, másik fele Theököly alatt (ötezer török, ötezer kurucz s kétezer erdélyi és oláh had) elvált tőle, hogy Caprarát, kinek a fejedelem még útközből (szept. 4.) írt,⁵⁾ ha netalán a kállaiak segélyére akarna jönni, tartóztassa fel. Szept. 18-án érkeztek a vár alá s azonnal ostromhoz fogtak. A várparancsnok, Amenzaga, hallani sem akart a vár feladásáról,⁶⁾ de a várost csakhamar hatalmukba kerítették s arra (szept. 25.) a vár is feladta magát. A várost a török felégette, de a vár német őrségének nagy részét Rakamazra küldte a fejedelem, míg a kisebb rész áttért Apafi hűségére.⁷⁾

¹⁾ A Bujdosók Levéltára 293-ik l.

²⁾ Törv. és Okiratok LVII. f).

³⁾ Bethlen Miklós I. 525.

⁴⁾ Török Ferencz Naplója. I. a függelékben I. sz.

⁵⁾ Törv. és Okiratok LVII. g).

⁶⁾ U. ott. LVII k).

⁷⁾ Inczédy Naplója 6. l.

Ez alatt Theököly is visszaérkezett hadaival Kálló alá, anélkül, hogy Căprarăval összeütközhetett volna. A helyett arról értesült, hogy a császár ismét sürgeti a békét s most Saponarát, a pataki parancsnokot bízta meg a tárgyalásokkal.¹⁾ Visszaérkezvén azon volt, hogy a háború színhelyét tegyék át a Tiszántúlra, valószínűleg ez úton akarva visszaszerezni befolyását az ügyek vezetésében. Sokan a felkelők közül megváltak tőle, s különböző ürügyek alatt hazasiettek,²⁾ de a harc terének a Tiszántúlra áthelyezésével azt hitte, hogy e bajt is orvosolhatja. Aztán a törökök is zajongtak, s magát a szerdárt is megtámadták. Teleki ellenezte Theököly javaslatát, s ebből erős összeszólalkozás támadt köztök. Theököly nem akart a Teleki »commendója alatt lenni«, s a fejedelem jelenlétében »egybeszólalkozván, rítúl veszedtenek együtt.«³⁾ A vége a dolognak az lett, hogy Theököly hadaival együtt elvált a fejedelemtől, ki szept. 29-én maga is elindult Kálló alól Ecsed felé, hova másnap megérkezett.⁴⁾ A fejedelem táborával Szathmárnak tartott. Útközben a piskári mezőn, a Kraszna vizén átkelőben három jancsár megtámadta a fejedelmet, de ezek elfogattak. Kiszabadításukért a jancsárok megtámadták a német csapatot s a foglyokat magokkal vitték. Szathmárra a fejedelem okt. 7-én érkezett meg. Szerette volna ezt a várost is hatalmába keríteni, s ily módon erdélyi foglalásainak sikerét biztosítani. De a kuruczok már elváltak tőle, s ilyen módon arra, hogy ez feladja magát, nem is gondolhatott.

Theökölynek gondja volt rá, hogy elválásáért a főse-regtől Apafit tegye felelőssé. Miután pedig a török táborban sem volt egyetértés,⁵⁾ jobbnak látta a fejedelem befejezni a hadjáratot. Szathmáron ötezer forintot vont, s azzal elindult alóla. Másnap a török hadakat, melyek »mind szüntelen pusztítottak, prédáltak, égettek és raboltak, semmire sem hajtottak«, haza bocsátotta s 18-án a moldvai és

¹⁾ Angyal Dávid I. 243.

²⁾ Törv. és Okiratok LXI.

³⁾ Inczédy 6. Bethlen I. 526.

⁴⁾ Török Ferencz Naplója.

⁵⁾ Törv. és Okiratok LXI.

havasalföldi segélyt is útnak ereszté.¹⁾ Apafi okt. 21-én érkezett haza Szamosújvárra s gondoskodott, hogy diadaláért itt-ott örömet löjjenek — pedig az, Ecsed és Szatlmár elfoglalása nélkül, igen hiányos volt. Még hiányosabbá tette az, hogy Kállót sem birta megtartani, melyet Caprara visszafoglalt, s hogy nov. 13-án Szoboszlón Saponara és Theökölly megkötötték a fegyverszünetet.

VIII.

A váradi basa s az ő befolyása alatt a porta a hadjárat eredménytelenségét Apafinak tulajdonította — hiszen ő volt a főszerdár, s mint ilyent, őt terhelte a felelősség. Pedig valójában ő nem tehetett róla: egészen rajta kívül eső okai voltak ennek. Szemére vetették Apafinak, hogy félrevezette a portát, mert a magyarországi urak kilátásba helyezett csatlakozása nem következett be, s nem vették tekintetbe, hogy mikor Vajda erre vonatkozólag ígéretet tett a portán, még virágjában volt az absolutismus, a kiegyezés nem jött létre s uádor nem volt választva. Felhányták a hadjárat sikertelenségét; pedig annak oka Theökölly magatartásában keresendő, ki daczára hogy alája volt vetve Apafinak, maga kezére dolgozott. Már Pocsajnál belátta ezt Teleki, mikor Theökölly megizente Apafinak, hogy nem megy udvarlására, s azt ajánlotta, hogy egyenesen onnan forduljanak haza.²⁾ — Baj volt az is, hogy a váradi basa Theökölly kezére dolgozott.

Amint visszaindult Apafi, első gondja volt, hogy az elért eredményről rövid értesítést küldött a portára; de az nem elégítette ki a nagyvezért. Október 18-áról szemrehányást tett neki jelentése rövideégeért s utasította, hogy ezt pótolja új jelentéssel, gondja legyen az elfoglalt helyek jó karban tartására s a magyarokat erősítse meg kitarításukban.³⁾

¹⁾ Inczédy Pál 6. l.

²⁾ Törv. és Okiratok LVIII. m).

³⁾ A levél közölve Török-Magyark. Államokmánytár VI. 195. l. a Maurocordatus levele Törv. s Okiratok LVI. a).

Apafi, amint megkapta e levelet, azonnal elkészítette a kívánt kimerítő jelentést. Mentegette magát: tüzetesen feltárva az eredménytelenség okait, részletesen elmondta a török hadak féktelenségeit, pusztítását, kiterjeszkedett Theököly magatartására, mint az eredménytelenség fő okára, s mind arra, amit a vezér kívánt, megfelelt.¹⁾ Miután pedig a szent Demeter-napi követség tagjai: Székely László, Gyerőfi György, Mikó István és Wallendorfer — természetesen az elmaradhatatlan ajándékokkal — már útban voltak azzal a megbízással, hogy a kis fejedelem megerősítését eszközölgék ki, Apafi a levelet, egy kimerítő utasítás kíséretében, csak pótlólag küldhette el nekik egy megbízott postája, Balázsházi által. Egyúttal azzal is megbízta őket, hogy terjesszék a fővezér elé, arra vonatkozó indokait is, hogy miért egyezett ő bele, hogy Theököly fegyverszünetet köthessen?²⁾

Két nappal utóbb, nov. 20-án, Gyulai Tamást és Megyesy Sámuel a váradi basához küldötte, hogy a portai követséget s annak minden részletét — még azt is, a mi a váradi vitézek magatartására vonatkozik — mondják el neki, de értessék meg vele, hogy az egyáltalán nincs ellene intézve s nem is akar vád lenni, ellenkezőleg követei által »ő kegyelme alkalmaztatását commendálta.«³⁾

De a váradi basát Apafi híjában akarta a maga részére nyerni, az ő »barátságos jó szomszédja« már meg volt nyerve Theökölynek. Évek óta folytonos küzdelemben lévén vele, ezt a jó alkalmat is, épen úgy, mint a törökök levágását korábban, fel akarta használni, hogy a fejedelemnek kellemetlenségeket szerezzen. Személyes rokonszenven kívül bámulattal volt eltelve Theököly iránt hadi és diplomáciai sikereiért, s a porta érdekében állónak tartotta, hogy a magyarországi hódítás élére ő állíttassék. Információi jelentései a nagyvezért is megnyerték Theökölynek, s Apafival csaknem egyidőben — nov. 14. — ez is követeket küldött a portára: Géczy Istvánt, Radics Andrást és Tunyogi Sámuel, hogy a nagyvezér pártfogását a bujdosók érde-

¹⁾ Törv. és Okiratok LVI. c).

²⁾ Bujdosók Levéltára 302. s. köv. II.

³⁾ Ugyanott 308. s. köv. II.

kében kérjék ki.¹⁾ Jól fogadták őket, s az erdélyi követektől elkülönítve szállásolták el.

Az erdélyi követek ellenkezőleg, bármerre fordultak, mindenütt hidegséggel, rossz fogadtatással találkoztak. »Nagy a harag, panaszkolta Székely László (decz. 6.), urunkra az hamar való visszajövetelért s a várak visszavételeért«, s mikor a vezér őt magánkihallgatáson fogadta, szemrehányásokat is tett neki.²⁾ Áztán minduntalan sürgette, hogy a választ okt. 18-iki levelére küldje meg a fejedelem. Azután sem változott sokat a hangulat, hogy Balásházy meghozta a választ, mikor pedig megbízatásuk főrésztét, II. Apafi Mihály megválasztatásának megerősítését kezdték sürgetni, a nagyvezér kimondotta, hogy ezúttal, midőn »nehézség vagyon a fejedelemre«, szóba sem hozhatja. A szultán különben sincs Konstantinápolyban, s a míg megjönne, írjon a nagyvezérnek a fejedelem, hogy a jövő évben az idei mulasztást ki fogja pótolni. De volt egy terhes követelése is a nagyvezérnek: az erdélyi és magyarországi bujdosókkal választasson Apafi egy közös generalist, s nemcsak a maga, hanem a Theököly bujdosóira is ügyeljen, mert ezekért is ő a felelős.³⁾

Székely jelentései nagy ijedelmet okoztak a fejevári udvarban. Ha volt szószólója annak a nézetnek is, hogy maga a fejedelem kezdjen tárgyalást a portával,⁴⁾ mások, bár a kis fejedelem meg nem erősítésében inkább csak pénz-kérdést láttak, de a generalisválasztást annyira fontosnak tartották, hogy azt országgyűlés elé kívánták vinni. A mi magát a választást illeti, azon óhajtságuknak adtak kifejezést, hogy a fejedelem hívassa össze a fejedelmi tanácsot.⁵⁾

Méltán fogadták aggodalommal a tanácsurak a vezér követeléseit: ezek az erdélyi politika bukását s Theököly felülkerekedését jelentették. Az már valóban rövid idő kérdése volt; már az 1682 január 9-iki kihallgatáson a generalis követei azt kérték a nagyvezértől, hogy nevezze ki Theö-

¹⁾ Angyal Theökölyje I. k. 251. l.

²⁾ Törv. és Okiratok LXI. a).

³⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 180. l.

⁴⁾ Baresay votuma Török-M.-kori Á. O. VI. 197.

⁵⁾ Törv. és Okiratok LXI. f).

kölyt Magyarország fejedelmévé, mert ez két év alatt behódoltatja az egész országot.¹⁾ Aztán a francia barátságba vetett remény is meddőnek bizonyult be. Volt ugyan még francia követ Erdélyben, az Akakin helyébe kinevezett Du Vernay Boucauld, de már ez is külön érintkezett Theökölyvel, ki bár megtartotta az udvariasság külszínét, hanem a fejedelemmel szemben folyton követelőzőbbé lett.²⁾ Még rosszabb volt, hogy a portai követek — miután Székely László az adót beszolgáltatta s ekkor 7 kaftányt nyert³⁾ — nemcsak semmit sem tudtak elérni az ifjú fejedelem megerősítését illetőleg, hanem még egy új követeléssel is kellett küzdeniük: hogy a fejedelem a jövő évi magyarországi hadjáratban is vegyen részt.⁴⁾

A fejedelem január 17-ről február 17-re egyetemes országgyűlést hirdetett.⁵⁾

A magyarországi bujdosók az a fele, mely Erdélyben Apafi szárnyai alatt vonta meg magát, nem értett egyet ez időszertint még Theököly törekvéseivel, s nem volt hajlandó kockáztatni Erdély pártfogását, melyhez hála is kötötte. Amint az országgyűlés kihirdettetett s Theököly törekvéseiről hírt vettek, Deésen febr. 11-én gyűlést tartottak s egy terjedelmes emlékiratban kifejtették megbotránkozásukat »gróf uramnak és társainak hazánk testi s lelki szabadságát bontogató indulatjuk felett« s kérték a fejedelmet, hogy az ő nevükben is küldjön kapitihát, hogy ezek is közreműködliessenek gróf uram igyekezeti elrontásában.⁶⁾

Amint a rendek összejöttek, nem a fejedelmi proposíciók közt, hanem külön, tanácsurái által terjesztette elő a portai dolgokat. Híjában írták a követek, hogy a hangulat megváltoztatására s engedelmények kicsikarására az országnak is segítni kellene a fejedelmet, a rendek hallani sem akartak róla. Megírták a követeknek, hogy pénzt ne ígér-

¹⁾ Angyal I. k. 251. l.

²⁾ Törv. és Okiratok LXII.

³⁾ Török-Magyarkori Államokm. VI. 192. l.

⁴⁾ Törv. és Okiratok LXI. h), i).

⁵⁾ L. Törv. Okiratok LXIV.

⁶⁾ Török-Magyarkori Állam Okmánytár VI. 208. s köv. ll.

jenek, és minden áron azon legyenek, hogy a tervezett hadjáratról verjék le a portát s mutassák ki, hogy a fejedelem betegeskedése miatt, de más különben is, nem képesek részt venni abban.¹⁾

Az ország levelét követségtől küldték el a portára, melynek tagjai voltak: Macskási Boldizsár, Boér Zsigmond, Nagy-Sinki János diák s Vizaknai Nagy István.

A rendek túlnyomóan pénzügyi intézkedésekkel foglalkoztak, s eltérőleg a korábbi szokástól, adó kivetésével kezdtek s istenes törvénnyel fejezték be szokatlanul hosszú időre nyúlt tárgyalásaikat.

Az adót illetőleg a folyó évre is a múlt éviben kivetett összeget állapították meg. (I. art.)

A perceptorok mindnyájan jelenjenek meg az országgyűlésen, minden nemzetből az országgyűlés tagjai közül szakértőket vegyenek magok mellé s vizsgálják meg az adószámadásokat. A korábbi évekből felmaradt tartozásokról készítsenek jegyzéket s terjesszék a rendek elé. (II. art.)

Az egyházhelyi nemesek özvegyeit felmentették az adózás alól. (III. art.)

A pusztatelkek s görögök és kereskedők megadóztatását elhalasztották. (IV. art.)

Bethlen Eleket s Székely Lászlót továbbra is adóinspectorokká s Ugron Ferenczet generalis-perceptorrá választották. (V. art.)

A végbeli hadak ruházatára portánként 50—50 fillért vetettek ki. (VI. art.)

Ha az adót Brassóból a portára a követek a kellő időben nem indíthatják meg, s a perceptorokra várni kell, ezek közül, az kinek mulasztása miatt történt a késedelem, tartozik a brassaiaknak kártérítéssel. (VII. art.)

Azon részjóságek után, melyek egyes végvárakhoz tartoztak, de a melyek 1657 óta eladattak, a tulajdonosok, az ezek fentartására szükséges munkákat teljesítsék. (VIII.)

Határvillongások elintézésére (Mármarosban, Szamosújvár, Kővár) bizottságot küldtek ki. (IX. art.)

¹⁾ Törv. és Okiratok LXIV. b).

Az utolsó időben határszabályozásokra kiküldött bizottságok megbízatásuknak nem felelhetvén meg, a fejedelem felhatalmaztatik, hogy a régi bizottságok elhalt vagy más felé elfoglalt tagjait újakkal pótolja. (X. art.)

A bizottságokat, ha kimennek a helyszínére, munkájokban senki, súlyos büntetés terhe alatt, háborgatni ne merje. (XI. art.)

A fiscalis jószágokra vonatkozó articulusok megtartásának. (XII. art.)

A császár képére vert pénz fogadtassék el mindenütt; de a hamis pénzverők s azoknak forgalomba hozói hűtlenségi perbe idéztessenek. (XIII. art.)

A Deesen quartélyozó bujdosóknak legelő helyről gondoskodtak. (XIV. art.)

A katonákat kihágásaikért szigorúan büntessék meg. (XV. art.)

A katonák csapatonként menedék-levelek nélkül ne járkáljanak szerteszét. Pénz nélkül csak kenyeret és szénát adjanak nekik. (XVI. art.)

Szigorúan büntessék meg azokat is, kik fejedelmi vagy főúri szolgák neve alatt az országban quartélyoznak és zsarolnak. (XVII. art.)

A fejedelem szolgálai vagy fizetett hadai, ha főbenjáró bünt követnek el, a helyszínén fogattassanak el s ítéltesse nek el. (XVIII. art.)

Intézkedtek Somlyó vára építtetéséről. (XIX. art.)

Krasznavármegyében a főispán mellé vicetiszteket rendeltek. (XX. art.)

A Moldvával és Havasalföldével határos székely területeken a birtokosok sokszor megkárosítottak. Elrendelik, hogy Székely László menjen Havasalföldre. Daczó János Moldvába a megkárosítottakkal együtt, s a megbántások orvoslására tegyék meg a szükséges lépéseket. (XXI. art.)

Intézkedtek a hidak és utak jókarban tartásáról. (XXII. art.)

Elrendelték a postalovak jó karban tartását. (XXIII.)

Szigorúan elrendelték a káromkodás ellen hozott törvények megtartását s azok megbüntetését, kik ezek ellen vétettek. (XXIV. art.)

A törvényeket a fejedelem márcz. 14-én erősítette meg¹⁾ s pár nappal utóbb az erdélyi bujdosók kapitihájává Gálfi Ferenczet nevezte ki.²⁾

A somlyai vár körül a törökök, bujdosók s erdélyiek közt folyton voltak villongások; újabban is egy csapat Nagy-Bánya körül rabolt s visszatérőben 12 foglyot hozva magával, Zilahnak tartott. Egyik visszamaradt csapatjuk hat kuruczra bukkant s miután lődözni kezdtek, a többi törökök is visszafordultak s egy kuruczot levágtak, egyet elfogtak. Éppen ebben az időben Várad új basát kapott, Gürcsi Mehemedet — de ez a dolgon semmit sem változtatott: a csatározások csak úgy folytak, mint elébb,³⁾ s hogy újabb conflictus nem tört ki, azt fontosabb események bekövetkezése hátrította el.

IX.

Theököly követeit jól fogadták a portán; a nagyvezér tárgyalta, értekezett velek s levelet küldött tőlök, melyben kifejezte, hogy meg van elégedve Theököly hűségével s szolgálatait meg fogja hálálni. Azt is közölték velök, hogy a folyó évi hadjáratra a budai basa neveztetett ki szerdárú, s a főgeneralissal ez fogja közölni az utasításokat a teendőkre nézve.⁴⁾

S mialatt ez a változás készült, az erdélyi követek csak annyit tudtak meg, hogy a nagyvezér haragszik, s mikor Székely azt írta, hogy »hála Istennek, itt a dolgok lecsendesedtek«, már az egész be volt végezve. Nagyot hanyatlott az erdélyi diplomácia Rákóczy óta, hogy ilyen nagy átalakulás, háta megett, tudta nélkül mehetett véghez. Most már Theököly is küldött kapitihát a portára, s mire Gálfi, az erdélyi bujdosók kapitihája bement. az ezt megillető praebendát a

¹⁾ L. Törv. és Okiratok LXIV. a).

²⁾ U. ott. LXIV. c).

³⁾ Törv. és Okiratok LXV.

⁴⁾ Angyal I. 255. l.

porta a Theököly követének ítélte, kinek emiatt ottmaradása is kétségesse vált. Még nagyobb meglepetés volt Apafira, hogy a porta a bujdosóknak adott athnamét visszakövetelte,¹⁾ s hogy a budai basa Theökölyvel találkozásban állapodott meg.

Géczi, Theököly követe, ápr. 8-án megérkezett²⁾ s nem-sokára híre futott Erdélyben, hogy a grófhhoz »német, lengyel, francia s budai követek járnak« a béke megkötése érdekében.³⁾ Részben igen, de békéről akkor szó sem lehetett: már Apafinak is elküldetett a rendelet, hogy a nyárra készítse fel hadait s csatlakozzék a budai basához. Különben Székely Lászlót magánkihallgatáson fogadta a szultán, sőt az ifjú fejedelem dolgában is most felhagytak a merev állásponttal »felespénzt kívántak a portának bevett szokása szerint«, s a fejedelmet utasították, hogy küldjön hírt: »mit akar a német, van-e közben, nincs-e?« Ápril végén Székely és társai útban voltak haza felé s máj. 2-án Dályáról tudósították a fejedelmet, hogy két nap múlva Bukarestben lesznek.⁴⁾

A fermánt a portáról egy kapucsi basa — Pellivan Mehemed — hozta el Apafinak, ki, amint azt kezéhez vette, ápril 25-ére Fogarasba összehívta a rendeket. A gyűlés a szokott módon megnyitvatván, a fejedelem propositióival együtt a hadfölkelésre vonatkozó fermánt is közölte a rendekkel. Általános megdöbbenést okozott az. Mindenik nemzet külön vette tárgyalásba, s úgy látszik, nagyon éles kifakadások történtek a kormány ellen, legalább a vármegyék olyan hangú választ adtak a propositiókra, mint csak a legválságosabb időben volt szokásban. »Szívünk keserűségével tapasztaljuk — írák — édes nevelt hazánknak s édes eleinkről reánk szállott szép szabadságunknak Nagyságod méltóságos fejedelemségében reméнтelen hanyatlását s boldogtalan szomorúságra közelítő sorsát.« Hát ez igaz volt,

¹⁾ Törv. és Irományok LXVI.

²⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 227-ik l.

³⁾ U. o. 231-ik l. A francia követ már elhagyta Erdélyt.

⁴⁾ Törv. és Okiratok LVII.

s jogosan kívánták a fejedelemtől és tanácstól, hogy szerezzen biztos adatokat »az dolgoknak valóságáról s gondoskodják a fenyegető veszély elhárításáról.«¹⁾

Épen ezért voltak összehíva a rendek: s akarva, nem akarva tárgyalásba kellett venni a porta kívánatait. Abban állapodtak meg, hogy mielőtt a táborbaszállás iránt intézkednének, — hiszen tulajdonképen az volt a terv, hogy a rendelet végrehajtását, a meddig csak lehet, elodázzák — országos követséget küldenek a portára, mely a fővezérnek a rendek válaszát megvigye, annak tagjaivá Macskásy Boldizsárt, Boér Zsigmondot és Nagy-Sink székbíráját választották meg s intézkedtek, hogy a portai rendeletről hű másolat készíttessék. (I. art.)

Ezen portai expedícióra 5000 tallért szavaztak meg. (II. art.)

Ezen adó beszédésére minden portára másfél tallért vetettek ki, mely aranyban szolgáltatassék be, Máramarosra 200 s a görögökre és örményekre hasonlóképen 200 aranyat róttak. (III. art.)

Intézkedtek, hogy a pénztárnokok és szolgabírák az adó beszédése alkalmával visszaéléseket ne követhessenek el, czédulaváltságnál két pénznél többet ne szedjenek s az eddig szokásban volt visszaéléseket eltiltottak. (IV. art.)

E törvények nyomtatásban nem jelentek meg: május 2-án az ítélőmester adta ki, mely napon a gyűlés eloszlott. Ugyanez napon kézbesítették a portai ajándékokat is a kinevezett követek kezibe,²⁾ s a fővezérnek, a reis-efendinek s Maurocordatusnak szóló leveleket kézbesítették nekik.³⁾ Az ő tulajdonképeni (valójában titkos) megbízatásuk abban állt, hogy ha már csakugyan nem kerülhetik el a táborbaszállást, a hadjárat élére, az athname értelmében, ismét a fejedelmet állítsák.

A hadfölkelési rendeleten kívül a porta aziránt is megkereste Apafit, hogy a táborba kellő mennyiségű élelmi sze-

¹⁾ Törv. és Okiratok LVIII. a).

²⁾ Törvények és Okiratok LVIII. b), c).

³⁾ Törv. és Okiratok LIX.

reket is szállítsanak, s a rendek anélkül, hogy törvénybe igtatták volna — mint máskor is történt — intézkedtek, hogy ezek beszereztessenek. Erre vonatkozólag a fejedelem május 2-án megtette a szükséges intézkedéseket, a szászokot bízván meg a szekerek s vonómarhák előállításával.¹⁾ A kapucsi basa, Mehemed, ki a fermánokat magával hozta, gyűlés végéig Fogarasban maradt — de amiatt, mert követeléseit nem elégítették ki, nagyon elégtelenül távozott Erdélyből.²⁾

Épen ez időben ment Theököly Budára a basához, jenei, gyulai, egri törököktől, 40 veres gyalogtól s 80 lovas-tól kísérve.³⁾ Ágyúlövésekkel fogadták s azután is nem mindennapi ovatióknak volt tárgya: a nép az utcákon mint »magyar királyt« éljenezte. Ugyanakkor Apafi követei meglehetős hideg fogadtatásban részesültek: minden mutatta a kurucz vezér felülkerekedését. Ennek elért sikerei nem mindennapi tekintélyt szereztek, tárgyalásai a németekkel meggyőzték a portát, hogy ha nem biztosítják barátságát, veszélyes ellenséggé válhatik; becsülték és tartottak tőle, s ezért magukhoz akarták csatolni — annyival inkább, mert arra a meggyőződésre jutottak, hogy Apafi nem lesz képes Magyarországot a német igája alól felszabadítani.

S ezt a rossz hangulatot még táplálta, hogy a fogarasi gyűlésről hazatérő kapucsi basa tele volt panasszal a rossz fogadtatás miatt: annyira, hogy a nagyvezér pénzköveteléseinek kifizetését elrendelte. Az országgyűlési követség útközben (május 19.) Bukurestből értesítette a fejedelmet, hogy a török hadak Szilisztriából már útra keltek Győrre, Komáromba. Június 1-én érkeztek meg Konstantinápolyba s mindjárt másnap felkeresték Maurocordatust s a vezér tiháját.⁴⁾ Elmondották küldetésök okát, kérték, hogy ha hadba kell menniek, a sereg élire a fejedelem állíttassék, s a míg

¹⁾ L. Törvények és Okiratok LX.

²⁾ Török-Magyarokori Államokmánytár VI. 238. l.

³⁾ Törv. és Okiratok LXII., LXIII.

⁴⁾ Az ő levelökben jún. 1-je van. Szilvássy Bálintéban jún. 11. A különbség a keleti és nyugati naptár közt levő különbségből magyarázható meg.

a hadakozás tart, az évi adó fizetése alól mentessenek fel, mert ezt a kettőt egyszerre nem viselheti el az ország. Felhozták, hogy azt a jancsárt, ki a múlt évben a fejedelemlre lőtt, meg sem büntették. Szóba jött az ifjú fejedelem megerősítése is — de üres biztatásnál egyebet nem kaptak: csak csatlakozzék a fejedelem mennél előbb a budai basához, az athnamét az fogja neki kézbesíteni. Napok teltek el, a míg végre fogadtattak a vezér által, kinél már látva, hogy a hadbaszállás ki nem kerülhető, szóba hozták az elfoglalandó vármegyék ügyét is. Mind itt, mind a jún. 25-iki búcsúkihallgatáson, nyomatékosan hangsúlyozta a nagyvezér, hogy a fejedelem a budai vezérrel értsen egyet, mert minden dolog arra van bízva. A mit ki akar vinni, az elfoglalandó vármegyék ügyét is annál hozza szóba, s azt igyekezzék maga részére nyerni. Mindenek felett nyomatékosan hangsúlyozta, hogy amint a vezér második felszólítása érkezik, az egész országgal együtt úgy legyen készen, hogy azonnal indulhasson.¹⁾ Mind ez csak biztatás volt: mert a vármegyék ügyét már eldöntötték egymás közt a budai basa és Theököly. Ezt Erdélyben már sejtették is, s épen ezért a készülődéssel nem siettek.

Mindamellett Apafi megtette az intézkedéseket, hogy az országban mindent jó karban hagyjon maga után, s különösen a várakba megbízható tiszteket helyezett,²⁾ s június hónap végén szétküldte a táborozásra vonatkozó fejedelmi parancsot.³⁾ Megújította a szebenszéki oláh papok kiváltságát, mely őket a dézsmafizetés alól felmenti.⁴⁾

Elindulása előtt még egy másik függőben levő oláh ügyet is el akart intézni. Száva elítéltetése után Görög József kalugyer — ugyan az az Acatius Jozsafat, ki Száva utódjává lett a vladikaságban — Száva elítéltetését törvénytelennek jelentette ki, mert a fejedelemnek nem állott hatalmában ötöt beperelni. Hanem ez nem gátolta meg abban,

¹⁾ Törv. és Okiratok LI., LXIII.

²⁾ Törv. és Okiratok LXV.

³⁾ Törv. és Okiratok LXVI.

⁴⁾ Törv. és Okiratok LXIV.

hogy vladikaságot el ne fogadja a fejedelemtől, még pedig olyan körülmények közt, hogy elébb a Száva dolgát kellett volna eldönteni s csak azután lehetett volna ötét elismerni; aztán oláhul nem is tudott, görögül prédikált, s görög ritust hozott be. Amivel a fejedelem haragját magára vonta az volt, hogy Száva elmozdítása ellen beszélt, s minthogy sok panasz érkezett ellene az udvarhoz, perbe vonták. A július 12-iki vallatások részére kedvezőtlenül ütöttek ki, s a törvényszék, mint olyant, ki az oláh nyelvet nem tudja s hivatalának másképen sem tud megfelelni, sőt saját hívei sem hallgatják — felfüggesztette a püspökségtől s meghagyta, hogy míg ügye el nem dől, vonúljon kolostorba. Következő napon Acatius Jozsafat lemondott püspöki hivataláról.¹⁾

X.

A táborbaszállást a fejedelem jún. 23-áról júl. 23-ára rendelte el Szamosújvárra.²⁾ Maga júl. 28-án érkezett a vár közelébe Szamosújvár-Németibe (Gerla) s mindjárt a következő napon összegyűltek a rendek a csűrben s itt országgyűléssé alakultak. A fejedelmi feltételeket a rendek közé Teleki Mihály főgenerális s Bethlen Gergely vitték be, mely három pontból állott:

1. a hatalmas porta parancsából azonnal el kell indulni;
2. gondoskodni, hogy az ország a fejedelem távollétében jó karban maradjon;
3. gondoskodni a Tophaeus Mihálytól kölcsön vett 2500 arany visszafizetéséről. (Mely összeggel a május 2-iki portai expeditio költségeit fedezték.)

Macskássy követvérsaival ez napon érkezett haza a portáról s azonnal jelentést tett a fejedelennek s tanácsuraknak. Ezek már nem ringatták magokat csalódásban, hogy ők most nem Erdély, hanem Theököly érdekében kénytelenek kardjokat kivonni s valószínű, hogy Macskássy jelentései e föltevésökben megerősítették őket. Különbem sem

¹⁾ I. L. Törv. és Okiratok LXVIII. V. ö. T. M. Á. O. VI. k. 273.

²⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 247. l.

mentek szívesen s abban állapodtak meg, hogy nem fognak a mellőzhetetlenül szükségesnél többet tenni. Aug. 3-án ellátározzák, hogy a főurak és nemesek, néhány kiválóbbról egyén kivételével, hon maradnak s maguk helyett zsoldosokat küldenek.¹⁾

Sem ezt, sem a fölkeléssel kapcsolatos többi intézkedéseket nem ígtatták törvénybe. Az egyetlen törvényt, mely e gyűlésből fenmaradt, aug. 4-én hozták s ez az »átkozott ligának« eltörlésére vonatkozott. Magát azt a ligát — melyre pedig mindeddig szívesen hivatkoztak — »in toto et in parte« cassálták, invalidálták és »sub anathemate et poena perpetuae notae infidelitatis in perpetuum tollálták és proscríbálták« s elrendelték, hogy 15 nap alatt még példányai is Mikes Kelemen ítélőmester által elégettessenek.²⁾ Mi tette a ligát oly váratlanul annyira népszerűtlenné? Mi idézte elé a kedélyekben ezt a gyors változást? Azt hisszük, nem tévedünk, ha ezt is Theököly sikereivel hozzuk kapcsolatba. Aligha nem a fejedelem kívánságára történt az, ki biztosítani akarta magát, hogy távollétében, háta megett törvényesen össze ne esküdhesse nek ellene.

Még a gyűlés alatt tudatta a fejedelem kapitihájával, Nagy Istvánmal, hogy elindult³⁾ s Kabós Gábort a budai vezérhez küldte. Értesse meg a vezérrel, hogy a nedves idő miatt csak lassan haladhat előre, hogy tart a szathmáriak kóborlásaitól. Egy Bécsbe küldött postáját megfosztották leveleitől s ezért ő nem szolgálhat biztos hírekkel. Aztán tudja meg, hogy hol kíván a nagyvezér vele egyesülni?

Aug. 5-én d. u. 3 órakor indult el, már meglehetősen leolvadt táborával. Pánczél-Cseh, Almás, Zilah, — hol Wesselényi csatlakozott hozzá szép haddal — Székelyhíd mellett elhaladva, Debreczennél állapodott meg, hova aug. 15-én d. u. 4 órakor érkezett. A város, élén a bíróval, pappal, professzorokkal ünnepélyesen, szónoklattal fogadta. Másnap, vasárnap, korán behajtatott a városba s részt vett az isteni

¹⁾ Miles Mátyás Diariuma. Lásd a függelékben.

²⁾ Törv. és Okiratok LXX.

³⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 258. l.

tiszteleten.¹⁾ Ide a budai basától visszatérő követe újabb, szemrehányásokkal fűszerezett levelet hozott, s a fejedelem azonnal válaszolt neki, hogy siet átkelni a Tiszán, de hogy eddig még nem tehetette, annak leginkább az egymástól eltérő utasítások voltak okai. Írt a portára is Maurocordatusnak, panaszkodva a szerdár bujurdijának éles hangja miatt,²⁾ de anélkül, hogy elégtételt kaphatott volna.

Hogyan hallgatták volna meg az ő panaszait, szemben a Theököly által elért fényes eredményekkel? Kinek attól fogva, hogy július 7-én Herberstein 80 emberével fogságba került,³⁾ mondhatni diadalútja volt Felső-Magyarországon s aug. 14-én már ennek fővárosa, Kassa is kezébe esett.

Aug. 17-én indult el Apafi Debreczenből Szoboszló felé. A következő napot a nagy esőzés miatt itt kellett töltenie; innen tudatta a szolnoki béggel, hogy a Tiszán e városnál fog átkelni.⁴⁾ A had 21-én Szalókhöz érkezett, hol egy napi pihenőt tartottak. Innen a fejedelem Bethlen Pált és Fáy Istvánt a szolnoki béghez küldte gazdag ajándékokkal, ki nem szívesen látta, hogy a fejedelem a hódoltságon át vette útját, s azzal a megbizással, hogy a sereg átvonulását a Tiszán beszéljék meg vele. Aug. 24-én a sereg Fegyvernekre érkezett. Itt hallották meg a hírt, hogy Tokaj meghódolt Theökölynek, s ez a vezér után Fülekre indult, mely már ostrom alá fogatott. Másnap Szent-Miklós alá mentek, s itt a szolnoki bég látogatást tett a fejedelemnél. Az átvonulás a tiszai hídon másnap megtörtént. Innen elindulva útközben értesültek, hogy »a budai vezér átadta Theökölynek az athnamét, melyért Erdély oly sokáig küzdött s magyar királylyá vagy fejedelemmé tette«, hogy Szendrő is meghódolt s hogy az erdélyi had is Fülek ostromára fog menni. Aug. 29-én Hatvan mellett vonultak el, s tovább folytatták útjukat.

¹⁾ Miles rendkívül érdekes naplójában ez utazás részletesen le van írva.

²⁾ Megjelentek Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 260. s köv. ll.

³⁾ A levelet, melyben ezt Apafival tudatja, l. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 252. l.

⁴⁾ Törv. és Okiratok LXXI.

Aug. 30-án estve két csauz jött Konstantinápolyból 60 személyből álló kísérettel, kik az újon választott királynak botot, zászlót, kaftánt hoztak: ezek számára kíséretből kellett gondoskodnia. Erre az új fordulatra már tavasz óta el lehetett készülvén Apafi, de hogy ő a tervezett ünnepélyeknek nemcsak tanúja, hanem szereplő részese is legyen — ez kellemetlenül érinté. Menekülni szeretett volna s Barcsay Mihályt ötezer tallérral a vezérhez küldte, hogy eszközölje ki annál haza bocsáttatását. De azért tovább kellett mennie s szept. 2-án végre Fülek alá érkeztek, hol a fejedelem elé Theököly követe, Pethő Zsigmond ment.¹⁾

Midőn Apafi Fülek alá érkezett, az ostrom már javában folyt s a külváros romban hevert. Már útközben is sok kellemetlensége volt a fejedelemnek a budai basa miatt, ki egyremásra küldte hozzá a fenyegető leveleket, s a fogadtatás részéről itt sem volt barátságos: a késő érkezés ürügye alatt jelentékeny váltságdíj fizetésére kötelezte.²⁾ Nagy és erős ostromot állottak ki a fülekiek Koháry vezérlete alatt,³⁾ ki végre is szept. 10-én feladta a várat: de a vezér még sem bocsátotta a fejedelmet haza. Ott kellett maradnia, hogy tanúja legyen Theököly királylyá kikiáltatásának szept. 16-án, az athuame kihirdetésének s a jelvények átadásának. Meg kellett várnia, míg a bujdosók az a csapatja is, mely eddig kitartott Erdélylyel, minden búcsúvétel nélkül átment a Theököly táborába — s csak az egyetlen Wesselényi maradt mellette. Ezzel minden összeköttetés megszűnt közte s a bujdosók közt. Az erdélyi had, mely az egész táborozás alatt ellenséget nem látott, a füleki vár kerítésének lerontásával bizatott meg, s csak miután ezt végrehajtotta, szept. 19-én, indulhatott Erdélybe vissza. Apafi okt. 15-én érkezett haza, Szamosújvárra.⁴⁾

Bizonynyal nem volt megelégedve a hadjárat eredményével, mert ez is Theököly diadalainak emelésére szolgált.

¹⁾ Miles Mátyás Naplója.

²⁾ Törv. és Okiratok LXXIII. T. M. Á. O. VI. 278.

³⁾ Miles után részletesen leírta Angyal I. k. 272. s köv. ll.

⁴⁾ Török Ferencz Naplókönyve. Függelék. Bethlen I. 531.

Nagy sérelemnek tekintette, hogy a vár elrontására kirendeltett, szekereket kívántak tőle, s megbízottját, Thorocz-kayt, ütlegekkel illették,¹⁾ de még jobban bántotta, hogy minduntalan szemére lobbantották késelemleskedését, s hijában mentette magát, hogy azt fiának halála s nejének betegeskedése okozta: Theököly befolyása az övét háttérbe szorította.

Nem sokkal hazaérkezése után kinevezte Vizaknai Nagy István helyett az új kapitihát, Kovács Zsigmondot.²⁾

XI.

A fejedelem okt. 16-áról nov. 21-ére Fejérvárra egyetemes országgyűlést hirdetett.³⁾

Ez az országgyűlés tulajdonképen a folyó évi hadjárat által okozott pénzügyi calamitások orvoslására hívatott össze. Hogy Fülel alatt a budai basa követeléseit kielégíthessék, kénytelenek voltak a táborban összerakni bizonyos összeget, melynek megtérítéseért együttesen vállaltak kezességet. Hogy ezen összeget kiteremthessék s a függő adósságokat is törleszthessék, minden portára 6 frtot, Máramarosvármegyére 100 frtot, Vizaknára 20 frtot, Fejérvárra 12 frtot, Udvarhelyre 6 frtot, Kézdi-Vásárhelyre 6 frtot, a szebeni görögökre 200 frtot vetettek ki. (I. art.)

Ugyancsak e táborozás alatt Szegedi György portusi arendatortól vettek fel bizonyos összeget s őt sóval elégitették ki. Hogy ezen só, összesen 21,990 koczká a marosváradjai portusra legyen szállítható, intézkedtek, hogy minden kapu után egy szekeret állítsanak ki s ezek részint kilencz, részint hat kőszót szállítsanak szekerenként a megrendelt helyre. (II. art.)

Elrendelték, hogy járjanak utána, hogy az adófizetés alól kik vonták ki magokat, s erről a közelebbi országgyűlésnek tegyenek jelentést. (III. art.)

¹⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár. VI. 281. Törv. és Okiratok LXXIV.

²⁾ Törv. és Okiratok LXXVII.

³⁾ Törv. és Okiratok LXXV.

Az 1678-ban fogságba vetett Rozsnyay Dávidot a fejedelem szept. 25-én szabadon bocsátotta, okt. 13-án hűségi fogadalmat tétetett le vele, s ezen országgyűlés alatt azok, kik nála közbenjártak, kezességet vállaltak Rozsnyayért.

A gyűlést a fejedelem nov. 28-án zárta be.¹⁾

Ebben az időben tért haza Theököly is, ki a nyáron házasodott meg, nejének, Zrínyi Ilonának munkácsi várába — s erről azonnal tudósította a fejedelmet, már nem mint alattvaló, hanem mint jó szomszéd.²⁾

Épen ez a változott viszony okozott aggodalmat Apafinak. Theököly most már rangban egyenlő vele, fejedelem a porta fenhatósága alatt, úgy mint ő, ura annak a területnek, melyet ő, mint elődei, országához akart csatolni — s aggodalmi voltak, ha nem versenytársa-e neki? Erre pedig főként a portán kellett ügyelni, hova Kovács Zsigmondot, az új kapitihát, kineveztetése után mindjárt elindította. Nemsokára azután útra kelt Gyerőffy György is, kit ezen novemberi országgyűlés választott meg főkövetté, az adó beszedésére s a függőben levő ügyek tárgyalására. Gyerőffy decz. 4-én érkezett meg, de sem a pénzt, sem a leveleket nem hozta magával, ezekkel Inczedy Mihály decz. 17-én, még elég jókor, érkezett be, mert másnap már szemben volt a fővezérrel. Magával vitte az ajándékokat s elég barátságosan fogadtatott. Decz. 22-én vitték fel a divánba, hogy a szultán fogadja. Kihallgatás előtt volt az ebéd s a vezér előbb őtet is »megmosdatván«, maga mellé ültette. Ilendőségéből az asztaltól messzire tette székét, de a vezér rendeletére az asztalhoz »jó közel téteté székét s mondá: egyél és beszéljess is.« Az asztalnál szó a magyarországi dolgokról volt. Az ebéden részt vettek a kapitihák s Inczedy is s azután következett a kihallgatás a szultánnál, hol mindannyian megjelentek s a szultán által igen barátságosan fogadtattak.

Volt magánkihallgatása a vezérnél is. Theököly — mondá ez neki — azt írja, »hogy a magyarok igen megunták a német regiment, ha a porta megsegíti, behódolnak.

¹⁾ Törv. és Okiratok LXXIX.

²⁾ Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 298.

Igaz-e ez?» »Ha — felelé Gyerőffy — a palatinus és érsek levelét beküldi, Nagyságod hitelt adhat neki.« Általán tartzkodóan viselte magát: »ha dicsérni nem tudta, nem is vituperálta.« De már ekkor tisztában volt vele, hogy a porta a jövő évre új hadjáratot tervez, s a kapitliha, »mivel a táborozásra nincs semmi készüllet«, nem sokára kérte is a fejedelmet, hogy »provideáljon úgy alázatos szolgájáról«, hogy ő is elmehessen.

A főkövet, Gyerőffy György, nem sokára haza indult s 1683 január első napjaiban kiadatott a szultáni fermán, mely tudatta Apafival, hogy »miután a német Újvár környékén több várat és palánkot építtetett, kijavított s a határszélet e szerződések ellenére háborgatta, megbüntetésére tavasszal kiindúl hadaival«, utasítván őt, hogy annak dejében seregével együtt csatlakozzék táborához. A rendelet kézbesítés végett egy kapucsi basának adatott át. Egy más rendelettel utasított, hogy hatszáz szekér élelét is készíttessen.

A szultán indulása márczius elejére volt tervezve. A zászlók már január 21-én kirakattak.¹⁾

¹⁾ Törv. és Okiratok LXXXI.

TÖRVÉNYEK ÉS OKIRATOK.

I.

1679. aug. 7.

*Wesselényi Pál Apafihoz; mentegeti magát, hogy hadaival
Margitára vonúlt.*

Mlgos fejedelem, kglmes uram.

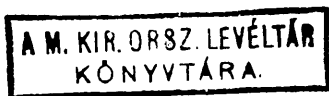
Igen alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kglmes uramnak. Isten Ngodat kívánsága szerint való szerencsés hosszú élettel megáldja, szévesen kívánuom.

Kglmes uram! Elhittem, Ngod eddig kihoztatásom felől alázatos tudósításomat kegyelmesen elvötte, Margitán azért kglmes uram mind az ellenségnek gyülekezése s mind a szegénységnek nem gazdálkodtatása miá nem mulathatván, ide Diószegre jöttünk, melyről mind gróf Tökölyi uramat ő kglmét (szívesen várván ő kglmét) valóságosan és tempestive tudósítottuk, kérvén azon, ne késsék; ide is debreczeni emberek érkezvén, bizonyosan hozák hírl, melyet ugyan szemekkel láttak, hogy Barkóczy Kállóbúl húsz compania némettel és azonkívül feles magyar hadakkal tegnap Kállóbúl kijött és Debreczen felé adott útát; melyre s hova ment, végére nem mehettenek. Melyre nézve sem itt, sem másutt egy helyben sokáig nem mulatozhatváu, csak imitt is amott is kelletik tekergenuünk, várván mindenütt alázatosan Ngod méltóságos parancsolatját. Ha mi híreim továbbra is interveniálnak, Ngodat mint kglmes uramat alázatosan, hűségem és kötelességem szerint tudósítani mindenekről el nem mulatom. Isten Ngodat boldogul éltesse. Diószeg 7. Augusti 1679.

Ngod

alázatos szolgálja
igaz híve
Vesselényi Pál mp.

Kívül: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának etc. nekem kglmes uramnak ő ngának adassék alázatosan.

E levélre még következő conceptus van írva, alighanem valami vallási supplicatióra téve:

Mi titeket egyéb új szokásra nem akarunk veenni, hanem az mi elébbi fejedelmek idejében volt. Cantorok nélkül nincs mód benne, hogy lehessetek. Eddig is azért vallottatok annyi kárt, mert cantorotok nem volt. Azért cantorokat szükségképpen állétsatok, hány esztendeje parancsoltuk, typographiát állétsatok, azt sem vittétek végben.

Parancsoltunk püspök uramnak, veletek egyező értelemről jó alkalmazossággal összegyűlvén, az régi jó rendtartás szerint az dolgot igazítsa.

Az mi az Nopcsa Mihály dolgát illeti, nem olyan fennem parancsoltuk volt, dependeáljatok töllem, hanem minthogy diszípálódik az ecclesiátok proventus, irám, hogy több pap cantorokkal együtt ő is viseljen gondot arra. De ám arról is parancsoltunk ugyan püspök uramnak, veletek együtt igazítsa el, hogy aziránt se lehessen panasztok. Az mi penig az fogarasföldi dolgot illeti, mi közötek hozzá.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tűnyogi-gyűjtemény).

II.

1679. aug. 11—nov. 22.

Tárgyalások a francia király ügyvivőivel.

a)

1679. aug. 11.

Teleki Mihály de Bethune marquishoz a béketárgyalások ügyében.

Szentpéter, 1679. aug. 11.

Excellentissime etc. Literis Excae Vrae proximis diebus ad me datis intellexi et summa cum veneratione accepi christ. regis erga cels. principem dnum dnum meum clemum magnam propensionem. Vrae Exciae autem sinceram et manifestam gloriae suae cels. promotionem in eo, quod in moderni temporis pacem cum reliquis principibus sua cels. quoque adnumerata sit. In mea devotione erga suam Mtem christ. et promplitudine erga Vram Exc. obnix rogo, segura sit; nam quidquid pro gloria suae Mtis facere potero, nihil praetermittam, sperans et confidens chris. regem pro regia sua munificentia meritorum quoque meorum et tantae indignationis invidiaeque, quam subii, aliquam considerationem

habituram, si praesertim (quod firmissime credo) Excia Vra recommendatione sua meritis meis valorem addiderit, quod ab affectu Exciae Vrae indubitato mihi polliceor. Caeterum Exciam Vram summopere rogo, ut dnum Nemessani citissime remittat. ut possem sumere measuras pro gloria christ. regis et emolumento Hungariae agendi. Passu enim in utroque ita me geram, ut Excia Vra dextoritatem meam in effectu cognoscat. Necessum tamen est, ut Exciae Vrae intentionem et sensum superiunde intelligam, id quod per informationes dni Nemessani me obtenturum non dubito. De reliquo etc.

(Másolatról. Petrovics-gyűjtemény a Magyar Tudományos Akadémiában).

b)

1679. szept. 18.

Teleki Mihály de Bethune marquishoz, Reverend visszahívása ügyében.

1679. szeptember 18.

Excellentissime etc. Revertitur ex voluntate Exciae Vrae et pro exigentia praesentium rerum negotiis apud nos fideliter et feliciter gestis magn. dñus Reverend, qui pro sua dexteritate omnium necessariorum plenam Exciae Vrae dabit informationem, res Hungariae in quo sint statu et, quomodo nutantibus subveniendum; explicabit idem nos in protectione christ. Mtis nihil quidquam dubitantes infallibilem ejus sperare continuationem. Interessa mea Exciae Vrae commendare supervacaneum esse existimo, persuasus Exciam Vram in iisdem apud christ. Mtem promovendis nullum momentum praetermittere, ut meis meritis et ab Excia (Vra) factis promissis satisfiat. Quantum ad promissam cels. principi dño meo clemo satisfactionem, in ea sicuti christ. Mtem pro munificentia sua haud quaquam difficilem fore confido, ita regressum dni Reverend cum expectata contentatione expecto. Alii quos in omni casu christ. Mti fidos et utiles, Exciae Vrae commendavi, si in moderno infortunio et angustiis ex liberalitate christ. regis sublevantur et sustineantur, dabunt in perpetuum omnigena fidelitatis gratitudinisque documenta. Unum est, quod ab Excia Vra, antequam literas has concludam, demisse rogo, ne curam rerum hungaricarum, quas ab ipso interitu vindicatas (vindicare) felicissime cepit, deponat, gloriam christ. Mtis et

suam existimationem hoc quoque modo propectura. Com-mendo hoc negotium et mea emolumenta etc.

(Másolatról. Petrovics-gyűjtemény a Magyar Tudományos Aka-démiában).

Jegyzet. Apafinak ez ügyben Pomponéhez írt levelét lásd Történelmi Tár 1886. évf. 449. l.

c)

1679. nov. 28.

Teleki Mihály de Bethune marquishoz a bujdosók ügyében.

1679. nov. 28.

Excellentissime etc. Quandoquidem ex nova intima-tione Vrae Exciae mihi innotuit hanc esse clementissimam dispositionem regis Galliae, ut negotia hungarica per Vram Exc. sustineantur, ratihabitio tractatus transmissa non aliud, quam efficacem protectionem regis Galliae Hungaris sperare jubet. Idcirco officii mei erat Vram Exciam genuine de modernis extremitatibus eorum informare.

Bene constat Vrae Exciae, a quot annis, multis labo-ribus, sumtibus, periculis princeps Transylvaniae Hungaros et juvare et ad meliora tempora conservare studuerit, ne ab omnibus relictis libidini Austriae exponantur, et sic omnia media in tantae considerationis restaurando regno praeclu-dantur. Sed quoniam princeps Transylvaniae non erat in potestate faciendi, quod voluisset, tot vana promissa portae, tot irritae aliorum animationes, tot denique miseriae, a quibus (tot) annis usque ad stuporem premuntur, et quod maximum est, a nemine certam aliquam spem habentes, in hanc extremitatem devenerunt, ut per speciales homines suos communiter omnes ad principem Transylvaniae hanc declarationem mitterent. quod si porta, vel princeps Tran-sylvaniae statim reale et efficax subsidium non miserit, ipsos determinasse, ut soli cum imperatore tractent, et nulla ratione amplius vitam hanc periculosissimam in exilio agant. videntes ab omnibus esse (se) derelictos et nec a rege Gal-liae posse aliquid sperare. Hanc resolutionem quo animo susceperit princeps Transylvaniae, facile Exc. Vra concipere potest, dum tanti regni felicitatem, christianitatis commodi-tatem, nationis hungaricae similem praecipitari videat. Legatos ipsorum hic adhuc habemus. Omnibus modis adla-borat sua celsdo, ut tanto malo obviari possit. Sed quoniam

desiderium ipsorum tam ex sua, quam ex parte portae adimplere non possit, quidquid aliud fecerit, vereor, ne vanum et irritum ab ipsis habeatur. Quo facto non dubitandum est, quin suam exequantur intentionem. Et sic uno ipsorum actu claudentur omnes labores et intentiones nostrae, quas resuscitare erit impossibile, prout super eo cum dno Reverend conferebam.

Credat mihi Exc. Vra esse (eos) in illis terminis, ut jam rationibus et promissis praeveniri non possint, quod genuine et candide Vrae Exciae significare volui, ne in futuro causari possim. Quandoquidem Exca Vra intentionem regis Galliae sciat, et nunc adhuc sit tempus ipsos retinendi, et si clementiam, quam sua Mtas in conservationem ipsorum declarare statuit, Vra Exca ipsis exhibere vult, nunc dnum Reverend citissime cum aliqua pecunia, duorum vel trium mensium solutione expediat. Non video alium modum ipsos ulterius detinendi.

Rogo itaque Vram Exciam obnixè, quoniam per paternum affectum et sedulam promotionem Vrae Exciae gens haec sensit clementiam suae Mtis, continuet in regnum hoc hanc gratiam, faciat, quidquid in intentionem regis sui promovendam, conservationem ipsorum, et augmentum honoris et existimationis suae deservire potest, ne in extremitatem hanc tempore Vrae Exciae incidant, a quo multum semper sperare sibi pollicebantur. Quod nunc Excia Vra paucis sumtibus efficere potest, hoc postea maximis etiam non exsequetur.

Dum finirem has literas, accepi novas informationes de dnis Hungaris. Propediem habituri sunt generalem congregationem, in qua exaudient quidem legatum suae celsnis mgecum dnum Gyulafi, sed in hoc jam utraque militia, confiniarii et campestris, convenit, ut omnino sine omni dilatione tractare incipiant cum imperatore, et sic vix jam tempus habituri sumus Vrae Exciae plura scribendi. Facile evenire potest, ut una hora imponat finem nostris laboribus. Siquid Vra Excia facere vult, hoc cito fiat, prolongatio enim est mors rebus hungaricis, vita exsecutio promissorum. Servet deus Exciam Vram etc.

(Titkos írással vegyes másolatról. Petrovics-gyűjtemény a Magyar Tud. Akadémiában).

d)

Teleki Mihály jellemzése a francia ügynökök által.

XIV. Lajos 1679-ben megbékült a császárral. De jövőendő szükség esetére még akarván magának Magyarországon kész támaszt föntartani, különös és körülményesb charakteristikát küldete magának követétől a kitűnőbb magyar harczosokról. Ebben Teleki Mihály így iratik le:

»Le comte Teleki que les Hongrois ont reconnu pour leur général avec l'approbation de l'ambassadeur et du prince de Transilvanie, est présentement le plus considérable d'entre eux tant par le crédit et l'autorité qu'il s'est acquise en Transilvanie que par son comté et gouvernement de Marmaros qui confine à la Pologne et par ses places de Huszt et Kővár qui commandent et qui donnent l'entrée dans les treize comtés et dans la Hongrie sujette à l'empereur.

La retraite que ledit comte Teleki a donnée aux principaux de Hongrie dans son gouvernement et dans ses places depuis plusieurs années et les grandes dépenses qu'il a faites pour soutenir leurs intérêts et leurs familles pendant tout leur exil, lui a rendu à tel point lesdits Hongrois dépendants que l'on peut dire qu'ils n'agissent que par ses mouvements et ses conseils et que l'on ne peut guère se flatter de prendre des mesures certaines en Hongrie et en Transilvanie que par son moyen.

Ledit comte Teleki est né Hongrois d'une maison assez considérable quoiqu'elle ne tienne pas lieu entre les plus illustres de ce royaume. Sa fortune commença sous Rákóczy auquel il demeura toujours fidèle et su si bien se maintenir dans les changements qui arrivèrent après sa mort en Transilvanie, qu'il se rendit également considérable à tous les deux partis jusqu'à celle de Kemény János auquel ayant succédé le prince de Transilvanie se trouva absolument maître de la cour et de l'esprit du prince par la proximité avec la princesse sa femme dont étant cousin germain il se rendit seul confident. Comme c'est particulièrement sur ledit Comte Teleki que l'on doit fonder une partie des vues que l'on peut prendre en Hongrie et en Transilvanie, outre le détail dans lequel j'ai cru être obligé d'entrer, il me paraît nécessaire que S. Mté soit

encore informée de ses vertus et ses vices, étant certain que difficilement peut on trouver en un même sujet tant de bonnes et de mauvaises qualités. Son activité est incroyable, les affaires les plus difficiles ne l'embarassent pas, il est plein d'expédiens, entreprenant, pensant de grandes choses, ferme dans ses résolutions, libéral, sobre, éloquent, cherchant avec excès la réputation, magnifique dans sa suite et dans sa maison et n'épargnant rien pour être informé de ce qui se passe dans le cours où ses intérêts lui donnent quelque relation. Celle de Vienne l'a souvent recherché lui offrant le Palatinat de Hongrie; mais soit qu'il espérât de plus grandes choses et plus solides du côté de la Porte, il n'a jamais voulu se détacher des Mécontents ni les abandonner. Ce que l'on peut pénétrer des desseins cachés dudit Teleki est qu'il aspire à se faire par le Turc ou roi tributaire de Hongrie ou prince à la place d'Apafi.

Si les bonnes qualités dudit Teleki sont éclatantes, ses mauvaises sont en grand nombre, étant né cruel, injuste violent, artificieux, implacable dans sa haine, faisant tout servir à ses desseins et ne connaissant rien de sacré lorsqu'il s'agit de satisfaire son ambition et sa vengeance à laquelle il a sacrifié jusqu'à présent tout ce qui lui pouvait donner de l'ombrage en Transylvanie. Son âge est de quarante six ans et sa santé fort vigoureuse.

III.

1679. a u g. 20.

A lengyel király Apafinak: lengyel alattvalók károsíttatása ügyében.

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kiioviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniehoviaeque.

Ilme princeps grate nobis dilecte. Antequam ad generalem commissarii nostri cum commissariis Iltis Vrae iniuriarum hinc inde dominiis subditisque nostris intercedentium cognitionem et discussionem descendant, privatum honesti Michaelis Kesselhutt incolae Varsaviensis, fidelis nostri Ilti Vrae exponendum damnum ac detrimentum, justitiaque administrationem sollicitandam censuimus. Confusus iste amicae vicinitatis juribus, vehabat certas in partes Ungariae merces pro vino duntaxat commutandas, verum cum in mili-

tiam Iltis Vrae incidisset, adeo mercibus aliisque rebus spoliatus est, ut vix ipse salvus inde evaserit, et redierit. Quod dum nostrae cum Ilte Vra amicitiae, et debitae repugnet securitati, amanter ab Ilte Vra contendimus, ne ausum eiusmodi inultum velit, neve praedictum iniuriatum, non satisfactum, et querulum ad nos redire patiatur; factura id, quod mutuis pensaturi sumus officiis. Optime caeterum Iltom Vram valere cupimus. Dabantur Javoroviae in Russia die XX. mensis Augusti, anno dni MDC'LXXIX. Regni vero nostri VI. anno.

Joannes rex. mp.

Külczim: Ilmo dno Michaeli Apaffi, Transylvaniae principi, partium Hungariae dno, et sicularum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredeti gróf Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

IV.

1679. aug. 22—26.

A fejedelem Bethlen Farkas votumát kéri a német hadak pusztításai ügyében.

a)

1679. aug. 22.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Sicularum comes etc.

Spect. et grose fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram. Jóllehet mi ez ideig. placidis modis et mediis, minden utat módot elkövettünk, iratván eléggé és untalan mind Leszli generálisnak s mind a szathmári commendánsnak a jó szomszédságnak megtartása, és birodalmunkbeliekre fenekedő kóborlóknak megzaboláztatások felől; mely levelünkre mindenkor szóval való választ vettünk; de azonban valósággal csak elébb mentenek az ő kglmektől hallgató vitézek szegénységünk ellen való injuriálkodásokban. Mostan is közelben mely rettenetes hostilitást követtenek légyen minden felől kezek igyében levő szélbeli szegénységünk, in paribus inclusive Kgldek megküldöttük, láthatja. Parancsolván Kgldek kegyelmesen és igen serio, adja censuráját: ennyi gonoszokban mit tevők legyünk. és a portát is megtaláljuk-e felőle? mert mind ezeket továbbra

is hivalkodó szemekkel szemlélni nagy vétek. Cui, secus non facturo gratiose propensi manemus. Datum in castro nostro Radnoti, die 22. Augusti, anno 1679.

M. Apafi m.

Kívül: Spect. ac gen. Volphgango de Bethlen consiliario nostro intimo, et cancellario, comitatus Albensio Transylvaniae comiti supremo, etc. fideli nobis syncere dilecto.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

b)

1679. a u g. 26.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dñus et Siculorum comes etc.

Spect. et gener. fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram. Ezelőtt egy két nappal küldvén Kgldehez a fenforgó dolgokról való Teleki uram ő kglme censuráját a végre, hogy ha tetszenék Kgldek is, maga censuráját addálván, csinálva egy conceptust azok szerént, de mivel a mint látjuk: nem egészben tetszik; arra nézve a több uraktól is ő kglktől akarván elvárni azon dologról való censurájokat, hogy azok szerént intézhessük dispositionkat, Kgldek is azért kegyelmesen parancsoljuk mégis, adja azon dologról való egészben való censuráját. Cui, sic facturo gratiose propensi manemus. Datum in castro nostro Radnoti, die 26. mensis Augusti, anno 1679.

M. Apafi mp.

Kívül: Spect. ac ger. Volfgango de Bethlen consiliario nostro intimo, comitatus Albensis Transylvaniae comiti supremo ac regni cancellario etc. Fideli nobis syncere dilecto.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

c)

1679. a u g. 27.

Apafi Bethlen Farkas cancellárnak.

Az urak censurája megérkezvén, sürgeti, hogy a conceptusokat készítse el.

(Megjelent Törökmagyarkori Államokmánytár VI. 65. l.)

V.

1679. szept. 14.

Meghívó az okt. 1-ei radnóthi országgyűlésre.

Michael Apafi stb.

Spectabilis stb. Az mostani fenforgó és mind az fényes portáról Bécsből és Lengyelországból érkezett dolgoknak mivoltához képpest nem kedvezhetvén, kételeníttetünk Kglmeteket országúl közönségesen convocáltatnunk: melyre nézve Kglmednek klgmesen és serio parancsoljuk, hogy ad diem 1-um Octobris itt Radnóthon megjelenni el ne mulassa, minden egyéb dolgot félretévén, egyenesen csak az ország közönséges dolgai fognak agitáltatni; úgy hisszük az dolgok itt harmad nap alatt elvégződvn, kiki házához mehet. Secus stb. sub poena stb. Datum in castro nro Radnót 14. Sept. 1679.

M. Apafi mp.

Külczm: Spect. ac Mgo Michaeli Teleki stb.

(Ered. gr. Telekiek Miss. 250.)

VI.

1679. szept. 25.

Fejérvármegye utasítása az okt. 1-ére Radnóthra hirdetett országgyűlésre küldött követei számára.

Instructio pro grosis Casparo Diósi de Kolosvár, altero supremo iudlium comitatus Albensis Transylvaniae, ac Petro Keöblös de Várad vicecomiti praefati comitatus similiter altero, ex confluxu dnorum nobilium dicti comitatus die vigesimaquinta Septembris, anni praesentis millesimi sexcentissimi septuagesimi nonc in oppido Nagy-Enyed celebrato, ad generalem dnorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum diaetam ex edicto suae celsuis principalis in castro Radnotiensi die prima mensis Octobris anni praememorati celebrandam delegatis exhibita.

Elsőbben is isten ő kglket a praefigált napon a terminált helyre bevívén, és az urakkal ő kglkkel nemes vármegyénk fő fő tiszteivel szemben lévén, alkalmaztassák ő kglmek magokat úgy, hogy mind az urak ő kglmek censusából, s mind a több haza nemes statusinak megegyezett akaratjokból, csaknem utolsó veszedelméhez közelítő országunknak javára és megmaradására minden jókat concludálhassanak.

II. Noha mind magunk, s mind pedig szegénységeink, az sok rendbeli adózásnak terhét közönségesen nem kevésbé érezzük, a mennyiben lehetne, kívánván annak inkább relaxáltatását, mintsem augeáltatását: mindazonáltal mint-hogy isten után eleitől fogva ennek a hazának megmaradása az portához való engedelmeskedésben, és az előtt való gratia találásban állott és ez mai napon is áll; azonban ellenünk felgerjedett haragját sok jelekből minthogy halljuk, látjuk, sőt tapasztaljuk is, a mennyire tehetségünk engedi, pénzzel kell az hatalmas nemzetnek ellenünk felloh-bant haragját engesztelnünk. Melynek, ha inevitabiliter ugyancsak meg kell lenni, a nemes ország előtt ő kglmek instáljanak azon (ha ugyan adnunk kell) az fényes porta complacáltassék úgy, legyen sub assecuratione ez mostani extraordinaria contributiók, mely is egyéb ususra ne, hanem immediate ezen dolgoknak megorvoslására fordítottassék. Ezen pénznek pedig felvetése hogy ne legyen personatim, hanem kapu szám után, alázatosan instálunk.

Per Gasparum Szathmári juratum notarium comitatus Albensis Transylvaniae extradata mp.

P. H.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

VII.

1679. okt. 10.

Jelentés a lengyel királyhoz.

10. Octobris Constantinopoli Ao 1679.

Il Contenuto del Diario Mandato da Constantinopoli alla S. Mttà di Polonia dal segretario della medesima Mttà.

Alla prima domanda di S. Mttà.

1. La pace universale dello christianesimo diede assai da pensar' alla Porta Ottomantica il che si mostrava assai

nelle domande continue de Turchi per le quali addimandauaro s'ella sia certa e costante. Auanti qualche settimana Abafi cioè il Prencipe di Transilvania diede un aviso alla Porta certificandola, che il Christianesimo fa una lega uniuersale contra d'Essa. La quale lettera s'è letta nell consiglio priuato auanti il medesimo gran Sigre. Donde accorgendosi il Moffti cioè il Presidente delle cose sacre che il gran Sigre fosse a queste nuoue commosso e contorbato soggiunse queste parole: Non si sturbi o Sire, questa è usanza de ghiauri (cioè d'infedeli) che vedendo eglino impegnata la potenza Otomana con vno de suoi nemici, fanno un allarme uniuersale con questa occasione. Ma l'Iddio del Osmano non mai ha dato un fine felice ai lor desiri et adesso non seguirà altrimenti, poichè lui solo è, il quale è Regnante nel Cielo e nella terra.

L'altro è, che Abbafi prencipe di Transilvania hauesse significate queste cose, non accorgendomi come si debba giudicar questo punto et attribuirsi o alla sua perfidia o alla troppa del di lui prudenza. In tanto do parte per adesso alla Mttà Vra acciochè disponsa alla sua voglia lo stile con che tratti per dipoi Abaffi sudetto.

4. Quanto all' Armistizio col Imperator Christiano R. non esser ancor concluso nulla, è questo perchè i Turchi considerando il fine con la Moscovia. lo tengono a bada non dando la risoluzione a questi punti.

1-o. S'accusaua l'Abafi dalla parte dell'Imperatore per essere Protettore de Ribelli e somministratore de viveri e de munizioni e si domandavano le pene contro di lui. 2-o. Si domandava che la Porta neghi la Protezione a i Ribelli e dimostri l'inimicizia ai nemici dell' Imperatore, secondo i ponti della Pace vltimamente conchiusa con lo Vezir passato annato Kioperki 3-o. Voleuano che i mercatanti Thedeschi godessero degli stessi Priuilegii de quali godono gli altri degli altri Regni e nazioni. 4-o. Procurauano la prolungazione della loro tregua per gli altri venti anni.

(Staatsarchiv Polonica 1679.)

A jelentés fordítása.

1679. október 10. Konstantinápoly.

A lengyel királynak az ő titkárától Konstantinápolyból küldött napló tartalma.

Ó Felsége első kérdésére.

A kereszténység egyetemes békéje ugyan gondot okoz a török portáknak, a mely ugyan mutatkozott a törökök folytonos kérdezkedéseiben, melylyel meg akartak bizonyosodni, hogy igaz-e és állandó-e? Pár hét előtt Apafy, vagyis az erdélyi fejedelem értesítést küldött a portára, tudósítván őt, hogy a kereszténység egyetemes ligát alkot ellene, mely levél a magántanácsban maga előtt a Nagyúr előtt felolvastatott, a melyből látván a mufti vagyis a szent dolgok elmöke, hogy a Nagyúr ezen hírekre megindult és felháborodott, ezen szavakat fűzte hozzá: »Ne háborodjon óh Felség, ez a gyaurok vagyis a hitetlenek szokása, hogy látván, hogy a török hatalom le van kötve valamelyik ellensége által, egyetemes riadót fújnak ez alkalomból, de az ozmánok istene soha sem adott szerencsés véget az ő vágyaiknak és most se fog másképp lenni, mert ő az egyedüli, a ki az égen és a földön egyedül uralkodik.

Más az, hogy Apafy az erdélyi fejedelem tudtúl adta neki ezen dolgokat, nem fogván fel én, hogyan kelljen megítélni ezen pontot, vajjon az ő galádságának vagy a végtelen bölcsességének tudandó-e be. Egyébként mostantól fogva, a mi Felségedet illeti bölcs belátása szerint használhatja az irányt, melylyel jövőben Apafyval bánjon.

4. A mi a német császár és a francia király közti fegyverszünetet illeti, nem lévén még semmi határozva, ez az ok, a miért a törökök a dolog végét a muszkával tekintetbe vévén haboznak, nem adván határozatot a következő pontokra:

1. Apafy vádoltatván a császártól, hogy a lázadók védelmezője (protectora) és az ő élelmiszerük és hadi készletük előteremtője, kérelmezték büntetését. 2. Kérelmezték, hogy a porta tagadja meg a védelmet a lázadóktól és a császár ellenségeivel szemben mutasson ellenségességet az utoljára a vezér basával kötött békepontok értelmében. 3. Akarták, hogy a német kereskedők ugyanazon kiváltságlevélnek örvendjenek, mint a melyeknek a többi ország és nemzetbeliek. 4. Gondoskodtak az ő békéjük 20 évre való meghosszabbításáról.

VIII.

1679. decz. 5.

Wallsegg jelentése Apafihoz Gyulai ügyében.

Ilme ac Celsme Princeps dne mihi colendissime.

Servitiorum meorum addictissimam commendationem. Literis Ilmae Cels. Vrae in castro suo Radnoth sub 8 praeterlapsi mensis Octobris emanatis debita cum observantia perceptis, continentiisque earundem intellectis, summo affectus sum gaudio ac laetitia, quod mihi Ilma Cels. Vra praesentium literarum instinctu occasionem inserviendi praebere dignata sit. Intuitu itaque singularis recommendationis Ilmae Cels. Vrae in negotio gen. dni Francisci Gyulay ac reliquorum interessatorum, habita superinde prius maturiori consultatione, quicquid facere possum, non sum intermissurus, qui ubi erga praescitum . . . legitimum jus habuerint, prout se habere pro certo assererent, nec frustrabuntur eodem. Caeterum Ilmam Cels. Vram diu felicissime valere desidero salvam et incolumem. Datum in arce Scepusiensi die 5. Decembris 1679.

Ilmae Celsnis Vrae

servus obsequentissimus

F. B. L. B. de Wallsegg mp.

Kivül: Ilmo ac celsmo principi dno N. N. principi Transylvaniae, ac quarundam partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. Dno mihi colendissimo.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

IX.

1679. decz. 10.

A portai követek jelentése.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak mint kglmes uramnak. Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Tegnap reggel felhivatván az vezér, egész estig ott voltunk, behivatá estve felé az váradi olaj békét is, szemben állítá velünk, ki is azt mondá, hogy hlmas császár vitézit levágták, az császár megparancsolta, hogy azokat megbüntessék, de csak egyet sem öltek meg azon dologért. Az vezér azt kérdé: mit felelünk reá? Én megmondottam Sárosi uram által, hogy megbüntették őket. De amaz az

fejét köté bele, ha így nincs, az mint mondja. Mi is állítók, hogy így van, az mit mondunk. De nem hagyának sokáig perleni, hanem Sárosi uramat megfogatta az vezér s elviteté s nékem megparancsolá, hogy írjam meg Ngodnak s az országnak, hogy megparancsolta volt hls császár, Ngod megölesse azokat, az kik az törököket levágták, de mivel Ngod meg nem cselekedte, különben hls császár nem ... (hanem) bizonyos summa pénzt kíván nekem pedig megparancsolá, hogy legyenek vesztegségben, mert addig választ nem ad, míg Ngodtól válaszom nem jű. Itt pedig csak azt várják, hogy ha olyan válasz jű, hogy nem jű pénz ide, mingyárt fegyvert küldenek az ország ellen, az pénzt is megveszik, az váradiak levágását is visszavágják; az hódoltság állapotját csak discursusra sem akarják venni sem az tihaja, sem az cancellarius, sem egyik, sem másik, míg ezt le nem csendesítjük; csak szinte most is megpróbáltam Maurocordatus urammal, hogyha ezt az dolgot, az határ állapotját együvé vonhatnók, adnánk bizonyos ígéretet, de megmondá, ne is próbáljuk, míg ezt le nem csendesítjük; azért Ngod igen sietőn tudósítson, mi tevők legyünk, mert én Ngod s az ország híre nélkül, megmondtam, hogy nem ígérhetek. Olyan embert küldjön pedig Ngod ide, az kivel szóval is beszélhessen az ember, csak úgy gondolkozzék Ngod, mi már itt benne vagyunk az ... de bizony nem sokára oda is elérkezik (s válasz) jöhet, Maurocordatus uramot eleget kértem csak szintén most is, hogy írjon Ngodnak, de azt mondja: nincs parancsolatom reá, hanem Kgldnek nagyon, mit tudnék írni én is egyebet, hanem hogy azt izente a vezér: harmincnap alatt válasz jűjjön ezen dologra. Az tihaja felhivatta volt Keczei uramot, az meg azt izente, hogy valamit az vezér parancsolt, mingyárt írjam meg, s azt is, hogy az kik az váradiakat levágták, úgy mint huszonnégy katonát, Váradhoz közel ölessen meg Ngod, hogy az váradiak arrúl tehessenek bizonyosságot; de azok nem ... (hanem) az pasával kellene közleni az dolgot, bár csak ötöt vagy hatot öltek volna meg holmi tolvajokat. Az kapucsi előtt magok azt mondják, a kik jóakaróink, hogy semmi nem lett volna ebben, de most azt is megkivánják, az summának megfizetését is azon kívül. Ezek után istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum Constantinopoli die 10. Decembris, anno 1679. Ngod

alázatos szolgája
Székelý László mp.
és Keczei András mp.

Külczim: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának nekem kglmes uramnak adassék.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

X.

1679. decz. 20.

Meghívó a besztercei octavalis terminusra.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spect. ac gen. fidelis nobis syncere dilecte, salutem et gratiam nostram. Mindennyi országos és terhes gondjaink között is kiváltképpen való feltett czélunk lévén az haza törvényének kiszolgáltatása arra nézve, hogy kiki igazságában előmehessen, akartunk Kglteknek közönségesen ez hazánk régi bevett szokása szerint octavális terminust e következő 1680. esztendőben (ha isten békével megengedi érniünk) pro 1. Februarii besztercei várasunkban kiszolgáltatnunk, úgy hogy kinek mi dolga leszen, idején korán arra gondot viselhessen, ezen dologban a vármegyékre küldöttük regalisinkat, melyekben is Kglcl kezéhez dirigáltunk; Kglcl azért vármegyéjében minden haladék nélkül publicáltassa, provideálhasson kiki maga szükséges dolgairól. Cui de caetero, sic facturo gratiose propensi manemus. Datum in civitate nostra Alba Julia die 20. Decembris, anno dni 1679.

M Apafi mp.

Külczim: Spect. et groso Volphgango de Betlen consiliario nostro intimo et cancelario, comitatusque Albensis Transylvaniae comiti supremo etc. fidelì nobis syncere dilecto.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

XI.

1679. szept. 27—1680. jan. 28.

Mamuca della Torre jelentése a császárhoz.

Marc Antonio Mamuca della Torre 1679. szept. 27—1680. jan. 28-kaig terjedő jelentéséből.

»Von Wardein hatte ein gewisser Aga, in Nahmen selbiges Bassa, undt aller Vornembsten daselbstn noch

im verwichenen Sommer Klagen gebracht, wie der internuntius schon werde berichtet haben. Diser Aga wahre auss Befelch des Grossvesiers mit einem Capigi Bassi geschickt worden, den Vorgangenen casum besser zu examiniren, mit Schreiben an den Bassa zu Wardein, wie auch an den Fürsten in Siebenbürgen, dass nemlich selbige insolente Siebenbürger enthauptet werden sollen. Der Fürst hatte sich auf vilerley Weiss entschuldigt, auch zu solchen Ende an die Porten geschrieben, undt über den mit den Tribut von 80 M. Thalern abgeschickten Gesandten nahmens Segde (Székely) Laslo, undt den neuern Agenten Kezeli (Keczeli) Andras genant, nach einen gewissen Sarossi Janos dahin expedirt, welcher vor 3 Jahren ermeltes Fürsten Agent gewesen, undt verwichenen Sommer auch als ein Ambasciator mit Praesenten an die Porten geschickt worden, sowohl den Friden zwischen denen zweyen Kaysern zu turbiren, alss zuweg zu bringen, dass der Beldi, so in Siben Thürn gelegen, hingerichtet werden solte, weil er nunn von dem Fürsten pro practico gehalten werde, hatte er ihm dissmahl widerumb dahin geschickt, bedeuten Aga von Waradein zu comuniciren, alss er mit den Ambasciator Secte Laszlo ankomben, wahre etlich Tag hernach auch gedachter Osman Aga arrivirt, wie nit weniger der Capigi Bassi zuruckkhomben, welcher von dem Fürsten regalirt worden, undt ein Schreiben voller Entschuldigung mitgebracht, womit der Fürst vermaint der ganze Sach abgeholfen zu haben. Es hatte aber der Grossvesier den Aga, den Siebenbürgisch Ambasciator, undt den Sarossi Janos vor sich komben lassen, undt die Wahrheit zu erforschen gesucht; da der Aga gemeldet, es wehren etliche Spahi undt Japi von Wardein aussgangen die gewöhnliche Contribution von den gehuldigten einzubringen, alss sie bey einen Dorff Nikoz genennt so nit weith von Zathmar gelegen, ankomben, hatten sie einige siebenbürgische Capitane angetroffen, mit welchen sie zwar auff hungarisch geredet, selbe aber vermeldet, von dem Fürsten Befelch zu haben, die in selbigen Gegend anzutreffenden Türckhen nieder zu machen, worauff sie auch die Türckhen angegriffen, und deren 24. erlegt, die andern hatten sich mit der Flucht salvirt; alss der Bassa zu Wardein solches erfahren, hatte er die Sach examiniren, undt folgens ein Attestatum aufsetzen lassen, worauff er nach den Judice nebst allen anderen Vornehmen sein Sigill getruckt, alss dieser Aga aussgeredet, hatte er dem Grossvesier noch ein general Attestation vorgezaigt, welcher

nachdem er alles vorheim plaust, sich zu gemelten Sarossi gewendet, denselben auch zu hören, welcher gemeldet, es hetten die Siebenbürger vermeint, es wehren die Hungarn, so catana genant werden, undt zu denen Teutschen gehörten, der Fürst hette aber gleichwohl 4. davon (olvashatatlan: hinrichten?) himilhen (?) lassen, mit vihl anderen Entschuldigungen. Der Vesier hatte darauff geantwortet, im verwichenen Sommer habt ihr mir vermehlet bey Verlust eures Lebens, dass es keine Sibenbürger sondern die Rebellen gewesen, so dieses begangen, undt anitzo sagt ihr mir, es hatten die Siebenbürger vermaint, dass es die catana so denen Teutschen zugehörten, gewesen wehren, woraff er den Ciaus Bassi befohlen, die gesante in die Eyssen zu schlagen, undt geschwohren, wann der Fürst in Sibenbürgen diejenigen so sich alss Unterthanen unterstanden gedachte Türckhen umzubringen, nicht werde hinrichten lassen, dass er solches an gedachten Sarossi undt den Ambasciator Secte Laslo wolle vollziehen lassen, mit Befelch alsobaldt einen Currier abzufertigen, undt selben einen Termin von 30 Tag zur Hin und Her raiss zusetzen, der Ambasciator aber solle unterdessen nicht auss dem Hauss khomben, undt der Sarossi in Eyssenbanden verwahrt werden, der Grossvesier thette, so vihl man penetriert, dergleich rigor gebrauchen, damit sie das Blut ermelter Türckhen mit vihl 1000 Ducaten bezahlen sollen, welches sein Verlangen wahre.

Von gewisser Handt hatte mann penetriert, dass Sibenbürgen inner 3 Jahren ohne des Tributs über 700 Borse zu verschiedenen Verehrung in Geldt an die Porthen schickhen müssen¹⁾ umb den Beldi Paul sambt seinen Adhaerenten in die sieben Thüren legen zu lassen, undt deren Hinrichtung sollicitiren. Nachdem anitzo gedachter Beldi Pal vor wenig Tügen in den Sieben Thüren gestorben, hatte sich der Zolomi herfürgethan, welcher vihl Jahre her an der Porten aufgehalten werde, umb von den Fürsten desto besser Geldt zu erzwingen, massen selber auch dem Fürsten in Zaumb zu halten diene; disser Zolomi gehe zu denen ministri, wie er beraits vor diesen gethan, und offerire grosse Geldtsummen, damit die Porten ihme zum Fürsten mache, mit consens deren, so in den siben Thürn

¹⁾ A margón : 700
 500
 000
 35000

sich befinden, welche ob sie schon sehen, dass er die erforderliche Qualiteten hierzu nicht habe, gleichwohl umb sich auss der Gefängnuss an liberiren, alles bewilligen und thun werden, wass er verlangen werde; der Porten gefallen eines thailss die grossen Offerten, so umb 100 Borse mehr sich belauften, anderseitts aber gefallen ihr nicht, dass er ein kindischer mensch seye, neben deme, dass sie es auch vermög der Capitulation nit thun könnte; disses alles geschehe zu dem Endt, auff dass der Fürst in Siebenbürgen auff dessen Erfahrung mehr borse schickhen solle, solche zu verhindern.«

»Den 8. Januar wahre der Currier von Fürsten in Sibenbürgen zuruckkhomben mit einen Schreiben allein an des Grossvesiers Kihaiia, mit Bitt, sich bey denselben zu interponiren, undt dessen Zorn zu stillen, lege die Schuld auf den Capigi Bassa, welcher sich in Wardein gar zu lang aufgehalten, und verkundschaft worden, dahero diejenigen, so die straff verdient, entwichen, ihr berühmter Capitan Horvath Janos ingleich die Flucht genohmen, undt zu den Teutschen nach Zathmar sich begeben, gebe Ihm Kihaiia völich Gewalth dem Vesier so viel Geldt zu versprechen, alss er zu seine Besänfftigung sufficient zu sein erachte, damit dieser Handel verglichen werde.

Den 10. Januarii hatte der Kihaiia obangezogenen Secde Laslo undt Kezzeli Andras zu sich beruffen lassen, sich wegen der Summe Geldts so dem Grossvesier zu seine Versöhnung offerirt werden könnte, zu vergleichen, da danu 50 M. Ducaten zu dem Endt resolvirt worden, obwohl der Grossvesier sich noch sehr zornig erzaige.

Die siebenbürger thätten verschiedene Discursen führen, auss welchen jüngsthin zu vernehmen gewessen, dass zwischen den Teütschen undt Rebellen ein Treffen vorgangen bey Kalo, da über 1000 Teütsche gebliben wehren, undt dass die Rebellen in November an gewissen Pässen eingebrochen, undt die Teutschen gegen den Weingebürg angefallen, deren 600 gebliben, undt 16 von Adel, alss Grafen undt andere Officier gefangen worden, so in Sibenbürgen sich befundenen, auch dass im verwichenen Sommer der Tekeli mit den Vesseleni in Streith gerathen, die Rebellen so sich in zweyerlei Factionen abgethailt, undt diejenigen so verrath worden, dass sie sich Ihr. Kayl. Maytt. gehorsamb untergeben werden, der Vesseleni wahre von Tekeli geschlagen worden, weillen diser Tekeli vom

Fürsten Hülff empfängt, und von denselben General über die Rebellen declarirt worden, der Teleki sueche seine Tochter dem Tekeli zu geben, der Unterschidt zwischen ihnen wehre, dass der Tekeli von guten Geschlechts, der Teleki aber geringen Herkombs seye, ferners welchen die Catana Hungarn so von ihr Kaisl. Matt. im verwichenen Sommer bis auff Baia hinunter komben werde, von selbiger Gegendt dass durch hinterach getriben undt mit sich genohmen, die Truppen wehren zerthailt gewesen, hernach von denen Erlauern angetroffen worden, die ihnen den Raub wieder umb abgenommen. Besagte Sibenbürger hatten spargirt, dass der König in Frankreich den Friden mit Ihrer Kaisl. Maytt. nicht halten würde, indem selber unter der Handt mit Chur-Brandenburg und Schweden wider dieselbe Allianz suehe.«

»Des Zolumi Progressen zu den Fürstenthumb in Sibenbürgen zu gelangen, undt die ihme dazur gebende Hoffnung diene nur die Sibenbürger bis auff dass Bluth ausszusaugen, undt werde gedachter Zolumi, wie die Erfahrung allzeith gegeben, endtlich nur aussgelacht werden.«

(Turcica 1680. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

XII.

1680. j a n. 4.

Sebestyén András, az újon kinevezett leaseszi prépost, ajánlja szolgálatait a fejedelemnek.

Celsme ac Ilme princeps due mihi gratiosissime.

Hogy az úr isten ez jelen való új esztendőnek minden részzeit, sok utána következőkkel, engedjen Ngod méltóságának, szegén romlott és elkeseredett hazánk s egész keresztség megtartására, vigasztalására és előmenetelére frís egészségében boldogul érní, ájtatos szívből kívánom.

Mivel hogy az én kglmes uram fges római császár és királom, én nekem leaseszi prépostságot erdéli püspökséggel méltóztatott conferálni, és előbbeni jó békességes csornai prépostságot elhadtam, s erre pusztá földre csak azért jöttem, hogy idegen nemzetet leaseszi praepostság possessiójátul elfordítsam és az én magyar nemzetemnek jobban szolgálhassak, annak okáért én is Ngod méltósága előtt ezen rövid írásom és nemz. Gyulay Ferencz uram által. alázatosan insinualom és

gratiájában recommendálok magamot, s kérem, méltóztassék engem maga kegyelmességében vennie, és velem mint ájtatos káplánjával confidenter parancsolni, mert mlgos esztergomi érsek uram, ki mellett ordinarié laktam, meghadta, hogy Ngod méltóságával jó correspondentiában legyek, és Ngod méltóságát ő fgével s érsek urammal szeretetben tartsam. Mivel peniglen megtanúltam Gyulay uramtúl, Vajda László uramtúl és Ngod mlsága szép leveleiből is, melyeket ő fgének és érsek uramnak írt vala Ngod, hogy Ngod mlga igen keresztén szível van magyar nemzetünkhöz és az egész kereszténséghez (kinek hírét Rómában és imperiumban máris terjesztettünk) azért én is Ngod mlgának ájtatosan könyörgök, méltóztassék magának complacéálni, tovább is kegyes szemeivel magyar elkeseredett nemzetére tekinteni, és nagy bölcseségével cooperálni, s dolgokat lágyítani, hogy egyszer már ő fge authorításával, és országunk praeiudiciumja nélkül lecsendesedjenek, és végsű, a ki előttünk van, veszedelem elfordítassék. Melyre nézve én minden csöp véremmel éjjel nappal munkálkodni nem desistálok ő fge s az udvar előtt, csak Ngod mlga én nekem méltóztassék mennél hamarább írnia dolgokrúl, az szerént az mint Gyulay uram által bűven üzentem (melyeket, bízom, méltóztatik kegyelmesen meghallgatni), hogy olyan occasióból annyival fogatosabb lehessen munkálkodásom. Tartsa és éltesse isten Ngod méltóságát sok eszten-deig erős egészségben boldogúl. Datum Eperjesini, die 4. Januarii 1680.

Ejusdem Celsmae ac Ilmae Dnis Vrae

devotissimus capellanus

Andreas Sebestény

electus episcopus Transylv., praepositus Lelesziensis,
et S. C. Regiaeque Mtis consiliarius mp.

(Ered. gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV.)

XIII.

1680. jan. 12.

A segesvári országgyűlésen hozott törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Sicularum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, gene-

rosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 12. mensis Januarii, anni praesentis 1680. in civitatem nostram Segesvár ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infra scriptos articulos, in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplices nobis humilime, ut nos omnes et singulos articulos omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illi praebentes, autoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observari facere dignemur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 12. mensis Januarii anni praesentis millesimi sexcentissimi octuagesimi ex edicto suae Celsitudinis principalis in civitatem Segesvár indictis celebratis conclusi.

Art. I.

Mivel Kghmes Urunk, mind Nsgod kegyelmes propositionjából, mind a fényes portán lévő követ atyánkfiainak írásokból szomorúan értjük a portának ellenünk felgerjedt ily reménytelen nagy tüzét, úgy hogy a kiktől mások által való bántódásainkban oltalmat várhatnánk, azoktól háborgattatunk. Mivel azért kghs urunk még Nsgodnál is bizonytalanságban vadnak, annál inkább nálunk, hogy eddig a portán mi karban hozattathattanak azon állapotoknak dolgok és lecsendesítetések és hogy ki ne czégéreztesse azon dolgokról való mediumoknak circumstantiái: végeztük azért egész országul három nemzetül Nsgod kegyelmessége is accedálván, hogy a tanácsurak ő kegyelmek mellé bizonyos számú atyánkfiait delegálnánk, úgy-mint: az várme gyékről Bethlen Miklós, Bethlen Elek, Gerőfi György, Toldalagi János, Bethlen Pál, Macskási Boldizsár, Horvát Kozma. Az székelységről Petki János, Mikó István, Daniel Mihály. Az universitásról szebeni polgár mester, Fejes János, segesvári királybíró Szisver János és brassai fő bíró Draut György atyánkfiait ő kegyelmeket rendeltük cum plena autoritate, hogy ezen állapotoknak és szegény

hazánk végbázainak és határainak minden alkalmatlanságának lecsendesítésében valamely dolgokat concludálnak, expediálnak, adnak és cselekesznek, mind azokat mind most, mind jövődöben, akár mi idők forgásiban pro rato et firmo tartunk, acceptálunk és magunkénak esmérjük, melyről mind a tanácsurakat ő kegyelmeket specificált atyánkfiaival együtt és mind posteritássokat, ezen articulusunkkal keresztyéni hitünkkel assecuráljuk.

Art. II.

Jóllehet kgmes urunk már egynéhány articulusink extálnak a perceptoroknak ország adójáról való számadásokról, de mind azokkal is semmit nem gondolván, a miut most is értjük legközelebb arra delegáltatott fűexactor becsületes úr atyánk fiátúl Nemes János urunktúl ő kegyelmétől; minemű sok difficultások legyenek peniglen, majd mindenkor az adónak rendesen idején korán való bé nem szolgáltatásáról nagy terhünkkel érezzük. Concludáltuk azért Nsgod kegyelmességéből, hogy ennek utánna efféle contumaxokon fűinspector atyánkfiai executiót tehessenek, articulorum mox et de facto minden remediumokat excludálván, tartozzanak peniglen sub eadem poena, isten Nsgodat Fogarasba vivén, a kik ratiójokat el nem igazították, ott compareálni úgymint: perceptorok, fűbírák és viceispánok az delegatus atyánkfiai előtt, ott lévén Nemes János atyánkfia is számot adni, hasonlóképen a partiumbeliek.

Art. III.

Végeztük volt Kgymes urunk Ngságod keglmes consensusából, hogy oláhok, oláh papok és görögök, az akkor következett közelebb orsz. gyűlésére ad rectificandum et approbandum, a kinek illik előhozni, de mivel az ország végezését csak már is semmiben tartván, nem producálták, Ngysod kegyelmessége is accedálván azoknak privilegiumokat annihiláljuk, reprobáljuk és semmivé tészszük.

Art. IV.

Noha egynéhány rendbéli articulusi vannak a nemes országnak, hogy kalotaszegi szegénységnek az aknákról elegendendő só adattassék, mivel a török rettenetes exactióit eddig is a sóval való kereskedésnek alkalmatosságával, supportálták, az mint túlök lehetett, mindazáltal nemhogy

kereskedésre való sőt adnának nekik az aknákról, de még házok szükségére valót sem akarnak adni, sőt a nemességnek is darabot az articulus szerint nem adnak, mely alkalmatlanságok mia nem lévén honnan fizetni, kényszerítettnek lakó helyekről végképpen elpusztulni, minthogy már sokan el is pusztultak. Hogy azért abból nagyobb gonosz ne következhesék, végeztük, hogy az elébbeni articulusok szerint az haza kára nélkül só adattassék, melyet ha nem cselekednének, az *articularis poena exequáltassék* rajtuk.

Art. V.

Minthogy Huszt vára mind jószágostúl *fiscale bonum*, jöllehet a mi kgys asszonyunk ő nagysága bizonyos summába bírja és azon várhoz való egyik várost úgy mint Visket majd teljességgel a víznek rettenetes áradása annyira elrontja, hogy azon huszti jószág magánosan hogy megörvoshassa. lehetetlenség: végeztük azért, hogy az ott való nemes vármegye *requiráltatván* oda való fűispán atyánkfátúl ő kegyelmétül, tartozzanak egy hétig segíteni és megörvoslani.

Art. VI.

Az Nsgod kegyelmességét az úr ő kegyelme által igen alázatosan vettük, magunk is látjuk, hogy mostan az idő Nsgod kibocsátott regalisi szerint a terminust¹⁾ meglenni nem engedi, Nsgod kegyelmessége *accedálván* jövődő ősszel szent Lukács octaváján szolgáltassék ki. alázatosan megszolgáljuk Nsgodnak.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento, vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula eidem contenta ratos gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et confirmavimus; offerentes

¹⁾ T. i. a febr. 1-ére Beszterczére hirdetett octavális terminust.
L. Törv. és Okiratok X.

nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in Segesvár die 12. Januarii, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo.

M. Apafi mp.

(P. H.)

(Eredeti nyomtatott példány a fejedelemtől megerősítve a M. T. A. birtokában.)

XIV.

1680. jan. 24.

Az erdélyi követek kötlevele az évi adó pótlására felvett kölcsönösszegekről.

Anno 1680. die 24. Januarii. Recognosco per praesentes. Mivel az nemes ország adaját másfélezer tallér hijával adták kezemben, kételenítettem azon másfél ezer tallért Alai Pasali Mehemet csaus uramtúl kölcsön felkérni interesre, mely másfél ezer tallérnak az interesse téssen ötödfél száz tallért; azon kívül tavaly Naláczi uram is az mely pénzt kölcsön felkért volt, annak az interesében is hatszáz tallérral maradtunk neki adósa, mely summa pénzti igértünk ű kglmének mához négy holnapra megadni graeci tallérúl, mely mindenestül fogva téssen kétezer ötszáz ötven graeci tallért, melyet ha graeci tallérúl nem aduának vagy küldenének, inkább még oroszlanýos tallért tizenegyert tízéert tartozik az mi kglmes urunk ű nga s az nemes ország fizetni, melyrúl adjuk mi is ezen levelünket ű kglmének. Datum Constantinopoli die et anno ut supra notatis; ha penig négy holnapra, úgy mint százhusz napra meg nem küldené az mi kglmes urunk a pénzt, azután való interest felszámálván, tartozzanak fizetni.

Székely László mp.

(P. H.)

Keczely András mp.

(P. H.)

(Következik öt sor török írás, hasonlókép a hátlapján 3 sor török írás.)

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XV.

1680. febr. 3—26.

A Theököly-féle mozgalom történetéhez.

a)

Kivonat Sebestyén András erdélyi püspök 1680. február 3-ki leveléből.

Extractus litterarum domini Andreae Sebestyén episcopi Transylvaniae Eper-
iessini die 3. Februarii anni currentis da-
tarum 1680.

Praeterito die dominico, sive 28. proxime praeterlapsi
mensis Januarii, Tekeli, Paulus Weselenyi ac Emericus
Balassa ex partibus oppido Miskocz propinquis profici-
scentes, eadem die praedictus Tekelius, et Emericus Balassa
cum certa parte rebellium ad oppidum Roznio, et illac
versus, Paulus autem Wesseleny, cum residua militia Cset-
nekium se collocarunt, quorum numerus infallibiliter ad
sex millia extendit, omnes vero, rerum militarium optime
periti, et armis bene instructi esse perhibentur. Quid
intendant, necdum liquet. Circa Scepusium tamen ita spar-
gitur, prout ego quoque metuo, ne vel Silesiam aut Mora-
viam vel vero Montanas Civitates invadant. Reliqui rebel-
lium antesignati in Transylvaniam manserunt, uxores autem
et proles rebellium, adhuc in partibus Turcicis dedititiis
subsistunt.

(Cs. és k. udv. ltár, Bécs, Hungaria Fasc. 329.)

b)

*Demko jászói administrator a magyar kanczellárhoz
febr. 14.*

Translatio litterarum adm. rndi dni
Mart. Demka Administr. Praep. Jaszoviensis
die 14. febr. ad Cancell. Hungaricum datarum.

Rebelles sunt recte apud nos ubique in quartiriis, comes
Emericus Theököly nona praesentis cum aliquot centenis
comaniis equitum et peditum in oppido Szepesi, Paulus
Weseleny in inferiori Metzenseff oppido istius praepositurae.
reliqua autem militia, hic Jaszoviae, et bonis ad eam spec-

tantibus condescenderunt. Fecerunt insolentias gravissimas praesertim pedites; qui sunt valde impii et barbari, viventes ac si nec Deum haberent. Hinc post quadridui quartirium Cassoviam versus moverunt. Decima praesentis signa armistitii dederunt explosione bombardarum, dicunturque unanimes consensu statuuisse, sese ad fidelitatem S. M. redituros, Paulo Weseleny plurimum ad hoc eos disponente. Sed inferiores, qui sunt tantum fex populi, ex rusticis per praedas evaserunt, et iam bene habent, non libenter haberent pacificationem, his etiam ulterius arma gerere, et praediis vivere alia media vivendi non habentes. Dictus comes Theököly post armistitium recta ivisse Cassoviam, inde Munkacsium, et tandem, uti servitores sui loquuntur, sub induciis his ad comitem Franciscum Eszterházy, affinem suum tendere. Forte Deo taliter cooperant, redibunt tandem et manebunt nobiscum in pace. Pro quo omni christiano homini serio adlaborandum est; nam nisi componantur, et revertantur, timendum valde (imo ipsimet dicunt) ne desperati, quicquid malitiarum in perniciem et ruinam totius regni excogitare poterunt, tentent, et exequantur. Erit tunc abominatio desolationis in regno, et tribulatio magna, qualis adhuc non fuit, ab initio rebellionis. Negari certe non potest, eos et magno numero, et fortes, et exercitatos beneque armatos esse, longe plures erunt, si non redierint, et facient incredibilia damna, sicut et modo, quocumque se vertunt, locustarum ad instar omnia consumunt.

(Hungarica. Fasc. 329. Cs. és k. ndv. ltár, Bécs.)

c)

Abduraman aga Theökölynek 1680. febr. 26.

Mi az hatalmas és győzhetetlen fényességgel ragyogató császáruknak fővezérének és tekintetes és méltóságos vitézlő vezér Musztafa basának kapusi basája vitézlő Abaduraman aga.

Istentől sok jókat és jó szerencsét kívánunk Kglk mint vitéz úri jóakarónknak, isten éltesse Kglket.

Kglket vitéz úri jóakarónkat sietségesképpen kellett ez levelünk által megtalálnunk, mivel a hatalmas és méltóságos fővezér urunk győzhetetlen császáruknak kegyelmes parancsolatjával, és önön maga böcsületes levelével és azokkal tölt izenetével küldöttünk Kglkhez, hogy minden dolgokat Kglddel közöljük, és Egervárában érkezőn basa

urunk, Kglduc úri levelet küldött, hogy Kglv vagy maga jűjön, vagy hitt emberét küldje, számos lovasokkal minket Kglldhez jűni, Kglv pedig levelet küldjőn, hogy várakoznánk, vagy hitt embert fogja küldeni, és annak fogjuk beszédünket közleni, az Kglv levelet basa ura előtt is elolvasta. jóakarók mi sem az leveleket Kglv emberének nem adjuk, sem pedig szóval levő beszédünket másnak nem mondjuk, mert nekünk úgy van parancsolva; azért vitéz úri jóakarónk valamint szóval a hogy leszen, Kglv maga jűjön el hozzánk, avagy egy hihető kapitányát számos lovasokkal küldje, hogy hova hamarabb velek elmenvén, Kglddel szűmben lehessűnk, Kglv éjjel-nappal hováhamarább ezt végben vigye, és minket ne késtessen. Ezek után isten Kgldet éltesse jó egészségben. Íratott vég Egervárában 26. Februarii anno 1680.

Kglv úr jóakarója
idem et supra.

Kívűl: Hatalmas és győzhetetlen császárunknak szárnya alá fejet hajtott kurncz-magyar hadaknak gondviselő fő generálisának, az Tekintetes és Nagos vitézlő gróf Thököly Imrének etc. nekünk vitéz úri jóakarónknak adassék böcsülettel.

(Hungarica fasc. 329. Cs. és k. udv. levéltár Bécs.)

XVI.

1680. febr. 2.

Apafi rendelete az udvarhelyi katonáknak kiszolgáltatandó élés ügyében.

Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hung. dominus et Siculorum comes.

Spectabiles Gener. Egr. et nles agiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nram. Udvarhelyen lévő katonáink élés dolgából fogyatkozott állapottal lévén, Kglmeteknek kglmesen és serio parancsoljuk, megírt katonáink számokra szénát, abrakot és magoknak étel neműt is székekből pénzért szállíttasson, el se mulassa, hogy ez iránt is Kglmeteket panasz ne érje. Secus non facturi. Datum in castro nro Ebesfalva die 2. Febr. A-o 1680.

M. Apafi mp.

Külcztm: Spect. gener. egr. et nobilibus agilibus, capitaneo et judici regio supremis, vicejudicibusque regiis, jur. assessor. et notar. sedis sicul. Udvarhely, fidelibus nobis dilectis).

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

XVII.

1680. febr. 19.

Apafi bizalmas rendelete Telekihez a megszentelt rabok összefogása ügyében.

Michael Apafi *stb.*

Spectabilis *stb.*

Az hatalmas nemzettel való mostani fenforgó szoros ügyben periculum levén in morā, tetszett a nemes országnak Segesvári közelebb való gyűlésében mellénk deputáltatott és assecuráltatott úri- és főrenden lévő becsületes meghitt híveinknek egyező értelmekből, hogy magunk nemzetének is nem kedvezvén, kételemíttessünk szokás kívül is oly dolgokra lépniünk s Kegyelmeteknek is igen severe kiíratnunk, a melylyel közönséges édes hazánk veszedelmét is praemature megelőzhetnők, istent híván segítségül, továbbá való gyenge békességének is consolálhatnánk hová hamarébb is: Minek okáért istenre, lelkére, fejére, életére kényszerítjük s minden javainak is elvesztése alatt kegyelmesen és igen serio parancsoljuk Kegyelmednek, igen titkosan, csak magában tartván ezen dolgot és ez levelünk által, hogy se napot se éjjelt nem várván, maturálja mindgyárást minden óráu főispánsága és kapitánysága alatt vagy fogságban vagy másképpen keze ügyiben lappangó s feltalálatható valamennyi sententiázott rabokat, vagy szabadon is olyatén personákat megkaptathat, a kiknek személyek kétség nélkül megszenteltatott, mox et de facto minden tekintet és kedvezés nélkül nagy gondviselés által ez levelünk praesentáló hiteles szolgánknak (Kegyelmed keze alatt lévő vicetiszteknek is igen serio committálván) elégséges kísé-
rőkkel kezekben assignáltatni és szamosújvári várunkban deducáltatni is fogatkozás nélkül el ne mulassa. Secus *stb.*
Datum in arce nostra Fogaras die 19. Februarii A. 1680.

M. Apafi mp.

Külczím: Spectabili et generoso Michaeli Teleki de Szék *stb.*

(Eredetije a gróf Teleki-család levéltárában. Miss. 222.) 2 2 2 1

XVIII.

1680. márcz. 11.

Bethune jelenti Apafinak, hogy Reverend elindult Erdélybe.

Celsme princeps due due colendissime.

Non mirabitur Cels. Vra tardiozem, quam conabar. ablegationem ilmi dni Reverend, quando rationes obstantium impedimentorum ex eodem intelliget. Sum certus, quod Cels. Vra ex eo meam potius erga se synceritatem, et indefessos pro gloria et emolumento suo conatus ponderabit. Super quo Cels. Vra a praefato dno Reverend plenarie informabitur; cui tanquam homini noto fidem omnimodam adhibebit. Neque dubito quin Cels. Vra in innato sibi erga res hungaricas et laudabili zelo porro progressura sit. famam per hoc apud omnem posteritatem et propensam christianissimae Mtis intentionem obtentura. Cui in reliquo omnem felicitatem ex corde desiderans, sum et maneo omni cum observantia Celnis Vrae

Varsaviae 11. Martii anno 1680.

obsequentissimus servus
marchio de Bethune mp.
legatus christianissimi regis.

Kivül: Marchio de Bethum levele anno 80.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

XIX.

1680. márcz. 11.

Sebestyén Apafival tudatja, hogy Vajda László visszaützik Erdélybe, s ő Kökényesdit küldi hozzá.

Clsme ac Ilme princeps, dne due patrone, mihi colendissime.

Mivelhogy az Ngod méltósága magyar nemzetéhez való keresztén zelusábúl annak megmaradására mostani zuzavaroknak lecsendesítését (az mint egynéhányszor tapasztaltam) szüivesen méltóztatott Vajda László uram által is kívánni, és ő fgéhez is eziránt való szeretetét mutatni. ő fge peniglen az istennek pestises ostroma és távulvaló léte miatt tractának való helt és személeket nem rendelhe-

tett; már most egy kevésbé megszűnővén a pestis, emlé-
tett dolgoknak tractálását mlgos esztergomi érsekre bízta,
és az Ngod méltósága s bujdosó magyarság küvetjeért
való salvus passusokat ez elmúlt napokban Ngodnak meg
is küldette, és kitségkívvil eddig Ngod méltóztatott kezé-
hez is vennie. Minek okáért, hogy annival hamarább az
Ngod küvetjeit nemz. Kükinesdi György uram kihozza
mgos érsek uramhoz, a végre ő kglmét ugyan ő nsga paran-
csolatjából ezen levelemmel küldtettem, alázatosan kérvén,
méltóztassék nevemmel mondandó szavainak hütelt kegyel-
mesen adni, és ablegatusait úgy disponálni, hogy kglmes
uram ő fge authoritása sérelme nélkül, svavi modo szeren-
csésen végben mehessenek. Meglátja Ngod mlga, hogy az
egész világ előtt nagy dicsőségére és boldog emlékezetére, s
itt is az ő fge országában nagy hasznára küvetkezik, ha
keresztén zelusa szerint Magyarország és Erdély követke-
zendő veszedelmét bölcsesége által eltávoztatja. El is hitesse
magával Ngod mlga, hogy én érsek urammal hasznos
szomszéd káplánjává megmutatom magamat Ngodnak.
Tartsa és éltesse isten Ngodat sok esztendőig fris egészsé-
gében boldogúl. Datum in regia civitate Eperjes, die 11.
Martii, anno 1680.

Ejusdem Ilmae Celdhuis

Vrae

obsequentissimus capellanus

Andreas Sebestény

electus episcopus Transylvaniensis et praepositus

Lelesziensis mp.

Kívvil: Kókényesdi uram hozta levél.

(Eredeti gr. Kemény J. Erdély Története Eredeti Levelekben.
XXIV. köt.)

XX.

Vajda László küldetése a portára.

1680. márcz. 17.

a)

Apafi levele a nagyvezérhez s tilhájához.

Excellentissime due.

Ex mandato Exciae Vrae nuper ad explorandas res
Austriacas per me expeditus ablegatus et fidelis meus
dilectus, intimus cubicularius, et supremus cursorum prae-

fectus, grosus Ladislaus Vajda de Nagy-Medgyes. inter istos temporum nutus, in itinere variis oneratus impedimentis rediens cum tam tardus fuerit, quidve novi retulerit tum de Hungaris domi degentibus, tum vero de iis, qui exulantes, potentissimi imperatoris clementiam amplexi sunt, syncere et sine fuco expositurus, ad Vram Exciam est per me missus, ut ipse ab eodem relata genuine Exciae Vrae referre possit. Quam demisse peto ejus verbis plenariam adhibere fidem, et quo citius optata cum resolutione remittere non dedignetur. Eandem de caetero divinae protectioni recomendo et maneo.

Ilme Dne. etc.

Ablegatus noster praesentium exhibitor, grosus T. T. de T. etc. ex mandato excmī dñi supremi veserii fuerat superioribus diebus in aulam Austriacam per nos expeditus, qui tam eundo quam redeundo plurimis difficultatibus impeditus, licet tarde, cum rerum tamen documentis advenit. Et cum nostra in fulgidam portam otthomanicam fidelitas id postulat, ut eandem de iis informaremus, exponet ea legatus noster. Benevole itaque Iltem Vram requirimus, fide prius hoc negotio digna coram exlmo dño supremo vezirio nacta, eundem in praesentia suae exciae promovere, et tandem quantum fieri potest, sine mora, reexpediri facere non intermittat. Factura est nobis rem gratam, et amice recompensandam. Eandem divinae clementiae recommendant etc.

(Egykorú másolat. Orsz. ltár. Acta Transnica Fasc. 3. No. 74.)

b)

1680. márcz. 17.

A fejedelem rendelete Vajda László küldetése ügyében.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominis et Siculorum comes etc. universis et singulis cujuscunque status, conditionis, gradus, honoris, ordinis, officii, dignitatis praecminentiaeque et functionis hominibus; extra quidem ditionem nostram positis salutem et rerum suarum successus, fidelibus vero nostris salutem cum favore nostro! Meghiitt belső szolgánkat nemzetes Vajda László postamesterünket kelletvén sietséggel bizonyos dolgaink végett az fényes portára expediálnunk, birodalmunkon kívül lévő minden rendeket szomszédságosan requirálnunk, híveinknek pedig kegyelmesen és serio parancsoljuk:

mi dolgainkban fáradozó belső szolgáinknak ismervén lenni, nemcsak békével bocsássák és bocsáttassák, sőt mindenütt mind menet s jövet illendő szállásadással és elegendő gazdálkodással, jó erős postalovak adásával is legyenek. *Illos de reliquo bene valere, nostros vero secus non facere jubemus. Praesentes post earum lecturam exhibenti semper et ubique restitui volumus. Datum in arce nostra Fogaras die decima septima mensis Martii, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo.*

M. Apati

(P. H.)

Passus in Turciam.

Franciscus Lugasi secretarius

(Eredeti, pátens alakban. Orsz. levéltár. Erdélyi osztály.)

c)

1680. márcz. 25.

A fejedelem levele Vajda Lászlóhoz.

Áldjon meg Isten jókkal, édes öcsém.

Elfelejtettük volt mondani itt létedben, Teleki uramnak is tetszván a dolog, mondjátok meg Székely László uramnak (ha tetszik), mondja meg akiknek illik, hadd küldjön le egynehány száz lovasokkal egy hű embert a magyarországi hadak közé: hadd tartsa meg a porta és mi hűségünkben őket, mert az a két gyermek csak vesztetik a dolgot, magok között is viszálnak. Isten tartson meg jó egészségben.

Fogaras 25. Mart. 1680.

Apati Mihály.

Külczim: Meghitt belső szolgáinknak, postamesterünknek Vajda Lászlónak adassék.

(Eredeti Orsz. levéltár. Erdélyi osztály.)

XXI.

1680. ápr. 10.

Meghívók a máj. 18-iki fejérvári országgyűlésre.

a)

Udvarhelyszék meghívója.

Michael Apati dei gratia stb.

Spectabiles generosi egregii et nobiles, agiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Az nemes ország

végezése szerint, és az egyéb dolgoknak is kívánsága úgy hozván, tetszett becsületes meghitt tanácsúr híveinknek megegyező akaratjokból, hogy Isten ő felsége azt engedvén érniünk, ez közelebb következő május havában Kmeteket országos gyűlésre convocáltassuk, melyet is rendeltünk ad diem 18. affuturi mens. Maji anni praesentis gyulafejérvári városunkban celebráltatni ilyen módok alatt: hogy elsőben is ante omnes alias causas az adónak állapota és az országnak mind grlis s mind partialis perceptorinak dolgok vétessenek számvételben, úgy, hogy a kik ab anno 1657 perceptorok voltak és most is élnek, magok, a kik decedáltak, successorok minden requisitumokkal, a megírt napon és helyben compareáljanak; melyet ha kik elmulatván valami baj követi, magoknak tulajdonítsák, véget akarván már egyszer vetni a perceptoroknak dolgainak, hogy se az ország tovább ne károsíttassék és az szegénység is ne defraudáltassék, amint némelyek által megesett. Másodszor a végbeli házak és difficultások rendeltessenek és hozassanak jobb karba. Annak utána pedig az egyéb szükséges dolgok is elővételődnek, holott is a dietákon agitáltatni szokott causasat folytatni akarjuk. Minek okáért Kmeteknek klmesen és igen serio parancsoljuk, a feljebb meg írt terminusokon compareálni bizonyos atyafiai által semmi képpen el ne mulassa. Secus sub poena in grli decreto et articulis regni expressa minime facturis. Datum in arce nra Fogaras die 10 mens. Aprilis 1680.

M. Apati mp.

Külszím: Spectabilibus, grosis egregiis stb. rendes teljes czím. Udvarházhoz.

(Eredetiye Udvarhelymegye levéltárában.)

b)

Rácz István meghívója.

Michael Apati dei gratia princeps Transilvaniae partium regni Hungariae dux et Siculorum comes.

Generose fidelis nobis dilecte salutem et gratiam nostram! A nemes ország végezése szerint, egyéb dolgoknak kívánsága is úgy hozván, meghitt becsületes tanács úr híveinknek egyező akaratjokból tetszett, Isten azt adván érniünk, hogy a közelebb következő május havában Kmeteket országos gyűlésekre ad diem 18. ejusdem mens. Maji in anno praesenti gyulafejérvári városunkban convocáltassuk, az

holott legelsőben ante omnes alias causas az adónak állapotja és az országnak mind generalis mind partialis perceptorinak dolgok vetetődnek elő igazításban. úgy hogy a kik ab anno 1657. perceptorok voltak, most élnek, magok, a kik decedáltak, successori, minden requisitumokkal a megírt terminusra compareáljanak; másodszor a végbeli házak és difficultások állíttassanak jobb karba, annak utánna egyéb szükséges dolgokat, és a diaetákon agítáltatni szokott pereket is folytatni akarjuk. Minek okáért Kglmednek kglsen és serio parancsoljuk, a megírt napon és helyen jelen lenni el ne mulassa. Secus sub poena in generali decreto et articuli regni expressis minime facturuss. Datum in arce nra Fogaras die 10. mens. April anno 1680.

M. Apafi mp.

Kívül: Generoso Stephano Racz de Galgo fideli nobis dilecto.

(B. Orbán Balázs sajátja.)

XXII.

1680. ápr. 27.

A lengyel király követet küld Apafihoz tárgyalások végett.

Illustrissime princeps!

Grate nobis dilecte!

Quandoquidem experientia, rerum magistra quotidianis docet experimentis, res et negotia, quae humano accidunt commercio, non aequè per literas ac per expressos tractari ac peragi posset ablegatos, consultissimum nobis visum est, ut generoso Constantino Ujszquiski thesaurario terrae Buscensis, aulico et secretario nostro ad Illustritatem vestram ablegato, cujus erga nos fidem agendis in rebus dexteritatem exploratam habemus, negotii jam alias Illustritati vestrae propositi promotionem committamus. Dabit proinde Illustritas vestra indubitatum eidem fidem, nostrae vero amicitiae studii sui applicationem, ne res tanti momenti in ulteriorem eamque taediosam tradatur procrastinationem. Quod veluti nobis de eximia Illustritatis vestrae pollicemur humanitate, ita eidem longaevam valetudinem et prospera quacque amanter apprecamur. Datum Varsoviae die 27-a Aprilis anno 1680. regni nostri anno sexto.

Joannes rex mp.

(Eredeti az Akadémia kéziratárában.)

XXIII.

1680. ápr. 30.

Theököly levele Apafihoz a katonák féktelenkedése ügyében.

Mlgos erdélyi fejedelem, nekem jó kglmes uram!

Ngod Fogarasbúl vigesima praesentis a debreczeniek mellett nehézséggel írt levelét mai napon alázatosan vettem. Bizonyos dolog, nemcsak engem, de ezt az magyarságot is kicsintül fogvást nagyig (kikről is azért nem egyformában vagy) igen discultálták, s megbontották az debreczeniek, s méltán eddig is az büntetést megérdemelhettek volna, de az Ngod méltóságos parancsolatja engem attúl azolta is megtartóztatott, és az kik csak orozva ellenek való dolgokban s megkárosításokban magokat nem egyvelítették, azzal elébb állván, az olyanok nem is zászlójok alatt, hadnagyok hírével cselekedvén semmit az hadak tilalmazásában, s a kikre megbizonyosodhatott, meg is büntetésekben az Ngod méltóságos tekintetiért el nem mulattam, de úgy látom, mégis visszaélnék az én jóakaratommal, gyakor való büsítással terhelvén az Ngod mlgos füleit, másképen is in suspensio lévén még velünk való dolgok complanatiója és Ngod kegmes ajánlása szerint is haladván eligazítása is, az mely dolog végett Ubrisi Pál uram citáltatta is őket, nem az többihez tartozó dolog lévén, mert az, mikor az Pécsi uramon esett, akkor az bíró engedelmből szállottak volt meg az kapu előtt, nem is az város, hanem két utcza az bíró és az tanács híre nélkül jöttek ki ellenségesképpen reájok úgy, hogy máig is az katonák s némelyek az tisztek közül is sűrű lövés miatt nem kicsiny kárban forogtanak. Az én hópénzes katonám megölése is és szolgálóm csaknem agyonveretése s megvéresítése ezelőtt esztendővel esett; Ngod kglmes uram, inaudita altera parte, adván egész hitelt szavoknak s informatiójoknak, és kegyelmes orczával bocsátván el őket maga elől, azzal magoknak naponkint nagyobb nagyobb szarvat emelnek. Ngod méltóságos parancsolatját magam elótt viselvén, én azt is abban hagyom és Ubrisi uramat is tovább való processusának folytatásátúl arceálok; noha az szükségtül viseltetvén, ezelőtt való esztendőkbén volt olykor, hogy ezt az forumot is competens forumnak agnoscálták az debreczeniek, de ezután se egyben, se másban bár ne agnoscálják. Ngod kglmes uram maga is jól tudja ezeknek az hadaknak fizetetlen, szófogadatlan és gyakrabban magok akaratján járni szokott mivoltokat, én mindenkor mindene-

ket magammal nem hordozhatok, s mind az lábomhoz sem köthetem, tovább is mindazáltal az Ngod méltóságos parancsolatját publicálni közöttök el nem mulatom. De ha mikor mi csínt tesznek az hadak, azt nekem híremmé nem adván, méltán én nem okoztathatom, s az bizony meg sem szűnik, úgy látom, most contemptive s naponkint offensive bánván az vitézlő renddel, csak ez napokban is egy hajdút ártatlannul agyonvertének becsületes . . . jelenlétében, s félfő, hogy dupláson ne adják vissza, alkalmatosságot találván az hajdúk, annyival is inkább már ezután minden bokr szállást adván. Akarám kglmes uram továbbra Ngodnak ezt is értésére adnom, én az mint Teleki uramnak ő kglnek értésére adtam, minekelőtte az Nyírre kimentem is, újebben visszafordulván, két három nap alatt már Bihar vármegyében beszállván az hadakkal, füre bocsátok, az hol is talám az füvelés alatt újulnak az dolgok, s Ngod méltóságos parancsolatja is közelebb érhet, kihez kívánom minden lehetséges dolgokban magamat alkalmaztatnom, kérvén Ngodat alázatosan, fejedelmi kegyelmességében tovább is megtartani méltóztassék. Adja isten, ez levelem találja Ngodat szerencsés órában. Költ Sámsonban ultima Aprilis, anno 1680.

Ngod

alázatos szolgája
gróf Theökeölyi Imre mp.

Küldzím : Mlgos erdélyi fejedelem jó kglmes uramnak ő gnának adassék.

(Eredeti gróf Kemény József Erdély Története Eredeti Levelekben. XXIV. köt.)

XXIV.

1680. máj.

A lengyel követ jelentéséből.

a)

Translatum ex literis recenter Constantinopoli datis a residente Polonico. (Proski).

E jelentésben:

»Mentionem feci de Abafio, quem Vezirius deponere intendit, quin imo studet, ut eum in manibus habeat. Venit igitur ad me czaus aga assistens solinii novi Principis, forsan jussu Vezirii inquirendo, an Rex sit in protectionem

recepturus Abaffium, si in Poloniam se receperit, vel eum ad requisitionem Porthae dedet: ad quod respondi dubitare me illum in Poloniam fugam adornaturum, praesertim cum eum non ignarum sciam tractatus nostri quo sibi Porta cavit si Princeps Transylvaniae sive Valachiae et Moldaviae et alii inculpati transfugerint in regnum Poloniae, tales non admittantur. Et licet Abaffius bene suis rebus studeat et pecunia intendat (quam abunde misit) Vezirii animum devincere, ille tamen et res accipit, et suas res meditatatur.

Crimen ei struunt continuae ad Portam accusationes, sed potior causa est, quod ille pacto facto cum Serbano, Moldaviae principe, facto intendebat sine notitia portae fortalitia extruere, inde rebellionis poena utrique designata.«

Kövül: Ad litteras ref. Zilkovsky de 2. May 1680.

(K. u. k. Hofarchiv, Wien, Polonica 1680. május.)

b)

Translatum ex literis recenter Constantinopoli datis a residente Polonico. (Proski.)

E levélben:

».... estque Vezirus evidens infensi animi erga Nos studium, datque indicia aliquid contra Nos moliri.

Verum tamen, quod non procedat nobiscum, ubi cum fermanis, quibus prolongationem armistitii denegavit, et nunc contra pacta cum iisdem Abaffium deponere vult e Principatu.«

»Venit igitur ad me etc. *ugyanaz mint az előbbi egészen mediatur-ig. A másik bekezdés hiányos.*

(K. u. k. Hofarchiv, Wien, Polonica 1680. május.)

XXV.

1680. máj. 1.

Teleki levele Apafihoz a bujdosók ügyében.

Nekem jó kglmes uram fejedelmem.

Már itt az dolgokon általesvén, szintén indulok, isten velem levén sietek is, az mint az vizek engedik. Az szegény otthon lakos magyarok valóban átkozzák Tököli, Veselényi

uramékat. Minden bizodalnok isten után Ngodban vagyon. errül, több dolgokrúl, isten bevivén, leszen mit szóllani. Csudáalom, az portárúl Ngodnak híre nem érkezik. Vagy esalni akar az némeliek (?) vagy hogy igen reá szorúlt, de valóban várják az Ngod követét. Most azzal bíztatják magokat, Ngod követit errül az gyűlésrúl felküldi. Sok irásommal Ngodat terhelni nem kívánván, főhopmester uram szintén hővebben, tudom, Ngodnak alázatosan értésére adja. Isten Ngodat sok esztendőig szerencsésen éltesse. Huszton 1. May 1680.

méltatlan szolgálja
igaz híve
Teleki Mihály mp.

Külczim: Méltóságos érdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem jó kglmes fejedelmemnek.

Más kéz: 1680. 9. Maii N. István.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XXVI.

1680. máj. 18. s k ö v e t k e z ő n a p o k.

A gyula-fejérvári országgyűlés törvényei s irományai.

a)

A törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis:

Quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 18. mensis Novembris,¹⁾ anni praesentis 1680. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infra scriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplices nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos arti-

¹⁾ *Igy!* Máji helyett.

culos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praebentes auctoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignemur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem decimum octavum mensis Maji anni praesentis millesimi sexcentissimi octuagesimi in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Az innep szentelés és káromkodók állapotjáról.

Megvalljuk Kegmes urunk, az Nsgod közinkben küldött propositiói rendiben is arra intvén, hogy az isten ő felsége igaz itéleti között is irgalmasságának reménységével tapasztalhatóképpen részeltet, az Nsgod kegyelmes atyai szorgalmatoskodása által csendes békességünk kedves illatjával megújítván bennünket, melyért tartozó háládatosságunk megbizonyítására, Nsgod consensussa is accedálván, végeztük, hogy az eddig gyakorlott innepek megszenteléséről úgy az lelkeződökről és egyéb keresztyén embereket irtóztató szítkoknak rendiről is írott articulusok szorosan megtartassanak és minden helyekbéli tiszték, úgy az udvarok igazgatói is, azoknak kemény büntetés alatt való eltávolztatására szorgalmatosan vigyázzanak s alkalmazzassák magokat, félvén az istennek reájok következő nagyobb itéletül; egyéb iránt director atyánkfiaiának is szoros vigyázása lévén mind az vétkezőkre s mind pedig az inspectorokra, kinek-kinek fogatkozását executióban vétetni sub amissione honorum et officii tartozzék s el se mulassa.

Art. II.

Az orthodoxa religión lévőknék Brassóban Bolonya utcában templomhely adatik.

Mivel Kegmes urunk az Nsgod propositiói is azt tartván az orthodoxa religión lévőknék exercitiuma sok akadályokkal viseltetett eddig is Brassó városában, hogy azon

akadályok ezentúl sopíaltassanak, végeztük, Nsgod kegyelmes consensusa is accedálván, hogy az brassai lakosok Bolonyában azon orthodoxa religiön lévő atyafiaknak rendelkezjenek s adjanak egy templomnak való alkalmas helyet. Nemes János, Mikes Kelemen, szebeni királybíró és Mikó István atyánkffiai jelenlétekben ab expiratione praesentis diaetae ad bis quindenam, exercitiumokat is ne impediálják, azon helybéli orthodoxa religiön levők pedig magok részéről az papnak járandó fizetést nem másnak, hanem magok religióján lévő pap szükségére fordítsák.

Art. III.

Az extraordinaria adó felszedése és administratiójának modalitásáról.

Mivel Kegmes urunk az istennek iteletire közönségesen szolgáltatván okot, az terhet is illik közönségesen viselnünk, ahhoz képest Nsgod kegyelmes tetszéséből az istennek iteletiből reánk szállott és már csendesítettett extraordinarius casus alkalmatosságával kívántató expensának kipótlására kapu szám után talleros 18 rendeltünk, szabadságában hagyván kinek-kinek az dominus terrestrisek közül maga portiótól tartozó adót, ha megadja jobbjágyiért, vagy csak valami részében akarja segíteni, mindazáltal ebbéli fogyatkozásoknak eltávoztatásáért az vármegyék és székek vicetisztjeitől azon vármegyék és székek gyűlésében, vagy azon kívül is magok rata portiójokrul hiteles czédulát vévén, azoktól tartozó adót jó pénzül magok administráltassák ad diem 21. Augusti azon vármegyék és székekbéli perceptorok kezéhez, azon perceptorok pedig ad diem 15. Septembris generalis perceptor Haranglábi Zsigmond atyánkffia kezéhez Maros-Vásárhelyre sub poena dupli, melyre azon vármegyék vicetisztjeinek sub amissione bonorum et officii légyen szorgalmatos vigyázások, és az vásárhelyiek is szállást adni, ötvös mester embert is rendel(ni) tartozzanak.

Art. IV.

A székely natio és Máramaros vármegye adajáról.

Mivel Kegmes urunk Máramaros vármegyében az német császár pénzével élnek többire, egyébiránt is pedig az minthogy az székely natio is magok adajának jó pénzre tételire nem érkezhettek, Nsgod kegyelmes consensusa is accedálván, végeztük, hogy Máramaros vármegyéből az

császár új pénze is ez adóban acceptáltassék és az székely natio adajával együtt minél hamarább az görögök bírāja kezéhez administráltatván, tegyék ők jó pénzzé és ad diem et locum praefixa generalis perceptor atyánkfia kezéhez administrálják sub poena articulari.

Art. V.

Görögök és mások adajáról.

Az mint magunk szegénységének, úgy másoknak is nem kedvezhetvén Kegmes urnuk, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, vetettünk az rend szerint való adón kívül az Szebenben szállást tartó görögökre talleros 500, egyéb kereskedő görögökre és örményekre promiscue talleros 1000, ezeken kívül minden adózó helyek s személyek az praefecturán forgani szokott adózó személyekkel együtt az tavalyi mód szerint adózzanak egészen; perceptora az Szebenben szállást tartó görögök adajának az magok bírāja, az több kereskedő görögök és örményeknek Péter János, az praefecturán forgani szokott adónak praefectus atyánkfia, az több helyekről pedig az magok vármegyéjek és székek-béli partialis perceptorok legyenek és modo praedecarato generalis perceptor atyánkfia kezéhez administrálják.

Art. VI.

Az partialis székek folytatásáról az vármegyéken.

Mivel Kegmes urnuk az időknék külömb-külobbféle ellenkezési miatt az generalis székek ritkán cerebráltat-hatnak, az törvényes igazítást kívánó casusok pedig ottan ottan terjednek, annak okáért hogy minden vármegyéken az partialis székek esztendőnként legalább háromszor cele-bráltassanak ante quindenam publicáltatván, száz forint summában álló zálagot és adósságot illető, sőt egyéb száz forintot meg nem haladó materiákról való perek is agitáltathassanak és decidáltathassanak is ugyan, mindazáltal hatvan forint summát felül haladó afféle causa, ha kívánják appellatióban bocsáttassék sub poena articulari, ez ilyen materiában pedig az nemes vármegyék főbírái legalább hét assessorokkal ülhessenek széket az magok processussá-ban, Nsgod kegyelmes consensusából végeztük.

Art. VII.

Töviszen és más helyeken is letelepedett rácz és oláh nemesség dolgáról.

Káros és ellenkező dolgoknak is tapasztaljuk kegmes urunk, hogy Tövisre, Borbándra és más helyekre is telepedett rácz és oláh nemesség tolvaj kiáltására eddig fel nem költenek, annál inkább az afféle casusban azon helyekre szállott birságban nem részesültenek, ennek felette az időnek mivel-tához képest lött dispositiók szerint csak partialis insurrec-tióknak idején is házakat cum universis appertinentiis elad-ván, magokat vagy subtrahálták a szolgálattól, vagy ugyan elébb is állottanak in praejudicium incolarum et nobilium; tetszett azért, az Nsgod consensussa is accedálván, ha kik közülök tolvaj kiáltásra fel nem kelnek, tehát azon casusban az falukra szállítandó büntetésben az több lakosokkal egy-aránt participálódjanak, az tolvaj kiáltásáért való poena executióját mindazáltal az vicetisztek nem különben, hanem főtiszt atyánkiai consensussából vigyék véghez, limitálván ő kegyelmek az vármegyével együtt az dolognak meritumához képpst a poenát, házokat pedig semminemű tekintetek alatt el ne adják és mások is megvenni ne merészeljék sub poena amissione (*így!*) earundem, hanemha azonféle házaknak rendes onussát fogvatkozás nélkül supportálják.

Art. VIII.

Szederjes és százkézdi határok között folyó patakon híd erigáltatik cum provisione ejusdem.

Sok és különben meg nem orvosolható károkkal tapasztalván lenni Kegmes urunk az ott alá s fel járó mindenféle rendeknek az szederjesi és százkézdi határok között folyó pataknak veszedelmes voltát, az Nsgod kegyel-mes consensussa is accedálván, végeztük, hogy azon patakon alkalmas híd építtessék, mely munkában az vármegyéken, székelyságon és százságon is oda közelebb levő faluk segítséggel legyenek, azután pedig Szederjes és Héjasfalva nevű faluk provideáljanak felőle sub poena articulari.

Art. IX.

Az oláhfalvi deszka metszéséről.

Már egynéhány időktől fogván az oláhfalviak igen abutálnak a régi jó renddel az deszkák metszésében, az

árát is semmiben nem alkalmaztatván az időnek mivoltához, végeztük azért Nsgod kegyelmes tetszéséből, praefectus atyánkfiának legyen gondviselése reájok, admoneáltassa őket, metszessék szélesebben és vastagabban is a deszkát, az árát is alkalmaztatván az időnek mivoltához, melyben ha refractáriuskodnak, comperta rei veritate, érdemek szerint meg is büntesse, alioquin az udvarhelyszéki vicetisztek animadvertáljanak ellenek, az Nsgod fiscusi authoritássa meg nem bántódván.

Art. X.

Nemere havassán Siros és Kecskés nevű helyek igazítása.

Bajos és káros nyughatatlanságok lévén Kézdi-székből az abnási, csomortáni, lemlányi, nyújtódi és szászfalusi lakosoknak Kegmes urunk az Nemere havassán Siros és Kecskés nevű helyek miatt régi boldog emlékezetű fejedelmek és Nsgod méltóságos donatióinak is tenorok ellen az kézdi-vásárhelyiekkel, melyek hogy csendesíttessenek, az Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, hogy itilómester Mikes Kelemen és háromszéki főtiszt uraimék s atyánkfiái ad faciem loci controversi kimenvén, vegyék jó igazításban és azokbéli eddigvaló rendetlenségeket törvényes processusra igazítsák, concludáltuk ; addig pedig az vásárhelyiek ne impediáltassanak dominiumokban, ha pedig ezek közül valakik meg találunk betegedni, requiráltatván Nsgod, mást rendelni helyébe méltóztassék.

Art. XI.

Ab anno 1657. nemesedett személyek az székelységen bíróságot viseljenek.

Nagy fogyatkozására lévén Kegmes urunk sok faluknak az székelységen a nemesek rendkívül való szaporodása, végeztük, Nsgod consensussa is accedálván, hogy az olyan helyeken, holott a falus bíróságot viselni szokott szegénység megkevesedett, nevezet szerint Háromszéken, Nyújtódon az nemesség közül is, kik ab anno 1657. nobilitáltattak, salva permanente nobilitari eorundem praerogativa, az falus bíróságot és egyéb onusokat is az Approbata szerint tartozzanak supportálni sub poena florenorum 24.

Art. XII.

Maros-széki havas igazítása ígirtetik.

Az maros-széki havas igazításáról tött Nsgod kegyelmes resolútióját alázatosan megszolgáljuk Nsgodnak mint

kegmes urunknak, mi is penig az Nsgod kegyelmes tetszéséből ezen dolognak eligazítására in constitutionum regni anni 1679. articulo 12. rendelt commissarius atyánkfiai defec-tussát Alvinczi Péter egyik ítélő mester atyánkfíának alkal-matosságával suppléáltuk, úgy hogy az director és görgényi fiscalis tisztek is jó alkalmatosságát azon controversia eliga-zításának ne posthabeálják.

Art. XIII.

Az sót hordó szekereknek holmi difficultási orvosol-tatnak.

Nagy terhével tapasztaljuk Kegmes urunk szegény-séginknek lenni, hogy az portusi deákok az aknákról száll-ított sót rendkívül meghányják, azért való fizetéseket elvonják és szekérbért is az olyan sóktól nem fizetnek. egyébaránt is az sót szállító bért sokáig tartóztatják. az marhajokat pedig az sósszekereknek az articulushoz meg-határozott helyek lakosi nem szenvedik, sőt behajtván őket, rendkívül sanczoltatják azon szekerekre; hogy azért afféle alkalmatlanságok tolláltassanak, Nsgod kegyelmes tetszé-séből is végeztük, hogy az portusi deákok az feljebb speci-ficált és más hasonló excessusokat is eltávoztassanak sub poena articulari, az sós szekereket penig az lakosok mar-hájoknak határokon való legeltetésében ne impedálják, sőt az előbbeni arról írott articulusok szerint elégséges helyet deputáljanak számokra, ha penig a szekerek exorbitál-ván, marhájukat valamely falu lakosi behajtanák is, illet-len exactiókkal ne sanczoltassák őket affélékről eddig írott articulusok ellen sub poena articulari.

Art. XIV.

Az gyergyaiak ellenkezési redigáltatnak.

Magunk sérelmének agnoscálván Kegmes urunk az gyergyai atyafiaknak magok fő tisztei és az jó rendtartás ellen kezdett és ezentúl nagyobbra is terjedhető rendetlen-ségeket, mivel sem derék gyűlésekre az csiki atyafiak közzé nem memek, sem adajokat vélek együtt az régi jó rend szerint nem adminisztrálják, sem penig egyéb közönséges jó dologban azon csiki atyafiakkal egyetérteni nem akar-nak, végeztük azért, Nsgod kegyelmes consensussa is acce-dálván, vigore praesentis articuli admoneáltatván ő kegyel-mek, ennek utána az csiki derék gyűlésekre compareáljanak,

az adót vélek együtt adminisztrálják, mostani Kegmes urunknak és következő legitimus fejedelmeknek és az fő tiszteknek illendő obsequiumokat praestálják. sőt egyéb ez haza közönséges javára nézendő dolgokban is csiki atyánkfiaival egyetértsenek; alioquin ha kik ezek ellen comperiáltatnak cselekedni, in poenam articularem incurraljanak; nagyobb gonoszt importálható szakadásokra pedig hacsak alkalmatosságot szolgáltat is, juxta contenta decreti publicae pacis perturbátornak repudáltassék, melyre directo atyánkfiaának legyen szorgalmatos vigyázása.

Art. XV.

Lőrincz-Révén egy rótt hely eximáltatik.

Lőrincz-révi possessor Konez Gábor atyánkfia azon falu parochiális szükségére deputált Kegmes urunk egy rótt helyet, nem lévén pap házáat hová csinálniok, melyet Nsgod kegyelmes consensussából az ravatal alól vigore praesentis articuli csinálunk in perpetuum.

Art. XVI.

Tiszteletes Buzinkai Mihály atyánkfia igeni fundusa adaja limitáltatik.

Fejérvári mostani egyik professor tiszteletes Buzinkai Mihály atyánkfiaának az mely fundust Nsgod Fejérvárme-gyében, Igenben conferált, rovás alatt lévő hely lévén, míg ez hazában lakik ő kegyelme, azon helyről való adózástól immunis lészen, kimentvén pedig ez hazából lakni, ha bírni akarja, annuatim adjon egy-egy tallért, többel az lakosok is ne aggraválhassák, Nsgod kegyelmes consensus-sából végeztük.

Art. XVII.

Kolozs vármegyében Esztána nevű falu adaja limi-táltatik.

Kolozs vármegyében Kalotaszegben Esztána nevű falu-nak megpusztult és romlott voltát, kiknek falujokban való lakások is az töröktől való félelem miatt nem bátorságos, tekintetben vévén, hogy végképpen és teljességgel el ne pusztuljanak, Nsgod kegyelmes consensus-sa is accedálván, hat rótt helyre limitáltuk annualis adaját.

Art. XVIII.

A régi perceptorok dolga és adózásbeli difficultások redigáltatnak.

Végét akarván Kegmes urunk vetni az eddig viselt külömb-külobbféle ország contributiói és perceptorok részéről homályban forgott difficultásoknak, Nsgod kegyelmes tetszéséből rendeltük volt Nemes János, Bethlen Miklós, Macskási Boldizsár, Kálnoki Sámuel, Horváth Kozma és szebeni notarius atyánkfiait az végre, hogy ő kegyelmek ez hazának külömb-külobbféle contributióit és perceptorok ratióit, sőt az exactoroknak is expeditoria quietantiáit ab anno 1658. usque ad annum praesentem 1680. szorgalmasan megvizsgálják és jó karban is állítanak; munkálkodván azért ő kegyelmek, azon munkát közönségesen egész országúl megolvastattuk és az hol mi difficultásokat fenhadtanak volt, azokat is egész országúl jó karban állítván, Nsgod kegyemes consensussából végeztük, hogy valakik ez ideig az ország és az partium külömb-külobbféle contributióiban, komornyikok, inspectorok, generalis vagy partialis perceptorok, fizető mesterek vagy penig exactorok is voltak, a modo imposterum se magok, se maradékjok examenre többé ne vonattassanak, hanem vigore praesentis articuli teljességgel absolutusoknak tartassanak: ide értetvén Bethlen Gergely és Mikes Kelemen atyánkfiai ezen esztendőben Fogarasban percipiált és közönséges ország szükségére hitelesen erogált 8700 tallérokról való expedi-tiójok is; mindazáltal az kiknek pura restantiájok fenmaradtott s az nemes ország el nem engedte, tartozzanak megadni: mostani generalis perceptor Kovács István atyánkfia ratiója penig pro anno 1680. azon adóban interversatus partialis perceptorok alkalmatosságával együtt fenmaradván.

Art. XIX.

Brassó várossa expensája acceptáltatik és limitáltatik.

Az elmúlt 1679. esztendőben az időnek mivoltához képest az portai expeditiók alkalmatosságával lött expensáit brassai atyánkfiainak megvizsgálván, bizonyos dolog, talál-tattak olyak is, melyeket eltávoztathattak volna, mindazáltal mostan és pro semel azon 2343 forint és tizenkilencz pénz igaz computus szerint való summa expensájok ő kegyel-meknek acceptáltatik, de ezután ő kegyelmek az elvesz-tegetett és elveszett lovak árát azonokról írott articulusok

szerint hofmester atyáinkiai authoritásával orvosolják, egyéb elmulatható expensákat is penig, az minéműek posta lovak visszahozattatások, szekerek mellett forgó csatlósok és lovak közönséges készíttetése titulussi alatt feltesznek, az szerkeseknek adandó száz forint summán kívül való expensával együtt eltávoztassák, Nsgod kegyelmes consensussából végeztük.

Art. XX.

Némely helyekre commissariusok deputáltatnak.

Torda vármegyében disznajói és Kolozs vármegyében glédeni possessorok között eddig fenforgott controversiák hogy nagyobb alkalmatlanságra ne fakadjanak Kegmes urunk, Nsgod kegyelmes consensussából Gyerőfi György, Lázár Imre, Bálint Zsigmond és besztercei notarius atyáinkiait rendeltük, hogy jó alkalmatossággal kimenvén, azon controversiát complanálják.

Kükölli vármegyében az bábahalmi és dicsőszentmártoni határ között is régen fenforgó controversia mégis terjedvén, hogy az is eligazíttassék, szükségesnek itélvén, elébbeni a végre delegált commissarius atyáinkiait most is authoráljuk, defectusokat Alvinczi Péter ítélőmester atyáinkfiával suppleálván.

Az elmúlt 1678. esztendőben az ebesfalvi és almakeri Nsgod haereditarius jószágai az Medgyes és Segesvár székbéli némely faluk territoriuma, sőt a borgaiaknak is a besztercei borgaiakkal egymás között fenforgó contraversiáknak eligazítására deputáltattak volt bizonyos commissariusok, kiket most is azon articulusoknak tenora szerint facultáltuk, Sárpataki Márton és Sárosi György atyáinkiai helyekben ítélőmester Alvinczi Péter és Mikó Miklós atyáinkfiát Nsgod kegyelmes consensussából rendelvén.

A toroczkaí és aranyasszéki határok felett már alkalmas időtől fogván forgott controversia is még fen lévén, annak is igazítására elébbeni arról írott articulusok szerint most is Teleki Mihály atyáinkfia igéri magát, mi is Nsgod kegyelmes consensussából azontól írott articulusban deputált több commissarius atyáinkfiát is most is facultáljuk, Sárpataki Márton atyáinkfia helyében Alvinczi Péter ítélőmester atyáinkfiát deputálván.

Torda városa lakosi és Aranyos széki atyáinkiai között controversiában lévő erdőnek eligazítása e mai napig is effectumban nem mehetvén, az arról 1670. esztendőben írt constitúciónknak tizenhetedik articulusát. Nsgod kegyelmes

consensussa is accedálván, helyben hagyjuk, ezen articulusban specificált commissariusok defectussát Petki János és Alvinczi Péter atyánkfiái személyekkel suppléálván.

Pálosi és kőhalmi határok között is régi controversia forogván, Nsgod kegyelmes consensussából azon controversiának eligazítására szebeni királybíró, Bethlen Pál, Daniel Mihály, Daniel István, Haranglábi Sigmund és szebeni polgármester atyánkfiái ad faciem loci controversi ad requisitionem bonorum possessorum kimenvén, vegyék végső igazításban.

Az zágori hasonló controversiának is eligazítására azon materiáról írott articulusok szerint deputált commissariusokat helyben hagyjuk, defectusokat egyik ítélőmester Alvinczi Péter és Daczó János atyánkfiái személyekkel suppléálván.

Art. XXI.

Az fugitivus jobbágyokról.

Az fugitivus jobbágyok, kik eddig legitime el nem adattattanak, a közönséges törvények rendinek az Nsgod kegyelmes collatiójával együtt consulálni kívánván, végeztük, hogy a kiket illet, deákokat emittálván és azok mellé minden vármegyék és székek főtisztei hiteles atyjokfiait rendelvén, procedáljanak törvény szerint való repetáltatásokban s azon relatióknak rendi is törvényes úton annak idejében vétessék igazításban és executióban is; hozzá tevén azt is, hogy senki ennek utánna maga földén fiscalis fugitivus jobbágyokat, akárhová valók legyenek, ne szenvedje, vigyázván ez iránt maga becsületi szerint az fiscalis jószágok fogyatkozásinak távoztatására, hasonlóképen fiscalis fugitivus jobbágyokat meg ne kérjen senki. Egyébbbaránt, ha ki effélét megkér, donatiója vagy róla való collatiója vigore praesentis articuli annihiláltassék, az földre szállott és patiólt jobbágy pedig, comperta rei veritate, simpliciter reducáltassék.

Art. XXII.

Az jó pénznek mostani casusban való béváltásáról.

Mind az jó pénznek szűk volta, mind pedig az adózásnak rendkívül siettető alkalmatosságira nézve Nsgod kegyelmes consensussából is végeztük, hogy ez mostani fenforgó casusban a mint a portán is bévészik, adósságban az inspectorok ő kegyelmek az fen specificált generalis

adó perceptorával az aranyat Szegedi György portusi inspectortól bévételessék, eltávoztatván mindazáltal ezen materiában mind az ország közönséges kárát, mind penig másoknak hasznót szolgáltató alkalmatosságot.

XXIII. Art.

Belső Szolnok vármegyében Décse nevű falu adaja qualificáltatik.

Ez jelenvaló esztendőre tartozó Belső Szolnok vármegyében Décse nevű falunak mindkét rendbéli adaját eligazitván és megfizetvén a possessorok, jövő esztendőre egy kapu s egy rótt ember adaja defalcáltatván, két kapuról contribuáljanak.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et amissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes acceptavimus, approbavimus, ratificavimus et confirmavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis ¹⁾ et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus, imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum Albae Juliae die 18. mensis Maji, videlicet die congregationis nostrae. Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo.

M. Apafi mp.

(P. H.)

Alól: Pro spectabili ac generoso Michaelé Teleki consiliario.

(Eredetije a M. T. A. birtokában, a fejedelem sajátkezű aláírásával s pecsétjével ellátva.)

¹⁾ A szövegben clausis.

b)

1680. máj. 28.

A számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése.

Az 1659-ik esztendőől való számvételhez kívántató requisitumok, melyek nélkül rendszeren nem procedálhatunk, vékony ítéletünk szerént.

1. Azoltától fogván való minden articulusok megkívántatnak, akár nyomtatásban, akár írásban legyenek, mivel némely rövid gyűlésekbeli articulusok ki sem nyomtattak, hogy azokból mind az felvetett adónak mivoltát, mind az generalis perceptorokat kitanulhassuk.

2. Kívántatnak az generalis perceptoroknak regestumok is, hogy azokból az partialis perceptorok kik lettenek legyen, kitanulhatnók mind neveket, mind perceptiójokat és erogatiójokat.

3. Mindezek felett megkívántatnak szükségesképpen az országtól rendeltetett egynehány rendbeli exactoroknak számvévésekről való regestumok, melyek nélkül alig lehet, hogy rendszeren valamit procedálhassunk.

4. Kívántatik az nemes országnak instructiója ide alább megírt kérdésinkre:

1. Mivel az generalis perceptorok, azkik számot adtak, nem lévén az regestumokra semmi szükségek számadások után, ha regestumokat meg nem tartották, hanem csak számadásokról való absolutionalis testimonialisokkal comparálni, in isto casu honnét kellessék az partialis perceptorokat kitanulni, mivel azoknak nevek az articulusban nincsen.

2. Ha szintén neveket az partialis praeceptoroknak találónók is, de azok is ha számot adtak és csak egy testimonialissal állanak elé, regestumot nem producálni, honnét tanulhassuk ki azon esztendőbeli állapotját az adónak és számát az adózó rendeknek, mivel az minden esztendőön változott.

3. Az főtisztekre, fiscalis exactorokra lévén néha az számvétel is bizattatva, talám magoknak reserváltak arról való regestumokat, melyek szükségesek, és ha nem léznek, in isto casu mit kell cselekedni?

4. Volt ezalatt oly üdő is, melyben az ország adaja az fiscus kezén forgott, és mind komornikok, mind praefectusok, mind penig portusi tisztek keziben administráltak az

vármegyék perceptori, sőt az szegénységnek sokszor adajok az sószállításra tudódott fel; ebben is mint kellessék procedálhunk, instructiót várunk.

5. Az perceptorok magok számadásokról testimoniálisokat producálván, azok közzül ki országtól rendeltetett exactorok testimonialisát, ki fiscalis exactorokét, ki főtisztekét producálja, ezeket in genere acceptáljuk-e, ne-e, akarjuk érteni.

6. Az székelységen is sok rendbeli adószedés volt az ötezer tallér megigérése előtt is, azoknak is perceptori tartozzanak-e compareálni, ne-e? Ha compareálnak, azoknak is dolgokban az feljebb specificált regestumbéli és egyéb difficultások mind feltaláltnak.

7. Az kiknek az régiség vagy egyéb változások miatt quietantiájok elveszett, aziránt való difficultás miképpen sopiáltassék, akarjuk Nagyságtok s Kegyelmetek tetszését venni.

5. Ezeken kül is ha miben Nagyságtok s Kegyelmetek nekünk lument ad, és ha kiket tudhat olyanokat, kiknek kezeknél ország pénze forgott volna, azoknak eligazítása álljon Nagyságtok s Kegyelmetek dispositióján, mi magunkat ahhoz alkalmaztatni készek vagyunk, de az feljebb megírt difficultásoknak tollálása nélkül hogy rendesen s haszonra procedálhassunk, alig látjuk.

Ezekre penig Nagyságtok s Kegyelmetek méltóztassék nekünk írásban instructiót adni, hogy magunkat ahhoz alkalmaztatván, senkitől ne okoztassunk.

Mikes Kelemen mp.

Más kéz: Az mostan delegált böcsületes atyánkfiai az elmúlt 1659. esztendőől fogván eddig folyt adózásnak rendiről az perceptoroktól való számvételben procedáljanak szorgalmatossan, és ha kik helyes quietantiákkal magok abbéli dolgokat comprobálják, azokat ő kegyelmek acceptálják; ha kik pedig vagy helytelen quietantiákat, vagy testimoniumokat producálnak, azokat ő kegyelmek egyéb ezen materiában occurrállható derekasb difficultásokkal együtt reportálják.

Albae Juliae 1680. die 28. mensis currentis Maji in congregatione universorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae

per magistrum Petrum Alvinczi
protonotarium.

(Eredeti az Akadémia kéziratárában.)

c)

1680. jún. 8.

Ugron András felmentése.

Mű az ide alább megírt személyek, kik az mű kgl's urunk ő n'ga és az nemes ország rendeléséből az elhunlt 1659. esztendőől fogván felvetett ország adajok felszedésében és erogatiójában forgott perceptorok, és azoknak számadások iránt rész szerént függőben, rész szerént pedig homályban is elegyedett dolgok megvizsgálásában és jó rendben való vételeben ez jelen való esztendőben ad 18. Maji Fejérvárra promulgáltatott generalis országgyűlése alatt voltunk foglaltosak: Adjuk emlékezetül az kiknek illik ez írásunknak általa, hogy az többi között tek. nemz. Gyerőfi György, Daniel István és Toroczkai Mihály uramék az néhai Ugron András uram successori Nagy Klára és Borbára kisasszonyok részekről compareálván, jelenték, hogy néhai Ugron András uram levén két rendbeli ország adójának perceptorai in anno 1658 és 1659 Marosvásárhelyt húsz forintos és Beszterczén felvetett ötven forintos adóban, az országtól rendeltetett akkori exactorok eleiben producálván Szász-Medgyesen in anno 1662. die 16. mensis Septembris, akkor eligazították, és az néhai Ugron András uramot quietálván, azon két rendbeli adó alól absolválták. Melyről való absolutionalisát megírt Ugron András uramnak fenn megírt atyafiak mostan mű előnkben is producálván, mű is azon testimonialist helyben hadtuk, és megírt Ugron András uram successorit azon testimonialis szerént quietáljuk és absolváljuk ez mű kezünk írása és pecsétünk alatt költ levelünk által. Datum Albae Juliae, die 8-a mensis Junii, anno 1680.

Nemes János mp.
(P. H.)

Macskási Boldizsár mp.
(P. H.)

Bethlen Miklós mp.
(P. H.)

Petrityevich Horvát Kozma
mp. (P. H.)

Kálmoki Sámuel mp.
(P. H.)

Weinholz János mp.
(P. H.)

Kívül: Ugron András számadása helyben hagyatott in anno 1681. Fejérvárt.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

A M. KIR. ORSZ. LEVÉLTÁR
KÖNYVTÁRA

XXVII.

1680. jún. 20.

*A lengyel király a fejedelemtnek : hogy özv. Wesselényiné
ügyében a császárnál közbenjárt.*

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux
Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kijoviae,
Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae,
Severiae, Czerniechoviaeque.

Ilme princeps, grate nobis dilecte. Grande profecto
magnifica comitissa Weselini ex immaturo conjugis sui
magn. olim comitis Weselini decessu accepit vulnus; ac
veluti calamitas raro sola venire solet, gravibus insuper
oneratur curis, cum ad forensem trahitur strepitum. Quibus
in terminis non modo pro paterna propensione nostra, adversa
et afflicta ipsius sorte, ad condolendi sensum movemur;
verum etiam non illibenter tam in generali tribunalis regni
judicio. quam in aliis quibusvis subsidiis regium nostrum
eidem impartimur patrocinium; idque tanto prolixius, quanto
majorem intercessionis pro eadem Iltis Vrae habemus rationem.
Quippe etiam ad sersum Rom. imperatorem impense
instituiamus. ne, siquid defunctus maritus ejusdem deliquerit,
ex ipsa vindictam sumere velit, neque dubitamus hanc interventionem
nostram ipsi alicui emolumento futuram. Quod superest,
optimam Ilti Vrae desuper valetudinem apprecamur.
Datum Varsaviae die XX. mensis Junii, anno dñi
MDC'LXXX. Regni nostri VII-o.

Joannes rex. mp.

Külczim: Ilmo duo Michaeli Apafi, Transylvaniae principi,
partium Hungariae dno et Siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. köt.)

XXVIII.

Khunitz 1680. július 7-ki jelentéséből.

»Anderten solle auch gehorsamb hinterbringen, was-
massen derjenige Capizi Bassa, namens Mehmet Agha,
so die Porten vor etlich Woch in Transylvaniam gesandet,
den 29. Juny wiederumb zurückkhomben, und Brieff von
Apaffi mitgebracht, inhalts erstlich. weillen die Portten

mit der erlegten Geldtsstraff bey d. 25. decapitirten Türckh sich vergnüegt, Danckh gebend. Anderten meldet er Abaffi, was gestalten die Rebellen intentionirt sind, sich E. k. Mtt. accommodiren. Seitten aber beklagt er sich, dass die Siebenbürger Kaufleuth in ihrer Handlung gesperrt, und den alten privilegien, oder Freyheit in Teutschland zu handeln und zu negotziren ganz beraubt seynd. Bittet dahero umb Remedirung, diss letztere hat der Granvesier dem Kiaha befohlen, dass er mir auch zu wissen mache, umb solche Eur. kayl. Matt. gleich wie oben anzuzeigen, die Debrecziner aggravirung zu hinterbringen, und damit die commercien auss 7-bürgen wie vorhin in Eur. k. Mtt. Erblanden und Königreich libere und dem alten Gebrauch nach ungehindert passirt möge werden, umb Remedirung anzulangen.«

Ugyanezt jelenti Khunitz ugyanaz nap a Hofkriegsrathnak is.

(Turcica 1680. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

XXIX.

1680. júl. 26—s e p t. 6.

Portai tárgyalások.

a)

1680. júl. 26.

Maurocordatus levele Apafihoz.

Celsissime princeps ac domine colendissime!

Cum praedefuncti Pauli Beldy duo servi, latores praesentium ad clementiam Celsitudinis Tuae recurrant, requirantes hasce nostras commendatitias litteras ex fiducia benignitatis ipsius communiri placuit. Cum itaque in conspectum ipsius venerint, speramus anteactam quidem ipsorum vitam negligendam, ex promisso vero futurae fidelitatis clementia et gratia ipsius esse donandos. Ceterum deus optimus illi optimam valetudinem ac felicitatem concedat diuturnam, ut ipsi liceat parcere et misereri. Datae Constantinopoli 1680. die 26. Julii.

Celsitudinis Tuae
addictissimus ad servitia
Alexander Maurocordatus

Külczim: Celsissimo principi Transylvaniae, comiti Siculorum ac domino partium regni Ungariae domino domino Michaeli Apafi domino mihi colendissimo.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

b)

1680. a u g. 1.

Ruszkai Sárossynak: küldi vasbékóját.

Szolgállak uram, Kegyelmednek. Isten szerencsés hosszú élettel áldja Kegyelmedet.

Im a Kegyelmed rabságának emlékeztető czimerét, vasbékóját Kegyelmednek kiküldöttem Brassai Kocsis Györgytől, onnan vitesse haza Kegyelmed. Mostan Kegyelmedet semmi oly új dologról innen nem tudósíthatom, hanem kívánom hogy levelem Kegyelmedet találja szerencsés órában mind az asszony nyál ó kegyelmével együtt. Constantinopoli 1680. 2. Aug.

Kegyelmednek jóakaró szolgálja.

Ruszkai András mp.

Külczim: Tekéntetes nemzetes Sárosi János uramnak (titulus), nékem bizodalmas jóakaró uramnak ő kegyelmének becsülettel adassék.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

c)

1680. a u g. 3.

Ruszkai jelentese a fejedelemnek.

Mlgos erdélyi fejedelem, nekem jó kls uram, isten Ngodat hosszú időkig való szerencsés és békességes országlással áldja meg.

Kabos Gábor uram által érkezett Ngod méltóságos parancsát kls uram vettem szolgálai nagy engedelmességgel. Onnan kívül idegen úton bejöheto titkos informatiók ellen szorgalmasan vigyázunk, kglmes uram, Keceli urammal együtt, de még többet fel nem vehettünk a két kapucsi pasák hozta leveleknél, melyekről Ngodat kls uram tudósítottuk. Hanem most harmadik rendbelit küldött gróf Tökölyi uram ő nga Mauracordatus uramnak, melyben írja.

hogy rövid időn maga emberét küldi be. Hihető kls uram, hogy az fővezérnek is írt, de ennél többet ki nem vehettem belőle, ez sokára és sok kerengő beszédekkel kls uram. Semmi új dologról nem tudósíthatom mostan Ngodat kls uram, hanem az császárt beszélék közbeszéddel, hogy Dirinápolyban megyen, de bizonyosan senki nem tudhatja, ez következő bőjtöknek előtte-e vagy utána? Mostani pénzbeli hozzám mutatott kegyelmességeért is isten Ngodat áldja meg kls uram.

Kls uram, esztendőm is már eltelvén istennek jó voltából, immár csak várnám Ngod kegyelmességéből lelkem ismeretinek hova hamarább való kiszabadulását ez Sodománál régen Sodomáhb és fertelmesebb nagy városból, a mint hogy a sok uatkozásért már unt ember is vagyok kls uram, mint az igaz ügyet szorgalmaztató az hamis bírák előtt. Kls uram Ngdat isten békességes országlással áldja meg. Datae Constantinopoli 1680. die 3. Augusti.

Kls uram Ngodnak

alázatos híve és szolgája

Ruszkai András mp.

Külczim: Az mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nekem jó kls uramnak nagy alázatosan, de bizodalmason adassék.

(A. M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

d)

1680. a u g. 3.

Csáky László kiszabadíttatását kéri.

Méltóságos fejedelem, nekem kegyelmes uram, isten Nagyságodat hosszas üdökre boldogítsa.

Méltóságos fejedelem, alázatossággal Nagyságod kegyelmességéhez folyamodom, gyarlóságotat született fejedelmi kegyelmességével borítsa, elégedjék meg eddig való sanyarúságommal, és az mit az én alacson személyem nem érdemlene is, Nagyságod halhatatlan híre neve nyomja helyibe. Könyörgök mint kegyelmes uramnak, találja módját szabadulásomnak, tekintse az Istent, én is teljes életemig való hűségemmel ügyekezném meghálálni. az Isten is Nagyságodat megáldja és magyar nemzet szerencséjére hosszas üdökre virágoztassa. Az alatt is pedig Nagyságod kegyelmességéből bement szolgámat, Déssi uramat méltóztassék visszahocsáttani, szerelmesim felül hadl tudhassak valóságot,

Ellhitem, Nagyságod fejemre terjedő kegyelmessége nem halad, kit minden engedelmességgel várok. Isten Nagyságodat egész házával tartsa sokáig jó egészséghen.

Jettikula 3. Aug. 1680.

Nagyságodnak alázatosan szolgál szegény rab

Csáki László mp.

Külczim: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának, nekem kegyelmes uramnak adassék.

Más kézzel: Csáki László Jediculából költ levele.

(Eredeti az Akadémia kéziratárában.)

e)

1680. a u g.

Kálnoki Nemesnek: kiszabadítása ügyében.

Ártatlan rabsággal való szolgálatomat ajánlom uram Kegyelmednek. Isten minden szomorú változástól egész házával együtt oltalmazza.

Noha az Isten ő felsége az egész emberi nemzetet egy vérből teremtette, de csak egyre is változhatatlan erősséget nem bízott, azért csudálom, ha ki nagyra böcsüli az szerencsét és magának is ígér bomolhatatlanságot, holott senkit még eddig két emlején nem szoptatott sét egy órába Cyrust, másban Croesust állított, példa sok rá.

Azért uram, hogy most engemet is tárgylul tött az szerencse, ne legyen csudája senkinek, mert nem történet, hanem Istennek rendelése, a ki nélkül semmik az földön véghez nem mennek. Inkább inthet minden kegyes atyát és anyát, kik szives szorgalmatossággal procurálják magzatjokat, mint rám tudják, melytől az szegény (?) hazát is isten oltalmazza. Noha szent Jóbbal azt merem írni, vajha valaki oly bírám lehetne, az ki előtt szép renddel az én igyemet előmondanám, én az én számot betölteném ártatlanságomnak minden erősségivel, annak szívet is megnyugtatóm, de ha mondják (?) fiat voluntas Domini; ezt ebben hagyom etc.

Hanem mind vérségi relatiók s mind szomorú rabságom inductióján akarám most is Kegdt ezen levelummel látogatnom kívánván, találja szerencsésen kedvesével együtt. Váltig várok az Székely László uram ígretinek gyümölcsét, az szegény haza nyugalalmát s az mi szabadulásunkat

is, de mi okon nem, így ezt meg nem tudjuk, hogy contemnáltattunk, bizonyos, melylyel is tetéztetik böcstelenségünk az keresztény szabadság ellen.

Egyébiránt az Isten tréfát nem ért és midőn felebarátjával kereskedik ember, nemde nem provocálja-e az istent megigért hoszuállásra etc. Megvallom, uram, az szabadságot inkább szeretném és kívánnám az keresztényi társaságot, de ha nem tetszett istennek, arról nem tehetünk. Itt is eltöltenők az üdőt, csak volna mi mellett; ha kegyelmed atyafiasságán méltóságos fejedelem ő nagyságától megengedtetnék valami kevés sustentatiómat, nemcsak symbolum boni operis volna, hanem quondam kölcsönös szolgálatra kötelezne másokat is házához. Ha nem lesz is uram, holtig kell élnünk. Isten aki testet lelket adott, gondot is visel. Ellenséggel is szabad jól tenni embernek, az nemes vérű szülöttség azt hozta volna magával, etc. másik az, hogy Isten is parancsolja. Mat. 5. v. 44. Ezzel hagyom Isten gondviselése alá Kegyelmedet. Jediculae 1680.

Kegyelmed ártatlan rab atyjafia
Kálnoki Bálint mp.

Külczim: Tekintetes nemzeti Nemes János úrnak titulus ő kegyelmének adassék.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

f)

Khunitz augusztus 15-ki jelentéséből.

Jelentés a nagyvezérnél aug. 3-kán nyert kihallgatásáról.

»Devo ringratiare a vostra Ecc^a, che mi ha presentata alla Mttà del G. signore, e la sua M^a Ca mio clementissimo Signore mi da ordini per questo Corriero da rapresentare alla Ecc^a Porta, qualmente *il Bassa di Waradein habbia fabricato una nuova fortezza intorno del ponte di Botzkai* ¹⁾ Botzkai nell'Ungaria Superiore, che corre immediate contra la capitulatione et contestatione della buona Pace. Perciò si spera, che sua Ecc^a darà ordini di disfarla et demolirla.

La Risposta del Gran Veziro: Questo non può essere, perchè nissun pasha ha l'authorità di fabricare alcuna nuova fortezza, senza presaputo della porta, e già che mai

¹⁾ A dült betűkkel szedettek titkos írással.

si ha sentito manco ordinato, bisogna che questa nuova sia una cosa finta: o che sia solamente un risarcimento d'una fortezza vecchia.

Io replicai.

In caso che fosse vero, sua Ecce si contenterà di farla disfare?

Il Veziro risponde.

Sì, e domani sarà spedito un Corriero per andare e riportare l'avviso di questo affare.

Di più dissi io.

Tengo ancora ordini di Sua M^a C^a. che devo dimandare dall'Eccelsa Porta *la cathégorica resolutione per terminare la prorogatione della pace* in sollievo dei poveri sudditi d'ambe le parti.

La risposta del gran Veziro.

Questo affare è di gran conseguenza, onde me fa dimandare, se tengo *authorità et plenipotenza di trattare e terminar questo negotio*.

Io dissi.

Sua Ecce haverà compreso dalle mie Credenzionali la mia incumbenza, e di più Sua M^a C^a non mi diede *altra instructione che quello del quondam internuncius, anzi ne tengo ancora ordini espressi per tutte le lettere di continuare et terminare li trattati della pace, così credo di havere authorità bastante per trattar detto affare*.

Et il Reis Effendi lo confermò.

Il G. Vezo disse.

Bene, ancora *la porta ottomana inclina di continuar la santa pace, ma essendo ancora IV anni per terminur il tempo dell'antecedente capitulatione, così non c'è fretta di rinovarla tanto presto*.

Io replicai.

Sua Ecce consideri solamente li poveri sudditi, che da tanto tempo innocentemente già patiscono con tutto ciò che devono nutrire così gran guarnisoni di confini. Onde Va Ecce haverà gran merito, se ponerà in tranquil stato li poveri sudditi, *prorogando la pace e cacciando li cattivi ribelli*.

Il Veziro disse.

Bene, questo è vero, parlerò col Sultano questi giorni prossimi *vi farò chiamare e cominceremo in nome d'Iddio trattare questa santa cosa dela pace*.

(Turcica. 1680. Cs. és k. udv. levéltár, Bécs.)

g)

1680. aug. 27.

Keczeli András jelentése.

Kglmes uram!

Alázatosan jelentem Ngodnak, mint kglmes uramnak, hogy 25. praesentis az Jediculában levő rab urak supplicálván az fűvezért ő ngát magok szabadulása felől, melyet is magok kívánsága szerint obtineáltak is kglmes uram, ugyan azon nap elbocsáttattak, és az parancsoltatott meg nekiek, hogy ben Kunstanczinápolyban fogadjanak egy szállást, és légyenek veszteg addig, az még Ngodtól kglmes uram embere érkezik, az ki is eddig is útban lehet; kibocsáttatván Jedikulából, Csáki uram Paskó urammal mentenek az Zólyomi uram szállására, s ma is ott vadnak, az más három oda ment, az holott az szolgálai szállása volt, az szállásokról megizenvén nekem Belléni uramék, hogy megszabadultak, és hogy Csáki és Paskó uramékhoz Zólyomi uram szállására mentek, én is azt megértvén kglmes uram, menten lementem az tolmácshoz ő ngához s Paskót kglmes uram az tolmácsnál ő ngánál találtam; más nap, úgy mint 26. Csáki uram Paskóval újalag az tolmácshoz ő ngához mentenek tanács kérdeni, s ő nga kérlette, hogy miről kírnének tanácsot, s arra azt mondták, hogy még abban magok között sem egyezhettek meg, most leghamarább csak azon volnának, hogy az Béli uram pénzét, mely elvitetett volt, azt akarnák suplicálni, és praebendájok szaporítását, ezeket kglmes uram mikor nekem az tolmács ő nga ezeket megbeszéllette volna, mondám, hogy annak az elvött pénznek is kírése, az vagy hogy elvitele nem őket illetné, hanem gyermekit s feleségét, melyre azt felelé ő nga, hogy azok részről senki sem solicitálja, ezek is penig, nem hiszi ő nga, hogy igen sokat aziránt obtineálhassanak az vezér ő nga kegyelmességéből, ha valami keveset megad nekiek benne, de még az is bizonytalan. Az tolmács ő nga Ngodnak kglmes uram ajánlja alázatos szolgálatját, ő nga azt javálja Ngnak kglmes uram, hogy Ngod ezen dolog felől meghitt bölc emberét ide küldi, nemcsak szóval izeje meg Ngod kglmes uram maga tettségét, hanem az vezérnek ő ngának is megírja Ngod kglmes uram az iránt való akaratját, s az tolmácsnak ő ngának is, hogy ahoz képest tudjon ő nga is Ngodnak kglmes uram tudhasson azehtsége szerint szolgálui; ezeknek penig dolgok addig kglmes uram, az még az Ngod embere érkezik,

azon lészen az tolmács ő nga s én is tehetségem szerint, hogy csak ezen állapotban légyen dolgok. Az hátra maradt summa pénzt kglmes uram az tiha minduntalan tudakoztatja tüllem az tolmácscsal ő ngával, hogy mikorra érkezik, sőt az tolmács ő nga ugyan meg is parancsolá kglmes uram, hogy Ngodnak adjam tudtára, hogy mentül hamarább hamarább (*így!*) lehet, Ngod kglmes uram küldje meg, s annak is menjek végére, hogy ha Ngod kglmes uram az réz-effendihez ha mutatja-e kegyelmességét vagy nem, mert különben ő nga az magájébül is contentálja, mivel ő nga tett ígíretet az Ngod kegyelmessége felől, csak az réz is lígyen jó akarattal Ngodhoz kglmes uram. Itt kglis uram most semmi egyéb hír nincsen, az melyről Ngodat kglmes uram tudósíthatnám; hogy ezen dolgot kglmes uram az gonosz nyelvek másképpen ne hirdessék, s Ngod is kglis uram az dolgot voltaképpen megérthesse, idején kínszerítetttem szolgálmat magam lovamon elküldenem ezen alázatos levelemmel. Isten Ngodat kglmes uram sok esztendeig éltetvén, tartsa meg szegény hazánk megmaradására. Constantinopoli, die 27. Augusti anno 1680.

Ngodnak kglmes uram

alázatos híve.

Keczeli András mp.

Külczim: Az mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nekem kglmes uramnak ő ngának.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

h)

1680. szept. 9.

Keczeli András jelentése.

Kglmes uram!

Alázatosan jelentem Ngodnak, mint kglmes uramnak, hogy a Ngod kglmes parancsolatját kglmes uram nagy alázatossággal elvöttem, melyben mit parancsoljon Ngod kglmes uram, megértettem; az tolmácshoz ő ngához elmenvén, ő ngának azon dolgot kglmes uram tudtára adtam, s ő nga az behozott punctumokat az hódoltság dolga végett deákül kívánta lefordíttatásokat, nagy bajjal végben vivén kglmes uram, mivel igen rossz deák vagyok, s ő ngának levíttem, s ő nga azt parancsolá, hogy megírjam Ngodnak kglis uram, hogy ha Somlyón is csak ily haszontalanul

mennek el az császár parancsolatja mellől. nálloknál találhassuk hamarabb meg az vezért azon dolog vígett. Az tiha kglis uram az hátramaradt summát most is megparancsolta, hogy megírjam Ngodnak kglis uram, hogy harmincz napok alatt Ngod kglmes uram beküldje, mivel az császár és vezér innét Drinápoly felé indul, s az pénzre szüksége volna az vezérnek. Csáki és Paskó uramék felől írhatom Ngodnak kglis uram, hogy az Zólyomi uram szállásáról elköltöztek, az tengerparton fogadván szállást magoknak, ott vadnak Bellini, Damakos és Kálnaki uramék más szálláson vadnak külön. Zólyomi uram és Csáki uramék között kglmes uram nagyon nagy antipatia, filtvén egymástól az fejedelemséget. Bellini uramék felől írhatom Ngodnak kglmes uram, hogy megalázódott emberek, az Csáki uramék dolgát is nem javallják. Kálnaki pedig igen beteg, hogy remínség sincsen gyógyulása felől. Egynéhány rendben beszilgettem kglis uram az tolmácsal ő ngával az Csáki uramék dolga felől; ő nga most is csak azt mondja, hogy Ngod kglmes uram küldje meghitt bölcse emberét, és Ngod kglmes uram maga kívánságát mind az vezérnek írja meg, mind pedig ő ngának, s úgy remilli ő nga, hogy az Ngod kívánsága nem lészen haszontalan. Csáki uramék supplicáltak az vezért az Béli uram pénzé felől, az tiha által lött ilyen válaszok kglmes uram: nem köszönik meg az miben vadnak, félő, azt is el ne vessessék az miben vadnak, nyughatatlanságok mia. Az tolmács ő nga Ngodnak kglis uram ajánlja alázatos szolgálatját, kireti ő nga Ngodat kglis uram azon, hogy Ngod kglis uram mutassa annyi kegyelmességét ő ngához, hogy Drinápolyig való menésre Ngod szükségére küldjön Ngod hat lovat, szekérben való lovakat, s az tihának is ha egy jó járó lovat küldene Ngod kglis uram: azt mondja a tolmács ő nga, igen jó néven venné az tiha, az kapucziar tihaja is az lovat kglmes uram egynéhányszor tudakoztatta, hogyha Ngod kglis uram megküldötte? Alázatosan jelentem Ngodnak mint kglmes uramnak, hogy már isten kegyelméből az én itt lívő üdöm is szintén terminálódik, de mely jóakaró uram jűjjön helyettem, nem érthetem. Minekokáért alázatosan könyörgök Ngodnak mint kglmes uramnak, hogy választassék más helyettem erre az hivatalra, az ki mindenben alkalmasabb lehet, deák pedig, az ki nálamnál jobb lgyen kglmes uram, mivel oly dolgok lehetnek, az melyeket meg kellene mondani, vagy deákül fordítani valami levelet, az melynek nem tudása mia való meg nem jelentés kglmes uram az hazára bajt és veszedelmet hozhat, nekem

is penig kgl's uram az vezér megindulásakor meg kellene indulnom és Drinápolyban kellene mennem, de ha Ngod kegyelmessége hozzám nem járúl, el nem mehetek kglmes uram magam erőmtől. Valamikor kgl's uram az Ngod embere ide jű, mindenkor hírt tudakoznak az németek, lengyelek és az magyar hadak felől, hogy mit ír Ngod kgl's uram, s hogy mondom, hogy Ngod kgl's uram semmit sem ír, azon csodálkoznak, hogy az *(németek)* vagy csak az magyarok részéről Ngod kgl's uram hogy nem ír. Semmi egyéb bizonyos hír nincsen kglmes uram az melyről Ngodat tudósíthatnám. Az császárnak és vezérnek megindulása kgl's uram lészen 18. vagy 19-a Octobris. Isten Ngodat kgl's uram sok esztendeig éltetvén, tartsa meg sok esztendeig szegény hazánk megmaradására. Constantinopoli die 9. Septembris anno 1680.

Ngodnak kglmes uram

alázatos híve
Keczely András mp.

Külczim: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem kglmes uramnak ő ngának.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

i)

1680. szept.

Keczeli jelentése.

Kegyelmes uram.

Alázatosan jelentem Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak, hogy az fogarasiaknak elbocsátása után újalag lementem az tolmácsához ő ngságához s beszéllettem ő nagyságával, azon császár parancsolatja felől, melyen az váradia mentenek volt Nagodhoz kegyelmes uram, az hódoltság dolga vígett, és hogy az lött volna az parancsolat, hogy mindenönnét ezentúl dézmát vegyenek, ne summát, s kérdettem ő nagyságától, hogyha azon parancsolat felől ő nagysága értett volna? de ő nagysága semmit sem értvén, annak utána, kegyelmes uram, kértem ő nagyságát azon, hogy végire menne ő nagysága bizonyoson, hogy ha innét az kapuról adatott volna az parancsolat, vagy csak az váradia mestersége lött volna annak koholása, melyet az tolmács ő nagysága felvállalván, kegyelmes uram, az réz-effenditől tudakozta ő nagysága, az réz azt mondotta, hogy hírével nincs. Hivatván az vice-rézt, megparancsolta, hogy az könyvet

ez megkeresse, hogy ha ad(atott-e) olyan parancsolat az váradiaknak, vagy nem, de semmit sem találtak, kegyelmes uram, az tolmács ő nagysága azt mondja, hogy az olyan dolgok (az ő) hírek nélkül nem lehetnek a(z tolmács ő nagysága Nagyságodnak, kegyelmes uram, ajánja alázatos szolgálatját, s azt mondja, hogy az mikor valóságos parancsolat megyen valami dologról, innét mígyen az parancsolattal ember, és az kapichiának is megparancsolják, hogy azon dolog felől írjon Nagyságodnak. Kegyelmes uram, ha kedve nem volt hozzá, miért nem írta meg ide Nagyságod, kegyelmes uram. Ő nagysága azt mondá, kegyelmes uram, hogy írjam meg Nagyságodnak, kegyelmes uram, hogy ha Nagyságodnak ahoz az contractushoz kedve nincsen s még végben nem ment, Nagyságod, kegyelmes (uram), csak hagyjon fel rajta, de ha már végbe ment, bár hamissággal is, de ők (azt privi)legiumnak tartják. Ha mikor (bármi alk)almatlanságok történnének is azokat is Nagod kegyelmes uram (mentől) hamarább megírja, hogy mi (találju)k meg elébb az vezért, mintsem (panaszkodna)k (?) Alázatosan jelentem ezt is (Nagodnak kegyelmes uram, hogy már az zászlókat eleiben kitötték, közlírül (mint bizonyo)st beszílik, hogy az vezér (nem soka)t kísik Drinápolyban, hanem mígyen, de hova, nem tudják. (Ugy vagy?) Kegyemes uram, hogy jövendőben ha nek. 11. prae-sentis Kálnaki meghala, kegyemes uram. Alázatosan jelentem Nagyságodnak, kegyelmes uram ezt is, hogy Havaselföldre háromszáz lovat vetettek s ezer kantár vasat, s egy kantárban, kegyelmes uram, negyvenöt okát mondanak hogy vagy. Egyéb hírekről Nagyságodat, kegyelmes uram, tudósítani, nem tudom ezeken kívül.

Isten Nagyságodat, kegyelmes uram, sok esztendőig, éltetvén, tartsa meg szegény hazánknak megmaradására. Constantinopoli die . . mensis Septembris anno 1680.

Nagyságodnak, kegyelmes uram

alázatos híve

Keczely.

Külczim: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő nagyságának nekem kegyelmes uramnak ő nagyságának.

(Eredetije a M. T. Akadémia kéziratrában.)

k)

Khunitz szeptember 16-ki jelentéséből.

»Drittens, so viel der in Sibenburg bey denen Rebellen französische Officir formentirendt, und dass französische manifest belanget, habe gehörigen Orthen con bel modo bereit hinterbringen lassen, wie aus meiner Relation mit mehreren erhellet.«

Ezen relatióhoz mellékelve van:

Relation aus Constantinopel Anno 1680. (másolatban. Ebben):

»Selbigen Tagen (augusztus 31.) sein der Graf Chiaki mit seinen compagnia auss denen Sübenthürmen liberirt worden, haben sich in dessen bey dem Solomei Gabor eingelirt, und wie sie selbst bekennen, kostet ihnen diese liberation 30 Peüthl gelt, müssen doch erst erwartten, wass weithers mit selben fürkommen wird; hatten gestern dem Chiaia ein memorial überreichen lassen, worinnen sie 1626 Duggaten praetendiren, so ihnen dazumahl abgenommen worden, wie sie in anderart geben, solches dem Grossvesir fürzutragen. Den 2. Septembris relationiret der Janaki, dass einige Ungarn auss Debresin arrivirt, so neüre lamentationes wider die kayl. Trouppen anzubringen.«

»Den 5. deto sein ein Currier vom Bassa auss Temeswar kommen, so mit Brieffen berichten, wass gestalten die Rebellen einige Orth überfallen, und grosse Beüth mitgebracht, dass sie die Duggaten mit Hauben getheilet; der Grossvesir aber verwundert sich, dass der Bassa auss Ofen davon keine avisa geben, so er pro confirmatione erwartet.«

(Turcica, 1680. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

l)

1680. szept. 30.

A fejedelem nevében kelt emlékirat a bujdosók ügyében.

Memoriale, nomine celsissimi Transsylvaniae principis excellentissimo domino supremo vesirio proponendum, per residentem suae celsitudinis Andream Szekhalmi.

Quo in statu sint res caesaris Germanorum et regis Galliae hoc tempore, ex literis celsitudinis principalis Trans-

sylvaniae excellentissimo vesirio proxime missis. est manifestum. Quia vero ab universis ferme christianorum regibus et electoribus principibus (uti perhibetur) admoniti sunt partes litigantes. imo ab ipso papa Romano (cuius transgredi mandatum mortale ab ipsis putatur peccatum) impositum est ipsis. ut uterque (caesar scilicet Germanorum et rex Galliae) cum adversariis suis faciat pacem et reconciliationem, ne discordia istorum aliquid detrimenti ab exteris gentibus (intelligunt procul dubio portam fulgidissimam) accipiat respublica christianorum; quo factum est. ut Hungaris pro libertate militantibus omnium aviticarum suarum libertatum restitutionis, damnorumque refusionis, dum modo ad pristinam redeant fidelitatem, a Germanorum caesare ultronea offertur pollicitatio; quorum quidem Hungarorum. frustranea (ut ipsi impatienter vociferantur) a tot retro actis annis. auxilii portae fulgidissimae expectatio. accedente etiam confiniariorum imperatoriae Maiestatis militum (postposito excellentissimi domini supremi vesirii mandato) intolerabilis insolentia, nisi subitanea adhibeatur medela, certe maturabit defectionem. Quare celsitudo principalis Transsylvaniae. tanquam servus fulgidissimae portae obsequentissimus, incommoda ex hac re obventura subolfaciens. iteratim protestatur. ne suae celsitudini vitio vertatur. si amplius illos in fidelitate conservare non potuerit. Placeret tamen suae celsitudini principali, si portae fulgidissimae non adsit modo opportunum tempus illos juvandi, traderentur suae celsitudini, nomine imperatoriae Maiestatis. literae plenipotenciales, se ipsam interponendi. pacem tractandi, et si fieri posset, ex voto et iuxta placitum portae fulgidissimae etiam perficiendi. Secus enim fiet brevi, ut praefati Hungari. inutilis morae pertaesi. neglecta nedum protectione erga istos per tot annorum decursum praestita, sed vel ipsa mentione condecenti fulgidissimae portae. oblatam serio a Germanorum caesare pacem amplectentur. Interim tamen prout in aliis omnibus rebus, sic arduo hoc negotio sua celsitudo principalis iudicio portae hujus felicissimae sapientissimo sese submittit, cuius benignam de hac re eamque citissimam expectat resolutionem.

Én bizony emél jobban nem tudtam, mivel üdöm is rövid s alkalmatlan volt hozzá.

(Eredeti fogalmazvány az erdélyi volt kir. főkörmányszék levéltárában.)

XXX.

1680. aug. 8.

Bethune értesíti Apafit, hogy vissza fog térni Franciaországba.

Celsme princeps, dne dne mihi colendissime.

Cum aute unum annum a christianissimo rege duo meo clemmo liberam reducendi in Galliam facultatem obtinuissem, Vrae Cels. per dñum Reverend significare curaveram, nunc cum ex iteratis meis instantiis concessa mihi sit eadem libertas, nolui praetermittere, cum propius ad suam christianissimam Mtem debeam accedere, quin mea in eius aula et continua servitia Vrae celsni offerrem, fateor me propter mea particularia interesse meam dimissionem ursisse, sed nihilominus spero me potentius pro negotiis publicis agere posse, quando in praesentia ipsemet adero, quod ad satisfactionem Vrae Celsni, et emolumentum totius gentis Hungaricae deus faxit succedere cordicitus exoptans, remaneo debita cum observantia

Celsnis Vrae

Jaworoviae octava Augusta, 1680

obsequentissimus servus
marchio de Bethune,
legatus extraordinarius Galliae.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXIV. kötet.)

XXXI.

1680. aug. 19.

Apafi a francia királynak: Absolont küldi hozzá követséghe.

Serenissime ac Christianissime rex, dne dne benignissime.

Laborante in extremis et jam jam ad praecipitium tendente rerum hungaricarum statu, inevitabilis necessitas et ingentes consequentiae me impulerunt, ut ablegatum meum grosam Danielelem Absolon ex praecipuis aulae meae familiaribus, ad Chrismam Mtem Vram summa cum celeritate emitterem, qui extremitates, in quibus servata a tot annis negotia periculose versantur, Chrismae Mti Vrae coram exponeret, solatium et remedia mihi, rebusque allaturus.

Proinde Chrmam Mtem Vram, demisso cum respectu rogo, ut verbis et propositionibus praedicti ablegati mei plenam fidem adhibeat, eundemque desiderato cum responso benigne remittat. Ego pro obligatione mea erga Chrmam Mtem Vram, et ex affectu erga causam publicam, in conservandis rebus diligenter laborabo, sperans et confidens Chrmam Mtem Vram ex sua quoque parte stabilimentum earundem, ut sic ad maiora incrementa evehantur valide et efficaciter, praesentibusque auxiliis promoturam. Quod ipsum sicuti ab innata munificentia Chrmæ Mtis Vrae ex peculiari fiducia expecto, ita maneo

Christianissimæ Mtis Vrae

servus humillimus

M. Apafi mp.

Radnothini 19. Augusti anno 1680.

Külczim: Serenissimo ac potentissimo principi, ac dno dno Ludovico XIV. dei gratia Franciae et Navarrae regi Christianissimo etc. dno dno benignissimo.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Fred. Lev. XXIV. kötet.)

XXXII.

1680. jú n. 30—o k t. 3.

Vajda László bécsi követsége.

a)

1680. jú n. 30.

Vajda László Bécsbe küldött követ utasítása.

(Megjelent a Bujdosók Levéltára 239. s köv. II.)

b)

1680. aug. 31.

Montecuculi válasza.

Celsme princeps, due mihi observandissime.

Accepi Cels. Dnis Vrae literas vigesima octava Junii datas, querimoniis genericis plenas contra atroces injurias, damna et enormes violentias ab officialibus et militibus sac. caes. regiaeque Mtis dni nostri clemmi erga subditos Cels.

Dñis Vrae commissas et lueusque in aula caesarea et regia non auditas, quarum medela desideratur, ne quotidiana eorundem incrementa viam ad majores acerbitates aperiant.

Exposuit idem oretenus primarius aulae Cels. Dñis Vrae familiaris d. Ladislaus Vajda, necessaria quoque particularitate omissa.

Relata sunt omnia humillime summedictae caes. regiaeque Mti. quae pacis et tranquillitatis publicae amantissima eandem promovere unice desiderat, dummodo a turbulentis et inquietis hominibus, eorumque fautoribus quies tantopere desiderata, et miseris subditis necessaria non sufflaminaretur, non desistet tamen omnibus modis refractarios coërcere, caedes et rapinas tollere, et acerbiora emergentia justis armis propulsare ad tuendum jus secum per dei gratiam validis et sufficientibus. De coetero ad resolutionem eidem dño Vayda datam me referens permaneo

Cels. Dñis Vrae

Lincii 31-ma Augusti anno 1680.

ad servitia paratissimus
R. P. Montecuccoli mp.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

c)

1680. szept. 19.

Draskovics Miklós válasza.

Celsissime princeps,

domine domine gratiosissime.

Vajda László uram által küldött Nagyságod méltóságos levelét alázatosan vévén, üzenetét Nagyságodnak tartozó böcsülettel értettem, és abból boldogtalan hazánk nyugalomára való igyekezetét is. Hogy azért atyai gondviseléséből való törekedése s mediatorsága Nagyságodnak kegyelmes urunknak ő fölségének fogantos legyen, valaminthogy óhajtvá kívánom, úgy magam is csekély tehetséggel urunknál ő fölségénél s ő fölsége ministerinél azt secundálnom s előmenetelre segítenem kész leszek. alázatosan vévén aziránt való Nagyságod parancsolatját. Ezzel hogy isten ő szent fölsége Nagyságodat sok esztendőig boldogul tartsa meg, kívánom. Datum Linczii die 19. Septembris 1680.

Celsitudinis Vestrae humillimus servus

comes Nicolaus Draskovith mp.

Külczm: Celsissimo principi domino domino Michaëli Apaffy, Transylvaniae principi, quarundam partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc. domino domino gratiosissimo.

(Eredetije az Akadémia levéltárában.)

d)

1680. szept. 19.

Schwarzenberg herczeg válasza Apafinak.

Celsme princeps due mihi observandissime.

Ex humanissimis Cels. Vrae 28-a mensis Junii ad me datis literis non minus ac ex eiusdem ablegati grossi Ladislai Vajda aulae suae familiaris primarii ampliori expositione innotuit, varias Cels. Dnis Vrae ditiones ac provincias a militibus caesareis passas fuisse molestias, quod cum sac. caes. Mtis dni mei clemi intentioni prorsus repugnet, novitatem hanc aegro plane percepi animo. Interea optandum foret, ut utrinque bona imposterum haberetur vicinitatis ratio, constat enim, quantopere sac. caes. Mtas pacem et tranquillitatem cum omnibus vicinis suis colere desideret, et cordi habeat, idque Cels. Vra ex praememorati sui allegati relatione fusius percipere non gravabitur, quo me brevitatis studio remitto, necnon Cels. Dni Vrae felicissimam et longaevam incolunitatem animatus apprecans, maneo

Celdnis Vrae

Datum Lincii 19-a Septembris anno 1680.

ad officia paratissimus
Princ. in Schwarzenberg.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

e)

1680. szept. 30.

Eszterházy Pál válasza.

Celsissime princeps,

domine mihi colendissime!

Salutem et obligatissimam servitiorum meorum commendationem.

Nagyságod méltóságos levelit, üzenetit nagy böcsülettel vettem Vajda László uram által; nem kétlem, információi fogja Nagyságodat ő kegyelme az itt való dolgokról, úgy mindazokról is, akikről beszédes voltam ő kegyelmével; kérem azonban nagy kötelességgel Nagyságodat, méltóztassék parancsolni s igyekezem minden alkalmatossággal szolgálnom, kívánván, Isten sokáig éltesse szerencsés jó egészségben Nagyságodat. Datum Sintaviae 30. Septembris, anno 1680.

Celsitudinis Vestrae

servus obligatissimus

Comes Paulus Esterhazi mp.

Külczim: Celsissimo domino domino Michaéli Apafy, principi Transylvaniae et Siculorum comiti (titulus cum honore) domino mihi colendissimo.

f)

1680. o k t. 3.

Gróf Forgács Ádám válasza.

Méltóságos Erdélyország fejedelme,

Nékem jóakaró kegyelmes uram!

Az Nagyságod méltóságos levelét tegnap adta meg Nagyságod főember szolgálja Vajda László uram ő kegyelme, az Nagyságod parancsolatit nékem ő kegyelme megmondotta. Én bizony nagy szívvel kívántam volna Nagyságodnak elővett dolgaiban szolgálnom, de amint Vajda László uram is ő kegyelme megmondhatja, nem engedte az idő és az alkalmatosság; így Nagyságodat alázatosan kérem, méltóztassék köteles igyekezetemet pro facto venni.

Quod alia, istent ő szent fölségét kérem én is, hogy szánjon meg bennünköt s ennek a szegény megnyomorodott hazának adjon egy jó békességet.

Azonban megvallom netalántán vétkes bátorságomat: Nagyságodnak Vajda László uramtól egy kis paraszt, de igen jó órácskát küldtem, Nagyságod vegye jóakaró szolgáljátul jó néven, s tartson szokott gratiájában és parancsoljon nékem jóakaró szolgáljának. Ezzel Isten sokáig éltesse Nagyságodat. Datum in arce Galgócz, die 3. Octobris anno 1680.

Nagyságod fejedelmi méltóságának

alázatos jóakaró szolgálja

G. Forgách Ádám mp.

(Eredetije az Akadémia kéziratárábau.)

XXXIII.

1680. szept. 17.

A lengyel király ajándékokat küld Telekinek.

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Kiioviae, Vohhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensciae, Severiae, Czerniehoviaeque.

Magnifice ac generose, sincere nobis dilecte!

Ab illustrissimo et excellentissimo marchione de Bethune, cognato nostro charissimo et christianissimi regis legato ad nos extraordinario, in ipso fere reditus in Galliam procinctu didicimus, Sinceritatem Vestram illud catafractae militiae, quod nimirum ex galea thorace et brachialiis constant, armaturae genus (idque veluti optimi artificis manu fabrefactum, ita ictibus impenetrabile) in votis habere. Tesseram proinde regiae nostrae erga Sinceritatem Vestram voluntatis, ac simul illius, quam de fama et meritis suis habemus, aestimationis esse, voluimus chalibeas hujusmodi laminas ad usum hastatae militiae nostrae compactas, quas in nostro repertas armamentario Sinceritati Vestrae per latorem praesentium, fidelem nostrum mittimus, easque non tam a decoris fulgore, quam explorato valoris et firmitatis indicio commendatissimas Sinceritati Vestrae fore autumamus.

Dedimus praeterea eidem fideli nostro in mandatis, ut certam vini Megeschiensis quantitatem pro usu regiae mensae nostrae in partibus Transylvaniae comparet, instantique vindemiandi tempore praesens adsit, ubi vinum illud torculari exprimitur. Illam enim Megeschiensis vini speciem prae ceteris tam ex rubicanti colore, quam ex muscatelei vini fragrantia, ac demum et ex saporis suavitate et ex rigoris temperantia ac lenitudine aliisque commendatiorem habemus attributis: idque ab iis gallicae nationis nobis affirmatur officialibus, qui in Transylvaniae partibus illud libarunt et ipsa praxi exploraverunt virtutem. Diligenter proinde Sinceritatem Vestram requisitam volumus, ut pro suo erga nos studio eidem fideli nostro non modo literas liberi passus, verum etiam ad gnaros ejusmodi saporis viniatores suas velit dara commendatitias, ut in talis vini delectu eidem auxiliarem impendant operam. Factura est Sinceritas Vestra rem nobis gratissimam et quae nos vicissim ad redhibenda saepius regiae benevolentiae nostrae specimina

plurimum devinciet. Optime ceterum Sinceritatem Vestram valere cupimus. Dabantur in arce nostra Samboriensi die XVII. mensis Septembris anno domini MDCLXXX. regni vero Nostri VII. anno.

Joannes rex np.

Külczim: Magnifico ac generoso Michaeli Teleki de Szék illustrissimi principis Transylvaniae consiliario intimo, comitatum Torda et Maramaros comiti, arcium Huszt et Körös districtusque ejusdem capitaneo, sincere nobis dilecto.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

XXXIV.

1680. szept. 18—19.

a)

1680. szept. 18.

Az országgyűlési delegatio felhatalmazása a somlyai tanácskozásra küldött követek számára.

(Megjelent a Török-Magyar-Államokmánytár VI. köt.)

b)

1680. szept. 19.

A fejedelem utasítása.

INSTRUCTIO.

Pro spectbus magneo ac groso Francisco de Kis-Rede, Michaeli Teleki de Szék, Clemente Mikes de Zabola, Michaeli Barcsai de Nagy-Barcsa, Ladislao Székely de Boros-Jenő, Caspare Cornis de Ruszka, Bathasare Macskási de Szent-Martón-Macskása, Joanne Daczó de Sepsi-Szent-György, Georgio Gyerőffi de Gyerő-Vásárhely, Volffgango Banfi de Losoncz, ac duobus civibus Bistricio ad ardua quaedam regni negotia in arcem Somlyó cum Turcis Varadianis tractaturis ex consilio dnorum magnatum articulatiter ad id delegatorum expeditis.

Minémű hazánk közönséges romlására következhető alkalmatlanságok forgottanak légyen előttünk és terjedje-

nek is naponként az váradiak alkalmatosságával az eddig és most is két kard között lévő hódoltság és több ott közel lévő tartomány állapotja végett, avagy csak az minap hozzánk jött, és velünk tractában forgott váradi követek követsége és velünk viselt tractája rendből állalláthatni; melynek alkalmatosságával azon hódoltság állapotjáról irattak volt is bizonyos punctumok, de bizonyos okokra nézve re infecta maradván, az akkori conclusum szerint újobban Somlyóra tetszett Kglteket ezen tractának terjesztésére és rendes végben vitelére is delegálnunk. Mivel azért azon hódoltságbeli difficultásokat különben és jobb formában most is meg nem határozhatjuk, nem lévén azon difficultások jó rendben vétele egészben magunk autoritásából, tetszett azon punctumokat fennhadtunk, és az újabb tractát azonok szerint viseltetnünk, úgy mindazáltal, hogy ha azon punctumokban feltett dolgok hazánk javára vagy könnyebbíthetnének, vagy penig az elkerülhetetlen és nagyobb gonoszt importálható okok eltávoztatására terhesebbekre is kellessék lépni, úgy több occurrentiákról és elkerülhetetlen expensáról is effective concludálni bízzuk az Kgltek hozzánk és ez hazához tartozó kötelességire, nem kételkedvén az Kgltek igaz kötelességek és hazafiságokban, mely dolgokról praesentium testimonio, sub verbo nostro principali, assecuráljuk is Kglteket. Datum in castro nostro Radnóthiensi die 19. Septembris anno 1680.

M. Apafi mp. (P. H.)

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XXXV.

1680. ok t. 8.

Meghívó a nov. 12-iki országgyűlésre.

Michael Apafi stb.

Spectabilis stb., Salutem stb.

Noha isten kgmiből nagy szorgalmatossággal és feles költséggel is terjesztő gondviselésünkkel az haza csendességét és ellenkezői nyughatatlankodásokat is annyira munkálkodtuk orvoslani, hogy rendszerint hazánk megháborítására fakadható dolgokkal ne terhelteessünk, mindazáltal vadnak és naponkint szaporodnak is oly bajoskodásink, melyek káros terjedésekkel szorgalmaztatnak közönséges országgyűlését promulgáltanunk: úgymint az végbeli külömb

külömb difficultások. Az jövő esztendőre való adónak fölvetése. Ez jelenvalóra felvetett két redbélinek jó igazításban vétele. Fiscusunk nagy kárt importálható akadályos dolgai és egyéb ellenkező alkalmatlanságok is, amelyeknek orvoslását és jobb karban való állítását communicatis consiliis akarván munkálkodnunk. becsületes tanácsúr híveink consensusából tetszett közönséges országgyűlését ad diem 12. Novembris mensis affuturi Gyula-Fejérvári városunkban promulgáltatnunk. Parancsolván Kgdnek kglsen az megírt helyre és napon sub poena in generali decreto et articulo expressa compareálni el ne mulassa. Secus *stb.* Datum in civitate nostra Alba-Julia die 8-a mensis Octobris A. 1680.

M. Apafi mp.

Külczim: Spectabili ac generoso Michaeli Teleki de Szék.

(Eredetije a gróf Teleki-család levéltárában. Missilisek 147. e.)

XXXVI.

1680. o k t. 24.

Scherffenberg szathmári parancsnok Apafihoz. Orvoslást kér azokért a pusztításokért, melyeket a bujdosók Rézaljáról elkövettek.

Ilme ac Celsme dne, dne mihi gratiosissime. Continuae lamentationes miserorum incolarum ditionis suae Mtis dni dni mei clemmi, super devastationes et fumantia tecta per nefarios praedatores facta, et paene ultimae ruinae non modo christianum animum movere, verum et saxeum emollire deberent. Proxime quidem soluta congregatione Somlyoviensi, quidam officiales ex profugis Hungaris: Galambosi Joannes, Czanadi Georgius, Bige Georgius Szűz, cum sibi adhibitis complicibus, ex impetrata sibi licentia, ex partibus tamen Transylvanicis Rézalja vocatis, appensis signis per comitatus Zathmár, Ugocsa, ac alios transeuntem haereditarium hostem christianorum, si non superantes, certe adaequantes detestabili sane rabie, turcicam omnium latrocinium matrem imitantes, quosque sibi obvios non solum in itinere, domibus in curialibus, inquilinariusque repertos, universis vivendi mediis, bonis et clementiis expilarunt, sed quod christiano sacrilegium, ac horrendum nefas est, ecclesias, seu templa deo dicata, rotis, trabibusque infringentes, ibidemque repertis cistis, aliisque bonorum universorum vestituum, miserorum incolarum ac

nobilium recondimentis, securibus difrustratis, exinde totaliter diripuerunt. Barones Prinianos ad intercipiendum, ac alios nobiles persecuti, nonnullos tandem cum Georgio Barkóczy interceptos abduxerunt (taceo innumerabilia, et gravissima damna) in partibus hujus afflictæ patriæ per palantes vagabundi effluxere. Et siquidem nonnulli eorum prædatorum primarii in ditione Celsnis Vrae oppido Huszt nuncupato residerent, neque pro formali kurucz intelligi possent, Celsni Vrae hisce serio instandum, et obnixè rogandum habui, quatenus dignetur hoc indignum scelus auctoritate sua principali cum statuendo exemplo de ipsis, ac restitutione ablatorum remederi, ne compellar ad aulam caesareæ Mtis dni dni mei clemmi, pro impendendo remedio incolarum ditionis suae Mtis et cum detrimento fidelium suae Celsnis transmittere declarationem realem. Quod si sequetur, indignitatem non nobis, sed præscriptis sceleratis sciat imputare Cels. Vra. De caetero eandem Cels. Vram diutissime feliciter incolumem vivere, syncere desiderat, manebitque

Celsnis Vrae

Zathmarini die 24. Octobris, 1680.

servus humillimus

Fridericus comes de Scherfenberg mp.

Külczim: Ilmo ac celsmo dno principi dno Michaeli Apafi, dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno mihi gratiosissimo etc.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Fred. Lev. XXIV. kötet.)

XXXVII.

1680. nov. 1.

Az oláh vajda levele a fejedelemehez.

Illustrissime ac celsissime princeps, domine frater et amice vicine nobis benevole.

Írásunknak oka nem egyéb, hanem akarván ez az ember bejöni az Nagyságod birodalmában, mely kajmekám ő nagysága kihájának embere, megírván nekünk is, hogy beküldette, eljárván, az mi szükséges dolgai volnának. Ez alkalmatossággal el nem mulathattunk, hogy Nagyságodat írásunk által ne látogatnánk, egyszersmind értésire adni, hogy élhessen az Nagyságod gratiájával, megismervén, hogy

annak az nagy kapu embere volna. Ezzel elvégezvén, istennek gondviselése alá ajánljuk Nagyságodat. Datum in sede nostra Bukurest die 3. Novembris anno 1680.

Illustrissimae ac celsissimae Dominationis Vestrae
frater et amicus vicinus benevolus
Oláh aláírás.

Külszín: Illustrissimo ac cels. principi dno Michaeli Apafi dei gratia Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, amico et vicino nobis semper benevolo.

(Eredetije az Akadémia kézirtattárában.)

XXXVIII.

1680. nov. 21.

Vajda László portai küldetése.

a)

A salvus conductus.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Universis et singulis cujuscunque status et conditionis, gradus, honoris et ordinis, dignitatis, officii, praeeminentiaeque et functionis hominibus, extra quidem ditionem nostram constitutis amicis et benevolis felices rerum successus, fidelibus vero nostris gratiam nostram.

Nemzetes Vajda László meghitt postamester hívünket sietséggel kelletvén szükséges dolgaink végett az fényes portára expediálnunk, birodalmunkbéli minden híveinknek kegyelmesen és igen serio parancsoljuk, igaz járatban és mi parancsolatunkban fáradozónak ismervén lenni, mind menet s mind visszajövet bocsássák hozzátartozóival békével, lévén szállásadással, gazdálkodással és késedelmezés nélkül jó erős postalovak adásával; birodalmunkon kívül lévő rendeket pedig szomszédságosan requiráljuk, mutassák minden jó akaratjokat. Quos bene valere desiderantes, fideles nostros secus non facere jubemus. Praesentes autem post earum lecturam exhibenti ubique restitui volumus. Datum in civitate nostra Alba-Juliae die vigesima prima mensis Novembris anno dñi millesimo sexcentesimo octuagesimo etc.

M. Apafi mp.

(P. H.)

(Eredeti. Országos levéltár. Act. Transilvanica. Fasc. 3. No. 80.)

b)

1680. nov.

Az utasítás.

Instructio pro grosso Ladislao Vajda de Nagy-Medgyes supremo cursorum nostrorum magistro, ac ad fulgidam portam Otthomanicam legato nostro. Die Novembris anno 1680.

I. Minden igyekezetivel azon légyen, hogy útját menél hamarébb continuálhassa.

II. Útjában szorgalmatosan reá vigyázzon, hogy Székhalmi András mellette el ne jőjjön, hanem velle légyen szemben, és ott mint hadta az dolgokat, kivált az magyarországiakat, tülle tanulja ki.

III. Az portára érkezvén, az dolgokat adja értésére Szilvási uramnak és egyenlőképpen adják értésére az vezérnek ő ngának, hogy ő nga parancsolatjából, mi magát az kit Bécsben küldtünk volt, beküldtük, hogy az dolgokat önmön maga proponálhassa az vezérnek ő ngának, mivel nem ily dolgokat általa izentek nekünk.

IV. Azon légyen, hogy maga légyen szemben az vezérrel, és ha lehet, ne Maurocordatus által, hanem mással tolmácsoltassa az dolgokat. Itt az dolognak meritumát törökre megfordíttatván, ha aránza, hogy Maurocordatus nélkül végben nem viheti, csak írásban adja be.

V. Az fővezérrel szemben lévén, mondja meg, hogy mi az ő nga parancsolatjából küldtük volt fel. Hogy pedig ennyit késett, utjaiban való sok akadályit előszámíthatja, ha kívántatik.

VI. Ha az magyarországiak dologárul tudakozódnak, az eddig való dolgokról tudósítottuk ő ngát Székhalmi és Szilvási uram által; azután innét in specie micsoda levelek jöttek, keziben lévén, az mikor azokból szükségesnek itil megmondani, megmondhatja. Hogy beszídekben pedig egyaránt járjanak, két felé való beszídben ne tanáltassanak, szükség Székhalminak adott instructiónkat, utánna Balás-házi által füvezernek, Maurocordatusnak, magának Székhalminak, s az két kapitáinak írott levelünket, kiket oda küldtünk és az magyarországi dologról Szilvási uramnak adott instructiónkat megolvasni.

VII. Számlálja elő: Az németnek az római pápánál, muszkánál és az egész keresztény királyoknál s fejedelmeknél való praktikája (melylyel akarja őket közönségesen az fényes porta ellen felültetni) igen nagy, nevezetesen az muszkát ingerli specialis követje által, hogy meg ne békéljék. Az lengyeleket is, hogy az békességet felbontsák, kiknek is az jövő januariusban leszen gyűlések, akkorra várván az római pápához, francziai királyhoz, velenczésekhez, egyéb olaszországi, s tengeremelljéki fejedelmekhez segítségért küldött követjeket, azzal hitegetvén mindenütt az keresztény királyokat s fejedelmeket, hogy a persa egyáltaljában hadakozást akar indítani hls császárunk ellen, az minthogy maga szemivel látta az persa német császár udvarában lévő követjét, ki is az pápát és egyéb keresztény királyok nagy részt eljárta.

VIII. Az pápa minden igyekezetivel azon vagyon, minthogy régtől fogva való veszekedések vagyon az francziai királyoknak az austriai házzal, így békéltesse össze az római császárt az francziai királylyal, hogy az mostani császár meghalván, az francziai királyra magára vagy fiára szálljon az császárság, még pedig az császárnak életében akarja, hogy maga vagy fia megkoronáztassék az császárságra, melyből mi következhetik (ha hls császárunk az magyar ügyöt meg nem segíti) ő nga bölcsen megítilheti.

IX. Ha kérdés leszen, az francziai király most mi dolgos, megmondhatja: feles hadai vadnak készen, erősíti országát az körül való birodalmokban az kiket az nem régi hadakozásokban elfoglalt. Hadait is birodalminak szélyire szállította ki, s oly készen vagyon, hogy négy s öt nap alatt az római császár birodalmában beüthet, ha akar. Az is járta az keresztény királyokat, hogy velle egyetértsenek, az minthogy az lengyel, dániai, svéciai, portugalliai királyok egyet is értenek véle, sőt az angliai király is nagy barátságban van véle, úgy az hollandiai republica, az electorok közül is egynéhány. Ha az pápa össze nem alkudtathatja őket, gondolhatóbb, hogy az jövő tavasznak csak az elein is reáküldi az római császárra az fiát.

X. Ha kérdik, hogy az római császárnak micsoda készületei van, azt felelheti. Békességet csinálván az elmúlt esztendőben az francziai királylyal, kihez való biztában hadait igen elbocsátotta volt, kik közül sokak az francziai, dániai, svéciai királyok, sokak az brandenburgumi elector hadai közé mentenek; most már ő is igyekszik hadat szerzeni.

XI. Ha kérdik, mi dolgosok az bujdosó magyarok, az magok írta nálla lévő levelekből felelhet, s ha kérdik: az armistitiummal mit akarnak, megmondhatják: magok tudják. De mi ellenzettük, ellenzzük is, de ők azzal mentik magokat, az végbeli törökök miatt az hls császártól rendeltetett quártélyokban nem nyughatnak, azt fogadják most is, mint Somlyón is fogadták, ha bizonyosok lehetnének az jövő tavasszal való megsegítésekben (ezen materiárul bővebb informatiót vehet az Balásházitól beküldött levelekből) elvárják az segítséget, de azt igen praecaveálja, hogy absolute felőlök ne feleljen (az mint azt az megemlített irásokból is meg fogja látni) ha mi sok mesterségünkkel eddig is őket nem tartóztattuk volna, úri főrendeket ide be nem tartottuk volna (kiknek most is quártélyt kellett adnunk) Somlyóra is nem híhattuk volna őket, eddig haza mentek volna, mivel az német őket sok ígíretekkel híjja vissza. Most is közel van hozzájuk az a pap úr egy várban,¹⁾ ki felől is vagyon emlékezet az Balásházitól bevitt levelekben, ki által is valóban hitegeti őket, sok ígíretek tévén nekik. Megmondhatja azt is, felettébb megkedvetlenedtek, az egriek kiváltképpen felest levágván benne, feleségekben, s cselédjekben sokat vittek be Egerben, mint ezt bizonyítják az eddig bevitt s mostan nála lévő levelek. Mint feljebb megírók, igen szorgalmatosan megoldvassa az Balásházitól beküldött leveleket, és az azokban levő particularitásokat igen esziben tartsa, és azok szerint is folytassa szavait. Nevezet szerint azt el ne felejtse, hogy az oldalfel való Tökölyi urammal lett izengetések s irások tettek néha akadályt. Mindenek felett az, hogy nemhogy nem iratott meg nekik ő nga nevel, sem az többinek, hogy mi töllünk függjenek, hanem csak az kapithiájok által.

XII. Ha az itthon való magyaroknak, kivált az uraknak dolgárul tudakozódnak, abban igen cautus légyen és jól megvigyázza, minemű affectióval viseltetik az fővezér az magyar dolgokhoz; kivált ha Maurocordatus lészen az tolmács, ha jóval veszi észre, hogy vagyon, azon kezdje el feleletit, minthogy az uraknak az nagyja igen közel laknak Bécshez, előttük lévén már az példa, Panajot által mint adattanak volt ki az dolgok, kiért is ölettek meg Nádasdi Zrinyi, s Frangjapan, igen nehezen vették arra magokat hogy egíszben declarálják, nem is cselekedték addig, hanem nekünk erős hittel fel kellett fogadnunk, az minthogy magát is maga referálhatja, erősön megesküdtötték, hogy az dol-

¹⁾ T. i. Sebestyén Endre az erdélyi püspök.

gok az ő veszedelmekre nem fordíttatnak. Kérik az fővezért ő ngát, tartassanak oly titokban, hogy az németnek fülében ne essék. mely miatt hls császárunknak való szolgálatban jobban mehe ssünk elő. Egyébiránt hitelünk elveszvé, keresztény jóakaróink között nem szolgálhatunk az császárnak csak kicsiny dologban is keresztény jóakaróink előtt. Megmondhatja, az magyar uraknak az nagyjával szemben volt; azok s az több otthon lakos úri nemes rendek óhajtvá várnák az német igája alúl való felszabadíttásokat, és hogy magok nemzetekbül való urok lehetne, de tartunk ily dolgoktól (itt mondja meg ezt, szeméremmel) kellett megizen nünk, tartván attúl is, idegen ítlelet ne vegyünk az fő vezértúl ő ngátúl, de kítelenek voltunk véle, hls császárunkhoz való hűségünknek is meg akarván felelni. Azonban tartván attúl is, ha mi következnek (minthogy meg is izenték, ha mi meg nem izenjük ő ngának, ők mi velünk mentik meg magokat) mi fogunk okoztatni 1. hogy ha az hls császár feles hadait küldi reájok, annál inkább, ha azokkal valamely nevezetes várat szállat meg, az egész kereszténység fegyvere reájok ne vonódjék, és így az két fél nagy had miatt teljességgel el ne pusztúljanak, végképpen el ne veszzenek. Egyébiránt is úgy lévén az dolog, bátorságosok nem lehetvén, bizonyos athmaméjok is nem lévén, nem merészlik hls császár nagy ereit megvárni. 2. Hogy azon segítség alkalmatosságával valamely erősségek elfoglaltatik azt mondván, azért hódoltak bé hls császárnak, hogy mostani tartományok, földök, várak, városok, faluk maradhatnának abban az rendben, az mint voltak az Rábánál lévő békesség csináláskor. 3. Hogy azt nem választhatnák uraknak, az kit akarnának. 4. Hogy elviselhetetlen adót vetnek reájok, az minthogy rendes adót készek adni, de felettébb valót mintsem adjanak, inkább mostani állapotokban maradnak. 5. Hogy az rablással országok igen megpusztúlna. 6. Hogy látván az német az reá jövő nagy hadat, egy jó darab földet odaigírvén, visszatérne, és úgy ők az nagy veszedelemben maradnának. Kivánságok ez kettő: Avagy nekünk adassék szabadság az kimenetelre őt s hatezer, legfeljebb tízezer törökkel, az Oláhországból is adatnék két vagy háromezer lovas, mind török s oláh mi töllünk függvén. Maga az fővezér ő nga Nándor-Fejérvárnál lenne; az budai vezér Budánál szálljon táborban. Előre pedig bizonyos assecuratiókat kívánnak jövőendőbeli dolgokrúl, hogy tudnák magokat alkalmaztatni, és bátorságosban folytatni dolgokat. Mert azt izenték nekünk, hogy ha hls császár kivánságok szerint cselekszik ezekben,

az németet ezen dologban az keresztény királyok s fejedelmek meg nem segítik. Mely az jövő tavaszrúl ne haladjon; kirúl is idején tudósíttassanak, alkalmaztathassák magokat. Avagy ha az fegyverrel való segítség nem lehet, az tractára való alkalmatosság engedtessek meg, (mivel az német avval rémíti őket, nemhogy hls császár az húsz esztendeig kötött frigyét (kit is az nímet sok ízben felbontott) eltelésig megsegíteni, sőt azt még tíz esztendővel megszorítani ígérte) hogy addig való securitások lehessen az némettúl, míg az hls császár segítő kegyelmességét hozzájuk megmutatja, ők akkor is készek régi ígéretek szerint jó módokkal való békódolásra. Ezt az mint írók, nekünk úgy kellett megírunk, az mint ők izenték.

XIII. Ha az lengyelek felől lészen kérdés, azt felelheti: ott az királynak, nagy részinek az uraknak s az országnak, az kik nem németesek, az hls császárral való békességhoz van kedvek. Most az határ eligazításának alkalmatosságával lett valamely várhoz tartozó faluk s darab föld felett való panaszkodásra való ok adások, mely iránt is halasztották magokat az jövő gyűlésekre, hova is emberünket küldjük, s ha mit érthetünk, ő ngát tudósítani el nem mulatjuk.

XIV. Ha valamiképpen az idebé lévő francia felől kérdés lesz, feleleti. Az azért vagyon itt, hogy az királya nevével az bujdosó magyarokat intse (minthogy ő nga engedelmebül az magyarok éltek eddig is mind emberbéli, mind pénzbéli segítségével) hogy hls császártúl el ne szakadjanak, az némethez vissza ne menjenek, az minthogy az is nem keveset használt az magyarok előtt. Mert noha az pápa őket igen akarja öszvebékéltetni az római császárral, de az francia kedvezvén az magyaroknak, inkább akarja, hogy fegyver által vigye végben dolgát.

Igen reá kell vigyázni, mind az Balásházitúl beküldött, mind az magával bement levelek visszajőjjenek.

Datum in civitate nostra Alba Julia die et anno prae-notatis.

(Egykorú másolat. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XXXIX.

1680. nov. 12.

Tótfalusi Kis Miklós Absolonhoz: kereste őt Párisban.

Ajánlom mint uramnak, alázatos szolgálatomat, és az úristentől minden áldást, dolgaiban szerencsés előmenetelt kívánok Kegyelmednek.

En úrkegyelmességeket elhagyván, Kegyelmetektől el is hagyattattam. En Amstelodámba elérkezvén, mind várám Kegyelmességeket, hogy szembe lehessek Kgltekkel: eléggé is vigyáztam a sveciai király alatt való vendégfogadókhoz, az hova állította, hogy Kgltek szállani fog; de reménségemben megcsalatkoztam. Azért mintegy negyednap múlva, sajdítván mások információjából Kgltek ezen való általmenetelét, Kltek után eredék és Lejdáig mind üzvén, de el nem érhetém: ott sem tudának semmit mondani Kgltek felől. Csak el sem bucsuzhatám Kgltektől, s jó akarattját meg sem köszönhetém. Kérem úr Kgldet, a Teleki úr nekem ígért beneticiumában telik-e már valami, vagy semmi sem, adja tudtomra Kglde: megírván egy-két szóval s ezen postával elküldvén a választ Amstelodámba az Elzevirius Bibliopola officinájába, az hol a Magyar Bibliát ki fogják nyomtatni. Oda kell nékem fordulnom, és ott a Kglde választételét látván, ha jóval bíztat Kglde, megírom aztán, mikép szolgáltatssa Kglde kezemhez. De a szállást is ott describálja Kglde, hol, micsoda utczába és háznál vagyon: hogy ha más postától küldök ezután levelet, könnyebben reá találjon Kgldre. Köszöntöm böcsülettel nemz. Keczer uramat ő kglmét és Petenádi uramat. Örömet akarnék érteni a Kglde visszafordulásának idejéről, azonban Keczer uramnak ott maradása felől. Isten Kgldet tartsa mindenütt és hordozza hűséges gondviselése által.

Ultrajecti 12. Novembris 1680.

Kglde együgyű szegény szolgálja míg él
M. Tótfalusi Kis Miklós mp.

(Eredeti levél, mellékelve egy latin fordítása is.)

Kívül: Parisiis. Generoso ac nobilissimo domino Danieli Absolon, illustrissimi principi Transylvaniae ad christianissimum regem pronunc legato et domino mihi benevolo pateant.

12. Paris.

(Pecsét maradványa.)

(Frankreich 1680—1683. Cs. és k. udv. levéltár, Bécs.)

XL.

Khunitz 1680. november 10-ki jelentéséből.

»Den 25. huius relationirte der Marco Antonio, wasgestalten Herr Graff Ciachi und Herr Pascoih mein Persohn ersucht, den Mauro Cordato von dem Abaffi ab und auf ihre Seithen lenden zu helfen, massen sie in Hoffnung stünden, dass lauth empfangener avisen in Siebenbürgen mit dem Fürsten eine grosse mutation fürgenohuben werden solle.«

(Titkos írással írva.)

(Turcica 1680. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

XLI.

1680. nov. 12—vége ig.

A fejevári országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1680. nov. 26.

A szebeniek megidéztetése.

Ilme ac Cels. princeps dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis, fideliumque ac perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam Ilmae ac Cels. Vrae humilimam, debitamque semper oblationem.

Vra clementer noverit Ilma Celsdo, nos ex mandato et exmissione grossi magistri dni Petri Alvinczi de Borberek. Ilmae Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius prothonotarii ad instantiam et legitimam petitionem grossi Petri Barrabás de Albis causarum Celsnis Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam in hoc anno praesenti 1680, die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione, eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. praedicti mensis Novembris et anni in civitatem Cels. Vrae Albam Juliam indicta et celebrata erga generosos, prudentes et circumspectos Georgium Arum-Prusztzer sedis Saxonialis Cibiniensis, civitatis Vrae Celsnis

ejusdem nominis judicem regium et totius universitatis comitem supremum, Joannem Fejes magistrum civium, et alterum Joannem Weinhold, notarium dicti civitatis Celsnis Vrae Cibiniensis, tanquam legatos ejusdem civitatis et sedis Saxonicalis accessisse, eosdemque in dicta civitate Celsnis Vrae Alba Julia intra muros, arce videlicet exteriori, in domo ipsorum propria, hospitio videlicet solito in platea vulgo Zsidóutcza vocata, comitatusque Albensi Transylvaniae exist. habita et extructa personaliter repertos, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae, nobis per antelatum directorem oblatae citasse, pariter et certificasse. Cujus quidem instructionis tenor et continentia in Hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Albisi nemzetes Barrabás Péter uram, a mi kgl's urunk ő nga fiscalium directora ratione officii citáltatja ad tertium a mi kgl's urunk ő nga és nemes ország eleiben a mostani gyűlésben personalis comparitíóra Szeben széeknek és városának királybiráját Arumpruster György uramat, mint universitásnak főcomesét, és ugyanezen Szeben széeknek és városának polgármesterét Fejes János uramat, és notariussát Veinhold János uramat, mint azon széeknek és városnak legatusit, ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris a mi kgl's urunk ő nga propositióinak véghezviteliben fáradozna az nemes ország, a mi kgl's urunk ő nga ml'gos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen a propositióknak abban a résziben, a melyben a mi kgl's urunk ő nga kívánja ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerint Brassó városának hostatjában Bolonyában az orthodoxa religión lévőeknek templum helyeknek megadattatását effectuáltatni, akkoron a több universitas legatusi közül exurgálván a brassai bíró delegált társaival, penes supplicationem kívánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositiójával, és az nemes ország articulusával, és midőn judicium alá vették volna supplicatiójokat, és azon májusi specificált articulus communi voto et suffragio duorum regnicolarum kgl's urunk propositiója szerint helyben hagyattatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores et manifestae scissionis attentatores protestáltak, hogy nem annuálnak, szabadságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiónak exercitiuma nem volt, de signanter az egész universitas képiben fenyegetődzéssel a specificált szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok, Kgltek ennek mi lesz a

gyümölcse, ezután nem így lesz, mint eddig volt. Melyet sok protestatiókkal urgeáltak a specificált személyek és mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi. nem gondolván a nemes országnak effélékről írott erős articulussal, sem pedig a sok háborúságok, szakadások szerzőknek megbüntetésére és rettentésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem irtóztatván, melyet cum poena superinde intentanda coram latius declarálat director uram ő kglme. Certificáltatván is egyszersmind, hogy akár compa-reáljanak. akár ne, de a mi kglis urunk ő nga a nemes országgal együtt a tévő lészen, mit az igazság fog dictálni. Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die locoque in praedecaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatos d. Georgium Arumpruster, Joannem Fejes et alterum Joannem Veinhold. ut supra, qualiter ipsi tertio die a die hujusmodi citationis nostrae, ipsis exhinc diendae computando, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Cels. Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali praedicta dhorum regnicolarum congregatione ad actionem et acquisitionem dicti directoris Celsnis Vrae comparere debeant et teneantur. Certificavimus nihilominus eosdem ibidem. quod sive ipsi termino in praescripto coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant, sive non, Vra tamen Cels. dictique status et ordines partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem modo praemisso factam hungarico idiomata responderunt hoc modo: Értjük. Quam nostram in praemissis factam executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum propriarum subscriptionibus roboravimus. Eandem de caetero Ilmam Cels. Vram quam diutissime vivere, valere et foeliciter regnare desiderantes. Datum et actum anno, die, locoque in praescriptis.

Correcta per nos.

Ejusdem Ilmae Cels. Vrae

humiles, fideles, perpetuique servitores

Petrus Püspöki mp. et Michael Buday mp.

Tabulae judicariae Ilmae Cels. Vrae scribae et jurati notarii, ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi mp.

Külczim: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi, dei gratia Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

b)

1680. nov. 26.

A segesváriak megidéztetése.

Ilme ac Celsme princeps, dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelium perpetuorumque servitiorum nostrorum in gratiam ejusdem Ilmae Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem etc.

Vra clementer noverit Ilma Cels., nos ex mandato et commissione grossi dni magistri Petri Alvinczi de Borberek. Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius prothonotarii, ad instantiam et legitimam petitionem grossi Petri Barrabás de Albis, causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam, in hoc anno praesenti 1680., die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hunngariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. mensis et anni praescriptorum in civitatem Celsnis Vrae Albam Juliam per eandem Cels. Vram indicta et celebrata, erga prudentes ac circumspectos Joannem Sisver civitatis Cels. Vrae et sedis Saxonicalis Segesvár regium judicem, Georgium Hirming et alterum Georgium Kádár, juratos cives ejusdem civitatis accessisse, eosdemque in dicta civitate Cels. Vrae Alba Julia, extra muros in platea vulgo Szent-Mihálykapu-uteza vocata ante fores dni nobilis Petri Kolosvári alias Borbély in civitate plateaque praedictis extructae, comitatuque Albensi Transylvaniae exist. habitae, personaliter repertos, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae, nobis per annotatum dnum directorem oblatae citavisse, pariter et certificavisse. Cujus quidem instructionis tenor hungarico idiomate sequitur hunc in modum etc. Albisi nemzetes Barabás Péter uram az mi kgls urunk ő nga fiscalium directora, ratione officii citáltatja ad tertium az mi kgls urunk ő nga és

nemes ország eleiben az mostani gyűlésben personalis comparitióra Segesvár városának és székeinek királybíráját Sisver János uramat, Hirning György és Kádár György uramékat, azon városnak hűtös polgárit, mint ugyanazon városnak legatusit, ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgl's urunk ő nga propositióinak véghezvitelében fáradozna az nemes ország az mi kgl's urunk ő nga ml'gos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen az propositióknak abban az résziben, az melyben az mi kgl's urunk ő nga kívánja, ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerént Brassó városának hostattjában, Bolonyában az orthodoxa religión levőknek templom helyeknek megadattatását effectuáltatni; akkoron az több universitas legatusi közül exsurgálván az brassai bíró delegált társaival, penes supplicationem kívánt volna ellenkező dolgot, az ő nga propositiójával, és az nemes ország articulusával, és midőn iudicium alá vették volna supplicatiójokat, és azon specificált májusi articulus communi voto et suffragio dnorum regnicolarum kgl's urunk propositiója szerént helyben hagyattatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis, et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores, et manifestae scissionis attentatores protestáltak, hogy nem annuálnak, szabadságok mellül el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiónak exercitiuna nem volt, de signanter az egész universitas képiben fenyegetőzéssel az szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok, Kglmetek mi lesz ennek az gyümölcse, az után nem úgy lesz mint eddig volt. Melyet sok protestatiókkal urgeáltak az specificált személyek, és mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván az nemes országnak effélékről írott erős articulusival, sem pedig az sok háborúságok szakadások szerzőknek megretentésére nem régen csinált erős ligában specificált retentő poenától nem irtózáván, melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat megírt director uram ő kgl'me, certificálván is egyszersmind, hogy akár comparéálnak s akár ne, de az mi kgl's urunk ő nga az nemes országgal együtt az tevő leszen, az mit az igazság fog dictálni.

Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die loquoque in praedeclaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatos Joannem Sisver, Georgium Hirning et alterum Georgium Kádár, ut ipsi tertio die a die

hujusmodi citationis nostrae ipsis exhinc fiendae computando, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Cels. Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali praedicta duorum regnicolarum congregatione ad actionem et acquisitionem dicti directoris Cels. Vrae comparere debeant et teneantur, certificavimus nihilominus eosdem ibidem, quod sive ipsi coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant sive non. Vra tamen Cels. dictique status et ordines partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam quidem hujusmodi nostram citationem et certificationem hungarico idiomate responderunt hoc modo: Jelen leszünk ő kkel együtt. Quam nostram in praemissis executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum propriarum subscriptionibus roboravimus. Eandem de reliquo Ilmam Cels. Vram quam diutissime foeliciter ad vota vivere, valere et regnare desiderantes. Datum et actum anno, die locoque in praenotatis.

Correcta per nos.

Eiusdem Ilmae Cels. Vrae

humiles, fideles perpetuique servitores

Andreas Szentkereszty mp. et Ladislaus Szentkirályi mp.
Tabulae ejusdem Ilmae Cels. Vrae judicariae scribae et jurati notarii e curia eiusdem ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi etc.

Külczim: Ilmo ac Cels. principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno duo nobis naturaliter clementissimo.

- Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

c)

1680. nov. 26.

A medgyesi polgármester megidéztetése.

Ilme ac Celsme princeps, dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis fideliumque ac perpetuorum servitorum nostrorum in gratiam Ilmae Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem,

Vra clementer noverit Ilma Cels. ex mandato et exmissione grossi magistri dni Petri Alvinczi de Borberek, Ilmae Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterum protonotarium ad instantiam et legitimam petitionem grossi dni Petri Barabás de Albis causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam in hoc anno praesenti 1680. die vero 26. mensis Novembris. in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. praedicti mensis Novembris et anni in civitate Celsnis. Vrae Albani Juliam indicta et celebrata, erga prudentes et circumspectos Michaellem Űstgyártó magistrum civium et Stephanum Eötvös sedis iudicem civitatis et sedis Cels. Vrae Saxonicalis Medgyes tanquam legatos ejusdem sedis ac civitatis accessisse, eisdemque in dicta civitate Cels. Vrae Alba Julia intra muros, arce videlicet exteriori, in domo ipsorum propria. hospitio videlicet solito, in platea vulgo Zsidóuteza vocata. comitatuque Albensi Transylvaniae existente habita et extructa personaliter repertis, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae nobis per antelatum dnum directorem oblatae citasse pariter et certificavisse. Cujus quidem instructionis tenor et verbalis continentia hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Albisi nemzetes Barabás Péter uram, az mi kgls urunk ő nga fiscalis directora, ratione officii citáltatja ad tertium az mi kgls urunk és nemes ország eleiben personalis comparitiora Medgyes városának polgármesterit Űstgyártó Mihály uramat, és azon Medgyes székieknek bíróját Eötvös István uramat, úgymint ugyanazon Megyes városának és székeknek legatusit ilyen okon. hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgls urunk ő nga propositionak véghez vitelében fáradozna az nemes ország a mi kgls urunk ő nga mlgos tanácsúr híveivel együtt. de nevezetesen az propositionoknak abban az részében, a melyben az mi kgls urunk ő nga kívánja ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerint Brassó városának hostatyában Bolonyában az orthodoxa religión levőknek templom helyeknek megadattását effectuáltatni, akkoron a több universitas legatusi közül exurgálván az brassai bíró társaival, penes supplicationem

tionem kívánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositió-jával és az nemes ország articulusaival, és midőn judicium alá vették volna supplicatiójokat és azon specificált mājusi articulus communi voto et suffragio duorum regnicolarum kglis urunk propositiója szerint helybenhagyattatott volna. publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores et manifestae scissionis attentatores protestáltak, hogy nem annuálnak, igazságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttük ezen religiónak exercitiumja nem volt, de signanter az egész universitas képében fenyegetőzéssel az szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok s Kgték, mi leszen ennek az gyümölcse, ezután nem úgy lesz mint eddig volt; melyet sok protestatiókkal urgeáltak az specificált személyek, mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván az nemes országnak affélékről írott articulussal, sem pedig az sok háborúságok, szakadások szerzőinek megrettetésére és büntetésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem írtóván, melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat director uram ő kglme, certificálván is egyszersmind, hogy akár compareáljanak akár ne, de az mi kls urunk ő nga a nemes országgal együtt a tevő léssen, az mit az igazság fog dictálni.

Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die locoque in praedeclaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus Michaellem Üstgyártó et Stephanum Eötvös ut ipsi 3-tio die hujusmodi citationis nostrae ipsis exinde factae computando, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Celdne Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali diaeta duorum regnicolarum congregatione ad actionem et acquisitionem dicti directoris Celdnis Vrae responsuri comparere debeant et teneantur. Certificantes nihilominus eosdem ibidem, quod sive ipsi termino in praescripto coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant sive non, Vra tamen Celdo, dictique status et ordines praedicti regni Transylvaniae partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem hungarico idiomate responderunt hoc modo: Nem tehetünk rólla. Quam nostram in praemissis executionem prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Illnae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus sigillis-

que nostris usualibus et manuum propriarum subscriptionibus roboravimus. Quod reliquum est, eandem Ilmam Cels. Vram quam diutissime vivere, valere ac feliciter regnare desideramus. Datum anno, die locoque in praenotatis.

Correcta per eosdem.

Ejusdem Celdnis Vrae

humiles, fideles perpetuique servitores

Gregorius Gálfalvi mp. et Georgius Pásztóhi mp.

Tabulae judicariae ejusdem Celdnis Vrae scribae et jurati notarii ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi etc.

Külrzím: Ilmo ac Celsmo principio dno dno Michaeli Apafi, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Más kézzel írva: Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi protonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

d)

1680. nov. 26.

A szászsebesiek megidéztetése.

Ilme ac Cels. princeps dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis, fideliumque et perpetuorum servitorum nostrorum in gratiam Ilmae Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer noverit Ilma Celdo, quod nos ex mandato et exmissione grossi dni magistri Petri Alvinczi de Borberek, Ilmae Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius prothonotarii, ad instantiam et legitimam petitionem grossi dni Petri Barabás de Albis, causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris, ratione officii sui factam in hoc anno praesenti 1680., die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione, eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. praesentis mensis Novembris et anni in civitatem Cels. Vrae Albam

Juliam indicta et celebrata, erga prudentes et circumspectos Michaellem Serkel judicem regium et Joannem Bongrácz juratum civem civitatis et sedis Cels. Vrae Saxonicalis Szász-Sebes, tanquam legatos ejusdem civitatis et sedis accessisse, eosdemque extra portam civitatis ejusdem Cels. Vrae Albae-Juliae, vulgo Szent György kapu nuncupatam in via publica seu communi, comitatuque Albensi Transylvaniae personaliter repertos, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae, nobis per antelatum directorem oblatae, citavimus pariter et certificavimus. Cujus quidem instructionis tenor et continentia hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Albisi nemzetes Barabás Péter uram, a mi kglmes urunk ő nga fiscalis directora, ratione officii citáltatja ad 3-ium az mi kgls urunk és nemes ország eleibe ez mostani gyűlésben personalis comparitóra Szász-Sebes városának és székek királybíráját Serkel Mihály uramot, és azon városnak egyik hites polgárát Bongrácz János uramot, mint ugyanazon Szász-Sebes városának és székek legatusit, ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgls urunk ő nga propositióinak véghez vitelében fáradozna a nemes ország, a mi kgls urunk ő nga mlgos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen a propositióknak abban a részében, a melyben a mi kgls urunk ő nga kívánja, ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerint Brassó városának hostatjában Bolonyában az orthodoxa religiön levőknek templum helyeknek megadatztatását effectuáltatni, akkoron a több universitas legatusi közül exurgálván a brassai bíró társaival, penes supplicationem kívánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositiójával és a nemes ország articulusával, és midőn judicium alá vöttek volna supplicatiójokat, és azon specificált májusi articulus communi voto et suffragio dnorum regnicolarum kgls urunk propositiója szerint helybenhagyattatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis, et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores, et manifestae scissionis attentatores protestáltak, hogy nem annuálnak, igazságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiönak exercitiumja nem volt; de signanter az egész universitas képében fenyegetődzéssel a szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok, Kgltek, mi leszen ennek a gyümölcse, ezután nem úgy leszen, mint eddig volt, melyet sok protestatiókkal urgeáltak a specificált személyek, és mellettek

mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván a nemes országnak affélékről írott articulusival, sem penig a sok háborúságok, szakadások szerzőknek megrettentésére és büntetésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem irtóztván, melyet cum poena superinde intendanda coram latius declaráltat director uram ő kglme; certifiálván is egyszersmind, hogy akár compareáljanak, akár ne, de a mi kglis urunk ő nga a nemes országgal együtt a tevő léssen, a mit az igazság fog dictálni. Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die locoque in praedecaratis, juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatos Michaellem Serkel et Joannem Bongrácz, ut ipsi 3-tia die hujusmodi citationis nostrae, ipsis exinde factae computandó, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Cels. Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali diaeta dñorum regnicolarum congregatione, ad actionem et acquisitionem dicti directoris Cels. Vrae responsuri comparere debeant et teneantur. Certificantes nihilominus eosdem ibidem, quod sive termino in praescripto coram Celsne Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant, sive non. Vra tamen Cels., dictique status et ordines regni Transylvaniae partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem hungarico idiomate responderunt hoc modo: Compareálhunk kell. Quam nostram in praemissis executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus, et manuum propriarum subscriptione roboravimus. Eandem de reliquo Ilmam Celsnem Vram, quam diutissime feliciter vivere, valere et regnare desiderantes. Datum anno, die locoque supranotatis.

Correcta per eosdem.

Ejusdem Ilmae Celsnis Vrae
humiles, fideles perpetuique servitores
Gregorius Gálfalvi mp., Georgius Pásztóhi mp.
Tabulae ejusdem ilmae Celsnis Vrae judicariae scribae et
jurati notarii, ad praemissa peragenda modo praemisso
specialiter exmissi.

Külczím: Ilmo ac Cels. principi dño dño Michaeli Apafi,
dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae

dno et Sicularum comiti etc. duo dno nobis naturaliter clementissimo.

Más kézzel írva: Szász-Sebesiek ellen. Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

e)

1680. nov. 26.

A szerdahelyiek megidéztetése.

Illma ac Cels. princeps, due due nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis, fideliumque ac perpetuorum servitiorum nostrorum in gratiam illmae Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem.

Vestra clementer noverit Cels., quod nos ex mandato et exmissione grossi magistri dni Petri Alvinczi de Borberek Illmae Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius prothonotarii, ad instantiam et legitimam petitionem grossi dni Petri Barabás de Albis, causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam in hoc anno praesenti 1680. die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dnorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione, eisdem statibus et ordinibus ad diem 12. mensis praedicti Novembris et anni in civitatem Cels. Vrae Albam Juliam indicta et celebrata, erga prudentem et circumspectum Bartholomeum Koncz judicem regium oppidi et sedis Cels. Vrae Saxonialis Szerdahely, tanquam legatum ejusdem sedis ac oppidi accessisse, eundemque in dicta civitate Cels. Vrae Alba Julia extra muros, in domo ipsorum propria, hospitio videlicet solito, in platea vulgo Görög-utca nuncupata, comitatuque Albensi Transylvaniae existenti sita et extracta, personaliter reperiunt, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae nobis per antelatum dnum directorem oblatae citavimus, pariter et certificavimus. Cujus quidem instructionis tenor et continentia hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Albisi nemzetes Barabás Péter uram, az mi kgls urunk ő nga fiscalium directora ratione officii citáltatja ad 3-ium az mi kgls urunk és nemes ország eleiben personalis comparitóra az mostani országgyűlésében

Szeredahely városának király biráját Koncz Barthus uramat, mint ugyanazon Szeredahely városának és székek legatusát ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgl's urunk ő nga propositiúnak véghezvitelében fáradozna a nemes ország, a mi kgl'mes urunk ő nga ml'gos tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen a propositiúnak abban a részében, a melyben a mi kgl's urunk ő nga kívánja ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emanáltatott articulus szerint Brassó városának hostatjában Bolonyában az orthodoxa religión levőknek templom helyeknek megadattatását effectuáltatni, akkoron az több universitas legatusi közül exurgálván a brassai bíró társaival, penes supplicationem kívánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositiójával és az nemes ország articulusával, és midőn iudicium alá vették volna supplicatiójokat és azon specificált májusi articulus communi voto et suffragio duorum regnicolarum kgl'mes urunk propositiója szerint helyben hagyatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores et manifestae scissionis attentatores protestáltak, hogy nem annuálnak, igazságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiónak exercitiumja nem volt; de signanter az egész universitas képében fenyegetődzéssel az szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltak, de meglátja Ngtok s Kgl'metek, mi leszen ennek gyümölcse, ezután nem úgy leszen, mint eddig volt; melyet sok protestatiókkal urgeáltak specificált személyek és mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván az nemes országnak effélékről írott articulusival, sem pedig az sok háborúságok, szakadások szerzőknek megrettentésére és büntetésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem irtózáván, melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat director uram ő kgl'me; certificálván es egyszersmind, hogy akár compareáljanak, akár nem, de az mi kgl'mes urunk ő nga a nemes országgal együtt atevő leszen, a mit az igazság fog dictálni. Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno, die locoque in praedecaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatum Bartholomeum Koncz, ut ipse 3-tio die, a die hujusmodi citationis nostrae ipsis exinde factae computando, personaliter et non per procuratorem suum legitimum coram Celne Vra dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali diaeta duorum

regnicolarum congregatione ad actionem et acquisitionem dicti directoris Cels. Vrae responsurus comparere debeat et teneatur, certificantes nihilominus eundem ibidem, quod sive ipse termino in praescripto coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareat sive non, Vra tamen Cels. dictique status et ordines praedicti regni Transylvaniae partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris et justitiae dictaverit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem, hungarico idiomate responderunt (*így!*) hoc modo: Értém. Quam nostram in praemissis executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum propriarum subscriptione roboravimus. Quod reliquum est, eandem ilmam Cels. Vram quam diutissime vivere, valere ac feliciter regnare desiderantes. Datum anno, die locoque in praenotatis.

Correcta per eosdem.

Ejusdem Ilmae Celsnis Vrae
humiles fideles perpetuique servitores
Gregorius Gálfalvi mp., Georgius Pásztolhi mp.
Tabulae ejusdem ilmae Cels. Vrae judicariae scribae et
jurati notarii ad praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi.

Külczim: Ilmo ac Cels. principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae et Siculorum comiti etc., dno dno nobis naturaliter clementissimo.

Más kézzel: Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi prothon, mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

f)

1680. nov. 26.

A beszterczei bíró megidéztetése.

Ilme ac Cels. princeps dne dne nobis clementissime.

Fidelium, perpetuorumque servitorum nostrorum in gratiam ilmae Cels. Vrae, humilimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer noverit Ilma Cels., nos ex mandato et exmissione grossi dni magistri Petri Alvinczi de Borberek, Cels. Vrae per regnum Transylvaniae alterius protho-

notarii, ad instantiam et legitimam petitionem grossi Petri Barrabás de Albis, causarum Cels. Vrae fiscalium in Transylvania directoris ratione officii sui factam. in hoc anno praesenti 1680. die vero 26. mensis Novembris, in generali videlicet dñorum statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum congregatione, eisdem statibus et ordinibus ad diem decimum secundum praedicti mensis Novembris et anni in civitate, Cels. Vrae Albam Juliam indicta et celebrata, erga prudentes ac circumspectos, puta Michaellem Gunos iudicem substitutum civitatis Cels. Vrae Bisztriciensis, ac Joachimum Literatum, eiusdem civitatis notarium, tanquam legatos dictae civitatis ac sedis Saxonicalis Bisztriciensis accessisse, dictumque Michaellem Gunos, in dicta civitate Cels. Vrae Alba Julia, intra muros, arce videlicet exteriori, in domo ipsorum propria, hospitio videlicet solito, in platea vulgo Szász-utca, comitatuque Albensi Transylvaniae existenti habita extracta et adjacente, personaliter repertum, in omnibus juxta tenorem et continentiam instructionis infrascriptae, nobis per annotatum dñum dñum directorem oblatae, citavisse, prout et certificavisse, ac per eum Joachimum Literatum. Cujus quidem instructionis tenor hungarico idiomate sequitur in hunc modum: Nemzetes Albisi Barrabás Péter uram az mi kgl's urunk ő nga fiscalis directora, ratione officii citáltatja ad tertium a mi kgl's urunk ő nga és nemes ország eleiben a mostani gyűlésben personalis comparitiora Besztercze városának substitutus bíróját Gunos Mihály uramat és Kgd által azon városnak notariusát Joachim deákot, mint ugyan azon városnak és székek legatusit, ilyen okon, hogy midőn in hoc anno praesenti 1680. die 26. Novembris az mi kgl's urunk ő nga propositióinak végben vitelében fáradozna a nemes ország az mi kgl's urunk ő nga ml'os tanácsúr híveivel együtt, de nevezetesen az propositióknak abban a résziben, a melyben a mi kgl's urunk ő nga kívánja ezen esztendőben közelebb elmúlt májusi országgyűlésében emánáltatott articulus szerint Brassó városának hostatjában, Bolonyában az orthodoxa religión levőknek templom helyeknek megadattatását effectuáltatni, akkoron a több univerzitás legatusi közül exurgálván a brassai bíró delegált társaival, penes supplicationem kívánt volna ellenkező dolgot az ő nga propositióval és a nemes ország articulusával, és midőn judicium alá vették volna supplicatiójokat, és azon specificált májusi articulus communi voto et suffragio dñorum regnicolarum kgl's urunk propositiója szerint hely-

benhagyattatott volna, publice erigálván és opponálván magokat, mint publicae pacis, unionis et articulorum turbatores, crimen laesae majestatis commissores, et manifestae scissionis attentatores protestálnának, hogy nem annálnak, szabadságok mellől el nem állanak, mivel soha közöttök azon religiúnak exercitiuma nem volt, de signanter az egész universitas képihen fenyegetőzéssel a szebeni notarius protestála, hogy eddig igaz hívek voltunk, de meglátja Ngtok és Kgltek, mi lesz ennek a gyümölcse, ezután nem úgy lesz mint eddig volt, melyet sok protestatiókkal urgeáltak az specificált személyek, és mellettek mindnyájan az egész universitas legatusi, nem gondolván a nemes országnak effélékről írott erős articulussal, sem pedig a sok háborúságok, szakadások szerzőknek megbüntetésére s rettentésére nem régen csinált erős ligában specificált poenától nem irtóztván; melyet cum poena superinde intentanda coram latius declaráltat director uram ő kglme, certificálván is egyszersmind, hogy akár compareáljanak akár ne, de a mi kglk urunk ő nga az nemes országgal együtt az tevő léssen, a mit az igazság fog dictálni. Nos itaque in omnibus obtemperare volentes, anno die locoque in praedecaratis juxta instructionem praeinsertam citavimus praefatos Michaellem Gunos et per eum Joachimum Literatum, ut ipsi tertio die a die hujusmodi citationis nostrae ipsis exhinc fiendae computando, personaliter et non per procuratores suos legitimos coram Cels. Vra, dictisque statibus et ordinibus trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum et incorporatarum sub hac generali praedicta dnorum regnicolarum congregatione ad actionem et aquisitionem dicti directoris Cels. Vrae comparere debeant et teneantur. Certificavimus nihilominus eosdem ibidem, quod sive ipsi coram Cels. Vra memoratisque statibus et ordinibus compareant sive non, Vra tamen Cels., dictique status et ordines partis ad comparentis instantiam id facient in praemissis, quod juris erit ordo. Ad quam nostram citationem et certificationem praefatus Michael Gunos hungarico idiomate respondit hoc modo: Az universitással mi is compareálunk. Quam nostram in praemissis executionem, prout per nos fuit expedita et peracta, eidem ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum propriarum subscriptionibus roboravimus. Quod reliquum est, eandem Cels. Vram quam diutissime vivere, valere ac foeliciter

regnare desiderantes. Datum et actum anno, die locoque in praemissis.

Correcta per nos.

Ejusdem Ilmae Cels. Vrae humiles, fideles, perpetuique
servitores

Michael Budai mp. et Petrus Püspöki mp.

Tabulae judicariae Cels. Vrae scribae jurati notarii ad
praemissa peragenda modo praemisso specialiter exmissi etc.

Külczim: Ilmo ac Celsmo principi dno dno Michaeli
Apafi, dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hun-
gariae et Siculorum comiti etc. dno dno nobis naturaliter ele-
mentissimo.

Anno 1680. Apertae per magistrum Petrum Alvinczi
prothonotarium mp.

(Az országos levéltárban őrzött eredetiről.)

g)

1680. NOV. 12—DECZ. 3.

A törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae,
partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium singifi-
cantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici,
generosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et
ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et par-
tium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum
comitiis ad diem 12. mensis Novembris anni praesentis
1680. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro
celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt
quosdam infrascriptos articulos in eodem conventu commu-
nibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi con-
sensu conclusos, supplicantes nobis humilime, ut nos omnes et
singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta
ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis
praebentes, autoritate nostra principali acceptare, approbare,
ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam
per alios omnes, quorum interest, observari facere digna-
remur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 12. mensis Novembris anni praesentis 1680. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Az adórul.

Mivel kegmes urunk isten után szegény hazánknak külső békessége a fényes portára rend szerint tartozó annuális adónknak kelletekorán való administratiójától függ, mi is annak fogyatkozása miatt következhető Nsgod és szegény hazánknak káros busulását távoztatni kívánván: Nsgod kegmes consensusából ez jövőendő 1681. esztendőre is mind kapu szám után, mind penig egyéb akármely adózó helyek és személyekre nézve annyi számú adót vetettünk, a menyit ez jelen való és az elmúlt esztendőben is a rend szerint való adóban contribuáltak, a gyergyai örmények mindazáltal nem 50, hanem numero 100 tallérokat contribuálván, úgy hogy juxta art. 21. anni 1675 felét ad 1. Aprilis, felét penig ad 1. Junii Sárosi János generalis perceptor atyánkfia kezéhez adminisztrálják Szász-Medgyesen, ott is szállás és illendő gazdálkodásról is provideálván ő kegyelmek. Főtiszt atyánkfiainak penig légyen szorgalmatos vigyázások az adó administratiójára, hogy annyival is inkább annak administratiójának késedelme fogyatkozást és káros busulást ne szerezzen.

Art. II.

A zászlók alatt lévő residentiás nemes és szabad személyek contributiójáról.

Az mely residentiás nemes és szabad személyek a Nsgod mezei hadában zászlók alá iratták magokat, hogy rend szerint való adójokat residentiájok helyén is, non obstante eo, hogy a Nsgod mezei hadában vadnak, praestálják, sőt hogy eddig való adóbéli reájok háromlott restantiát is suppleálják, Nsgod kegyelmességéből végeztük, ide értvén, ha szinte városbéliek volnának is, mivel Nsgodtól szolgálatjokért fizetést vésznek.

Art. III.

A mezei hadak fizetésére tizenkétezer forintok deputáltak.

Noha kegmes urunk ez jelen való és az elmúlt néhány esztendőkbéli terhes adózásunkat szomorúan érezzük, mindazáltal a Nsgod országos expensáit és mezei hadai által való kegyelmes gondviselését is szemünk előtt viselvén, rendeltünk a Nsgod hadai fizetésekre 12 ezer forintokat az ország adajából, melyet az ország adaja administratiójának első terminussára generalis perceptor atyánkfia az adóra prospiciáló főinspector atyánkfiái dispositiójokból tartozzék a Nsgod méltóságos tárházában fogvatkozás nélkül bészolgáltatni.

Art. IV.

A puszta fundusok felcirkáltatásáról az vármegyéken.

Az vármegyéken mind a fiscus, mind pedig az nemesség jószágiban lévő puszta fundusokról való adózásból emergált sok difficultásoknak tollalására végeztük kegyelmes urunk, Nsgod kegyelmes consensusa is accedálván, hogy minden vármegyékben főtiszt atyánkfiái ő kegyelmek kimenvén, cirkálják fel szorgalmatosan magok vármegyéjékben, és az hol oly puszta fundusok találtnak, melyekről az lakosok teljességgel deficiáltak, és senki rajtok nem lakik, vétessék hiteles registrumban, és ez jövőre országgyűlését adván isten érniünk. reportálják ő kegyelmek, és téssen a nemes ország Nsgod kegyelmes consensusából dispositiót az olyan puszta fundusok adaja defalcatiójáról, ide nem értetvén az olyan fundusok, melyekről az jobbágyok nem deficiáltak, hanem aufugiáltak, mivel azok helyben állíthattnak, azok is pedig, melyeken valaki lakik, ha szintén szegény, erőtlen, vagy özvegy is az lakos; azonban pedig az jövőre 1681. esztendőre mostan felvettett adót az afféle puszta fundusokról, melyekről eddig is megadták, tartozzanak, az kiket illet, megadni, ne légyen fogyatkozása az adó summájának afféle puszta fundusokra tartozható adó meg adása miatt.

Art. V.

Az fiscalis jószágokbéli difficultásokról.

Az már régen fenforgó fiscalis jószágokbéli külömbkülömb difficultásoknak complanálására, Nsgod kegmes consen-

sussa is accedálván, concludáltunk, hogy ad diem 15. Februarii anni 1681. divina gratia affuturi Nagy-Sinkre, az mikorrá és hová az octavalis terminus is rendeltetett, minden fiscalis donatariusok ab anno 1657. emanáltatott donatiójokat producálják: az kik mindazáltal in anno 1670. Medgyesen producálták volt. azok csak az akkor emanáltatott testimonialisokat producálják. a fiscalis tisztek is az olyan donatariusok közül ha kik ellen mit praetendálnak, doceálván a tanácsurak, tábla fiai és főtisztek eleiben az 1670. esztendőbéli articulus szerint.

Art. VI.

Az Olt vizén való kereskedés felszabadíttatik.

Közönséges hasznot remélvén kegmes urunk az Olt vizén való kereskedésnek alkalmatosságából, Nsgod kegmes consensussa is accedálván, végeztük, hogy ha kiknek az hazafiai közül módja lehet benne, az Olt vizén szabadosan kereskedhessenek, a kereskedésnek módjáról írott articulusok szerint alkalmaztatván magokat, és az haza ártalmára czélozható csak kisebb dolgokat is eltávoztatván.

Art. VII.

Exorbitáló kamaraispánokról.

Noha az exorbitáló kamaraispánokról articulariter decernáltuk ezelőtt, mégis ugyan terjed alkalmatlankodások, kivált a dési és vizaknai kamaraispánoknak, úgy mint kik szegénységinknek pénzekre is sőt nem adnak, hanem az idegen kereskedő rendeknek keresvén inkább kedveket, szegénységinket ott várakoztatják, sőt szokatlan munkára erőltetik, s fárasztják és dolgoztatják, kiken és másokon is ha effélét attentálnának, director atyánkfiái ad requisitionem querulantium, comperta rei veritate, procedálván, fl. 200 exequáltasson toties quoties, az Nsgod kegyelmes consensussából concludáltuk.

Art. VIII.

Zoltáni és miklóstelki határra commissariusok rendeltetnek.

Tekintetes hallérkői Haller Pál atyánkfiának zoltáni jószágában az miklóstelkiekkel egy darab határ végett

fenforgó controversiának alkalmatosságával hogy nagyobb inconvenientia ne következzenek. Nsgod kegmes consensussa is accedálván, végeztük, hogy Nemes János, Bethlen Elek, szebeni királybíró és polgármester, Henter András, Széki István és egyik ítélőmester atyáinkiai, Fejér vármegyének egyik főbírája is ott lévén, jó alkalmatossággal menjenek ki ad faciem loci controversi. kik oculálván az helyet és mind két félnek igazságát is meglátván, reportálják a nemes ország eleiben. semmit ezen contraversiáról nem decernálván, de azonban mindkét fél az potentiariuskodástól supersedeáljanak.

Art. IX.

Pálosra deputált commissariusok dispositiója reformáltatik.

Ezen 1680. esztendőben írott májusi 20-dik articulus rendiben Fejér vármegyében pálosi és kőhalmi határok között fennforgó contraversiának eligazítására rendeltetett commissariusok fogvatkozással lévén specificálva, és az kaczai hasonló contraversiában forgó határ dolga is fel nem tétetvén, Nsgod kegmességéből tetszett Alvinczi Péter ítélőmester atyáinkfiát is az említett esztendőbeli májusi gyűlésben írott 20-dik articulusban specificált commissarius atyáinkfiái közben számlálnunk és a kaczai contraversiában forgó határ dolgát is ő kegyelmek által végképen eligazíttatnunk.

Art. X.

Az donatariusok jószági gratuitus laborokról.

Noha kegmes urunk az donatariusok jószági által praestálendő gratuitus laborokról articulust decernáltunk, mindazáltal annak effectumát akadályoztató difficultásokat tollálni szükségesnek ítélvén, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, végeztük: hogy juxta Art. 20. anni 1676. a fiscalis várak építtetésére mindenütt a donatariusok két heti gratuitus labort praestáltassanak, egy heti munkát tavasszal, más heti munkát pedig ősszel praestáltatván, úgy mindazáltal, hogy az várakbéli tisztek se az idővel, se pedig a munkára delegált emberek alkalmatosságával ne abutáljanak sub poena articuli, az fogarasi és kővári jószágok pedig régi ususokban hagyattatnak.

Art. XI.

Mártontelki és baromlaki határ igazítására commissariuskok deputáltatnak.

Fejérvármegyében mártontelki és baromlakiak között egy darab határ végett fenforgó controversiából hogy nagyobb difficultás ne emergáljon. Nsgod kegyelmességéből azon controversiának eligazítására rendeltük Mikes Kelemen, Székely László, Macskási Boldizsár, Daniel Mihály és segesvári királybíró atyánkfiait, ha pedig megírt királybíró atyánkfia nyavalyája miatt nem érkezhetik, ugyan ott való egy becsületes polgár compareáljon. A mely helyekre penig ezelőtt nem régen írott articulusokban commissariusokat rendeltünk volt és az ő kegyelmekre bízott dolgoknak effectuma nem lehetett, azon commissarius atyánkfiai felől lett dispositiókat Nsgod kegyelmes consensusából vigore praesentis articuli helyben hagyjuk.

Art. XII.

Az octavalis terminus kiszolgáltatásáról.

Hogy Nsgod kegyelmes urunk arról való alázatos instantiánkat kegyelmesen tekintvén, az octavalis terminusnak kiszolgáltatásáról kegyelmesen resolvált, Nsgodnak mint kegyelmes urunknak alázatosan megiszolgáljuk; mi is azért Nsgod kegyelmes consensusából, isten azt adván érnünk ez jövődő 1681. esztendőben a die 15. Febr. Nagy-Sinken. az hová az fiscalis jószágokbéli difficultások productio által való complanáltatások is differálódott, az octavalis terminus kiszolgáltatását communi voto concludáltuk.

Art. XIII.

Máramaros vármegyében szaplonczai és técsői controversiában lévő határról.

Máramaros vármegyében Técső városa és a szaplonczaiak között controversiában forgó határnak eligazítására. Nsgod kegyelmes consensusa is accedálván, rendeltük azon becsületes commissarius atyánkfiait, kik ennek előtte is az Máramaros vármegyebéli controversiának complanálásában munkálkodtak, ha kik penig ő kegyelmek közül decedáltak, azok helyében kiket demandáljon Nsgod, álljon Nsgod kegyelmességében.

Art. XIV.

A szász natio difficultásinak orvoslásáról.

Hogy Nsgod kegmes urunk a szász natio ő kegyelmek szegénységi pusztulásokat importálható difficultások investigatióját kegyelmesen intimálja, Nsgodnak mint kegmes urunknak alázatosan megszolgáljuk; mi is azért ezen materiáról discurrálván, a Nsgod kegyelmes consensusából szebeni királybíró atyánkfia ez iránt való oblatiójának annuáltunk, hogy ő kegyelme, tanquam comes universitatis Saxonicæ nationis kimenvén, a Nsgod méltóságos dispositiójából veendő utrumok szerint az egész universitáson lévő városokat, falukat szorgalmatosan felcirkáltassa és minden az utrumok szerint való difficultásokat az szegénységnek hiteles relatoriában iratván, reportálja az Nsgod méltóságos személye eleiben, melylyel ha a szegénység pusztulását közelítő difficultások tollálódnak bene quidem, alioquin Nsgod kegyelmesen disponáljon felőle, tapasztalhassák azután pusztulásokat közelítő difficultások orvoslások iránt Nsgod fejedelmi kegyét.

Art. XV.

Az fattyakról.

A tisztátalan ágyból származott személyekről írott 1671. esztendőbeli 16. articulust Nsgod kegyelmességéből abrogálván, mivel effectumban sem ment, azonféle szabad személyektől származottak collatióját Nsgod fejedelmi authoritásában hagyjuk, az jobbágyok iránt pedig az dominus terrestrisek eddig való praerogatiókat helyben hagyván.

Art. XVI.

Az liber quaestus az partiumban felszabadíttatik.

Az liber quaestus az partiumban is mint egyéb helyeken az Nsgod kegyelmes consensusából felszabadíttatik; úgy mindazáltal, hogy annak alkalmatosságával az véghe-lyeknek valami inconvenientiájok ne következék.

Art. XVII.

A szászságon ingyen elődókrul és postálkodókrul.

Az szászságon ingyen elődókrul és helytelen postálkodókrul s egyéb tünagok dolgokban alú s feljáróknak alkal-

matosságával a szegénységet helytelen és illetlen terhelte-
tésekről s azoknak refrenáltatásokról elég sok jó és helyes
articulusink extálnak, melyeknek semmi effectumát, sőt a
sok insolentiákkal való szegénység terhelte-
tésének csak valami megszűnését s könnyebbedését sem vesszük eszünk-
ben; hogy azért ennekutána afféle sok insolentiák eltávo-
zassanak és az szászokon való ingyenélődők s helytelen
postálkodtatók refrenáltassanak s így az olyanokról írott
articulusink effectuálódjanak, Nsgod kegyelmes resolútiója
szerint végeztük, hogy indifferenter senkinek, valakiknél
Nsgod címere vagy salvus passussa nem léssen, vagy ez
haza s közönséges ország dolgaiban nem járnak, postalova-
kat s vonómarhákat adni ne tartozzanak és ha kik a sze-
génységet arra erőltetnék, tartozzanak megfogni és a köze-
lebb való tiszt kezében adni, ki is Nsgod méltóságos udva-
rában küldje megbüntetésre. Erre pedig szorgalmatos vigyá-
zása legyen szebeni királybíró atyánkfiának és ha kik olyak
találtatnak, Nsgodnak értésére adván, kedvezés nélkül meg-
büntettessenek, salvus passust is a tanácsurak ő kegyelmek,
fő- és vicehopmesterek, udvari főkapitány, praefectus, secre-
tarius és postamester atyánkfiain ő kegyelmeken kívül senki
ne subscribáltasson és ha kik subscribáltatnának is, az
deákok meg ne pecsételjék, melyet ha valamely deák cse-
lekednék, gyalázatosan üzettessék el az cancellariáról, ha
kiknek pedig salvus passus adatik, útjokat elvégezvén, tar-
tozzanak főhopmester atyánkfia ő kegyelme kezében adni;
és ha kiknek főtiszt atyánkfiain ő kegyelmek közül címer
vagy salvus passus adatik, ne magok dolgára fordítsák,
hanem csak az Nsgod s ország és ez haza közönséges dol-
gaiban éljenek véle, mindazáltal ezzel a szász natio atyánk-
fiain ő kegyelmek ne abutáljanak, hanem szállásadással és
pénzért való gazdálkodással tartozzanak az úton járóknak
az effélékről írott articulusok szerint, megkülönböztetvén
az embereket az becsületnek rendi szerint, a nemes vár-
megyéken és egyébütt is indifferenter mindenütt ezen arti-
culusnak virtussa kiterjedvén.

Art. XVIII.

A tisztek provisiójáról.

Lévén elegendő articulusink az latroknak és károm-
kodóknak megbüntetésekről, mégis ez hazában nemhogy
megszűnni, hanem naponként inkább inkább azon vétkek
előradni láttatik: hogy azért tiszt atyánkfiain ő kegyelmek

az olyanokra szorgalmatos gondot viselvén, annak rendi s módja szerint kemény animadversióval legyenek ellenek és az útakat és hídlakat is mindenütt, az hol kívántatik, jól megcsinálják s arra szorgalmatos gondviselések legyen. Nsgod kegyelmességéből végeztük.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et ratificavimus et confirmavimus, offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios, quorum interest seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante.

Datum in civitate nostra Alba Julia die 3. mensis Decembris, ultima videlicet die congregationis nostrae praemissa. Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo.

M. Apafi mp.

(P. H.)

Pro spectabile ac generoso Michaelae Teleki de Szék.

(Eredeti nyomtatott példány a fejedelemtől megerősítve a M. T. Akadémia birtokában.)

XLII.

1680. decz. 11.

Teleki Mihály Apafihoz. Adósság miatt letartóztatott lengyelek ügyében.

Nekem jó kglmes uram,
mlgos fejedelmem!

Méltóságos levelét Nsgodnak alázatosan vettem, az Potoczki levelét látom, elég embertelen levél, kire az én

vékony tetszésem szerint vagy választ sem kellene tenni, vagy ha Ngod választ tétetni méltóztatik, meg kellene velle értetni, hogy embertelenül írt. Egyébiránt is az kgl's uram maga felől többet értő megátalkodott ember, az régi hetmáynak az fia. Azzal az megkárosodott széki emberrel én kgl's uram eleget beszéllettem, de az mint látom, maga sem érti jól az maga dolgát, lévén is az dolog már három esztendő; én ugyan kgl's uram, ha Ngod kegyelmesen parancsolja, mingyárt megírom Máramarusban, hogy ott e helyett mást arestáljanak, de így az dolog in infinitum mégyen, mert azt az lengyelek megértvén, ott mingyárt másokat arestálnak, és így az dolognak sem leszen vége, s nagy inconvenientiák is jönnek ki belőle. inkább kgl's uram, az Ngod kegyelmes akaratjából és az urak tetszéséből az következő januáriusi gyűlés alkalmatosságára béküldendő postakövet által ezen dolog is csendesebben sopiálódhatnék. Mindazáltal kgl's uram (mint feljebb is alázatosan íram) ha úgy parancsolja Ngod, mingyárt megírom Máramarusban, hogy másokat arestáljanak helyette. Az levélnek pedig azt az részt, melyben Jászai Miklós uram felől panaszol, leirattam, s kiküldöttem máramarusi viceispán uramnak, hogy azon dolognak fide mediante végire menvén, igazítsa el, noha az minemű csendes, jámbor emberséges ember az az Jászai Miklós, nem hiszem, olyan dologban elegyítette volna magát. Az Kornis uramnál lévő jobbágya pedig, ez az ember maga is azt mondja, hogy már ben vagyon Lengyelországban, és így az iránt is helyes praetensiója nincsen. Az lévén azért Ngodnak Lengyelországból intimáltatva, hogy a januáriusi gyűléseken hacsak levél által is juttassa eszekben, hogy commissariusokat denomináljanak, az meglevén s erről az részről is menvén, mind ez s mind egyéb bajos dolgok könnyen sopiálódhatnak. Hosszas írásonról Ngodat mint kgl's uramat alázatosan követem. Isten Ngodat számos esztendőig éltesse szerencsésen. Sorostély, 11. Decembris 1680.

Nsgod alázatos

méltatlan szolgálja
Teleki Mihály mp.

Külcztm: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nékem jó kgmes uramnak s fejedelmeknek adassék alázatosan.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

Jegyzet: A lengyel királytól ez ügyben következő válasz érkezett:

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae. et magnus dux Lithvaniae Russiae. Prussiae. Masoviae. Samogitiae. Kiioviae. Vohhyniae. Podoliae. Podlachiae. Livoniae. Smolensciae Severiae Czerniechoviaeque.

Illustrissime princeps, grate Nobis dilecte!

Pro eo, quo in sacrae justitiae ferimur zelo et amore, nihil in votis antiquius habuimus, quam ut Illustritatis Vestrae desiderio optatus posset respondere effectus, quem equidem tanto flagrantius desiderabamus, quanto Nobis evidentius est, ex illa colliminarium differentiarum commissione mutuum subditorum nostrorum satisfactionem securitatemque dependere. Cum tamen certis ex respectibus et rationibus generalia regni nostri comitia citra conclusionem steterint, ac in aliam temporis stationem differri debuerint, ab utrinque nobis ista, quae intercedit commissionis mora, aequo ferenda est animo: In futuris vero deo volente comitiis, non gravatim regiam nostram admovebimus sollicitudinem, ut adeo necessaria maturetur commissio. Ceterum votiva quaevis iuxta bonam valetudinem Illustritati Vestrae apprecamur.

Datum Varsoviae die VI. mensis Junii anno domini 1681. regni vero anno VIII.

Joannes rex mp.

Külczim: Illustrissimo Domino Michaeli Apaffi Transilvaniae principi, partium Hungariae domino et Siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredetije az Akadémia kézirattárában.)

XLIII.

1680. decz. 14.

14. Decembris 1680. Abligatio Caesarea in Gallia.

An Graffen von Manssfeldt, dass er der Hungarischen Rebellen negociationes an selbigen Hoff beobachte.

Leopoldt.

Auch (titl) verhalten wir dir nicht, welcher gestalt unss von unseren in Pohlen residirenden Rath dem Zie-

rovsky di nachricht einlauffet, dass dem Marquis de Bethune, alss er von dorten in Frankreich zurückgekehret, under andern auch zween Factionarii der Hungarischen Rebellen einen Salamon oder Absolon (der sich auch von Lilienberg nennen lasset), der andere aber N. Schein genandt, nachgevolget seven: dem Vermuthen nach zu dem end, damit ermelte rebellen auf allen fall durch diese Subiecta die correspondentz mit selbigen königl. Hoff underhalten können: welchem nach dern Ihnen beeden in geheimb nachzuforschen, ihre negociationes und der handt zu penetriren und unss darüber am verlässigsten alss möglich seyn wirdt, zu referiren dir alles fleisses wirst angelegen sein lassen.

Geben ut in litteris Lintz den 14. Decembris 1680.

(Frankreich, 1680—1683. Cs. és k. udvari levéltár, Bécs.)

XLIV.

1680. decz. 29—jan.

Portai tárgyalások.

a)

1680. decz. 29.

Szilvási Bálint követ jelentése.

Keghmes asszonyom.

Postamester Vajda László uram az Ngod nekem írt levelét megadta itt Drinápolyban, melyet Ngodtúl mint kglmes asszonyomtól nagy alázatosan vettem; mely vásárlás felül penig Ngod parancsol kglmes asszonyom, Vajda urammal együtt igyekeztünk szívesen eljárni. Az nuszt lábbéllést vettük száztíz oroszlányos talléron, az mit Ngod küldett százat, kellett pótolni tízzel, alább nem vehettük semmiképen; az szűnyeget vettük tizenhét talléron, két szepetet három tallér, öt sárga karmosint hét talléron, szépek, az köveket penig kglmes asszonyom még eddig meg nem vehettük, mivel még eddig ide Drinápolyban az kereskedő rendek még be nem jüttenek Konstanczinápolyból; én mindazonáltal Drinápolyból Konstanczinápolyban küldtem embereimet azfélékért, megérkezvén s alkalmatast hozván, vagy omnét, vagy itt találhatok, isten kiszabadítván innen, magam viszem ki, arra gondom leszen. Innen, istennek legyen hála, Ngtoknak részéről semmi gonoszt nem írhatok. Én is az

császárt várom, hogy bejűjjen, audentiám lévén, azon leszek, hogy ne késsem, ha elbocsátnak. Itt kglmes asszonyom minden marha drága, nem is kaphatni, héjas mandulát nem kaphatunk, dinnyét ugyan találtunk volt kglmes asszonyom, de azt is kit az egér megrágatt, s ki rothadatt volt, Ngod eleiben valónak nem itültük lenni.

Az vásárlott egyetmásokat kiküldtem kglms asszonyom; hadtam, hogy Fogarasban az én házamhoz vigyék az muszt lábbéllést, mivel féltettem, az magam ládámban tettem, ha Ngodnak addig szüksége leszen, hagytam, hogy Árpásra az feleségem kezében vigyék, onnan, ha Ngod parancsol, elvihetik, de én is azon vagyok, hogy itt ne késsem. Paskó itt tekereg, prebendát solicitál, de egyszer kiadták az választ, hogy nem adnak, hanem menjen ki. Csáki Konstantinápolyban maradt. Ezek után isten Ngodat minden dolgai-ban boldogítsa. Datum Drinápoly die 29. Decembris 1680.

Ngod alázatos szolgálja

Szilvási Bálint mp.

Külezím: Az én kglmes asszonyomnak, az erdéli mlgos fejedelem asszonynak, nekem jó kglmes asszonyomnak ő ngának adassék.

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

b)

1681. JAN. 21—30.

Szultáni fermán az adó beszolgáltatásáról.

Messiás vallásán való őstül maradt Erdély országunknak fejedelme Apati Mihály, nekünk igaz hívünk, minden császári kegyelmes ígéretünk után vévén hűséged ezen császári kegyelmes levelünket.

Mivel eleitül fogva fényes portánkhoz való tökéletes igaz hűségét megtapasztaltuk hűségednek, a miulta hatalmasságunknak czírákjává lött, sőt azon kívül őstül maradt országunkat minden környül lévő ellenségtől a benne való szegénységgel együtt okosságával teljes tehetsége szerint serényen és bátorságosan hűségünkre megtartotta, és minden parancsolatunknak is végben vitelében fogyatkozást nem mutatott, az minthogy most is őstül maradt Erdély országunknak ez jelen való esztendőre tartozandó szokott adaját egyéb ahozvaló ajándékival együtt böcsülletes meghitt hívétül. Szilvási Bálinttül fényes portánkra beküldvén, fényes

tárházunkban idejekorán beszolgáltatta, igaz okossággal irattatott levelét pedig követ híve megadván, császári méltóságunkkal szemben juttattuk megfordítatván levelét, császári fényes kaftányunkkal azon követ hívét meg is kaftá-nyoztattuk. Parancsoljuk azért továbbra is hűségednek, hogy mindvégig is azon tökéletes hűségében megmaradván, és parancsolatunknak mindenekben engedelmeskedjék, hűti és kötelessége szerint pedig őstől maradt Erdély országunknak esztendőnként való szokott és tartozandó adajának megszerzésében, és annak idejekorán való beszolgáltatásában szokott ajándékival együtt fogyasztást ne mutasson. Azonban országunkat a benne való szegénységgel együtt minden hamisan felfegyverkezett ellenségtől teljes tehetsége szerint megoltalmazza, és hatalmas parancsolatunknak mindenekben fényes portánkra nézendő dolgoknak szorgalmasan való tudósításában fogyasztást ne mutasson, melyet megtapasztalván, minden császári kegyelmességünket ígérjük. Különben ne cselekedjék. Költ Drinápolyban, anno 1681.

Szultán Mehemetli.

(Egykorú másolat. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

XLV.

1681. jan. 15.

Meghívó a Nagy-Sinken febr. 15-én tartandó terminusra.

Michael Apati, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Specles, grosi, egregii ac nobiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Eleitül fogva való kász akarrattal szándékoztuk és kívántuk volna mind fejedelmi igazgatásunkhoz tartozó szükséghez képest, mind pediglen országos végezések szerint is az haza törvényit és octavális terminusát esztendőnkint régi jó rendiben való folytatással kiszolgáltatni Kglteknek, de mindemlyi idők alatt is gyakorta való országos sok bajoskodásink foglalatossági miatt feltött célunk igyekezetiben meggátoltattunk. Mostan azért egy kevés pihenésünket szolgáltatván isten ő fge, és az közelébb elmúlt gyűlésekkel úgy tetszven articulariter az nemes országnak is, hogy octavális terminusát a die 15. proxima affuturi mensis Februarii et anni 1681. Nagy-Sinki mezővárosunk(ban) celebráltatni indicáltassuk, az hova az fiscalis jószágokbeli difficultások productiója által való com-

planáltatások is differálódott. Minekokaért parancsoljuk Kglteknek kegyelmesen és igen serio, hogy idein korán promulgáltatni az egész vármegyén okvetetlen el ne mulassa Kgltek Hűségtek, hogy kiki készülhessen törvényes dolgaihoz oly véggel, hogy kára ne kövesse maga menthetlenül miatta. Nec secus facturi. Datum in castro nostro Ebesfalva, 15. Januarii, anno 1681.

Thorda vármegyének.

(Eredeti gr. Kemény J. Erdély Tört. Fred. Lev. XXV. köt.)

XLVI.

1681. febr. 28.

Zalkóczy az erdélyi püspökhöz.

Scripseram Rndmae Dni Vrae praeteritis hisce diebus, quod dominus comes Theökeöly transiverit Tibiscum ex modernis quarteriis, verum dominus capitaneus Gaczensis defacto huc adveniens ex Sancto Martino, refert illum mansisse; et si inde ex superioribus partibus a Rndma Dne Vra illi non supervenissent literae, die 21. praesentis movere volebat Debreczinum versus, prout et omnes currus paratos habuerat, militiamque in unum corpus collegerat. Nihilominus respectu illarum literarum mansit. militiam ad priora quarteria collocando, mandavit illi, quatenus a vastationibus abstineant, nam forsitan usque ad Pascha ibidem permanebunt. Ladislaus Szénásy, Rndmae Dnis Vrae servitor reversus ex Transylvania, narrat, quod milites fortiter conducantur pro parte regni et principis, sed quorum et in quem finem, nescit. Ibidem est unus Kapucsien-sis passa cum octo personis; comitia regni nunc habebunt, quibus idem Turca praesens aderit, et ita intellexit dictus dominus Szénásy, quod etiam Varadiensis passa iisdem comitiis adesse debebit. Faxit deus, Rndme dne, ne desideratae bonae pacis turbatores reperiantur, vel esse possint. Datum Cassoviae, die 28. Febr. 1681.

Rndmae Dnis Vestrae

obligatissimus capellanus
Joannes Zalkóczy
Agriensis capituli Lector.

(Hungarica Fasc. 329. Cs. és k. udv. ltár, Bécs.)

XLVII.

1681. febr. 26—márcz. 10.

A nagy-sinkli delegatio végzése.

a)

Anno 1681. die 26-a mensis Febr. super difficultatibus quibusdam fiscalibus per spectabiles ac magnificos ac generosos dominos I. ac C. domini principis consiliarios et alios praecipuos magnates ad id vigore articuli anni proxime praeteriti 1680. deputatos conclusum est sequenti serie.

Midőn az nemes országnak az elmúlt 1680. esztendőbeli ötödik articulusa szerint az mi kegyelmes urunk ő nagysága ebédülő palotájában az fiscalis difficultások complanálására az fenn megírt úri- és főrendek confluáltak, és azon difficultások complanatióját discursusba venni kezdték volna, oly terhes akadályok occurrálának mind az fiscus, mind pedig az donatariusok részéről, melyekre nézve tanácsosabbnak ítélték azon dolgokat félben hagyni, mintsem expeditióban venni, czélozván az mi kegyelmes urunk ő nagysága következhető nehézségének távoztatására és az ő nga fejedelmi kegyelmességének érdemes hívein s hívséges szolgálai való terjedésének jó reménységére, úgy mindazonáltal, hogy hazánk törvénye, és az donatariusoknak is méltó jussok sérelme nélkül azon fiscalis jószágbeli difficultások vétetődjenek igazításban ez szerint.

Articulus 1.

Az mely fiscalis jószágokban az Compilátának ötödik részének 27-dik edictuma és az 1669.¹⁾ esztendőbeli 30-dik articulus szerint az 1670. esztendőben commissariusok delegáltattak volt az ott lévő difficultások igazítására, azon commissariusok deliberatói ha hol miben és kik ellen executióban nem vétetennek, mostan vétessenek executióban azon articulus szerint.

Articulus 2.

Az mely commissarius nagy rendek az 1675. esztendőbeli májusi 2-ik ²⁾ és ugyan azon 1675. esztendőbeli

¹⁾ Más példányban 1679.

²⁾ Más példányban 20-dik.

novemberi 12. articulusok szerint ő kegyelmekre bízott dolgokban még eddig nem procedálhattanak, ő kegyelmek is kimenvén, azon articulusban specificált fiscalis jószágokbeli difficultásokat vegyék igazításban azon articulusok tenora szerint.

Articulus 3.

Az elmúlt 1678.¹⁾ esztendőbeli 39-ik articulus szerint az fiscalis jószág adózása iránt való difficultásnak igazítása is in suspenso lévén, azon articulus szerint is a kiket illet a dolog, effectuálják, hogy az elmúlt 1680. esztendőbeli novemberi 4-ik articulus effectumban mehesse jobban.

Articulus 4.

Azon fiscalis jószágbeli difficultások terjedvén, igazításoknak modalitása az 1678.²⁾ esztendőbeli 50-ik articulusban is concludáltatott, de annak is effectuma nem lehetvén, az elmúlt 1680. esztendőbeli 5-ik articulus szerint ez időre rejciáltatott, itt is pedig bizonyos méltó okokra nézve nem procedálhatván, az mi kegyelmes urunk ő nagysága kegyelmes consensussa is accedálván, tetszett:

Articulus 5.

Hogy az mi kegyelmes urunk ő nagysága juxta Approbatae Constitutionis partis 2. tituli 8.³⁾ articulum 2. super productione admoneáltatván az donatariusokat, kik ab Anno 1657. fiscalis jószágokat apprehendáltak (exceptis illis, kik egész falukat és fundus nélkül csak személyekben adott jobbágyokat bírnak) tartozzanak producálni az mi kegyelmes urunk ő nagyságától deputálandó commissariusok eleiben.

Articulus 6.

Ha ki ellen oly dolog comperiáltatik, hogy jobbágy fundust vagy per defectum, vagy per contractum, vagy valami színes mesterséggel in praejudicium fisci szerzettek, kértek volna és bírnának is, reapplicáltassanak az fiscusnak.

¹⁾ Más példányban 1675.

²⁾ Más példányban 1680.

³⁾ Más példányban 18.

Articulus 7.

Ha comperiáltatik, hogy valaki praeter viam donationis valamit foglalt volna ahhoz, az mit urunk ő nagysága neki conferált, az is reapplicáltassék az fiscusnak, ide értetvén az külső appertinentiák is, ha comperiáltatnak, hogy az donatiók szerint legitime apprehendált portióhoz nem tartoznak, hanemha azféléből más specialis privilegiumot producálnának.

Articulus 8.

Nem lévén az jobbágy hatalmában az lakó fundust, vagy ahoz való appertinentiákat praeter exstirpatitia juxta contenta decreti elidegeníteni, ilyek is ha comperiáltatnak, mivel rusticus praeter mercedem laboris nihil habet, reapplicáltassanak az fiscusnak, exstirpatitiorum aestimatione decretali deposita.

Articulus 9.

Idejárul az is, hogy in damnum et praejudicium fisci némely fiscalis jobbágyok magokat nobilitáltatták inkább fraudulentur, mint meritaliter juxta Compilatae Constitutionis partis 5. edictum 21. ex articulo 1668. compilatum, úgy az puskások számok contra art. 46. constit. regni anni 1678. sokra terjedett; ezek is azon articulusoknak tenora szerint igazíttassanak el.

Articulus 10.

Comperiáltatnak olyak is, hogy az fiscalis jobbágyokban némelyek dézma-adó földeket, szőlőket is birnak, az fiscus számára jutandó dézmának nem kevés praejudiciumára nem akarván várni az dézmálásnak rendtől, az ilyek is azért certificáltassanak jó módon.

Articulus 11.

Comperiáltatnak olyak is, kik holmi színes praetextusra nézve az fiscalis jószágokban bizonyos szántóföldeket, szénafüveket és erdőket is maguknak usurpálnak, ez effélék is vétetődjenek jó igazításban.

Articulus 12.

Noha az revisio félben szakadt modo quo supra, mindazonáltal az kik itt producáltak, azoknak super iis

testimonialis adassék és hac via super iisdem producálni ne tartozzanak. Datum in oppido Nagy Sink; Die 10-a mensis Martii Anno 1681.

Extradatum per Petrum Alvintzi de Borberek
Ilmi ac Celsmi dmi dmi principis Transyl-
vaniae magistrum protonotarium mp.

(L. S.)

(Ujabbkori hiteles másolata Orsz. Levár Erd. főkorm. osztály, Art. Diaetales Tomus III. Egy másik, Alvinczy kezével írt, de némely helyt e szövegtől eltérő másolat a M. T. A. birtokában.)

b)

Anno 1681. die 10. mensis Martii super difficultatibus quibusdam confiniorum cum Varadianis controversis per spectabiles, magnificos ac generosos dominos illmi ac celsissimi dni dni principis consiliarios et alios praecipuos magnates ad id vigore articuli 1680. deputatos deliberatum est hoc modo.

1. Az Várad szomorú változásával hódolásra jutott faluk dézmáját az üdö ügy hozta, és már discursusban forgott, conclusum is lett felőle, meg kell engedni, vegyék meg az váradiak, mindazáltal annak idejében az kiket illet, vigyázásban legyenek abból következhető inconveniens casusnak eltávoztatására.

2. Forgatják is, difficultálják is az váradiak, hogy némelyek jószágokat is hódoltattanak be, az elmúlt esztendőől fogva nem hódoltanak, és azon esztendőkbeli restantia adajokat is akarják rajtok exequálni. Eziránt nekünk úgy tetszett, hogy akárki is efféléktől tartoztassa; az efféle restantiát pedig jószágán semmiképpen ne exigálja.

3. Objiciálják azt is, és részekről az szegénység igáját terjesztvén, oknak mondják, hogy az hódoló szegénységet a dominus terrestrisek felettébb való szolgálattal terhelik. Tetszett azért nekünk aziránt való nehézségnek, sőt nagyobb inconvenientiáknak is eltávoztatására az hódoltságon levő jószágot az possessorok harmad hetenként szolgáltatassák, két hetet egymás után azon szegénységnek engedvén indifferenter.

4. Terjesztik régen fenforgó Gyalu occupatiójárul való szándékjokat is, mely iránt is hogy ex improviso valami casus ne interveniáljon: tetszett, hogy azon Gyaluvárára

jobb provisio legyen az mi kgl's urunk ő nga s az tanácsi rend gondviselések által.

5. Kivánják a több azon tefterekbeli faluknak hódolatását és contributióját is, mely is hogy üdövel nagyobb gonoszt azon földnek periclitálásával hazánkra ne hozzon, tetszett azért az mi kgl's urunk ő nga keglmességéből sok tartozkodásunk után az mely nyolcz. vagy valamivel több falukat néhai Bánffy Dénes kivett volt hódolás alól, oda ígértessenek.

6. Ez fenforgó váradiakkal való difficultásoknak declaratioja és orvoslása végett hogy az fényes portára az mi kgl's urunk ő naga az dolgokhoz alkalmaztatott instructióval becsületes hívét expedálja, az ki ha a dolog úgy hozza, igen considerate commissariusokat kívánjon azon difficultásoknak complanáltására, detegálván voltaképpen, hogy semmiképpen az váradiak hatalmas császáruink resolutioja szerént nem akarják oblatiónkat venni és velünk conveniálni, ugyanis jobbnak itéljük így, mintsem invitis nobis, az porta küldjön commissariusokat.

c)

Accesserant etiam difficultates quaedam Somlyoienses per generosum Georgium Vér supremum arcis supranotatae capitaneum propositum, super quibus etiam conclusum est hoc modo:

Ad primum. Lévéen azokról ő kgl'nek instructioja, tartsa ahoz magát.

2. Instálunk a mi kgl'mes urunknak ő nagának fölöle, és ahoz képest lészen ő kgl'nek válasza.

3. Van ezekről is az instructióban rendelés: a perceptor szorgalmatoskodjék és senkinek a dézmát személyválogatás nélkül el ne engedje sub poena amissionis capitis. Serédi uram ő kgl'me jószága mindazonáltal a míg kgl's urunk ő naga kegyelmességéből még bujdosásban lészen, relaxáltatik és a dézma adás alól eximáltatik.

4. Instálunk erről is a mi kgl's urunknak ő nagának, melyről az ő naga kgl's resolutióját várják.

5. Horváth Lászlót rendeltük egyik lovas hadnagynak ő naga keglmességéből, az másik, u. m. Szabó János, már helyben lévén.

6. Vicchadnagyok ezután ne legyenek. Strázsamester-

nek pedig urunk ő naga kgltségéből rendeltük Balog Mihályt. hóra rendelvén neki 15 forintot.

7. Differtur országgyűlésére: Interim a békésvármegyei privilegiumot küldje az mi kgl urunk ő naga kezéhez Nadányi uram, melyről méltóztassék ő naga parancsolni ő kglnek.

8. Van ezekről dispositio, melyet effectuálni kell. és az meglévén, ne legyen difficultas.

9. Legyen provisiója róla urunknak ő nagának.

10. Tiltassék meg indifferenter.

11. Ne légyen arra ő kglmeknek gondja.

12. Somlyai fő- és vicekapitányainkat az jövő országgyűlésig el nem bocsátja urunk ő naga. Mostan pedig Vér György uramot admoneáltuk, mindenekben alkalmaztassa magát; a vicekapitányunk is illendő becsületit megadván; azonban az vicét is behivatván urunk ő naga, jó karban állíttatik dolgok.

13. A zászlók alól kiadandó jobbágyok felől tetszett, hogy Váradon innen valókat, kik Jenő és Gyula felől való földről és az német pátról is oda mennek, urunk ő naga kegyelmességéből ki ne adassanak.

Datum et actum in oppido Saxonicali Nagy-Sink anno dieque in praemissis.

Extradatum per Petrum Alvinczi de Borberek
Illustrissimi ac Celsissimi d. d. principis cancellariae m. protonotarium mpr.

(L. S.)

Rátjegyezve: Somlyai dolgokról Nagy-Sinki végzés.

(Másolatban, Teleki levéltár, 328.)

XLVIII.

1681.

Zólyomi Miklós egyik ügynökének kérelme.

Szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak. Isten mindenmű édességes áldásával látogassa Nagyságodat szerelmesivel együtt, kívánom.

Nagyságos uram, én Nagyságodnak szegény szolgálja levén, Kocsonyás Istók az asszonyom ő nagysága parancsolatjából és Báufi Kristóf uram parancsolatjából levelekkel nagy titkon, hogy meg ne hallják az urak, jóllehet nagyságos

uram, hogy mégis hallották, hogy útnak indúltunk Jerémiás mesterrel együtt, Fejérvárból hatvan lovas jött utánunk, csak Bánfi-Hunyadig üztek bennünket, Barcsai Abrahámost az útban levágták, mert megelőzött bennünket másod magával, csak az melyiben lüttem egy pulhakkal, az lovunk is elfáradott mind az kettőnknek s nyugodt lóval megelőzött, ifjú legény lévén, azonban az egyik, az Kolosvári Istváni Bálint fia, annak Jerémiás az fejében lütt, csak lefordult a ló hátáról, egyik lovokat elnyertük, az egyik az seregben szaladott, mert az sereg is közel volt hozzánk, az kik üztek bennünket.

P. S. Azonban az mely leveleket Nagyságodnak akarunk Konstanczinápolyban bevinni, azon leveleket az váradi Juszuf basa elvette tőlem. Jerémiás Váradon maradt, engemet pedig az budai vezérnek küldött ajándékban. Nagyságod szolgálatjáért atyámat keserűségben hagyám holtig; alázatosan kérem Nagyságodat, hogy Nagyságod tudósítson felőle, állapotja miben forogna Nagyságodnak; kérem Nagyságodat, hogy az vezérnek írjon Nagyságod állapotom felől, hogy cöllenek ne tartson, kiért az úr isten Nagyságodat megáldja feltött akaratját, bízzák istenben Nagyságod; mert nagyságos uram az kit így kezekben fognak olyan inast, azt cöllenek mondják, hogyha az basa megszűkül, pénzen elád, mert csak azt mondja ennek okát, hogy ajándékon küldöttek tégedet énnekem, csak elád, avagy elajándékoz; avagy pedig halála történik, az császár számára foglalnak. De ismét ha Nagyságod levelet ír magának az vezérnek, énnekem levelet ád: az hova akarok, oda megyek; ha Nagyságod az istentől fél, quia ego huic vezerio illum dixi, quod frater est mihi magnifica. *(így!)*

Ezeknek utána isten tartsa Nagyságodat egészségben.
Datum in Buda (1681.) ¹⁾

Az Nagyságod választát elvárom.

Külczim: Az tekintetes és nagyságos Albessi Zólyomi Miklós uramnak, nekem jó kegyelmes uramnak.

(Egykorú másolat, a Boér-család fogarasi leveles-ládájából.)

¹⁾ Más kézzel van írva.

XLIX.

1681. ápr. 28.

A fejedelem a császárnak és Hochernak: a császári katonák által okozott károk megtérítése ügyében.

Sacra Romanorum imperatoria Mtas, due due benignissime.

Multifariis injuriatorum fidelium meorum comitatum Maramarosiensis, Bihoriensis, Krasznensis, Szolnok Medioeris, et districtuum Szilágyiensis et Kőváriensis, oppidique mei Debreczeniensis, Sacr. Mtis Vrae ditioni vicinorum et conterminorum quaerelis ad id inductus licet saepius Sacr. Mtem Vram, officiales perinde ejusdem a retroactis temporibus requisiverim, enixeque contenderim, ut excursionibus et damnificationibus per milites aequae Germanos ac Hungaros Sacr. Mtis Vrae patris rigore disciplinae frenum inderetur, christianorum jurium observantia id ipsum exigente, nihil tamen praeter benignam suam resolutionem et officialium suorum simplicem per literas oblationem obtinui. Jam vero nunc demum demissa querulantium fidelium meorum Debreczeniensium supplicatione requisitus, intelligo miserandam ipsorum extremae desolationi approximantem conditionem, quippe qui variis depopulationibus, pecudumque et pecorum abactionibus, victualium denique et innumerabilium bonorum per fas et nefas extorsionibus exhausti, cum lachrymis lugentes, turmatim ad me Sacr. Mtis Vrae fidelium, duorum videlicet commendantis Bőszörményiensis, contra jus naturae, rationisque dictamen imperitatione sua literas testimoniales (quasi nihil quicquam unquam damni ipsis fuisset illatum) simulatorias ab ipsis Debreczeniensibus sub nomine illi dñi comitis a Caprara extradari, arma videlicet propria in sese converti demandatorias; ex Kallovia Francisci Barkóczy binas, ad forum incompetens contra cives dicti oppidi mei Debreczeniensis, citatorias; Thomae Megyeri judicis nobilium Szabolcsiensis, de tributū extraordinarii et nunquam haecenus auditi, victualium itidem, in memorati comitatus legatorum ad comitia Soproniensia expeditorum, aliorum vero in sui ipsius rationem administratione, non dissimiliter binas fulminatorias transmiserunt literas; quas etiam brevi postea subsecuta est (*pár sor leszakadva.*)

Haec omnia dolenter sane intellexisse coram Sacr. Mte Vra fateor, non enim his et similibus, quibus Vram Mtem Sacr. onerare meum recusat officium, mea erga can-

dem sincera devotio ansam prae-buit, et nisi modum et medelam Vra Mtis Sacr. ex sua benignitate effective elargiatur, suique officiales et subditi insolentiis christianitati et bonae vicinitati dissonis supersederint, aliorumque in exemplum praedecuratorum patratorum juxta demerita poenam luerint et per tot ac tantas vices praedae per Sacr. Mtis Vrae subditos ablatae damnificatis restituantur, identidem excrescentium injuriarum multitudini impulsus si in disgratiam Vrae Mtis Sacr. aliud statuere remedium vel invitus cogar, coram deo et universo christiano orbe fuerim innocens; nam etsi quaedam praememoratorum parvi momenti existimentur, tamen in alienam segetem falcem immittere non est de juris et justitiae ordine. Interim meliora sperans, Sacr. Mtem Vram demisse rogo, fidelibus meis in observanda bona vicinitate studiosis velit clementer contra officiales et subditos suos protectionem elargiri, quam ubi facere non dedignabitur, me et meos ad majora praestanda devinciet obsequia. In reliquo super praemissis benignam Mtis Vrae Sacr. expectans resolutionem, eandem ut deus in emolumentum totius christianitatis incolumem diu conservet, optat

Sacr. Mtis Vrae

servitor (paratissimus) (humilimus)

Datum in arce mea Fogaras 28. Aprilis 1681.

Hocher uramnak.

Excellentissime due

due mihi observandissime.

Multifariis injuriatorum fidelium meorum comitatuum Maramarosiensis, Bihariensis, Krasznensis, Szolnok medio-cris et districtuum Szilagyensis et Kőváriensis, uti et Debreczeniensis Sacr. Caes. regiaeque Mtis ditioni conterminorum querelis ad id inductus, licet saepius tam Sac. suam Mtem, quam ejusdem ministros et officiales, quorum interfuit, a retroactis temporibus requisiverim, enixe contendens, ut excursionibus et damnificationibus per milites suae Mtis patratis juxta demerita rigore disciplinae frenum inderetur, christianorum jurium et bonae vicinitatis observantia id ipsum exigente; nihil tamen praeter verba hactenus obtinui. Jam vero nam demum demissa querulantium fidelium meorum Debreczeniensem supplicatione requisitus, intelligo miserandam ipsorum extremae desolationi approximantem conditionem; quippe quorum variae depopulationes, pecudumque et pecorum abactiones, victualium denique et honorum immemorabilium per fas et nefas extorsiones pro contento

nondum reputatae, cum lachrymis turmatim ad me suae Mtis sacr. fidelium, dñorum videlicet commendantis Böszörményiensis Francisci Barkóczy et Thomae Megyeri iudicis nobilium comitatus Szabolcsiensis inordinarie et juris iustitiaeque ordine dissona imperitantium ad me transmiserunt literas; de quorum omnium et aliorum praemissorum medela sacr. suam Mtem ultimarie requirendam statui; protestans coram deo et universo orbe christiano, nisi sua Mtas pro suo erga aequitatem amore praefatis fidelibus meis damnificatis praedas ablatas realiter restitui serio demandaverit, suaeque Mtis subditi a praemissis patrandis sese abstinebunt, identidem excrescentium injuriarum multitudine superatus, in disgratiam suae Mtis aliud statuere remedium vel invitus cogar. Interim Vram Excel. confidenter rogo, sua coram Sacr. Mte mediatione haud gravatim existimet suae Mtis benignam resolutionem cum reali effectu implorare, quam dum fecerit, animum quoque nostrum ad majora obsequia laetiozem assurgere faciet. Exceltiae Vrae de caeteris optatum expectantes responsuri, eandem diu ex voto florere et vivere desiderat

Excellentiae Vrae

ad officia paratus.

Anno 1681. die 29. Aprilis. Fogarashól római császár-nak ő fgének és Hoher uramnak írott levelek minutája a debreczeniek alkalmatosságával az ő ngok és több szélbéli vármegye károknak contentatiójokról cum protestatione.

(Egykorú eredeti minuta gr. Kemény J. Erd. Tört. Erd. Lev. XXV. kötet.)

L.

1681. május 31.

Teleki Apafinak: köszöni a jó hírt.

Mlgos fejedelem, jó kglmes uram fejedelmem.

Méltóságos levelét Ngodnak alázatos engedelmességgel vettem, áldassék az nagyhatalmú isten ily nagy jó tetteért, irgalmasságáért, melyet mutatott az ő anyaszentegyházához, azért is, hogy Ngodat ily láthatóképen vette eszközül az nagy dicsőségének terjesztésére elől. Így ha jól élünk az isten rendkívül való kegyelmességével, bizonyynyal hiszem mind az két hazában vallásunknak terjedését. Vétkezett az jó gróf uram ellenkező cselekedetivel; úgy hiszem ő kglme

is észre tér és istenhez alkalmaztatja magát. Ha csak lehetséges leszen kglmes uram, az gyűlés előtt alázatosan megjelenni Ngod méltóságos udvarában el nem mulatom; mely ha ugyan nem lehetne, alázatosan könyörgök Ngodnak, méltóztassék az lehetetlenségnek, nem egyébnak tulajdonítani. Isten Ngodat méltóságos szerelmesivel az egész magyar nemzet, az két haza szerencséjére éltesse s előtte álló dolgaiban boldogítsa. 31. Maji 1681. Szent-Péteren.

Ngodnak alázatos

méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Külczm: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának, nekem jó kglmes urannak fejedelmeknek.

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

II.

1681. jún. 10—20.

a)

Az ápr. 18-kán kelt szultáni fermánnak a rendek elé terjesztett példánya.

Paria literarum ab imperatore Turcarum ilmo dno dno principi Transylvaniae etc. expeditarum, ac in generalibus duorum magnatum et nobilium, universorumque statuum et ordinum trium nationum regni Transylvaniae, partiumque Hungariae eidem annexarum comitiis ad diem 10. mensis Junii anni 1681. in civitatem Albam Juliam indictis et celebratis exhibitarum et propositarum.

Az nagy fejedelmek között fényesen tiündöklő és a Messiás vallásán való Erdély országunknak méltóságos fejedelme Apafi Mihály, nekünk igaz cirák hívünk, köszönetünk után minden kegyelmességünket ígérjük. Vén és látván azért ezen fényes poroncsolatunkot, mivel az magyar nemzet az maga hazájától megfosztatván az német nemzet miatt és minden váraiban beszállott; kihez képest azon magyar nemzet hatalmasságunk fényes szárnyai alá hajtván fejeket, kiknek megtekintvén már sok üdöktől fogván való sanyarú állapotjokat, és törekedéseket, kívánságok szerint meg akarván őket segíteni és az német igája alól felsza-

badítani, mivel azért hűségednek megtapasztaltuk eleitől fogván való igaz hűségét és hasznos szolgálatját, melyben ennekutána is nem kételkedünk; azért mint igaz című hűvünket rendeltük hűségedet mind az egész Erdélyorszá-
gunkban levő néppel és hadakkal együtt azon magyar nem-
zetnek segítségére. Azért ezen dolognak megjelentésére ren-
deltük egyik kapucsi basánkat Haszon agát, látván és vevén
hűséged ezen fényes poroncsolatunkot, fogatkozás és kése-
delem nélkül jó készüllettel az magyar nemzetnek kívánsá-
gok szerint segítségére, és az egész erdéli hadakkal fel-
kelni semmiképpen el ne mulassa, megmutatván ebben is
hatalmasságunkhoz való hűségét és hasznos szolgálatját,
melyet megtapasztalván, minden császári kegyelmességünket
ígérjük. Azért úgy alkalmaztassa mindenekben magát, hogy
valamiképpen fogatkozás az dologban ne legyen, hanem jó
és erős hadi készüllettel, mind az egész erdéli hadakat fel-
szedvén, azon magyar nemzetnek segítségére és az német
nemzetnek keze alól való felszabadításokra isten kegyelmé-
ből kimenjen, az mint legjobb alkalmatossággal lehet, min-
deneket cselekedjék; azonban minden dolgokról hatalmas-
ságunk fényes portáját gyakorlatossággal tudósítani el ne
mulassa semmiképpen. Máskülömben ne cselekedjél. Költ
Constantinápolyban Áprilisben anno 1681.

Szultán Mehmeth.

(Egykorú másolat. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

b)

1681. ápr. 18.

Az athname szövege.

Az mi császári dicsősséges fényes jegyünk és címe-
rünk, az mely ez világnak négy szegeletire kiterjedvén, oly
megmásolhatatlan, hogy istennek kegyelmességéből valakik
látják és veszik ez széles világon, és az mi fényes árnyé-
kunk és szárnyunk alá folyamodnak, azokhoz mindenkori-
n és minden időben császári kegyelmességgel gyámolok és
oltalmok leszünk. Mivel azért az magyar nemzetség is most
az ő természeti szelídségéhez képest az maga szabad jó
akarata szerint hatalmaságunk fényes portáját nem tágtí-
ván, az mi császári kegyelmes árnyékunk és szárnyunk alatt
tudván, hogy magoknak csendes nyugodalmat találnak, meg-
tekintvén azért azon magyar nemzetnek hatalmaságunk

fényös portájához való hűséges folyamodásokat, az magok kívánságok és solicitálások szerint békességesek és bátorságosok lehetnek mindenekben, és az öt punctumokat az végbeli tartományoknak, városoknak, városoknak, faluknak és egyéb mindennemű dolgoknak meg nem bántódásokért és háborgattatásokért császári athmaménkat kívánván, mindazokat az punctumokat hatalmasságunk füleiben terjesztvén, megértettük. Mivel eleitül fogva valakik hatalmasságunk fényes portájára és fényes szárnyunk alá folyamodtanak és folyamodnak, világosképpen megtapasztalták s megtapasztalják mind végig az mi császári kegyelmességünket, meghallgatván kéréseket és eziránt való esedezésekért minden kívánságokra reája léptünk, hogy soha azon magyar nemzetet se magok személyekben, se semminemű szabadságokban, jószágokban meg nem háborgatjuk és háborgattatjuk, országokat meg nem csonkítjuk, kiknek kívánságokra erős és kegyelmességgel teljes assecurationkat és hattiserifünket adtuk. Mely punctumok ez szerint következnek kívánságok szerint.

1. Punctum. Hogy az segítségadásnak színe alatt és annak alkalmatosságával az Magyarországtól semmi vár, palánk avagy kastély, város, föld és falu nem occupáltatik, el nem vétetik és az ő kívánságuk szerint hatalmasságunktól segítségre melléjek rendelendő hadainknak jelenlétek, és segítséges szolgálatjok által, az némettől valamely erősségek, várak, palánkok avagy kastélyok, városok obsideáltván, megvéttetnek, tehát azon magyar nemzet segítségére rendeltetett erdélyi fejedelem hívünk anthoritisása által magoknál maradjon, kezekben bocsáttatik. És az 1664. esztendőben az némettel való békesség és frigycsináláskor az Magyarország részéről athmaménkban írott kötés és punctum szerint azoknak országok, földök, várak és városok, és minden egyéb alkalmatosságok az régi rendben békességesen hagyjuk, az szerint legyenek. Az két kard alatt lévő tartományokban és helyekben lévő régi templomokat, iskolákat megnyitván, megépíthetik, senki annak ellene nem áll, azoknak papjai, scholamesterei és deáki adót ne adjanak, és azoknak házokra senki ne szálljon.

2. Punctum. Az királyi választásban valakit akarnak királyoknak tenni, legyen az magok szabad akarattokban; és valakit országokból vagy másunnét akárminemű dologért fényes portánkra jű panasználni az ő királyokra, és vádolná, gyalázatos szókkal illetné, soha semmiképpen meg nem hallgatjuk, hitelt azoknak nem adván. be nem vesszük; mindennemű szabadságokban őket meghagyjuk.

3. Punctum. Elviselhető adót adjanak, rendkívül és

elviselhetetlen adóra nem kényszerítjük, végben menvén dolgok, és az az üdö eljűvén, a midőn adót szakasztunk, kezekben lévő athnaméjok confirmáltatván, újabb athnamé adatik. Az adóval fényes portánkra küldendő követeit és kapikiháit is a régi jó szokás szerint megtiszteljük, illendő böcsületeket megadjuk.

4. Punctum. Segítség adatván most és ennek utána is akármely időben, országok nem pusztíttatik, nem raboltatik és nem égettetik.

5. Punctum. Az némettel való békeesség és frigy-csináláskor azon magyar nemzetnek kárára semmiben nem igyekezzünk, ellenek való dolgokat nem tractálunk, nem kötünk.

Mind ezeket most és ennek utána megtartjuk, valamelyek megirattattanak, és ezen hatalmas és fényes athnaménkot megerősítettük a mi tündöklő hitünkkel, melynek nagyobb erősségére esküszünk az földet és az egeket az ki semmiből teremtetten, azon nagy istennek szent nevére és az mi szentséges Mahummeth szent prophetánknak lelkére és az ő csodatételire, hogy ezen fényes athnaménkban valamely dolgok és punctumok azon Magyarországról és annak lakosiról megirattattanak, császári hitünknek és fogadásunknak tökéletes megállói leszünk, és mindenekben nekik illendőképpen kedvezünk mindaddig, valámig arról az részről hatalmasságunk fényes portájához hűséget megtartják, pártot nem ütnek. Sem császári hatalmasságunktól meg nem háborgattaknak, sem fő- és nagyvezérinktől, se más egyéb tartományunkbéli basáktól, bégektől, és mind az egész hatalmunkban lévő hadainktól és minden névvel nevezendő híveinktől, akármilyen karban és rendben helyeztetek legyenek, azon nemzetet semminemű punctumiban soha háborgatni nem engedjük, arra szabadságot senkinek nem adunk és nem adatunk; kiki látván ezen császári fényes ezimerű athnaménkat, mindenek hitelt adván annak, különben ne cselekedjete. Kült Constancinapolyban 18. Aprilis anno 1681.

Szultan Mehmed.

Kivül: Szultán Mehmed császár athnaméja az magyar nemzetnek 1681.

Jegyzet: Egy másik, variánsokat tartalmazó példányát kiadta Deák Farkas Bujdosók Okmánytára 288. l.

(Egykorú másolat, Nemzeti Múzeum, Tunyogi-gyűjtemény.)

c)

1681. ápr. 19.

A fermánnak az a példánya, mely a császárnak megküldetett.

Sultan Mahmet.

Inter magnos principes splendide radians et in religione messiae excellens illustrissime Transylvaniae princeps Michael Abaffi, Nobis sincere fidelis, praemissa salute, omnem gratiam promittimus. Acceptis et visis hisce nostris splendidis mandatis, siquidem gens Hungarica per Germanicam, patria spoliata, et omnes arces ejusdem occupatae essent, et ex respectu ipsa gens Hungarica sub nostrae potentiae splendidae alas caput suum reclinasset. Nos vero respectando ejusdem gentis diuturnum miserabilem statum, et solitudines juxta postulatum ejusdem ipsam juvare, et a jugo Germanico eliberare volentes: cum Sinceritatis Vestrae usque in praesens fidelitatem et utilia servitia experti fuimus, deque iisdem neque in futurum dubitaremus, ideo Sinceritatem Vestram tanquam nostrum fidelem cum universo Transylvaniae, Moldaviae, et Transalpinæ exercitu in subsidium gentis ejusdem ordinavimus, kapuchin bassam Hassan Agan; quare Fidelitas Vesta accepto hocce splendido mandato, sine defectu, et absque mora cum bono apparatu in auxilium eidem genti Hungaricae juxta postulatum suum moveat, ne intermittat cum omnibus Transylvanicis ac utriusque Moldaviae copiis, quibus accedet bassa Siliustria cum 15. millibus janczarorum Sardenae, et viginti millibus equitum. Qua in parte contestando potentiam nostram, fidelitatem et proficua servitia quae nos experturi, omnem Caesaream gratiam promittimus. Ideo in omnibus ita se accomodet, ne in aliquo praemissorum defectus contingat. verum debito, eoque forti bellico apparatu, assumptis omnibus Transylvanicis copiis auxilium et a jugo Germanico dictae gentis Hungaricae eliberationem deo propitio exeat. et quanto commodius fieri poterit, omnia operetur. Interim de omnibus potentiae nostrae splendidam portam frequenter informare nullo pacto intermittat, nec secus fecerit. Datum Constantinopoli die 19. Aprilis anno 1681.

Sultan Mahmet.

Kivül: Ad litteras Res. Zierowsky de 18. Augti 1681.

(1681. augusztusi fasciculusban. Staatsarchiv. Másolat.)

d)

1681. jún. 20.

A szászok hitlevele.

Nos Georgius Arumpruster regius iudex Cibiniensis totiusque nationis Saxonicae comes, ilmi principis consiliarius, Johannes Fejes consul Cibiniensis, Georgius Hirling iudex regius Segesvariensis, Matthias Finesz Medgyesiensis, Valentinus Plekker Coronensis, Matthias Verner Bisztriciensis sic dictarum civitatum iurati cives et senatores; item Michael Szeverim Szász-Sebesiensis, Michael Jeremiás Nagy-Sinkiensis, Bartholomeus Konz Szerdahelyiensis iudices regii, necnon Martinus Daróczy Kőhalmiensis, Benedictus Hincz Ujegyhásiensis etc., Georgius Eröss Szászvárosiensis sedium iudices nostris in propriis, caeterorumque universitatis Saxonicae nationis in generalia regni comitia ex edicto suae celdnis principalis, ad diem decimum mensis Junii et anni 1681, praesentis in civitatem Albam Juliam, indicta et celebrata legatorum, ac etiam universorum statuum Saxonicae nationis nominibus et in personis: Damus pro memoria tenore praesentium universis, quibus expedit, significantes: Hogy noha ezelőtt is mind békességes s mind pedig háborúságos, csendes és akármí névvel nevezendő időkben néhai boldog emlékeztű fejedelmeknek praestált homagiumunk és az több natiókbeli statusokkal az unió szerint tartozó kötelelességünket, igaz hűségünket és hazafiúságunkat fentartani igyekeztük, és semmi szerencsétlenségben megváltoztatni elménkben sem forgattuk. Mindazonáltal ezen mostani fényes portáról érkezett hlmas császárunk tábori parancsolatja és kglmes urunk ő nga egész hazánkunk rendelkezél országunkból való kimenetele alkalmatosságot suppedítálván, az hadnak is bizontalan kimenetelére nézve mind az mi jó kglmes urunkhoz fejedelmünkhez tartozó engedelmes hűségünket, mind penig szegény hazánkbeli minden statusokhoz atyafiságos s hazafiúi magunk jó alkalmaztatását fejünk fennállásáig tökéletes hűséggel megbizonyítani igyekezzük; mind az kglmes urunk ő nga méltósága, birodalma és hazánk közönséges javára, s megmaradásunkra czélozható dolgokban ő ngával s az nemes ország statusival egyetérteni s ha kívántatik vagy akármí időknek forgási azt hozzák. ő ngokkal s ő kglmekkel együtt élni s együtt is halni akarunk. Nevezet szerint penig az mostani fenforgó táborozásnak alkalmatosságával ígérjük és kötelezzük s

magunkat mind magunk személyében, s mind pedig az egész *communitas* képében, kiknek követői vagyunk, *sub bona fide christiana*, hogy ha az időhöz képest az dolog úgy kívánja, mostani *kgls* urunk, asszonyunk, ifjú *kgls* urunk s ő ngok szerelmes gyermeki s udvaranépe, urak, főrendek és az országnak három nemzetből álló statusi városinkban *pro securitate* ő ngok s ő kglmek be akarnak jönni, szabadon mindennemű javaival behocsátjuk, *kgls* urainknak *kgls* asszonyunknak és szerelmes gyermekinek alázatos obsequiummal lesziünk; az statusokat ő ngokat s ő kglmeket illendő böcsületben tartjuk, senkit sem maga, sem felesége, sem gyermeki. sőt akármi névvel nevezendő hozzájuk tartózó szolgálók s cselédjek személyében megbántani, sem javaiban megkárosítani s károsíttatni nem igyekezünk, sem pedig városinkból sem magokat, feleségeket, gyermekeket, és cselédjeket, sem semminemű javokat ki nem adjuk s magunk sem occupáljuk, hanem teljes tehetségünk szerint magunkkal és javainkkal együtt oltalmazzuk. Úgy mindazonáltal, hogy bennünket is egész natióistól mostani *kglmes* urunk, *kglmes* asszonyunk s választott ifjú *kglmes* fejedelmünk is és ez hazának minden natiókból álló böcsületes statusi legitime emanáltatott privilegiumunkban, immunitásinkban és ab antiquo bevött jó rendtartásinkban *sancte et illibate* megtartsanak, mint igaz híveket s hazafiaiit oltalmazzanak. Sőt fejedelmi kegyelmességekkel ő ngok, az statusok pedig hazafiúi szeretetekkel éltessenek; szállásokat az statusok magok költségeken illendő bérrel fogadjanak (megírt *kglmes* urunknak, ifjú urunknak és *kglmes* asszonyunknak ő ngoknak minden udvarok népe és ő ngokkal levő minden rendeknek, sőt ő ngok élésének is magunk rendelvén illendő szállásokat). Városinknak is jó szabadsága ellen semmit ő ngok s ő kglmek ne cselekedjenek, sőt az szükség úgy kívánván, életek fogyasával velünk együtt magunkot, városinkot és javainkot is, mint mi is ő ngokot és ő kglmeket és minden hozzájuk tartozókat egyaránt, oltalmazzanak.

Melyek nagyobb valóságára adtuk és írtuk is ez mi jelen való levelünket *sub bona fide nostra christiana*, magunk személyében külön szokott, natióink részéről pedig *nationalis* pecsétünkkel megerősítvén.

Datum Albae Juliae in generali dnorum regnicolarum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum congregatione, die 20. mensis Junii, anno millesimo sexcentesimo octuagesimo primo.

Georgius Arumpruster principis Transylvaniae consiliarius, nationisque Saxonicae comes, necnon regius iudex ex civitate Cibiniensi mp.
(L. s.)

Georgius Hirling iudex regius ex Segesvár mp.
(L. s.)

Senator et legatus Mediciensis Matthias Finnes, Michael Szeverim iudex regius civitatis Szász-Sebes mp.
(L. s.)

Fejes János szebeni polgármester mp.
(L. s.)

Valentinus Plecker legatus civitatis Coronensis, mediantes secretario Simone Schabelio impositum.

Matthias Werner senator et legatus Bistriciensis, appositum mediante Valentino Franck notario Cibiniensi.

Bartholomaeus Kountz iudex regius oppidi Szeredahely, mediante Valentino Franck notario Cibiniensi.
(L. s.)

Benedictus Hincz iudex sedis oppidi Ujegyháziensis mediantes Valentino Franck notario provinciali.
(L. s.)

Michael Jeremiae iudex regius oppidi Nagy-Sink, mediante Johanne Kádor jurato sedis eiusdem mp.
(L. s.)

Martinus Daroczi sedis iudex Kőhalmiensis et legatus mp.
(L. s.)

Georgius Starck iudex sedis oppidi Szászvárosiensis, mediante Valentino Franck notario Cibiniensi.
(L. s.)

Kívül: Az universitásnak az két natióhoz való transactiója.

(Igen hibás egykorú másolat. Egy másik hasonlóan hibás másolat a Gyulafehérvári Batthyány-könyvtár Cod. auth. pro 5 IV. 6.)

e)

1681. jún. 10.

A törvények.

Nos Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc. Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici generosi, egregii et nobiles, ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et par-

tium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 10. mensis Junii, anni praesentis 1681. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infrascriptos articulos, in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplices nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes. nostrumque consensum illis praebentes, auctoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignemur. Quorum quidem articulorum tenor talis est.

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 10. mensis Junii anni praesentis 1681. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Illustrissimi Michaelis Apafi junioris, in principalis dignitatis successionem electionis declaratio.

Art. I.

Noha kegmes urunk a Nsgod fejedelmi guberniumának, melyet a felséges mindenható isten hozzánk való nagy szeretetiből közöttünk felemelt és ez mái napon is tündököltet kegyelmesen, hosszas időkre terjedni szívünk szerint kívánjuk, és jóllehet szegény hazánknek sok változásokon forgott boldogtalan állapotjához képest iratott és boldog emlékezetű eleinktől reánk is szállott törvényünknek rendiben végképen meghatároztatott volt, hogy puer immae aetatis hazánk fejedelmének ne választassék, sőt emlékezetben se forogjon, mindazáltal szemünk eleiben vévén országunknak sokszori szomorú s majd végső pusztulásra is jutott állapotját, közelebb pedig hatalmas császárunk mostani táborozás felől Nsgodhoz küldött szoros és köztünk eddig hírrel sem hallatott parancsolatjáról s abból származható, elménkkel alig tapasztalható difficultásokról s fejedelmünk libera electiójabéli szabadságunknak is újabb megháborításáról nagy szorgalmatossággal elméinkedvén, Nsgod kegmes tetszéséből egész országuíl három

nemzetül közönséges megegyezett szívvel és szájjal a Nsgtok nagyobbik fiát, méltsgos ifiabbbik Apafi Mihály urunkat ő nsgát az istennek az egész emberi nemzetség felől elvégzett decretuma szerint Nsgod holta után (melyet ő felsége hosszas időkre halaszszon) választottuk leendő fejedelmünknek, melyet Nsgod mielőnkben sem izenet által, sem méltóságos propositióiban nem proponáltatott, sem pedig különben nem intimáltatott és nem is ex privato alicujus instinctu származott, hanem a bölcs istennek csudálatos dispositiójából az előttünk forgó fennemlített tábori parancsolat alkalmatosságával magunk és hazánk securitássáról discurrálván, mintegy véletlenül fordúlt emlékezetünkben s tetszett közönségesen mindnyájunknak, nem praejudicálván az ellen ez feléről írott articulusok, melyek mindazáltal jövődőre nézve most is fenlagyattattak. Választottuk pedig megírt ifiabbbik Apafi Mihály urunkat ő nsgát az szerint az módok és conditiók szerint, melyek az Approbata Constitutióban nevezet szerint az néhai méltsgos Rákóczi Ferencz ő nsga választatásának, az compilált articulusokban pedig a Nsgod méltsgos inauráltatásának alkalmatosságakor irattattak, sőt egyéb az idővel következett állapotokhoz képest iratott articulusokban is feljegyeztetennek, vagy ezután is feltalálathatnak, melyek hazánk szabadságát, hazánknak recipiált statusinak közönséges és személy szerint való törvényes igazgattatását, a négy recepta religióknak az unio szerint való folytatását, a fényes portához való kötelességünket, a szomszéd országokhoz és távuljabb valókhöz is kívántató magunk alkalmaztatását, egyszóval minden névvel nevezendő hazánk közönséges javát s megmaradásunkat illethetik, azok szerint az ő nsga conditióit alkalmaztathassuk és ő nsga is annak alkalmas idejében, úgymint 20 esztendőskorában az országhoz juramentumát, az ország is pedig ő nsgához homagiumát deponálhassák és így az országnak guberniuma az ő nsga kezéhez assignáltassék, de ez meglévén is az egész tanácsi rend és ország consensussából az ő nsga eleiben adandó conditiók szerint igazgassa az országot, az ország is ő nsgát uralja és mint fejedelméhez való oboedientiáját praestálja, valamíg ő nsga is eleiben praescribálandó conditióit nem impediálja és nem violálja. Noha pedig vigore praesentis articuli mi ő nsgát választott fejedelmünknek agnoscáljuk ugyan, mindazonáltal míg isten Nsgodat életben megtartja és ő nsga is az fenn megírt mód szerint juramentumát az országnak is homagiumát ő nsgának nem praestálja, praeter liberam regni electionem successióját a fejedelemségben ne tartsa és az ország igaz-

gatásához s fejedelmi collatiókhoz semmiben és semmiképpen ne nyuljon, magát ne elegyítse ő nsga, hanem mindegyben a Nsgod kegyes urunk fejedelmi és kegyes atyai dispositiójához tartsa magát; hogyha pedig (melyet isten távoztasson) medio tempore isten Nsgodat ez árnyék világából kiszállítaná, tehát megírt választott ifjú urunk ő nsga educatiója és az ország guberniuma s directiója megírt ifjú urunk ő nsga méltóságos neve alatt a tanácsi rend hazánk törvénye szerint való köteles authoritása mellett legyen, a mi kegyes asszonyunk ő nsga kegyelmes consensussa is nem praecludáltatván, úgy mindazonáltal, hogy minél hamarább az egész országot convocáltatván, tegyenek kívántató dispositiót ő nsga és ez haza dolgairól és az egész haza meg egyező tetszéséből, míglen ő nsga az ország guberniumának idejét eléri és a guberniumot is modo quo supra követheti. Ha pedig ő nsga az felfebb említett dolgokhoz magát nem alkalmaztatja, sőt ő nsga eleiben iratandó conditióit impedálni és violálni comperiáltatik, az ország ő nsgától való elidegenedésének maga leszen oka ő nsga, mert különben mi ő nsgához már elszánt kötelességünk mellől el nem állunk. Instálunk azért Nsgodnak kegyes urunknak alázatosan, méltóztassék Nsgod ez hazánk javára és megmaradásunkra czélozó istenes végezésünket kegyelmesen confirmálni.

Art. II.

Az almakereki határ dolga némely szomszédosokkal igazítottatik.

Lévén Kegyes urunk az almakereki, újfalvi és rudaliaknak a Medgyes széki kapusiakkal és valthidiakkal; ennek felette Segesvár székbéli szent-lászlaiakkal bizonyos darab határok dolga már régtől fogván controversiában, melynek eligazításáról ennekelőtte is articulariter decernáltunk volt ugyan, de effectumban nem mehetett. Hogy azért azon határok felett való ellenkezések nagyobb inconvenientiákra ne fakadjon, tetszett, a Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, difficultatibus universis circa easdem occurrentibus revisis ventilatisque et digestis, Haller Pál, Teleki Mihály, Mikes Kelemen, egyik ítélő mester (vagyha ő kegye rationabilis okokra nézve nem érkezhetik Alvinczi Péter). Baresai Mihály, szebeni király bíró, Macskási Boldizsár, Daczó János, Daniel Mihály, Báufi Farkas, Toroczka István és szebeni polgármester atyánkfiai termino competenti, scilicet post vigesimum diem ab expiratione praesentis diaetae, mivel magok a szász natióon lévő atyafiak annuáltanak, hogy

e mostani hadi parancsolat alatt is igazításban vehessék, ad facies locorum contraversorum kimenvén, vicinis et com-metaneis eorundem convocatis, azon controversiában forgó határoknak dolgát vegyék végső igazításban. A controver-siás helyek igazítására delegált commissarius atyánkffai részeokról penig kegmes urunk a Nsgod kegmes tetszéséből végeztük, hogyha valamelyik ő kegyelmek között a Nsgod kegmes dispositiója szerint való terminusra (certificáltatván a contraversiás helyek possessori és lakosi is) ad faciem locorum contraversorum menni nem érkezhethék betegsége vagy egyéb rationalis okok miatt, tehát az potior pars jelen lévén, juxta tenorem et continentiam articulorum prae-tactorum et praesentium procedálhassou.

Art. III.

A zágoriak és kisszölősiek határbéli controversiájokról az oláhsolymosiakkal.

A zágoriaknak az oláhsolymosiakkal már repulsióban lévő határok dolga, non obstante repulsione és a kisszölősiek-nek is azon oláhsolymosiakkal contraversiában forgó hatá-rok eligazítására omnibus comportatis ventilatisque et dige-stis difficultatibus circa eadem occurrentibus, a Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, Bethlen Elek, Daczó János, Alvinczi Péter egyik ítélőmester, Bálintih Zsigmond, Pernyeszi Zsigmond és segesvári királybíró atyánkffai ter-mino competenti ad facies locorum inter partes adversas contraversorum kimenvén, vegyék végső és istenes igazítás-ban, a commissariusok ellen támadott személyeket penig törvény szerint prosequálják és in terrorem aliorum exe-quálják is az vármegye tiszteli defacto, omnibus exceptioni-bus iuridicisque remediis praeclusis.

Art. IV.

A marosszéki havas és más helyek között fenforgó határbéli controversiákról.

In suspenso lévén a marosszéki havas dolga is az borgai, técsői, szaplanczai és más ezelőtt írott articulusok-ban specificált controversiás határok dolga is az márthon-telkiek s baromlakiak közt controversiában forgó határral együtt, ezeknek is dolga iuxta constitutiones super his ema-natas termino competenti vétessék végső igazításban.

Art. V.

A szász natióval tölt mutua confoederatiója az más két natiónak.

Noha kegmes urunk az egész universitas ő kegymek Nsgodhoz és hozzánk is közönségesen tartozó magok alkalmaztatásáról mi nem diffidálunk s ő kegymek is Nsgod és mi felőlünk is megnyugodott elmével vadnak. mindazonáltal a közöttünk való uniónak jó emlékezettel való terjedésére és hazánk nagyobb securitására nézve is tetszett. a Nsgod kegymes consensussa is accedálván. egymás között (a Nsgod méltsgos személye és haza tekintet is nagy emlékezetben fenhagyván) mutua assecuratoria concordiat celebrálnunk és három natióknak szokott peeséti alatt futura pro memoria kiadnunk és a káptalanban is béíratnunk. Instálván Nsgodnak aláztatson. méltóztassék Nsgod is kegymesen annuálhni.

Art. VI.

Kolosvári vicekapitány és fizetőmester, Pólyik János atyánkfa számadásáról.

Az mostani fenforgó állapotokhoz képest kolosvári fizetőmester Pólyik János atyánkfa mostani országgyűlésére számadásának igazítására nem compareálhatván, sőt ugyan nem is távozhatván onnan, Nsgod kegymes tetszéséből végeztük, hogy Kabos Gábor, Máhuly Miklós és Szabó Gábor atyánkfaai Kolozsvárott vegyenek számot ő kegymektől és fide eorum mediante írott extractussát reportálják.

Conclusio.

Nos itaque praemissa suplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos, praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eisdemque ac omnia et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et ratificavimus et confirmavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi observa-

bimus, quam per alios, quorum interest seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Julia die 20. mensis Junii, ultima videlicet die congregationis nostrae praemissa, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo primo praescripto.

M. Apafi mp.

(P. H.)

Alól: Pro spectabili et generoso Michaelae Teleki.

(Eredetije a fejedelem aláírásával, pecsétjével ellátva a M. T. A. birtokában.)

LII.

1681. máj. 11.

A kaposi értekezlet irományai.

Memoriale.

Anno 1681. die 11. Maii megindulván gróf Tököly uram ő nga kaposi quartélyából Beregszász felé, az hol is Erdélyország és fejedelem követeivel szemben lévén, az követségnek punctumi:

1. Emlékezzék meg gróf Tököly uram, a méltóságos erdélyi fejedelem bemenetele után gyermeksege állapotjában educálta, s educáltatta nem különben, mint saját fiát s gyermekét.

2. Erdélyben szép hasznos jószága országhostúl bocsátott kezéhez birodalma alá, annak elvételéről és confiscálásáról gondolkodják.

3. A fényes portával, kinek sok segítségét s oltalmát vette, minémű legája légyen, az mindjárt ellenség.

4. A keresztény fejedelmekkel, svéd, lengyel királyokkal minémű confoederatiója, kiknek híre nélkül tractában mint bocsátkozhatik.

Annexum. Segítségérül, succursusokról ne gondoskodják Tököly uram, Erdély országa, Moldva, Havasalfölde mingyárt készen, a porta is succurrál.

Replica.

1. A mlgos fejedelemtől vett gratiárul nagy háladat-lanság volna, ha meg nem emlékezném, nem is cselekszem,

hanem mindenütt minden alkalmatossággal nagy alázatossággal meg igyekezem mutatott ő nga gratiáját szolgálnom.

2. Jószágom ha elvétetődik s confiscáltatik, szabados, mutat isten oly időt, még bírhatom.

3. A fényes portával való végezésemet nálammál jobban senki sem tudja, lészen is hírével.

4. A keresztény fejedelmekkel való confoederatióm miben legyen, tudom, annak idejében meg is felelek.

Ad annexum. A segítség ígérését papiroson, de mezőben, sátorban sohasem láttam, ha ő fge feltett kívánságát a magyar nemzetnek secundálja s a magyar nemzetnek előbbi régi szabadságát megadja, elkezdett dolgomat követem.

(Az egyetemi könyvtárban őrzött Hevenesi LVIII. Tomusban levő egykorú másolatról.)

LIII.

1681. jún. 19.

Keczely András kapitálya jelentése.

Kegyelmes asszonyom!

Az Nagyságod kegyelmes parancsolatját kegyelmes asszonyom Kassai uram megadá, mind peng az hatvan, negyvennyolcz és negyvenhárom tallérokat, azokról való leveleket kegyelmes asszonyom ő kegyelme által kiküldöttem, az mi peng kegyelmes asszonyom az mostan megvásárlandó egyetmások dolgát illeti, azokat kegyelmes asszonyom mint és mennyin s mennyit vehettünk, ez alázatos levelemben includált jegyzésből Nagyságod kegyelmes asszonyom megláthatja, noha bizony kegyelmes asszonyom nagyobb részét drágábban, nem az jegyzés szerint vöttük, csakhogy nagy nehezen az pénznek egy részét kegyelmes asszonyom tizet-tizet egy oroszlányos tallérban adtuk s az iránt vihettük az vásárlást kegyelmes asszonyom csak ez iránt is végben anynyira is. Alázatosan jelentem Nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak, hogy az mostan fentforgó dologra nézve, hogy odaki urunk ő nagysága mi aránt vagyon és micsoda hírekkel hüvülködik, ő nagysága s magyarországi uraim is hol s mi karban legyenek, arról való tudósítást Nagyságtoktól kegyelmes asszonyom bizony gyakran megvárják, sőt hogy most is Nagyságtok kegyelmes asszonyom semmi tudósítást nem títetett azon dolgokról, csodálkozzák. Itt az ország háza körül való építések volnának kegyelmes asszo-

nyom, az melyeket Kassai uramnak megmutattam, melyeket is most kevesebb ember megújíthatna kegyelmes asszonyom, de félő, ha halad, feles költséggel ne vitetődjék végben. Az mi kegyelmes asszonyom az itt fenn való vigyázásomat illeti az Nagyságtok dolgai iránt, tudja isten ő felsége, az mint eddig, úgy ezután is tehetségem szerint igyekezem kegyelmes asszonyom végben vinni. Isten Nagyságotat kegyelmes asszonyom sok esztendeig éltetvén, tartsa meg jó egészséges életben. Datum Constantinopoli die 19. Junii anno 1681.

Nagyságodnak, kegyelmes asszonyom

alázatos híve

Keczely András mp.

Külczim: Az méltóságos erdélyi fejedelemasszonyinak ő nagyságának, nekem kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

LIV.

1681. júl. 5.—aug. 18.

Tisztviselők által kiállított hitlevelek.

a)

1681. júl. 5

Endes Miklós térítvénye.

Én Endes Miklós, adom emlékezetül az kiknek illik mindeneknek, hogy én az mlgos Apafi Mihály, mostani kgl's urunk, és mlgos Bornemisza Anna, kgl's asszonyunk ő ngok fejedelmi kegyelmességekből szabad jó akaratom szerint vállaltam fel az esiki fiscalis vashámoz és ahoz tartozó vám és őrhöz kívántató gondviselésének tisztit. Esküszöm azért az élő istenre, ki atya fiú és szentlélek, engem úgy segéljen, sőt az áldott szent szüz Mária, idvezítőnknek szent anyja, minden szentek és vallásom szerint üdvösséget segítő, s dolgaimot előmozdítható boldogult lelkek érdeme nekem úgy használjanak, hogy én az én megemlített kgl'mes urunk s kgl'mes asszonyunk, sőt az mlgos választott ifjú kgl'mes urunk s ő ngok mlgos szerelmeseknek igaz hívek, jó akarójoknak jó akarója, gonosz akarójoknak pedig gonosz akarója leszek, és az ő ngok méltóságok, életek, biradalmok ellen, sőt károkra czélozható dolgokban is minden személyválogatás nélkül semmi színek, utak módok és

tekéntetek alatt sem írás, sem izenet, sem pedig különben való megegyezés által soha senkivel nem tractálok, nem tanácskozom, és annál inkább meg nem egyezek, sőt ha kiket efféléket akármi úton módon megértek, vagy veszek eszemben, jó lelkem ismereti szerint ő ngoknak előttem járó praefectusom, vagy ő ngok böcsülletes igaz hívek által értékre adom s magam is az olyanoknak elleneállani igyekezem. Megírt hivatalomot pedig úgy viselem, és abban magamot úgy alkalmaztatom, hogy csak legküisebb búsulások, károk és fogyatkozások is ő ngoknak az hámor és vám proventusa, sőt az örön való vigyázás s az felől való igaz tudósítás iránt is teljességgel ne lehessen, az hámor és örhöz is eleitől fogván rend szerint tartozó szolgálkat senki tekéntetiért és magam hasznáért is nem fogyatom, sőt ha kik eddég is kiiratták magokat, vagy másképpen is elidegenedtenek, helyben hozni s számokat az jó miveseknek, bányászoknak s őrállóknak, úgy az ő ngok vas, fűrés, deszka és vámbeli proventusokat is szaporítani minden istenes utakon, módokon jó lelkem ismereti szerint igyekezem, az hámori minden rendbeli szolgálknak instructióm szerint tartozó fizetéseket kiadom, minden magam, ő ngok károkkal lehető hasznomat elmulatván. Annak idejében pedig, úgymint esztendőm eltelése, vagy változtatásom után legfeljebb két holnapokkal ratiómot praefectus uram exhibitája alatt beadván, számadásomat végképpen eligazítom, (azalatt mindennemű kezemben forgó és hivatalomot illető provenust az előmben rendesen adandó dispositio szerint adminisztrálom s erogálom, extractusokat és egyéb tudósításokat is az dolog valósága szerint tenni el nem mulatom), egyéb-iránt ha hűségtelességem, és ő ngok méltóságok, személyek, életek, biradalmak, sőt károokra czélozható dolgaim vagy szándékom iránt is comperiáltatik, életem, halálom és minden javaim álljanak az ő ngok kegyelmességében. Hivatalom iránt tartozó számadásombeli kártételim, vagy akárminemű fogyatkozásim pedig, az számadó tisztek rendi szerint censurára hocsáttatván és censeáltatván, ha miben convincálatom, mox et de facto tartozzam contentatiót tenni, ha pedig számadásomra, vagy censurára nem compareálnék, tehát vigore praesentium cum poena flor. 200, et refusione damnorum sub officio meo compertorum, praeclusis iudicis universis remediis et subterfugiis, megfogattathassanak, és usque ad finalem officii rationisque meorum expeditionem arestumban tartathassanak ő ngok, vagy praefectus uram, vigore saltem praesentium. Melynek nagyobb valóságára írtam és adtam ez kezem írásával és szokott pecsétimmel

mege erősítettett levelemet. Datum in ferrifodinis Csikiensibus die 5. mensis Julii, anno 1681.

Endes Miklós mp.
(P. h.)

Én Endes Miklós ezentúl csak az ör és vám gondviselésére, s ahoz tartozó szükséges alkalmatosságok procurálására rendeltetvén, ezek iránt kötelezem magamot *ut supra*. Datum in Csikszentmihály die 22. mensis Martii, anno 1684.

Endes Miklós mp.

Hátlapján: Anno 1681. die 5. Julii. Az mi kgmes asszonyunk ő naga felcsikszéki vashátori és szép-mezei harminczad gondviselője Endes Miklós uram reversalisa.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXV. köt.)

b)

1681. júl. 27.

Várallyai András szamosújvári viceporkoláb térítvénye.

Én Várallyai András, adom tudtára mindeneknek az kiknek illik ez levelemnek rendiben, hogy mivel az én kglmes uram ő nga. az mlgos Apaffi Mihály, isten kegyelmességéből Erdélyországnak fejedelme. Magyarország részeinek ura, és az székelvényeknek ispánja, és Bornemisza Anna erdélyi fejedelem kglms asszonyunk ő nga méltóztattanak engemet az szamosújvári viceporkolábságnak tisztiben állítani, melyet én is magam szabad jóakaratom szerint vállaltam magamra: Annakokáért esküszöm az egy igaz istenre, ki atya fiú és szent lélek teljes szent háromság egy bizony isten engemet úgy segéljen, s úgy adja lelkem idvességét, hogy említett kglmes uramnak és kglms asszonyomnak, és ő ngok szerelmes gyermekeinek ifjabbik Apaffi Mihály uramnak és ő nga öcscsének Apaffi Gergely uraméknak ő nagoknak mindenkör mindenekben s reám bizatandó szolgálatomban igazán eljárók és ő ngoknak szófogadó engedelmes jó lelkiismeretű szolgálók leszek, ő ngokat sem tétkon, sem nyilván el nem árulom, árultatom, ő ngok jó akarójoknak és barátjoknak jóakarója, ellenségeknak és gonosz akarójoknak ellensége és gonosz akarója leszek. Ő ngok életek s várok veszedelmére, kisebbségére, károkra nem cselekszem, sem igyekezem, annál inkább senkivel egyet nem értek, félretevén és nem kedvezvén ebben mindennemű barátságot, atyafiságot, ígéretet, adománt, nagyobb reménységet, félelmet és bosszusá-

got, hanem mind boldog és szerencsés, és boldogtalan és szerencsétlen állapotokban is, mind közel és mind távullétekben ő ngoknak egyformájú állhatatos hűségű állhatatos szolgálók leszek; semmi kigondolható színek, módok és praetextus alatt az ő ngok várakat ő ngok ellenséges gonosz akarójok kezekben nem ejtem, hanem ő ngok számokra híven megtartom. Ő ngokat valamikor az mi időben valamennyid magokkal akarják, az kik igazak lesznek ő ngokhoz, be- és kibocsátom, sem ki nem rekesztem, sem be nem zárom, sőt ha valakit ő ngok mellett olyat értenék akárkit lenni, kik mind ezek ellen, vagy csak mi kicsin része ellen igyekezni vagy cselekedni tudnék, ő ngoknak hírré adni el nem mulatom, magam pedig testemben egy csepp vírig való litemig, életem fogyatásával is kedvezés nélkül ellenek állók, ő ngok gonosz akarójokkal sem titkon, sem nyilván nem correspondeálok, akár ez országbeliek, akár ez ország kívül akárhova valók legyenek is azok. Az ő ngok várakat mindenekben építtetem, munitiót szaporítom, szaporítottam. Ha pedig istennek bölcs tetszéséből ő ngoknak az halál által meg kelletik válni, az melyik ő ngok és maradékjok közül hátrább maradna, annak hűségire mind közel mind távullétekben az várat és praesidiumat igazán és híven megtartom, egy szóval valamint és valahogy az magam életét oltalmazom, szintén hasonlóképpen az ő ngok életét¹⁾ kellenék, testemben való léteig, oltalmazom. Mindezeknek mégis a mint megállójak leszek, az igaz isten úgy segéljen, s úgy adja lelkem idvességét. És ha ugyan meg nem állanám, sőt csak mi részében is szánszándékkal véteni megbizonyosodnék, ő ngok mint hűteszegett szolgálók életem fogyatásával is, úgy a mint, ott az hol, az által az ki által, akkor a mikor akarják jószágomnak és mindenemnek elvesztésével, szabados dispositiójával büntethessenek. Melynek nagyobb és erősebb bizonyosságára ő ngok említett kgl's urunknak és kgl's asszonyunknak és gyermekeinek adom ezen pecsétés reversalisomat. Datum in Szamosújvár die 27. Julij, anno 1681.

Andreas Várallyai
vicecastellanus mp.
(P. h.)

Hátlapján: 1681. Várallyai András szamosújvári porkoláb reversalisa.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXV. köt.)

¹⁾ *Kimaradt:* lelkemnek.

c)

1681. aug. 14.

Eperjesi György térítvénye.

Én Eperjesi György, esküszöm az egy igaz élő istenre, ki atya fiú és szentlélek teljes szt. háromság egy bizony örök isten. engemet úgy segéljen, hogy méltóságos Apaffi Mihály erdélyi fejedelem kegyelmes uramhoz és méltóságos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem kglmes asszonyom és ő nagyságoknak szerelmes gyermekekhez, második Apafi Mihály és Gergely uramékhoz mindenkor mindenekben mind együtt, mind külön léteken, mind itt az hazában, mind az hazán kívül igaz jámbor, istenfélő szolgálók leszek. semmi kigondolható, írható s mondható színek és praetextusok alatt ő nagyságuk életek fogyatására és veszedelmekre nem cselekszem, sem cselekedtetem; sem barátságért, adományért, nagyobb reménségért vagy félelemért és bosszuságért ő nagyságokat el nem árulom, árultatom, ételeket, italokat méreggel meg nem elegyítem, sem elegyíttetem. minden reám bízott ő nagyságok szolgálatjokban híven, igazán, szorgalmatosan eljárók, és kezem s gondviselésem alá bízott ő nagyságok egyetméséhez, nevezet szerint az süttetéshez és azoknak körüllevő minden eszközökhöz és egyetmásokhoz tisztán s igazán látok s láttatok s süttetek.

Az sütőházban, ahol ő nagysága számára süttetek, semmi idegen embert oda nem bocsátok. Az sütőkre is igazán reá vigyázok, ő nagyságok jóakarójoknak jóakarójok, ellenségeknek ellensége leszek; valamit ő nagyságok ellen czélozó dolgot eszemben veszek, azt ő nagyságoknak hírré adni valami úton tudhatom, el nem mulatom, sem halogatom. magam pedig teljes tehetséggemmel ellenállok. Egyszóval mindenben, mint tulajdon az magam életét, úgy oltalmázom s őrzöm az ő nagyságok életét mind boldog és boldogtalan ő nagyságok állapotjokban. Mindezeknek még is azmint megállója és tartója teljes tehetséggemmel leszek, az igaz isten úgy segéljen s úgy is adja lelkem üdvösségét, és ha mégis meg nem állanám, kötöm arra magamat, mint afféle hitiszegett szolgálókat, életem fogyatásával is szabadoson büntethessenek, valamint akarják etc. Datum Szamos-Újvár 14. Augusti 1681.

Eperjesy György mp.
(p. h.)

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

LV.

1681. júl. 28—aug. 20.

Előkészületek a hadjáratra.

a)

1681. júl. 28.

Bojér Zsigmond jelentése.

Kegyelmes asszonyom.

Nagyságod méltóságos parancsolatját alázatosan vettem. Az mi kegyelmes asszonyom az bojérok dolgát nézi, rendszerint való bojérrakat, kik vezetőkeket vigyenek, rendelttem kegyelmes asszonyom ötvent. táborban kik menjenek Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint, tizenhatot az urunk ő nagysága konyhája körül, tizenhatot vezeték hordozni, tizenhatot az élésszekerek mellé, ezeken kívül kilenczet rendelttem kegyelmes asszonyom, az mire kívántatnak, az mint ezekről Nagy Tamástól regestomat is küldtettem kegyelmes asszonyom. Az havaselföldi hadak jöveteléről kegyelmes asszonyom, hogy eddig általjüttek volna, semmi bizonyost nem érthettem, úgy hiszek fölöle kegyelmes asszonyom, hogyha az urunk ő nagysága méltóságos parancsolatja éri őket országokban, másfelé fordítják őket. Magam is, kegyelmes asszonyom mindjárt küldtettem emberemet Havaselföldében, ha mit érthetek, Nagyságod méltóságos személyét éjjel nappal tudósítani (el nem mulatom.)¹⁾ Sinkai Istvánt, Luczai János deákot és Recsei János deákot is kegyelmes asszonyom Nagyságod méltóságos parancsolatja szerint elküldtettem. Az mely sarukat az számtartó kegyelmes asszonyom felszedett, azokért buzát adattam kegyelmes asszonyom az vargáknak, itt kegyelmes asszonyom az olyan buzának vékája harmincz pénzen jár az piaczon, mint az ki kezemnél vagyon. Az varrók kegyelmes asszonyom még el nem készültek, mihelt készülnék, mindjárt küldem. Kegyelmes asszonyom, alázatosan instálak Nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak ezen is, ne feletkezne az pattantyist visszaküldeni, mert ha az kegyelmes asszonyom elmegyen, az többi ahhoz képest igen tudatlan, most is kegyelmes asszonyom tüzes szerszámot kellene surkázni s eligazítani s nincs kivel, egyébaránt is nagy hátramaradással leszünk a miá, hogyha Nagyságtok vissza nem küldi.

¹⁾ Az eredetiben kihagyva.

Ezeknek utána adja isten, levelém találja Nagyságtok méltóságos személyét szerencsés órában s jó egészséges életben. Datum in arce Fogaras die 28. Julii anno 1681.

Nagyságod legkisebbik
alázatos szolgája
Boier Sigmond mp.

Külczim: Az erdélyi méltóságos fejedelemasszonyinak ő nagyságának, nekem kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának alázatosan adassék ez levelém.

(Eredetije az Akadémia kéziratтарыában.)

b)

1681. júl. 30.

A váradí pasa levele a fejedelemhez.

Ajánlom Kgdnek szomszédságbeli barátságos szolgálatomat, mint szomszéd úr régi jóakarómnak, isten Kgdet hls császáruk Erdély országának gondviselésére, oltalmazására és igazgatására sok számos esztendeig éltesse. kívánom.

Ez alkalmazhatósággal kelleték levelém által Kgdet megtalálnom. midőn Moldovából jött emberünket újabban sietőséggel visszaküldöttük az vajdához, hanem kérem Kgdet, meg ne tartóztassék, vagy háborgattassék, hanem az hol kívántatik, alája jó postalovakat adatván, mindenütt bocsátassék békével és ha szükség így kívánja, mellé utitársot adatni útnak mutatására parancsoljon; mely Kgd jóakaróját mi is meg igyekezzük szolgálni. Mind ezek után istennek gondviselése alá ajánlom Kgdet. Datum in Várad, die 30. Julii, anno 1681.

Kgdnek mindenkori és régi szomszéd jóakarója, Várad várának fő gondviselője tekintetes és nagyságos szerdár

Haszan pasa mp.

Külczim: Hatalmas és győzhetetlen tündöklő császáruk meghitt mlgos úr hívének, Erdély országának igaz fejedelmének Apafi Mihálynak, s nekünk szomszéd úr kedves jó akarónknak levelünk nagy becsülettel.

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

c)

1681. aug. 8.

A táborozásra vonatkozó hírek.

Ex Transylvaniae die 8. Augusti 1681.

1. Ad Szamosz-Ujvar congregabuntur copiae Transylvaniae pro 20. praesentis, quarum sc. numerus ad 15. circiter millia hominum extendit.

2. Bassa Varadinensis denominatur pro serdar, hoc est pro generali: ille Turcicus, Moldauicus, et Transalpinas copias habebit 30. circiter hominum millibus constantes. Transalpini vocantur Multani vel Valachi.

3. Vesirius Budensis cum alio suo exercitu vel ad Budam. vel ad arcem Ersek-Ujvar (germanice Neiheizel dictum) stabit et vigilabit.

4. Inter principem Transylvaniae et dd. Ungaros circa 25. praesentis debet fieri conjunctio. Intercedit quidem difficultas de generalatu domini comitis et de absoluta dependentia a principe: has tamen quaestiones vel accorda vel Turca dirimet.

5. Conjunctio generalis cum Turcis circa initium Septembris esse debet.

6. Athname (hoc Turcicum est vocabulum. significat capitulationem) pro Ungaris missum est ad manus celsissimi principis Transylvaniae. Libera electio principis dominiis Ungaris relinquatur. De contributionibus finito bello tractabitur. Pax cum imperatore sine scitu et consensu Ungarorum non fiet, et sic de aliis etiam particularibus assecurantur.

7. Imperator Turcarum veniet hyeme in Silistriam. Supremus Vesirius Albam Regiam.

8. Notabilis pars exercitus Scytarum ad Camenetiam excubabit, ne domini Poloni in Ungariam transire valeant, in quantum suppetias imperatori ferre constituerint.

Kivül: Ad litteras residentis Zierovsky de 18. Augusti 1681.

(Staatsarchiv Polonica 1681. augustus. Másolat.)

d)

1681. aug. 10.

A fejedelemsasszony utasítása a tábori személyzet számára.

Instruction pro egr. Johanne Fogarasi, Francisco Pávai, Matthia Szabó, Stephano Kádár, Andrea Luczai et Stephano Synkai, pro curandis currubus castrensibus, bonisque victualibus ejusdem generis constitutis.

I. Noha ily távul lévő és bizonytalan alkalmatlanságot végképpen meghatározatnunk nem lehet, az idő és alkalmatosság mit hozzanak, az állapotokhoz képpest nem tudhatván; mindazáltal hogy az időnek mivoltához képpest hűségtek magát alkalmaztatni inkább tudhassa, ím ez punctumokban tetszett letétetnünk.

II. Szabó Mátyás és Kádár István böcsületes szolgálkat az szekerekre és marhákra való gondviselés illetvén szorosabban, azokat oly rendben vegyék és hordozzák, hogy azok iránt is káros fogatkozása az uram ő kglme alkalmatosságának ne lehessen, az élésre is hasonló vigyázások legyen.

III. Kérék vagy egyéb eszköze is valamely szekérnek ha romol, azok helyében az kész eszközökből mingyárást másokat tétesse, hogy az szekerek egymástól el ne szakadozzanak, amál inkább el ne maradjanak, hanem hopmesternek megemlítvén, az szekerek mellé lovasokat kérjenek az kapitányoktól; az szekereket fel ne verjék, az szekerekhez való eszközöket pedig meg ne fogatkoztassák, hanem az ki arra való (lévén mesteremberek kezek alatt) csináltassák meg mingyárást, sőt az hol lehet, többeket is szaporítsanak, az szükségnek idején legyen mihez nyúlniok.

IV. Az szekereket tized számra, úgy az béreseket és kocsisokat szép renddel osszák el, és ki hol s mint járjon; adják eleikben, rendet szabván az béreseknek és kocsisoknak is, egymást meg ne lopják, ne károsítsák, sőt az szükséghez képest legyenek egymásnak segítséggel és oltalommal mind fejek femállásáig; az országban ne düljanak, foszszanak s lopjanak életek veszedelme alatt, ez országon kívül is úgy kapdossanak, hogy az ő alkalmatlanságok miatt hivataljok meg ne fogatkozzék, mert különben halál leszen fejeken, egyéb-iránt is szót fogadjanak, mert érdemes büntetéseket el nem kerülük; el ne szökjék, ha pedig elszöknének, az élésmesterek írják meg, mert az olyanokat valahol kaphatjuk, vagy

vagy kaphatják embereink. felakasztatják okvetetlen, melyről lészen is parancsolatjok, az kiknek illik.

V. Micsoda rendet tartson hűségtek az élés szekerek jártatásában, arról mi írást nem teszünk, bízván az hűségtek hűségére, mindazáltal az fogyatkozásnak és egyéb következhető reméltelenségnek is eltávoztatására vigyázván, az élésszekereket két részre tetszik állíttatni és az szerint jártatni, és hogy egy nap egyik rendbeli, más nap az másik rendbeli járhasson elől és azok körül levő szolgálk visel-hessenek rendre gondot az gazdálkodásra.

VI. Igen szükséges lészen, hogy két szekereket könnyű szerrel hordozzon Kgltek, kiken ha hol az szükség hozza. az fogyatkozásnak eltávoztatására holmi szükséges élest vitethessen, az hova kívántatik.

VII. Noha az béreseknak és kocsisoknak fizetések vagyon, mindazáltal lehetetlen lévén, hogy az enni valóra kezeket ki ne vessék. ehhez képpst is kemény fenytékben kell őket tartani, de ugyan az hol az alkalmatosság engedi, az falukon szép szerint ételekkel is kell segíteni, hogy ők is az szükségnek idején meg ne fogyatkozzanak.

VIII. Az vonó marhák is hogy az terhet inkább győzhessék és az szükségnek idején meg ne fogyatkozzanak. az hol lehet, viseljen gondot és az szekereket vonó marhakkal segítse, de az szegény emberek marháit töllel el ne veszesse, legeltetésekre is kívántató gondviseléssel legyen, éhség és szomjúság miatt az marha el ne vesszen.

IX. Noha az élés gondviselése és erogatiója Fogarasi János és mellette lévő szolgálkra bizattatott, mindazáltal mivel ők az élés mellől nem távozhatnak, legyen arra is gondja, ha hol az alkalmatosság engedi, mindenfelé élest szaporítani szorgalmatoskodjék, de reá vigyázzon, valami formán az élés veszedelmes ne legyen, hogy jót akarván cselekedni, ne vétkezzék; ezfélék iránt való segítség felől, az kik kezekben az hadak lesznek, találják meg, lévén parancsolatjok, uramhoz ő kglhez való hűségeket ez iránt is el nem mulatják, noha mi is, ha isten az passust töllel el nem fogja, kívántató gondviselésünket el nem mulatjunk.

X. Vadnak bizonyos számu boérok. és lesznek puskások s gyalogok is, kiket is illendő fenytékben tartván, ha mire kívántatik, fordítsák.

XI. Az élésre való szoros gondviselés Fogarasi János és Pávai Ferencz szolgálkra mellette levőkkel együtt van ugyan bízván, de külön ne szakadozzanak, se egymással dolgaink fogyatkozásával ne ellenkezzenek, hanem mint böcsü-

letes szolgálkhoz illik, egyvetértsenek. egymást segítjék és oltalmazzák.

XII. Az uram ő kglme szükségére való mindenféle élés meg levén különböztetve az közönséges éléstől, reá vigyázzon, reversalisa szerint össze ne elegyedjék, annál inkább valamint meg ne miscuáltassék. Ezek iránt konyhamestereinkkel, innyaadóval, Jeddivel és Eperjesivel értsen egyet s általok kövesse is az erogatiót, igen hitelesen, és takarékosan az idő szerint, ha mi oly dolgoknak penig difficultások leszen, hpmesterüinktől értsenek.

XIII. Az fehér czipónak perceptiója és erogatiójárúl Eperjesinek parancsoltunk, ez iránt hűségtek terhe könnyebbedett, az lisztet is ahhoz képest hét számra adja mérték szerint Eperjesi kézhez, hitelesen, az sütők az ő gondviselése alatt levén, mindazáltal ha miben kívántatik, maga is hűségtek legyen segítséggel oda is.

XIV. Asztali czipót egy-egy vékából ittben 50, közt penig 60 szoktak percipiálni, ott is az szerint, sőt ha többet lehet is, igyekezzék, sütők és egyéb ahhoz való eszközök is lévén keze alatt, úgy viseljen gondot, az hol több, jobb módjok leszen benne, ott süttessen hővebben, hogy az szükségnek idején fogatkozás ne legyen.

XV. Kiknek micsoda és mennyi praebendájok járjon, arról való cathalogus kezeknél leszen, az szerint igyekezzék kinek-kinek praebendáját kiadni, az hol lehet; az hol penig az idő megszoríttatni kívánja, szorosabban kell az praebendát szabni, és másoknak is magokat alkalmaztatni. Ha kiknek módjok leszen benne, meg is kell kínálni, czipó praebendájokat lisztül vegyék ki, egyébrül is az mint lehet, meg kell őket elégíteni, itt is mindazáltal kárunkat távoztatni jó lelkiismerettel igyekezzék, ne láttassanak csak magokat könnyebbíteni és kivált az uram ő kglme körül lévőket, kik egyébre kezeket nem vethetik, meg ne fogatkoztassa.

XVI. Konyhamesterünk körül levő szekerekre rakatunk ugyan most bizonyos számú konyhára való élést, úgy az sütők szekereire is lisztet Eperjesi keze alá, de ha mikor az szükség hozza, újabban is rakatni kell hitelesen, egyetértve Kgltek megírt szolgálkainkkal böcsülettel.

XVII. Az marhák bőrei, faggya, item borsepró az erogatiónak alkalmatosságával következnek, azokra is legyen szorgalmas gondviseléssel, és az hol az idő és alkalmatosság javallja, fordíttassa hasznunkra, ezeknek is árán egyéb szükséges élést szerezhén.

XVIII. Szükségesképpen az hol az idő mint engedi és az alkalmatosság is hozza, mindenfelé élest szaporítani kívántatik, el ne mulassa azért hűségtek az jó alkalmatosságot, mindazáltal az maga hasznát félre tévén, köteles hivatalja szerint az uram ő kglme alkalmatosságát terjesztse és szaporítsa, mindenekről az mennyiben lehet, hiteles regestumot tartván, hogy vagy az dolgoknak összezavarodásával, vagy egyéb rendeletlenségével magát annak ideiben kétségben ne hozza.

XIX. Feles marhák, szekerek és egyéb külömb-külobh-féle eszközök rendeltettek azon alkalmatosságra, melyek feles költségben is állanak, igyekezzék azért mindenekre oly gondot viselni, gondviseletlenül el ne veszzenek, s maradjanak, de kivált az emberbéli kárt hűséggel távoztassa hűségtek, hogy isten előtt is ítéletre ne keljen érette.

XX. Mindenkor kívántatik ugyan az szorgalmatos vigyázás és hűség, mindazáltal mivel szorosabb az alkalmatosság, annál nagyobb mértékben kell az hűségnek, vigyázásnak gyakoroltatni; úgy cselekedjék azért Kgltek, hogy az egymás közt való egyenetlenség, vagy vigyázatlansága miatt fogvatkozást ne tegyen, hűségtelenségre pedig ingyen ne is fordítsa elméjét és másokban is affélét el ne szenvedjen, sőt reversalisa tenora szerint ellenek állani és affélékről uramnak ő kglmének hírt tenni el ne mulassa.

XXI. Isten kitűl oltalmazzon, akár az előljáró, s akár az hátul maradt szekerekkel ha ki lészen hűségtek közül, úgy vigyázzon és mások által úgy vigyáztasson, ennek minden útját, módját nagy hűséggel elkövetvén, hogy ha honnat mi ellenkezőt hallhat vagy érthet, egyik az másiknak, sőt másoknak is az kiknek illik, hírt tegyen, és ha úgy kell lenni, segítséget is kérvén, az szekerek gondviselését úgy alkalmazzassa minden tehetsége és szorgalmatoskodása által, következhető kárunkat eltávoztassa.

Conclusio. Egy szóval minden dolgokban, valamik és melyek hűségtekre bizottattak és bizottatni fognak, vagy az üdő és szükség fogná kívánni, magát úgy viselje és reversalisának is eleget tenni úgy igyekezzék, mint igaz és hűséges szolgálkhoz illik, se jobbra, se balra. sem egy, sem más tekintetekre nézve nem hajolván szoros kötelességének felbontására és megmocskolására, hogy így az jámbor és hű szolgálk rendiben állatván, jutalmokat örömmel vehesse el az utolsó napon, várván az mi kegyelmességünket is annak idejében; az isten pedig hűségteket kegyelmesen igazgassa

és minden jóra segítse. Datum in arce nostra Szamosujvariensi die 10. mensis Augusti, anno dni 1681.

Anno 1681. die . . Augusti urunk ő naga udvara népe praebendájának rendivel.

Nevek az udvar népének	Asztalezipó per diem nro	Kőczipó per diem nro	Praebenda- bor per diem justae nro	Turó egy hét- re litr. nro	Gyertya per diem nro
Hopmester uramnak	16	20	10	8	2
Gyulafi László uramnak	2	12	2	6	—
Orlai Miklós »	2	12	3	6	1
Vai Mihály »	6	12	2	6	—
Gyulai Tamás »	2	6	—	4	—
Absolon Dániel »	2	6	—	4	—
Győri István »	2	6	2	4	—
Boer György »	2	3	1	3	—
Eperjesi György »	2	3	1	3	—
Király Pál »	2	4	1	3	—
Német Jakab »	2	3	1	3	—
Beszprémi András »	2	3	1	3	—
Kádár István »	2	6	2	3	—
Szabó Mátyás »	2	6	2	4	—
P. M. Vajda László »	2	6	—	3	1
Udvari praedicator »	2	2	—	—	1
Udvari kapitány »	—	—	—	—	1
Gyalog kapitány »	2	6	—	—	—
Kántor »	2	—	—	—	—
Kántor inasoknak	—	8	1	—	—
Peres György »	2	3	1	3	—
Csula Gáspár »	2	8	2	4	—
Bejáró uraimék:					
Melith Pál uramnak	2	8	—	4	—
Serédi Gáspár »	2	6	—	4	—
Kendefi Gáspár »	2	8	—	4	—
Kemény Boldizsár uramnak	2	6	—	4	—
Kún István uramnak	2	6	—	—	—
Szilvási Gáspár »	2	3	—	—	—
Boldogfi János »	2	6	—	—	—

Nevek az udvar népének	Asztalczipó per diem nro	Közczipó per diem nro	Praebenda- bor per diem justae nro	Turó egy hét- re litr. nro	Gyertya per diem nro
Sós János uramnak	2	3	—	3	—
Sepesi György uramnak	2	6	—	3	—
Baló József »	2	6	—	3	—
Kürtösi János »	2	3	—	—	—
Daróczi Márton »	2	3	—	—	—
Török Ferencz »	2	3	—	—	—
Vas Dániel »	2	3	—	—	—
Szilágyi Mihály »	2	3	—	—	—
Korda Ferencz »	2	3	—	—	—
Büdöskúti János »	2	3	—	—	—
Szegedi József »	2	3	—	—	—
Máriási Pál »	2	3	—	—	—
Radák István »	2	3	—	—	—
Tarczali Péternek	2	3	—	—	—
Luki Mihály uramnak	2	3	—	—	—
Praebenda-bort közönsé- gesen	—	—	18	—	1
Pohárnokjoknak	—	3	—	—	—
Urunk ő nga étekfogói.					
Asztalnok Kendefi Pál uram- nak	2	18	2	8	1
Maladits György uramnak	2	3	—	—	—
Almási István »	2	3	—	—	—
Szilágy György »	2	3	—	—	—
Balásházi László »	2	3	—	—	—
Fejérvári Márton »	2	3	—	—	—
Kaplanyi János »	2	3	—	—	—
Radi Miklós »	2	3	—	—	—
Aklasányi Pál »	2	3	—	—	—
Könczei András »	2	3	—	—	—
Vadarits András »	2	3	—	—	—
Bálintfi István »	2	3	—	—	—
Sebesi György »	2	3	—	—	—
Fodor Ilyés »	2	3	—	—	—
Bors Tamás »	2	3	—	—	—
Móré Moises »	2	3	—	—	—

Nevek az udvar népének	Asztalezépő per diem nro	Közezipő per diem nro	Praebenda- bor per diem justae nro	Turó egy hét- re litr. nro	Gyertya per diem nro
Alsó Ferencz uramnak	2	3	—	—	—
Komoróczi Ferencz »	2	3	—	—	—
Arvai János »	2	3	—	—	—
Nemessányi Ferencz »	2	3	—	—	—
Gyerkó János »	2	3	—	—	—
Szentiványi János »	2	3	—	—	—
Baranyai György »	2	3	—	—	—
Szeredai János »	2	3	—	—	—
Borlai Ferencz »	2	3	—	—	—
Bors Gábor »	2	3	—	—	—
Praebenda-bor közönsége- sen jusson pohárnokjok- nak	—	3	18	—	1
Innyaadók és pohár- nokok.					
Főinnyaadó Nemes János uramnak	2	9	—	6	} 2
Viceinnyaadó Sacsali Pál uramnak	2	6	—	4	
Czipóhámozó Váradi István uramnak	2	3	—	—	—
Luczai Gáspár uramnak	2	3	—	—	—
Luczai Péternek	2	—	—	—	—
Fejszés Mihálynak	2	3	—	—	—
Geréb Jánosnak	2	—	—	—	—
Komornyikok.					
Inczédi Pál uramnak	2	12	2	6	1
Jeddi Péter »	2	3	1	3	—
Íródeákok.					
Inczédi György uramnak	2	6	—	6	—
Inczédi Mihály »	2	6	2	4	—

Nevek az udvar népének	Asztalezipó per diem nro	Közzipó per diem nro	Præbenda- bor per diem justae nro	Turó egy hét- re litr. nro	Gyertya per diem nro
I n a s o k.					
Baló András uramnak	2	3	4 præbendabor kö- zönségesen justae	—	—
Szoboszlai »	2	—		—	—
Vajda Gáspár »	2	—		—	—
Szilvási »	2	—		—	—
Nováczki »	2	—		—	—
Csiszár »	2	—		—	—
Ribiczei »	2	—		—	—
Két palota ajtónállóknak	2—2	—	1	—	6
K o n y h a b é l i e k.					
Konyhamester Farkas Pál uramnak	2	12	2	—	1
Sala Máté uramnak	2	3	1	—	—
Borsoló: Vidányi Györgynek	2	3	1	—	—
Két tálmósóknak	—	3—3	1	—	2
S z a k á c s o k.					
Ráduly mesternek	2	—	} —	—	—
Szenesztrényi Istvánnak	2	—		—	—
Szölősi Istvánnak	2	—		4	—
Bartus mesternek	2	—		—	—
Török Péternek	2	—	} —	—	—
Szász Mihálynak	—	3		—	—
Kommánai Brotyénak	—	3		—	—
Kománnak	—	3		—	—
Szemsztrényi Graeca	—	3	} 4	—	—
Bethleni Sztojkanak	—	3		—	—
Veniczei Jánosnak	—	3		—	—
Sárkányi Mihálynak	—	3		—	—
Veniczei Andrásnak	—	3	} —	—	—
Horvát Gyurkának	—	3		—	—
4 konyhaajtónállónak	—	3—3		—	6
1 konyhasáfárnak	—	3		—	—

Nevek az udvar népének	Asztalczipó per diem nro	Közczipó per diem nro	Praebenda- bor per diem justae nro	Turó egy hét- re litr. nro	Gyertya per diem nro
Lovászmester uramék.					
Lovászmester Donáth Mihály uramnak	2	8	—	6	1
Nagy Sebestyén uramnak	2	3	1	3	—
Két síposoknak	—	3—3	1	—	—
Csatlósok.					
Kevendi Jánosnak	—	3/	2 kö-	—	—
Kecskeméti Jánosnak	—	3/	zön-	—	—
Porrai Jánosnak	—	3/	sége-	—	—
Pap szekerei mellett gyalog- nak	—	3	sen	—	—
Lovások.					
7 lovásznak	—	4—4	—	—	2
12 kocsisoknak fullajtárostúl	—	4—4	—	8	2
4 szakszanásoknak	—	3—3	—	8	—
Lovászmester uram keze alatt levő boéroknek	—	3—3	—	—	—
Konyhamester uram keze alatt levő boéroknek	—	3—3	—	—	—
Komornyik uram keze alatt levő boéroknek	—	3—3	—	—	—
Sütők mellett levőknek	—	3—3	—	—	—
Fejér czipó sütőknek	2—2	—	1	—	—
Köz sütőknek	—	3—3	—	8	—
Mosónak	2	—	1	—	—
Élés-számtartó uramnak	2	3	2—2	3—3	—
Sátormester uramnak	—	3	1	1	—
3 trombitásoknak	2—2	3—3	2	—	—
3 fogarastöldi trombitásoknak	—	3—3	—	—	—
Kovácsoknak	—	3—3	—	2—2	—
Lakatosoknak	—	3—3	—	2—2	—
Szabónak	2	3	1	—	—
Szíjgyártónak	—	3	1	3	—

Nevek az udvar népének	Asztalczipó per diem nro	Kőczipó per diem nro	Praebenda- bor per diem justae nro	Turó egy hét- re litr. nro	Gyertya per diem nro
Ácsoknak	—	3—3	—	2—2	—
Mészárosoknak	—	3	—	—	—
Czigányoknak	—	3	—	1—1	—

Datum in arce nostra Szamosujvariensi die 14. Augusti,
anno 1681.

Et subscriptum erat: Anna Bornemisza.

Hátlapján: Az tábori instructio és cathalogus.

(Egykorú másolat. Gróf Kemény József Erdély Története Ere-
deti Levelekben. XXV. kötet.)

e)

1681. aug. 20.

*A fejedelem rendelete, hogy a posták távollétében is gyorsan
járjanak.*

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, par-
tium regni Hungariae dominus et Sicularum comes etc.
Fidelibus nostris universis et singulis cujuscunque status.
gradus, honoris, ordinis, officii, dignitatis, praeeminentiaeque
et functionis hominibus ubivis in ditione nostra constitutis
et commorantibus, praesentes nostras visuris, nobis dilectis,
salutem et gratiam nostram. Mivelhogy az hatalmas nem-
zetnek kemény parancsolatjára országos hadainkkal, Istent
híván segítségül, kételenítettünk magunk személyünkben
is ez hazából távozván, Magyarország felé való táborozá-
sunkra kikelnünk, mely miatt hogy az idehaza való occurren-
tiákhoz tartozó szükséges dolgoknak postára való jártatási
felett feleségünk kedves atyánkfia meg ne fogyatkozzék, szük-
séghihez képest akarván kegyelmesen disponálnunk, távozá-
sunkkal is nem obstatván késedelme ez írásunknak is:
Ezokáért feljebb megírt minden rendbeli híveinknek parau-
csoljuk kegyelmesen és igen serio, hogy feleségünk kedves
atyánkfia jártatván ez levelünkkel feljebb megírt okok és
szükségekhez képest, tehát menet jövet az vőllejárókat

utazásokkal ismervén igaz járatban lenni, nemcsak szállásadással, és gazdálkodással, hanem az szükséghez képest tudósíttatván, postalovak, szekerek és vonómarhák adásával is lenni el ne mulassa Hűségtek okvetetlen. Nec secus facturi. praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in arce nostra Szamos-Újvár die vigesima mensis Augusti anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo primo.

M. Apafi mp. (P. H.)

S. passus etc.

(Eredetije az Akadémia kézirtattárában.)

LVI.

1681. aug. 31—szept.

A lengyel hadak tervezett beütésére vonatkozó tárgyalások.

a)

1680. aug. 31.

Apafi levele a lengyel rendekhez.

Copia literarum Michaelis Apaffi principis Transilvaniae ex castris ad Szarai (Szarami) de data 31. Augusti.

Reverendissimi, excellentissimi, illustrissimi, magnifici et generosi domini, amici et vicini observandissimi.

Calamitosum Hungariae statum ab undecim jam annis exercitas contra omnis status et ordinis regnicolas oppressiones, necnon totale libertatis excidium non esset grave proluxa enumeratione repraesentare, nisi fatalis conditio vicinae et cognatae gentis reverendissimis, excellentissimis, illustrissimis, magnificis ac generosis Dominationibus Vestris foret pridem notissima. Duo supererant in orbe libera et florentissima regna olim inter se sinceritate amicitiae et felici confoederatione connexa, quae supremis rerum moderator per unanimantem hanc societatem ad eam claritudinem et florem provexerat, ut vicinis populis admirationi, potentissimis terrori fuerint. Sed postquam fatalibus consiliis a nativis principibus ad externos devolutum fuisset regium in Hungaria gubernium, statim occasiones quaesitae et raptae invalidandi libertates publicas, tanquam regiae dominationi contrarias ut tandem penitus laesae fuerint et protritae, nullae amplius proderant querelae, nulla publicis vulneribus adhibita medela, ingravescentes potius injuriae, et luxurians po-

tentia nobilissimam gentem ad eas deterserunt et praecipitarunt extremitates, cum quibus jam misere conflictatur. Ego cum clausis amplius oculis luctuosissimas calamitates cernere nequeam, omnisque praeterea spes pacandi placidioribus remediis negotii praecisa sit, incitatus necessitatibus miseri et oppressi populi, ut integritate avitae libertatis publicaeque tranquillitati (deo intentionem meam et justissimum propositum felicitante) prospiceretur: arma licita et necessaria sumpsi, non alio (quod bona fide testor) fine, neque quenquam laedendi studio, nisi ut sanguinem meam ab oppressione et dedecorosa servitute in pristinam quietem libertatemque vindicare annitar. Deo exercituum confidens, qui sicuti bonitatem causae nunquam solet destituere, ita et huic et ejusdem promotioni divinitus adspirabit. Hoc ipsum volui reverendissimis, excellentissimis, illustrissimis, magnificis ac generosis Dominationibus Vestris et ex dictamine bonae vicinitatis significare, sperans et confidens Easdem propositum hoc meum et pios conatus sinistram in partem minime interpretaturas, causam quippe, finemque in hoc negotio atque obligationem meam pura veritate explicui. Quia vero intellexi quosdam esse ex magnatibus in Polonia, qui nescio quibus ducti rationibus hostilem in hanc conditionem meam invasionem intentent, reverendissimas excellentissimas, illustrissimas, magnificas et generosas Dominationes Vestras obligatissime rogo, ut conatus tales circa omnem causam et rationem suscipiendos (quod tamen futurum minime spero) suffocent et impedian, nihil enim in hac ratione bellica contra inclitam rempublicam Hungariae genti semper comicam suscipitur vel agetur, uni tantum miserorum et oppressorum causae opitulabor, et proinde sum persuasus, quod favorem potius, omnemque amicitiam erga vicinam et propter jus oppressam gentem aliquando gratam et memorem demonstraturae sint, aestimantes ex libertatum suarum dulcedine, et integritatis laesae et protritae libertatis in generosis Hungarorum animis dolorosum sensum. In reliquo reverendissimis, excellentissimis, illustrissimis, magnificis et generosis Dominationibus Vestris omnem prosperitatem et desideratae tranquillitatis incrementa ex toto corde precatus sum et maneo.

Reverendissimis, excellentissimis, illustrissimis, magnificis et generosis universis ordinibus et statibus serenissimae Poloniae reipublicae. Dominis amicis et vicinis observandissimis.

Kivül: ad literas Zierowsky de 4. Octobr. 1681.

(Polonica. Staatsarchiv 1681. októberi fasciculus. Másolat.)

b)

1681. szept.

Erre a levélre a lengyel király a következő választ küldötte:

Joannes tertius dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lithvaniae, Russiae, Prussiae, Masoviae, Samogitiae, Livoniae, Vohhyniae, Kijoviae, Podoliae, Podlachiae, Smolensciae, Severiae, Czerniechoviaequae.

Ilme princeps grate nobis dilecte. Binas literas Iltis Vrae ad nos et rempublicam datas accepimus, quibus sumendorum ad vindicandam gentis suae libertatem armorum perhibet, et contestatur necessitatem, atque adversa sibi, nonnullorum quasi magnatum regni defert molimina. Ad epistolam equidem status et ordines concernentem responsum dari non potest, cum non sit ad praesens respublica convocata, ad nos vero exaratam, quemadmodum grato suscipimus animo, ita certam, imo certissimam Iltem Vram de constanti benevola atque integerrima nostra et reipublicae erga se amicitia reddere minime dubitamus, sitque persuasa tam veteris cum inclyta Hungarorum gente necessitudinis, quam recentiorum cum Ilte Vra officiorum memores nos semper esse, neque extare in praesens etiam, imo nec apparere ulla vestigia suspicionis offensarum, quas magnates regni ditionibus Iltis Vrae vel minimo quopiam praetextu intentare praesumant. Movetur equidem tenerrima in animo nostro compassio fraternas acies cognataque signa secum in proelia magno et irreparabili damno armari. Heu, quantum terrae potuit, pelagique parari, hoc quem civiles effundent sanguine dextrae, hinc intimis concurrimus desideriiis et votis, ut dominus dominantium pacem et unitatem largiatur, suaeque Iltati tribuat ea omnia media, quibus valeat honestissime deponere arma; cum vero nihil tale suboriatur, quod bonam vicinitatem cum Iltate Vra offendant, velit vanos metus, seu potius sinistros rumores firmiter amovere, credatque rempublicam semper secum continuis certaturam officiis, quae omni testaturi occasione, prosperos rerum cum bona valetudine precamur successus. Dabantur Javoroviae die . . . mensis Septembris, anni dni MDCLXXXI. regni vero nostri VIII-o.

Joannes rex mp.

Külcztm: Ilmo dno Michaeli Apaffi Transylvaniae principii, partium Hungariae dno et Siculorum comiti, grate nobis dilecto.

(Eredeti. Gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Lev. XXV. köt.)

LVII.

1681. aug. 31—okt. 4.

Apafi hadjáratára vonatkozó tudósítások és jelentések.

a)

1681 aug. 31.

Teleki levele a fejedelemasszonyhoz.

Nekem jó kglmes asszonyom.

Méltóságos levelit Ngodnak alázatosan vettem, sokat mi haszon írnom Nagodnak, minden aprólékos dolgokrúl (affélével *kitörölve*) Ngodat búsítanom, én úgy tanultam volt, az jó szolgának egyik kiválképpen való tisztje, hogy ura asszonyát búsulástúl oltalmazza, és az mikben az dolgokat orvosolhatja, a félékkel ne terhelje, hanem az mikben különben elő nem mehet, az olyanokkal terhelje urát, asszonyát, minden aprólékossal urát, asszonyát terhelni az hízelkedő magát, mások bestelenségét kellettő szolgákhoz illik.

Fogyatkozások nélkül az dolog nem volt, de nem tűrhetetlen és (noha nehézségek nélkül nem lehetett) semmiképen meg nem orvosolható fogyatkozások még istennek hála nem voltak, az mik voltak is, már is komám Barcsai Mihály urammal alkalmasint megorvosoltuk, naponkint jobb jobb rendben vivén az dolgokat, egészen is, isten engedvén, megorvosoljuk, ne búsuljon Ngod, ne fogyassa magát, higgye el, hogy valami tülem is kitelhetik, semmit el nem mulatok az én jó kglmes uram mellett való szolgálatomban, minden aprólékossal miért kellene Ngodat búsítanom; az kik búsították is, nem jól cselekedték hiában, mert tudni való dolgok, az százság túlünk elmaradott, onnét ily távoly, tovább még távulyabb menvén, Ngod is nem orvosolhatja az dolgokat. Az mint lehet, azon leszünk Barcsai urammal, mindennek megorvosoltassanak, ki mit írt Ngodnak, ő tudja, de még eddig jól volt az dolog. Bizonyos dolog kglmes asszonyom, ha otthon némely dolgok velem is közöltettek volna, talám nem ártott volna.

Már kiljebb menvén Debreczen felé, onnét az egész difficultásokat helyreállítjuk. Legnagyobb baj attúl vagyon, az kívántató szükséges alkalmatosságok sokakra vadnak bizonyos és meghatározott instructiókkal bízva, úgy hogy ha kiknek mikor mikben az szükség szerint kellett magok az mi ítéletünk szerint való alkalmaztatások iránt mondanunk, azt felelik, nekik adott instructiójok ellen nem cselekedhetik, de az ilyenekben is úgy kívántam eddig is magamat alkalmaztatnom, ezután is hasonlót követek (nem akarván én legkisebben is az Ngod rendelését változtatnom, nem is változtatnom) hogy úgy is nem esett és ezután is ne essék derék fogyatkozás.

Baj az is, sok dolgok olyokra bíztnak, kik nem értik magok hivataljának rendit, némelyek eddig is megunták. Azok iránt is nem volt, hiszem istent, nem is leszen derék akadály, úgy is a Ngod rendelési nem változnak meg.

Az mi mindenneknek feje, istennek hála, az mi jó kglmes urunk ő ngának legkisebb fogyatkozása nem volt, egészsége jó van. Az utat jól és frissen győzi, noha még eddig szekérben nem ült; néha, hogy az út hosszabb volt, az hadak nehezen való takarodása miatt az ebédnek tovább kellett vonódni.

Semmi bizonyos hírek az német felől nem hallatnak, az Tiszát által kötötték Tokajnál. Tokajig Caprara eljött volt; az tábora Hernád-Németinél vagyon. Azután semmi bizonyost felőle nem hoztak. Gróf uram mire czélozzon, még egészen ki nem tanulhattuk, úgy hiszem, nem fog tovább nyargalózni. Veseléni Pál uram jól igéri magát alkalmaztatni, volt is udvarnál Somlyón is. Az hadai felettébb való praedálást tesznek, felettébb sok panasz van reá.

Az szerdár pasa is még ki nem szállott. Mai szent napot ő nga itt akarván megilleni, már szeredára halad az szerdárval való szemben létel, úgy az tatár chámnak való választ tétele is ő ngának. Isten Ngodat az választott fejedelemmel küsebbik urammal sok esztendeig éltesse és adja isten, Ngtokat az én jó ngos uram láthassa jó egészségben. 31. Augusti 1681.

Ngodnak

alázatos szolgálja
Teleki Mihály mp.

(Eredetije az Akadémia kéziratrában.)

b)

1681. szept. 4.

Fráter István jelentése.

Mlgos fejedelemasszony,
nekem kglmes asszonyom.

Ngod méltóságos levelét alázatossággal vettem; noha ennek előtte írott levelemben is megírtam vala Ngodnak, hogy Lengyelország felől én semmi alkalmatlan híreket nem hallottam, mindazáltal ujobban is akarám Ngodat tudósítani. Az estve érkezett Krakkó tájárúl egy Pekri Lőrincz urammal oda be járt ember, a ki hitire mondja, soham semmi hadat, se készületet nem látott, sem hallott, hanem az mely hada az országnak mindenkor fenn szokott lenni Premblova nevű helynél Podolya felől az törökkel csinált határ széliben, az vagyon mostan is fenn az tatár beütése ellen való vigyázásért, de ez minden esztendőben úgy vagyon, sőt az mint azon ember mondja, urunk ő nga felől jó emlékezetnél egyebet ő nem hallott. Pekri Lőrincz uram is feleségestül maholnap kiérkezvén, elhiszem, bővebben tud mondani az odabe való dolgokrúl; én is minden felé vigyázni el nem mulatom.

Az szatmári hadak még eddig kglmes asszonyom semmi ellenkezést erre befelé nem mutattak; tovább mint leszen, nem tudom, az vármegyének egy része vigyázásnak okáért itt fenn vagyon.

Lengyelországban ismét menten beküldök tudakozni, és mind ez s mind több Ngod parancsolta dolgokban kötelességem szerint magamat alkalmaztatni teljes tehetségemmel igyekezem. Szekhalmi uram Ngod engedelméből bemene; nem irigylem ugyan kglms asszonyom ő kglmének szükséges dolgában való bemenését, de a bizony nehéz, hogy én esztendeig sem mehetek még két mértföldnire is magam dolgocskáinak megtekintésére, kihez képest ha lehet, ne késsék ő kglme is sokáig odabe, kivált ilyen időben, én ugyan kglmes asszonyom bizony valamire érkezhetem, örömmel felelek meg Ngtokhoz tartozó igaz kötelességemnek. Ezzel Ngodat isten oltalmában ajánlom, mint jó kglmes asszonyomat.

Huszt 4. Septembris 1681.

Ngod

alázatos szolgálja
Fráter István mp.

Külczm: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszonyoknak ő ngának, nekem kglmes asszonyomnak alázatosan adassék.

(A. M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

c)

1681. szept. 5.

Pólyik János jelentése.

Kegyelmes asszonyom.

Nagyságod méltóságos levelét alázatosan vöttem, melyben parancsolja Nagyságod, hogy ez Nagyságod levele praesentáló szolgáját elkísírtessen, kit is az Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerint elegendő kísírókkal elkísírtettem, és nem sokat késett Kegyelmes asszonyom. Itt Istennek hála semmi hírek nincsenek Kegyelmes asszonyom, egyébiránt ha mi oly híreim leuúnének, Nagyságodnak tartozó kötelességem szerint értésére adni alázatosan el nem mulatnám. Az mi penig illeti az Nagyságod méltóságos parancsolatját, hogy az táborról jövő emberekre vigyáztassak, és valakinél az mi kegyelmes urunk ő nagysága méltóságos parancsolatja, vagy az úr Teleki uram ő kegyelme levele nem lesz, indifferenter megfogassam s Nagyságodnak értésére adván, más parancsolatját varjam Nagyságodnak az olyan szökő emberek felől, noha Kegyelmes asszonyom Somlyón Pelei Ferencz uramnak ő kegyelmének is vagyon arról való parancsolatja az mi kegyelmes urunktól ő nagyságától, mindazonáltal az Nagyságod méltóságos parancsolatja szerint én is mingyárt kiküldöttem a Meszes alá, hogy az olyan szökő embereket megfogdossák, s ha olyan találkozik, Nagyságodat alázatosan tudósítani el nem mulatom. Meghattam, Kegyelmes asszonyom, hogy minden ösvényekre is vigyázzanak. Az úr főkapitány uram ő kegyelme levelit is hozták az estve, de ő kegyelme sem ír semmit olyat, Margitánál volt ő nagysága akkor, még az törökökkel meg nem egyezett volt, egyébiránt is semmi hírt nem mondanak egyebet, hanem azt hallották az útban, hogy az ő nagysága Somlyóról való eltávoztása után a szakmáriak az Szilágyban Szécs és Sámsond nevű faluknak marháját elhajtották; de ez is bizonyos-é, kegyelmes asszonyom, nem tudom, mivel ezek is csak az útban hallották. Fráter Pál uramnak is az mely négy forintot küldött Nagyságod, magam is szemben lévén, ő kegyelmének meg-

adtam, az mely hat forintot Nagyságod ennekelötte küldött volt ő kegyelmének, azt mondja ő kegyelme, hogy abban három forintnál s tizenhárom polturánál többet meg nem adtanak. Most valóban jókor esett a pénz, egyébiránt elég nyomorultúl vagyon Kegyelmes asszonyom ő kegyelme, mert sem kezit sem lábát nem bírja, a barbély elég szívesen lát hozzája. Az mivel lehet, s megtalál ő kegyelme, én is jó akarattal vagyok ő kegyelmének Kegyelmes asszonyom. Ajánlom az szent isten kegyelmes oltalmában Nagyságodat, kegyelmes asszonyom. Kolosvár 5. Septembris 1681.

Nagyságod alázatos szolgálja

Pólyik János mp.

Külczim: Az méltóságos erdéli fejedelemasszonnak, kegyelmes asszonyomnak ő nagyságának adassék alázatosan.

(Eredetije az Akadémia kézirtatárában.)

d)

1681. szept. 7.

Teleki levele a fejedelemasszonyhoz.

Nekem jó kglmes asszonyom.

Már Tököly uramat is praesentálá az szerdár az mi jó kglmes urunk ő ngának; elég keserves volt nézni magyar-nak magát úgy az török mellé adni; ily közel levén, az mint itt az helyeket Ngod is jól tudja; az szerdár Pocsaj-nál van táborban; Tököly uram Esztlárhoz szállott; mi itt az Aranysegben vagyunk, fél mélyföld Pocsajhoz, ide el nem jöhetett, hanem az szerdárral jött ide, kevélyen alkalmaztatván mind maga magát, mind az mellette valók, az pompa és nyalkaság mellett nem kicsin félelemben is volt, feles lovassal is jött az tábor széléig; czifra veres gyalogi voltak; sem lovasit, sem gyalogit az táborra ki nem bocsátották, hanem az vele levő főrendek, tisztek jöttek az külső sátorig: ugyon az szerdárral együtt ment vissza; egy-néhány szót szólván urunk ő nga néki, miért bolondoskodik; esküdt, hogy ő ngának igaz híve leszen, hogy féltette életét, abban nem mert eljünni, ha ideje leszen, megmenti magát. Már mint leszen az dolog és mint alkalmaztatja magát, ezután válik el. Holnap innét előbb mozdúlunk, holnap után Debreczenben szándékoznánk. Az bizonyos, valóban jó akarója az szerdár Tököly uramnak, valóban is fogja pártját, de azt is elhiggye Ngod, urunkhoz ő ngához jól alkalmaz-

tatja magát, és maga is úgy kérte ő ngát, hogy megengedjen Tököly uramnak, hogy ezután híven viselje ő ngához magát. Úgy is engedett meg urunk ő nga neki, hogy mindekben urunk ő nga parancsolatitúl függjön, és ő ngától várjon, szót fogadjon. Nem fogunk ez idén mi is az Tiszán általmenni, az mint az szerdár szavaiból eszemben veszem. Már elválik, ha Debreczenben érkezünk, ott elválik, ha Böszörmény alá elmegyünk-e, vagy csak alá fel járunk. Úgy látom, urunk ő nga nem tölténé az üdőt heában, által kívánna menni az Tiszán az bánya városok felé. Mindezeket az tovább való dispositiók mutatják meg, kikerül Ngodat, mihelyen az rendelések meglesznek, alázatosan tudósítani el nem mulatom.

Aldassék az isten ő felsége, az mi jó kglmes urunk jó egészségben frisen vagyon, valóban fejedelmi módon is viselte magát mindkét rendbeli lételében az szerdárral magát ő nga. Isten Ngodat az én ifjú kglis urammal kisebbik urunk ő ngával sok esztendeig szerencsésen éltesse. Aranysegnél, 7. Septembris, 1681.

Ngod alázatos

szolgája híve
Teleki Mihály mp.

Külczm: Ilgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemszszonyinak ő ngának, nekem jó kglmes asszonyomnak adassék.

(A Magy. Tud. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

e)

1681. szept. 8.

Teleki Mihály jelentése.

Nekem jó kglmes asszonyom.

Az estve eddig az itt fenforgott dolgokról Ngodnak bőven írtam Az éjjel vettem méltóságos leveleit, kikre leh választ tehessek. 1. indulni kell. Ma kellek az törökkel elsőben öszveszállanunk, úgy az Tököly uram hadával, kikkel ma lesz legtöbb bajom. 2. Az szerdár is hivat, hogy az útban velem beszélgessen az dolgokról. 3. Ezek miatt az mai megszállásig már urunkkal ő ngával nem beszélhetünk. Az mai táborhelyről, azon leszek, Ngodnak mindenekről alázatosan fogok (írni, *kimaradt*). Urunk ő nga jó egészségben van, az útát, lovaglást jól győzi, semmiből fogyatkozása ő ngának nincsen. Higgye Ngod, az

mint lehet, gondot viselünk ő nga körül itt levő szolgálai Nagtoknak. Már kiki jobban-jobban szokik közülünk közül az tábor Isten Ngodat az ifjú és (kisebbik u)rammal ő ngukkal éltesse (sok e)sztendeig szerencsésen. Datumi 8. Septembris 1681.

Ngodnak alázas

szolgája híve
Teleki Mihály mp.

Külczm: Ilgós Bornemisza Anna erdélyi fejedelemszszonynak ő ngának, nekem jó kglmes asszonyomnak adassék alázasosan.

(A M. T. Akadémia birtokában levő rongált eredetiről.)

f)

1681. szept. 10.

Teleki jelentése a fejedelemszszonyhoz.

Nékem jó kglmes asszonyom.

Méltóságos leveleit Ngodnak alázasosan vettem. Isten fizesse Ngodnak hozzám, az enyémekekhez való kegyelmességit.

Istennek hála, az én jó kglmes uram jó egészségben van, kevés búsulás nélkül nem volt ő nga Thököly uram dolgai miatt, de már ő kglme is elhagyván szeleskedésit, észére tért, minthogy rész szerint köteles is volt vele, mivel elunván ő nga sok alkalmatlankodását, az szerdárrel biztatván magát. Az szerdárnak ő nga mit izent két ízben, komám uramnak megküldtem, ki is úgy resolvált, ő soha Thököly urammal egyszernél többször (akkor mikor ő ngához urunkhoz hozta köntöst csókolni) szemben nem volt, ő sem biztatta, sem biztatja. Ha szót nem fogad Tököly uram, készerítti. Ő is megizente neki, szót fogadjon. Már hét levelet adtak ő ngának, kinek is paríáját elküldtem. Elsein ajánlotta szemben is magát Tököly uram urunknak ő ngának, mint állja meg, isten tudja; eleget esküszik; jó ideje, hogy én eszemben vettem az ő dolgait, kit én urunknak ő ngának is megmondottam volt, de mások mást mondtak, több egy hetinél, ő miatta bajoskodunk. Már az ő és alatta valói dolgokon általesvén, az bujdosó magyarok öszvegyalulódván, az dolgokhoz fogunk. Isten engedvén, elsőben Böszörményt megpróbáljuk, ki mint succedál, Ngodat tudósítani el nem mulatom. Ne gondolkozzék Ngod, mert

míg életben leszek, sem Bösörmény alá, sem egyébüvé ártalmas helyben nem bocsátom urunkat ő ngát. Debreczenben bement ő naga, ott ett ebédelt, de oly dispositiókkal volt, nem lehetett félelemmel lenni, másképen is jó vigyázással voltak, felesen fennálló hadak voltak. Konyhán egyéb szükséges dolgokról is oly rendelések voltak. Istennek hála, urunk ő nga minden akadály nélkül vitte azon városnak is meglátását végben, magam az hadak között voltam kin, hogy mentül jobb rendben legyenek az egész dolgok. Ezután is teljes tehetséggel azon leszek, mindenképen jól folyjanak az dolgok. A németet azon állapottal mondják ott lenni, mint ezelőtt írott levelemben megírtam. Holnap, isten engedvén, derék csaták mennek el előtte, azután az egész tábor Bösörmény alá megyen.

Az vármegyékre, az kikre íratott Ngod, méltóságos levele jó volt írva. Már az Déshöz való hadak beszédetével kellene sietni. Ha ott Ngodnak levelit megadja, az havaseli beljebb vonzza és . . .

A portai leveleket elkészíttem, és az uraknak, főrendeknek szóló levelet szétküldtem, követeknek subscribálni kellett.

Urunk ő nga Győröfi uramnak háromszáz tallért, Mikó uramnak kétszázötven tallért javálja, adasson Ngod.

Már az pohárszék, konyha, élésszekerek kívül az mi fogyatkozások voltak, helyreállítottuk alkalmasint. Ngod ne búsuljon, mert jobban vadnak az dolgok, mintsem Ngod gondolhatná.

Az Saulom kglmes asszonyom törökké lün, de máris megbánta az eh.

Az soproni gyűlés még el nem bomlott, olyan vélekedéssel vadnak, urunk ő nga közbenjáróul rendeltetett, azért megyen.

Bizony dolog, sokan szöknek el. Fogatni kellene őket, vagy ide visszahozni.

Holnap írat ő nga az beszerményiekhez, hogy meghajoljanak.

Az töröknek nem igen volna kedve, hogy az Tiszán az idén általmenne.

Bő írásomról Ngodat alázatosan követem, jövőendőben nem lehet az dolgoknak megírása.

A levelek megküldése legbátorságosabb még most Kolozsvár, Várad felé, jól vigyázva, járva, Somlyóból elhozzhatják.

Leszen mind Kolozsvárat, mind Somlyón, hogy emberek is mennek az debreczeniekhez. *(így!)*

A. M. KIR. ÜRSZ. ELNÖK
KÖNYVTÁRA

Az én istenem Ngodat az én választott és kisebbik urammal ő ngával sok esztendeig szerencsésen éltesse. Debreczen mellett, 10. Septembris, 1681. éjjel.

Ngod alázasos

méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Az kis uramnak ő ngának ajánlom alázasos szolgálatomat.

(A M. Tud. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

g)

1681. szept.

Teleki bizalmas értesítése a fejedelemasszonyhoz.

Kegyelmes asszonyom! A török jól alkalmaztatja magát urunkhoz, úgy az szerdár is, másképen az hol lehet. az török hadak rabolnának, égetnének. A magyar urak rosszúl viselik magukat. Tökölyi uram rosszúl viseli magát. az erdélyi hadak rosszúl viselik magukat. Némelyek mesterkednek, de semmit végben nem vihetnek, mindezek után én bizony jó reménységben vagyok. Nagyságod is ne búsuljon. mert bizony hiszem istent, az egész dolgoknak jó vége lesz. Nagy az híre, Eszterházi palatinus júne, hogy az német békélni akarna. Az imperiumbeli fejedelmek Magyarország dolgát szívesen akarják segíteni. Úgy írják onnan felül, hogy az urunk ő nagysága kijövetelinek örülői volnának. A szerdár urunknak ő nagyságának, úgy látom, szíves jóakarója, de az haddal nem bír, vagy hogy alattomban javallja dolgokat, cselekedeteket. Tököly uram rossz maga alkalmaztatását bánja, haragszik reá érette.

(Az erdélyi volt kir. főkörmányszéki levéltárban levő eredetiből.)

h)

1681. szept. 23.

Caprara levelezése a fejedelemmel.

1.

1681. szept. 23.

Apafi válasza Caprarának.

Ilme dne, amice nobis observande.

Quarta die mensis praesentis Septembris literas Illatris Vrae recipientes, sperabamus ad resolutionem accipi-

endam propius eandem accelerare. Quanta damna, quantasque injurias ab annis jam retroactis milites suae M^{tis} subditis nostris intulerunt, bene novit Iltas Vra. Inefficaces tamen ad praesens tam apud suam M^{tem}, quam ministros universos et generalatus ut et Iltatem Vram fuere omnes nostrae requisitiones, neque alia remedia, quam ipsa solum verba obtinuimus. Nostrum quocirca motum ac intentiones Vram Iltatem mirari miramur. Non potest Iltati Vrae, dependentia nostra unde sit, incognita. Incumbebat etiam nobis declarare potestatem, modumque in vindicandis regnicolarum nostrorum praedatoribus et hactenus habuisse. Interim nostram erga suam M^{tem} devotionem conservare, inque motibus praesentibus sopiendis laborare, tantummodo digno excipiatur respectu, non remitemus. De coetero eandem bene valere precamur. Datum in castris nostris ad Kallo positis die 23. Septembris anno dñi 1681.

Iltae Dñis Vrae

amici benevoli.

2.

1681. szept. 4.

Caprara levele, melyre a fejedelem fennelbi választ írt.

General Caprara levelének pariaája.

Celsme princeps dñe mihi colendissime.

Jam pridem ex variorum relationibus spargebatur Celdnem Vram cum milite et apparatu bellico huc versus progredi, quibus hactenus non adhibebam fidem, sciens nullam esse causam inter augusmum imperatorem et dñum dñum meum clemum et Cels. Vram, nunc vero cum inaudio Cels. Vram confinibus suae M^{tis} sacrae appropinquare cum militia et tormentis, quorum fine et intentione, ignoro, nullam sciens causam. Quapropter praesentibus insinuare Cels. Vrae volui, quatenus placeat scrupulos, qui concipi in mente nec possent, tollere. In reliquo servet Deus Cels. Vram salvam et incolumem diutissime. Datum ex castris caesareis ad Kesznyeten positis, die 4. Septembris 1681.

Celnis Vrae

servus paratissimus

Aeneas comes a Caprara.

(Egykorú másolat gróf Kemény J. Erdély Története Eredeti Levelekben XXV. köt.)

i)

1681. szept. 23.

A kállai parancsnok levele.

Celsissime princeps.

Promisimus omnes fidelitatem suae sacrae caesareae
Mtati: si Celdo vra vult aliquid, tractet cum dno excelmo
generali Caprara et sum

Vrae Celdnis

si Celdo vult habere armistitium; non aproinquent sui

humillimus servus
Ludovicus de Amenzaga.

Callo 23-a Septembris 1681.

Kivül: Kállai commendans levele 23. Septembris 1681.

(Gróf Kemény gyűjteménye. Kolosvárott.)

k)

1681. szept. 27.

Daniel Mihály jelentése a fejedelemasszonyhoz.

Kglmes asszonyom.

Az úr isten Ngodat minden lelki testi szent áldási-
val, boldog hosszas országlással, az mű kglis urunk ő nga
felől való örvendetes hírek hallásával, szerelmesivel együtt
megáldja, tiszta szüből kívánom.

Kglmes asszonyom, Ngod kegyelmes poroncsolatját
ma 27. praesentis alázatosan vettem, mit poroncsoljon Ngod,
alázatosan értvén, mindenekben teljes tehetségem szerint
ahoz alkalmaztatom magamat, azmint tegnap is alázatosan
megírtam Ngodnak. Pelei uram mit írjon, el is küldvén,
szintén ezen órában érkezék Kathona Mihály uram levele is,
melyben ő kglme is csak azt az Csele uram hírét írja az
szakmáriak felől. Az ide gyűlendő hadak is isten kegyelmé-
ből szaparodnak, két zászlóval érkezének tegnap kglis asszo-
nyom az csikiak is, én is holnap az úrnak áldott napján
is, ő szent felségét híván segítségül, megindulok. Sibó és
Cseh tájatt megegyezvén Pelei és Polyik uramék küldendő
haddal s valamit kglis asszonyom Ngtok s hazám javára

elkövethetek, bizony elkövetem, s ha lehet gonfombául (?) nem cselekszem, többször is efféle dologban forogván. Ngod szokott fejedelmi méltóságában szép csendesen lehet, teljes tehetségem szerént gondot viselni igyekezem kgl's asszonyom; kímekeket is vagyon már hatod napja, magam 'embereimből állókat, igen jókat küldöttem, az kik szemmel látott dolgot hozzanak, valóságot, kgl's asszonyom. Az mely hadaknak ujjolag való felkeléséről poroncsolt Ngod, kijövé, ha nem kívántatik, azután is én Ngod poroncsolatjához alkalmaztatom magamot. Élés dolgából vadnak kgl's asszonyom nagy fogvatkozással az hadak, mivel ezek az vármegyék is igen lassan viselik magokat; az mennyiben lehet, elég zabolában tartom őket, kicsin kártétel nélkül lehetetlen: igyekezem kgl's asszonyom tehetségem szerént mindenekre gondot viselni. Noha nem levélből értettem, mindazáltal mint bizonyos hírt beszélik hogy Kállót is megadták volna urunknak ő ngának. Isten továbbra is boldogítsa Ngotkot. Én Ngodat minden dolgokról tudósítani el nem mulatom. Ezek után isten ő szent felsége boldog szerencsés jó egészséges életben tartsa meg szerelmeseivel Ngodat.

Dési mezőben alázasosan írtam Ngodnak 27. Septembris 1681.

Ngod

alázatos szolgálja, igaz híve
Daniel Mihály mp.

Kívül: Az mi kgl'mes asszonyunknak ő ngának Erdély országnak mlgos fejedelem asszonyának, nekem érdemem felett való kgl'mes asszonyomnak ő ngának alázasosan írtam.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

l)

1681. szept. 30.

Pólyik János jelentése.

Kegyelmes Asszonyom.

Nagyságod parancsolatja szerint akarám Nagyságodnak alázasosan értékre adnom: Makai Mihály uram írja kegyelmes asszonyom, tegnap küldött egy czímeres postát Pelei uram Daniel Mihály uramhoz ő kegyelméhez, amely azt a hírt vitte, hogy kétezer német jött volna Szathmár felől Darócz nevű faluig, amely Somlyóra igyekezniék, s az itt való hadak is mindjárt megindultak Somlyó felé s

Daniel Mihály uram is izent tegnap, hogy megindult ő kegyelme is, eddég ő kegyelme is Somlyó körül lehet. Még eddég ugyan hozzám Pelei uram levele nem érkezett: ha úgy van a dolog, elhiszem, Nagyságodat is hamar fogja tudósítani ő kegyelme. Az a háromszáz lovas, amelyről ír Nagyságod, ha ide érkezik, beszállítom a hostatba. Fráter uram felől újobban mostan Nagyságodat nem tudósíthatom, mivel hirtelen akarván Nagyságodnak megírnom a hírt, meg nem látogathattam. A borbéllyal magam is beszéltem, ezután jobban hozzá lát. Isten Nagyságodat éltesse sokáig virágzó egészségben. In Kolosvár die 30. Septembris, anno 1681.

Nagyságodnak alázatos szolgálja
Polyik János mp.

Külczim: Az erdélyi méltóságos fejedelemasszonynak ő nagyságának etc., nekem kegyelmes asszonyomnak adassék alázatosan.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

m)

1681. o k t. 2.

Pólyik János levele Naláczyhoz.

Mint uramnak Kegyelmednek ajánlom alázatos szolgálomat, isten jó egészséges, hosszú élettel áldja meg Kegyelmedet uram, szüből kívánom.

Szintén most estve uram hat óra tájban hozák az Daniel Mihály uram levelit asszonyunknak ő nagyságának, s Kegyelmeteknek közönségesen szólva; írja ő kegyelme, hogy a szakmári labonczok Kúvár vidékén három falukat vertenek fel, marhájokat elhajtották, ketteit a várhoz valónak írja, egyike viszont Teleki uram ő kegyelméé, kiről ő kegyelmének, asszonyunknak ő nagyságának s Kegyelmeteknek büvebben fogott írni, mivel az elküldésével az leveleknek sietett ő kegyelme. En azért uram itt nem késleltem, nyolcz óra tájban bocsátottam ki a katonát a várasból, mikor érkezik Feérvárra, eszében veheti uram Kegyelmed, ha sietve ment. Urunk ő nagysága felől, miolta Gyurma uram megjött, semmit sem hallottam, Somlyóról sem jött semmi hírem uram. Ajánlom isten oltalmában Kegyelmedet, uram. Kolosvár die 2. Octobris 1681.

Kegyelmed alázatos szolgálja
Polýk János mp.

Külczim: Tekintetes urnak, nemzetes Naláczi István uramnak ő kegyelmének cum pleno titulo et honore, nekem uramnak adassék.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

n)

1681. okt. 2.

Teleki Mihály jelentése.

Nékem jó kglmes asszonyom.

Méltóságos levelét Ngodnak alázatosan vettem. Betegskedésén Ngodnak búsulok. isten Ngodat erősítse, hamar üdön az mi jó kglmes urunk ő nga szerencsés meglátogatásával vigasztalja meg Ngodat. Az mi kglmes urunk ő nga jó egészségben vagyon, jól lehet ide az jövő út hosszúka lévén . . . is érezvén, ő nga kevésbé bágyadtan volt, most jól és víg szívvel vagyon. Tököly uramat is ő nga által bocsátván az Tiszán, ki is sok hitikkel igérvén hűséget, úgy látom, egészen megnyugtatta elméjét hűségén. Az ecse-diek keményen viselik magokat. Azelőtt biztattak. Még holnap itt leszen az tábor, innét Szathmár felé szándékozik ő nga. Már az hadakozásnak ideje majd elmúlik, kire egyéb okokra nézve ő nga ide ki nem késhtetik. Megvallom, által látván az sok rossz dolgokat. én még Pocsajtól jóvállám vala visszamenetelünket, de így rendesebben leszen. Az eszmát Ngodnak alázatosan megiszolgálom. Az német túl az Tiszán bizonyosan hol legyen, nem tudhatom. Az egriek, kik otthon voltak, felest vágtak le. Sokat Ngodnak nyavalyám miatt nem írhatok, komám urammal az egész dolgokat leirattam. Isten Ngodat az én jó kglmes urammal ifjú és kisebbik urammal sok esztendeig éltesse szerencsésen. Ecsedhez közel 2. Octobris 1681.

Ngodnak alázatos

méltatlan szolgálja
Teleki Mihály mp.

Istennek hála, itt semmiben derék fogyatkozás nem volt.

Kívül: Milgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemasszony-nak ő ngának jó kglmes asszonyomnak.

6-ik Octobris hozta Radi Ecsed alól az táborról.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény).

o)

1681. okt. 4.

*A franczia követ üdvözli a fejedelmet a káliai diadal
alkalmából.*

Celsme princeps domine mihi colendissime.

Occupatum a Cels. Vra Bekzermenium et sine non maximo gaudio intellexeram, gratulari tamen, ut optaveram, non potui, quod cum abessem longius ab aula, non habui, cui meas literas darem. Optatissimum interim de Kaloviae deditione nuntium allatum est, quod quanta me laetitia extulerit, dicere Cels. Vrae non possum, nam cum eius gloriae sic faveo ut nemo magis, tum certe ex tam foelicibus expeditionis suae experimentis lubens conjicio nihil esse tantum, quod non possit ab ea facile perfici, aut obtineri. Majora itaque in dies, et qua decet, impatientia expectabo, deumque immortalem precabor omnes Cels. Vrae conatus, omnia consilia sic fortunet, ut ipsa meretur, et votis omnibus exoptat.

Celsme princeps

Celdnis Vrae

humillimus addictissimusque servitor
Du Vernay Boucauld mpr.

Datum Albae-Juliae die 4. Octobris, 1681.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

LVIII.

1681. szept. 14—okt. 31.

*A moldvai vajda a fejedelemhez leánya menyegzője
alkalmából.*

a)

1681. szept. 14.

A meghívó.

Illustrissime ac celsissime princeps

domine domine amice et vicine nobis benevole.

Istennek ő felségének bölcshetelenségéből s az keresztény anyaszentegyháznak régi bevött rendtartását követvén, tekéntetes nagyságos Stefan Radul, az megholt havasalföldi

Radul vajdának fia ő kegyelme jegyzette volt el magának jövődöbeli szent házasságnak rendire az én kedves leányomat, Katalina asszont, kinek tisztességes hozzáadlásának napját jóakaróim s atyámfiaának tetszésiből, isten azt adván érni, rendeltem az következő októbernek ő szerint kilenczedik napján. Nagyságodat azért, mint szomszéd jóakaró uramot édes társával együtt asszonyommal ő kegyelmével azon napon jelen lenni ne neheztelje, mely Nagyságod ebbeli jóakaróját örvendetes dologban meg igyekezzük szolgálni. Tudjuk s nyilván vagyon most, hogy Nagyságodnak sok búsulása lévén, tovább távozott mitőlünk az hatalmas császár poroncsolatjára, de mégis mindazonáltal kérjük Nagyságodat, hogy ne vonsza meg magát mitőlünk a jó szomszéd-ságnak tekintetiért, mely tisztességes napot hasonlóképpen Nagyságodnak is kívánunk és a Nagyságod jó szomszéd poroncsolatjára mindenkoron készen vagyunk. Isten ő felsége Nagyságodat sokáig jó egészségben éltesse, országában boldogítsa, mind édes magzatival együtt, tiszta szívből kívánjuk.

Datum ex Jasis die 14. mensis Septembris 1681.

Illustrissimae ac Celsissimae Dominationis
Vestrae amicus vicinus et benevolus Duka
princeps Moldaviae et Okrainiae.

Oláh aláírás:

Jo Douka voevoda.

Külczm: Illustrissimo ac celsissimo domino domino Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae domino et Siculorum comiti etc., domino domino amico vicino et nobis benevolo. (*Igen szép pecséttel.*)

(Eredetije az Akadémia kézirtattárában.)

b)

1681. okt. 31.

Köszöni, hogy képviseltette magát a menyegzőn.

Illustrissima ac celsissima principissa

Transylvaniae, domina et vicina nobis benevola.

Édes asszonyom, az Nagyságod műhozzánk mutatott jóakaróját, hogy böcsületes hívit, tekintetes nemzetes Gyulai Ferencz uramot szerelmes gyermekink lakodalmi pompájára expedíálván, kedvesen vettük, noha mindazonáltal az mű kedves szomszéd atyánkfia, az fejedelem ő nagysága távul

levén töllünk, mégis Nagyságod mint böcsületes asszony, a jó szomszédságnak megfelelt, böcsülettel emberit bocsátotta; ha isten ő felsége hazánkban megtart, meg ügyekezziük szolgálni egyszersmind édes feleségemmel együtt. Adj a isten, hogy édes gyermekink is szolgálhassanak mind Nagyságtoknak, mind pedig gyermekinek. Hasonló jóakaratot el nem mulatjuk, melyet szívesen kívánunk Nagyságtok édes gyermekinek is. Ezzel Istennek ajánljuk Nagyságtokat, jó egésségben sokáig éltesse, országában boldogítsa.

Datum ex Jasis die 30. mensis Octobris anno Domini 1681.

Illustrissimae ac Celsissimae Dominationis

Vestrae vicinus et benevolus

Duka

princeps Moldaviae ac Okrajnae.

Oláh aláírással

Jo Douka voevoda.

Külczim: Illustrissimae ac celsissimae principissiae Transylvaniae, partium regni Hungariae dominae et Siculorum comitissae etc. Dominae vicinae nobis benevolae.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

LIX.

1681. okt. 24.

Teleki levele Naláczy Istvánhoz.

Kedves uram s komám.

Harmad napja, hogy gróf uramnak levelei kezemhez jöttek, Szibert uram levelében tettem; azért nem küldhettem eddig el, hogy a német levelek fordítása után várahoztam. de azt sem tudom, mint vagyok leányom betegsége miatt; ma várom Péczy uramat ide; félek, ide rekedek, sokért pedig itt nem telehnék: ha most bemenetelre feleségemet reá nem vehetem, tudom, annál inkább nem ezután, közelítvén betegségének ideje. Mit írjon Vesselényi Pál uram is, levelének erről való részét leiratván, kgdnek oda küldöttem, úgy látom, azok egymást eszik. Fráter István uram is mit írt. kgdnek oda küldtem. Most egyéb híreim nincsenek, ez a német is most csendesesen láttatik magát viselni. Kgdet kérem, tudósítson. Isten éltesse Kgdet. Kővár, 24. Octobris 1681.

Kgdmed szolgálja komja
Teleki Mihály mp.

Kívül: Ttes nemz. Naláczy István urannak, főhopmester kedves urannak, kománnak.

(A Magy. Tud. Akadémia tulajdonában levő eredetiről.)

LX.

1681. NOV. 4.

Teleki a fejedelemszonyhoz.

Nékem jó kglmes asszonyom!

Istennek nagy látogatása vagyón, már Kató lányom könnyebben volna. Ez hétnek vége felé tágulván az hírek, vagy az jövő hétnek elein akartam indulnom: ma hirtelen betegedék meg Apafi Miklósné. Ha itt rekedek szegény elalélt feleségemmel, nem tudom mint leszek. másképen is sok fogyatkozásokkal lévén, Isten ő felsége akaratjának kell végbenmenni. Az viskiek felől mit írjon Fráter István uram, Ngodnak alázatosan elküldöttem; én nem tudom, hol járt az ő kglme levele, én kezemben ezen órában hozták. Isten Ngodat az én jó kglmes urammal, választott ifjú urunkkal, az kisebbik urammal ő ngával sok esztendeig szerencsésen éltesse. 4. November 1681.

Ngodnak alázatos

méltatlan szolgálja
Teleki Mihály np.

Külczim: Mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelemszszonynak ő ngának, nekem jó kglmes asszonyomnak adassék alázatosan.

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

LXI.

1681. OKT. 18—DECZ. 26.

Portai tárgyalások.

a)

1681. OKT. 18.

Maurocordatus levele a fejedelemhez.

Celsme princeps ac dne colendme.

Et si literae Cels. Vrae ad me transmissae summa
brevitate conscriptae sint, ex litteris tamen supremi Vesirii

κ / tuo

reditum ipsius agnovi; plane in hac aula pro magnitudine suscepti negotii amplissima actorum notitia optabatur, cum enim fundamentum expeditionis istius, Ungarorum fidelitas sit, atque juxta desideratam formam tum afflame, tum subsidiorum ipsorum ad expeditionem accommodatio, quid imprimis cum illis actum sit, quidve sperari possit per operam et studium Celdnis Tuae, id cognitum habere volunt moderatores istius potentissimi imperii; itaque cum hoc tam grave negotium per insinuationem et consilium Celdnis Tuae, quo par est, studio inceptum sit a fulgidissima porta, eiusque executio prudentiae pariter et diligentiae Tuae commissum sit, dignetur juxta propositum ab ipsa rei tenorem, continuationem ipsius proseguere et de rebus omnibus ad istius negotii integritatem pertinentibus tum serio curam adhibere, tum excelsum supremum vesirium informare atque instruere, ita enim, quae servitiis potentissimi imperii ab ipsa magnis laboribus impenditur opera, cum innotescat, in laudem atque meritum ipsius redundabit. Caeterum deus altus ipsam diu prosperam atque incolumem conservet. Datae Constantinopoli 1681. die 18. Octobris.

Celdnis tuae

ad officia paratissimus
Alexander Maurocordatus mp.

Kívül: Celsmo principi Transylvaniae, comiti Siculorum, ac dno partium regni Ungariae, dno dno Michael Apafi dno mihi colendissimo.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

Jegyzet. A nagyvezér levelét, mely hasonlóan okt. 18-án kelt, l. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 195. l.

b)

1681. nov. 18.

*Székelý László, Gyerőfi György és Mikó István portái köve-
teknek adott utasítás.*

(Megjelent Deák Farkas: A Bujdosók Levéltára 302. s k. II.)

c)

1681. nov. 18.

Apafi levele a nagyvezérhez.

Excellentissime domine supreme vezerii, domine mihi benignissime.

Literas Excellentiae Vestrae proxime ad me datas fidei obsequio et honore ab antiquo observatis recepi; continentii earundem fideliter perceptis, in quibus Excellentia Vestra se per me quasi molestatam concepisse perhibet, eo quod negotium Hungarorum, gratia et commissione potentissimi imperatoris Vestraeque Excellentiae favore susceptum cum ejusdem progressu et statu ulteriori breviter exposuerim, quo magis dolendum, vix quippiam obtingere mihi potuisset: quandoquidem a principio muneris mei, praetitulati potentissimi imperatoris gratia suscepti, Vestraeque Excellentiae favore condecorati vel umbram infidelitatis me sedulo praecavisse noverim, quin imo juxta facultatum mearum exigentias in quibuslibet negotiis mihi commissis, cum humili submissione promptum praebuerim atque paratum; in procurandis autem promovendisque Ungarorum negotiis juxta ejusdem imperatoriae majestatis et Excellentiae Vestrae commissiones quantum adhibuerim operae, vix a quopiam in dubium revocari posse putem; praesertim vero in praesenti expeditione ejusdem quanto cum vitae, fortunarum mearum jactura, rerumque susceptarum ex dei beneficio foelici successu desudarim, nemo negare potesse. Adfuit enim mihi gratia potentissimi imperatoris, Vestraeque Excellentiae favore negotium Ungarorum promovendi facultas omnimoda, adfuit etiam animi et corporis mei meorumque dexteritas et promptitudo eadem exequendi, nec defuit adversariorum quoque animus gratiam ante nominati potentissimi imperatoris amplectendi, qui me magno cum animi sui applausu expectantes acceptarunt, fortalitorum quorundam deditione, magnaeque provinciae circumjacentis potentissimi imperatoris protectioni deditione testibus; ego tamen, ut ab antiquo consuevi, longa cum eorum declaratione benignas Vestrae Excellentiae, minus autem potentissimae imperatoriae majestatis aures gravare duxi honestum, ne partium mearum formidini, partim vero fortunarum jacturae erectioris animi praebuisse videar argumenta: Eadem omnia, rerum aliorumque testimoniis commisi perhibenda. Fuit ut praetactum est, Beszermini et Calloviae expugnationo, aliorumque locorum

quorundam, et provinciae circumjacentis protectioni potentissimi imperatoris subactio, quorum omnium curam fidelem, juxta insignis nominis potentissimi imperatoris Athname tenores, ipsorumque postulationes, ex consensu illustrissimi domini Szerdarii, eisdem Ungaris committendum duxi; et ne insultibus insidiisque hostium tandem praepediantur, sed cum fidelitate jam contestata permanentes, clementi suae imperatoriae majestatis dispositioni subjaceant, succursu quoque confinium Turcicorum instructa reliqui, et nisi dispositionem meam neglexissent Ungari, succursumque praetactorum confinium forte contempsissent, praetacta fortalitia provinciaeque imperatoris potentissimi, fidei mea opera redacta et disposita inviolata perstitissent, persisterent etiam depraesenti. Ipsi ergo ungari super adversis eorum eventibus Excellentiae Vestrae reddant rationem, super quibus omnibus quanquam brevibus Vestram Excellentiam informaverim fidelitatis meae dexteritatem in eisdem quoque contestatam fidelibus aliorum testimoniis committendo; commissione tamen Vestrae Excellentiae id ipsum jubente quanto brevius clarius tamen fieri potuit, praesentibus demisse detegenda duxi. Dimidium facti, qui bene coepit, habet, optime probat observator apud nos. Rerum enim quarumlibet gerendarum foelix exordium dimidietatem foelicis ejusdem progressus obtinuisse reputatur: sed proh dolor, solita ungarorum utplurimum jurisdictioni domini Thökölyi subjacentium, tanto ipsorum exulantium intervallo exulta discordia, tempore conjunctionis nostrae cum illis factae, initium negotii mihi commissi adeo perturbavit, ut nisi adversi aliquid mihi forte imputari praevidissem, magnae alias fortunae me ipsum duxissem exponendum; sed gratia dei, fidelitateque meorum erectus, jacturam omnesque illorum inconvenientias spe complanationis eorum fretus, patienter pertuli. Hinc cum illustrissimo domino szerdario unanimes progredientes, negotium ungarorum susceptum in insignem potentissimi imperatoris memoriam fato secundatum complevimus et disposuimus modo et ordine praedecclaratis. Interim hostes non ita longe quidem a nobis profligatos obscuros tamen et dubios Tibiscum transcendisse, aliosque plurimos adventare, expertorum ungarorum domini Tökölyi alii familiarum provisionis, alii hostium persecutionis sub praetextu, alii vero rapinae causa invitis nobis, imo et ipso forte domino Theokölyio dispersi sunt, paucis cum eodem Theokölyio et Veselenio in castris remanentibus. Ex quo ungarorum discessu ne forte aliquid inconvenientiae vel

eorundem ad partes adversas¹⁾ contingat, ex consilio illustrissimi domini szerdarii, ipsiusque domini Tökölyi id ipsum postulantis ungaros dispersos congregandi, regendi, atque in fidelitate potentissimi imperatoris conservandi causa, Tybiscum transire non impedivi: qui tamen hactenus eosdem in unum cogere non potuisse literis significat, quanquam quempiam eorum fidem imperatoriae majestati oblatam violasse non referat, quin potius animum hostibus praetitulatae potentissimae imperatoriae majestatis persequendi perhibent, in quo eosdem perseveraturos ego quoque serio demandavi; fidelitatem meam erga potentissimum imperatorem et Vestram Excellentiam hoc quoque officio ingenue contestaturus. Tandem moventes castra Ecsedinum versus, spe freti eorundem etiam deditionis contestatae, ut nobis relatum est, discordia et dispersione ungarorum turcicorumque militum incommodis, rerum insuper mearum jacturis informati reformidaverunt, et se se hostiliter opposcentes magisque deditionem meditatores declararunt. Impares ergo et discordes, ut praemissum est Szathmarium versus castra protraximus: sed quid mihi interim accidit, infortunii, ecce! dum ego cum fidelibus potentissimi imperatoris super deditione urbis Szathmár per eorundem legatos contestata meditarer, irruerunt in me milites quidam Varadienses Janizari dicti, et nisi deus propitius mihi adfuisset, actum de me exstitisset: mox iidem Janizari ipsum et illustrissimum dominum Szerdarium hostiliter circumdatum, nisi confinium turcicorum officiales illis restitissent, vita eundem privatum reliquissent: his tamen fato aversis milites meos turmatim invadentes propulsarunt, quosdam ex eisdem interficientes ex quo nefando hoc casu qualem castra totumque negotium sortitum fuissent eventum, nisi ut praemissum est deus propitius nobis adfuisset, vestrae excellentiae committo dejudicandum; sed nec postea iidem Janizari exercitiis suis incommodis supersederunt, quin imo omnibus nostris conatibus et processibus apertissimo fuerunt impedimento. Contra enim insignis nominis potentissimi imperatoris Atlname tenores, incolas provinciae, potestati suae majestatis subjugatae ut plurimum captos abduxerunt; fortalitia una cum templis et aliis aedificiis igni comburenda tradiderunt, testibus Egriensium et aliis confinium Turcicis militibus. Haec quoque et alia ipsorum facinora fidelitatis meae sinceritate involuta tenui.(?)²⁾ Fidelitate interim

¹⁾ A másoló egy szót (valószínűleg ezt hogy : transgressio) kihagyott.

²⁾ Itt a másoló egy sort valószínűleg kihagyott.

praetactorum Szathmariensium contestata praedictas ob causas ut compertum habuimus frustrati; his sic agitatis spe horum etiam indignorum . . .¹⁾ decompositis una cum illustrissimo domino Szerdario quid ulterius facturi simus, dubitantes, placuit dominum Tökölyium accersendum super negotio tractaturi; sed nec ipse appulit nec milites suos nobis cooperaturos permisit; quibus, ac etiam inaedia, nec non pestilentia meorum denique hostium adventu, tributi insuper congerendi administrandique regni Transylvaniae defectu, ac aliis etiam quam plurimis propediti causis, illustrissimi domini Szerdarii ex consensu consultius duximus eundem cum militibus Turcicis ad suos, meos vero cum nostris paulatim e tergis hostium in confinia Transylvanica redire, quam milites utrinque defessos et exhaustos una cum munitionibus rerumque Transylvanicarum statibus insperatae exponere fortunae. Ex his itaque progressum negotiorum ungarorum, rerum insuper vitaeque jacturam, cum fide dignis redditus mei rationibus, facile Tuae Excellentiae prospicere candideque potentissimae imperatoriae majestati referre licebit. Sed quid dicam me rediisse, cum nec arma, nec fideles meos quieti suae restituerim, sed potiori ex parte in confiniis regni potentissimi imperatoris mihi commissis excubias agere disposuerim; hostes enim ejusdem potentissimi imperatoris non contenti irruptionibus et depopulationibus partium confinium Transylvaniae in absentia mea patratibus continuis excursionibus minisque et depopulationibus praetactorum confinium, hostilitatem suam continuo operantur. Quaerit insuper Excellentia Vestra, quid deinceps super negotio ungarorum mihi consultum sit? ne facultas potentissimi imperatoris, et favor Excellentiae Vestrae super eorundem cura mihi commissa vel umbram jacturae aliqua in parte patiatur; cum immortalis suae majestatis existimationis defectu mihi imputando. Proh dolor! fatalis haec quaestio quomodo per me sit interpretanda, non video, quicquid enim fidelitatis nostrae necessitudo ab initio suscepti muneris mei, proxime vero ratione commissionis potentissimi imperatoris, in negotiorum ungarorum expostulavit, cum vitae, fortunarum expensarumque mearum jactura, ut et felici eorum quoque progressu contestatus fecerim; sed si ipsorum praememorata tantoque disturbiorum intervallo exulta discordia (quorum in conservatione ab initio eorum exilio quantum sudaverim, quantumque expendierim, deum cum ipsorum testimoniis obtestor) dis-

¹⁾ Egy szónak üres hely van hagyva (talán: hominum).

ciplinæ et congruo regimini repugnet (super quorum præ-tacta discordia Vestram quoque Excellentiam non paucis informavi) et infoelicem sortiatur eventum, an mihi imputandum sit? Proxime quod negotium obtinet ipsorum, deum obtestor, universas facultates officiorum meorum juxta possibilitatis meae exigentiam promovendo et complauando fideliter præstiti, inposterum quoque meam erga potentissimæ imperatoriae majestatis, Vestraeque Excellentiae favorem ingenue observaturus dexteritatem, atque insuper ungares etiam in fidelitate potentissimæ imperatoriae majestatis debita conservare satagam; cognita tamen jam ipsorum discordia, pertensioneque ut plurimum tanti exilii, metuentum, ne alii dolosis verbis, alii placidis oblationibus, alii vero stratagematibus forte bellicis decipiantur, domentur, aut dispergantur, cum testibus literarum interceptarum tenoribus hostes ejusdem potentissimæ imperatoriae majestatis (ipso quoque Pontifice romanorum consilio opibusque in id intendente) undique unionem Gallorum aliarumque gentium communionem ac bella intensissima adversus ejusdem imperatoriam majestatem machinentur, quo pacto genus et cui futurus hungaricarum rerum eventus imputandus erit altissimæ excellentiæ vestrae committo censuræ. Ob hoc igitur etsi adverso conceperim animo, annuente etiam illustrissimo domino Szerdario, armisticium ineundum (servatis tamen ungarorum fidelitatis debitæ argumentis) domino Tökölyio intimavi; hibernationi ungarorum sine molestia confiniorum potentissimi imperatoris fienda consulturus, quo bene disposito utrinque componentur adversarii; atque interea si potentissimæ imperatoriae majestati Vestraeque Excellentiae visum fuerit, per placida media negotium eorundem componendum tractare licebit. Postremum idque durissimum Excellentiae Vestrae mandatum deputationem quartiriorum ungarorum in confiniis Transylvanicis commemorans inauditum mihi intonuit; etiamsi ei, in id ipsum exequendo perferendoque minime essemus impares. Cum tamen arma Transylvaniæ potiori ex parte in confiniis ejusdem ut præactum est excubias agant, alii vero tributo annuali congerendo operam navent, lumini quoque naturæ alienum videtur regno tantis involuto vicissitudinibus quospiam quartirio sublevare. Sed quod majus est, canones Transylvaniæ a potentissima imperatoria majestate roborati et hactenus observati, quomodo possent violationi exponi sine immortalis eiusdem majestatis memoriæ difficultate? Verum deum ipsum testem invoco, adeo exhausta tota Transylvania jacet, ut etiam si præactis aliisque grava-

minibus exolvatur, vix tamen tributo annuali in posterum persolvendo sufficiat. His ergo Excellentiae Vestrae candide expositis obnixè Excellentiam Vestram velim rogatam, ut iisdem perceptis et clementer acceptatis excusatum me magis, quam aggravandum habitum paterno suo uti consuevit favore amplecti, meaeque fidelitatis erga potentissimam imperatoriam majestatem, Vestraeque Excellentiae favorem observatae argumenta, una cum rerum, existimationisque mearum prospera securitate praementionatae potentissimae imperatoriae majestati recomendare dignetur, gratiam ejusdem cum favore Vestrae Excellentiae paternam conjunctam amplius etiam mihi regnoque Transylvaniae clementer elargiendo. Quartirium autem ungarorum in confiniis Transylvaniae deputandum atque disponendum benigne nobis avertat, ne aeternam Vestrae Excellentiae memoriam, canonum regni Transylvaniae a potentissima imperatoria majestate confirmatarum violationem, cum eversione totius Transylvaniae gementes, quin imò eandem universi regni Transylvaniae incolae in haeredes haeredum perpetuo cum gaudio praedicando recolendam relinquunt. Ego autem in his aliisque rerum mearum difficultatibus paternam Vestrae Excellentiae favorem amplectens, eidemque cum debita fidelitatis meae oblatione imitens maneo

ejusdem Excellentiae
Vestrae.

(Rosz másolat. M.-Vásárhelyen a gróf Teleki cs. ltárában.
Miss. No 108.)

d)

1681. nov. 20.

*Gyulai Tamásnak s Medgyesi Sámuelnek, a váradi busához
küldött követeknek adott utasítás.*

(Megjelent a Bujdosók Levéltárában 308. s köv. ll.)

e)

1681. decz. 6.

Székelv László jelentése a fejedelemszonnynak.

Alázatos szolgálatimat ajánlom Nagyságodnak mint kegyelmes asszonyomnak, kívánom, isten Nagyságodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Itt kegyelmes asszonyom, valóban nagy harag volt urunkra ő nagyságára az hamar való visszajövetelért s az várak visszavételéért, magánosan szemben levén az vezér velem, sok szemre való hányási voltak, melyeket urunknak ő nagyságának írt levelemben egészen letettem, megláthatja Nagyságod; mindazáltal istennek hála, megcsendesítettem elméjét, az kis urunk ő nagysága dolgához addig is hozzá sem akartak szólni. Mindazonáltal abban is már jó reménységet nyújtottak, csak hogy az császár ben nem levén, be sem jű. Egy két holnapok alatt mulatásunk lészen, az míg oda alá s feljárnak hozzája. Az mint Nagyságod parancsolta vala, hogy Csákit vigyem ki innét, mégis az útban mindenütt hirdette, hogy most felké(sé)rem őket; mihelt beérkeztünk, másnap mingyárt kiszökött innét, Havasalföldében ment. Nagyságtok gratiájára kimegyen, azmint Szankován monda, mert ő külte el. Paskóval egymástól külön szakadtak volt, az itt marad; valóban búsúl, mert az adósok üzik s tömlöczczel fenyegették. Bekizi (?) azt izente, kijün. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Nagyságodat. Datum ex Constantinopoli die 6. Decembris anno 1681.

Nagyságod alázatos híve és szolgája
Székely László mp.

Külczm: Az erdélyi méltóságos fejedelemasszonnak ő nagyságának, nekem kegyelmes asszonyomnak adassék.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

f)

1681. decz. 6.

Apafi követeinek Székely László, Győröfi György és Mikó Istvánnak jelentése a fejedelemhez.

(Megjelent a Török-Magyarokori Államokmánytár VI. k. 182. l.)

g)

1681. decz. 26.

Tanácsurak votuma a porta által támasztott nehézségek ügyében.

Mlgos fejedelem, kglmes urunk.

Ngod méltóságos levelét kglis urunk igen alázatosan vettük, mind az portán levő Ngod követ úr híveinek Ngod-

nak írt levelek parájával együtt. Az Ngod kegyelmes parancsolatja szerint kglis urunk tehetségünk szerint megfontolván azokat az portáról hozott írásokat, azokban oly scrupulosokat láttunk lenni, melyek mind Ngodnak, mind az szegény hazának jövődjéjé romlására czélozhatnak, melyre nézve azokra ország híre és akaratja nélkül, az mi vékony itéletünk szerint, Ngod hozzá nem szólhat.

1. Mert az Maurocordatus intimatiója szerint, melyet az követ uraknak tett, hogy Ngod az fővezérnek írjon egy szép levelet, melyben micsoda ratióval mentse Ngod az vezér előtt magát az táborból való hazajövetel dolgából, annál Ngod fundamentomosb ratiókkal mentette magát az fővezérnek maga embere által küldött Ngod levelében, mind az követ uraknak írott Ngod instructiójában (melyet Balás-házi uram vitt be): hogy pedig Ngod az ő tanácsa szerint arra igérje magát, hogy ez jövő esztendőnt adván isten Ngodnak érne, mind az császárnak, mind az vezérnek Ngod megmutatja, hogy ebben az esztendőben lett hadakozásbeli fogvatkozásokat Ngod mind kipótolja, ez kglis uram lehetlen ígret volna Ngodtól, holott az jó szerencseadás isten áldása, s egyedül csak ő felsége titkában áll; azonban az török jövődjére való készületit az német is megértvén, derekasabban készül az defensához (s kitől isten ő felsége szent fiáért Ngodat oltalmazza, Ngodot is valami oly nyavalya találhatja), s az erdélyi erő is teljességgel extenuálódott, exhauriálódott értékítől, melyekre nézve Ngodnak jövődjében ilyen progressusa sem lehetne, mint ez idén volt, s ha Ngod most leveliben olyan nagy dologra kötelezné magát, s azt végben nem vihetvén, Ngodhoz abban az causában az porta mint viselhetné azután magát, az idő akkor mutatná meg.

2. Az generalis választásáról az holott azt írják, hogy az magyarok közönségesen válaszszaanak generalist magoknak akárkit, s az porta confirmálja (addálván ezen particulát hozzá), nem úgy, hogy jövődjében fejedelem legyen, hanem mint generalis csak.

3. Ez is nagy gondolkodásra való materia kglis urunk, mert Boescai fejedelmet is elsőbben az német ellen csak generalisnak választották volt, subsequálta, hogy nemsókára magyarországi fejedelemnek koronázta meg a vezér az Rákos mezején, s az után erdélyi fejedelemmé lett.

4. Az ifjú urunk ő nga confirmatióját is hogy ennyire halogatja, az alatt is, kglis urunk, feketik ravasz praktikája.

5. Az hol írják az követ urak, hogy Ngodnak hat hét esztendővel ezelőtt portára írt levelét, az melyben holmi sollicitatiói voltak Ngodnak, ő kglmek szemekre hánták: ez kglmes urunk jövődöre is ehez gondolkodásra való példát ad Ngodnak, hogy most is ha Ngod méltóságos leveliben valamit találha az portának ígüri jövődöre, hasonlókép-pen reá emlékeztetnék Ngodat; egyébként ha mit ez elmúlt előtti esztendőkben Ngod sollicitált az portán levelei által, Ngod az szerint írhatott, az mint Ngodat akkor az magyar-országiak biztatták, akkor az magyarok is disgustatusabbak levén, mivel se liberum religionis excercitium nem ígértetett volt nekik, se palatinus nem tétetett volt köztök, de most mind liberum religionis excercitium ígértetik nekik, mind magyar palatinus tétetett.

Ezekén kívül is kglk urunk lévén oly fontos materiák azon írásában az követ uraknak, az melyre csak valami részibe is választ tenni Ngodnak az tanácsnak öszvegyülése nélkül nem lehet, Ngod kegyelmessége járulván, minthogy az követ urak is azt írják levelekben: Ngod Ebesfalvára convocáltassa az tanácsi rendet, isten Ngodat felhozván, hogy az egész tanács determinatiójából legyen, mi rendet kellessék Ngodnak ezekben az dolgokban követni, addig pedig Ngod postán az követ urakat tudósítsa, hogy Ngod az ő kglmek írása szerint menten az innepek után az tanácsot convocáltatja, s minden késedelem nélkül választ teszen Ngod ő kglmek az dolgokra, elébb az innepek jelen-volta nem engedvén Ngodnak az tanácsnak öszvehívását.

Addig pedig míg ő kglmek újabban való Ngod írását nem veszik, akármi dologból is Ngod és a tanács híre nélkül semmi ígüretre ő kglmek senkinek is semmi okból ne menjenek, és ő kglmek az portáról Ngod híre nélkül ki ne induljanak, míg újabban Ngod az ő kglmek kiindulásáról nem parancsol ő kglmeknek.

Ezek után istennek ő felségének bő áldása maradjon Nagyságodon méltóságos házával együtt. Ex Keresd, 1681. 26. Decembris.

Ngodnak

méltatlan alázatos szolgálai

igaz hívei

Bethlen Gergely mp.

Bethlen Elek mp.

(Eredeti. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

Jegyzet. Barcsay Mihály votumát ugyanez ügyben l. Török-Magyarokori Államokmánytár VI. 197. l.

h)

1682. j a n. 14.

Székely László portai követ jelentése a fejedelemasszonyhoz.

(Megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 199. 1.)

i)

1682. febr. 2.

Székely László portai követ jelentése a fejedelemasszonynak.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Ngodnak, mint kgl's asszonyomnak; kívánom, isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa.

Miben legyenek itt az dolgok kgl's asszonyom, urunknak ő ngának az mely levelet írtunk, abból megláthatja Ngod, mivel urunknak ő ngának egészen megírtuk az dolgokat. Istennek hála, itt az dolgok lecsendesedtek urunk ő nga iránt, hanem az kis urunk ő nga confirmatiója forog fenn, melyet is kgl's asszonyom feles költség nélkül bizony véghez nem vihetünk különben, csak fizethessünk, ezek készek az confirmatióra; hanem Ngtok igen postán tudósítson, mitevők legyünk, mert tartok attúl, ha az császár bejű hirtelen, csak reá szorítanak bennünket, az ország részéről való követ uraim penig, az mint írtam Ngodnak, csak azért mondják, hogy nekik nincs instructiójokban, hogy az ország részéről semmit is (*így!*) ígérjenek, noha én hiszem, hogy az ország is megsegíti Ngtokat ebben. Az mely egymásokat innét visznek, elfelejtettem volt Ngodnak megírni: bár ne igen egyék Ngtok afélét, mert itt mirigyben halnak régen. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Ngodat. Datum ex Constantinopoli die 2. Februarii anno 1682.

Ngod

alázatos szolgálja
Székely László mp.

P. S. Azelőtt is írtam vala Ngodnak, az mely egymásokat vásároltatott volt Ngod ide, Szeghalmi uramtúl megküldte volt ugyan Ngod egészen az árárt, de száz talérát nem adta meg, melyet az török valóban solicitál, hanem Ngod parancsoljon felőle, hozzák meg, mert ez Ngodnak tekintetiért várta eddig is.

Kívül: Az erdélyi mlgos fejedelemasszonynak ő ngának, nekem kglmes asszonyomnak adassék.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

k)

1682. febr. 3.

Gyerőfi György portai követ febr. 3-iki jelentése.

Mlgos fejedelemasszony, nekem jó kglmes asszonyom.

Az Ngod méltóságos parancsolatját elvöttem, mit parancsoljon, értem. Ngod megnyugodjék benne, ha lehetne, véremmel is igyekezném Ngodnak szolgálni, nemhogy elmulatnám innét való dolgairól tudósítani, ha olyat vettem volna eszemben, mivel mindeneket, kik bementek az fővezér eleiben, én fordítottam deákra. Az hadakozás dolgáról eléggé tudósítottam Ngodat, azt bizon el nem kerülhetjük, úgy látom, mert azt az porta föltette. Az mi az ifjú urunk confirmációját illeti, tegnap audientiák lévén az fővezér tihájánál az ő nga nekünk küldött választételét praesentáltok neki; ígerte Ngodhoz jóakarátját mindenben, mikor az ifjú urunk dolgát előhoztuk volna, azt felelé vala, kik ehhez az fényes portához folyamodtak, ha dolgok valamiben haladott is, de senkit szomorú válaszsza el nem eresztett. Ugyan tegnap estve behivatván az kapitihát Cordatust, (?) azt izente, hogy Ngodtól mennyire volna parancsolatuunk, hogy az ígérthben mehetnének, azt tudatja az vezér tihája: mi megizen-tük, hogy az mi tefterünkben huszonötezer tallér vagyon felírva, többet Rákóczi György is nem adott, noha sokkal nagyobb volt az ország. Bizon kegyelmes asszonyom igen kívántatnék. Ngod tudósítana, mennyire melhetnénk el az ígérthben, mert ezek igen pénzszerető emberek, az muszkákkal való békességeket is már elérvén, igen felfuvalkodtak. Hogy félben hadjuk csak az ígérthért az ifjú urunk dolgát, mind Ngodnak, mind az szegény hazának veszedelmes, mert az szabad választásunkot egészen elrontjuk, mindazonáltal hagyom az Ngod böles itéletire, úgy legyen, mint akarja. Azt is megmondottuk, reánk ő nga sem az nemes ország nem vethet, semmi kedvek az hadakozásra nincsen. Az ország népe is, hogy adózzon is, hadakozzék is, lehetetlen. Erre ugyan nem felelt a tiha, de bizon, ha az német be nem küld követet és meg nem békéllik, az elmenetel meg nem más-lódik. Ha az fővezérrel szemben való létünk megleszen, ott

is el nem mulatjuk, hogy ne supplicáljuk, hogy ne terhelje az szegény hazát az hadban való menetellel. Turzai urammal az Ngod parancsolatját visszaküldöm, az dolgok is addig jobb progressusban vétetődnek. Az császár is azt mondják bizonyynyal, hogy 16. Februarii beérkezik, addig azmint értem szemben velünk az fővezér is nem fog lenni. Adja isten, levelem Ngodat találja kívánt egészségben.

Constantinopoli 3. Februarii 1682.

Ngodnak

alázatos híve, szolgája
Gerőffy György mp.

Ngodnak szóló levelemet már elvégeztem vala, hogy felhivata az fővezér tihája, tudakozván tőlünk, mit adnak az ifjú uram ő nga confirmatiójáért, megmondók, hogy mint régen szokás vala, 25 ezer tallért, csak megkaczagá magát és mondá, talán játszunk vele, hogy olyan dologért, mint az erdélyi fejedelemség, annyit kell igérnünk, holott nálók is fel volna írva, mit adtanak az Rákócziak magok fejedelemségiért. Isten kegyelméből, ha adhatnak kglmes asszonyom, egyben menne, de bizon feles summában leszen; ha félben hagyjuk is, igen káros, mert kicsin szabadsága is szegény hazánkuak elvesz, más idegen nemzeteknek is példabeszédi leszünk. Azt igen forgatja, hogy az Ngod méltóságos háza most ez alkalmatossággal örökösíttetik meg az erdéli fejedelemségnek birásában: pénz helyében kglmes asszonyom csak iszen az országot megtartsa, leszen pénz.

Külczim: Az erdéli méltóságos fejedelemasszonynak ő ngának, nekem jó kglmes asszonyomnak ő ngának adassék.

(Az Akadémia birtokában levő eredetiről.)

LXII.

1682. jan. 10.

A tanácsurak Theökölynek, némely követelései ügyében.

Ilme dne comes, dne nobis benevole.

Fráter István urammak írott Kgd levelét kglis urunk ő nga közölvén velünk, abban való némely terminusin, s annál inkább Máramaros vármegye s abban a mi kglis urunk országunk törvénye szerint apprehendált jószágira való fenyegetézésin nem kevésbé csudálkoztunk. Akarók azért Kgdet atyafiságosan admoneálunk, accommodálja úgy az alatta valókat s magát is, legkisebb kárt a mi kglis urunk biro-

dalmabeliek semmi szín és praetextus alatt embereitől ne szenvedjenek. Tudván Kgd, ez hazának az féléről írott szoros articulust és törvényt, cselekedjék mindenekben kgl's urunkhoz s ez hazához való kötelessége szerint. Egyébaránt, ha Kgdet is mi kár s búsulás követi, magának tulajdonítsa. Eandem de reliquo bene valere desideramus. Balásfalván 10. Januarii 1682.

Ilmae Dnis Vrae

ad officia parati:

Paulus Haller mp.

Franciscus Rédei mp.

Michael Teleki mp.

Gregorius Bethlen mp.

Joannes Nemes mp.

Clemens Mikes mp.

Alexius Bethlen mp.

Barcsai Mihály mp.

(A Nemzeti Múzeum könyvtárában őrzött egykorú másolatról.)

LXIII.

1682. jan. 17.

Meghívó a febr. 17-iki országgyűlésre.

Michael Apafi dei gratia princeps Transilvaniae partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Spectabiles, magnifici, generosi, egregii, nobiles nobis dilecti salutem et gratiam nostram. Az nemes ország arról írott articulusi s végzési szerint az esztendőnkint való országos gyűléseket ki akarván szolgáltatnunk. És mivel az nemes ország adajának idejekorán való administratiójában függ az hazának békességes megmaradása, abban levő sok fogyatkozásoknak helyben állításáért tetszett Kglmeteknek böcsületes tanácsúr híveink ő kglmek megegyezésekből generalis országgyűlését promulgáltatnunk, tudván azt, hogy azonkívül is nemsokára érkeznek olyan materiák, melyek Kglmetek együttlétét és consultatiójokat kívánják. Kglmeteknek azért igen serio és kglmesen parancsoljuk, pro die 17. mensis proxime affuturi Februarii Fogarasi városunkban böcsületes követjek által legyen jelen. Ezen alkalmatossággal az dietákon agítani szokott causák is elővételnek és az régi jó szokás és rendtartás szerint folyások lészen. Secus sub poena in generali decreto et articulis regni expressa non facturi. Datum in castro nostro Ebesfalviense die 17. Januarii 1682.

M. Apafi mp.

Az 1682. febr. 3-iki udvarhelyi gyűlés végzése az okmányon: Főtiszt uraimék mellé választottuk követekül: Ugron Ferencz, Ferenczy György, Kovács Zsigmond és Zolya István uraimék. Ő kglmek költségére vetettünk minden szabadsággal élő személyen exigáltatni kilencz-kilencz pénzt, melyet Gálfi György uram percipialjon.

Instructio dnorum legatorum: Ez haza megmaradását célzó dolgokban ő kglmek az statusokkal egyetértvén, tehetségek szerint munkálkodjanak; semmi nagyobb súlyt, adózást az székre ne hozzanak, sőt az melyben vagyunk, azt is ha lehet mitigálják.

Vagyon ilyen megbántódásunk is, hogy tőlünk ellopott marháinkat az szomszéd százság határin, kiváltképpen Szász-Kézdiu megnyúzva találtatik, az articulus szerint nem akarják menteni városokat, falujokat, fizetni sem akarnak, hanem igazítuak arra, hogy oláhok vannak köztök, s mentsék azok magokat. Kivánnók, hogy ők is az országnak arról írott articulusához tartsák magokat.

Külczim: Spectabilibus gener. egr. stb. a rendes Udvarhelyszékhez.

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXIV.

1682. febr. 17.—m á r c z. 14.

A fogarasi országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1682. febr. 17.

A törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis, quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 17. mensis Februarii anni praesentis 1682. in oppidum nostrum Fogaras ex edicto nostro celebratis, congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quosdam infra-

scriptos articulos in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusos. Supplices nobis humilime, ut nos omnes et singulos eos articulos, omniaque et singula in eisdem contenta ratos, gratos et accepta habentes, nostrumque consensum illis praeberes, autoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignemur. Quorum quidem articulorum tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 17. mensis Februarii anni praesentis 1682. in oppidum nostrum Fogaras ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Az adóról.

Az Ngod méltóságos propositóinak rendiben kegyelmesen Ngod emlékeztet bennünket arról, hogy édes hazánk virágzó békességének és békességes megmaradásunknak is boldog jele külsőképen az fényes porta kedvekeresése volna, mely kiváltképen az esztendőnként tartozó adónknak az ő idejében való bészolgáltatásában állana: intvén Ngod kegyelmesen bennünket, viselnénk szorgalmatos gondot rólla. Mi is azért egész országúl, három nemzetül az Ngod kegyelmes intését előttünk viselvén, az Ngod kegyelmes tetszéséből az jelenvaló 1682. esztendőre mind kapuszám után, mind penig egyéb mindenféle adózó helyekre és személyekre annyi számú adót vetettünk, az mennyit az elmult 1681. esztendőben vetettünk volt, administratiojának is terminusát helybenhagyván.

Art. II.

Az adóperceptorokról való számvétel és adóbéli difficultások eligazításáról.

Nem kevés fogyatkozásunkkal tapasztaljuk kegyelmes urunk, hogy az adó felvetését gyakrabban megfáradt és meg is unatkozott elmével szoktuk viselni. Végeztük azért az Ngod kegyelmes consensussából, hogy ennek utánna az mely gyűléseken az adó felvettetik, az Ngod méltóságos

regalisiban emlékezet lévén az adó felvetéséről, mind az fő- s mind pedig az partialis perceptorok, nem várván egyéb arról való parancsolatot, jó idején ratiójokkal és azok mellé kívántató hiteles partiale regestumokkal az gyűléseknek helyén compareáljanak sub poena articulari floren. 200 faciente és ahhoz értő becsületes atyáinkfiat mindenik natióból választván ez gyűlésnek elein, vegyenek számot az adóról és minden ahhoz tartozható difficultásokat szorgalmasan felcirkálván, jó karban hozni munkálódjanak. Az elmúlt siralmas esztendőkből fenmaradt adósságbéli gravaminákat is hiteles regestumban vévén, és ha mi derék dolog fenmarad, reportálják az ország eleiben s ugyanakkor az adó felvetetvén, vétetődjenek jó igazításban, ide értetvén az végbeli dolgok igazítása is, ne haladjanak ily derék dolgok az gyűlésekben utoljára.

Art. III.

Egyházi nemesek relictái adózásokról.

Sok szegény igye-fogyott egyházhelyi decedált nemes emberek relictáinak keserves panaszzsoknak kívánván Kegmes urunk kedvezniük, Ngod kegyelmes tetszése is járulván, végeztük, hogy a modo in posterum ha mely egyházhelyi nemes ember meghal, annak özvegye, míg özvegyel és semmi marhája nincsen s nem is szántat, vettet, articularis adózásra ne kényszeríttessék. Ha marhája vagyon is pedig az olyan özvegynek, de fele adóval, mennyit más egyházhelyi nemes ember contribuál, articulariter érje meg, többel ne terheltessék.

Art. IV.

Adóhoz való difficultások dilatiója.

Az pusztá fundusok felcirkálása és görögök s egyéb kereskedő rendek adózásinak jó karban való állíttatásához kívántató requisitumok elkészíttetésében Kegmes urunk az időnek sok ellenkezési miatt némelyek megfogyatkozván, az Ngod kegyelmes tetszése is accedálván, halasztottuk ez közelebb következendő országos gyűlésünkre, hogy akkorra az kiket illet, jól hozzá készülvén, egész informatióval compareáljanak és hozattassanak jó karban tovább való haladéknélkül.

Art. V.

Az adóinspectori generalis perceptorok és perceptiónak helyéről.

Megnyugodt elmével lévén Kegmes urunk Bethlen Elek és Székely László atyáinkfiai hazafiuságokban, ez esztendőben is, Nsgodk egyelmes consensusa is accedálván, az ország adójára való inspectorasgot ő kegyelmekre bíztuk, generalis perceptornak pedig Ügron Ferencz atyáinkfiát rendeltük; Segesvár városát rendelvén az perceptiónak helyének úgy, hogy megírt helybéli atyáinkfiai ő kegyelmek illendő szállást rendelvén, az eddig hasonló dologról írott articulusink szerint gazdálkodással és egyéb kívántató assistentiával is legyenek megírt atyáinkfiának.

Art. VI.

Pruesidiariusok posztójkáról való provisio.

Az végbeli praesidiariusok ruházatjokbéli fogyatkozások iránt is Kegmes urunk kívánván succurrálnunk, Nsgodk kegyelmességéből kapu szám után rendeltünk ötven-ötven pénzt contribuálni és ad diem 2. Maii mensis adventantis generalis perceptor atyáinkfia kezéhez administrálni; az alatt pedig szebeni polgármester és brassai bíró atyáinkfiai késztesse nek száz és három vég posztót azon szükségre az 1679. esztendőbéli 19-dik articulus szerint, mely posztót megírt perceptor atyáinkfia Nsgod méltóságos udvarában szolgáltatván, az Nsgod kegyelmes dispositiója szerint fordíttassék az megírt szükségre; azon praesidiariusok tiszteinek is pedig hogy posztóbéli fizetések megadattassék, az kiknek eddig is járt, Szegedi Györgynél lévő ötszáz forint restantiát azon szükségre deputáltak ugyan megírt generalis perceptor atyáinkfia által.

Art. VII.

Az adó megindítását akadályoztatókról.

Noha ez előtt is articulariter concludáltunk Kegmes urunk, minémű poenában incurraljanak az perceptorok, kik miatt az adónak megindítása akadályoztatik, mindazáltal nem irtóztván némely perceptorok attól, Nsgod kegyelmes tetszéséből végeztük, ha kik olyanok comperiáltatnak, kiknek késedelmezések miatt, követ atyáinkfiainak Brassóban való várakozásokra nézve az ott való expensának is, az adó-

nak fogyatozására nevedetni kellek, tehát követ atyánkfiától testimoniumot vevén róla ezen brassai atyánkfiái, vigore praesentis articuli az idő után való expensájokat hitelesen computálván, exequáltassék az adó megindítását akadályoztató perceptorokon, juxta eorundem defectus proportionem.

Art. VIII.

Gratuitus laborról.

Fogyatozással tapasztalván Kegmes urunk az ország végházai succursussára lött articularis dispositionkat, Nsgod kegyelmes tetszéséből meghatároztuk ekképpen, hogy tudniillik a mely portiók és possessiók ab anno 1657. Görgénytől, Szamos-Ujvártól és Dévától is eladattak, azon jószágok possessori iuxta articulum 10. anni 1680. az gratuitus labort azon végházak succursussára tartozzanak praestáltatni modo et sub poena ibidem declaratis. Azon helybéli tisztek is penig termino competenti sollicitálni sub poena eadem kötelesek legyenek. Fogaras s Kővár régi ususokban maradván.

Art. IX.

Máramarosban técsi és szaploneczai, szamos-újvári, kővári és borgói határokbéli controversiák igazításáról.

Az időnek sok ellenkezési miatt haladván Kegmes urunk az máramarosi, técsi és szaploneczai, item kővári, szamos-újvári és két rész borgóiak határokbéli controversiájok eligazítása, Nsgod kegyelmes consensusa is accedálván végeztük, hogy Teleki Mihály, Bethlen Gergely, Mikes Kelemen, Bethlen Elek, Gyulafi László, Matskási Boldizsár, Toldalagi János, Daczó János, Rédei István, Toroczka István és Kollatovich György, ezeken kívül penig Beszterczérül Imre Márton és Segesvárról Kádár György atyánkfiait ¹⁾ úgy, hogy ők kegyelmek competenti termino ad facies locorum controversorum kimenvén, vegyék istenes igazításban végképpen.

Art. X.

Komissariusokról közönségesen.

Egynéhány rendbéli articulusunk continentiaí szerint Kegmes urunk commissarius atyánkfiái nem procedálhatván külömb-külobb akadályokra nézve, Nsgod kegyelmes con-

¹⁾ Kimaradt egy szó: »deputáltnk«.

sensussából az 1681. esztendőbéli harmadik articulusban megírt határok controversiája azon articulusban specificált mód szerint való eligazítására rendeltük Bethlen Elek, Daczó János, Gyulafi László, Bethlen Pál, Alvinczi Péter, Bálintith Zsigmond, segesvári királybíró, szőkefalvi Sárosi János és Henter András atyánkfiai, az 1679-ben írott 12-dik articulusban specificált controversiának penig végső eligazítására ugyanott declarált atyánkfiai számokat Alvinczi Péter, Alsó János és Henter András atyánkfiai személyekkel szaporítottuk. Ezeknek felette az 1680. esztendőbéli II-dik articulusban feltölt mártontelki és baromlaki, sőt ezeken kívül is ha mely határokbéli controversiák eligazítására ennekelőtte articulariter rendeltetett commissariusok nem procedálhattanak, mind azokat vigore praesentis articuli authoritáljuk, hogy compententi termino kimenvén azon controversiákat igazítsák el istenesen végképpen; ha kik pedig azon dolgokra denominált commissarius atyánkfiai közül medio tempore decedálnának, vagy különben is bizonyos akadályi miatt el nem mehetnének, Nsgod más alkalmas atyánkfiai rendelni méltóztassék és az controversiában forgó dolgok igazítása el ne muljék.

Art. XI.

Commissariusokat turbálóról.

Nem kicsiny praejudiciumára tapasztaljuk lenni Kegmes urunk végezésünknek és commissarius atyánkfiaiinak is, hogy az lakosok ellenkezésekkel azféléről írott articulusunk effectumokban akadályoztatnak, végeztük azért Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván, hogy a modo in posterum senki articulariter denominált commissarius atyánkfiai ő kegyelmek ellen ne támadjon, vagy fegyveres erőszakkal ne resistáljon, sub poena pacis patriae perturbationum hactenus observata. Paraszt ember pedig ha affélében comperiáltatik eo facto in loco delicti in exemplum aliorum megöletessék. Az pálosiak pedig az magok és kőhalmiak és kaczaik között controversiában forgott határban a commissariusok által erigáltatott, de azután másoktól elhánnyatott halmokat azon helyeken újabban erigálni a kőhalmiaknak megengedtetik fejeármegyei főbíró Boër Ferencz és viceispán atyánkfiai jelenlétekben. Ez után penig magok és az pálosiak is tartsák magokat az commissariusok ellen támadóról írott articulusunkhoz.

Art. XII.

Az fiscalis jószágokról való productiókról.

Levén Kegmes urunk édes eleinkről reánk is szállott articulusink rendiben rendes és szép constitutióink az fiscalis jószágok collatiója és redemptiója felől: ez után is hogy azon articulusink megtartassanak és azok ellen senki meg ne bántassék, sőt donatiójának continentiája és eddig usuált ország törvénye szerint igazságában kiki közülünk megtartassék. Nsgod kegyelmes consensussából communi voto végeztük.

Art. XIII.

A császár pinzérül.

Intetünk Kegmes urunk az Nsgod méltóságos propositióinak rendiben az pénznek ez hazában tapasztalt szükséges orvoslásáról is, melyet mi is egész országúl három nemzetül érezvén, Nsgod kegyelmességéből végeztük, hogy az császár képére vert igaz kamarán és ligában költ pénz ez hazában is folyjon közönségesen, ebből pedig, hogy káros involutio ne származhassék, senki ez hazában pénzverésben, példázó vas metszésben, hamis kamarán költ s igaz ligán kívül lévő pénzzel való kereskedésben ne tapasztaltassék, minden ember eltávoztassa sub poena notae infidelitatis. És ha kik effélében tapasztaltatnának, senki az olyannak pártfogója, oltalmazója ne legyen, annál inkább gratiát ne sollicitáljon s ne impetráljon sub poena anathematis. De ha efféle személy gratiával oltalmazná is magát, erőtlen s haszontalan legyen, ha kik pedig efféle pénzzel élni s annál inkább kereskedni tapasztaltatnának, nem obstálván az effélékről írott articulusok, megfogattatván, fiscalis praefectus atyánkfia dispositiója alá vitetessenek és jure prosecuáltatván, ha comperiáltatik vétkek és három forintnál több pénz találtatik kezeknél, de facto megölettessenek; sőt ha kikhez csak suspitio is járulhat, efféle casusban megfogattatván, hiteles mentséggel igazítsák magokat, nem igazíthatván pedig, halállal büntetődjenek, lévén effélékre minden helyekbeli tiszteknek sub amissione honoris et officiorum szorgalmatos vigyázások.

Art. XIV.

Dési quártyelyozó katonák füvelő helyéről.

Az Désen quártyelyozó katonák füvelő helyeknek és lovok tartásának is limitatiójáról Kegmes urunk az Nsgod

kegyelmes consensussából végeztük, hogy Belső-Szóltnak vármegyei főtiszt és főkapitány atyámfiai oda kimenvén, tegyenek illendő rendelést fűvelő helyekről, lovak számát is kapitány atyámfia hozza jó karban, ne terheltessenek a dési lakosok az miben lehet rendkívül, azok is fegyverrel szolgáló rendek lévén.

Art. XV.

Az katonák ellen való inquisitio és eddig való excessusok orvosoltatásokról.

Hogy Nsgod az külömb-külfömb excessusokban tapasztaltatott katonáknak, és az után is per inquisitionem ha kiknek excessusi világosságra jönnek, érdemes büntetésekben kegyelmességét ígéri. Nsgodnak alázatosan megszolgáljuk. Mi is azért, a Nsgod kegyelmessége is accedálván, az olyan exorbitáló katonák ellen való inquisitóra rendeltük minden vármegyék és székekbeli főtiszt atyámfiai depositiójok által az minor cancellarián lévő deákokat, kik az relatoriákat ítlőmester atyámfiaiának, ő kegyelmek pedig az országnak reportálják.

Art. XVI.

Az katonák passusok és gazdálkodások rendiről.

Az exorbitáló katonáknak sok excessusi és affélék ellen való sok panaszok iránt Nsgod fejedelmi kegyelmességéből végeztük, hogy ennekutána ketten, hárman, annál inkább csoportonként sem zászlóstúl, Nsgod vagy fő- s vicekapitányjok főhadnagyok levelei nélkül a katonák ne járjanak és ha kik olyanok tapasztaltatnának az faluban, ha vélek bírnak, megfogják és küldjék Nsgod méltóságos udvarában, ha nem bírnak pedig vélek, neveknek végére menvén, Nsgodat tudósítsák felölök és érdemesen megbüntettessenek; az Nsgod vagy említett tiszt atyámfiai levelek is pedig ha mikor s kiknél léssen, az olyanoknak is semmivel egyébbel szénán s kenyezen kívül gazdálkodni pénz nélkül sohult ne tartozzanak, és ha kik közülök az ellen impingálnálnának vagy különben is valami excessusokat cselekednének, megfogattassanak és Nsgod méltóságos udvarában vitettetvén, kemény büntetéseket elvegyék, Nsgod kegyelmességéből végeztük, ide értvén azok is, ha kik az Nsgod specialis parancsolatja nélkül szűnes praetextusok alatt lovakot quartélyban tartanak.

Art. XVII.

Quartélyozókról.

Találtatnak Kegmes urunk, sokak olyanok is, kik vagy Ngod szolgálai, vagy penig más úri és főrendű Ngod hívei, nevezeti alatt quartélyoznak, hódoltatnak és élődnek és egyéb excessusokat is cselekesznek szerte szélyel az hazában: az ilyenek ellen is Ngod kegyelmes consensussából végeztük, hogy ha kiknek ily csalárd járások s quartélyozások comperiáltatnak, indifferenter megfogattassanak és ha Ngod fizetett katonái vagy szolgálai lesznek, az Ngod méltóságos udvarában, ha penig más akármilyen rendbéli emberek lesznek, azon vármegyének vagy széeknek főtisztei eleiben, melyben megfogattatnak, vitettetvén, büntetessenek méltó érdemek szerint. Hogy pedig ez casusban is az következő alkalmatlanságok eltávoztassanak, mind az Ngod, mind pedig egyéb úri és fő rendek szolgálai is hiteles levelekkel járjanak és nem különben.

Art. XVIII.

Criminalis casusokban ha kik tapasztaltatnak, mint büntetessenek.

Vadnak ugyan Kegmes urunk az criminalis casusokról külömb külömb articulusink, mindazáltal mégis sokaknak afféle cselekedetek büntetés nélkül halad és el is múlik. Hogy azért az olyan casusok miatt is istennek haragja rajtunk ne terjedjen, Ngod kegyelmességéből végeztük, ennek utánna akár Ngod fizetett hadai s szolgálai közzül, akár pedig más akármely rendbéli emberek találtassanak criminalis casusban, ha in loco delicti megfogattathatnak, iuxta contenta decreti azon helyeknek lakosi procedálván ellenek, exequáltattassák is; ha meg nem fogattathatik pedig, úgy is az affélék ellen írott processus szerint prosequáltassanak és executióban is vétessék dolgok, a kik által illik, haladék és kedvezés nélkül.

Art. XIX.

Somlyó vára építtetése és az ott való proventus felől.

Hogy Ngod Somlyó vára építtetése felől az arról oda való főtiszt atyánkfia instructiójára relegál és ez iránt minden oda való possessoroknak, iuxta quantitatem portionum

possessionarium (*így!*) egyenlő magok alkalmaztatását parancsolja, minthogy a ki jószágot bir, annak terhére is supportálni is illendő, Ngodnak alázatosan megiszolgáljuk. Mi is communi voto Ngod kegyelmességéből végeztük, és hogy senkinek jószága ez iránt protectióval ne eximáltassék, concludáltuk. Ha kik eddig eximáltatták volna is jószágokat, annihiláltassanak.

Art. XX.

Krasznavármegyében vicetisztek rendelése megengedtetik.

Az dolog és más nemes vármegyék szép rendtartási is azt kívánván Kegmes urunk, hogy az hol főtiszték szoktak lenni, vicetisztek is lehessenek. ez okáért hogy Krasznavármegyében is főispán atyánkfia mellé vicetisztek is rendeltessenek azon vármegyének consensussából. Ngod kegyelmességéből végeztük.

Art. XXI.

Háromszéki, csiki, gyergyai és kászoni a szomszéd oláh országoktól való difficultások orvosoltatása.

Régtől fogván fenforgó és az havasalföldi s moldovai szomszédok miatt károson terjedő, háromszéki, csiki, gyergyai és kászoni sok megbántódásoknak s kárvallásoknak orvosoltatása felől Ngod kegyelmességéből Havasalföldében Székely László, Moldovában pedig Daczó János atyánkfiait rendeltük, az megbántódott atyafiak közül némelyeket más bizonyos személyekkel együtt adjungálván ő kegyelmek mellé, instálván Ngodnak alázatosan a mennyiben lehet, megirt atyánkfiait a megírott sok megbántódásinknak orvoslására minél hamarébb expedálni méltóztassék, Daczó János atyánkfiait pedig de facto.

Art. XXII.

Az hidakról közönségesen.

Vadnak ugyan Kglmes urunk az hidak erigálttatásáról és tartásokról is bizonyos articulunk, de mégis azok iránt terjedő panaszok és károk is nem szűnnek: végeztük annak okáért Nsgod kegyelmes consensussából közönségesen, hogy az arról 1680. esztendőben írott 8-dik articulus szerint Szederjes és Szászkezd között elfolyó patakon híd erigáltassék s tartassék. Hasonlóképpen Désnél és Bethlemnél is az Szamoson az vármegye segítségével azon helynek posse-

sori alkalmas hídát csináljanak s tartsanak. Ezeken kívül is pedig, a mely városoknak és faluknak is határin hídak és töltések szoktanak lenni, ez után is azon hídakat és töltéseket is azon helybéli lakosok minden akadályoztatás nélkül tartsák és procurálják, azoknak is incumbálván de jure, lévén ezekre azon helybéli tiszteknek egyet értvén szorgalmas gondja sub poena articulari. Azok pedig ha posthabeálnák, comperta rei veritate azon vármegyék vagy székek tisztei, sub eadem poena animadvertáljanak ellenek, kik is ha negligálnák director atyánkfia sub amissione honoris et officii a megírt articulus poenát exequáltassa azokon, a kiken illik; hasonló módot, processust és poenát is observáltatni s exequáltatni is az akármely városok és falukbéli territoriumokon, sőt városok és faluk között lévő sáros és akadályos utak felől is, ezeknek executiójának processussáról és az károsok contentatiójoknak modalitássáról relegálván ad Approbatae Constitutionis partis 3. titulus 37. 38. et 39. Nsgod kegyelmes consensusa is accedálván. A Rika és a Szered útja is ide értetvén.

Art. XXIII.

Maros-vásárhelyi, szászrégeni, beszterczei és máramaros-i posta lovak dolga determináltatik.

Külömb-külömb féle panaszolkodásoknak és akadályos difficultásoknak is eltávoztatásáért, a marosvásárhelyi, régeni, tekei és beszterczei posta lovak folytatásának jó karban való állíttatására, Nsgod kegyelmes tetszéséből becsületes atyánkfiat rendelvén, a máramarosiak részéről is ugyan a postalovak folytatási iránt forgó controversiának eligazítását és jó karban állíttatását, Nsgod kegyelmes consensusa is accedálván, azon becsületes úri és főrenden lévő atyánkfiainak committáljuk, kik ugyan a máramarosi, técsi és szaploneczai határokbéli controversiának eligazítására delegáltak.

Art. XXIV.

A káromkodó és éktelenül szitkozódókról.

Szivünknek nagy fájdalomával halljuk és tapasztaljuk is Kegmes urunk, hogy az istennek mind közönséges, mind penig személy szerint érdemlő igaz ítéletit származtató éktelen szitkoknak és káromkodó szónak rendi felette igen eláradtanak minden rendek között ez hazában annyira, hogy sokak, mintha sem isten, sem halál nem volna, meg-

átalkodott szívvel viselik önnön magokat. Noha azért az efféléket megbüntető, távoztató és orvosló szép articulosokat írván emlékezetben hadtanak mi nékiünk is az mi régi eleink, mindazáltal talán ezek feledékenységben menvén Nsgod kegyelmes tetszéséből végeztük ezeket újabb emlékezetben hoznunk és tennünk. Megvadnak pedig ezek írva cum congruis suis requisitis Approb. Const. part. 3. tit. 47. art. 22. et part. 5. edicto 34. item Compil. Constit. part. 3. tit. 14. art. 1. et 2. item constitutionum anni 1678. a tordaiak alkalmatosságával és ugyan an. 1678-dikbéli octb. const. art. 15. Ennek felette const. regni 1680. art. 1. melyek hogy ezután indifferenter mindenütt meghirdettetvén, minden rendek által indifferenter megtartassanak, communi voto végeztük, hozzá tévén azt, hogy ha azon megírt vétkekben elegendett, annál inkább convincált személyek, refugii gratia akár hová mennének s aufugiálnának is, tehát iuxta Approb. Const. part. 3. tit. 47. art. 14. et 15. sem gratia ne adasék nékik, sem pedig egyébbb refugiummal ne élhessenek. ha nem szenvedjék érdemlett büntetéseket, sőt pártjokat is senki ne foghassa sub poena articulari.

Conclusio

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum, magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa praescriptos universos et singulos articulos nobis modo praemisso praesentatos praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eosdemque ac omnia et singula in eisdem contenta, ratos, gratos, et accepta habentes acceptavimus, approbavimus, et ratificavimus et confirmavimus. Offe-rentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis, clausulis et articulis, tam nos ipsi observabimus quam per alios, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus, harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in oppido nosrto Fogaras die 14. mensis Martii ultima videlicet die congregationis nostrae. Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo praenotato.

M. Apafi mp.

(P. H.)

(Eredetije a fejedelem aláírásával s pecsétével ellátva a M. T. A. birtokában.)

b)

1682. febr. 26.

A rendek levele a portai követekhez.

Spectabiles ac generosi prudens item circumspecte amici nobis benevoli.

Az mi keglmes urunknak s fejedelmünknek ő Nsgának Balásfalváról Keglmeknek íratott ő Nsga levelére való válaszát közölvén ő Nsga velünk is, úgy az Keglmeknek Balásfalváról íratott levelének párját is: mi minden részeiben az ő Nsga és mostan is Kglmeknek írott méltóságos leveleit jovaljuk s azokra relegáljuk is magunkat. Eleitől fogván szabad akaratumk szerint választott fejedelminket az fényes Porta az athnamék s canonok szerint tartozott confirmálni, az confirmatióért az ország nem is szokott volt fizetni: az fejedelmek ha mivel az császároknak s vészének kedveskedtek, az olyat is nem tartozásból cselekedték; miért is adtak volna az mi eleink s adnók mi is ez nagy rendkívül való adót s mi haszna volna az mi hűségünknek? Azon athnamében fel levén az is téve, hadakozásra ne erőltessünk s mégis hogy az mi Keglmes urunkra ő Nsgára, reánk is az fényes Portának nehézsége ne legyen, az elmúlt esztendőben elmenénk, kiért is nehézséget vontunk magunkra az fényes Portától (holott mi kegyelmességet vártunk volna) az Porta részéről lévén az akadályok az tovább való nem menetelben, mégis az mi Keglmes urunk okoztatik, már penig az német részéről az dolgok igen kedve szerint folyván, ha szintén kételeníttetnénk elmenni is, semmi hasznót nem tehetnénk. Keglmek, mint az mi kegyelmes urunk ő Nsga is megiratta, ne opponálják, ne is compromittálják magokat, az rendes mentségeket s okokat előadván ez hazának az hadakozásra való lehetetlenségét, elégtelenségét, adajának meg nem adhatását megmondván: igyekezzenek választott Keglmes ifjú urunknak confirmatióját megnyerni, az mi keglmes urunkkal ő Nsgával együtt bennünket az hadakozástúl is megmenteni. Ha valamelyikében s annál inkább mindkettőben kívánatos válaszak nem lehetne, ez levelünk benn érvén Keglmeket, subsistáljanak, rescribáljanak, eltávoztatván, semmi ígretet ez ország nevével ne tegyenek. In arce Fogaras 26. Februarii anno 1682. Earundem spectabilium ac generosarum, prudentis item ac circumspectae Dominationum Vrarum amici benevoli

universi status et ordines trium nationum
regni Transylvaniae.

P. S. Irtuk oda feljebb, hogy Keglmek se ne opponálja, se ne compromittálja magát az hadakozás iránt: mindazonáltal ez országnak az hadra való teljes elégtelen és tehetetlenségét hazafiusága szerént előforgassa, illetve az mi Keglmes urunk ő Nsga egészségtelenségét is, és azt is hátra nem hagyván, hogy ha ugyancsak kénszerítettünk ily lehetetlenségre, soha az fényes Porta ennek az országnak semmi hasznát nem veszi és ugyancsak maradjon meg Keglmek abban magok illendő alkalmaztatásával, míg bennünket valósággal az dolgokról tudósít, semmi pénzbeli ígretet, sem penig hadakozásra való oblatiót, sem pedig semmi egyéb dolgokról is ország nevével ígretet ne tegyen.

Az német követ beérkezvén, vigyázzon Keglmek szorgalmasan azon dolgokra is és ha mit érthet, egyéb dolgokkal együtt tudósítson sietséggel. Keglmek fogatkozását értvén, küldettünk Keglmeknek két száz aranyakat, azokból Székely László uramnak aur. 75. Gyerőfy György uramnak aur. 50. Mikó István uramnak aur. 50. és Joachimus Vallendorf uramnak aur. 25. deputálván.

Külczm.: Spectabilibus ac generosis, prudenti et circumpecto Ladislao Székely de Boros-Jenő consiliario suae celsnis princip. intimo, comiti comitatus Colos supremo; Georgio Gyerőfi de Gyerő-Vásárhely comitatus Dobocensis comiti, Stephano Mikó de Bodok, trium sedium Siculicalium Sepsi, Kézdí et Orbai judici regio supremis ac Joachimo Vollendorfio solennibus legatis nostris ad fulgidam Portam Ottomanicam etc. amicis nobis benevolis.

(Ered. az Akadémia birtokában.)

c)

1682. márcz. 17.

Gálfi Ferencz a magyarországi bujdosók kapitálájának térítvénye.

Én Gálfi Ferencz recognoscálom per praesentes, hogy az mi kglms urunk ő nga, mlgos erdélyi fejedelem Apafi Mihály urunk ő nga és mlgos Bornemisza Anna erdélyi fejedelem asszony kglmes asszonyunk ő nga sok kegyelmeségeket vettem, azért ő ngokhoz és az ő ngok szerelmes gyermekeihez, mlgos második Apafi Mihály, erdélyi választott ifjú kglmes urunkhoz és Apafi Gergely uramhoz ő ngokhoz mindenekben igaz, hű lések. barátjoknak és jóaka-

rójoknak barátjok s jóakarójok, gonosz akarójoknak és ellenségeknak gonosz akarójok és ellenségek lészek, sem titkon, sem nyilván semmi kimondható, írható színek alatt, sem ígéretért, adományért, nagyobb reménségért, hosszúságért ő ngokat el nem árulom, sem életek veszedelmére, károkra senkivel egyet nem értek, annál inkább magam ő ngok élete, fejedelemsége és méltósága ellen való dolgokban nem elegyedem, megemlített ifjú urunk fejedelemsége ellen is nem cselekszem, sőt ha mi legkisebb dolgot is, ő ngok ellen valót értenék, minél hamarébb teljes telhetségemmel hírekké adom, és ha kiknek általam ő ngok mit küldenék, azt egészen annak fogyatkozás nélkül megadom, egy szóval magamat mindenekben úgy viselem, mint ő ngok igaz és hű szolgáljok. Ha pedig hitemet és ő ngokhoz való hűségemet meg nem állanám, mint afféle hitiszegett ő ngok szolgáljoknak életem s halálom ő ngok kegyelmességében álljon. *comperta tamen rei veritate*; melynek adom nagyobb erősségére ezen pecsétés és subscriptiós levelemet s reversalisomat. Fogaras, 17. Martii, anno 1682.

Gálfy Ferencz mp.

(P. H.)

Háttlapján: Gálfi 1682. 18. Martii Gálfi Ferencz magyarországi kapitihá reversalisa etc.

(Eredeti. gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

Jegyzet. A bujdosóknak Fogaras 1682. márcz. 16-án Székely Lászlóhoz, a fővezérhez s ennek cancellárjához, Nagy Istvánhoz, Maurocordatushoz s az eddigi kapitihákhoz Besse-nyeihez s Ruszkaihoz írt ajánló leveleit lásd Török-Magyarkori Allamokmánytár VI. k. 218—223. ll.

d)

1682. márcz.

A fejedelem ajánlólevele Gálfi számúira.

Exilio duodecennali misere vexata, et ab initio malorum potentissimae ac invictissimae imperatoriae Majestatis opem et subsidium unice implorans, baronum, magnatum et nobilium universitas, et ulterius fidelitatem fulgidae portae contestari volens, cum hoc opus concernat praetitulatos patriae primores. commune voto electum oratorem generosum Franciscum Gálfi de eadem, verissimum et essentialem patriotam, expederunt ad fulgidam invictissimi ac

potentissimi imperatoris Portam residendum. Quem quidem et ipsi, excellentiae Vestrae humillime recommendant. Interim mei quoque officii duxi eundem Excellentiae Vestrae demisse praesentare. Quam enixe peto iuxta innotatam benignitatem et genti mirum in modum quassatae saepe contestatum favorem dignetur, tanquam virum hoc munere omnimode idoneum clementer excipere. Et placeat Vestrae Excellentiae hactenus idem munus continuantes ad suas familias redire.

(Az erdélyi volt kir. főkörmányszék levéltárában levő eredeti fogalmazványból.)

LXV.

1682. febr. 23—márcz. 21.

Jelentések a törökök és bujdosók rablásairól.

a)

1682. febr. 23.

Serédi jelentése.

Kegyelmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Most istennek hála keglmes uram Nsgod ide ki való birodalma az sanczoltató labanczoktól csendességben vagyon, nincsenek is semmi híreim. Az labancz rabok még mind itt raboskodnak. Az váradi basának úrtam volt keglmes uram egy itt való Nsgod praesidiarius szolgájának itthon nem létemben Sásstelek nevű faluban szent-jóbi törökök által való levágások felől, melyre mi választ írt, levelét Nsgodnak in specie béküldöttem, melyben az szegény bujdosó magyarok felől is böcstelenül emlékezik. Szatmárra küldöttem embert Keglmcs uram, hommét is ha mit érthettek, Nsgodnak mint Keglmcs uramnak alázatosan megírom. Az mint mondják Keglmcs uram, szégyenlik az szatmáriak az mostani szégyenvallásokat. Eltesse isten Nsgodat sok számos esztendőig szerencsés uralkodással, kívánatos egészségben. In Somlyó die 23. Febr. anno 1682.

Nagyságodnak

alázatos méltatlan
szolgája míg él
Serédy Benedek mp.

Kívül: Erdélyországnak méltóságos fejedelmének, nekem jó keglmes uramnak ő nsgának nagy alázatosan adassék.

Más kézzel: 1682. 18. Mart.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

b)

1682. márcz. 2.

Serédy újabb jelentése.

Kegyelmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Alázatosan megírtam vala Nsgodnak Keghlmes uram az törökök kiesapását; azmint azután hozák Keghlmes uram bizonyosabban, egy zászlóval voltak, többek három száznál, Nagy-Bánya körül raboltak, Zilah felé tértek vissza, ott háltnak egy éjszaka, tizenkét rab volt nálok magyar, oláh, férfi, asszony és gyermekek. Zilahról kijűvén, egy beteg agát szekeren hoztak volna Keczel nevű falu felé, holott hat kurucz katona lévén utánok az törököknek, kijűttek, szekeren a beteg agát utól érték, kit három törökök kísérték az sereg után, megszóllították, az törökhöz puskát csapontottak és hír esvén az seregnek, ötven török visszatért reájok, egyikét levágták, az másikat fogva elvitték, négye elszaladott. Eszeni Mihály uram seregebeliek voltak. Noha keglmes uram idején korán megizentem volt, hogy magokra vigyázzanak és ide bėjűjjenek, hogy kár ne légyen benne, de nem jűttek be azok haton. Két sereg bészálott keglmes uram Somlyóra, azok maradtak volt ki közűlök; Nsgod itt való vitézit ki nem mertem bocsátani, noha az bujdosó magyar főrendek kénszerítettek, de Nsgod méltóságos fejét búsulástul és költségtul féltnév, előmben adatott instructióm szerint köteles voltam Nsgod keglmes parancsolatjához magamot alkalmaztatnom, minthogy ezután is mindenekben Nsgod kegyelmes parancsolatjához tartom magamat. Éltesse isten Ngodat szerencsés uralkodással, sok számos esztendőig kívánatos egésségben. In Somlyó die 2. Mart. anno 1682.

Nagyságodnak

alázatos szolgálja míg él
Serédi Benedek mp.

Külczim: Erdély országának méltóságos fejedelmének nékem jó keglmes uramnak ő Nsgának nagy alázatosan adassék.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

c)

1682. márcz. 8.

Thököly Imre a fejedelemnek.

Mlgos fejedelem, nekem jó kglmes uram!

Szilágyi gondviselőm informatiójából értettem, ott az Szilágyban quartélyozó hadak micsoda alkalmatlanságot s pusztítást követnek el ott való jószágomon, ammyira, hogy már némely faluim majd pusztán hagyattak, s többire tiszt uraimék, nem tudom, micsoda októl viseltetvén, az én kevés jószágomat terhelik inkább az quartélyozó hadakkal, mint másokét, holott isten s világ tudja, miolta ide ki boldogtalanokodom is, az Szilágyságot az hadakkal nem igyekeztem terhelnem, az előtt való esztendőkbén penig majd minden esztendőkbén terhelték az quartélyozó hadak. Ngodat azért mint kglmes uramot kérem alázatosan, méltóztassék ezen dolgot megorvosolni, és arról is tudósítani, ha azon dolog az Nsgod parancsolatjából vagy-e? Keservesen érzem azt is kglis uram, hogy küüllővári örökös jószágomat, kit Nsgod valamely respectusokra nézve maga számára elfoglaltatott, az ott való udvarbíró kéméltlenül pusztítja, s csak már is sok embereim kárával vagyok miatta, kik faluimból elbujdostanak, erdejeket vágatja, s másoknak kedveskedik vele, nekem is jövődöbeli nagy kárommal, melyet ha most nem bírhatok is, jövődöben is én tartván jussomat hozzá, hogy idő nap előtt pusztulásra ne jusson, Nsgodat mint jó kglmes (uramat) kérem alázatosan, méltóztassék ezen dolgot is megorvosolni és azon udvarbírónak felölle parancsolni: mely Nsgod abbéli kegyelmeességét alázatosan meg igyekezem szolgálnom. Kívánván ezzel, levelem is Nsgodat tanulhassa szerencsés órában Datum Salánk, 8. Martii, anno 1682.

Ngod

alázatos szolgálja
Gróf Theökölyi Imre mp.

Külczim: Mlgos erdélyi fejedelem jó kglmes uramnak ő ngának.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

d)

1682. márcz. 21.

Serédy Benedek jelentése.

Kegyelmes uram.

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, kívánom. Nsgod keglmes parancsolatját vicekapitány uram bemenetelének megengedése felől alázatosan vöttem; valamikor kívánja keglmes uram, mindjárt behocsátom és addig Nsgod keglmes parancsolatja szerint az végházban continuuskodom, míg kiérkezik, szorgalmatos vigyázással, mint-hogy mindenkiben Nsgod keglmes parancsolatjához kész engedelmességgel alkalmaztatom alázatosan magamat. Hírül írhatom keglmes uram, az váradi passa megváltozik, Gürcsi Mehmet passa jű helyében, kinek is már Ozman aga nevű kajmekányja Váradra érkezvén, leveleket folytatott az passa faluira, hogy az bírák harmad magokkal bemenjenek s az új passa számára élést vigyenek. Az törökök igen járnak ki keglmes uram; ez múlt napokban Daróczrúl és Erdődrúl labancz rabokat vittének, ugyan Erdődrúl két németet is. Egy híres sanczoltató labancz tolvajt is, Andor Péter nevűt, negyed magával fogtanak el, kinek társait levagdalták, magát meghagyták. Az labancz rabok még itt vagynak keglmes uram, azt mondotta a német commendans, egy ehet nem adna érettek, istennek böles ítéleti tetszik, hogy kik magok nemzete ellen idegeneknek szolgálnak, érdemlett bérfizetések légyen. Az kurucz mezei hadakban az sok panasz tételekre nézve beszállítottam ide keglmes uram, hogy mind az panasz távoztatódjék, mind az vigyázás jobb módjával lehessen; ha lehet, az többit is beszállítom keglmes uram, és ezután ha mi egyéb híreim lesznek Nsgodnak, mint keglmes uramnak, alázatosan megírni el nem mulatom. Eltesse isten Nsgodat sok számos esztendőig, szerencsés uralkodással sok számos esztendőig, kívánatos egységben. In Somlyó die 21. Martii anno 1682.

Nagyságodnak

alázatos méltatlan szolgálja míg él.

Serédi Benedek mp.

Elvégeztem vala keglmes uram levelemet, mikor újobban hozák hírét, hogy Károly felé feles jaucsár ment ki.

Külczim: Erdély országnak méltóságos fejedelmének nekem jó keglmes uramnak ő nsgának nagy alázatossággal.

(Eredetije az Akadémia kéziratárában.)

LXVI.

1682. ápr. 1.

Teleki Mihály votuma portai ügyekben.

Mlgos fejedelem, nékem jó kglmes uram fejedelmem.

Ngod méltóságos parancsolatját alázatos engedelmes-séggel vettem. Én kglis uram megvallom, vékony elmém-mel az porta intentióját egészen ugyan által nem érthetem: mindazáltal már az athnamét is visszakéretvén, s Tökölyi uram kapitiháját is acceptálván, és az eddig ott levő kapi-tihák praebendáját annak fordíttatván, s másképen is elhi-szem Bessenyei, Ruszkai uramék javallásokból (melyet ő kglmek az portai dolgok iránt, egész tudósok lévén, gondol-lom, úgy ítéltek jobban) cselekedte Gálfi uram megállapodá-sát; az mennyire dolgokat érthetem, úgy is jut eszemben, az iratott vala az portai követeknek ő kglmek, ha szintén Gálfi uram bemenne is, de ha az Tökölyi uram kapitiháját bevették, Gálfi uram ott ne maradjon, én inkább javallom visszahivattatását. Egyébiránt is praebendája nem járván, micsoda költséggel élhetne ott? Isten Ngodat sok esztendő-kig jó egészségben éltesse. Kercsesora, 1. Aprilis 1682.

Ngod

alázatos méltatlan szolgája
Teleki Mihály mp.

Kívül: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nékem jó kglis uramnak fejedelmemnek adassék alázatosan.

(A Magyar. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

Jegyzet: Barcsay votumát ugyan ez ügyben l. Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 224. l.

LXVII.

1682. ápr. 15—máj. 2.

Portai jelentések.

a)

1682. ápr. 15.

Nagy István jelentése a fejedelemnek.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nsgodnak, mint kglis uramnak, hogy isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, istentől kívánom.

Ngod méltóságos parancsolatját kgl's uram alázatos engedelmisséggel vöttem Nsgodtúl mint kgl's uramtúl, melyben Nsgod az csauz postának kimenetele felől idejekorán való nem tudósításomról vigyázatlanságomnak vétkével okoz; én pedig kgl's uram tehetségem szerint az kaput minden napon gyakorlani el nem mulatom, ezen csauznak elküldtetését pedig töllünk el akarván titkolni, olykor esett értésünkre, mikor ő már az Duna felé is járt: mihelt pedig az dolgot megértettem, követ uraméknak az dolgot megbeszélvén (más napon, úgy mint die 30. mensis Martii) Nsgodat Fogarasi Sándor uram által ő kgl'mekkel egyező értelemről tudósítottuk, mely is eddig Nsgod méltóságos kezéhez juthatott; mindezekben pedig kgl's uram bizonságim követ uraimék ő kgl'mek; melyeknek valóságos igazságát, isten ő kgl'meket kivívén, magok ő kgl'mek referálhatják Ngodnak; emekutánna is pedig kgl's uram, valamit csekély értelmem, tehetségem szerint kötelességemnek megfelelésére az Nsgtok s szegény hazám javára elkövethetek. Nsgtoknak életem fogytáig együgyű állapotomhoz képest szolgálni el nem mulatom. Ezeknek utánna istennek áldását kívánom Nsgtokon terjedni. Datum Constantinopoli die 15. Aprilis anno 1682.

Ngod

méltatlan legkisebbik alázatos
szolgája
Vizaknai Nagy István mp.

Külczm: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának nekem kgl's uramnak ő ngának adassék.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

b)

1682. ápr. 18.

A havasalföldi vajda a fejedelemnek.

Ilme ac celme princeps, due frater et vicine nobis benevole.

Kgl'med levele által való atyafiságos látogatását nagy becsülettel vettük, hasonlóképpen mi is kívánván, ez levélünk tanálja Ngodat szerencsés órában és örvendetes állapotban. Azomban az elmúlt napokban Ngod nekünk írt levelére hirtelenséggel választ nem tehetvén, haladott más

alkalmatosságra; mostan peniglen írja Ngod, hogy az kapucesi basát hirtelen el nem bocsáthatja. hanem írt az háza népének levelet, bizonyos emberünk által küldenök be, melyet ez iránt is Ngod kívánsága szerint elküldeni nem késleltetjük.

Portán levő becsületes követ úr hívei felől is akarván Ngod érteni, arról is Nsgodat tudósíthatjuk ez szerint, hogy az követ úr Székely László uramnak privata audientiaja levén az császárnál egy mulatazó kertben, az adót adminisztrálta; úgy is hiszszük, nem fog már ő kglmének ott késedelme lenni. Továbbá az Nsgod fija dolgában is (kinek boldog szerencsétet istentől kívánjuk) úgy értjük, feles pénzt kívánnak portának bevett szokása szerint, de ha már kívánságra léptek, úgy hiszszük, ezután könnyebben mehet véghez az dolog. Más dolgokban is kívánván Nsgod kedveskedésünket, örömet megcselekszük. Ilmam Dnem Vram diu bene valere desiderantes. Datum in sede nostra Bukurest die 18. Aprilis 1682.

Ilmae Duis Vrae frater amicus et vicinus benevolus.

(*Oláh aláírás.*)

Külczim: Ilmo ac celsmo principi dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, amico et vicino nobis benevolo.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

c)

1682. ápr. 21.

Székely László a fejedelemnek.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nsgodnak, mint kgl uramnak. kívánom isten minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa Nsgodat.

Már isten segedelmével tegnap kgl uram az privata audientiam is meglőn, holott is az vezér ő nga sokat izent Nsgodnak, többi között azt ugyan nominanter megparancsolá, hogy bizonyos emberemet küldjem Nsgodhoz és írjam meg, minek előtte magam kiérkezni Nsgodhoz: mingyárt küldje bizonyos emberit és circáltassa meg, az német mi dolgos, van-e mezőben hada, nem-e? mert úgy hallotta, hogy Komárom felé vóna mezőben hada. és azt is, hogy az francziával mint vadnak, continuálódik az hadakozás köztük, nem-e? És mindezekről Nsgod mingyárt tudósítsa az vezért

postán. Szóval is izentem Keczei uramtól ezen dologról Nsgodnak. Ha isten engedi, holnap magam is kiindulok innét kglis uram. Ezzel istennek gondviselése alá ajánlom Nsgodat.

Datum ex Constantinopoli die 21. Aprilis anno 1682.
Nsgod

alázatos szolgálja
Székely László mp.

Külczm: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának nekem kglis uramnak adassék.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

Jegyzet. A fejedelemnek ez ügyben tett intézkedését lásd Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 242. l.

d)

1682. máj. 3.

Székely és követtársai együttes jelentése haza érkezésekről.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Nsgodnak mint kglis urunknak, kívánjuk, isten Nsgodat szerencsés hosszú élettel áldja meg.

Noha kglis urunk Nsgodat helybül tudósítottuk vala elbocsáttatásunkról Keczei és Kassai uramék által, de bizonyos okokra nézve késeltetvén az vezér bennünket, elébb nem jöhettünk, hanem csak most szintén érkezünk ide Dályára; reggel, ha isten engedi, innen Bokorestre igyekezünk, ott sem késünk semmit is kglis urunk, hogy ha az vajda nem tartóztat bennünket egy vagy két nap, onnét pedig kglis urunk sietünk mentül hamarébb Nsgod méltóságos udvarába menni.

Ezzel istennek gondviselése alá ajánljuk Nsgodat.

Datum Dályya die 3. Maji anno 1682.

Nsgod

alázatos hívei és szolgálói

Székely László mp.

Mikó István mp.

Gerőffi György mp.

Joachim Wallendorfius mp.

Külczm: Az erdélyi mlgos fejedelemnek ő ngának, nekünk kglis urunknak adassék.

(A Nemzeti Múzeumban levő eredetiről.)

LXVIII.

1682. ápr. 25—máj. 2.

a)

1682. ápr. 25.

A vármegyék postulatuma.

Postulatum universorum cottuum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum per legatos ac nuncios eorundem cottuum ad generalem trium nationum dicti regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum congregationem ex edicto suae celsitudinis principalis ad diem vigesimum quintum mensis Aprilis anni praesentis millesimi sexcentesimali octuagesimi secundi in oppidum Fogaras indictam expeditos, suae celsitudini principali humilima cum instantia ac debita obsequentia offerendum.

Szivünknek nagy keserűségével és fájdalomával tapasztaljuk kegyelmes urunk, édes nevelt hazánknek s édes eleinkről reánk szállott szép szabadságunknak Nsgod méltóságos fejedelemségében reméntelen hanyotlását s boldogtalan szomorúságra közelítő sorsát; avagy csak ez mostani hatalmas császár hajborzasztó és szíveinket megkeserítő szoros parancsolatjának tenorából, mert annak, akárminemű magyarázattal forgassuk következésit, de emberi mód szerént nem egyébre, hanem magunknak és szegény hazánknek is keserves romlására magyarázhatjuk, mely dolog hogy Nsgod méltóságos füleit terheli és kegyes atyai szívét is felettébb keseríti, eleitől fogván kételkedés nélkül hisszük: az minthogy mind azoknak maga méltóságos személye, fejedelmi háza és édes nevelt hazája szegény országunkról bölcs tanácsúr híveivel együtt elfordítani minden utakon s módokon munkálódott s fáradozott, úgy látjuk; tovább penig azon materiának alkalmaztatását az statusokkal is közleni méltóztatván, mivel penig keglmes urunk, mi az fenforgó s veszedelmünkre czélozó dolgoknak szoros valóságát által nem láthatjuk, lévén az Nsgod méltóságos guberniumában mind békességes életünk, mind penig egyéb dolgainknak rendes folytatása meghatározva, instálunk alázatosan Nsgodnak, mint keglmes urunknak, méltóztassék fejedelmi kegyelmességéből az

dolgoknak mind valóságáról, mind pedig az hatalmas császár parancsolatjához való magunk alkalmaztatásáról keglmes tetszésével szomorúan habzó elmeinket kegyelmesen világosítani, tudhassuk mi is magunk szíves alkalmaztatásával szegény hazánk romlására s végső pusztulásunkra czélozó ellenkezéseket Nságodhoz tartozó engedelmisséggel moderálni etc.

Kívvül Alvinczy kezével: 1682. Fogarasi gyűlési ország statusi replicája.

(Eredeti Akadémia birtokában.)

b)

1682. ápr. 25—máj. 2.

A törvények.

Super ardua quadam ad fulgidam portam Ottomanicam expeditione in generali universorum statuum trium nationum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum congregatione ex edicto ilmi ac cels. principis, ad diem 25. Aprilis anni currentis 1682. in oppidum Fogaras indicta et celebrata, accedente etiam suae celsuis principalis annuentia, conclusum est hoc modo.

(I.) *Hatalmas császárnak urunkhoz ő ngához jött hadi parancsolatjáról.*

Az hlmas császár urunkhoz ő ngához jött kemény tábori parancsolatját mi is az mi kgls urunk ő nga kegyelmes tetszéséből látván és értvén, tetszett arra való választételünket debita cum submissione az fővezér ő nga személye eleiben dirigálnunk becsületes háram natióhéli követ, úgymint: Macskási Boldizsár, Recsei Boér Zsigmond és nagysinki székbíró atyánkfiak által, azon levélnek igaz párját itélőmester atyánkfiak conserválván jövendőre.

(II.) *Az mostani portai expeditióra deputált expensáról.*

Ezen portai expeditiónak alkalmatosságára közönséges tetszésből deputáltunk tall. nro 5000, hogy mostan azon szükségre az arról adatott assecuratoriánk szerint kölcsön kért 2500 aranyokat hasonló pénzül inspector atyánkfiak által az jövő szent Mihály napjára megfizessük.

(III.) *Az 5000 tallérnak felvetéséről.*

Ez elkerülhetetlen szükségre deputált 5000 tallér felvetését intéztük ez szerint: kapuszám után az hol és mint szoktak contribuálni, adjanak indifferenter tall. $1\frac{1}{2}$, a possessorok tévén aranyúl jó pénzzé; egész Máramaros adjon talleros nro 200, a görögök és örmények is adjanak tall. 200 aranyúl, felvetvén interesen egymás között, melyet ugyan az ország perceptori szorgalmasan felszedvén, ad diem 1. Augusti administrálják generalis perceptor atyánkfia kezéhez főinspector atyánkfiái dispositiójok alá.

(IV.) *Az partialis adóperceptorokról.*

Noha nem ez alkalmatosságra való materia lett volna, mindazáltal közönséges terhiünkre lenni tapasztalván az szolgabírák és partialis perceptorok az adók bevétele alkalmatosságával szegénységünken eddig gyakorlott insolentia-jokat, tetszett közönségesen a modo in posterum, akár partialis perceptor, akár pedig valamely szolgabíró kezéhez vigyék szokott adajukat, de többel s egyébbel szegénységünket semmivel ne terheljék, hanem egy falubeli, adót administráló szegény emberünktől az egy administratióról czédulát adván, két pénzzel czédulaváltságban érje meg; minden eddig effélékben gyakorlott abusosokat sub poena articulari, comperta rei veritate, per directorem exequenda eltávoztatván; ide értetvén az is, hogy ha mikor szolgabíró percipialja, minden szegénységünk terhe nélkül tartozzék partialis perceptor atyánkfia kezéhez szolgáltatni az percipialandó szegénységünk adaját; egyébiránt is vicetiszt atyánkfiái az adó percipialásának modalitásáról articulator decernáltatott succursusokat, köteles hivataljok szerint, szegénységünk méltó panaszoknak távoztatásával cselekedjék; mely eszserént lett végezésünket tetszett három nationalis pecsétünk alatt az mi kglis urunk ő nga kegyelmes consensusából kiadunk. Datum in oppido Fogaras die 2. mensis Maji, ultima videlicet congregationis nostrae praemissae anno dni 1682.

Expedita haec, et sub sigillo modo praemisso exhibita exstiterunt: anno dieque praeinsertis.

Petrus Alvinczi
alter magister prothonotarius mp.

Kívül : 1682. die 2. Maji fogarasi gyűlésben lett conclusumok.

(Az Akadémia birtokában levő példányról. Egy másik példánya Gyula-Fejérvárott Batthyányi-könyvtár Cod. Auth. Nro 5. IV. 5.)

c)

1682. máj. 2.

Portai költségvetés.

Portára menendő követ atyánkfiainak ő kegyelmeknek adatott ajándékok és költségek ez szerint:

Fővezérnek ezer kétszáz arany.

Kihájának kétszáz ötven arany.

Réznek kétszáz ötven arany.

Morocordatusnak kétszáz arany.

Macskási urannak kétszáz arany, mivel a kapukon ő kegyelmének kell költeni.

Boer Sigmund úrnak száz ötven arany.

A száznak ötven arany.

Száz arany lészen arra a végre, hogy ha kinek mit kellessék adni.

Datum in Fogaras, 1682. 2. Maji.

Status et ordines trium nationum regni Transylvaniae.

(Alatta Mikes Kelemen kis gyűrű-pecsétje: Clemens Mikes körirattal.)

(Eredeti, a Boér-család fogarasi leveles-ládájából.)

LXIX.

1682. máj. 9.

Mikes Kelemen jelentése a fejedelemnek.

Álmos fejedelem, nékem jó kglis uram.

Ngod méltóságos parancsolatját igen alázatosan vettem: de kglis uram, nem voltam olyan feledékeny, hogy az Ngod és az ország dolgaira gondot nem viseltem volna. azért kglis uram én mind az fővezérnek szálló levelet s mind Maurocordatusnak szállót megirattattam az instructióval együtt, és meg is pecsételtettem, s Macskási uram kezében adtam; sem Ngod, sem pedig az ország nem paran-

csolta, hogy az réznek írjunk; én azért kglis uram egy levelet megpecsételtem, s arra csak breviter írjanak credentiát (*sic!*) az réznek, oda egyéb kglis uram nem kíváncsítatik. Bizony dolog kglis uram, siettetni kellettnek mind az portára menő követeknek s mind oda fel, mert valóban rossz hírek járnak, kitől isten mind Ngodat s mind szegény hazánkat (*kimaradt*: óvja), melyeket Ngod Naláczi uramtól bőven megértheti, én pedig még élek maradok

Ngodnak

alázatos szolgálja
Mikes Kelemen mp.

1682. die 9. Maii, Megyes.

Küldím: Az mlgos erdélyi fejedelemnek nékem jó kglmes uramnak ő gnának adassék alázatosan.

(A M. T. Akad. könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXX.

1682. máj. 10.

A szebeni tanács felterjesztése a fejedelemhez szekerek és vonó-marhák szolgáltatása ügyében.

Mlgos fejedelem. nekünk természet szerint való kglmes urunk.

Az Nsgod Fogarashól sub die 2. mensis Maji minekünk dirigált méltóságos commissióját alázatos hűséggel vöttük, melyben hogy kegyelmesen parancsol Nsgod, hogy az előttünk való hadi expeditióra universitásul bizonyos számú szekereket és vonó marhákat azokhoz való specificált requisitumokkal együtt és ad diem proxime affuturi mensis Junii Radnóthra szállgassunk, hasonló megalázásunkkal értettük; melyre való nézve Nsgod méltóságos fejedelmi parancsolatját minden tovább való halogatás és Nsgod terheltetése nélkül effectuáltunk volna, de mivel (most több súlyos terheinket praetereálván) Nsgodtól specificált szekereknek s vonó marháknak száma az tavalyiaknak numerusát felesselel supérálja, úgy hogy az iterata adózás mellett azoknak megszerzésekből való facultásunkban sine magna jactura igen diffideáltat: mely nyavalyáknak kegyes megörvösölését az jó istenünkön kívül egyedül Nsgodtól, mint természet szerént való kglis urunktól remélhetvén, Nsgod alázatos engedelmességgel kérjük. Nsgod mint eddig másokban, így az mostani casusban is méltóztassék hozzánk alázatos híveikhez kegyelmes füleit hajtani, és ebbeli nehéz terheinket

kegyelmesen temperálni, azon szekerek és marháknak számát, ha ugyan a tavalyinál nem alább, bár csak annyira engedvén. Mely Nsgod hozzánk, alázatos szolgálhoz megmutatandó fejedelmi gratiájáért a felséges isten Nsgodat hosszas s boldogságos birodalommal virágoztassa, szívből kívánjuk; maradván mi is Nsgod ez iránt való kegyelmes protectiója alatt Nsgodnak, mint természet szerint való kgl's urunknak fejjünk fennállásáig való alázatos hívei s hűséges szolgálói.

Datum Cibinii, 10. Maii, 1682.

Szebeni polgármester, királybíró
és egész tanács.

Külczim: Illustrissimo ac celsmo principi ac dno dno Michaeli Apafi, dei gratia regni Transylvaniae principi, partium regni Hungariae dno ac Siculorum comiti, dno dno nobis naturaliter clementissimo.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXI.

1682. máj. 12.

Serédy Benedek jelentése.

Keglmes uram!

Isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa. Nsgodnak mint keglmes uramnak alázatosan jelen-tem, ez múlt estve érkezék Doboka nevű váradi török hatod magával, ma Kolosvár felé indúlt, elkisértettem. Az passa levelét hozta nékem, melyet Nsgodnak alázatosan béküldöttem in specie. Debreczeni görögök adtak volt váradi jancsároknak salétromot Keglm'es uram, kik adták az tömösvári puskapor-törőnek, kik egyben veszvén, az puskapor-törő boszúságból a portára ment, oly parancsolatot hozott, hogy harminczezer oka salétromot szállíttassanak az váradiak Tömös-várra, mely téssen harminczezer tallért Kglmes uram. Azt mondák a törökök, nékiek emberek van az portára, hogy leronthassák, de ha nem lehet, csak meg kell lenni. Lehetetlen penig, Keglm'es uram, hogy ez a szegénység annak szerét tehesse; ha Nsgod keglmesen a portán meg nem orvosolja, ez pusztán marad, mert az salétrom német párton van, nem is szabad kihozni, lehetetlen, hogy szerét tehessek Kglmes uram. Nevezet szerint számlálá' keglmes uram az török előttem az Nyirben levő falukot, kikben salétromot szoktak szedni.

Irtam Keglmes uram debreczeni bíró uramnak is, mert félő, az oly görögök kereskedések miatt kárt ne valljanak.

Gróf uram eleiben jenei, gyulai, szarvasi, egri törökök jüttek volt Keglmes uram, kik elkisérték Budára, mondják, nagy ajándékot készített a budai vezér gróf uramnak. Maga veres gyalogi közül negyvent vitt el szekeren és nyolczvan lovasokat, az többi hadakat, kikkel indúlt volt, az Sár-réte mellett hagyta. Ibrányi Lászlót bösörményi kapitánynak tötte s a Nyirben hagyta.

Nsgod keglmes parancsolatját az nemes vármegyéknek publicáltam Keglmes uram. Igen alázatosan vötték Nsgod keglmes parancsolatját. Nsgod keglmességéhez ragaszkodnak. Az Szilágyban quartélyozó hadaknak is fűelő helyeket mentül jobban lehetett, elrendeltem Keglmes uram, vigyázásom van reájok, most is egy csoport katona jütt hozzájuk. Ezután ha mi híreim lesznek Keglmes uram, Nsgodnak alázatosan megírni el nem mulatom. Éltesse isten Nsgodat szerencses uralkodással sok számos esztendőig kívánatos egésségben. In Somlyó die 12. Maji anno 1682.

Nsgodnak

alázatos méltatlan szolgálja míg él
Serédi Benedek mp.

Külczim: Erdély országának Méltsgos fejedelmének nekem jó Keglmes uramnak ő Nsgának alázatosan adassék.

(Az Akadémia kéziratárában levő eredetiről.)

LXXII.

1682. máj. 13.

Wesselényi Pál a fejedelemehez.

Mlgos fejedelem, jó kglis uram, isten Nsgodnak minden gonosz akaróit hogy megalázza, szíbul kívánom.

Alázatosan akartam mostan is Nsgodnak levelem által udvarolnom, kívánom, hogy Nsgodat találja örvendetes állapotban levelem. Tököly uram új dolgait elhiszem kglis uram, Nsgod megértette, úgy látom kglis uram, nemcsak vallásunk ellen, hanem még Nsgod méltósága ellen is igyekszik, kiben az úr isten elő ne bocsássa; mindazáltal kglis uram a gonosz így is néha elő megyen, ha ember, istent segítségül híván, ellene nem áll; tudom kglis uram, mint keresztyén vallásunk e földön legnagyobb oszlopa, bölcsen és hathatósan vigyáz és vallásunk s Nsgod méltósága *(kimaradt:*

ellen) való dolgait Tökölly uramnak minél hamarébb igyekezi megorvosolni, kire segélje az úr isten Nsgodat.

Maradván holtig Nsgodnak

legkisebbik szolgálja, igaz híve
Vesselény Pál mp.

D. Gerend 13. Maji 1682.

Külczim: Mlgos erdélyi fejedelemnek ő ngának nékem jó kglis uramnak ő ngának alázatosan adassék.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXIII.

1682. máj. 19—júli. 5.

Portai tárgyalások.

a)

1682. máj. 19.

A követek jelentése Bukurestből.

Klgs urunk.

Nagy alázatossággal kelletik Nsgodat tudósítanunk: ma die 19. praesentis (tegnap érkezvén Bukurestre) az vajdával ő ngával szemben lettünk, Nsgod levelét megadtuk s mindenekben nagy affectióját mutatja szóval, noha reipsa vékony gazdálkodással volt. Isten hírével mi utunkat continuáljuk. Nsgod parancsolatja szerint el is sietünk. Az török hadak Szilisztriából eltakarodtak, nyolyszáz szekér por, golyóbist vittek Nándorfejevár felé, 70. hetven hajó álglyukat; Győrre, Komáromra, Lévára igyekezik minden erejével; ezeket beszéli maga az vajda in confidentia, az mint jelenti: Nsgodnak alázatossággal akartuk megírni, nem mint való-ságot, hanem mint olyan nagy embertől való hallomást. Továbbra is ha mit érthetünk, tudósítani Nsgodat el nem mulatjuk. Ezek után tartsa isten Nsgodat és éltesse számos esztendőig, szívből kívánjuk. Datum in Bukurest 1682. die 19. Maji.

Nsgod

alázatos hívei, szolgálói

Maeskási Boldizsár mp., Bojer Zsigmond mp.,
János Deák mp.

Külczm.: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti, dno nobis naturaliter clementissimo.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

b)

1682. máj. 22.

Nagy István portai jelentése.

(Megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. 238. s köv. 11.)

c)

1682. máj. 31.

Apafi rendelete a portai követeknek.

(Megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. k. 242. 1.)

d)

1682. jún. 9.

A követek konstantinápolyi jelentése.

Mint bizodalmas urainknak, ajánljuk Kglteknek szolgálatunkot, isten szerenésés hosszú élettel áldja meg Kglteket hazánknak csendességében, kedvesivel együtt.

Ntok s Kgltek parancsolatja szerint mi, valamint ösztövérv lovainktól telhetett, elsiettünk, és prima Junii ide Konstantinápolyban beérkezvén, másnap, úgymint 2-da ejusdem elsőbben Maurocordatus uramhoz, ugyanonnan azon nap mingyárt egyenesen mentünk az vezér chihájához és mindeneket instructiónk szerint aperiáltunk; kiváltképpen Maurocordatus aramnak megjelentettük elsőben is, noha athnáménk ellen vagyon, hogy hadakozásra kényszerítettessék Erdély, mindazonáltal engedelmességét akarván mutatni, mind ő nga, mind az ország táborban száll, feltevén azt, hogy ő ngának legyen egész authoritása mind török és magyar hadakon a régi boldog emlékezetű fejedelmek hadakozásának tenora szerint; mind ezekért a megmutatandó engedelmességekért, ha ugyan hadban kell menni, méltán s mindazáltal nagy alázatossággal folyamodunk vezér s császár kegyelmességéhez, hogy adónkat engedje el, míg a

nímet ellen való hadakozás fentart, mert hogy táborozzunk s adózzunk is, teljes lehetetlenség; nem is új dolgot kívánunk, mivel boldog emlékezetű fejedelemlnek Bocskainak s az több fejedelmeknek hadakozásra sok pénzt adott a fényes porta, most annál inkább elromlott és ez elpusztult ország méltáiban kívánhatja s várja is a vezér és császár ebbeli gratiáját. Az hadakozásban történhető szerencsétlenséget is forgattuk, és hogy valaki hamis vádjára, kglmes urunk vagy az haza fiai, mind a kik hadra mennek, mind az otthon maradandók, valami bántódást és büntetést szenvedjenek, instantiánkot hogy fel akarjuk tenni az vezér ő nga előtt, jeleutettük; a tavalyi jancsár dolgát is, és büntetés nélkül való elbocsáttatását declaráltuk, és hogy ezentúl sem a tábori, sem a végbeli törökök valami alkalmatlanságra, kártételre fakadni ne merészeljenek, nevezet szerint a váradia, havasalföldi s moldovai vajdák, azokra parancsolatot kívánunk. Az hadakozást pedig ha continuálni kell, az ő nga tetszése az, s a régi fejedelmek rendtartása is az volt, Szatlmárt, Kállót, Ecsedet, a több véghelyeket, vármegyéket kellene kézhez venni, azokat kézhez vevén, egészen a Tiszán innen való földdel meghódoltatván, úgy kellene feljebb nyomakodni rendesen, a régi hadi regula szerint; mert tavaly is, noha közel volt az erdélyi had, mégis Máramarosban sok kárt tettek, falukot, városokot égettek, messzére távoztván és ez az rend megbomolván az hadakozásban, az egész országot végső pusztulás követi, feleségeket, gyermekeket keserves nyomorúság, a kiknek bátorságos nyugovásokért szoktak adózni, az ország is elpusztulván, adónkat semmiképpen meg nem adhatjuk. Az haza fiainak kívánságok egy szóval az: hátok megett securitásban hagyják hazájokot, s ő nga kglis urunk és az ország valami illendő, lehetséges kedvet akár tenni az hls császárnak, megmondottuk, de rendkívül való szokatlan és lehetetlen dolgot soha el nem bír a szegény ország, olyannal ne is terheltessék, instáltunk aláztatson.

Ifjú urunk ő nga dolgát is serio exponáltuk s proponáltuk: az ország nagy szívbeli fájdalommal, keserűséggel értette leveleiből követjeinek, közönséges megegyezett akaratból fejedelemségre választatott, az ő nga holtá után (kit isten távoztasson) méltóságos tisztre felemeltetett fejedelmünket nem confirmálta, halasztotta a fényes porta confirmatióját. Kánonink s athnaménk azt contineálván, szabadok vagyunk, kit választszunk fejedelemlnek, s a porta tartozik s tartozott confirmálni; ebben is kegyelmesebb választ várunk; mindezeket bővebb szókkal qualificáltuk, és vala-

mint isten tudnunk adta, a vezér előtt is proponáljuk. De már egy hete mulék tegnap, egy napot más napra halogatja a vezér a szembenléteit. Ma, úgymint die 9. Junii lött szemben a császár a német császár követével, Bartholomaeus Kapralával, vagyon ugyan egy Panasicz nevű kamarás úr is magyar nevezet alatt Horváth, a mint némelyikünk látta, a magyar urat asztalhoz sem ültették, megköf-tányozták őket, de olyan pompa nem volt, mint a muszka követ felvitelében; ajándéka volt három óra. kettei tiszta ezüst, egyik hebenumfából ezüstös, aranyos, négy gyertya-tartó szárnyas, egyéb ajándék publice nem volt, titkon sem tudhatjuk, volt-e, nem-e. Ez internuntiusnak mondja magát, és a mint hallatik, a békesség ideje el nem telvén, annak megtartását urgeálja, annak alkalmatosságával akarja inducálni a továbbra való békességet; mire vezérli isten a dolgokat, ő fíge titkában vagyon, gondoltuk azt: várattja az vezér s úgy akar választ adni, de Maurocordatus uram nem biztat sem holnap, sem holnapután, hanem intimálta, írjunk ő ngának, s Kglteknek azelőtt is, most is: azért tovább nem halaszthatjuk, Ntokat, Kglteket ne tudósítsuk, melyeket minekünk maga jelentett, oly formában pedig, az vezér discursusából értette, ő ngának kglk urunknak s az ország-nak mentül felesebb haddal meg kell indulni, a budai vezér valahova kívánja, megegyezvén együtt, egy akarathból tanácsot tartván, fogjon minden dologhoz, valamit concludálnak, abban ő nga kglk urunk s Ngtok Kgltek nagy készségét, engedelmességét mutassa, mert a császár ő ngához igen nagy kegyelmességgel vagyon, melyet az ő nga maradékiban is meg akar mutatni, hogy az ő nga házában successive megmaradjon a fejedelemség; ő nga s Kgltek sietve késedelem nélkül conjungálja magát a vezérrel, mi tudósításunktól sem várván, annak instructiója van, az athnamé is ott leszen jelen, azt serio intimálja; az budai vezért ő nga s Kgltek csinálja s tegye magokévé, pénzzel véghez viheti, mert az diványülő vezér s okos ember s amik informatiója nyom itt a portán; kglk urunk ő nga a Ngtok s Kgltek híre s tanácsa nélkül semmit nem cselekszik, de nem is subjaceáltathatik olyan fejedelmi ember; minden dolog azon áll, azt mondja Maurocordatus uram, s ott kell eleit venni minden difficultásoknak, erdélyi, magyarországi dolgoknak s utozásoknak, az athnamét is annak keziben adják, a kinek ott voxból jovaltatik, és magyar generalist is, a kit communi voto választanak az ő nga praesentiájában.

Gróf Tökölyi uram dolgát is feltöttük, a dissensiót mind tavaly s mind mostan eléggé eleiben adtuk, s abból

következhető fogyatkozásokat, egy szóval azt mondja: min-denek a conjunctiön igazíttatnak s complanáltassanak, és hogy mind ezekről conclusum és válasz van, a mit mi mostan sollicitálunk; mi urgeálni, sollicitálni a vezért el nem mulatjuk, mire vezérli isten elméjeket, ő flge titkában van; ha magunk megállapodunk, szemben levén a vezérrel, újobban tudósítjuk Ngtokot s Kglteket, ha pedig hamar lenne válaszunk, elsietünk.

A kapucsi dolgából is nagy akadályra érkezett kapithia uramnak, még minek előtte mi beérkeztiünk volna, megparancsolta a vezér az chiliája által a kapucsinak, két kátiányért adjon ezer tallért, contemptusnak tartották, hogy ő nga ötszáz tallért adott volt; mi is az ő nga méltóságának s az hazának megoltalmazására jobb útat nem találtunk, noha örömet költséget nem szereztünk volna. hanem hogy kölcsön vétén pénzt, effectuáljuk, több több kedvetlenségtől, inconvenientiáktól tartván.

Gyerőfi uram, Mikó uram vöttek volt fel háromszáz tallért, igérvén három holnapra talleros 70, arról is ő nga s Kgltek parancsoljon, vagy ő kglnek adják s küldjék meg, mivel az interesse nevededik, vagy pedig ő nga ezen pénzzel maga tárházából committáljon megadása felől mentül hamarabb, mostani közelebb elmúlt ország adájának pótlására. Azomban Székhalmi uram is rakott volt fel adósságot, a summát interesse excedálja; arról is disponáljon Kgltek s Ngtok, kiről s a többiről is bizonyos extractust küldött kapithia uram. A szegény erdélyi háznál lévő gazdaasszony, Zámbo uram egy rabasszonyt szólíttatván ki (kit is feleségül elvött) azért hét hónapig sanyargott, fizetniük kelle aureos nro 35, nehezen szereztük ki; egyebet nem kívántak, csak azt, vallja meg, a kapithiával ment-e el a rabasszony Keceli András urammal; kiből nagy alkalmatlanság is követhette volna az hazát, azt akarván elkerülni, az nálunk lévő superfluitásból, az száz aranyból kellett deputálnunk, mert már, noha magyar, törökké akart lenni, és igazán ki akarta beszélni a dolgot, megútván a sanyorúságot: ezt is ki fordítsa meg az országnak, mivel számadásunkban jár, disponáljon Ngtok s Kgltek. Ezek után isten Ngtokat s Kglteket számos esztendeig éltesse, s minden előtte álló dolgaiban vezérelje s boldogítsa, szívből kívánjuk.

Konstantinápolyba, anno 1682. die 9. Junii.

Ngtok s Kglmetek

alázatos szolgálói

Matskási Boldizsár mp.

N. Sinki János deák mp.

Bojer Zsigmond mp.

Vizaknai Nagy István mp.

Külczim: Az erdélyi mlgos fejedelem ő nga belső tanácsúr híveinek etc. Nekünk bizodalmas urainknak ő ngoknak s ő kglmeknek adassék.

(Eredeti. Országos Levéltár. Erdélyi kincstári osztály. XIX. Fasc. 23. H.)

e)

1682. jún. 10.

Maurocordatus levele a rendekhez.

Admodum illustres, generosi et spectabiles dni, dni observandissimi.

Acceptis literis Magnificentiae Vrae auditaque relatione dnrum vrorum legatorum. qua consvetum mihi est, integritate et propensione erga regnum vestrum genuinam per interpretationem, et efficacem insinuationem supplicationes Vrae expositae sunt celsmo supremo vezirio, dno mihi clementissimo; attamen ita visum est fulgidissimae portae, ut petitiones Vestrae per Vram in servitiis imperatoris promptissimam obedientiam, operamque iuxta mandatum regium praestitam perficiantur, atque compleantur: quapropter quae in animis vestris viget, fidelitas erga potentissimum, invictissimum et angustissimum orbis terrarum imperatorem, dnum nostrum clementissimum, hac occasione magis magisque emicet atque elucescat; ita enim status vestri votis omnibus potiti, continuata unum vestrorum prosperitate, imperatoria munificentia decorabimini. Deus altissimus salutem et prosperitatem diu Dominationibus Spect. Vestris concedat. Die 10. mensis Junii 1682.

Admodum Spectabilium Dnum Vrarum
ad officia paratus

Alexander Maurocordatus mp.

Külczim: Perillustribus, spectabilibus, grosis, magfcis dnis statibus in regno Transylvanico, mihi semper observandissimis.

(A Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

f)

1682. jún. 25.

Nagy István jelentése.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nsgodnak mint Keglmess uramnak, hogy isten Nsgodat minden dolgaiban szerencsésen boldogítsa, istentől kívánom.

Követ uraimék ő Keglmek az nemes országtól ő Keglmek eleiben adott instructiójok szerint mindeneket az fővezér ő Nsga előtt bő szókkal declarálván, melyekre akkor szóval mi választ tött és miket mondott, Nsgodnak Fogarasy Sándor uram által megírtuk s el is küldettük; ma ugymint die 25. Junii levén újabban ő Keglmeknek az vezér előtt utolsó szemben létéről való audientiájok és válaszvételek, az vezér ő Nsga újabban is ígéré Nsgodhoz hatalmas császár kegyelmességét, csak Nsgod viselje híven, serényen s engedelmes készséggel magát; ellenben parancsolja azt is, hogy Nsgod birodalma s keze alatt való magyarországi úri és közrenden levő magyarokat Nsgod magával elvigye, és az budai vezérnek megmutassa. Nsgod Újváry uram által küldött tudósító levelét is megadván és szóval is ugyanazon dolgokat proponálván az vezér ő Nsga előtt követ uraimék ő keglmek az Nsgod kegyelmes parancsolatja szerint, az vármegyék felől tón ilyen választ: az némettel való békesség még tractában sem vétetődett, annálinkább véghez nem ment, azért az mikor az lesz, hatalmas császár azokat is jó karban állítja. Mind ezeket és több egyéb itt benn forgott dolgokat pedig Keglmek uram, követ uraimék ő keglmek, isten ő keglmeket kivívén, bővebb szókkal Nsgod méltóságos személye előtt declarálni fognak ő Keglmek; itt pedig Keglmek uram, minden Nsgodat szerető, Nsgod javára igyekező jó akarói Nsgodnak azt javallják, hogy Nsgod az budai vezért tegye magáévá és jóakarójává, mivel minden dolog azon áll s annak információja áll itt meg és nyom többet, azonkívül pedig semmi oly melegségnek írt helye nem leszen; nemcsak mások, sőt maga az vezér is Nsgodnak azt intimálja, hogy Nsgod az budai vezérrel jól éljen, egyet értsen, mert az micsoda tanácsos és jó ember, oly az kire az egész dolgok reája vadnak bizattatva. Az Nsgod indulását Keglmek uram eddig is valóban tudakozták és tudakoztatták, de mi azt mondtuk, hogy Nsgod vár az budai vezér tudósításától, Nsgodnak embere jövéen Budáról, Nsgodnak az vezér egyebet nem írt, hanem csak hogy Nsgod legyen oly készen, hogy mihelt második parancsolatja érkezik az indulás felől. Nsgod mindjárt indulhasson, Nsgod azért táborban szállott és oly készséggel várja egész országostól az budai vezér tudósítását, hogy mihelyt érkezik, Nsgod mindjárást indul; melyben is ha valami késedelmeződést értenek, vagy vesznek eszeken, az nehézség Keglmek uram itt mindjárást megleszen. Nsgodat mint Keglmek uramat kérvén ezen is igen alázasan, hogy Nsgod minek előtte az hazából ki nem menne.

addig az én esztendőm eltelése után való kiszabadulásom és helyettem mást denominálása felől kegyelmesen provideálni méltóztassék, kiért istennek minden lelki testi áldását s Nsgtok méltóságos fejedelmi házának örögbíttetését Nsgtokra terjedni kívánom, ígírvén együgyű állapotomhoz képest életem főtáig való köteles szolgálatomat Nsgtoknak, mint kglmes uraimnak, ezzel ajánlván istennek kegyes gondviselése alá Nsgodat. Datum Constantinopoli die 25. Junii anno 1682.

Nsgod méltatlan alázatos

szegény szolgálja

Vizaknai Nagy István mp.

Külczm: Az erdélyi méltóságos fejedelemnek ő nsgának nekem keglmes uramnak adassék.

(A M. T. Akadémia birtokában levő eredetiről.)

g)

1682. júL. 5.

Szilvássy Bálint jelentése.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint nekem kgl uramnak; isten Nsgodat szerencsés hosszú élettel hogy megáldja, szívem szerint kívánom.

Kgl uram, akartam volna, hogy Nsgodat más örvendetes állapotokról tudósítottam volna, magam állapotjáról, de az mint istennek tetszik, ezt által ember nem hajéthatja, hanem végben kell menni; most nyomorúságos állapotomról pedig Nsgodat akarom tudósítani. Négy esztendőttől fogván sok nyomorúságos szenvedéseim után immár szintén mikor istentől örvendetes szabadulást kívánván, országomban magam nemzetségem közé s azoknak szolgálatjára oda ki is kívánkoztam, isten így akadályoztatott meg; midőn az követ uraim ide Constantinápolyban die 11. Junii érkeztenek volna, más nap die 12. Junii az vezér ő nga felhivatott maga házában, ezt mondván, hogy az kislár agának valami rabjai szöktenek el, azért nálunk vadnak, kerestessen elé. Én ő ngának mondám, hiszem Ngos uram, az én kgl uram és az ország engemet nem az rabok őrizésére küldött ide, hanem hls császárom és ország szolgálatjára, mit tudok én hon vadnak? Gondolván azt ők, mivel az követek itt vadnak, talám itt lesznek és én megkerestetem, engemet ő nga minden vétkem nélkül megfaggatott és most is fogva tartat; nem tudom meggondolni, ha ugyan ezért-e vagy egyéb fraus vagy az dologban; immár három hete, hogy itt nyomorúságos fogságban vagyok, ma supplicatiót adván

be ő ngáuak, supplicatiómat elszakasztotta, semmit egyebet nem szólott. Immár isten ő fge ezután mint adja, nem tudom, csakhogy az sok túlök való rettegésim négy egész esztendőttől fogva elemésztett. Talám az vezér ő nga én rajtam akarja minden keménységét mutatni, hogy az ország inkább féljen, az vagy mi gondolatja van; noha mindazonáltal kgl's uram az reménység ugyan táplál kiszabadulás felül, de mindazonáltal Ngódnak mint kgl's uramnak alázatosan megiszolgálom, ne nehezeltje ide írni az vezérnek felülem, ha látná, ugyan keménykedni fogna felülem és kibocsátásom felül. Egyéb dolgokról kgl's uram elhittem, követ uraim Ngodat informálják mindenekről, miben van az állapot. Ezek után isten Ngodat szerencsés étellel áldja meg és adja látnom jó egészségben. Datum Constantinopoli 1682. die 5. Julii.

Ngodnak

alázatos szolgálja
Szilvási Bálint mp.

(A Magy. Nemzeti Múzeumban őrzött eredetiről.)

LXXIV.

1682. jú n. 5.

A fejedelem kiváltságlevele az oláh papok dézmafizetési mentessége ügyében.

Michael Apaffi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes. Fidelibus nostris splibus, grosis, egregiis, et agilibus supremis et vicearendatoribus, decimatoribusque nostris fiscalibus, modernis scilicet et futuris pro quovis tempore constitutis vel constituendis, cunctis etiam aliis, quorum videlicet interest, seu intererit, praesentes nostras visuris, lecturis vel legi audituris, nobis dilectis, salutem et gratiam nostram. Szében-széki oláh papok közül némelyek, nevezetesen a feleki es szakadáti oláh papok alázatos instantiájok által jelentik, hogy némely dézmások hűtök, szoros kötelességek ellen kegyelnességünkből két ízben nékik magok majorkodtatások után devariálandó mindenféle dézmáknak leengedésekről adott privilegiumok ellen háborgatják és őket dézmaadásra erőltetik, kényszerítik, holott az arról emanált privilegiumokat fejérvári káptalanunk pecsétje alatt nékiek exhibeálták; az holott világosan mindennemű dézmaadásokról való immunitások constál, mindezek ellen vakmerőképpen némely dézmások méltóságunknak nem kevés sérelmére őket déz-

maadásra erőltetvén, külömben le nem engedik, hanemha tallérokka csinálják le nállok dolgokat. Így levén azért a dolog: Kglteknek és hűségteknek fő- és vicearendátorinknak, s minden helybeli dézmásinknak, nevezetesen a Szebenszéknek, mind mostaniaknak, mind pedig ezután leendőknék és mindeneknek, valakiket ezen dolog illet, vagy jövőendőben is illetni fogja, kegyelmesen és serio parancsoljuk, sem magok az oláh papokat háborgatni privilegiumokban, dézmaadásra erőltetvén, sem alatta való dézmásoknak háborgattatni semmiképpen meg ne engedjék, ne is cselekedjék nékiek adatott kegyelmességünk ellen az minnen magunk méltóságunk megsértődésére; külömben elhitessék magokkal dézmásink, valakik hűtök, szoros kötelességek ellen ez ellen külömben cselekedni comperiáltatnak, érdemlett büntetéseket vakmerő cselekedeteknek elveszik, hogy másoknak is legyenek például kegyelmességünk bontogatásában. Secus non facturi, praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in curia nostra Porumbák, die quinta mensis Junii, anno dñi millesimo, sexcentesimo octuagesimo secundo.

Vidimata per Sigismundum Kun sac. caes. regiaeque cath. Mtis et principis Transylvaniae guber. secretarium. mp.

Kivül: Copia privilegii poparum valachicorum, ratione decimarum concessarum.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött hivatalos másolatról.)

LXXV.

1682. jún. 20.

Fráter István huszti vicekapitány térítvénye.

Én keserűi Frater István vallom, ezen levelemnek rendiben is adom mindeneknek tudtára, hogy én minden kényszerítés nélkül, magam szabad jó akaratom szerint vettem fel magamra az én kgl uramnak, mlgos Apafi Mihálynak, isten kegyelméből Erdélynek fejedelmének, Magyarország részeinek urának s székeleknek ispánjának, és kgl asszonyomnak méltóságos Bornemisza Anna asszonyomnak ő ngának, és ismét ifjabb kgl uramnak második Apafi Mihály uramnak, és ngos Apafi Gergely uramnak ő ngának huszti vároknak vicekapitánságának tisztit. Esküszöm azért az öröktől fogva való és lévő egy igaz mindenható istenre, ki személyében három, atya, fiú, szentlélek teljes szent háromság egy bizony örök isten, engemet úgy segél-

jen, s úgy adja lelkem üdvösségét, hogy említett kgl's uramnak s asszonyomnak ő ngának mindenkor mindenekben minden állattatott dolgokban, szolgálatjában igaz szófogadó szolgálók leszek, tisztemben, szolgálatomban híven, szorgalmatosan eljárók, ő ngokat és az ő ngok várát sem titkon, sem nyilván, semmi kigondolható, mondható, írható színek, módok és praetextusok alatt el nem árulom, ellenségeknek és gonoszakarójoknak ellensége és gonoszakarója leszek. jóakarójoknak és barátjoknak jóakarója és barátja leszek. ő ngoknak életek veszedelmére s fogyatására, vároknak elvesztésére, kissebbségére s kárára nem cselekszem, annál inkább semmi kigondolható, titkoson, nyilván való módok alatt senkivel egyet nem értek, félre tevén és nem kedvezvén ebben, mindennemű barátságot, atyafiságot, ígíretet, nagyobb reménységet és bosszúságot, hanem mind boldog és szerencsés, mind pedig boldogtalan és szerencsétlen állapotjokban is, mind közel és távoly létekben ő ngoknak egyformán állhatatos, hű, igaz, istenfélő jámbor szolgálók leszek; az ő ngok várokat semmi színek alatt semminemű ellenségek és gonoszakarójok kezekben nem ejtem, fel nem adom. ő ngok számokra híven, igazán megtartom s megtartatom; ő ngokat valamikor s mi időben valamennyi magokkal akarják (az kik igazak lesznek ő ngokhoz) be és kibocsátom, ő ngokat sem ki nem rekesztem, sem be nem zárom, sőt ha kit ő ngok mellett akkor olyat akárkit értenék lenni, kit mind ezek ellen, vagy csak akár mi része ellen cselekedni vagy igyekezni tudnék, ő ngoknak hírré adni el nem mulatom, magam pedig testemben egy csepp vérig való lételig, életem fogyásával is kedvezés nélkül ellene állok, ő ngoknak ellenségekkel s gonosz akaróikkal sem titkon, sem nyilván egyet nem értek, akár ez országbeliek, akár ez ország kívül akár hova valók legyenek is azok. Az ő ngok várokat mindenekben építem, az munitiókat mindenekben szaporítom, szaporíttatom, nem fogyatom; ha pedig istenek bölcs tetszéséből, ő ngoknak valamelyiknek az halál által egymástól el kelletik is válni, az melyik ő ngok vagy maradékoknak hátrább maradna, annak hűségére mind közel s mind távoly létekben ő ngoknak az várat és praesidiumot igazán híven megtartom, azokat az ő ngok hűségétől el nem ijesztem, sem idegenítem, inkább édesítem; egy szóval valamint az magam életét szeretem s oltalmazom, hasonlóképpen az ő ngok életét, lelkemben, testemben egy csepp vérig való lételig s eleveniségemig oltalmazom életemet, haláloamat az ő ngokéval egyben kötöm. Az ő ngok husztvári és máramarosi minden jószágokat oltalma-

zom; az ő ngok székin mind szegénnek, mind boldognak igaz törvényt teszek, tétetek; hosszút és törvéntelen dolgot senkin is el nem követek s követtetek; az haza és az ő ngok máramarosi jószágiban szokott törvényt megtartom s tartatom. Az ő ngok proventusit és bírságít és akármi hasznos jövedelmit magam számomra, hasznomra sem magam, sem más által nem fordítom. fordíttatom, mind ezekben és én nekem előttem adott reversalisomnak rendiben adott punctumoknak erős megállására, tartására kötelezván mégis magamat, ha csak mi részében is meg nem állanám, tartanám, tehát ő ngok mint aféle hiti szegett szolgálókat életem fogyatásával és minden javaimnak s jószágomnak dispensatiójával is minden törvényes utakon, módokon kívül, ott az hol, akkor az mikor, úgy az mint, azáltal az ki által akarják, szabadon megbüntethessenek és büntettethessenek ezen levelem erejével. Mindezeknek mégis valamint megállója és megtartója leszek, az igaz isten úgy segéljen és úgy adja lelkem üdvességét. Melynek mégis nagyubb bizonságára és inkább megállására, valóságára adom ő ngoknak ez pecsétes és subscriptiós reversalisomat. Datum Albae-Juliae die 20. Junii 1682.

Correcta manu eadem scriptoris.

Frater István. mp.

Hátlapján: Fráter István uram reversalissa in anno 1682. 22. Junii.

(Ered. gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

LXXVI.

1682. jún. 23—29.

A fejedelem elrendeli a táborba szállást.

a)

1682. jún. 23.

A Hunyadmegyének szóló fejedelmi rendelet.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae. partium regni Hungariae dnus, Siculorum comes etc.

Spect. magn. grossi, egregii et nobiles, fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Előbbeni parancsolatunk in recenti memoria lehet Kglteknél az kglmes porta parancsolatjából felvejjendő táborozásunk felől; mivel penig azon fényes porta parancsolatjából hozzánk érkezett budai

vezér követje sietteti indulásunkat, melyet tovább halasztani nem is lehet, becsületes tanácsúr híveink egyező tetszősekből Kglteknek kegyelmesen és igen serio parancsoljuk: társzekerekkel és egész hadi apparatussal való jó készülettel indulásokat az elmúlt esztendőbeli útakon rendeljék úgy jó idején, hogy mind lovas s mind gyalog rendek ad vigesimum quintum proximantis mensis Julii Szamosújvár mellé érkezhessenek, de jól reá vigyázzanak, hogy az vitézlő rendnek és marhájoknak ereje az sietés miatt ne enerválódjék, hanem szép lassan haladjanak. Az megírt terminus penig elközelítvén, annak előtte idején az tisztek küldjék udvarunkban az Szamosújvár körül való megállapodásra kivántató vidimantia vételre, kiknek hozzánk tartozó szoros kötelességekre parancsoljuk, szorgalmatosan felcirkálják és parancsolják meg, hogy valakik az nemes ország constitútiója ellen kötelezték magokat színes szolgáltatásra, úgy absentálják magokat, hogy egváltalában kedvezés nélkül jobbágyi állapatra rejiciáltatnak. Arra is jól vigyázzanak, hogy az hol az hadak elmennek, az szegénységnek ellenek való panaszra méltó ok ne szolgáltatódjék. Secus sub poena decreti et articuli generalis regni minime facturi. Datum in civitate nostra Alba Julia die 23. Junii anno 1682.

M. Apafi mp.

Külczm: Spectbus, magcis, grosis, egregiis nobilibus supremo et vicecomitibus vicejudliumque, juratis assessoribus notariisque, toti denique universitati dnorum nobilium et magnatum comitatus Albensis Transylvaniae. Fidelibus nobis dilectis.

b)

1682. jún. 29.

A szászoknak szóló felkelési rendelet.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes etc.

Prudentes ac circumspecti fideles nobis dilecti, salutem et gratiam nostram. Hatalmas török császárunk elmulhatatlan tábori parancsolatjának szükségesképpen kelletvén satisfaciálnunk, becsületes tanácsúr híveinkkel discurrálván, már az indulásnak terminusát is determináltuk, a nemes ország régi constitútiója szerint pedig, ut habetur Approbata Constitutio. Pars 3. Titulus 19. Articulus 16. minden királybíráknak duobus sibi adjunctis senatoribus velünk el

kelletvén jönni az hadban, kik az becsülletes szász natiót repraesentálván, ez haza szükséges dolgai az megírt natió részről fogyatkozást ne szenvedhessenek. Parancsoljuk azért hűségteknek, communicatis consiliis, maga városa királybíróját két becsülletes polgár atyjafiával, ezen hadi expeditióra szokása szerint készítse el, és minden okvetetlen ad diem 25. Julii. Apahida táján leendő táborunkban compareálni semmiképpen el ne mulassák, úgy hogy velünk együtt táborozhassanak is, míg hls császáruk parancsolatja kívánja. Secus nec facturi. Datum in civitate nostra Alba-Julia, die 29. Junii, anno 1682.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött hivatalos mintáról.)

LXXVII.

1682. jún. 23.

A brassai bíró a fejedelemnek híreket ír.

Ilme ac celsme princeps, dne dne clementissime.

Fidelium perpetuorumque servitiorum meorum in gratiam Ilmae Celsnis Vrae humilimam, debitamque semper oblationem.

Hogy isten ő fge Ngodot szerencsés boldog birodalommal, számos esztendőig terjedő békességnek gyümölcsével megáldja és mindennemű szomorú változástól kegyelmesen protegálja, tiszta szívből kívánom.

Mlgos fejedelem, kglis uram! Ngodhoz minden időben tartozó s kötelezett szolgabéli engedelmségem szerint az-mint azelőtt is alázatosan informáltam vala Ngodot, Ngod kegyelmes parancsolatiban fáradozni éjjel nappal szorgalmaskodván, bizonyos rendbéli embereimet küldöttem mindkét felé, egyik rendbélit Havasföldiben, az másikat Molduvában, melyek megjövén kglis uram, az ki Molduvában volt, referálja, hogy Dumitrasko vajda az székin vagyon, bizonyos számos törökök mellette lévén, az boérok is hozzá járulnak, az udvarában continuuskodnak; az tatárok elmentenek; Kemeniczben pedig sok élest bevittének, számos, mintegy ötszáz erszény pénzt is minden bántódás nélkül; most is feles szekerekkel vagyon rendeltetett élés Dumitrasko vajda udvara körül, melyeket jó móddal Kemeniczben akarnak szállítani. Az lengyel király tábora felől semmit sem értett, hanem hogy az király kozák országnak egy tartományára, az hova Duka vajda vajdaságában az török engedelmeiből parancsolt volt, bizonyos követit elküldötték sok számú pénzzel, azt az Dumitraskó vajda emberei elfogták,

most is az udvarában vagyon; azomban az vajda is küldötte követit az lengyel királyhoz; hihető, hogy békességgel jártak. Mely ezen, avagy több hírekről is, az mit külömbkülömbféle emberektől érthettek, hogy Ngodot alázatosan tudósíthassák, és Ngod fundamentális járásokról examináltassa, Ngod kegyelmes parancsolati szerint magokat az personákat kiküldöttem. Az Havasföldiben járt emberem is sok felé járt s tudakozott, semmi egyéb hírt nem hallott, hogy az török erősen takarodik szép haddal Buda felé, semmit egyebet nem értett. Azomban kgl's uram érkezék más, idegen embernek hirdetésiből, hogy az tatár erősen rabolna Lengyelországban, hat konakig már bement volna az országban, az tatár khám fia az mint visszament az nyerességgel, az útban megholt. Az lengyel király Laován vagyon, sok hadait hirdetik. Én kgl's uram éjjel nappal igyekezném, hogy valóságos hírt érthetnék, hogyha ennek-utánna is valamit érthetek, minden haladék nélkül Ngodot tudósítani el nem mulatom. In reliquo Ilmam Celsnem ad annos quam plurimos diu foeliciterque vivere, valere et regnare desiderans. Coronae, die 23. Junii, anno 1682.

Ilmae Celsni Vrae

humilis, fidelis perpetuusque servitor
Georgius Draudt mp.

Külczm: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno clementissimo.

(A M. T. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXNVIII.

1682. ápr. 26—júl. 13.

Az erdélyi oláh püspök elítéltetése.

a)

1682. ápr. 26.

Vallatás Görög József kalugyer ellen.

Ilme ac celsme princeps, dne dne nobis naturaliter clementissime.

Fidelitatis, fideliumque servitiorum nostrorum in gratiam Cels. Vrae humilimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer nosse dignetur Ilma Celdo, nos literas ejusdem Celdnis Vrae compulsorias, pariter et attestatorias

pro parte et in personis honorabilium Joannis Zoba Alvinciensis, Georgii Dalyaiensis, Vaszily Albensis, Davidis Romoliensis, Joannis Tustyaiensis, Moysis Hunyadiensis et Danila Illyeiensis, sic dictarum ecclesiarum valachicae professionis pastorum confectas et emanatas, nobisque inter alios Ilmae Cels. Vrae humilimos fideles, perpetuosque servitores, nominanter locis in eisdem conscriptis praeceptorie sonantes et directas, honore et obedientia, quibus decuit, recepissee. Quibus receptis, nos mandatis Ilmae Cels. Vrae in omnibus, uti tenemur et par est, obedire et satisfacere volentes, in hoc anno praesenti millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo, die vigesima sexta mensis Aprilis ad aedes alterius nostri egregii Caspari Diósi Albae-Juliae ac comitatu Albensi Transylvaniae existentes habitas accessisse, ibique testes infrascriptos vigore praescripti Ilmae Cels. Vrae mandati, in praesentiam nostri citatos et praesentes, exacto prius ab eisdem firmissimo juramenti sacramento, ad fidem eorum deo debitam, super utro nobis proposito firmiter inquisivisse et examinasse hoc modo:

Primus testis, Honorabilis Nicolaus Pap, ecclesiae valachicae Szász-Sebesiensis pastor, annorum 33, citatus, juratus, examinatus fatetur hoc modo, ad I-mum utrum: Hallottam magától Görög József kalugyvertül, az fejérvári oláh kalastoromban bejövén, és beszélgetvén egy dolgról a másról, szóközben fordúlván elő Brankovicz Száva törvénykezése, melyre mondá Görög József, kik tötték azt az törvént? mondá Zaba János: az alvinczi oláh esperest, az fejedelem ő nga az magyar papokkal együtt, mi is; melyre mondá Görög József: nem volt az ő nga hatalmában hogy megtörvényeztesse az oláh püspököt, hanem az patriarchának vagyon hatalmában, s volt, hogy megtörvényezhette volna.

Ad 2-dum. Hallottam azt is tőlle Görög Józseftől, hogy Brankovicz Szávának appellálni kellett volna törvényét az patriarcha eleiben, melyre mondá Pap János: az patriarchának semmi közi mi hozzánk, hanem az fejedelemnek ő ngának, hatalma is ő ngának rajtunk, adónkat is nem az patriarchának, hanem az országgal együtt hmas török esászárnak adjuk. Tovább terjesztvén szavait Görög József, mondá, kellett volna Brankovicznak törvényét az patriarcha eleiben vinni, ki ha jöhetett volna be az országban törvényre, jó, ha pedig nem jöhetett volna, törvénytevő embereit küldötte volna be Erdélyben: maga vétke Száva Brankovicznek, hogy nem appellálta, levele vagy embere által az patriarchát meg nem találta a maga törvényén dolgából.

2. testis. Vaszilia kalugyer, mostan az fejevári kalastromban commoráló, annorum 60, citatus, juratus, examinatus, fatetur: Hallottam Görög Józseftől, mondván, nem kellett volna Száva Brankoviczot az országnak, sem másnak megszentelni, hanem az patriarchának kellett volna appellálni Száva Brankovicznek az törvént a patriarcha eleiben, ki vagy jött volna, vagy emberét küldötte volna az törvényre.

3. testis. Je Vlogyen kalugyer, ugyan fejevári kalastromban commoráló, annorum 50, citatus, juratus, examinatus, fatetur, sicut secundus testis per omnia.

4. testis. Kirille kalugyer az fejevári kalastromban commoráló, s egyszersmind pap is azon oláh kalastromban, hic quoque fatetur similiter sicut secundus testis Vaszilia Kalugyer, együtt lévén ezek hárman azon Görög József szavainak hallásában.

Cujus quidem praemissae inquisitionis et attestationis nostrae seriem, uti per nos fuit expedita et peracta, eidem Ilmae Celdni Vrae fide nostra mediante rescripsimus, sigillisque nostris usualibus et manuum subscriptionibus roboravimus. Eandem Ilmam Cels. Vram ad annos quamplurimos foeliciter valere et vivere desiderantes. Datum anno, die, locoque supranotatis.

Correcta per eosdem.

Eiusdem Ilmae Celsnis Vrae

humiles, fideles, perpetuique servitores

Casparus Diósi alter supremus iudicium comitatus Albensis Transylvaniae mp. et Petrus Konczay de eadem mp.

Külczim: Ilmo ac celsmo principi dno dno Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae dno et Siculorum comiti etc. dno dno nostro clementissimo.

Anno 1682. Apertae per Franciscum Lugosi secretarium.

(Eredeti gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

b)

1682. júl. 10.

A szászsebesiek folyamodása az oláh püspök érdekében.

Alázatos szolgálatunkat ajánljuk Kglteknek, isten minden testi és lelki jókat terjesszen Kegltekre, szívből kívánjuk.

Micsoda difficultások legyen az egész oláh natióbeli papoknak az mostani nemzethől való introducált püspök felől. Kglteknek világosan constál. Mely dolog mivel az oláh natiónak nemesak praejudiciumára, hanem töllök régi

observált usus és szokás ellen is impingál: ahoz képpst igen alázatosan instálunk Kglteknek, considerálván istenesen igyefogyott állapotokat, és töllünk tovább való declarálandó vékony tehetségünk szerént szolgálatunkat, méltóztassanak ez irásunkat praesentáló supplicánsokat kegyesen az régi ususok mellett megtartani, mivelhogy az antiquus usus pro lege habetur, libera electiót megengedvén nekiek, hogy az magok natióból azon tiszthez illendő személyt választhassanak, melyért isten ő szent felsége is megáldja Kglteket. Ezzel isten áldása maradjon Kglken. In Szász-Sebes anno 1682. die 10. Julii.

Kglteknek méltatlan alázatos szolgálai

regius ac sedis iudices caeterique jur. civ.
Sabesien. mp.

Külczm: Viro admodum reverendo cl. nec non excell. dno dno Michaeli Tophaeo, totius Hungaricae nationis episcopo ut et concionatori aulico meritissimo. Spect. item ac groso dno Petro A(l)vinczi tabulae judicariae altero prothonotario, omniumque bonorum fiscalium praefecto, necnon spect. ac egregio dno Sigismundo Perneszi altero aulae magistro etc. dnis et amicis nobis observandis.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

c)

1682. júl. 12.

Vallatás Acacius Josaphát vládika ellen.

Ilme ac Celsme princeps

dne dne nobis clementissime!

Fidelitatem, fidelium perpetuorumque servitiorum nostrorum in gratiam Ilmae Cels. Vrae. humillimam debitamque semper oblationem.

Vra clementer noverit Ilma Cldo nos literas ejusdem compulsorias pariter et attestatorias. pro parte et in personis honorabilium universorum seniorum, pastorum, clericorum et ministrorum universarum ecclesiarum Valachicae constitutionis in Transylvania existentium. exceptis illis, qui videlicet pro testibus habebuntur, confectas et emanatas, nobisque inter alios Cels. Vrae humiles, fideles, perpetuosque servitores, literis in eisdem nominanter conscriptos. praeceptorie sonantes et directas, honore et obedientia,

quibus decuit, recepissee. Quibus receptis nos mandato Cels. Vrae in omnibus, uti tenemur, obedire et satisfacere volentes in hoc anno dni 1682., die 12. mensis Julii dni nobilis Pauli Szeőcs de Alba-Julia. in platea vulgo Szt.-Mihály-uteza vocata, in civitate Alba-Julia extra muros, inque comitatu Albensi Transylvaniae existentem habitam accessisse, ibique testes infrascriptos, vigore mandati Cels. Vrae nostri in praesentiam citatos et accersitos, exacto prius ab eisdem firmissimo juramento, juxta utrum nobis propositum ad fidem coram deo debitam examinavimus et inquisivimus. Quorum quidem testium fassiones et attestationes sequuntur sic.

Utrum

1. Hallottad-e mikor Accaus Görög Jóseph kaluger mikor ide fejrővári olá kalastrumban jőtt volna Bojer Sigmond urammal, mikor Brankovicz Száva dolgát eli hozták volna, azt mondotta volna Joseph kaluger, hogy nem igazán szolgáltattak volna törvént Szávának, mert senkinek hatalmában nincsen püspököket sententiázni az egy patriarkán kől.

2. Hallottad-e, hogy azt is mondotta volna Joseph kalugyer, hogy Szávának patriarkára kellett volna appellálhni dolgát embere vagy levele által, és ha maga az patriárka ide nem jöhetett volna, köldött volna ő törvénytevőket. *(A többi kérdőpontok hiányoznak.)*

1. Testis honorabilis Popa Juvon pastor ecclesiae valachicae Albensis, annorum circa 46, juratus, examinatus fatetur. Én azelőtt Moldvában laktam, onnét jöttem szegény Budai Joseph urammal ki, ezelőtt mintegy két esztendővel, itt az állapotot annyira nem tudom, de tudom azt, hogy oda be Moldvában görög püspököket nem szenvednek, hanem oláhoknak kell lenni. Ad 2-dum. Tudom azt s hallottam, mert magamat szidott törökül (ilyen formában: hana szana szitim, ghidi csopek) Achaus Joseph uram Makare nevő szolgája, aki egyszersmind kalugyer is, ezt peng azért cselekedte velem, mert én, mivel az mi szokásunk szerint gyertya nélkül nem szolgálhatunk, gyertyát akartam gyűjtetni, azért mondtam az inasomnak, csináljon tüzet, anaz megmondott kalugyer peng borért akarta a koresmára küldeni, hogy meg nem engedtem, azért cselekedte. Ad 3-tium azt tudom mondani, az hol magának a templomban ülő székre vagyron, az maga görög könyveit oda az könyvtartóban teszi, mikor kimegyen, ismét kiveszi, ami könyveink peng, amelyekből mi praedicálunk, ismét más könyvtartóban

vannak. Az énekeket görögül énekelteti. Husvétban praedicált egyszer, akkor is görögül. Hogy oláhul praedikáljon, annyira való alkalmatossága nincsen. Ad 4-tum. Hallottam Szeőcs Pál uram szájából itt Fejérvárott, s Vinczen is az vinczi papnak hasonlóképpen ötvent igért akkor Achaus Joseph uram, még mikor püspök nem volt, ilyen okért, hogy csak ő kglmét tegyék püspöknek, megadja, de hogy itt jó válasza nem volt, úgy ment osztán Fogarasban, holott kivel mint alkudt, nem tudom. Ad. 5-tum nihil. Ad 6-tum. A megírt mostani Achaus Görög Joseph mint informálta urunkat ő ngát és az havaselföldi vajdát, nem tudom, de tudom azt, hogy erdélyi oláh papok püspököknek nem kívánták, most sem kívánják. Ad 7-mum nihil. Ad 8-um. Tudom, hogy a mikor bejött, mingyárt társalkodott egy Popa Jonucz nevő pappal, kit az papságból is kivetettek volt Száva püspök idejében és az haját is elnyérték volt, mással ismét egy pópa Nyagullal, veszténi pappal. Ezekkel tartja most barátságát.

2. testis honorabilis pópa Vaszilia, pastor ecclesiae valachicae Albensis, annorum circa 80, juratus, examinatus, fatetur. Ad primum. Esztendeje, hogy itt lakom, mivel Havasalföldből jöttem, én azulta oláh nyelven praedicáltam. Ad 2-dum nihil. Ad 3-tium sicut 1. testis in omnibus. Ad 4-tum fatetur similiter uti 1. testis. Hoc addito: hogy a papok hivatalt adtak volna ő kglmének, abban semmi nincsen. Ad 5-tum nihil. Ad 6-tum nihil. Ad 7-mum nihil. Ad 8-vum uti 1-mus testis.

3. testis honorabilis popa Jevlogie, pastor ecclesiae valachicae Albensis, annorum circa 40, juratus, examinatus fatetur. Ad 1-mum uti 1-mus testis. Ad 2-dum. Hallottam hogy pópa Juvont Achaus uram kalugyerje s szolgálja rútol szidta törökül, de nem értettem. Ad 3-tium fatetur uti 1-mus testis, in omnibus. Ad 4-tum. Hallottam azt Popa Juvon szájából, hogy mondotta volna Achaus uramnak, nekünk bizony ajándékok nem köll, magad sem kellesz, ha oláhul nem tudsz. Ad 6-tum nihil. Ad 7-mum. Száva püspök alkalmatossággal hozódván elől, tudom, hogy mondotta Achaus uram Pópa Juvon uramnak a maga házában: nem parancsol az oláh püspöknek itt senki, hanem az patriarcha. Ha Száva is bement volna patriarchához, más törvénye lett volna. Ad 8-vum. Eleitől fogva mind ez mai napig azzal a Pópa Juvonáczczal és Pópa Nyegullal tartotta barátságát.

4. testis honorabilis Pópa Luca Rusz, pastor ecclesiae valachicae omnino Albensis, annorum circiter 35, juratus, examinatus, fatetur. Ad primum nihil. Ad 2. uti tertius

testis. Hallottam az Achaus Joseph kalugyerjétől, hogy ha Achaus Joseph uram megjő, hoz görög könyveket, a melyekből mind énekeltet s mind praedicáltat. Ad 3-tium uti 1. testis. Ad 4-tum. Hogy Achaus Josephet az oláh papok hitták, vagy választották volna az püspökségre, nem tudom, hanem hallottam, hogy egykor beszél vala pápa Juvonnal, pápa Juvon mondotta Achaus uramnak: pénzt adtál az püspökségért, melyre azt felelte Achaus uram: adtam, s adok is. Ad 5. nihil. Ad 6. nihil. Ad 7. nihil. Ad 8. uti tertius testis. Hoc addito: tudom azt, hogy két esperesteket esperestségekből kivetette, úgymint Pópa Mihályt és Pópa Györgyöt, de micsoda vétkekért, nem tudom.

5. testis honorabilis Stephanus Hatzok, ecclesiae Borbandiensis reformatae pastor, annorum circa 40, juratus, examinatus, fatetur ad 1. Én a miuntától fogva reá emlékezem, hogy vladikák vannak Erdélyben, mind oláh vladikákat tudok, haza fiait, sőt emlékezem arra: volt egy Stephan nevű oláh püspök Csulai uram idejében, kivel is fordíttatja Csulai uram az Új-Testamentumot oláh nyelvre. Ad 2-dum. Az magam házammal lévén Achaus Joseph uram Borbándon, kérdém ő kglttől: Ha a typographia beérkezik, a mi reformatus authorink könyveit megengedi-e transferáltatni és kinyomtattatni oláh nyelvre? Melyre mondá: Avertat deus, vannak minékünk könyeink, azokat fordíttatja s nyomtattatja. Ad 3-tium. Látom s tudom, hogy arra semmi facultása nincsen, hogy oláhhul tudjon praedicálni és egyéb templombéli szolgálatot végben vinni azon nyelven. Ad 4. Nem hogy hivatalt adtak volna Achaus uramnak az püspökségre, sőt magam is Fogarasban voltam akkor, mikor az oláh papok közönségesen oda küldvén embereket, contradicáltak püspöki hivataljának. Ad 5. 6. et 7-um nihil. Ad 8-um etiam nihil.

6. testis honorabilis popa Sztajkul, pastor ecclesiae valachicae Bolgárszegiensis et senior ecclesiarum ejusdem religionis et dioeceseos, annorum circiter 47, juratus, examinatus, fatetur: Ad 1. Soha sem nem értém, sem nem hallottam, hogy itt Erdélyben görög vagy más nemzetből álló oláh püspök lett volna, lévén csak éppen oláh nemzetből való hazafiai. Ad 2-dum nihil. Ad 3. Nem hogy oláh nyelven tudna tanítani, de magoktól az görögöktől hallottam, hogy az görög nyelven való szöllását is nem értenék mindenkoron, nyelvében lévén nagy fogyatkozás. Ad 4. Abban a tractusban én lévén senior, magamtól is eltitkolták, azután későre hallottam, hogy pénzen vette meg magának az püspökséget. Ad 5. Magától az vajdától nem hallottam, de az

udvarában az udvara népének eleitől, s az városnak eleitől is hallottam, hogy csudálkozva mondták, csudálkozunk (úgymond), hogy Erdélyben miért engedte meg a fejedelem és az ország, hogy görög püspök legyen, nagy boldonságnak is mondták. Ad 6. nihil. Ad 7. nihil. Ad 8. Én magam ott voltam Achaus urammal Havaselyföldében a patriarchánál. hollottam s tudom, hogy panaszolkodott Achaus uram a patriarchának az itt való erdélyi oláh papokról, a kiknek tudniillik successive több feleségek volt egynél, okozván az aránt őket intollerabilis vétekkal; melyre fülem hallatára monda az patriarcha: nó én neked (úgy mint Achaus urannak) adok annyi hatalmat, hogy átkozd meg az olyanokat, hogy átkozottak legyenek mind magok, mind azok, a kik vélek társalkodnak, esznek és isznak, azt is hozzáadván, hogy ha pedig el nem követi Achaus uram, léssen nékie arra embere, hogy érette küld és magát viteti be. A Béldi Pál dolgáért mikor urunk ő nga Bukur Györgyöt megfogatta és megverette, hogy az Achaus uram meghallotta, akkor mindjárt ő kglme is bement Béldihez, hallottam azután Brassóban, hogy ő is azért ment volna be, hogy úgy ne járjon mint Bukur György.

7. testis honorabilis popa Mojszin, pastor ecclesiae valachicae Kálboriensis, annorum circiter 60, juratus, examinatus, fatetur. Ad primum uti 1. testis. Ad 2. nihil. Ad 3. Az oláh nyelven tanétani hogy tudjon, arra elégtelen és boldogtalan. Ad 4. Senkitől hivatalja Achaus urannak püspöki hivataljára mi közölünk nem volt. Ad 5. nihil. Ad 6. nihil. Ad 7, ad 8. uti 6. testis, hoc excepto, hogy az Béldi Pál és Bukur György alkalmatosságával való dolgát nem tudja.

8. testis honorabilis popa Miklós pastor ecclesiae valachicae Eörménszékesiensis et senior ejusdem ecclesiae et loci seu districtus, annorum circiter 73, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. sicut 6. Ad 2. nihil. Ad 3., az maga nyelvén tud, de hogy oláh nyelven tudna tanétani, arra teljességgel alkalmatlan, és hogy ma a mely praedicator oláhuil praedicállott is, oda hagyta, kiment a templomból, nem hogy tanúlt volna. Ad 4-tum. Tudom, hogy az articulus ellen senkitől hivatalja az püspökségre nem volt, hanem szokás kivül szerzette magának Achaus uram az püspökséget, melynek contradictiójára én is elmentem volt Fogarasban. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8-tum. Magam is tudok kilencz esperesteket, esperestségekből degradált, azok között engemet is, és másnak adott levelet rólla. Az mely pópa Juvonicz vagyon most Achaus uram mellett, az gyaláza-

tosan deponáltatott, haját elmetszették és Haller Pál uramnak ő ngának lévén jobbágya, ő ngának kezében adták, azultátul fogva sem egyszer, sem másszor a generalis fel nem vette, úgy tudom.

9. testis honorabilis popa Mihály, ecclesiae valachicae Szakadathiensis pastor, annorum circiter 53, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. sicut 6. testis. Ad 2. nihil. Ad 3. Nem ismerem alkalmatosnak az oláh nyelven való praedicálásra. Ad 4-um. Nem hogy választottuk volna, de hogy megértettük, contradicálni ellene az oláh papok közönséges akaratjokból rend szerént hatan felmentünk volt Fogarasban. Praeterea sicut praecedens 8-vus testis. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8. Tudom, hogy egynéhány esperesteket, mintegy kilenczig, azok között engemet is kivetett az esperestségből, cursust másnak bocsátott az adó szedésre, nem nekem. Amaz notatus, ejectus popa Juvoniczczal társalkodik.

10. testis honorabilis popa Jonask pastor ecclesiae valachicae Mohaiensis, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. uti 6. testis. Ad 2-dum nihil. Ad 3-tium uti 6. testis. Hoc addito, hogy az szebeni görögöknek is kínálta magát, hogy papok lenne, de azok nem fogadták meg nyelvének fogyatkozása miatt. Ad 4-tum. Miképpen jött bé az vladikaságra, nem tudom. Ad 5. 6. et 7. Ad 8. Tudom, hogy egynéhány esperesteket, azok között engemet is, kivetett az esperestségből, rajtam talám azért cselekedte, hogy egy alkalmatossággal hat aranyat izent, vigyek eleiben, s nem vittem. Pópa Junovicz a társa.

11. testis honorabilis popa Lupe, pastor ecclesiae valachicae Szász-Ujfaluensis, seniorque districtus ejusdem loci, annorum circiter 70, juratus, examinatus, fatetur. Ad primum uti 6. testis. Ad 2-dum nihil. Ad 3. uti 9. testis. Ad 4-tum. Tudom, hogy semmi hivatalja nem volt a generalistól a püspökségre, hanem szokatlanól jött be. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8. Tudom, hogy pópa Juvonucz, a ki depositus és notatus pap, és a kivel most társalkodik Achaus uram, hogy a korabiai pópa Györgyöt kivetette az esperestségből, és mást állatott helyében, pópa Demetert.

12. testis honorabilis popa György pastor ecclesiae valachicae Korabiensis, annorum circa 36, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. 2. 3. et 4-um. Uti undecimus testis. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8. Tudom, hogy egynéhányat esperestségekből, engemet is, kivetett pópa Juvonucz által; mely pópa Juvonucz az papságból, esperestségből törvény szerént kivettetett gyalázatosan, haja elnyiretett és soha azután fel

nem vétetett, hanem Achaus uram vette maga mellé és azzal tartja társalkodását. Mely pópa Juvonicz miulta Achaus uram (*mellé*) adta is magát. azultátul fogva postálkodván, az oláh esperestek között egynéháynak lovát postára elvitte erővel, oda hordozta és némelyek pénzzel váltották vissza.

13. testis. Honorabilis popa Ilia (annorum circiter 65) pastor ecclesiae valachicae Idaiensis, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. uti 6. testis. Ad 2-um. Hallottam a kalugyeritől Achaus uramnak, hogy a monasteriában voltam, hogy törökül szitkozódtak. Ad 3. uti 9. testis. Ad 4. Uti undecimus testis. Ad 5. 6. et 7. nihil. Ad 8. Tudom, hogy egynéhány esperestet esperestéséből megfosztott és kivetett. Tudom azt is, hogy azzal a notatus és depositus pópa Juviczczal társalkodik Achaus uram.

14. testis. Honorabilis Georgius popa pastor ecclesiae valachicae possessionis Dállya, annorum circiter 50, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. uti 6. testis. Ad 2. nihil. Ad 3. uti 7. testis. Hoc addito, hogy még Miatyánkot, Credót és tíz parancsolatot sem tudja elmondani oláhul. Ad 4. Az oláh papoktól az püspökségre hivatala nem volt, nem is választották soha, hanem szokatlanul jött be, nemhogy hitták volna, de még magam voltam egyik, a ki Fogarasban az papok közönséges akaratjokból elmentem contradicálni azaránt való hivataljának, Achaus uramnak. 5. 6. et 7. nihil. Ad 8-um. Tudom, hogy egynéhányat esperestéséből kivetett, engemet is azok között. Miulta penig ide beszármazott, egy pópa Juvonucz nevű depositus oláh papal társalkodik, azzal tartja barátságát.

15. testis. Honorabilis popa Iup. pastor ecclesiae valachicae poss. Kalhoriensis, annorum circiter 40, juratus, examinatus, fatetur per omnia uti 14. testis.

16. testis nobilis et honestus juvenis, Michael Szilvási, collegii Patachino Albensis alumnus, annorum circiter 23, juratus, examinatus, fatetur. Ad 1. 3. 4. 5. 6. 7. et 8-um nihil. Ad 2. Hallottam Achaus Joseph uram szolgájától, egy nagyhajú ifjú legéntől, melynek nevét ugyan nem tudom, de személyében ismerem most is, oláhul szólván, hogy az magyarok, oláhok és az pápisták nem keresztyének.

Quorum quidem testium fassionum et attestationum seriem, prout per nos est expedita et peracta, eidem Ilmae Cels. Vrae fide nostra mediante rescripsimus, nostrisque chirographis ac sigillis usualibus roboravimus, eandem Ilmam

Cels. Vram diu foeliciter vivere, valere et regnare desiderantes. Datum anno, die locoque in praenotatis.

Correcta per eosdem.

Ejusdem Ihnae Cels. Vrae humiles fidelesque servitores
Stephanus Gyarmathi nobilis de Sárd mp. et Georgius Csicsói
de Alba-Julia nobilis mp.

Külczm: Ilmo ac cels. principi dno do Michaeli Apafi dei gratia principi Transylvaniae, partium regni Hungariae duo et Siculorum comiti etc. dno duo nobis clementissimo.

Más kéz: Anno 1682. Apertae per Franciscum Lugasi secretarium.

Más kéz: Görög Achaus püspök dolga.

(Gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

d)

1682.

Folyamodvány a vladika érdekében.

Josaphat Acacius Vladica mellett levő oláh esperesek és papok alázatosan könyörögnék Ngtnak s Kglteknek.

Igen nagy szívünk fájdalomával kelleték Ngtnak s Kglknek alázatos supplicatiónk által. lábai eleiben borúlunk, mivel már teljességgel a sok búsulás miá elfáradtunk. mivel mü a mü kglk urunk ő nga Kgltekkal tött resolútióját megértvén, melyet ő nga Szamosújvárat kiadott volt Kgltekkal együtt. Mü azért mind annak előtte s mind most jó szívvel a mi hivatalunk szerint engedelmeskedtünk s engedelmeskedünk is, mü ezzel a jámbor vladikával meg is elégedtünk, csak egynéhány pap vagyon köztünk, a kik nyughatatlanok. ők tudják mi okáért.

Annak okáért Ngtnak s Kglteknek igen alázatosan könyörgünk, a mi kglk urunk ő nga kegyelmessége s Kgltek akaratjából lött, ez feljebb említett böcsületes vladikánk igazgatása alatt had maradhassunk meg. Mely Ngtnak s Kgltek kegyelmességiért teljes életünkben Ngtnak s Kgltekért alázatos könyörgésünk által. istent imádni meg nem szününk.

N. K. V. V.

Kívül: 1682. diebus 8. et 9. 1 Enyedini
 az politico ecclesiasticus gyűlekezetben lett conclusumok és sup-
 plicatiók az után 1683. ultima
 conclusum.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

e)

1682. júl 13.

Az ítélet.

Anno 1682. die 13. Julii. Erdély országában az egész oláh ecclesiának az mi kglmes urunktól. és az egész tanács uraktól ő Kglmektől s Ngoktól rendeltetett s tétetett oláh püspök tiszteletes Akaus Josaphat constituálja procuratorának Sárdon lakó Semsei Mihályt. I. antequam de merito aliquid dicat. excipit et dicit.

Mivel én az püspökséget magannak erővel nem vettem, hanem az mi kglis urunk ő nga tanácsúr híveivel donatióval nekem conferálták, azért azt kívánom, hogy az törvény ő nga személye s tanácsúr hívei előtt legyen, mert én itt most meg nem felelek de merito semmit.

Pro A. procurator Johannes Némethi replicat. Úgy látjuk az dnus inctus az meritumát tangálja ezen causának, mert szintén az fáj minekünk, hogy ő kglme az articulus szerint mi közinkben nem jött, ut habetur in Approbatis Constitutionibus partis primae tit. 8. art. 1. hogy minekünk az mi kglis urunktól ő ngától kellett volna oláh püspököt kérnünk, és az ki nekünk tetszett volna, ő nga is úgy adatt volna confirmatiót; de ő kglmét mi soha nem választottuk, sőt mikor meghallattuk, hogy oláh püspök akar lenni, elmentünk Fogarasban s contradicáltunk ellene, ő kglme mint informálta ő ngát, nem az mi akaratunkból, s ő nga is úgy fogta, gondoljuk adni, ha úgy van a dolog; de nem úgy vagyon, melyet comprobálunk. Az mi azt illeti, ő kglme itt nem felel meg, úgy tudjuk, hogy az ő nga méltóságos széki egyik része ezen széeknek, personalisa is jelen levén ő ngának, azért Kglde feleljen de merito. Tovább is mivel már egy részében de merito felelt Kglmed sicut P.

I. dicit. Protestálok ezen, mivel ez az székek rész szerint láttatik ő nga székinek lenni, rész szerint szent székeknek, de az mint feljebb is megirattuk, forumomnak nem agnoscálom, hogy most de merito feleljek. Protestatur de caeteris.

Super exceptionem dni A. deliberatum.

Nem teneál az exceptio, tartozik megfelelni az dnus A.

Dnus A. audita deliberatione, opposit azt mondja, forumának nem agnoscálja, nem is akar megfelelni.

Deliberatum.

Constál, hogy az inctus ő kglme hivatalja szerint az ecclesiában nem az rendes vocatio szerint jött, mert juxta Approbatæ Constitutionis partis I-mæ tituli 8-vi articul. I-mum nem egyenlő tetszésekből az oláh papoknak kéretett az hivatalra az mi kglk urunktól ő ngától és nem is tartotta magát az püspökök confirmatióiban felvött conditiókhoz, mert nemhogy hitták volna az hivatalra, sőt mikor értékre lött ez iránt való feltött czélja, minden utakan módokan ellenzették, s nem is tartották mindeddig is püspökjöknek, mivelhogy többire csak egyik conditiónak is, melyek szerint püspöki hivatalját kellene folytatni, meg nem felelhet, sőt mivel az oláh nyelvet nem tudja, az első, második, harmadik, 4-dik és 18-dik conditiók szerint teljességgel alkalmatlan megírt hivataljának gyakorlására; nemcsak ez nemes ország törvénye és confirmatiójának punctumi ellen cselekedett pedig megírt hivataljának felvételében, hanem az magok vallások fundamentalis tenora ellen is tapasztalhatóképpen impingált, az mint pravilájoknak 9-dik részének, item apostoli cánonoknak 29. és 30-dik canoni tenorukból kitetszik, ennek felette azmint hogy rendeletlenül sollicitálta, úgy az papoknak consensusa nélkül confirmáltatta is magát: melyekhez képest azon oláh püspöki hivatalra nemcsak métatlannak, hanem teljességgel alkalmatlannak ítültük, úgy mint kit ma is az rendes oláh papi hivatalbeliek, sőt magok ecclesiájokbeli hallgatók is semmiképpen acceptálni nem akarnak. Az mi maga hivatalja iránt az mi kglk urunktól ő ngától impetrált confirmatiót illeti, az is az feljebb említett ratiókra nézve nem suffragálhat az mi ítéletünk szerint néki, hanem vagy de præsenti adja elő, vagy pedig ha közel hozzá nincsen, hozassa elő intra, vagy ad 3-um s adja az mi kglmes urunk ő nga kegyelmes dispositiójának, addig pedig az monasterában legyen, állván felölle való más dispositio az mi kglmes urunk ő nga kegyelmességében; az ecclesia directiója felől pedig sollicitálják és vegyék az mi kls urunk ő nga kegyelmes resolutióját és dispositióját az oláh papok.

N. B. Nem pronuniciáltunk semmit, hanem dilatóltuk az dolgot.

NB. Más nap oztán az görög püspök ultro renun-
ciála püspöki hivataljának és holmi kívánsági lévén, rejiciál-
tatott az alkalmatosságra.

Hátán: Achaus görög püspök ellen való deliberatum.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Fred. Level. XXVI. köt.)

LXXIX.

1682. júl. 30.

Serédy Benedek a fejedelemnek híreket ír.

Kglmes uram!

Isten Ngodat minden dolgaiban szerencsésen boldo-
gítsa. Kglmes uram. Ngod kegyelmességéből jöttem az vég-
házból drági házamhoz ez mostani hadi expeditióhoz készülvén.
Ngoddal elmennem, holott is volt vigyázásom kötelességem
szerint az véghelyi dolgokra. Bizonyoson hozák kglis uram
czitadellának megvételet négy kurucz elesésével, százhet-
ven németeket vágta le benne, kilenczvent elevenen maraszt-
ván, melyet Ngodnak alázatosan értésére adni akartam.
Tovább is híreim érkeztvén, Ngodnak alázatosan értésére
adni el nem mulatom. Isten éltesse Ngodat szerencsés
uralkodással sok számos esztendeig, kívánatos jó egészsé-
gen. Datum Drágh, die 30. Julii, anno 1682.

Ngodnak

alázatos méltatlan szolgálja míg él
Serédy Benedek mp.

Külczim: Erdély országának mlgos fejedelmének nekeu
jó kglmes uramnak ő ngának alázatosan.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Fred. Level. XXVI. köt.)

LXXX.

1682. aug. 1—4.

A szamos-újvár-németi országgyűlés.

a)

1682. aug. 4.

*A törvénynek a fejedelem elé, megerősítés végett terjesztett
peldánya.*

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae,
partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes,

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: Quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles, caeterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem 1. mensis Augusti, anni praesentis 1682. in possessionem (Gerla,¹⁾ ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis, et praesentaverunt quendam infra scriptum articulum in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusum. Supplicantes nobis humilime, ut nos eundem articulum, omniaque et singula in eodem contenta, ratum, gratum, et accepta habentes, nostrumque illis consensum praelebentes, autoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Cuius quidem articuli tenor talis est:

Articulus dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorundem comitiis ad diem 6. mensis Augusti²⁾ anni praesentis 1682. in possessione Gerla, ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusus.

Kénszerítettünk kegyelmes urunk keservesen szíveinknek fájdalomával megvallanunk, hogy az elmúlt időkben szegény hazánkban régi szent királyoktól és dicséretes emlékezetű méltóságos fejedelmektől adatott és eleinktől reánk maradott és eddig meg is tartatott szép szabadságink és törvényink s privilegiumink ellen, amaz istent és minden keresztyén nemzetet s igaz hazafiát irtóztató és lelki ismeretét is³⁾ sértő ligának nyakunkban kénszerítő fenyegetés alatt való becsúszása és vettetése, az melyet a mint hogy in omnibus partibus törvényünknek és szabadságunknak praejudicálni ismertünk: mi is országúl három nemzetűl unanimi voto et consensu senki nem kénszerítéséből szabadoson, az Nagyságod kegyes atyai szereteti és kegyelmessége ehhez járulván, máttól fogva in perpetuum praecise csak magát azt az ligát in toto et in parte cassálunk.

¹⁾ Gerla, a mai Szamos-Újvár városa, mely ezen nevű régi falú helyére épült, s melynek oláh neve maig is Gyerla.

²⁾ Példányunkban világosan 6. aug. áll, holott főntebb a bevezetésben világosan 1. aug. ezen országgyűlés kihirdetett határnapja s mint a törvényczikk keltéből és befejezéséből látjuk ezen országgyűlés utolsó napja augusztus 4-dike volt.

³⁾ Példányunkban a leíró elnézéséből »lelki ismert-is« van írva.

invalidálunk, és sub anathemate et poena perpetuae notae infidelitatis in perpetuum tollálunk és proscribálunk, hazánk-ból explodálunk, úgy, hogy ennek utánna immár mátil fogva senki azzal ne élhessen, se mást ne élthessen (mint hazánk-nak minden szabadságos törvényét elrontó törvén-telenséggel). Melynek nagyobb erősségére végeztük, hogy ab expiratione hujus diaetae ad quindenam Mikes Kele-men ítíló mester atyánkfiának az kolos monostori, fejevári káptalanokban, és a szebeni és brassai tanácsházakban (és ha másutt is volnának a szász városokon) beadatott és collocáltatott pecsétés és subcribált ligát kihozzák, és ő kegyelmének kezében a(d)ván, ő kegyelme az mi kegyel-mes urunk ő nagysága mostani hadi ex(pe)ditójából homn maradott tanácsi és főrendi lévő és másik ítíló mester Alvinczi Péter atyánkfiái személyek jelenléte előtt, égesse el mindeniket; isten peng az mi kegyelmes urunkat ő nagy-ságát édes hazánkban vissza hozván, az ő nagysága haza jövetele után isten kegyelmességéből közelebb celebrálandó gyűlésre, az kinél csak párja maradna is azon átkozott ligának, az feljebb megírt poena alatt tartozzanak indiffe-renter minden rendek, személy válogatás nélkül megnevezett ítílómester atyánkfiának kezéhez beadni, és azokat is hason-lóképpen ő kegyelme tartozzék elégetni; ennek utánna penglen ha kik olyan istentelen lelki ismeretű emberek találtnának, azok mind magok és maradékok átkozottak és örökké való notoriusok legyenek, azon alkalmatossággal iratott articulusok, donatiók ide nem értetvén, hanem azok in vigore maradjanak. Datum in generali congregatione nostra, in possessione Gerla, ex edicto Suae Celsitudinis principalis ad diem 1. mensis Augusti anni 1682. indicta et celebrata die 4. mensis Augusti, praetacti, ultima vide-licet congregationis nostrae, anni omnino 1682.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaud(ita) et admissa, prae-scriptum articulum nobis modo praemisso praesentatum praesentibus litteris nostris de verbo ad verbum sine dimi-nutione et augmento, vel variatione aliquali, inseri et inscribi facientes, eundemque et omnia in eodem contenta ratum, gratum, et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus, et ratificavimus, offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis clausulisque tam nos ipsi observabimus, quam per alios omnes, quorum interest, observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus ratificamus, et confirmamus

harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante.
Datum in possessione Gerla die 4. mensis Augusti, ultima
videlicet die congregationis nostrae, Anno Domini millesimo
sexcentesimo octuagesimo secundo praenotato.

Clemens Mikes
praesidens et magister prothonotarius mp.
(P. H.)

Petrus Allvinczi
de Borberek illustr. ac c. d. d. princ. mag. prothon. mp.
(P. H.)

Hátára jegyezve Teleki Mihály tulajdon kezeirásával:
Ozigányinál lévő táborban öszveköttött levelek, kik közt van
az mostan Szamos-Újvárat írott articulus és az országnak
statusinak három pecsét alatt, egymáshoz való assecuratiója.
Táborban velem lévőeknek mind köváriaknak, egyebeknek rege-
struma. 1682. 10. Aug.

Jegyzet. Ezen sorok közt veres viaszba nyomva látható
Teleki Mihály gyűrű pecsétje czimerével s *Michael Teleki* kör-
irattal. A pecsét alól mind a négy oldalon látszik a zsinor
vége, melylyel a Teleki által említett irománycsomag kereszt-
ben össze volt kötve.

(Eredeti példány gr. Kornis Miklósnál Baczán, családja levél-
tárában.)

b)

1682. aug. 1—4.

A törvényeknek a fejedelem által megerősített példánya.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae.
partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.
Memoriae comendamus.... *mint a megelőző példányban.*

Datum in generali congregatione nostra in posses-
sione Gerla ex edicto suae celsitudinis principalis ad diem
1. mensis Augusti anni 1682. indicta et celebrata die 4. men-
sis Augusti praetacti, ultima videlicet congregationis nostrae
anni omnino 1682.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostro-
rum dominorum magnatum et nobilium trium nationum
regni nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae

eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptum articulum nobis modo praemisso praesentatum praesentibus literis nostris de verbo ad verbum sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eundemque et omnia ac singula in eodem contenta ratum, gratum et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et ratificavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis et clausulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios omnes, quorum interest seu intererit observari faciemus. Imo acceptamus, approbamus, ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in possessione Gerla die 4. mensis Augusti, ultima videlicet congregationis nostrae. Anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo praenotato.

M. Apafi mp.

(P. H.)

(Eredetije a fejedelem aláírásával és pecsétével a M. T. Ak. birtokában.)

c)

1682. aug. 5.

Utlevél a fejedelmi posták számára.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Universis et singulis cuiuscunque status, conditionis, gradus, honoris, ordinis, officii, dignitatis, praeeminentiae et conditionis hominibus, extra quidem ditionem nostram positis salutem et felices rerum successus, in ditione vero nostra constitutis et commorantibus gratiam nostram.

Az hatalmas nemzetnek fényes portájárul való kemény parancsolatjából Magyarország felé országos táborunkkal felvött utazásunkra kelésünkkel is kívántatván feleségünk szerelmes atyánkfiának édes hazánkban túllünk elmaradásával is tovább való dolgai felől disponálunk, mivel hogy a szükséghez képest ez levelünk mellett, kiket utánunk, kiket pediglen ez hazában szolgálunk közül kívántatik gyakorlatsággal küldözni idestova az occurrentiákhoz képest. Minek okáért fent megírt birodalmunkon kívül levő minden jóakaróinkat szomszédságos jóakarattal requirálunk, birodalmunkban levő minden rendbeli híveinknek keglemesen és igen serio parancsoljuk ez levelünk mellett feleségünk szerelmes édes

atyánkfia utánunk vagy az szükséghez képest akár hová birodalmunkban és birodalmonkon kívül expedíálendő szolgálkat igaz járásbeli és mi dolgainkban fáradozó személyeknek ismervín lenni, mindenütt bocsássák és bocsáttassák békével, lévén illendő szállásadással, gazdálkodással és az szükséghez képest posta lovak adásával is nekik mind menő és jövő útjokban. Illos de reliquo benevalere desideramus, nostros vero, non obstante praesentium diuturnitate, secus non facere jubemus. Praesentibus perlectis exhibenti restituitis.

Datum in arce nostra Szamosújvariensi die quinta mensis Augusti, anno domini millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo.

Michael Apafi mp. (P. H.)

Passus.

(Eredeti patens alakban Nemz. Múzeum Tunyogi-gyűjtem. Egy másik megrongált példánya Gróf Kemény József Erdély Története Eredeti Levelekben XXVI-ik k.)

LXXXI.

1682. aug. 18.

Apafi a szolnoki bégnek: tudatja vele, hogy közeledik.

Hatalmas győzhetetlen császáruk becsületes híve, szolnoki várának gondviselő békje, nekünk jóakarónk, éljen sokáig hatalmas császáruk szolgálatjára.

Kivántuk s akartuk volna, ha feltett célunk szerint Szolnokhoz nem kell vala kerülnünk, de a Tisza naponkint áradván, általköltözésünkhöz kivántató hajókat is nem kaphatván, szükségesképpen Kgtek felé kelletik mennünk, melyet Kgdnek értésére akartunk adni. Azomban Kgdet kérjük, az mlgos budai vezérnek ő ngának írt levelünket késedelem nélkül megküldeni ne neheztelje. Éljen sokáig Kgd hatalmas császáruk szolgálatjára. Iratott Szoboszlónál levő táborunkból. boldogasszony havának 18. napján, 1682-dik esztendőben.

Kgd jóakarói.

(A Nemzeti Múzeumban őrzött egykorú másolatról.)

LXXXII.

1682. a u g. 30.

Toldalagi János a fejedelemasszonynak a táborból értesítést küld.

Kgls asszonyom.

Ngod méltóságos két rendbeli leveleit illendő becsülettel és nagy alázatossággal vettem. Örömmel írhatom Ngodnak, istennek áldassék szent neve, urunk ő nga jó egészségben vagyok, semmi változása is ő ngának nem is volt oly elszenvedhetlen, hanem mint ember, ő nga is fáradságot érez, melynek könnyebbítésére ő nga rávette magát, hogy estvénkint gyakrabban meleg ruhákkal ő nga hátát és több tagjait is az borbély törli, melyet is ő nga kedvel. Azomban kgls asszonyom, hogy Ngod és mlgos szerelmesinek egészségiben való létit hallom, azon szívem szerint örülök, továbbra is isten ezen kegyelmét tartsa fenn Ngtokon. Az mi az ide ki való dolgokat illeti, kgls asszonyom, sohunan semmi oly hírek még nem érkeztek. Holnapután, ha isten engedi, az törökökkel megegyezünk; az oláh had megérkezett, az törökkel meg is egyezett; idegen ember még ő ngához sohunnat nem jött, az itt levő magyarországi rendek mint eddig, úgy mostan is ő ngához alkalmaztatják ő kglmek magokat; Tököli uramat is úgy reméllem, két nap alatt megegyez urunkkal. Az mi kgls asszonyom az praebenda felől való zúgolódást illeti, volt ugyan egy vagy két embertől, de az egész udvartól nem volt, valamint informáltak Nagyságodat, igazsággal írom, de az is urunknak nem volt hírével, azon dolog is menten igazításban vétetődött; ezaránt is ő nga azzal nem búsítottatott. Hitesse el Ngod kgls asszonyom magával, ő ngát teljes tehetségünk szerint ő ngát úgy oltalmazzuk, mint szemünk fényét; maga ő nga személye aránt való fogyatkozási pedig ő ngának semmiben sincsenek, sőt ebédje vacsorája is ő ngának elegendő bőséggel volt ez alkalmatossághoz képest, azok pedig szép és jó ízűek voltak. Kgls asszonyom, isten továbbá vezérelvén ő ngának útját, az mely dolgok lesznek újabban, Ngodot mindenekről tudósítani el nem (mulatom). Isten tartsa meg Ngodat szerencsésen méltóságos szerelmesivel együtt. Datum in castris ad Szoarhazi positis die 30. Augusti anno 1682.

Ngodnak

alázatos szolgálja
Toldalagi János mp.

Külczim: Az mlgos erdélyi fejedelemasszonynak ő ngának, nekem jó kgl's asszonyomnak ő ngának adassék.

(A Magyar Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

LXXXIII.

1682. szept. 2.

A táborban levő rendek kötelezvénnye, hogy a kölcsön felvett pénzt megtérítik.

Mű az ide alább subscribált személyek recognoscáljuk ez írásunk által, hogy ez jelen való 1682. esztendőben szeptembernek 2-ik napján érkezvén Magyarországbán az hatalmas török császár budai vezér Ibrahim bassa főszerdára Filek alatt való táborára, néha azelőtt is még utunkban sok fenyegetőző levelekkel és rettenetes, megfizethetetlen summára menő élés adásról való kényszerítéssel busítottatott és kesergettetett mind az mű keglmes urunk, mind penig mű, de elérkezésünk után annál inkább mind az mű keglmes urunk mocskos excipiálásával, mind az után itt Filek alatt mindennapi, sőt néha napjába kétszeri háromszori bajos, terhes és veszedelemmel, gyalázattal teljes ordinantiáival amyira elkésérített és megbokrosétott a megnevezett vezér benünket, hogy noha minthogy mind az mű keglmes urunknak méltóságával, mind szegény hazánk eddig megmaradt kicsin szabadságával ellenkező képtelen kívánságira nem mehettünk, emberünket is hozzája küldeni nem mertük, közönséges lévén nála mind az hozzá járó atyánkfainak, mind sokaknak közölünk feje vétettetéséről való fenyegetőzés. Látván azért mind az jelen való veszedelmét keglmes urunknak s magunknak, mind penig az két oláhországi állapotnál is alább menő jobbágyságra való jutását édes hazánknak, kéntelenítettünk adommal csendesíteni nagy furorát és bizonyos számú ezer tallérokban megsacczolni neki, úgy hogy mind az fenn említett élésnek kérését lehagyja, mind penig egyéb illetlen és rossz példájú velünk való bánástól megszűnjék, consulálui kívánván ebbe nem magunknak, hanem egész édes hazánknak. Erre a nagy kényszerítő szükségre kellett azért magunkat ez ide alább megírt regestrum szerint megrónunk és egymást annak az pénznek, melyet most kiki közölünk adott, megfizetéséről assecurálnunk, az minthogy sub bona fide christiana assecuráljuk is egymást, hogy isten bennünket hazavivén, kit kit mostan ez közönsé-

ges szükségre kiadott pénzéről az otthon maradott atyánkfiaival együtt az ország pénzéből hasonló jó pénzül plenarie contentálnunk, vagy ha kinek addig holta történnék, maradékit. Melyről írtuk és adtuk ez hitünkkel, pecsétünkkel és kezünk írásával megerősített assecuratióinkat. Datum in castris.

(Fogalmazvány. Nemzeti Múzeum. Tunyogi-gyűjtemény.)

LXXXIV.

1682. o k t. 12.

A kapitliha portai jelentése.

Ngod méltóságos parancsolatját die 3-a Octobris alá-
zatos engedelmisséggel vöttem Kassai András uram által,
melyben Ngod mit parancsoljon, megérttettem; vigyázásom
penig nekem kgl's asszonyom mint azelőtt, úgy azóla is volt,
vagyon és leszen is, hogy mit érthessek az Ngtok méltó-
ságos személye és édes hazánk állapotja felől. Az budai
vezér tihája, kgl's asszonyom, die 25. Septembris érkezett
ide be, ki is hozta hírül Fülel városának megvétele, s az
várának is megadását, sőt egyéb váraknak és városoknak
behódlásokkal együtt, de Tököly uramtól, az mint Skerlet
uram bizonynyal mondja, levelet az vezérnek, annál inkább
az kapitlihájának nem hozott; hogy penig az hírt nem
más, hanem az tihája hozta, oka nem egyéb, hanem hogy
basaságot akart az vezérnél kiserzeni, mely meg is lesz, de
hova küldik, az még nem bizonyos, ő penig az érsekújvárit
vagy az tömösvárit sollicitálja; urunknak ő ngának Fülel
alá való érkezését is megmondotta, hogy ő nga oda való
érkezésében majd mintegy késedelmezett, azt is megmondotta,
de ennek okát is megjelentette, hogy isten Ngtokat kedve-
sinek elszólításával megszomorította, mely mia esett késedel-
mezése ő ngának (melyet itt addig nem tudtak, hanem
tőlem mingyárt tudakoztatták s tudakozták, hogy melyik
fia volt Ngtoknak) de különben urunknak ő ngának méltó-
ságos személye és az haza rendei felől se dicséretesen,
sem penig kisebbségek ellen nem szóllott, melyet mind
Skerlet uramtól, s mind más akkor ott udvarló Ngtok
jóakarótól bizonyosan érttettem; az tihája penig még akkor
megmondotta az budai vezérnek Fülel alól való megfor-
dulását, és az hadaknak is az vár elhányása után való
elboacsáttatását. Itt kgl's asszonyom úgy is vagyon tudva,

hogy az budai vezér eddig Budára, s urunk ő nga is alkalmasint haza érkezett eddig. Tegnap érkezett újabb postája az budai vezérnek, az mely az vezért Budához nem messze hatta és az hadaknak s urunknak ő ngának megfordulását hozta. Kassai András uramat én, kls asszonyom. Ngod parancsa szerint eddig is itt nem várakoztatam volna, de Skerlet uram tetszéséből kellett az budai vezér tihája érkezése után való újabb tudósításától várunk az vezérnek: tartván ő nga ellen való panasztól vagy vádtól, melyben, istennek legyen hála, még eddig semmi nem hallatik és nincsen is, az mit mind Skerlet uram bizonygatásával erősít, s mind pedig más Ngtnak jóakarói referálnak, melyben Ngtok megnyugodt elmével lehet. Az budai vezér illetlen kívánságit én itt az kikkel lehetett, az Ngtok jóakaróival megértettem, melyen csudálkoznak is, nem lévén az portától semmi olyan parancsolatja, ezt pedig nem úgy cselekedtem, mintha ellene panaszt töttem volna, hanem úgy, hogy szintén az budai vezér panaszt tött volna vagy tenne is, nem az urunk ő nga engedetlenségének vagy szófogadatlan-ságának tulajdónitsák, hanem az ő helytelen s illetlen kívánságának az ő he nem töltésének okának ismerjék és tudják lenni. Az Ngtok írásit én, kgl's asszonyom, senkivel nem közlöttem mással, hanem Skerlet uraméknak, Ngtok szovával köszöntvén, az dolgot egészen megbeszéltem, ő nga ajánlja szolgálatját Ngknak, istentől etc. Ő nga azt mondja, hogy sokakkal vagyon conventiója, de senkihez olyan confidenciával nincsen mint Ngtokhoz (az minthogy bizony igaz is) melyhez képpst ha mit érthet, ezután is hírré tenni el nem mulatja; Ngtoknak most levelet nem ír, mivel Ngtok is levelet nem írt ő ngának. Az kapucsi basa, mely Tököly uramnak az magyarországi elsőséget és athnamét vitte, még eddig, kgl's asszonyom, meg nem érkezett; az magyarországi kapitihával én majd minden nap inkább együtt lévén az kapun, én megvallom, kgl's asszonyom, barátságosan beszélgettem s éltem vele, nem látván neki is semmi idegenségét. Tököly uramnak két rendbeli levelét hozták hozzá ezen az nyáron, egyiket írta táborban való indulások előtt, másikat pedig írta házassága után, táborban való kiszállása és az kassai citadella megvételekor, melyeket az kapitihaja kezemben adott, s mind az két rendbelit ugyanakkor megolvastam magam, de azokban, kgl's asszonyom, bizony emlékezet sem volt Ngtok méltóságos személye vagy hazánk állapotja felől, jóakarói pedig itt ezen az kapun mások nincsenek. az budai vezér kapitihája és az vezér daliáinak egy had-

nagya kívül; külömben hírek tudokozására aprólékos helyekre bizony bőven költ, szokszor esküdt előttem az kapitihája, hogy csak erre többet költött háromszáz tallérnál el az urának, de nevezetes csinyált jóakarói ezeken kívül nincsenek még Tököly uraméknak. Az vezér, kgl's asszonyom, az mint eszemben vehettem, maga személye nélkül való behódolását Magyarországnak nem akarja, jóllehet eddig, azmint az hírek folytak, az császár sem igen akarta az német ellen való hadakozást, de már hogy látja az dolgoknak jó kezdetit, maga is elmegyen, az mint most közönségesen beszél, tavaszra kelve Lándorfejérvárig, ha az télen meg nem békélődhetnek. Drinápolyban, az német penig itt az embe-
reket valóban járja, az mint értettem, kétszáz ezer tallérok-
nak ígéretéig már elment, de földöt vagy várat nem akar
ígérni, ezek penig Győrt kívánják, s hogy ha az magyarok
szemesek nem lesznek, az mint hallogatom, félek rajta, hogy
el is ne vessessék. Itt kgl's asszonyom most istennek legyen
hála, semmi oly hírek nincsenek, az császár és vezér teg-
napelőtt szállottak ki mezőre, onnét ma az császár vadászni
indúlt, az vezér penig mához egy hétre indul meg Driná-
polyban. Skerlet uram az lovakat valóban várja, ha elér-
keztenek, kedvesen is venné. Az negyven aranyban költöttem
el tizenégyet, kiknek adtam etc. maradt nálom huszonhat
arany. Páskó, hogy megesküdt, hogy kiszökik, s ellenben,
hogy könyveit küldötte hozzám, hogy kivigye, azt is meg-
írtam ő ngának. Datum Constantinopoli die 12. Octobris
anno 1682.

V. N. B.

Kívül: Expeditae sunt istae literae per dnum Andream
Kassai anno 1682, die 12. Octobris.

(Nemzeti Múzeum Tunyogi-gyűjtemény.)

LXXXV.

1682. ok t. 16.

Meghívó a november 22-ki országgyűlésre.

Michael Apati dei gratia stb. stb.

Sples ac gener. egr. et nles, agiles, fideles nobis dilecti
salutem et gram nram. Mivelhogy az hatalmas nemzeteknek
szoros parancsolatjából minapiban felvett útainkról sok
hajoskodásink után is az felséges istennek kgl's vezérléséből
megtérvén békével mi is immár édes hazánkban, s széünk-

ben érkezünk. Léven peniglen mind az fenforgó szorgos dolgokhoz képest, mind peniglen ezen expeditiúnk alatt kén-
telen kedvkeresésre nézve kölcsönzött bizonyos summa pénz-
eknek expensái felett, becsületes meghitt tanácsúr híveink-
nek velünk megegyezett tetszésekből, szükséges országos gyű-
lésekre convocáltatnunk Klmeket és hűségteket. Minekokaért
parancsoljuk klmesen és igen serio, hogy ad diem 21. affuturis
mensis 9-bris anui praes. Gyulafejevári városunkban, bizonyos
atyjokfiai által megjelenni okvetetlen el ne mulassa Kglme-
tek és hűségtek. Melyet is isten megadván érnünk. s ideje-
korán el is érkezvén, ha alkalmatosságot reá nem szolgál-
tat, mi irántunk negyed-ötöd nappal tovább való tartoz-
kodása nem leszen Kglmeteknek és hűségteknek. Secus sub
poena in grali decreto et articulis regni expressa non fac-
turi. Datum in arce nra Szamosujvár die 16. mensis Octo-
bris Ao 1682.

M. Apafi mp.

Külczim: A rendes Udvarhely székhöz.

A. 1682, die 10. Novembris ad glia regni comitia in civ.
A. Juliam ad d. 21. Novembris a. pr. ind. legati a sede Udvar-
hely electi: idősbik Biró István, Orbán Pál és Biró Bálint
uramék.

Ő klmek az statusokkal együtt munkálkodjanak *stb.*

(Eredetije Udvarhelymegye levéltárában.)

LXXXVI.

1682. okt. 29.

Maurocordatus levele a fejedelemhez.

Celsme princeps ac due colendissime.

Cum ex humanissimis Cels. Tuae litteris prosperum
ipsius reditum perceperim, obsequentissimus animus. quo
par erat. gaudio perfusus, deo optimo gratiarum actionem
egit prolixè; cum autem omnem declarationem ad suum
legatum proxime fulgidissimam portam aditurum remiserit,
responsio etiam supremi vezirii. dui mei clementissimi, ad
illius adventum dilata est. Coeterum sinceritatem meam
erga Celsuem Tuam luculentissimis hucusque argumentis
comprobatum, futurae etiam in omnibus ipsius negotiis
occasionibus abunde confirmabunt, ita ut per summam fidu-
ciam usum omnium necessariorum informationem subindo
ad meam notitiam transmittere ne gravetur, sedulo meum

in agendis expertura semper animi studium. Deus optimus ipsam diu multumque sub umbra amplissimae imperialis protectionis foelicissimam conservet.

Datae Adrianopoli anno 1682. die 29. Octobris.

Celsnis Tuae addictissimus servitor

Alexander Maurocordatus mp.

(Gr. Kemény J. Erdély Tört. Eredeti Levelekben. XXVI. köt.)

LXXXVII.

1682. októ. 31.

Korács Sigmond a portúra kapitihának küldetik.

a)

Az utasítás.

INSTRUCTIO pro generoso Sigismundo Kovács de Székely-Keresztur, ad fulgidam Portam Ottomanicam expedito oratore nostro continuo in T. loco data die T. mense T. anno domini 1682.

Minthogy az nemes Erdély országának régi jó szokása és rendtartása szerint közönséges hasznokra és megmaradásokra nézve az előttünk való praedecessor fejedelmeknek is immár számos esztendőktől fogva az fényes portán continuus oratorokat kívántatott tartaniok esztendőnkint, azkik által szegény hazánknak közönséges javára és megmarasztására vigyázzván, minden következő károkat és ártalmas dolgokat serény vigyázásokkal el szoktanak fordítani. Mi is akarván azért országunkra való gondviselésünkben emlékeztetes jó példájokat elkövetnünk: ez hivatalban mostan ottben lévő oratorunknak helyében ő kegyelmét választottuk, kinek noha nem kételkedünk hazájához való hűségében és igazán való szeretetiben; mindazáltal hogy ez ide alább megírt dolgokat és módokat figyelmetesen observálja ez hivatalban, kegyelmesen megkérvénjuk.

Illik azért mindennek felett tökéletesen és jól meggondolni, és igen előtte is viselni, minémű hivatal és állapot legyen egy hatalmas török császár udvarában ilyen országnak és méltóságos fejedelmének tökéletes oratorának lenni, és minémű gondviselést, serénységet, hűséget és vigyázást kívánjon elkövetésére tisztinek is megfelelni. Melyhez képest szükség magát úgy viselni, hogy se vigyázatlansága miatt,

se gondviseletlenségével kárt nekünk, és hazánknak is alkalmatlanságot ne szerezzen.

Isten pediglen hivataljában beállítván, legelsőben is azon igyekezzék, hogy az onnan kijövő kapitihától szorgalmatosan végére menjen, mi karban kezdje observálni az oda bé való dolgokat, kapukat és minden állapotokat is, hogy tudhassa magát is mihez szabni, míglen módját veheti jobban is mindeneknek.

Az kapukat pediglen szorgalmasan járja naponként, de igen józanon és tisztességes mértékletességgel, vigyázván reánk és az szegény hazára nézendő dolgokban fáradhatatlanul, nem kedvezvén maga nyugalomának is eziránt.

Az vezéri benn lévő nagy emberekkel és egyebekkel is, az kikkel szükségesnek ítéli, ismerkedni igyekezzék és arra legyen Isten után nagyubb gondja, hogy mindeneknek jóakarátjokat és legfőképpen azoknak, az kik felsőbb állapotban és tisztekben vadnak, magához kapcsolhassa és személyét is előttök kedvessé tehesse.

Az minémű dolgaink occurrálnak és az portán forogni fognak, azoknak promotiójokban minden hasznos útokat és módokat felkeresvén, főképpen azon igyekezzék, hogy nekünk mindeneket jóakaróinkká csináljon, senkit pedig mi tőlünk illetlen magaviselésével el ne idegenítsen.

Ha mi dolog felől parancsolatunkat vészi, abban igen szorgalmasan fáradozzon és azoknak véghezvitelében fáradhatatlanul minden hasznos mediumokat keressen és tökéletesen el is kövessen. Azon is legyen, mennél hamarébb azokat véghezvivén, késedelmet és fogvatkozást parancsolatunkban ne tégyen.

Minden elméjét és instructióját arra fordítsa, hogy ha mi ártalmas dolgok, vagy valakiknek igyekezetek ellenünk és országunk ellen találkoznának lenni, azoknak idején végére mehessen s azokrúl miuket in tempore tudósítson és szorgalmatosságával rólunk elfordítani is igyekezzék. Országunk szabadságát pedig és törvényét, ha mikor kívánatlik, oltalmazni teljes tehetségével munkálkodjék.

Ott benn való állapotok, földön és tengeren való hírek és minden egyéb dolgok felől, melyeket szükségeseknek itél lenni, bennünket gyakorta és igen igazán tudósítson. Ezt mindazáltal jól eszében vegye, hogy az mely hírek bizontalanok, vagy csak közönséges folyó hírek, azokat csak azoknak; az melyek pedig bizonyosak, azokat bizonyosoknak írja; hogy így mindazokban választást tudhassunk tenni s mind azmint a dolgok magokban vadnak, azokat úgy érthessük.

Ha mikor császárnak, vagy fővezérnek, vagy császár nevezetes emberének valamelyfelé haddal való indulások hallatnék lenni, arról is bennünket éjjel nappal tudósítani serénykedjék.

Az hátra lévő árulóknak is állapotjuk miben legyen, mint magunk, hazánk ellenséginek, romlásokat ólálkodó feleknek gonosz ügyekezetek tudva lévén immár: kiknek is újjtásokat hacsak mi munkában is tapasztalná, mindenkiben ellene állani ügyekeztek. Azokhoz kik járnak bé, kik favorisálnak az nagy rendek közül, kik által folytatják dolgokat, kicsodák promotorok az erdélyi rendek közül is, s Havaselyföldében is kik által irogatnak, üzengetnek és kicsodák azok, az kik írnak vagy üzennek innen belől? Mindezekre szorgalmatos vigyázása legyen, értekezzen alattomban és tudakozzék, sőt ha költséggel lehet is, ezeknek az dolgoknak végére menvén, minket éjjel nappal s valósággal tudósítson.

Minden dolgokban az mi méltóságunkat és existimatióunkat s országunknak is böcsületit igen előtte viselje, úgy hogy azzal is maga hivataljának s kötelességének valóságosan megfelelhessen, és abból semmi kedvet, se magának hasznót, se egyéb semmi tekintetet ne nézzen, hanem csak egyedül az nekünk kötelezett hűségére és hazájához tartozó kötelességére vigyázzon.

Ha mi titkos dolgok occurálnak, melyeket véle communicálnak és általa ottbenn tractálnak, azokat igen figyelmetesen meghallgassa és jól meg is lássa, hogy igen titokban tartsa, senkinek üdő nap előtt ki ne jelentse és azokat mingyárást értésünkre adni maturálja. Ha mi oly titkos dolgot írásban nékie beküldünk, az melyeket tractálni megbízunk, hagyásunk kívül semmit is írásunkban be ne adjon, hanem maga az vezér előtt csak szóval számlálja elő, vagy pedig deákul fordíttassa és úgy adja be is, ha ugyan az szükség úgy kívánja.

Az vezérek és egyéb nagy rendek közül az kiket nekünk igaz jóakarónknak üsmér lenni, azokkal gyakran conversálkodjék, őket látogassa, magunk és országunk jóakarátját nékiek offerálja és hasonlóképpen azok jóakarátjokkal is minden szükséges dolgokban élni ügyekeztek.

Mind az császár divánját, mind az vezérét, avagy annak hon nem létében is az kajmekámét, ha szintén valami dolga nem láttatik is lenni, igen frequentálja: hanemha valami betegsége következnék, de semmi egyéb dolga miatt feljárni el ne mulassa, úgy hogy annál nagyobb ismeretséget vévén, minden dolgainkra inkább vigyázni tudhasson.

Ezt is igen eszében tartsa az ott való állapotokhoz képest, hogy ha az vezérnek, vagy valami nagy renden lévő tisztviselők közül is valakinek változtatása történnék lenni, az mellől könnyen mingyárást el nem állván, jövődőre nézzen, hogy annak azután, ha miképen helyben menne állapotja, annál kedvesebb jóakarattját várhassa; csakhogy ez dologban ezt is igen szemesen eszében vegye, oly módjával cselekedje, hogy az olyanok successorának injuriájára ne légyen; melyben is mit kellessék cselekedni, casu quo: az maga okossága és jó industriája, Isten után, megtanétja.

Az kik az erdélyi házhoz való szokott szolgák, csauszok és egyéb rendbeli emberek is eddég találkoztak lenni, senkit azok közül el ne idegenítsen, inkább ügykezzék azon, hogy az gonosz akarókból is, ha kik találkoznának lenni, jóakarókat szerezzen és minden rendeket magunkhoz és országunkhoz kedveskedő magaviselésével szerezzen és édesítsen és magát minden rendbeliekkel szerettesse. Az gyűlölködésre, veszekedésre senkinek okot adni ne attentáljon, az erdélyi szolgákhoz és csauszokhoz aprólék gazdálkodást ne kiméljen, hanem illendő szeretetet és kedvességet mutasson hozzájuk.

Mivel úgy hisszük, hogy az régi szokás szerint való gazdálkodásokat illendőképpen kiszolgáltattják, azért az praebendával úgy éljen, asztalát is úgy tartsa, hogy mind az mi méltóságunknak, mind az haza becsületinek illendőképen megfelelhessen, illetlen fősvénysége miatt csak maga hasznára ne fordítsa; annál is inkább jövődőre kárt ne szerezzen, hanem haza javára, hasznos üsmerőkre, illendő módon és becsülettel költsön, hogy efféle eladogatás miatt, az mint azelőtt is némely sovány oratorok miatt történt, országunkra valamiképpen kedvetlenséget ne hozzon, hanem látván az idegeny nemzetek is becsületos maga jó alkalmaztatását, kedveket nyerhesse és telhessenek is jó emlékezetet felőle.

Minémű veszedelmes és káros dolog légyen peniglen gyakorta efféle állapotban lévő embereknek magok tulajdon hasznok keresése, sok példákból nyilván vagyon; azt azért minden uton elkerülje, hogy illetlen maga haszna keresésével nekünk és az országnak búsulást és gondot, magának is gyalázatot és veszedelmet ne hozzon. Egyébaránt is magaviselésével megmutassa, hogy hivataljának és tisztinek megfelelően és magunk, országunk tekintetét is oly igen szeme előtt és becsületben viselje, hogy akár mennyiszor is főhelyeken és mely dolgokban is illetlen magaviselésétől magát megoltalmazza és hozzá nem illendő dolgokban magát teljességgel ne is elegyítse.

Az ország ott való házára, ha mi tovább való épület kívántatik, abból tőlünk az minémű parancsolatot és instrukciót vészen, azután abban szorgalmatosan ügyekezzeék eljárni és arra gondot is viselni, úgy hogy, azmint azelőtt való némely oratorok idejünkben, országunk sok költségével építetett háza ne pusztuljon: hanem inkább naponkint épüljön és abból is ott mind nekünk s mind pedig magának jövőre jó emlékezetet hagyhasson; ganéjt és egyéb rútságot kihordasson, és az menedékeket tisztán tartsa. Ha miben fogyatkozás leszen, arról is bennünket tudósítson, tudhasunk idejénkorán provideálni is róla.

Az ott való keresztyén oratorokkal és követekkel való dolgokban mint kellessék magát viselni, az üdő és állapot megmutatja, melyre bővséges információt is vehet. Mindazonáltal illendő becsületeket megadván, szabja az üdőhöz is magát, azmint az dolog és állapot magokkal hozzák, az mi hasznunkra s becsületünkre vigyázzván mindenekben.

Az szomszédságbéli két vajdáknak ottbenn lévő kapi-chiháival miképpen viseljen correspondentiát és azokhoz is mi formában accommodálja magát, az üdő s az állapot hasonlóképpen megmutatja, és azok is miképpen viseljék hozzánk magokat; melyben is azt observálja, hogy parancsolatunktól várjon és magának abból, az mint azelőtt is némelyek cselekedtek, kereskedést ne indítson. Ha látja módját és biztathatja véle magát, az szükséghez képest az havaselyföldi vajda embere által is tudósítson, de igen reá is vigyázzon, hogy az hátramaradt ott benn lévő árulóknak dolgok iránt semmit is az vajda emberei által ne küldözzön. Egyéb dolgokban is mint kelljen magát viselni, az ott való üdők és állapotok alkalmatossági fogják megmutatni; kire szorgalmatosan is vigyázzon. Minket is ottan ottan igazán tudósítson, hogy mi is mindeneket jó tanúsággal érthessünk. Ezt is hátra nem hagyván, hogy ha valami oly dolog occurralna, az mely ígíretet hozna magával, azt igen eszében tartsa, hogy senkinek is semmit hírünk nélkül, sem magunk. sem ország képiben ígérni ne merészeljen semmiképpen, hanem abból teljességgel csak az mi parancsolatunktól és információnktól várjon mindenekben.

Mivel peniglen az váradiaknak ellenünk és országunk ellen szüntelen való vádlások és helytelen panaszok szoktak származni úntalan az portán, arra oly vigyázással légyen, hogy azoknak tökéletlen vádjoknak mindenütt az kapukon ellene állani ügyekezzeék és azoknak meghamisításokban teljes tehetése szerint munkálódjék. Feleleteket peniglen ellenek, kivált az kétséges dolgokban, (ha fővezér eleiben

kelne is az dolog) úgy tégyen, hogy mindenkor conditiona-
liter legyenek mindazok, és inkább reánk halaszszon az derék
dolgokban, hogy tudósít felőle. Ne is mulassa peniglen pos-
tán is tudósítani mindjártást beünket, mintsem herteleu
feleletivel, avagy kétséges dolgokban faggató kérdésekre felel-
jen vétkesen, sokat használván némelykor az Nem tudom,
Nincs híremmel, Nem hallottam és Nem bizattatott reám;
ha az szükség úgy hozza peniglen, az uramnak értésére adom.

Az tolmács Maurocordatus urammal jó corresponden-
tiát tartson, gyakorta látogassa, minden jó dolgokban jó
tanácsával éljen mindaddig, míg ellenkező indulatot hozzánk
s ez szegény hazához benne nem tapasztal; melyet nem
remélünk ugyan: ha penig történnék s eszében venné vala-
miképpen, igen okosan cselekedjék úgyis; és az mi titokban
valók, tartsa magánál, másokkal ne közölje és úgy tettesse
magát, mintha semmit eszében nem venne (bennünköt penig-
len éjjel nappal az dologról voltaképpen tudósítani serény-
kedvén), megadja úgy is becsületit mindenekben, választ
várván tőlünk, tovább miképpen kellessék magát aziránt is
moderálni.

Végezetre peniglen, ha mi újabb occurrentiák lesznek,
melyekről instructiót kívánna, azt is annak idejében elkö-
vetjük: csak szintén viselje magát mindenekben oly véggel
nékünk adott reversalisa szerint, hogy istennek áldását, az
mi kegyelmességünköt és édes hazája jóakarátját is vár-
hassa mind magára, maradékira is foganatosan, és hagy-
hassa jövődre dícsíretes emlékezetit is örökösen.

Datum anno die locoque in praenotatis.

b)

A kapitihá hitlevele.

Én Udvarhelyszéken, Székely-Keresztúrban lakó Kovács
Sigmond, mivel az erdélyi méltóságos fejedelem kegyelmes
uram ő nagysága, Magyarország részeinek ura és székelyek
ispánja az hatalmas török császár fényes portájára kapi-
chihának választván, azon tisztnek végbevitelére békülden
méltóztatott, az hová, istent híván segítségül, mentől hama-
rább meg is indulok: Esküszöm azért az élő Isten előtt,
ki Atya Fiú Szentlélek és teljes Szentháromság, hogy az
mint egyéb dolgokban, úgy azon portán lévő minden reám
bizatandó és azon hivatalt illető dolgokban megemlített
kegyelmes uramnak és méltóságos szerelmese Bornemisza
Anna asszonynak és választott fejedelmünk, méltóságos

ifjabbik Apafi Mihály uramnak ő nagyságoknak és az nemes Erdély országának is igazán és tökéletesen szolgáló igaz és tökéletes hívek és szolgálók leszek, ellenségeknek ellenségek, jóakarójoknak jóakarók leszek és ő nagyságok s hazám ellen sem titkon, sem nyilván, semmi kigondolható és írható színek és praetextusok alatt, senkivel is sem adományért, sem jövőendő reménységért, sem ígéretért, sem félelemért senki írására, izenetire, ígéretire nem tractálok, hanem mindenekben úgy viselem magamat, mint ő nagyságoknak s hazámnak is igaz szolgálók s hívők mindenekben. Ha valami ő nagyságok ártalmára s méltóságoknak sérelmére való dolgokat és az nemes országnak is kárára, veszedelmére valókat értenék, ő nagyságoknak jó idején értékre adni s az fényes portán is ellene állani ügyekezem fejem fennállásáig teljes tehetségem szerint, sőt peniglen minden ott hallandó ártalmas híreket ő nagyságoknak tökéletes igazsággal megírom és bosszúból vagy mások kényszergetésekre az én kegyelmes uramra, kegyelmes asszonyomra, választott fejedelem méltóságos szerelmesekre, és az nemes Erdély országára annak az hatalmas nemzetnek haragját nem gerjesztem, sőt minden tőlem kitelhető utak, módok és okok alatt, az mikor mi nehézségeket vehetném eszemben, tiszta lélekből és teljes tehetségem szerint lecsendesíteni és affélékről ő nagyságokat éjjel nappal tudósítani nem halasztom. Ha mi pénzt ő nagyságok számára való vásárlásra adnak kezemben, vagy küldenek mások által is, azzal igazán és tisztán vásárlani ügyekezem és ki is küldeni tökéletesen. Az mint hogy ezeknek állhatatosképpen való megállására és szentül való elkövetésére kötelezem meg is magamat. Isten úgy segéljen és úgy adja lelkemnek üdvösségét.

Datum loco die mense annoque 1682.

Idem qui supra.

(Minuta. Orsz. ltár. E. F. L. XVI. szekrény. 13. fasc. 113. szám.)

LXXXVIII.

1682. nov. 24.

Az aranybányákra vonatkozó intézkedések.

a)

A fejedelem Barcsay Istvánt a dézmaadó alól felmenti.

Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dñus et Siculorum comes. Fidelibus

nostris egregiis et nobilibus Georgio Belémesi aurifabro nostro, ac artis cusoriae praesidi, cunctis etiam aliis eodem officio functuris, praesentes nostras visuris, salutem et gratiam nostram. Nemzetes Barcsai István coláltatván Hunyadvármegyében az nagyági határon valami vénát, melyből is ha valami hasznos köveket vagy metallomot kereshetnek ki, nagy költséggel kelletik Zalathnára hordatni kifuttatásra, melytől is dézmát adni kételenítettik. Akarván azért említett Barcsai István hívünket kegyelmességünkkel éltetni, annuáltunk kegyelmesen annak, hogy az említett nagyági határon levő vénájából proveniálendő metallomoknak felvevésétől dézmát ne adjon, hanem maradjon maga ususára: contentusok levén azzal, hogy egyszer Zalaknán belélek megdézsmált az kifuttatásnak alkalmatosságával. A minthogy annuálunk is ezen levelünk által, parancsolván Hűségteknek kegyelmesen és igen serio, hogy sokszor említett Barcsai István hívünket, midőn a specificált vénából való metallomot curáltat (*így, cudáltat helyett*), abból való decimának adására erőltetni ne merészeljék, hanem szabják magokat ezen kegyelmes annuentiánkhoz. Secus non facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum in civitate nostra Alba-Julia, die vigesima quarta mensis Novembris, anno dui millesimo sexcentesimo octuagesimo secundo.

Háttlapján: Barcsai István uram arany veretésbeli annuentiája 1682.

(Egyk. másolat. Gr. Kemény J. Erd. Tört. Erd. Lev. XXVI. k.)

b)

Az abrudbányaiakhoz intézett rendelet az aranymosás ügyében.

Michael Apafi, dei gratia princeps Transylvaniae, partium regni Hungariae dnus et Siculorum comes.

Egregii et nobiles, prudentes item ac circumspecti etc. Noha szép renddel meghatározottat az Approbata Constitutionban a porarany keresése, mind az azféle helyeket coláltató s coláló minden rendekre, mind pedig az fiscusnak azféle helyekről proveniálendő proventusára nézve: mindazáltal a mint már abbéli kárnak terjedéséből tapasztaljuk, holmi titkos tekéntetek alatt megszokott vakmerő engedetlenséggel aziránt írott törvényeket általhágni kicsiny dolognak tartjátok, se méltóságunkat, megbántó kötelességek sérelmét nem irtóztatván, sem pedig az iránt érdemlő büntetéssel nem gondolván. Holott azért némelyek közületek nem is hitesek

az fiscusunk tárházában tartozó administratióra, és az kiknek mi aranyhasznok vagyon, nemhogy pénzverő, vagy azt beváltó kamaránkra vinnék, de még az decimát is sokak, a kik azzal tartoznának, eltagadják, azzal fedezvén családságokat, hogy netalám mint olyan titkos lopásnak végére nem mehetnének tiszteink, noha egy-egy stompnak mennyi haszna lehessen azt eltitkoló családsággal együtt, nem nagy dolog általérteni. Igen serio parancsoljuk annak okáért Hűségteknek, mingyárást mindenek, valakik az abrudbányai és ott körül való faluk határán aranyat coláztatnak s colálnak. felsejkenjenek és az arról írott törvényt in Appr. Const. P. 2. T. 16. Art. 4. szorgalmatosan megolvassván, ha ki eddig melyik részében impingált, mind az eltartott arany beszolgáltatására, mind pedig hivatalos kötelességére nézve forduljon az jobb oldalára, és bennünket tartozóképpen csendesítsen, megbizonyítván mind azt, hogy az eddig be nem adott aranyat beszolgáltatta, mind pedig azt, hogy aranyváltónk előtt megesküdt, és arról való legistromban neve fel vagyon írva, mert különben magunk fogjuk nem sokára úgy megorvosolni, hogy többé ezféle családkodók miatt ne bántattassunk; ha kinek pedig tárházuunkban tartozó proventusunk iránt annuentiája volna, azt is intra octavum producálni el ne mulassa, egyébiránt ha kire engedtlensége mit szállít, oka maga lészen, mint tartozó kötelességét meg nem becsülő. Secus.

Adrudbányaiaknak.

c)

A bányaigazgatóhoz.

Michael Apafi etc. Generose fidelis ect.

Noha igen szépen meghatároztatott in Appr. Const. part. 2. tit. 16. art. 4. kiki ez országban az porarany munkájában magát mi formában elegyítse és az fejedelmekhez mennyiben tudja s tartsa is kötelességét, mindazáltal részünkről az iránt nemcsak kárunkat, sőt nagy mértékbeli injuriáltatásokat tapasztalván egvebek között Kgd. alkalmatosságával is. Parancsoljuk kegyelmesen és serio Kgdnek a fennemlített articulusnak egész értelmét megvizsgálván, hozzánk tartozó kötelessége szerint minden részében hitelesen megorvosolni, és azok iránt Kgd jurisdictiója alatt, vagy különben maga alkalmatosságával lett injuriáltatásokat kívántató módon megorvosolni el ne mulassa, mert különben, noha talám titkos refugiumok szerint menedéket praetendálhat, de higgye el, afféléket megelőzván, oly

orvoslását követtetjük, melylyel mind az eddig, fiscusunk kárával elkövetett rendeletlen affélékbéli mesterkedések megorvosoltatnak, mind pedig egyéb (*egy szónak üres hely*) affélében kárunkkal terjedő alkalmatlanságok jobb karban állítatnak. Mely meglevén, Kgd magára vagy jószágára következhető dolgok iránt nem mást, hanem maga rendetlenségét okozhatja, ha pedig Kgdnek adatott annuentiánk, lehet menedéki, azt is intra octavum producálja megindúlt elménknék csendesítésére.

1682. Holmi commissiók minuta az aranybányát coláló és coláltatókra.

(Gr. Kemény J. Erd. Tört. Ered. Lev. XXVI. köt.)

LXXXIX.

1682. nov. 21—28.

A fejezávi országgyűlés törvényei s irományai.

a)

1682. nov. 21.

Megerősítés végett a fejedelem elé terjesztett példány.

Articuli dnorum magnatum et nobilium trium nationum regni Transylvaniae, et partium Hungariae eidem annexarum, in generalibus eorum comitiis ad diem 21. mensis Novembris, anno praesenti 1682. in civitatem Albam Juliam ex edicto suae cels. principalis indictis deliberatum.

Conclusi.

Szószerint, mint az alább következő példányban.

Datum in civitate Alba Julia die 28. mensis Novembris ultima videlicet congregationis nostrae anno 1682.

Clemens Mikes
praesidens et prot. mp.

Magister Petrus
Alvinczi mp.

(L. S.)

(L. S.)

(Másolat. Gyulafehérvári Batthyányi-könyvtár. Codex authenticorum. No. 5. IV. 5.)

b)

1682. nov. 21.

A fejedelmi megerősítéssel ellátott törvények.

Nos Michael Apafi dei gratia princeps Transylvaniae partium regni Hungariae dominus et Siculorum comes etc.

Memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit universis: quod spectabiles, magnifici, generosi, egregii et nobiles ceterique universi status et ordines trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorum comitiis ad diem 21. mensis Novembris anni praesentis 1682. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro celebratis congregati, exhibuerunt nobis et praesentaverunt quendam infrascriptum articulum in eodem conventu communibus eorundem votis et suffragiis, parique et unanimi consensu conclusum. Supplices nobis humilime, ut nos eundem articulum omniaque et singula in eodem contenta ratum, gratum et accepta habentes nostrumque consensum illis praebentes, autoritate nostra principali acceptare, approbare, ratificare et confirmare, atque tam nos ipsi observare, quam per alios omnes, quorum interest, observari facere dignaremur. Cujus quidem articuli tenor talis est:

Articuli dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni nostri Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum in generalibus eorundem comitiis ad diem 21. mensis Novembris anni praesentis 1682. in civitatem nostram Albam Juliam ex edicto nostro principali indictis et celebratis conclusi.

Art. I.

Ez esztendei ország adaja defectussáról és az elmúlt táborozáskor kölcsön kért bizonyos rész summáról.

Hogy sem az országnak ez esztendei defectussa nagy interessel való pótlással, sem pedig az elmúlt táborozásnak szomorú alkalmatosságával hazánk közönséges javára kölcsön kért bizonyos rész summa pénz megfizetésének késedelmével terhes expensáink ne nevedekjenek, némely becsületes uraink s atyánkfiaitól szerzettünk készpénzt azoknak megfizetésére és ugyan az megírt uraink s atyánkfiai ő kegyelmek kiadott pénzeknek is refusiójára, Nsgod kegyelmes consensussa is accedálván keglmes urunk, vetettünk kapuszám után flor. 6, az desertákat és combustákat is ide értvén: Máramaros vármegyére flor. 100, Vizakna városára flor. 20, Abrudbánya városára flor. 12, Fejérvár városára fl. 12, Udvarhely városára fl. 6, Kézdi-Vásárhelyre fl. 6 és a Szebenben szállást tartó görögökre (a több idegen kereskedő rendeket ide nem értvén) flor. 200, ily modalitással, hogy

a vármegyéken a perceptorok, a vicetisztek assistentiájával, az universitáson szebeni polgármester atyánkfia, a városokon pedig és görögökön a magok bírása felszedvén: ad ultimum mensis Decembris anni praesentis 1682. administrálják Macskási Boldizsár atyánkfia kezéhez Panitban, ő kegyelme pedig mindjárt a megírott görögök bírása kezéhez adván. tétesse vélek aranynyá, adván fl. négy denar. 60 egy aranyért nékik, azután pedig ő kegyelme ab ultima praefati mensis Decembris ad 15. az fenn megírt creditor urainkat s atyánkfiat egyik ítélőmester Alvinczi Péter atyánkfia. ennek felette külön Tholdalagi János s Inczédi Pál atyánkfiat együtt subscribált quietantiái szerint contentálja és a mi benne megmarad, ország szükségére fordítsa, az jövő országgyűlésén róla hitelesen számot adván. Ha pedig ezen adónak a megírt terminusra való felszedése és administratiója vagy a megírt perceptorokon vagy a vicetiszteken múlték el, tehát megírt generalis perceptor atyánkfia director atyánkfiát tudósítván voltaképpen felőle, tartozzék ő kegyelme vigore praesentis articuli duplumot exequáltatni rajta, harmadát maga, két részét pedig ország szükségére fordítván; ha hol pedig valamely neemes embernek szegény vagy pusztá jószágá nem contribuálhatna, az urát certificáltatván felőle a megírt tisztek, ha meg adja azon jószág adaját, bene quidem, alioquin ha találtatik azon vármegyében értékesebb jószágá, azon vegyék meg az adót, vagy ha nem léssen jószágá, adják másnak az olyan pusztá vagy szegény jószágot és bírja amennyi summában usque ad depositionem ejusdem, úgy mindazáltal, hogy ha a verus haeres ki akarja azon summán váltani, tartozzék mox et defacto a creditor kezéből kibocsátani, sub poena amissionis summae pro eadem depositae.

Art. II.

Szegedi György az országot illető bizonyos adósságáról.

Ugyan az elmúlt táborozásnak szomorú alkalmatosságával, hazánk javára Nsgod mellett táborozott hecsületes uraink s atyánkfiat tetszésekből kölesön kért bizonyos summa adósságot Szegedi György portusi arendator atyánkfia az Nsgod kegyelmes dispositiójából, arról adott assecuratoriáknak tenora szerint söl megfizetvén, hogy megírt atyánkfia is kárt az iránt ne valljon, az Nsgod kegyelmes tetszéséből Nsgod böles tanácsúri hívei consensusa is accedálván, minthogy Nsgod kegyelmeusségiből az akná és portus az ő kegyelme dispositiója alá bizattatott, mi is ő kegyelmét

sóul contentálnunk rendeltük ilyenképpen: hogy a mikor jó idejét és módját látja megírt atyánkfia a só szállításnak. Nsgod méltóságos commissiója által certificálja az vármegyéknek vicetiszteit és szebeni királybíró atyánkfiat is felőle és ő kegyelmek is mindjáraást disponáljanak róla s kiki a maga jószágát kapu szám szerént, a kiknek pedig egy kaput befoglaló jószága nem leszen, mással együtt computálván. minden kapuról szállítsanak a tordai vagy kolosi aknákról kilencz kilencz. az universitás ő kegyelmek kapuiról pedig hat kósókat az maros-váradgyai portusra, mely só in summa téssen 21990 sőt, magokat kiki pro securitate quietáltatván az portusi rationistával sub poena dupli per legitimos regni executores exequenda.

Art. III.

Az adózásból eddig kimaradt személyekről és egyéb adózásbéli difficultásokról.

Becsületes uraink és atyánkfiak informatiójokból értetük keglmes urunk, hogy sokak eddig külömb-külobm prae-textusok alatt magokat az adózásból abstrahálták egyebeknek praejudiciumokra; lévén egyéb adózásbéli difficultások is függőben. Hogy azért az minden nap nevedő adózásbéli terhe szegénységinknek azzal is könnyebbedjék, az Nsgod kegyelmes consensussából végeztük: minden vármegyéken és székeken a vicetisztek, az universitáson penig a székekbéli királybíró és polgármester atyánkfiak circáljanak fel szorgalmatosan minden rendeket, és ha kik comperiáltatnak, hogy eddig rend szerint nem adóztanak volna, írják őket hiteles registumban, úgy az görög, örmény és rácز kereskedő rendeket is, Apor István és Tornya Péter atyánkfiak hivatalok szerént registrálják és ez jövő országgyűlésére reportálják. A pusztai fundusok alkalmatosságát iuxta articulum 4-tum. anni 1680. Az adózásbéli difficultásokat juxta articulum 4-tum. anni praesentis 1682. sőt a combusták és holmi defalcatiók alkalmatosságát is azokról írott articulusok szerint, minden vármegye és székekbéli vicetisztek hiteles registrum szerént reportálják; az adóperceptorok is, kiknek számodások függőben vagyon, juxta articulum 2-dum anni praesentis 1682. compareáljanak. állíttathassék jó karban az adózásnak rendi szegénységink terhe könnyebbitésére.

Conclusio.

Nos itaque praemissa supplicatione fidelium nostrorum dominorum magnatum et nobilium trium nationum regni

nostri Transylvaniae et partium regni Hungariae eidem annexarum ac incorporatarum exaudita et admissa, praescriptum articulum nobis modo praemisso praesentatum praesentibus literis nostris de verbo ad verbum, sine diminutione et augmento vel variatione aliquali inseri et inscribi facientes, eundemque et omnia ac singula in eodem contenta ratum, gratum et accepta habentes, acceptavimus, approbavimus et ratificavimus. Offerentes nos benigne, quod praemissa omnia in omnibus punctis et clausulis tam nos ipsi observabimus, quam per alios omnes, quorum interest, seu intererit, observari faciemus. Imo acceptamus approbamus ratificamus et confirmamus harum nostrarum vigore et testimonio literarum mediante. Datum in civitate nostra Alba Julia die 28. mensis Novembris ultima videlicet congregationis nostrae anno 1682.

M. Apafi. mp.

(Eredetije a fejedelem aláírásával és pecsétével a M. T. Ak. birtokában.)

c)

1682. nov. 29.

A portai adóhátralék összeszámítása.

Consignatio contributionis anni praesentis 1682.

Kellett volna az portára erogálni az adóssággal együtt taller. 85,250

Ment az Gyerófi György uram ő kglme kezéhez juxta consignmentem splis ac grosi dni Alex. Bethlen taller.

80,550

Es így restálna taller. 4700

Gyerófi György uram ő kglme írása szerint pedig percipiált ő kglme taller.

75,693 $\frac{1}{2}$

Item ajándékban, adósságban és maga költségében taller. . . .

5250

Summa tallerorum 80,943 $\frac{1}{2}$

Es restál így taller. 4306 $\frac{1}{2}$

NB. Az kétféle restantiát összevetvén, difformitas vagyion taller.

394

Ha az úr Bethlen Elek uram ő kglme írása szerint való 4700 taller. restantiából kiveszünk taller 495 $\frac{1}{2}$, melyet azután

administráltunk: marad restantia taller. 4204 $\frac{1}{2}$, melyhez a kapitaiha uram 174 tallérát, melyet rész szerint el is vett, léssen az restantia tall. 4378 $\frac{1}{2}$.

Az Gyerőfi uram írása szerint penig ha az 4306 $\frac{1}{2}$ tallérhoz hozzáteszszük a kapitaiha adósságát taller. 74, inanet restantia 4380 $\frac{1}{2}$.

Adók aurei nr. 2195, facit taller. 4390.

Die 29. Novembris per dnum Michaellem Inczédi.

(A M. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

XC.

1682. NOV. 25.

A lengyel marsal Apafinak: ajánlja Bikyt.

Celsissime princeps,
domine et affinis colendissime.

Proficiscitur ad Celsitudinem Vestram generosus dominus Biky, nunc regni Poloniae incola, et praecipue ducatus Prussiae, bene meritus de hac republica nobilis, multisque in bellicis occasionibus probatus, olim vero a majoribus suis Transylvaniae etiam incola et patriota, prout authenticis documentis Celsitudini Vestrae aequissimi juris sui negotium probabit. Non incongruum hic duxit testimonium sibi meum apud Celsitudinem Vestram juvabile fieri; nota sibi mea in Celsitudinem Vestram semper observantia et innato mihi ad inserviendum Celsitudini Vestrae desiderio. Quem enixe commendatum his literis meis praesento, instantissime rogando, ut eundem Celsitudo Vestra in tam justis postulatis suis singulari (qua in refugientes ad se respicere solet) benignitate et justitia protegere non dedignetur. Quam diu et felicissime valere cupio. Dabantur in arce mea Lanzuth die 25. Martii a. d. 1682.

Celsitudini Vestrae addictissimus affinis et servitor paratissimus.

Stanislaus princeps Lubomirus
supremus regni Poloniae mareschallus.

Külczim: Celsissimo principi domino et affini colendissimo domino Michaeli Apaffi, principi Transylvaniae, Siculorumque comiti etc.

(Eredeti egész sajátkezű írással, az Akadémia kéziratárában.)

XCI.

1682. decz. 10—1683. jan. 27.

a)

1682. decz. 10.

Győrffy György jelentése.

Méltóságos Fejedelem, nekem is kglmes uram.

Nagyságod méltóságos levelét 9. praesentis estve hatodfél órakor vöttem, kibem mit parancsoljon Ngod, értem. Irja Ngod, hogy ha kívántatik, avval menteném magamat, hogy Ngodnak az kezében még akkor nem érkezett volna, az mikor elindúltam. Az tolmácscsal szemben lévén, mikor tudakozta volna, ha hoztam-e levelet Ngodtól, azt feleltem, hogy nem, mivel Ngod még meg nem érkezett volt. Kérdezkedett, ha volna-e credentionalis levelem a fővezérhez Nagyságodtól; megmondottam, hogy nincsen, mert Ngodnak még az kezében nem volt. Mind ő, mind magam valóban tartottam, ha felvitet az vezér, mivel az volt az discursus, hogy harmad napra felvitessen, kitől maga is tartott, kértem igen, hogy legyen azon, hogy bárcsak az bajrámok utánra hagyjon, az mely ma kezdetett. Jovallotta ugyan, ha el nem haladna tovább, míg az Ngod embere elérkeznék, hogy Ngod neve alatt írnek az fővezérnek egy credentionalis levelet, kire azt feleltem, miképen lehessen, mivel sem Ngod manusát nem tudom imitálni, sem pedig hogy megpecsételhessem, módom nincsen benne, kire azt felelé, hogy az levél ő keze által jár, ő gondja; de én kegyelmes uram nem mertem megcselekedni. Maradt meg ebben az dolog, nem is látom hogy egyébbel elhalasztassam az dolgot, hanemha beteggé teszem magamat, isten tudós benne, fog-e használni, nem-e, isten az Ngod dolgát igazgassa, vezérelje minden jóra. Kerülő beszéddel tudakoztam tőle, mit reméllene, ha enni sok fáradsága és költezése után meg is betegesedvén Ngod, és enni táborozása után nughatnék Nagyságod, kire sokat gondolkozván, azt felelé, ne is gondoljátok azt, mert ezt az magyarországi dolgot akár fegyverrel, akár pedig békességgel igazítsa el az fővezér, az erdélyi fejedelem által, mint annak elkezdő eszközével akarja véghez is vinni. Egyébről semmiről Ngdat nem tudom tudósítani, mivel az császár is 7. praesentis jöve be, az német követ 8., avval is még, sem emberével nem beszéltem.

Az muszka követtel szemben volt az fővezér, de igen nehezen vihették végben, hogy az fővezérrel szemben lött,

azt mondván, hogy ő neki csak az császárhoz vagyon levele, itt azt hirdetik, hogy az békesség confirmálására jött volna. Az lengyel kapitliha izente, hogy ide az szállásomra jó, igen nagy beszéde vagyok velem, mindenekről informál.

Az tolmáctúl, Skellet uramtól tudakoztam, ha az német követ az békességet serio tractálja-e vagy nem; arra azt felelé, hogy igen frigide agit res suas, Fogarazit, az portai postát benn tartom, ha mi bizonyos dolgot érthetek, mindjárt tudósítom Ngodat. Kérem az istenre Nagyságodat, az portai dolgokat semmire ne vélje, a mint írák Ngodnak, nem hiszem ürességét az jövődő hadakozástól is, menmit szenvedett az idén is, Ngod maga jól tudja, idején keresse orvosságát Ngod. Írásomról aláztatson követem Ngodat meghocsásson kegyelmesen kérem.

Adrianopoli 10. Decembris 1682.

Nagyságodnak

alázatos híve szolgálja
(Gerőffi György mp.)

Az mi pedig kegyelmes uram az adó kölcsön való felkérését illeti, ha az kényszerítő nagy szükség nem készerít, az szegén hazának több költséget nem szerzetek; de ha az adót be kellett adnom, egyéb remediomot nem találhatok, mert feleségen (*így, e helyett félelesen*) be nem veszik.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum-Egylet levéltára. Gál László : Carthophilacium, Tom. XVII.)

b)

Nagy István kapitliha jelentése ugyan ez napról.

(Megjelent Török-Magyarokori Államokmánytár VI. k.)

c)

1682. decz. 13.

Maurocordatus levele.

Celsme princeps ac dne colendissime.

Cum dnus Andreas Barcius hucusque in fulgidissima porta othomanica Celsnis Tuae residens ad patrios lares regrediatur, hisce plenis obsequio, et cultu literis meis devotionem meam erga ipsum singularem, et ad officia propensionem contestari liceat. Praedictus dnus residens cum per annum in servitiis ipsius sedulam operam impenderit, atque integerrime functus sit munere suo, benigno ipsius conspectu

fruetur in posterum. Verum cum perillustris etiam legatus, administrato annuali tributo, atque imperiali conspectu decoratus, propediem reditum suum meditur, fusius rerum Celsnis Tuae relationes per ipsum exponentur. Interea deus optimus Celsnem Tuam diu multumque foelicem conservet. Adrianopoli 1682, die 13. Decembris.

Celsitudinis Tuae

servitor addictissimus

Alexander Maurocordatus mp.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

d)

1682. decz. 23.

Maurocordatus levele.

Celsme princeps ac dne colendissime.

Cum in hac expeditione bellica, quae nobis suscipienda est, aliqua quantitate farinae, nempe mensuris vulgo galetis dictis septingentis egeam pro meo, amicorumque meorum usu, confidentia ductus, quam mihi mea erga Celsnem Tuam singularis devotio suggerit, famulum meum Petrum commissionibus meis instructum misi ad patrocinium ipsius. Rogo igitur, ut illi tum in emptione, tum in translatione benignitus ipsius suum favorem exhibeat, quo fiet, ut iteratis benevolentiae et propensionis erga me vinculis obstrictus, reservire Celsni Tuae in omni occasione non desinam. Deus optimus ipsam diu sanam et foelicem conservet.

Datae Adrianopoli anno 1682. die 23. Decembris et. v.

Celsnis Tuae

ad servitia paratissimus

Alexander Maurocordatus mp.

(A Magy. Tud. Akadémia könyvtárában őrzött eredetiről.)

e)

1682. decz. 25.

Maurocordatus levele.

Celsme princeps dne cleme.

Etiam si devotionem meam erga Cels. Vram praesentium lator, legatus ipsius abunde in hac fulgidissima aula expertus, ipsum satis declarare potuerit, adtamen his etiam

meis obsequio plenis literis contestari liceat; deus optimus Celsnem Tuam omni prosperitate condecoratam diu conservet. De negotiis ipsius, etiam si maxima fuerit adhibita diligentia, promotioque illorum fuerit summa dexteritate tractata, tamen id etiam difficultati temporum debetur, quod resolutionem excelmus dnus supremus vesirius distulerit, quousque imminenti belli occasione cum Celsne Tua conveniat, atque ineat sermonem; speramus itaque, ut quando cura excelso supremo vezirio dno munificentissimo conveniet, omnibus suis optatis potiatur, atque diuturnae felicitatis iterato firmissima iaciat fundamenta. Sapientissimae ac plane Tuae mentis id etiam erit proprium praeconium, ut ex rerum difficultatibus plura sibi decerpit emolumenta, atque decora, certe in quibuscumque rebus per meum mihi munus licebit, indefesso animo votis ipsius servire non desinam, dum modo benigno tuo et consveto affectu me fovere, ut amicum, omni sibi officio deditissimum dignetur, utatur diu multumque optima valetudine et maxima felicitate. Datae Adriapolim anno 1682. die 25. Decembris.

Celsnis Tuae

ad servitia paratissimus
Alexander Maurocordatus mp.

Kívül: 1683. 24. Januarii hozta vasárnap Győröfi György uram Ebesfalvára Ngodnak.

(A Magy. Nemz. Múzeumban őrzött eredetiről.)

f)

1682. decz. 26.

Gyeröffy György főkövet jelentése.

(Megjelent Török-Magyarkori. Államokm. VI. k. 300. s köv. II.)

g)

1682. decz. 26.

Kovács Zsigmond kapitihá jelentése.

Erdélyi méltóságos fejedelem, nekem kgl's uram, az úr isten Ngdt áldja meg.

Istennek hála kgl's uram, az Ngod méltóságos levelét az nemes ország adajával együtt hlms császárnak 22. Decembris beadók; elhiszem kgl's uram, szemben lételünknek ren-

diről követ uram ő kglme és az adóban való difficultásokat Ngodnak megírta, azzal Ngod méltóságos füleit nem terhelem, Inczédy Mihály uram is eddig való dolgokról Ngodat informálhatja. Ezután valókról pedig kglis uram, valamiket én érthetek, mindenekről Ngodat alázatosan tudósítani el nem mulatom. Az fővezérnek táborban való indulása kglis uram bizonyosan hallatik, ha isten meg nem gátolja őket. Azért kglis uram, nem lévén az táborozásra semmi készültem, sem annyira való értékem, Gyerőfi uram ő kglme is az én restantia pénzemet meg nem adhatá, kglis uram, Ngd kglis parancsolatja szerint, mivel az adóban esék ő kglmének difficultása; alázatosan könyörgök azért kglis uram Ngodnak, szokott kegyelmessége szerint méltóztassék alázatos szolgáljáról kegyelmesen provideálni, és arra az útra alkalmatossá tenni, hogy én is a Ngtok méltóságos szolgálátjára alkalmatosabb lehessenek; kiért isten is Ngtokat megáldja. Én is életem fottáig Ngtok alázatos szolgálja maradok.

Adrianopoli. 26. Decembr. 1682.

Nsgod alázatos szolgálja.

Kovács Zsigmond mp.

Külczm: Az méltóságos erdélyi fejedelemnek ő ngának etc. nekem kglis uramnak ő nagának íráom alázatosan.

(Erdélyi Múzeum Egylet levéltára, Gál László. Carthophilacium Tom. XVII.)

h)

1682. decz. 31—1683. jan. 23.

Szultáni fermán, mely elrendeli, hogy Apafi 1683-ban táborba szálljon.

Gyerőffy György 1683. jan. 5-iki jelentése.

Kovács Zsigmond kapitliha 1683. jan. 27-iki jelentése.

(Mindhárom megjelent Török-Magyarkori Államokmánytár VI. köt. 304—307. ll.)

FÜGGELÉK.

Apafi magyarországi táborozásai.

1681. aug. 21.—nov. 4.

I.

Al-Gyógyi Török Ferencz naplókönyve.

Első Apafi Mihály erdélyi fejedelem 1681-ben Magyarországra tett tábori utazásáról, melyet az eredeti írásból szóról-szóra kiírt Benkő József, t. k. az hárlemi egyik tudós társaság tagja.

Előljáró beszéde a kiirónak.

Török Ferencz vette eredetét ama régi nemességgel fénylett familiából, mely nemes Hunyad vármegyében az első rendbeliek közül való s nagyon birtokos volt. Szép tanulása után kedvébe esvén első Apafi Mihály fejedelemnek, lett néki bejárója s a nagyobb cancellárián íródeákja. Ebben az állapotjában kísérte Magyarországra a fejedelmet, midőn az a török udvarnak parancsolatjából táborával kiment volna; s ezt az utat napról-napra feljegyezte. Kevésből áll a munka, s benne a magyarországi deáki szókkal igen meg vagyon elegyítve; de azonban szép és azon 1681. esztendőre hasznos írásocska. Abban az egyben hibázik, hogy Szent István király napját, mely is augusztusnak 20-dik napján esik, azon hónapnak 21-dikére tette írásának kezdetében. Egyébiránt igaz, hogy a fejedelem 21-dikén indult Szamosújvárról táborozni. Egyebekben meg egyez mind az Apafi fejedelem naplókönyvével, avagy életének és viselt dolgainak leírásával (Vehiculum vitae Michaelis Apafi) mind pedig másoknak azon időbéli jegyzéseikkel.

Irárm Köpeczen, 20. Augusti 1794.

Közép-Ajtai Benkő József t. k.

Árkosról íródo nemes.

Diarium

Francisci Török de Al-Gyógy, cubicularii principis et cancellistae majoris cancellariae.

Anno 1681, Szamos-Ujvárino Rác-Beszermenynum et Kálló celmus princeps Michael Apafi I., cum suis et supremo generali Michael Teleki.

Augusti die

21. die Sancti Stephani, Szamosujvárino coeptum iter.

Septembris die

5. Lett szemben celmus princeps Michael Apafi (cum castra haberet ad Aranyszeg) ad castellum olim, nunc pagum Pocsaj, in campo Pocsaiensi, az hatalmas győzhetetlen császáruk kedves, becsületes meghitt úr hivével, tek. és ngos váradi pasával, az bujdosó magyarok segítségére rendeltetett ő hlmasága török hadainak főszerdárjával. Hászonnal. 12. Érkeztünk Böszörmény alá. 13. Az úr főgeneralis uram, Teleki Mihály uram ő kglme ebéd után, az álgyuk számára akarván helyt keresni, az tábornak jobb része kicsődülvén, s némelyek alája is menvén, az benne lévő nép azt tudván, hogy ostromnak akarnak menni, megijednek, és az kapukat megnyitván, az vitézeket bebocsátják etc. Az város várával együtt mind elégettetik és porrá tétetik. Német commendans, benne Horetzki, magyar kapitány Nagyszegi Gábor. 18. Érkeztünk Kálló alá. 25. Virradólag Kálló várát megadák; az városa ennek is elégettetik és porrá tétetik. Commendans benne Amenzaga, olaszfi. magyar kapitány Faxo Dienes, vicéje Kis Ferencz. 29. Szent Mihály napján indultunk Kálló alól. 30. Érkeztünk Ecsed alá. Magyar kapitány benne Kende Márton.

Octobris die

8. Érkeztünk Sathmár alá. 14. Eljöttünk alóla. 11. A törökök haza bocsáttatnak. 15. Kornis Gáspárt Színnyérváralján maga udvarházánál a szathmári vitézek jó hajnalban felverik, és alkalmas károkat vall, maga hajdon füvel elszalad. 21. Érkeztünk Szamosujvárra.

Franciscus Török.

Anno 1682. Augusti.

Fülek alá angariáltatott¹⁾ menni a portátul celsiss. princeps Michael Apafi I., cum suis sub generale Michael Teleki.

¹⁾ Benkő jegyzete: Angariáltatott: azaz, kényszerített.

5. Indultunk Szamosujvárról. Háló helyeink 1. Lóna határán. 2. Pánczél-Cseh nevű falu határán. 3. Oláh-Rákosnál az Almás vize mellett. 4. Karika falu határán. 5. A Zilahi és Czigányi között való réten. 6. Hidvég falu mellett. 7. Szorahegy falu mellett. 8. Székelyhid mellett. 9. Debreczeu mellett a Kondoros mezőn. 10. Szoboszló mellett. 11. Nádudvar mezején, dicto Málsa, az Hortobágy mellett. 12. Csege falu mellett a Tisza parton. 13. Szalók mellett a Tiszaparton. 14. Fegyvernek mellett a Tisza parton. 15. A tenei erdő sarkánál a Tisza parton. 16. Szolnakon túl az szemerai mezőn a Zagyva mellett. 17. Kér s Myse faluk között, az hol a Zagyva a Tarna vizével egybefoly. Láttam Jász-Berény nevű városnak templomában egy elefánt agyarából csinált kürtöt. quo in secundo egressu Ungarorum. Leel capitaneus ung. Ottonem vel Conradum Rom. imperatorem agyonütötte volt. 18. Felszaru és boldogfalvi határon. 19. Pásztó város mellett. 20. Andrásfalvi határon az tarjáni víz mellett. 21. Apátfalvi és Lapui tó között. Scilicet. 1.

Septembris, cujus die

2. Érkeztünk Fülek alá. 4. Lett szemben cels. princeps Michael Apafi cum Ibraimo vezérío Budensi. 7. Legderekasabb ostromja a töröknek, a többi között Fülek alatt volt. 7. Septembris virradólag, circiter 12. horam usque. mely ostromon feles jancsárok¹⁾ vesztenek el. 10. Fülek várát feladák, a magyarok kijövének belőle, a törökség belé szálla. 11. Rontani, törni, hánni kezdék a várat, 19. Indultunk Fülek alól édes hazánk Erdélyországa felé.

Octobris

4. Szent Ferencz napján voltunk Szalóknál a Tisza parton. 15. Érkeztünk Szamosujvárra.

Franciscus Török.

Anno 1683. Julii die

8. Apahida.²⁾ Viennam versus coepit iter cels. princeps Transylvaniae Michael Apafi I., cum statibus regni armatis sub generali suo Michael Teleki. 26. Ventum ad oppidum turcicum Vác, ad Danubium. 27. Ventum est ad Visegrád, ubi olim conservata corona Hungariae. 28. Ad fluvium Ipoly, ex opposito pagi Mátyus.

¹⁾ *Benkő jegyzete*: Jancsároknak nevezetnek a török gyalog katonák.

²⁾ *Benkő jegyzete*: Apahida néven két faluk vagynak Erdélyben: egyik Enyed tájatt a Maros mellett; másik Kolozsvártól nem messze a Szamosnál; s a fejedelem innen indúlt táborával Bécs felé.

Augusti die

6. Ventum est ad fluvium Garan. 7. Trajectus est Danubius per pontem situm inter Párkány et Strigonium. Stationem eo die habuimus in terminis Tata et Ujfalú. 10. Venimus intra arcem Tata et oppidum, in terminum pagi Mocsa, non procul a Rév-Comárom. Sub Monte Bakon est Balaton lacus, cujus longitudo 9 milliaria, latitudo 2 milliaria, Terra Mátyus a Rév-Comárom fere Posonium usque extenditur. 13. Venimus Nagy-Győr-Szent-Mártoninum, in cujus terminis castra posuimus, et in terminis pagorum Nagy-Nyúlas, Kis-Nyúlas. 14. Trajecimus penes Nagy-Győr per fluvium Rába et Rápcza; statio fuit in confiniis pagorum Nagy-Kimlér et Kis-Kimlér. 17. Venimus ad oppidum Óvár, ibique stationem habuimus. Hoc oppidum prius possedit Draskovitz comes in summa 100 millium imperialium; quam summam sua Mtas etiam deposuit, insuper de possessionibus. Nádasdii (rebellis et capite diminuti) duas insignes. 18. Transivimus per Kis-Lajtam. 19. Ventum ad terminos Pruck, germanici oppidi et arcis, et penes Nagy-Lajta in terminis pagi Nádrét, qui erat supremi magistri agasonum suae Mtis. 21. Indúltunk Bécs alá, et eodem die transivimus et Nagy-Lajta, unde incipit Austria, extensa ad oppidum Lintzium, unde incipit imperium, castra metati sumus a császár mulató helyei közt, scilicet in planitie Hebestorff et aerei horti. 22. Lett szembe celsiss. princeps cum Chara Mustaffa supremo vezérió. 23. Dimisit inde Nagy-Győr alá.

Septembris die

2. Castra metati sumus sub Jaurino in locum vezérii Budensis. 6. Veni az ifjak lovaival és szolgálival, Fő-Pecz, Kis-Pecz, Gyömörő, Kaján és Loász-Patava nevű faluk határiba, ipsimet fuimus penes fluvium Kaján. 9. Fui in oppido Papensi. 10. Mentem be Nagy-Győr alá a legényekkel. 12. Verték meg Chara Musztafa fővezért Bécs alatt, az hol minden sátorai ott maradtak, és mind a több vezéreké, pasáké és főfő törököké is, ipse vix evasit (tandem jussu imperatoris strangulatus). 14. Ibraimum vezérium Budensem curavit strangulari. 17. Indúltunk el Buda felé Nagy-Győr alól. N. B. 9. Septembris kezdték Bécs alatt a csatát. 12. Septembris szaladt el a törökség. Volt a suae Mtis subsidium, rex Poloniae (Joannes Sebőtzi,¹⁾ in persona

¹⁾ *Benkő jegyzete*: Igy olvasd ezen lengyel király nevet: Sobieski. Méltó pedig, hogy az ő levelét is megolvassad ennek a Napló könyvnek toldalékjában.

propria cum millibus 120, elector Saxoniae cum 8 millibus, Bavariae dux 12 millibus; Lotharingiae dux cum 15, vel 16 millibus; armada Suae Mtis 40 mill; hungari et croatae 4 vel 5 mill. Sua Mtas lett szembe a lengyel királylyal a rézkertnél.

Octobris die

4. Voltunk in terminis pagi Bia, et die S. Francisci ibi poculum ejusdem ebibimus, me procurante. 12. Indúltunk meg e castris ad Bia 13. Lett szemben celsiss. princeps in campo Budensi cum supremo vezerio, eodemque die eidem valedixit, eodem die trajecimus Danubium per pontem inter Budam et Pest. Proverbium: Buda s Pest közt csak egy híd van, s mégis Hatvan hat mélyföld Budához. 19. Trajecimus Tibiscum, per pontem ad Szólnak. 30. Trajecimus Marusium per pontem ad Lippa.

Novembris

4. die. Érkeztünk Dévára, Gratia et gloria nomini optimi Dei ob id tribuatur. Amen.

Franciscus Török.

(Eddig. Az utolsó jegyzet szerint ennek a naplónak még volt folytatása, de a következő ív elveszett, bizonyára a Benkő írásában, az eddigi épen 12 lap lévén, azaz egy és egy fél ív.

(Benkő másolata az Erdélyi Muzeum Egylet birtokában.)

II.

Miles Mátyás naplója.

Mathiae Miles senatoris Cibiniensis Diarium expeditionis anno 1682 cum principe Michaelae Apafi in Hungariam susceptae, lingua germanica exaratum.

Anno 1682.

Mensis Julii 2. die. Demnach Ich Matthias Miles senator reipublicae Cibiniensis aus einhelliger Einstimmung ampl. Senatus Cibiniensis zue damahls angekündigter Kriegs-Expedition nebenst Ihro Fürstlichen Gnaden Herrn H. Michaelen Apaffi etc. etc. Eine löbl. Universität Sachsischer Nation zu repraesentieren, pro delegato bin erkohren, vund denominieret worden, als habe Ich von damahligen H. consule Cibiniensi Johanne Haupt levieret fl. 400.

Die 11. ejusdem zur Auszahlung der Besoldener, vnnnd besserer praeparation gibt man mir ex publico fl. 200.

Die 12. ejusdem rüste Ich mich aus mit dem sehl. Beicht vnnnd Beütt-Pfennig zur Eröffnung der irdischen vnnnd nachmahlen der Himlischen Straassen.

Die 18. Julii. In der sechsten morgen-Stunde fahre Ich in Gottes nahmen aus von Hausz begleitet von atligen vnsehligen H. Hundert-Männern, vnnnd Bürgern, vnnnd hatte zu Dienern 2 Stadt-Reütter, nahmens Kovacs Marton vnnnd Kis György, zahlt Ihnen sampt dem Stadt-Koch Filleki Janos Mester, zu fl. 9. Inass Hans Koch Monatlig fl. 6. Konzha Drabant Szabo Balint pro fl. 8. zween Lovasz, derer einer auch Türckischer Tholmácsch 3, Kocsiss beym Hintó mit 8 Rossen, vnnnd 3 Kocsiss beym Speiszwagen auch mit 8 Rossen, vnnnd finde desselben Tages zum früh Stück in Omlass die F. W. Herrn Officiales, als H. Georgium Armpruszter judicem regium, H. Johannem Haupt consulem. H. Valentinum Franck Notarium, vnnnd H. Georg. Fabricium Saffar, welche Ihr. fürstl. Gnaden zu comitieren ausgewiset waren, mit welchen N. w. Herren Ich zum Nachts-läger nach Millenbach denselben Tag gelange.

Die 19. Julii war der H. Sonntag, vnnnd ruckten sehr fruhe nach Weissenburgk vor der angangenen Predigt vnnnd wurden bey Hoff zur Taffell gehalten.

Die 20. ejusdem. Nachdem Ihr fürstl. Gnaden ihren aufbruch von Weissenburgk genommen, da Ich denn dass erste Vnglück hatte mit Zerbrechung eines Rads, zu wessen reparation Ich denn den Speiss Wagen mit 2 Reütern nach Millenbach müssen schicken, vnnnd also hinterlassen, frühstückten in grosser Hitze zu Kapuss, haltend dass Nachts-läger zu Ballasfalva; alwo der f. w. H. Georgius Draudt Judex primarius, vnnnd H. Johannes Zigller Senator Coronnensis waren angelanget.

Die 21. frühstückten zum Elekes, Nachtsläger zu Peterlaka.

Die 22. Kamen gen Radnothen glock 9 morgens an, vnnnd funden alda die vbrige w. Herren Einer Löblichen Universität, als H. Johannem Ihrlink Judicem Regium vnnnd Michaelern Hetzeldörffler Senatorem Segesvariensem, H. Stephanum Gräser Judicem Regium, vnnnd Johannem Kauffmann Senatorem Mediensem, H. Martinum Emerici Pro-Judicem, vnnnd Matthiam Platz Senatorem Bistriciensem. H. Michaelern Severinum Judicem Regium, vnnnd Johannem Pancratium Senatorem Sabesiensem (so mir hernach zu fürstendiger expedition pro Comite adjungieret worden),

Martinum Wagner Iud. Regium vnnd Martinum Literati Jud. Sedis Nagy-Sinkensis, Martinum Literati Jud. Sedis Köhalomiensis, Bartholomaeum Kauntz Judicem Regium de Szeredahely, Benedictum Hintz de Uyegyház Jud. Sedis, vnnd Franciscum Eötves de Száz-Vaross vnnd hielten vns auf zur Befreiung Einer Löbl. Universität von dieser expedition (weil allenthalben die H. Officiales jedweden Orths selb dritt in eigner Person tenore Approbatarum Constitutionum in Krieg zu ziehen begehret worden.)

Bisz die 26. Julii, so der H. Sonntag war, fuhren wir eingesambt fort sehr frühe vber den Maross, vnnd frühstückten in Szakal zum walachischen Pfaffen, zu Nacht in Mihes, von wannen aus der zecklischen Armee vber 300 Rosz waren im graasz scheüch worden, vnnd mit zerrissenen Zäwmen Sitteln, Pakroczen etc. vnsern Fuszvölckern entgegen kommen gelauffen, welche von Ihnen meistentheils aufgefangen, die vbrige durch den grossen Teich geschwommen, vnnd bisz nach Hause gelauffen, oder sonst sich verirret.

Die 27. frühstückten wir in Jeke, in des H. Kornis Caspars joszagh, alwo Ich ein warmes Bad bestunde, wegen meines vollen Rosses, at immerenter! dedit Deus huic quoque finem. Zu Abends, auf ein Vnglück zum andern, zerbrach bei Szent-Gothard durch vnversehenes vmbstolpen abermahl am Speis-Wagen zwei Rad, dasz Ich elend könnte bisz nach Füzeß anlangen zu Nachten mit dem verlahmbten gekauften Rosz.

Die 28. Julii. Gelangten wir nach Nemethi nebenst Szamos-Uyvar, wohin auch Ihre fürstl. Gnaden von Katona zu abends anlangten, vnnd wurde nach selbigen Abend dem f. w. H. Consuli eine Commission durch H. Lugasi Ferencz Hoff-Secretarium an praesentieret, wodurch Ein Löbl. Universität zum künftigen Landtag convocieret warde.

Die 29. Confluerte dass Edle Land in die grosse fürsten Schewre ausserhalb dem Schloss, alwo Ihr fürstl. Gnaden durch H. Michaelem Teleki, omnium Exercituum Generalem und H. Gregorium Betlen, die Proposition mündlich liesz proponieren. 1. Dasz man auf der mächtigen Pforten Befehlig itzt muste Kriegen, derowegen 2. Bei wasz fürley modalität man in Abwesen Ihr fürstl. Gnaden dass Land lassen solte. 3. Welcher gestalt man die vom H. Tophaeo Calvinischen Bischoff ausgeborgte 2500 Ducketen ad primum Augusti der Ecclesy bezahlen, welche mann ad rationem expediendae legationis ad portam vormahls ausgeborget?

Die 30. ejusdem. Stehet der Edle H. Macskasi Bol-disar, sampt dem Judice Sedis Nagysinkensis Martino Schnabell im Lande auf, vnnnd reportieren den Verlauf ihrer Straassen. wasz sie bei der Pforten mit obgedachten 2500 Aur. ausgericht hetten.

Die 3. Mensis Augusti wurde im Land-Tage decre-tiet, dasz ob certos respectus dasz Edle Land ausserhalb wenigen in specie designirten Dynastis, solte von dieser expedition zu Hause bleiben, vnnnd nur Söldner einstellen. wordurch dasz Corpus exercitus dermassen geschwächet wurde, dasz nur wenige vberblieben.

4. Nach viller embsigen Bemühung erhelte endligen Ein Löbl. Universität durch den H. Teleki so vill, dasz H. Comes Nationis, sampt den Dnis Septem Judicibus, von dieser expedition exemptiert werden, ausserhalb ihren obge-dachten zween Herren delegatis, wornach auch die drei Regni Status von beendigten Land-Tage absolvieret wurden.

5. Bricht Ihr fürstl. Gnaden nach gehaltenen früh-Stück von Szamos-Uyvar glock 3 auf mit grossen gepreng der Zeckel, vnnnd kommen nebenst Lohna zum Nachts-Lager anderthalb Meyl-Wegs.

6. Nachdem Ein Löbl. Universität sich von Ihr fürstl. Gnaden sehr frühe bevlaubte, ruckten wir bisz nebenst Panczerse in Winckel, alwo Ich des andern Morgens in Lebensgefahr geriethle durch ein junges Rosz, so in schwe-rem Aufsitzen sich auflehnte, vnnnd mit mir hart darnieder fielle. Gelobet sey Gott, der die seinen vom Verderben kan erretten. Alhier erfuhren wir gewisz, dasz Graaff Tökölyi die Citadell bei Caschaw, bald hernach die Stadt selbst eröbert hette, durch seinen expressen Diener.

Die 7. Augusti. Gehen wir bei Saross ab, nachdem wir durch grosse Wüldnisse der Gebürge in dem Karika gedrungen, allwo meines H. Cammerathens Felaytar, sampt meinem von Szeker-Mester hart geschlagen worden. wegen der engen Clausen, wodurch vnsera Wagen 3 Meyll-Wegs hindrungen.

Die 8. Augusti. Reisten den Tag 3^{1/2} Meyll-Wegs bisz vnter dasz Gebürg Karika, alwo sich H. Ritt-Meister Salis mit seiner Reüitterey aus Clausenburgk mit vns conjugierte. Diese Zeitt schlugen die schelmische Wallaachen auf der holdoltság vill zu Tod auf der futteraschy, also dasz bisher Nro. 25 Tode gefunden worden.

9. Lagen wir alhier stille von wegen des H. Sonttags, alwo H. Megyeri Ihr fürstl. Gnaden Hoff-Prediger ein schöne Predigt hillte ex 1. Samuel. 11. Cap. Nur dieselbe

folgten Saull nach, denen Gott dasz Hertz getroffen hette. vnnnd applicierte diesen Text: wie wenig Volck auch itzt Ihr fürstl. Gnaden seyen nachgefolget in dieser Religions-Krieg, doch solten wir wenige drinnen wacker sein. vnnnd den Ausgang Gott allein befehlen. In dieser Nacht als H. Wesselenyi Pal bey vns in der nähe gelegen, haben ihn die Labancen in der Nacht, so 200 starck aus Szakmár zu Pferde ausgesatzet, wollen aufschlagen. sind aber ausgekuntschafft worden, also dasz sie den H. Wesselényi mit seinen Leütten schon zu Pferde angetroffen, als Sie ankomen, sind also infecta re wider zuruck ziehen müssen. doch etlige Zeckell von vns mit sich geführet.

X. Kamen wir 4 Meyll-wegs bisz auf Sylla. vnnnd gleich wie Ihr. fürstl. Gnaden in die Wiesen vnter der Stadt abstehen wollen. da kompt H. Wesselényi mit 11 Corneth Hayducken schönen Völckern. vnnnd hatte Sie alle an die Ordnung gestellet, bisz wir vorbey ruckten. Vnser H. General kam mit Ihm zuruck zugleich vns entgegen, vnnnd ritte jenem zur rechten. da er solches sahe, stieg er im graasz ab, vnnnd blieb stehen, bisz Ihr fürstl. Gnaden herzu nahette. Hier lieszen wir Brodt backen, bisz H. Johanni Pancratio bey Nacht ein Rosz gestohlen ward, dasz Ich ihm von meinen Syllen Rossen eines müssen geben pro fl. 20, Ich aber kauffte vom Nösner Hauptman den Derres pro fl. 60.

XI. Rückten wir fort bisz auf Hidvégh 3 Meyllen. ein wüstes dorff auf dem Waszer, Kraszna genant, ist ein stinckendes faulles tieff wasser. Vnter wegen aber conjugierte sich bey Manik, war dasz erste dorff, da wir Leuthe funden, H. Rhedei Ferencz. vnnnd H. Seredi Benedek aus Somlyó mit X Corneth Hayducken, vnnnd 2 Compagny Teütschen Volckern des H. Johannis Pruszkai. Nach dem frühstück kamen die aus Szakmar vertriebene vngrische Pfarrer supplicatum bey Ihr f. Gnaden. In dieser Nacht haben obbemeldte Szakmarer 2 Zeckell auf der futterasschy gemacht, den 3-ten lebendig in Szakmar geführet, von ihm vns auszukuntschafften, darumb fiengen die Zeckell alhier alles auszuplündern, weil es die erste feinds-Erde war; auch wurden in dieser Nacht 15 Zeckell aus des Taraczka Istvan seregh lebendig gefangen in Szakmar geführet.

12. Augusti. Kamen wir 3 Meyll wegs bisz auf dasz wasser Beretjo genant. vnnnd erfuhren, dasz der berühmte Rauber Kis Ballas mit 300 Pferden sey aus Szakmar auf die Parthy gegangen, und ein Étekfogó Gyurma György brachte aus Siebenbürgen Post, dasz allen Vármegyéken,

vnnnd Zeckelly, so zu hause geblieben, sey aufgeboten, vnter dem Vice-General H. Betlen Gergely starcke Wacht zu halten gegen Szakmar, vnnnd Nagy-Bánya zu.

13. Augusti. Hatten wir in solchem groszen Staub, dasz fast Vieh vnnnd Menschen erstückte, vnsere schwere vnnnd weitte Straasz, bisz auf Székelyhid 5 Meyll-Wegs, vnnnd musten Wasser-mangels halber ein solch reyse thun, wellche Sie fürm Jahre in 2 Tagen verricht gehabt, auff einmahl. Alhier wurden ruchbahr, dasz der Budai Vezzer den Tsillim Csanz bey Ihr f. Gnad schicke, gewisser geschäftten halber, derowegen wurde H. Tsulla Caspar der Hayducken Vice-General-Capitany Ihm mit einer Compagny Huszaren entgegen geschickt, denselbigen von Debrecz honorifice abzuholen, derowegen lagen wir den

14. Aug. allhier stille in groszem Regen-Wetter, vnnnd besahen medio tempore die sub Rakociana rebellione vom Szeidi Amheth Passa verwüstete schöne Kirche, worinnen noch im Chor ein schönes in weisz Marmor ad vivum vom Haupt bisz auf die Fusz-Sohlen hinausz in Teütschem Cürisiz ausgehawenes Epitaphium zu sehen ist, mit nachfolgender Schrifft: Epitaphium Gener. ac Magfei Dni. D. Thomae Zolyomi de Albes, qui annos 50 natus, in Chro obdormivit A. D. 1588. die 27. Mar. Die vbriden Vers zue schliessen sind vom feünd mit äxten zerhawen und verloschen. Auch sahe ich dasz zerstörte Schlosz im Morrast an, woran noch ein Stück Mawr stehet von eüszersten Thor, aber dasz von Erllen-Holcz gelegte fundament stehet noch gantz, wenn man vber den Morrast könnte setzen, dasz mans leicht erbawen könt. Itzt aber könnte Ich dasz gewesene Thor zum eingang fast nicht finden, wenn mich nicht der eüszerste Schantz, vnnnd abgehawene Pallisaden berichtet hetten. Kegen abend kam obgedachter Csanz an, welchem Ihr f. G. ein schönen Schattert hinter obgedachte Kirch aufschlagen lassen; derselbe wurde stracks vom Donath Mihaly Lovász-Mester auf einem türkischen Rosz eingehohlet mit villem Volck, hatte ein schöne fedder auf dem Schleyer, vnnnd war nur selb ander, denn er sein comitat von 300 Mann in Debrecz hinterlassen, praesentirte Ihr f. Gnaden in Kegenwart H. Haller Pal. Rhedei Ferencz, Teleki Mihaly, Barsai Mihaly, Tholdalagi Janos vnnnd Gyulaffi Laszlo, einen Brief in roth Atlasz, vom Budai Vezzer, vnnnd berichtete mit wortten: Ihr fürstl. Gnaden solten eyllen, vnnnd bey Szolnok über die Teysz setzen, maaszen der Vezzer folgenden Tag vnter Caschaw würde rücken, vnter dessen solte mann ernstlig Befehl thun, der gehuldigten

Türkischen Dörffern zu verschonen, maassen grossen schaden verspühret würde, (obschon derselbige nicht von vns geschehen; dern wohin wir durch zohen, da kamen des andern Tages die Szakmarer Labancen, schlugen die Kirchen auf, wohin sich die arme gehuldigte Pawren reteriert gehabt, vnnd plünderten alles aus, weill wir da gewesen wären). Obgedachter Brieff wurde bald von dem Török István deak vertieret, dieses inhalts: Die vertriebene Ungerländer solten de facto dem Vezzern die versprochene Vestungen als Muran, Szakmar, Patak, Ecsed etc. vnnd Caschaw einräumen so wolte er Sie in ihr Vatterland einsetzen, vnnd mit dem Römischen Keyser frieden machen, wo nicht, so solten Sie Ihnen einen Herren wehlen den Tökölyi Imreh, oder einen andern, vnnd der Pfortten jährlich 80,000 Thaller zum Tribut geben. Dieses wegen tratten Sie zusammen in die Wüste Kirchen zu consultieren, gaben doch dem Csauz kein andere resolution darauff, als dasz Sie sich mündligen kegen den mächtigen Vezzern wolten resolvieren. Diesen Tag kam auch ein express Curier vom Polnischen König Johanne Zebeczki mit Schreiben, worinnen Ihr fürstl. Gnaden ex Christiana charitate gewahrnet wurden, sich nicht auszer dem Lande zu begeben, oder aber wo es ja sein müste, solte Er nicht vber die Teysz setzen, denn es allgewisz zu Constantinopell beschlossen worden, dasz Er nicht mehr würde zuruck kommen. welchem Decret der Türkische Keyser, der Obriste Muffti vnnd Vezzer unterschrieben hetten. Hic deficiat mens et animus. Auch wurden diesen Tag im Lager gezehlet wägen Nro. 300, Ochsen 15000, Beressek 5000, Streitbahre Männer 8000. Vnnd weill mann vber die Teysz muste setzen, würde beschlossen, diesen Trasz hinter sich zu lassen, vnnd nur die Mility hinvber zu bringen. Disz war Bihar varmegye.

De profundis clamabam hic ad te deus. Sis salus et redemptio mea, et laudabo te in seculum seculi!

Die 15. Augusti. Satzten wir sehr frühe vber den Szekelyhider Morrast, worinnen etlig Vieh von der Brücken hinvnter verdorben, ehe aber Ihr. fürstl. Gnaden in Wagen sich satzte (denn Sie auf dieser Straaszen niemahls geritten) wurde obgedachter Csauz nach gehaltenen Gebett abermahl zu Rosz hinauf gebracht, Er aber hatte für sich selbst ein schlimmes Rosz. Nach dem Vrlaub wurde Er von dem Feyervarmegye, worvnter auch vnser Kathner mit reisten, begleitet bisz auf Debrecz, wohin auch wir anlangten glock 1 nach Mittag 4 Meyll. vnnd losierten auf die jährigte Stell nebenst die Stadt ein Buchsen-Schusz auszer vnserm Läger

kam von obgedachtem Türckischen Comitatz ein Türckische Compagny Reüther vns entkegen, derer Obriste die hand Ihr fürstl. Gnad in Hintz langte, wolte Sie aber nicht ansprechen, weil Sie aus dem Wegen nicht abstehen wollen. seine Leüth aber waren fast alle vngrisch gekleidet, vnser Armee war in 20 Troppen getheillet, vnd Ihr fürstl. Gnaden stieg auf einen Berglein ab, allwo die Debreczer Pfarr-Herren, Professores, vnd gantz Collegium mit einer schönen Vngrischen Oration empfiengen, so Ihr f. Gnaden gerne mit bloßem Häupt anhörten. hernach den Richter vnd Senat, so zum früh-Stück behalten würden, vnd zohen nach einer Stunde zurück. Nach dem Sie Ihr f. G. ein schönen gantz angerüstetten Hengst verehrten, so aber nicht allerdings angenehm, sondern wurde stracks nach ihrer abreise dem H. Generaln Teleki Mihaly verehret.

16. Aug. War der H. Sonttag, worann Ihr f. G. sich glock 7. woll auf die 1000 Man starck in die Stadt begab mit groszem gepreng, vnd H. Haller Pal bey Ihr im Hintz fuhren stracks in die Kirche, allwo vill 1000 Leüth versamblet waren, da hatte Obrister Pfarrer H. Köllöseri Samuel ein schöne Predigt ex Judicum 6. Cap. vers. 14. Gehe hin Gideon, in dieser deiner Krafft vnd schlage die Midianitter etc. vnd applicierte auf Ihr f. G. Nach gehaltenen Predigt fuhren Ihr f. G. in dasselbe Hausz zum frühstück, worausz für etlichen Jahren der Wardeiner Passa den Debreczer Richter vnschuldig hatte lassen hencken, hernach aber als die Debreczer solches an der Pfortten geklagt, hat der Keyser selbigen Passa auch lassen strangulieren, vnd disz Hausz also privilegyeren, dasz es nimmer kein Zins gibt. Alhier gastierten Sie Ihr f. G. bisz glock 3. Vnter dessen kehrtten wir ein bey einem ehrlichen Bürger Szakmári Szabo Samuel, vnd frühstückten; alwo auch Türcken von Szarvas waren die gantze gasz voll, vnd sagtens vns ins Angesicht, dasz der Siebenbürger Fürst im bösen praedicament stünde etc. Vnter der Mahl-Zeitt kompt ein express-Curier von B. Graaff Tökölyi, vnd berichtet, dasz Caschaw sich gestern dem Vezzern ergeben habe, denn wie bald er ankommen, vnd die Teutschen seine Macht gesehen, so hetten Sie ein weisz fahn ausgesteckt, vnd durch ein Trummel-schläger mit H. Tökölyi zu parlamentieren begehret. Die Conditiones aber werden hernach folgen. Nach dem Essen gabs vill trunckene Leüth, schlugen vnd hieben sich, dasz H. Ritt-Meister Salis mit seiner Compagny sich zu Pferde muste begeben, die Lärmen zu stillen. Vnter andern gehet des Németh Jakabs Puskas einer in ein

Gewölß Pulffer zu kauffen, vnnnd hat die Tabak-Pfeiff im munde, worausz ein funcken feüer in Pulffer-Sack felt, welches dasz Gewölß sampt dem Kauffmann zerstöst, vnnnd stracks anfieng zu brennen, wurde aber bald gelöscht, vnnnd der Kerll in starcken Arrest von der Bürgerschaft genommen. Auch fienge mann 7 Labancen, so sich in Debreczer kleydschafft verkleidet gehabt, willens aus vnserm Lager etwas zu mausen, wurden aber ertapt, vnnnd aufgeheneckt.

Die 17. Aug. Kamen wir von hier auf ein wüstes flaches feld bisz nach Szoboszló 3 Meyll, so ein sehr grosze aber verwüstette Haydu Vaross ist, hat aber kein Wasser. Alhier wurde tractieret, dasz mann sich hinvtter auf Szolnok zu solte machen, vber die Teysz zu setzen. Nach dem Essen kam Post ein, dasz der Debreczer Biro zum Sebestyen Lovasz-Mester vnehrlige Wortte geredet, auch keinen Post-Wagen vnter die fürstten Parteecken, so da eingekaufft worden. wollen geben. Auch dasz die Szoboszloer für einen fürstten wagen die Rosz in der Stadt hetten weggenommen, derowegen würde ein Polgar von dannen, auch von hier der Biro selb 3 in Arresth genommen, bisz man satisfaction gethan.

Die 18. Aug. Lagen wir stille, wegen des groszen eingefallenen Regen-Wetters, auch wegen Wartung des Kaboss Laszlo Ankunfft vom Budai Vezzern, wohin Er nach Caschaw war abgefertiget worden; Bracht vns aber schlechte Post von ihrer Verspottung, auch weil der Türck von dannen aufgebrochen, vnnnd Caschaw albereit von des Graaff Tökölyi Leütten sey besetzt, als solten wir Ihm nachfolgen auf Szolnok vber die Brücke bisz vnter Fillek, weil wir vns dermaszen für den Caschawer Kugelln gefürchtet hetten etc. Alhier kriegte Ich dasz Ungrische Magdlein Ersok, so ich mit vnter Fillek führte, auch mit Gottes hülffe nach Hause gebracht. Auch wurde hier der Fodor György sehr krank, der Trabanten Hauptman, dasz er begunnt zu sterben, dasz Ich ihn in mein Zellt, vnnnd Hinto müste nehmen. Diese Nacht raubten die Türcken 2 Jungen aus vnserm Läger, auch wurde der Vékony Janesi mit 20 seiner Katnern von Labancen niedergemacht.

Die 19. Aug. Ruckten wir der Teysz zu bis auf Mada 3 Meyll wegs, nebenst einen groszen Wüsten Teüch, worausz wir trincken müsten, könten aber nichts kochen wegen mangell des Holtzes; von hier schickte Ihr fürstl. Gnaden

die 20 Aug. des morgens sehr frühe den Etekfogó Gyurma Istvan zuruck in Siebenbürgen mit schreiben, welchen ein Svadron Somlyoer Katonacken vom H. Seredi

Benedek zurück begleiten, auch wurden 20 Clausenburger Bürger von hier zurück gelassen, welche sich von H. Rhedei Ferencz daselbstigen Cappitayn. jeder umh fl. 20 rancionieret gehabt. Gleich wie Ihr f. G. wolte in Wagen steigen. kompt ein Zerwisch gehuldt pawe zu fusz. vnnnd bracht ein schreiben vom Vezzern, worinnen Er zornigklich vnsern Anzug maturierte, welches der Török Istvan deak im felde alsbald vertierte, vnnnd erst dem H. Teleki, hernach Ihr f. G. praesentierte. Hernach ruckten wir gerad auf die Teysz. 3 Meyll wegs. nachdem wir grossen mangell an Wasser die 3 Tag vber gelitten hatten, bekammen wir Wassers gnug alhier, aber kein holtz, vnnnd Ich bezahlt ein klein stück Holtz pro den. 3. welches ein Zeckell aus der Teysz schwimmend herausz zahe, dasz Ich nur ein wenig Erbsen dabey könte lassen kochen.

Die 21. Aug. Zohen wir aus dem Kraszna Varmegye ins Szolnok Varmegye. lengst der Teysz hinvtner auf einen ebenen Wüsten feld, dasz wir vnter wegs woll 4 zerschtörte Kirchen, aber die Dörffer aller wüst, vnnnd zerschleift funden, bisz nebenst Szalloka, vnnnd hatten ein sehr starcke Reise 5 Meyll-wegs, also dasz vnser fusz-Völcker meistentheils erlagen, vnnnd zuruck blieben. Alhier zäpfte Ich mein Nösner Tegell wein an. so sich sehr gutt gehalten gehabt. Hieher brachten des H. Wesselenyi Pals Hayducken 7 Prybecken, welche Sie jenseit Tokay aufgefangen hatten. ins Läger, denn jene durch die Teysz geschwommen waren. Vnter Wegs starben dem H. Teleki Mihaly 3 Trabanten für Durst vnnnd hitze, welche Sie zugleich bey einander in ein wüste Kirch einschartten. Auch blieben vllie Rosz vnnnd Ochsen auf dem Platz liegen, wie auch H. Pancraty Wagen. Vnnnd in dieser Nacht waren etlige Trouppen Tartern vnnnd des Tökölyi Krutzen oben unserm Läger vber die Teysz durchgeschwommen. aus des Vezzern Läger, willens gegen Tokay vnnnd Szakmar einen Streiff zu thun. so vnser Straazzen zwar woll gesehen, aber nichts gegen Sie anfangen dörffen.

Die 22. Aug. Weil die Völcker gantz ausgemüdet waren. müsten wir alhier stille liegen, weil niemand fort zu bringen war. Auch weil die umbliegende Passaken sich beschwert befunden, dasz wir alhier vmbstreiffetten, vnnnd ihr gehuldigtes Land verderbten, liessen Sie fragen. warum dasz man nicht gerad zu an dasz beorderte Orth sich verfüge? Derowegen schickte mann gegen Mittag den H. Bethlen Pal vnnnd Fay Istvan zum Szolnocker Bégh mit einem schönen angerüstetten Turckischen Rosz. vnnnd villen

duckaten, ihn zu placieren, auch wegen der Vberfahrt vber die Teysz-Brücken zu besprechen; worauf die geschene resolution vnten folget; den vbrigen Tag verbrachte mann mit törvénykezés wegen der 200 vom Beldi Kellemen aus seiner Joszagh entriebenen Viehs, weil Sie ihm nicht wolte huldigen, denn major pars dieselbige wolte bezahlt haben. Gleichwoll aber, weil der Vieh-Raub in keinem Edict bishero verfast gewesen, wurde reus absolviert. Nachdem begruben wir ein Medwischer Drabanten von Saross bürtig, so selbe Nacht für hitze gestorben. In dieser Nacht haben etlig streiffende Türcken auf vnserre futterschierer getroffen, vnnnd ein Rosz für den Hayducken im Pferden-garten erschossen, haben doch endlich müssen weichen, doch 12 Zeckell davon geraubt.

Die 23. Augusti. Am H. Sonntag hatte H. Megyeri ein schöne Predigt ex 2. Samuel: 20. Cap. Ich fliehe vnnnd weisz nicht wohin etc. Machte ein schön Applica, wie auch David wäre für Absalon geflohen. vnnnd nicht gewust, wohin, also itzt auch Ihr f. G. vnnnd wüste nicht wohin man sich wenden solte, denn Teütsch vnnnd Türck wären feind. Darzu waren selbe Nacht etlige Tökölische Krutzen durch die Teysz geschwommen, vnnnd hatten vnserer Katner Rosz weg geraubet, darausz man ihr gemüth gegen vns abnehmen könnte. Zu Abend begruben wir vnsern Trabanten von Magarey, so auch in der hitze sich verwahrloset gehabt. Auch giengen diese Nacht des H. Vesselenyi Pals Völcker alle durch, dasz er nur alleine bey vns verbliebe.

Die 24. ejusdem. Ruckten wir 3 Meyllen hinunter bisz nebenst Fegyver, so des H. Vesselenyi Joszagh war, aber die türckische Gvarnizon lag drinnen, vnnnd beschützens. Vnterwegs referierte mir H. Obriste Lovasz-Mester. Donath Mihaly, dasz Tokay dem Graaff Thökölyi Imreh habe gehuldiget sampt dem Commendanten vnnnd Praesidio, nehmlich seinen Leuthen, Er aber folge dem Vezzern nach bisz vnter Fillek, welches er vorgestern habe realiter bloqviret; Tökölyi aber habe sein sonderliges Vertrawen auf Ein Löbl. Sachsische Universität in Siebenbürgen, welches Ich aber mit villen wortten verneinend widerlegte. Doch wurde vns Sachsen befohlen, die private Conversaciones mit etligen Herren einzustellen, welches Ich auch vnsern dienern solte einbinden. Hier erwarteten wir des H. Betlen Pals zuruckkunfft von Szolnok. Zu Abend fürm Gebett kam der Thurzai an mit Brieffen aus Siebenbürgen, entlig auch H. Betlen Pal, welcher ein shlechte resolution vom Szolnoker Bék erhalten, so auch nur nicht gedanckt vmb dasz geschenckte

Rosz, sondern gesagt: wasz wir hier suchten, vnnnd vmb terminierten, vnnnd nicht zum Vezzer nach der Order vns verfügt, ob wir nicht des Grosz-Mechtigen Keyzers Kolben fürchteten etc. Hat den Legaten weder Quartier noch Proffiand wollen lassen geben.

Die 25. Aug. Rückten 3 Meyllwegs nebenst einen vbergrossen Teüch, worinnen vnzehlig vill Schwannen waren, nebenst Szent-Miklos, so ein türkischer Marck-Hecken, vnnnd drinnen dasz erste Mecseth sahen, alwo vns die Türcken von ihren Hew abschlugen, an die Teysz, gegen Szolnok vber, vnnnd wie Ihr f. Gnaden gleich vberm essen war, kompt Post, dasz der Begh ankomme, selb 12 Reüthern, derowegen mann die Taffell aufhobe, vnnnd stracks admittieret wurd. Wasz sein Anbringen war, wars vngewisz, gnug, wie bald der Begh, so ein statlicher halb gelebter Mann war, in gantz weiszer Seyden, zuruck ritte, befahl mann den Ungerländern, alsobald von vns mit sack vnnnd Pack sich vber die Brück zu machen, vnnnd voran zu ziehen, so auch alsbald geschehen müssen, dasz Sie auch dasz frühstück in stich lieszen. Von hier schriebe Ich zuruck nach Hause ad Ampl. Senaturn vnnnd meine Hausz-fraw, durch den Turzai gleich auf der Teysz.

Die 26. Aug. Fiengen vnser Bagagy-wägen fast vmb Mitternacht an zu gehen, vnnnd wurde mit dem Trummellschlag ausgeruffen, dasz sich niemand weder vom fusz-volck noch Reüttrey solte vber die Brücke begeben, bisz nicht die wägen hin vber weren, vnnnd zu dem ende wurde H. Betlen Pal vnnnd Filstik Peter sampt dem Colos Varmegye bey die Brücke gestellet, welche die Leütt dermaszen abtrieben, dasz Sie vnter andern des H. Rhedei Ferencz diener einen 2 Riepp eingeschlagen. Unterdessen liesz H. Teleki 2 Beyoder Hand-Pferd mit Löwen-haüthen, 2 mit Parducz, 2 mit schönen ausgeschnittenen decken, die vbrige 10 andersseits aufs saüberste ausrüsten, aber Ihr fürstl. Gnaden liesz nur 2 auf türkische Manier mit Bontsak vnter den hälsen ankleiden, die vbrige 20 giengen in ihrer gewöhnlichen Rüstung; vor der Brücken stünde vnser gantzes fusz-volck, vnnnd marchirten zu vödderst die Zeckell troppweis, darauf wir unter den 5 Land-fahnen, hernach im Hinto Ihr f. G., dasz letzte die Varmegyek. Die Brücke ist schön, grosz, langk vnnnd starck, dasz zween wagen darauf neben einander können gehen, vnter der Brücken stunden woll 15 schöne zugedeckte Schiff mit niedergelassenen Segelln, so von Constantinopell Stücke, Carthawen, munition vnnnd Proffiand dem Vezzerz zugeführet hatten. Als Ihr f. G. zur Brücken

sich nahetten, kam des Beken Sohn, vñnd praesentirte Ihr ein Türckischen Belles, wofür Ihm 12 ducaten würden; wie wir vber die Brücken waren, dem Schlosz-Thor gerad gegen vber, kam der Bégh aus dem Schlosz herausz, so mit Pallisaden zimlig starck, vñnd vill Christen Haupter darein stecken, im Schlosz-Thor hangen noch Riesen-Knachen, vñnd ein vberausz grosz Haupt, so von Christen allda hinterlassen. Als Ihr f. G. fürs Schlosz kam, liesz man 3 Stück nach einander losz, da verehrte der fürst auch die Pattantyuss. Auf dem Marck hatten die Türcken, vñnd ihre an augen vñnd Negeln an fingren geferbte Türckinnen ville sachen feyll. aber keinen wein noch Brod, vñnd ruckten 1¹/₂ Meyll jenseit die Teysz nebenst ein wüstes Dorff, so dem Budai Vezzerz zugehöret, dasselbige begehrte der Begh zu bewahren, derowegen schickten Ihr fürstl. Gnaden den Vicekapitany Csulla Caspar mit einer Svadron Hayducken, vñnd Nemeth Jakab mit Puskassen dahin, die im Korn-droschende Zeckell abzuschlagen, welche Sich aber aus noth des Hungers widersatzten, vñnd solchen Lerm vnter vns gab, dasz dasz gantze Lager sich bewegte, vñnd in Confusion kam, auch Ihre f. Gnaden sehr bestürtzt wurden, vñnd für dasz Zellt herausz kam, weill niemand wuste, wasz des gefechtes Vrsach war, vñnd man nur die zwey Partheyen, worvnter auch Türcken waren, kegen einander sahe fechten, dasz jederman meintte, die Türcken wolten vnversehens vnser Lager vberfallen, vñnd aufschlagen. Derowegen satzte H. General Teleki sich selbst vñnd etlige Cappitayn zu Pferde vñnd wurden die Trouppen in flügel getheillet, bisz endlig H. General den Lermen stellte, aber die gantze Nacht blieben wir in fürchten mit gewaffnetten Händen auf den Roszen, vñnd disz geschah bey Szadvar im Heves varmegye.

Die 27. Augusti. Machten wir vns sehr frühe von dannen fort, vñnd erfuhren auf der Straaszen, dasz der Feo Budai Vezzer Herrn Tökölyi Imreh dasz Athname, wornach Siebenbürgen so lange gestritten, vbergeben hatte, vñnd zum vngrischen König, oder Fursten erwehlet, auch dasz Szenderö Ihn getauschet habe, denn als selbige Gvarnizon des Türcken grosze Macht gesehen, habe Sie versprochen: Er Tökölyi solte nur die Türcken weg bringen, Sie wolte sich Ihm ergeben, als der Türck aber fort, so haben Sie renuyeret. Als derowegen Tökölyi den Vezzerz zuruck begehrte, dasselbe zu bezwingen, habe Er Ihm zu entbetten: Nem gyermek eszel birok, dasz Ich mit der Arnee solte umbwenden, da Ich einmahl gewesen bin, dero-

wegen wäre ihm Tökölyi vnter Fillek müssen nachfolgen, wohin auch wir solten marchieren, vñnd kamen glock 12 nach Arattyan, so 8 Meyll von Buda ist, vñnd ein gesamblettes Mönchen Nest ist, contribuieren dem Vezzeru groszgutt nebenst Gyöngyös, womit sie grentzen, dasz Er sie da duldet, vñnd haben ein grosz mechtigen Convent alhier. Dito waren wir abermahl an der Taffell. Kegen abend, als die vnsrigen auff die Sakmar, kamen 150 Labancen ausz Szenderő, vñnd hieben 12 nieder von den vnsern, dasz 5 stracks tod geblieben, den sechsten brachten die gehuldigten Bawren ins Läger, so sieben wunden im Kopff vñnd rucken hatte, war eben der Pusztai Miklos, aus des Szekeres Compagny, davon Ich vnlangst dasz weisze Rosz gekaufft gehabt, hatte noch den Beygürttel vmb den Leib mit meinen gelde, welchen der feund in der eylle nicht wahr-genommen, sonst aber bisz aufs Hembd ausgeplündert. Eben diese Szenderőer treffen Ihr f. G. Kattner mit demselben Currier an, so Brieff von Vezzeru gebracht, haben sieben von Ihnen auch nieder gemacht, vñnd des Vezzeren Brieff mit sich genommen. Auch kamen zween Csausz von Hatvan ins Lager zu vns vñnd sagten, dasz sie bey sich erst gestern dasz Schiszen gehöret hetten auf Fillekvár, vñnd zeigten vns folgende tage den weg, auch wurde vns aus Szolnok ein Csausz zugegeben. Alhier kam ein compagny Talpassen, alle Farkas böressesek, mit Trummel vñnd fahnen in vnser Läger an auf freyen Raub, vñnd huldigten Ihr f. Gnaden. Auch starbe H. Johanni ein Syllen Rosz für dem Wagen. Auch langte des abends spath an H. Ballogh Istvan, mit Vexier- vñnd exprobierschreiben, dasz darumb wir nicht stracks für uns zögen, weil wir vns der Caschawer Kugeln für den Teutschen gefürchtet hetten.

Die 28. Augusti Funden wir ein fruchtbares Land wie Siebenbürgen, hatte Wälder, Wasser, felder vñnd futter (so vns am meisten noth war, gnug, nur dasz es wegen der Türcken (denen es auch eigentlich zugehörte) vñnd Labancen sehr gefährlich war auszureisen, vñnd sind allenthalben Papis ten mit reichen Klöstern vñnd schönen Kirchen, funden zu erst Jazbringh, so ein Vhralte zerstörte Stadt ist, hat 3 wolgebawtte Kirchen, vñnd ein Closter mit schönen Thürmen, hatten ein türckische salva gvardy aus Buda, von hier auf recht Gyöngyös, so ein Menchen volles Kloster hat, vñnd ville Kirchen, vnterschiedlicher Relligion. Liessen Kecskemeth zur lincken hand liegen, vñnd kamen 3 Meyll nebenst Boldoghfalva, ist auch ein groszes Bapstisches Dorff, alwo dem Millenbächer Mihaly sein Rosz sturbe. Wie wir

zu vnserm Läger nahetten, kam der Hatvaner Bégh, Musztaffa Passa, selb 15 statligen Türcen Ihr f. G. entgegen; der Bégh war ein schön junger Mensch in schönen Kleydern, war von Angesicht vnserm D. Johanni Lutsh sehr ähnlich.

Die 29. Ejusdem Sehr frühe ruckten wir zur rechten hand bey Hathvan hin, so ein schöne Stadt, vnnnd vmbmawrtes starckes Schlosz ist, wobey vnser Pagagy wägen hart vorbey giengen, wie aber vber einen Bergh geführet worden, worauf schöne Weinberge mit Tornaczen ausgezühret waren, darinnen groszer schade von vns geschah. Wie wir in die nähe kamen, thett man 3 gewaltige Canonen-schusz aus dem Schlosz ehren halber gegen vns; hievon rückten wir durch ville Bapstische dörffer, so dicht vnnnd nahe an einander gelegen, dasz mann aus einen dorff ins ander mit steinen werffen könt, so ein schönes Land its vber dasz Waszer Zagyya genant bisz an Bujak, so ein sehr starckes Schlosz auf einen felsen ist, hat ein hohes türckisches Mecseth, vnnnd ligt nur 2 Meyll von Buda; kamen den gantzen tag woll 5 Meyll, liessen Stücke vnnnd fusz-völcker, auch meistentheils Wägen im stich, so erst zu Mitternacht ankamen; Stiegen endlich in schönen Wiesen ab, gantz zwischen wäldischen Bergen, nebenst der Stadt Pasztahoy, da wir bey Nacht zu erst hörten, dasz unaufhörliche Schiszen für Fillek fast durch die gantze Nacht.

Die 30. Augusti. Lagen wir stille wegen des H. Sonttags, die predigt war ex Genes. 43. Der Gott Abraham sey bey euch auf dem Wege, dasz ihr gnade findet bey diesem vnbekannten mächtigen Volck etc. da Jacob seine Söhne ausliesz sampt dem Benjamin in Aegypten zum vnbekannten Joseph. Mit welchen Jacobs wünsch er auch seine Predigt beschlosz. Vnterdessen aber hausierten die Zeckell mehr als barbarisch oder tartarischer weise, maaszen Sie auf 2 Meyll wegs, alles ruinierten, Kirchen, Pfarhöffe, frawen etc. beraubten, vngeachtet des H. Sonttags, oder starcker Edicten, droschen sie alle fruchte aus im felde, hieben aus den Weingärtten die Stöcke sampt den draußen ausz, vnter andern teuffelischen thatten war ein schön Crucifix im felde auf den wiesen, da wir abgestanden waren, das selbe hieben Sie in stücke, vnnnd verbrantens, dasz nur die Chrolm vnnnd Speer vberblieb; also derowegen die türckische salva gvardia nicht bezwingen könte, kamen Sie vmb die Vesper, vnnnd klagten vmb hülfte; derowegen wurde H. Salis mit seinen dragonern zu hülfte geschickt, welcher einen zecklischen Hauptman die hand verhielte, die vbrige

gefangen vñd gebunden hinein brachte, blieben doch vngestraft, mit diesen Wortten: wenn dasz Land der Türck oder Bapist habe, so wäre es doch des teüffels. Kegen abend kamen 2 Csauzen vom türckischen Kayser, selb 60 Personen von Constantinopell, welche alsbald für Ihr f. G. gelassen wurden, dieselbe vermeldten, dasz Sie Bottot, Zaslot, Kafftant dem newen vngrischen König brächten, derowegen solte man Sie convoyeren, so auch de facto geschah: denn Szürtei György mit 100 Hayduken ihnen zugegeben wurde, dieselbe bisz ins Läger zu convoyeren. Mit denselbigen wurde H. Barcsai Mihaly fortgeschickt 5000 Imper. Thaller dem Vezzern zu praesentieren, vmb ein gnädige resolution, vñd eylfertige dimission nach Hause anzuhalten, so noch selben Abend fort reiste. Nach dem Abendessen erzeugte man sich (gezwungen) sehr muthig vñd frolig, lieszen woll bisz glock 12 in die Mitternacht trompeten, Schalmeyen blasen pro forma. Auch diese nacht hörten wir ein vnablässiges schiessen bey Fillek in die 7 Meyllen, als donnerts von ferne.

Die 31. Augusti waren wir sehr frühe auf, vñd funden vnterwegs vill schöne zerstörte Schlöszer, als Haszonvar etc. Klöster vñd Kirchen. NB. In der jüngst vergangnen Nacht rieszen 50 frantzösische (wie man sie nante) Soldatten, von des H. Podlensky Compagny aus, vñd vbergiengen. Ruckten also 3 Meyll in schönen gründen bisz in einen wald, da wir kein wasser hatten. Allhier blieb H. Pancratius sampt seinen wagen zuruck, traffen vnzehlige vill Zerwische Rosz wägen an, so Proffianth aus Buda ins Läger zuführten. Bisz hieher hatten die Türcken vnter Fillek her gestreiffet, vñd schöne grosse Dörffer vñd Städte eingäschert, wo durch wir beyreisen musten, die fruchte stunden allenthalben im feld, wasz auch abgeschnitten, oder in die Schewren eingesamlet war, da liessen die Türcken die dörffer so lange stehen, bisz sie alle frucht davon ausführten, hernach steckten sie es in brand bisz in die Erde. Diese Nacht giengen abermalil 29 frantzosen durch von des H. Cracofzky Compagny. Wir stunden beym zerstörtten Verebess ab, vñd vernahmen, dasz bisz dato der Vezzer auch nur nicht eine Schantze hette können für Fillek aufbawen wegen des unaufhörlichen schiessens; vñd wie der Türck durch seinen Herolden die festung hatte aufgefordert, habe der Commandant Kohari Istvan ihm die posteriora gebotten, vñd dasz Praesidium drinnen sey sehr starck, habe alle Pasteyen mit Bluth gefärbt, zur Bezeigung ihrer Bestendigkeit bisz auf den letzten Man. Hieher langte H. Barcsai Mihaly

an von obgedachter Legation, weil Er aber mit sehr drew-
ligen wortten entpfangen worden, wurde Er von hier aber-
mahl expedyeret cum aureis 5000, erfuhre aber die vorigte
reverenz vom Vezzern tanquam barbaro, ac inexplibili
tyranno.

Die 1. Mens. Septembris. Kamen wir durch enge
klausen in einen dicken Nebell bey Csalloffalva an, alwo
Ich mich verirrtte nur mit einen Knecht, vnnnd folgte durch
ein engen Pasz im Walde den streiffenden Zeckeln nach,
bisz Ich vnversehens auf ein hauffen futteraschierenden
türcken stiesz, so gleichwoll friedlig abzogen, doch kurtz für
mir meinen Kochten niederhawen wollen. Gleich wie Ihr
f. G. zum Frühl-Stück gesessen, kam H. Barcsai mit zween
Csauzen ins Läger an, die Türcken wurden in H. Barcsai
Sator geführet, alwo sie auch speisten. H. Barcsai zeigte
an, dasz wir an einen schlimmen Orth. dem Schlosz gerad
kegen vber, dasz man vns mit dem Geschosz aller vbern
hauffen schieszen könnte, abstehen solten.

Die 2. Septembris. Im Nograd varmegye wurden die
Rosz alle schön angekleidet, gleich wie zu Szolnok geschah.
Ihr f. G. hatte ein roth gedruckt Sammettin Kleyd an, H.
General pfersing blüth mit Zobbell gefuttert Menthe, die
vbrige Herren alle in ihrer besten Kleydung, vnnnd zogen
in solcher pomp nur 1 $\frac{1}{2}$ Meyll fast den gantzen Tag vber
wegen enge der Clausen; vmb die Vesper schickte H.
Tökölyi Imreh den Nagos Pethő Sigmond entgegen, deme
aber Ihr f. G. kleine revenz im Hinto erzeugte, vnnnd als-
bald von sich liesz. Als wir nun vom nechsten Berge die
Filleker festung ansichtig wurden, stiegen Ihr f. Gn, vnnnd
H. Vesselenyi Pal vom Hinto ab, vnnnd ritten durch einen
engen Fusz-Steg ins Läger für dem Volck, wir aber folg-
ten im ordentlichen process vnterm Land-fahn, vnnnd vbrigen
Standarten ins Läger an einen Berg, thetten aber aus
dem Schlosz nicht einen Schusz auf vns, sondern spielten
kegen die Türcken bisz an abend vnnnd durch die gantze
nacht; wir aber hatten nirgends her kein wasser, sondern
lidten sampt dem Vieh groszen durst. Maaszen der-
selbe gerad vnter die Stadt mawr muste reisen, so träncken
oder wasser haben wolte. Wie bald wir abgestanden, ritte
H. Barcsai Mihaly abermahl zum Vezzern, so vns auf die
rechte hand zu Lage, vnnnd Ich meinen Sator sampt der
teutschen Reitterey des H. Salis vnnnd H. Pruzky Com-
pagnyen, zu neechst ans türckische Läger muste schlagen,
von damen Ordre abzuholen. In dieser nacht waren wir
in groszer gefahr, maaszen die Filleker auf die Türcken

ausfiehlen, dasz in wehrerden scharmützell 60 Kattonacken durch dasz Läger sich durchgehawen, dasz nur 6 von Ihnen geblieben, die vbrige aber wegen mangell an futter durchgegangen. In diesem treffen hatten die Fillecker ein Türcken lebendig gefangen, vnnnd gebratten, vnnnd weil Sie vermüthetten, dasz Sie wegen des vnablässzigen schieszens den folgenden tag würden stürmen, weil beyde Parthen die ganze Nacht vber vnglaublich mit Stücken kegen einander planckierthen, also dasz wir vnsere Rosz, so dergleichen Feür-Knallen vngewohnt waren, fast nich erhalten können, dasz Sie vns nicht entlieffen, so haben Sie selbigen gebratnen Türcken, sampt dem Spiesz

Die 3. Septembris, auf Stadt-Mawr, kegen dem türckischen Schantz vber, so an einen kleinen, doch langk vnnnd flachem Berglein war, vnnnd seiner niedrigkeitt wegen, von niemanden bisz hieher geachtet worden, dasz Er der Vestung abträgtig mögte sein, aufgestecket. Glock 3 morgens fiengen die Türcken mit 90 pfündigen Carthawnen zu spielen aus beyden Schantzen, denn der andere oder den Weinbergen war, vnnnd vom Egri Passa commendieret wurde, also dasz die Erde erzitterte, vnnnd wie ein groszer Donner anzuhören war, die aus der Stadt vnnnd Schlosz thetten dergleichen. Die Stadt ligt hart vnterm Schlosz, kegen dem Berge zu ist sehr starck mit einer doppelten Rinckmawr, hohen Thürnen vnnnd Pasteyen woll verwahret; die Vorstädte aber vnnnd Gärten waren für vns schon eingeschert, dasz die Camehlen in schönsten Lust-Gärten weydetten. Dasz dreyfache Schlosz (denn drey Schlöszer liegen vnterschiedlig ober einander, also dasz wenn man schon derer eins einnehme, vnnnd vbergienge, die andere doch noch zur eüszersten defension vberblieben) ligt auf einen hohen Stein-felsen, fast auf die form, wie Görgeny oder Reps in Siebenburgen. Die Gvarnison war von 4000 gewaffneten Mann von Teütschen vnnnd Ungarn, derer Obriste Commandant war Magnificus Stephanus Kohari, ein junger Baron von 28 Jahren noch vnbeweibet, hatte nur seine schwester, eine Jungfer bey sich, aber sonst war dasz Schlosz vbermenget mit dem vmbliegenden Landes Pöffell, also dasz sie fast nicht rawn gehabt ihre Noth thurft für dem andern zu thun. Vergangnen abend schoszen Sie solch fewrige Granaten in die Stadt, als wie der volle Mond, wenn er so grosz bluthig aussiehet, derer capacität eine wir hernach haben gemessen, dasz mehr als 1 Metreta Frucht in eine gegangen, merckten doch noch keinen Schaden. Diesen Morgen aber haben Sie so vill Granaten

eingeschossen, dasz die Stadt glock halb 6, an vnterschiedlichen Orthten anfieng zu brennen, vnnnd steckten dasz nächst-gelegene Dörfflein hintern Schlosz auch zugleich in Brant, in hoffnung, der Wind mögte den Rauch auf dasz Schlosz führen. vnnnd sie verblenden, dasz sie die gefahr nicht beobachten mögten, aber der Rauch stieg vber sich hoch empor, vnnnd vnter dem erschrücklichen brennen vnnnd schiessen lieffen vnzählige fahnlein Jancsaren vnter die Stadtmawr, gerad glock 6 fiengen Sie generaliter an zu stürmen, vnnnd würffen stracks die Leitern an, dörrften sich aber einer Stunde lang nicht vber die Stadt-Mawr hinüber lassen, sondern hiengen vmb die Mawr her von auszen wie die Kräen auf den Leitern, denn ein groszer, weitter vnnnd mit spitzigten Pallisaden woll verwarhter schantz-graben innerhalb der Mawren gewesen. Vnter dessen stunde die arme Stadt in vollem Brand. dasz die schöne häuser, 3 schöne Kirchen, vnnnd Franciscaner Closter in die Erde nieder branten, dasz am schönen hellen Tag die Sonne so verfinstert ward auch in unserm Läger, dasz man keine schrift hette können ablesen, als wie bey Nacht fast vmb glock 10 ist. *Heu facies excidy Hyerosolomitani*. Damahls wurde ein Zecklisch Hauptmann gleich für mir von einen Türcken enthauptet, denn der Türck von der sákmár kam, vnnnd weil er dasz Stürmen gehöret, hat er sein Rosz vbermüdet, vnnnd wolte derowegen dem Zeckell seines nemen. Der Türck wurde auch von den vmbstehenden gefangen, aber H. General nam nur dasz Zecklische Haupt vom Türcken, vnnnd dasz Rosz, vnnnd liesz ihn lauffen, der Körper ward in einer Pakrocß begraben. Halb 7 Vhr lieszen sich die Jancsaren vnterm grewlichen feuer vnnnd schiessen, dasz die Sonne am Himmell sich verfinstertte, allgemach von allen Seytten vber die Stadt-Mawren hinein, da geschahe erst ein manliges fechten, vnnnd weil die türckische Reütereý vermeinte, die Stadt wäre schon vber, so kamen Sie von allen seitten aus allen schantzen zugerant, aber wie manch Sattell würde gelähret, dasz die Rosz ohne menschen davon lieffen, vnnnd derowegen wurde alsbald von Ihr f. G. befohlen, dasz bey Leibes straaß niemand dergleichen Rosz solte auffahen, noch sich zur Stadt machen, denn auch des Tökölyi Leütte nieder gehawen wurden, so zue Städt kommen waren. Ach Gott! der diese dinge nicht selbst gesehen hat, kan solches auch nicht glauben, maassen selbiges unbershreiblig ist. Gnug ists, dasz wer ein figur des jüngsten Tages sehen wollen, hats allhier können wahr nehmen, denn disz grewliche scharmützen wehret bis

glock 1 nach Mittag, dasz ein Passa den andern mit seinen Tausend abwechselte, bisz endlich dasz Sie die Stadt-Thor eröberten, welches die Christen verlassen, denn sie selbiges vntergraben gehabt, vnd etlige Tonnen Pülffer dahin versteckt, welches Sie aufgesprengt, vnd etlige 1000 Türcken zu ihren Mahometh geschickt, so dergleichen Knoll gabe, dasz der fels erzitterte, doch lieffen die frische flügel vber die Toden in die Stadt, vnd lagen bald die Christen, bald die Heyden im scharmützen oben, maassen mans genaw hierausz in acht könte nehmen, denn welche Parth Alla, Alla, oder Jesus, Jesus! schrye, dieselbe siegte. Einsmahls hörte man die türkische Drummeln, vnd schalmeyen in der Stadt, dasz wir vermeinten. Sie wäre vber, wurden doch endlich glock 2 nach Mittag aus der Stadt geschlagen. Vnd weil so vill 1000 Jancsaren waren geblieben, so wurden vnser Sachsische Trabanten mit 6 kleinen feld-Stücklein in niedersten Schantz geschickt. Gott sey Ihnen gnädig! Glock 3 schoszen Sie abermahl aufs newe so manlig zusammen, dasz es ein grawen war anzuhören. Da sahe man die nun mehro gantz abgebrante Stadt nur rauchen, aber die Stadt-mawr vnd Pastayen stunden gantz, wie unsere Trabanten an marschierten, vnd gedachte Stück im flachen feld wollen aufrichten gegen dasz mittelste Schlosz gerad vber, da schosz man vnter Sie, dasz auch die Ochsen in die höhe sprungen, vnd die Leütte sich zerstreuweten; auch wurd dasz gröste Stück dadurch beschädiget, aber kein Mensch. Glock 8 gegen abenbs fiengen Sie abermahl dasz gewilige schiessen an. vnter dem hörten wir drummeln vnd schelmeyen woll 1 Stunde langk, da hatte der Themesvari Passa, des Szeidi Mehemets Sohn in die Stadt gemacht, hat sich aber hinter den Palanken nicht herfür dörrffen thun, sondern sein Zelt hinter die Päbstische Kirche auf lassen schlagen, vnd in der nacht haben die Jancsaren die Stadt gantz mit Schantzen bisz ans Schlosz hinauf durchgraben, dasz man Sie nicht beschiesen könte, wie Ich hernach selbst gesehen haben die grosze Lauffgraben.

Die 4. Septembris. Glock 3 morgens fiengen die Türcken abermahl an zu schelmeyen, trompelen vnd trummeln ein stunde lang im Schantz, darauf schryen Sie Alla Alla Alla! dasz die Erde erschütterte. Nach dem schossen Sie more solito auf einander, auch aus vnsern Stücklein, vnd wurden 2 Chron-Städter Trabanten getroffen, dasz einer tod auf der wallstatt bliebe, dem andern beyde Schenckell zer-

trümmert worden, dasz man ihn auf 2 Bawmen in vnser Läger truge.

Glock 8 morgens, kahmen zween Csauzzen vom Budai Vezzer, vnnnd begehrten Ihr f. Gnaden zu sich ins Läger, weill es nun der 3-te Tag war, darauf satzte sich der fürst zu Rosz, auf ein graw türckisch Rosz mit sehr wenigen Volck fast nicht vber 40 Man, weill es sehr eyllend geschah, vnnnd niemand es fast innen wurde. Als Ihr f. G. zum türckischen Läger nahetten, bliesen vnser 5 Trompeter, vnnnd 1 Török Sipos, vnnnd wie der fürst will abstehen, so kompt ein Csauz, faszet dasz Pferd mit dem Zawm, vnnnd will Ihn erst zum Tyhaja führen, aber der fürst stieg ab. Des Vezzer Zelt so 16 güldinne Knöpfe hatte, war von statligen Passaken vnnnd Türcken angefüllet, vnnnd der Vezzer hiesz den fürsten auf ein klein tabori szék niedersitzen, die vbrige stünden herumb, bald brachte man Sherbeth, kave, vnnnd Rauchwerck, darauf wurde dem fürsten ein weisse Kafftän vmbgeworffen, hernach dem H. Vesselenyi Pal, H. Rhedei Ferencz, H. Haller Pal, H. Teleki Mihaly, H. Barcsai Mihaly Raths Herren, H. Tholdalagi Janos, Julaffi, Seredi Benedek, Donath, Pernyeszi Sigmond Hopmester, vnnnd dem Tolmacs Istvan deak. Nachdem wie man sich nur vmbsehe, wurde der fürst bevlaubt, vnnnd kam wider mit trompeten nach hause ins Läger, vnnnd für Ihn ritten zween Csauzzen mit silbern Stäben in den händen. Bald folgten alle Hoff-Bedienthen des Vezzer vns nach, welche alle woll beschencket wurden durch den H. Inczedi Pal komornik. Darauf liesz Ihr f. G. die ordinary landfahn, sampt den vbrigen 4 Standarthen nebenst dem Zelt aufrichten, denn wie bald der fürst vorgestern abstiege, da legte man alle fahnen in ihren tocken eingewickelt zur Erde nieder nebenst dasz Zelt, dasz nur die einige fahn empor stände, welche der Alli Passa tempore Intronizationis dem fürsten gegeben hatte. Wie bald diese Kafftanyozas itzt aufs newe geschehen, so steckte man Sie alle widerumb auf. Nach ein viertheill Uhr kamen 7 türckische grosze Heer Paucker, mit rothem Tuch vberzogen, 7 kleine Paucker, 7 Trompeter, 7 Schallmayer, vnnnd ein silberne Dsingiass, vnnnd musicierten Ihr fürstl. Gnaden zu ehren woll ein halbe Uhr lang fürm Zellt auf den Pferden, nachdem zahlte Ihnen H. Inczedi Pal 100 Imperiales, bald kamen auch zu mir in mein Schattert zween Tsohadar vom Vezzer, vnnnd begehrten auch beschenckt zu sein, bekamen aber nichts. Nach dem frühstück schickte Graaff Tökölyi Imreh einen Trompeter in die Stadt, vnnnd wurde ein still-

stand gemacht bisz an dritten Tag, da wurden conditiones fürgeschlagen, dasz Fillek sich dem Graaffen ergeben solte, darkegen Er dem Vezzeru, weill vorgestern vill Jancsaren vund Spahy geblieben, 200,000 Imper. spendieren solte, vund zihen zu Geisell in dasz Schlosz der Ulman Bégh von Vezzeru, vom Graaffen H. Petroci Istvan, quorum acta exitus probabit. Darumb war in allen 3 Lägern alles still, doch hatten die Belägertten in dieser Nacht ein starcke Pastey aus Erd aufgeworffen, vund nur dasz gespöth mit den Legaten getrieben, denn H. Kohari Istvan Oberster Com-mendant im Schlosz den Ulman Bégh allenthalben im Schlosz vmb laszen führen, vund aus Vermessenheitt alle munition, Proffiand vund frische Manschafft gezeiget, vund gesagt: Eredgy mond meg a Vezzernek, ha eo mezzöben lakik, mü varunkban és házankban, ha eo doboltattya, magát mü is, ha eo nem fél, mü sem, etc. Vmb die Vesper kamen vill Türcken vund Tarter in vnser Läger, vund wollten Rosz wechseln oder verkauffen, trugen auch allerhand sachen vmb zu vertauschen. Ich schicke auch den Bartoss Trabanten sampt meinen türckischen Tolmacs ins türckische Läger, vund liesz 5 kleine Brod mit Inselt gebacken pro fl. 3.75 kauffen, denn Ich nicht könte lassen backen. Kegen Abend, als der Vezzer vernommen, dasz dieser stillstand zu wasser worden, begehrte Er von vns 300 Mann, welche 2 grosze Carthawnen von Egger ins Lager convoyiren solten, die wurden auch stracks gegeben vnter des H. Seredi Benedek commando, worvnter auch vnser Kattner waren. In dieser Nacht fieng sich ein vnversehener Lärm in vnserm Läger, denn vnser Schildwächter etlige Svadronen Türcken mit Lattern an Stangen gesehen kegen vns rucken, derowegen schickte H. General 5 fahnen Mezzei Kattner kegen Sie, vund also müsten auch wir mit gesattelten vund gezaumbten Roszen auf den füzen die ganze Nacht durchwachen, aber die Türcken, als sie vnser wahrgenommen, wichen zuruck, trumelten nur vund pfffen, wasz sie aber im sinn gehabt, könten wir nicht erfahren.

Die 5. Septembris. War alles stille wegen des Armistity, ohne dasz die Türcken vnser einen Béres hatten aufgefangen, den wolte man gerne befreyen, aber vmbsonst. Auch kam H. Orgelbawers freünde Martinus zu mir, H. Doctor Müller schickte auch den Seyller mich zu besuchen, beyde aus H. Graaff Tökölyi Läger; darnach gieng Ich bey Ihr fürstl. Gnaden zur Taffel. Nach dem frühstück waren die Jancsaren vnterm Stillstand in die Stadt kom-

men, vnnnd vnter des Schloszes niederste mawr. dasz Sie mit den Ungern redetten, so die füsze vber die mawren hiengen; derowegen liesz H. Kohari Istvan 12 hand-granaten vnter sie werffen. dasz Sie von der mawr abweichen solten. darauf gaben Sie aus dem groszen türckischen Schantz fewr, vnnnd die aus dem Schlosz auch. da war es mit dem Stillstand geschehen. vnnnd die Legatten zuruck geschickt. Hierauf hatte sich ein vornehmer Rothe Türck aus Asia, namens Iszlar Agha gefunden, welcher vor die Fillekier Passasagh 10.000 Imper. versprochen, auch gegeben hatte, denselben schickte der Vezzer in vsere Schantz die Christen anzufrischen; wie bald Er aber hin kompt. reist ihn ein Stück-Kugell entzwey. sampt noch andern 3 Türcken. Auch wurde einem Száz-Kizder Trabanten aus Schesburger Stuhl die Seite weggeschossen, dasz er auch stracks gestorben, seinem mit-Compan der schenckell weggenommen. so bisz auf den Abend gelebet, doch von der Wallstatt wegen des vnaufhörlichen schissens nicht konnen weggebracht werden bisz in die Nacht; haben die arme Leütt nur den andern Tag in ihrem blutt begraben.

Die 6. Septembris war der H. Sontag, so sich fast vmb Mitternacht mit schiessen anfienge. Glock 8. als Ihre fürstl. Gnaden gleich zur Predigt hatte lassen paucken, kompt ein Csasz vom Vezzer, vnnnd befiehlt, Ihr f. Gn. solte nebenst dem Csasz gute verstendige Leüthe ins Schlosz schicken, Sie zur ergebung anzumahnen. Da wurde alsbald H. Apor Lazar von seiner Mesz geruffen sampt den Nagy Istvan Marus-Széki Capitany, ein grawer feiner Man. dieselbe wurden hinein geschickt sampt dem Török Istvan deak vnnnd einen Trompeter, schossen doch vnter-dessen ohn Vnterlasz kegen einander. Darzwischen hielten wir die Predigt, vnnnd der Text war Lucae 19. Cap. Da er nahe hinzu kam, sahe er die Stadt an, vnnnd weinete etc. Vnd machte dasz applica auf die Belägertten, vnnnd die abnehmige einander-auffreszende Unger etc. Glock X kamen vsere vorgedachte Legaten aus dem Schantz vnnnd zeigten an, als vnser Trompeter dasz vorhaben im schlosz habe angezeigt. habe es des Szeidi Passa Solm, so an der Stadt-maweren losierte, dem Kohari zu wiszen gethan, habe aber alles abgeschlagen, vnnnd kein gespräch mehr wollen halten, derowegen weren Sie infecta re vmb müssen wenden. Demnach lude mich H. Haller Pal zum frühstück, sampt dem H. Salis Rittmeister, vnnnd Clausenburger fenrich, welche avisierten: Es sey gleich itzt ein französischer feldscheerer, so zum Türcken worden. vnnnd mit Ihnen fürm Jahr vnter

Kallo bekant worden. zu Ihnen kommen, welcher angezeigt: die Türcken haben ihre Völcker recensieren lassen. vnnnd hetten bisz hieher 4000 mangell funden, dammen hero weren die Jancsaren sehr schwerig. auch wolten die Spahy nicht mehr stürmen. darnebenst sey dem Vezzeru heütte ein Commission von der Portt kommen: Er solle vnfehlbar 15. praesentis sampt der gantzen Armee, er habe Fillek ein, oder nicht. zu Buda sich einstellen etc. darumb nun muste der Türk eyllen mit dem Schlosz. Nach dem Essen ritte Ich ins türkische Läger, meine Rosz, wegen des futters mangell zu verkauffen, weill solches sehr knap war, vnnnd waren still vom schieszen, mutlmasten gleichwoll Ihr vorhaben, denn gleich damahls alle Jancsaren in Schantz getrieben wurden. vnnnd diesen abend hat mann 10 Türcken neben einander in vnserm Schantz erschoszen. Nach dem abend essen fiengen sie hartt fewr gegen einander zu geben, dasz es in der Stadt blankertt, wie ein hauffen vnzehlicher leüchter Sterne, aus den Jancsaren Rohren. Auch schossen die Türcken fewürge Kugeln, so Sie mit Pech vnnnd Schwefell bestrachen, auch grosze vngehewre Granaten ins Schlosz, gieng aber ohne Brand oder Schaden ab, ohne dasz Sie die gebäwer zusammen stieszen. wie wir aus den rumpelln abnehmen könten. Glock 11. in der Mittnacht tratten die Türcken ein Sturm an mit gewüligem geheüll, Trompeten, Trümmeln vnnnd schieszen, so ein stunde lang wehret; gerad glock 1. stürmetten Sie abermahl vill grawsahmer als zuvor, dasz die Kugeln wie hagell oder Regen-Tropffen vom Schlosz kamen, vnnnd wehret 3 Stunden lang, schryen gewülig Hauda, Hauda, Alla, Alla, dasz auch wir vermeintten, es würde alles vber gehen. Wie Sie auch itzt abgetrieben wurden, ruhetten sie ein halbe Stund stille; Endlig zum 3-ten mahl stürmetten Sie bisz an hellen lichten Tag, musten doch zuruck weichen. vnnnd waren in diesen drey Stürmen vnglaubliche vill Türcken gefallen, derer Sum wir noch nicht erfahren können. vnnnd hatten in diesem Sturm vber die 100 teütsche ausgehungertte Rosz aus der Stadt gekriegt, so Sie hernach wolffeyll weggaben, waren aber gantz ausgehungertt, dasz eins dem andern Shwantz vnnnd Mohnen abgefressen gehabt, vnnnd nichts nutz waren.

Die 7. Septembris. Fieng sich ein Regen-Wetter an, vnnnd ruhetten die abgematette Völcker von beyden theillen. dasz nur etlige Canonen-schusz gegen einander geschahen. Nach dem früh-Stück kam ein Csasz vom Vezzeru, vnnnd liesz Ihr f. Gn. befehlen: Sie solte alsbald 500 Schantzgräber in türkische Schantz, darnenebst 2000 fusz-Völcker

zum sturmen. auch Pulffer vnnnd Kugelln der gnüge nach auf 12 Stücke, so in vnserm Schantz stunden. auch 1000 Wägen mit allerhand Proffiand beladen, hergeben, wo nicht, so wolte Er all vnser Bagasy-Wägen zu plündern preisz geben etc. Hic vox faucibus haesit. Zu Abend fiengen die Türcken abermahl ein blinden Lärm an mit schreyen, Trümmeln vnnnd Trompeten, schoszen doch die gantze Nacht kegen einander.

Die 8. Septembris. Als der Tag anbrach, fiengen die Türcken aus allen schantzen so gewaltig, bevoorauz mit denen aus Egger newlig gebrachten Carthawnen, an zu schieszen, dasz mann meinte, ein groszer Donner bewegte dasz Erdrich. Kegen 8 Vhr kam Graaff Tökölyi, vnnnd zohe in einer Carreth, nebenst vnserm Lager, sampt 200 Talpas, vnnnd 200 schön gekleydten Soldaten ins türckische Lager. Bald wurde aufgehöret mit schieszen, vnnnd hörten, dasz Er abermahl ein stillstand hette gemacht, in willens mit den Belägerzten zu tractieren. Nachdem ritten wir ins Zecklishe Lager zum H. Apor Lazar mit dem H. Haller Pal, Banffi Farkas, Betlen Pal, Beldi Kelemen, Taraczka Istvan etc. zum früh-Stück. Vnterm essen kompt ein Calvinischer Pfare zu Ihr f. Gn. in einer abba Katnerischen dollman, der avisieret, wie starck, nemlich 3000 dasz noch von frischer Manschafft im Schlosz wären, hetten auch Proffiand gnug zwar, doch aber weill Kohari Istvan albereitt den neüntten Botten zu Ihr Keys. Mjstett vnnnd Palatino wegen der entsatzung geschickt, aber auf keinen einige resolution erhalten, so wären Sie erbietlig, sich den Christen zu vntergeben, nur dasz Sie den Türcken nicht verrathen würden. Auch welcher gestalt der Vice-Capitayn, so willens gewesen, sein Weib noch für der gefahr aus dem Schlosz zu verschaffen, selbiges aber, als sein beschwornes Ehe-Weib, von Ihm nicht weichen wollen, sondern bey Ihrem Mann zu sterben begehret, wie auch geschehen: denn dasselbe Weib sey nebenst ihrem Mann, mit ilme zugleich erschoszen worden, dass Sie von der Pastey zugleich tod unter die feind seyen hervnter gefallen. Wie nun diesen Tag erst die Türcken sich in die wüste Stadt-mawren logiert gehabt, so musicierten Sie zu Abend bisz tieff in die Nacht, ihre frewde zu bezeigen, weill Sie die Stadt inhatten. Graaff Tökölyi aber (wie vor gesagt) als er für dasz türckische Lager kommen, liesz er den Hinto für dem Lager stehen, stieg auff ein Reitt-Rosz, vnnnd ritt bisz zum Vezzern, sehr späth in der Nacht widerumb nach hause in sein Lager.

Die 9. Septembris währet noch dasz Armistitium, vnd Graaff Tökölyi kam sehr frühe in vnser nächste türkische Schantzen, von dannen gegen der Stadt in der Carreth, welche Er für der Stadt sampt seinen Leüthen liesz stehen, vnd gieng nur zu fusz hinein. Kegen 8 Uhr kam ein Passa in einen grünnen Zobelln kleyd zum H. Teleki mit 20 Reüthern vnd 2 kengjelfutok, vnd begehrt von Ihr f. Gn. drey starcke vngrische Rosz dem Vezzern zu verschaffen, darzu muste H. Teleki selbst eines geben, so er auf 500 Imper. schätzte, die andere zwey gab H. Rhedei Ferencz, welche dasz Land hernach solte bezahlen. Darauf kam Nagos H. Andrasí Ferencz vom Graaffen aus der Stadt geschickt, welchen Ihr f. Gn. bey der Taffell behielt, vnd dem H. Vesselenyi Pal im sitzen fürgezogen wurd. Ich gieng mit dem H. Teleki zur Taffell, welchen sehr verdrosz, vnd mir exprobierte, dasz ich gestern bey seinen feünd dem Haller Pal gastieret hatte etc. Vber dieser Mahlzeit hörten vnd sahen wir, dasz die Rothe feündliche fahn, so vnter wehrender Belägerung stets empor steckte auf dem Obristen Schlosz, waren weg genommen. Vernalmen auch so vill, dasz die Tracta in diesem bestünde: dasz Kohari sich wolt ergeben, der Türek aber (welchem Er keines weges trawette) solte besser als 2 Meyll wegs vom Schlosz weg rucken, so wolten Sie alsdenn auf gutte conditiones mit H. Tökölyi tractieren, der Türek aber begehre für dasz Schlosz 1000000 (*égy!*) Imper. weil er so vill Muzulmannisch blutt dafür vergossen hette. Vnd wurde diesen Tag zu erst jederman frey in die Stadt so aber gantz verbrantt war, dasz nur die blosze Stadt-mawren stunden, wurde eingelassen, vnd da erfuhren wir, welch gutten Wein dasz die Jancsaren in der Stadt verkaufften, denn die Türcken hatten den Stadt-Keller in der Erden, so gantz voll Vngerländer Wein gewesen, auffunden, dessen Thür vnd fenstern mit Erden gantz zugeschett gewesen, vnd schenckten den herligen Wein wolffeyll aus; derowegen schickte Ich H. Johannem Pancratium mit dem Tolmetsch, vnd etlichen dienern hinein, vnd liesz 2 Tegell herausz bringen, dasz wir woll 14 Tag gnug hatten. Abends spath wurde männigklichen befohlen, dasz welche Wägen hetten, solten dieselbige alle morgens vnter dasz Schlosz schicken, könnten doch nichts gewisses wissen, zu wasz fürm ende, bis Torma György mir ein commission brachte, dasz Ich solte einen wagen ausrichten, vnd weil man auch vnser fusz-völcker auf limitieret hatte, schickten Sie die Neszner vnd Repser Haupt-Leüthe zu mir, mit welchen Ich zum H.

Teleki gieng, vnnnd so woll vns, als auch ernantten vnsern fuszvöckern einen wagen ab bathe, dasz Sie zugleich einen wagen zugleich pro fl. 4 erkaufften ex communi, vnnnd dahin gaben.

Die 10. Septembris. Sehr frühe war der vnfriedliche friede völig geschlossen, auf solche condition, dasz die Belägererten mit so vill sack vnnnd pack, als ein jedes auf dem Puckell tragen könte, solte de facto abziehen; worzu denn der Vezzer Ihr f. Gn. vnnnd Graaffen Tökölyi ein zimblige Anzahl wägen, dieselbige bisz nach Rhima-Szombath weg zu führen anschlug, derowegen ruckten die wägen einen kleinen Thürlein so aus dem mittelsten Schlosz gieng aufs feld zu, vnnnd wurde ins Schlosz gleiches Praesidium von Türcken vnnnd Crutzen hinein gelegt. Glock 8 morgens kam der Kohari Istvan als gewesener Obriste Capitany zu Fillek, zu voderst. hatte ein schönen Karabiner am Halse hangen, vnnnd ein paar Pistolln hinterm Gürtell, denselben faste des Budai Vezzern Tyhaya auf einer, Graaff Tökölyi auf den andern Seitten bey dem Gürtell, zu beschützung für der Jancsaren, vnnnd mögten ihn doch kaum beschützen, schafften ihn doch weg zu Pferd in des H. Tökölyi Lager. Nach dem kamen die vbrige Officier sehr trawrig, vnnnd wie sehr man auch hütete, damit man keine Leüthe solte rauben, gruben doch die Jancsaren ein Loch in die Ringk mawren, vnnnd zohen etlige schöne weibes Perschonen weg, vnter welchen eine statlige Edle fraw mit einen kleinen Kind auf ihrem Arm war, welche 2 Jancsaren zu selbigen Loch hinaus zohen, wie sehnlig Sie auch vmb hülff rieffe, darffte sich doch niemand regen, sondern die 2 Jancsaren ruckten die Mutter auf eine, 2 andere dasz Kind auf die andere seitten, vnnnd satzten sie hinter einen Türcken aufs Rosz, schlugen ein türckisch köpenek vmb sie, damit fort dem türckischen Lager zu, dasz ihr arme Mann vom Brücklein muste zu sehen; vnnnd also wurden auch die vbrige beraubt, wenn Sie wasz köstliges an sich hatten, als hütte, deggen vnnnd Pixen etc. Nach dem essen ritte Ich in die Schantzen, da vnser 6 Stücke, vnnnd noch 6 andere türckische Stücke waren, wer aber bald vbel abgegangen, denn gleich wie wir vnter die Stücke kemen, wurden Sie losz gebrentt; denen antwortet man auch aus dem obristen Schantz, dasz wenn die Kugeln (so nach vorhin feundlich geladen waren) vns troffen hetten, wer alles vberm hauffen gefallen. Ach wer könte alhier die schöne Gärten, Teüche, shöne gebäwe, Mayrhöffe, Schewren, vnnnd fruchtbare bawme beschreiben, so alles in der

Aschen lag, vmd fast die rudera davon nicht könten erkennen, sondern die Cameelen weltzten sich in der aschen vmb, dasz auch vnserer Rosz sich dafür erschrückten. Alhier trug man schöne sachen feyll, auch schöne Bücher aus dem Bapstischen Convent vmd Capitulo Filiekiensi. Auch hielten des H. Vesselenyi Pals Crutzen den gantzen Tag Kotyavigh von allerhand sachen. Zu Abend wurde in vnserm Lager vmbgeblasen, jederman solte sich auf künfftigen Morgen fertig machen, vnd solten kein Vieh noch Menschen sich auszer dem Lager thun. Diese Nacht aber brachten die Jancsaren in der Stadt vmd Schlosz mit vnaufhörlichen jauchzen zu, dasz als die türkische Trompeter glock 9 von ihrer gewönligen Music aufhörten, fiengen die Jancsaren an zu schreyen, Halla, Halla, Ha, Ha, dasz der Himmel davon erschalte; einer schrye wie ein Hadsy voran, denen antwortten etlige 1000, wie ein Echo, welches bisz an lichten Tag wehrete.

Die 11. Septembris. Ritten wir mit dem H. Teleki Mihaly Generaln, vmd den fuszvölckern zu der Stadt, da wir noch vill toder vnbegrabener Körper funden, welche nacht da lagen, dasz manchem ein Arm abgehawen, dem andern Kopf weg geschoszen, auch vber 100 türkische Robben in Eisen, welche die Belägerten vom Schlosz vber den hohen felsen hinunter gestürzt hatten den Heyden, zum trotz, dasz die meisten in zwey geborsten, wie Judas. Ach Gott! wer könte alhier die grosze Verwüstung ohne trähnen beschreiben, so wir alhier gesehen: wie die schöne Keller in Weingärten, so nebenst dem Schlosz an der seitten waren, die schöne Wasser Künste vmd Brunnen, schöne Lust Häuser abgebrant waren. Altera vastatio Hyerusalem. Weill demnach alles zerfallen, vmd nieder gebrant war, als wusten wir mit dem Volck nirgend zur Stadt hinein zu kommen, H. General nam zwar Trümmeln, vmd Trompeten mit sich hinvtter, blieben aber vnberühret propter Turcarum fastum, da wir mehr Ursachen zu weinen, als zu pomposieren funden; endlig ritten wir bisz an die eüsterste Pallisaden, stiegen da zu fusz ab, vmd giengen hinein. Da sahe mann erst die rechte Verwüstung: in der Stadt stunde nunmehr kein Hausz nicht, olne die wüste öde mawren, von der Bapstischen vmd Calvinischen Kirchen, vmd Franciscaner Closter, die Jancsaren hatten alles geschleyfft, vmd sich gegen dasz Schlosz dermaszen: in die Erde eingeschantzt vmd eingegraben, von einem ende der Stadtmawren bisz zum andern tieffe Lauffgraben geschroten, dass nur ein Klaffter ein graben vom andern war, vnd so

nahe an einander durch die gantze Stadt, dasz man nicht gehen könnte. In den Kirchen stunden Cameellen, vmd Last-Pferd, worauf sie den Raub oder schatz ausführten. durchsuchten alle heimliche winckell. Vnter andern vnzehligen Stück-Kugeln, so allenthalben voll lag, funde Ich ein zersprungene Granat aus einen Morsell geschossen, worann dasz halbe theil noch waar, dasz Corpus war 3 fingers dick Eysen, vmd von solcher capacität, dasz ein Metret frucht woll drinnen wer können gehen: vmd disz haben auch die Belägerten am meisten causieret, dass eine granat manchemahl auch woll ihrer 30 hette beschädiget, denn dass enge Schlosz für solche menge Leuth vill zu eng gewesen, vmd wenn sich der Mensch forn fürm feünd gehüttet, so hette von hinten die granat ihn zerschlagen, oder ihre Weiber vmd Kinder troffen, dasz sie also ihre wehren zur Erden werffen, vmd den ihrigten zu hülffe lauffen müssen. Auch funden wir in der Stadt ein vnzehlige menge grawe Tanister mit Erden voll gefüllet, mit welchen Sie den schlosz graben haben wollen ausfüllen. Aber dasz Schlosz für sich selbst war noch weitt nicht so vill ruinieret, dasz mans nicht weitter hette können aufhalten, maaszen keine mawr, noch Pastey nieder gefelt war, sondern nur Löcher wie ein Tisch breitt, denn die mawren ober dem felsen meistentheils Quader-Stein waren; doch weill Ihn dasz frawen volck mit ihrem Kinderweinen (wie Kohari Istvan hernach praetendieret) fast vbermahnet, darzu auch die Granaten so vmauslöschlig gewesen, worzu endligen des H. Tököly guttes versprechen kommen, so hette Er in Accord verwilliget. Hats aber theür gnug bezahlet, denn gegen der Vesper wurden ihm zwo schöne Schwestern, so Jungfern waren, weggenommen, vom Türcken, darzu auch ein vnglaubliches Reichthumb, welches Er vmd sein Vatter, woll mehr als 300 gehuldigten Dörffern so Fillek zugehörten, eingesamlet, also dasz nur sein Tisch-geräd, oder Poharszek auf die 60.000 Imper. geschätzt worden, vmd wasz Er auch mit sich hinausz gebracht, liesz Ihm H. Tököly alles nehmen, vmd ihn selbst persöhnlig arrestieren, vmd schickte ihn in die Eysen geshmiedet diese Nacht gegen Reggez, weil Er zum Tököly gesagt hatte: Er wolte dasz Schlosz nicht aufgeben haben, in welches Thor Er dem Keyser Leopoldo geschworen gehabt, alda zu leben vmd zu sterben, sondern seine Vnterthanen hettens aufgegeben; darauf jener geantwörtet: Hat nem volt elégli a mi hittünk etc. damit ist er fort marchieren müssen. Diesen gantzen Tag bracht vnser Volck mit Zerstören vmb an den Pasteyen vmd Stadt-mawren, so starck

zwar, dasz auch H. Capitayn Apor Lazar vom Türcken geschlagen worden zu arbeiten, vmd wie H. Teleki zum Passa gesagt: Er were auch ein Herr, der Passa geantwortt dem H. Generaln: Tessis csak ember vagy, tessis dolgozal. Die Stacheten brenten Tag vmd Nacht für sich, wie vill holcz dasz mann auch davon weg führte in alle drey Lägern. Diesen Tag erfuhren wir erst, dasz die Teütschen vnterm newen Palatino Esterhazi Pál, vmd General Strazoldi sich bey Zolyom-var versamblette in die 20,000 starck mit schöner artollery.

Die 12. Septembris. Sehr frühe wurde vnsrer Läger wider an die Zerstörung getrieben, da denn nebenst dem Franciscaner Closter in der Stadt-mawr die Zeckell ein eiserne Lad voll gelde gefunden, wie bald aber solches die Jancsaren erfahren, haben sie die Zeckell davon weg geschlagen, vnterdessen war H. Tököly beym Vezzern gewesen, vmd ihm fürgeworffen, warumb dasz Er die Vestung Fillek liesz zerstöhren, welches wider den Pact wäre, denn man ja Ihme als newem kiraly alle eingenommene festungen solte vberlieffern? etc. womit Er aber den Vezzern mächtig offendieret. Derowegen kam H. Tököly Imreh nach dem früh Stück aus seinem Läger zu Ihr fürstl. Gnaden mit groszer pomp. Reütereÿ von vornehmsten Adell waren auf 300 Pferde. Ein fahn schön gekleidette Trabanten, so die türckische grüñn Atlasz gantz mit Sternen vergülde fahn trug. Darnebenst 100 Muszqvetierer hatten ein blawe fahn, worin sein Wappen war, vmd darin geschrieben: Tandem volente Deo! Vnd 100 Dragoner mit Trummelln. Schalmeyen, vmd silbernen Trompeten. Fürm Land-Schattert stieg H. Tököly ab von seiner Carreth, aber von vns gieng Ihm niemand entkegen, als H. Hoffmeister Pernyeszi Sigmond, so ihme nach folgte, wir aber stunden dick in einander gewaffnet auf zwo seitten bisz zu Ihr fürst. Gnaden, hatte ein schönen Hinto, aber schlechte Syllen-Rosz dafür. Sein Kleyd war ein gantz grüñn mit gold gewirckt Sommer-Hembd, vmd weill Er dasz tägliche fieber hatte, hatt er ein gantz bleiche farb im gesicht; Ein schön Zobbely Menthe lag im Wagen, aber dasz Bey-Pferd oder Leitt-Rosz hinterm Wagen wurd auf 900 Duckaten geschetzt, ein mächtig hoch grosz graw Neapolitanisch Rosz; vmd wie man fast 2 vatter vnsrer betten gekönt, kam Tököly von Ihr fürstl. Gnaden herausz, vmd reiste mit selbiger gomp wider fort, vmd zu Ihm stiegen die 2 junge Petöische Herren in Wagen. vor dem Wagen ritte H. Petroci als Vice-General. Ihr fürstl. Gnaden aber kam auch nicht fürs Zellt zum Begleitt, auch war

damahls H. Teleki ex composito nicht im Läger, sondern bey der Stadt, die Er noch liesz ruinieren. Ehe dasz H. Tököly bey vns ankam, kam ein vnhöfliger Csauz, vnd wolte nur hinein bey Ihr f. Gnaden, so gleich damahls zu mittag schlieffe, vnd weil er ein wenig aufgehalten wurd, ward er sehr zornig, vnd wie er herausz kam, sagt er im Zorn: Man musz nur den Gyauren die Köpfe hervuter reissen, so werden sie bald einträchtig werden etc. Kegen Abend wurden mir 3 Michelsberger Rosz, vnd H. Johanni Pancratio 2 Millenbacher Rosz von des Tököly Crutzen, nebenst dem Schlosz geraubet, dasz sechste wurde in Hals hart gehawen wie sie nach dem Kocsiss hieben. Eben diesen Abend nahmen die Türcken dem Vitéz Ferencz fünff schöne Rosz weg bey der trüncke, vnd hieben die Knechte nieder. Also hatten wir Türcken, Labantzen, Crutzen zu feinden.

Die 13. Septembris war der H. Sonntag, gieng Ich frühe, vnd klagte mein Vnglück dem H. Teleki wegen der geraubter Rosz, und batt vmb assistenz dieselbige zu kriegen, welcher sagte: Ich solte selbst hin reitten, Tököly wurde Sie ja restituieren, weil er Lutherisch wäre. Derowegen ritte Ich mit Pap Danieln vnserm Sieben Richter Katner Häuptman dahin, vnd hab mich durch den Petanadi bey dem Hoffmeister Pecsí Janos an, so durch einen Trompeter liesz im gantzen Läger vmbblasen, dieselbe Rosz bey Galgens Straaff zu restituieren, aber frustra! vnd weil gleich damahls wichtige consultationes mit anwesenden Türcken bey H. Tököly vorhanden waren, blieb auch die Predigt vnterwegen. Vnterdessen wurde auch H. Bethlen Miklos von Ihr f. Gnaden mir nachgeschickt, weil zu meinen Pferden auch 4 Wagen von den vnsrigen, so die Filleker abgeführt gehabt, alda geblieben, solte Er selbige sampt meinen Roszen lassen restituieren, kriegten aber nichts. Wie wir zuruck ritten, musten wir vber der Filleker Begräbnisz, da sahen wir die von Türcken ausgegrabene Körper der verstorbenen nackt vnd gantz ausgeplündert liegen, welche der feind auf dem Fridhoff alle so neülig begraben worden ausgewühlet, vnd durchsucht. Nach dem früh-Stück wurde vnter vns ein Consultation gehalten, worzu mich der Bejaro Suki Mihaly berieffe, da würde tractieret; dieweill die Teütsch-Keyserische Armee so nahe wäre, dasz Sie gestern dem Tököly ein Regiment aufgeschlagen, vnd auch mit dem Vezzeru wolle schlagen, so wäre vns nath bey Zeitt aus dem Staub zu machen; vnd weil der Türck vnter die Filleker Stücke so an der Zahl 64 wären, Doppel-Haacken, Musqveten, vnd Kugeln vnzehlig, ville wagen von vns zum

abführen begehre, darzu ein grosze Menge Victualien, als 20,000 cub. Gersten, 100,000 Pezmeth oder Zwyback, 10,000 cub. schön Meell, vmd 4000 Wagen, so vus zu praestieren unmöglig, als solte man ihn placieren entweder mit etlig Tausend Steinen Saltz aus Siebenbürgen, oder 10,000 Imperialibus. Dabey votierte Ich aufs Saltz, weill kein hart geld im Land zu Hausz wäre, da replicierte man mir: So solts hernach Ein löbl. Universität hinvtter ad Portum führen, vmd wie Ich sahe, dasz Sie fast alle aufs Geld votierten (denn dass Saltz Ihrer fürstl. Gnaden auch nicht gefiehl, ast cur?) bathe Ich dabey protestando, dasz man dasz Geld hernach in Siebenbürgen nicht secundum Portas (weill Ein löbl. Universisät daran dasz meiste hatte) sondern sonst competenter solte aufschlagen. Mit diesem Geld-Bescheid schickte man H. Baresai Mihaly mit dem Török Istvan deak zum Vezzern, so sich fast glock 10 in die tieffe Nacht im türkischen Lager verspättete, vmd vnterdessen stünden wir alle beisahmen versamblet vnterm Land-Schattert, vmd dasz Wetter liesz sich mächtig kalt an. Endlig wie Er ankam, sagter er des Türcken sein grawsahmes wütten, welcher seine resolution zum vbrigen bisz künfftigen morgen hette verschoben. Damit schied sich dasz Land, vmd Ich gieng zum H. Teleki zum Abend-essen.

Die 14. Kamen wir sehr frühe zusammen, vmd beschlossen, weill der Türk ja nicht wolte abstehen von den Wagen vnter die Munition, als solte mann 17 Wagen von des H. Balinithith Sigmond vnter händen gehabten Munition-Wagen zurichten, vbrige 14 bisz auf 31 von Ihr fürstl. Gnaden Bagagy-Wagen nehmen, so aber ingesamlt Einer Löbl. Universität zugehörten, wie auch innerhalb einer Viertel Stund geschah, vmd wurden vnter dasz Schlosz geführt, wohin die Türcken mit Trompeten vmd Paucken ankamen, welche diese Tage vber Nacht vmd Tag aus dem Schlosz ausführten, vmd itzt ein Mina vnter die dickste Pastey in felsen hatten eingelegt. Darzu wurde H. Bethlen Pal. vmd Filstik Peter mit etlig 1000 Mann zur Stadt geschickt, velche H. Teleki die Stadt-mawren mit Ellen ausmasze zu demolyeren, weill dieselbe arbeit so schlechten fortgang hatte. Auch wurde die Sákmar frey gelassen, denn selbige bisher etlige Tage wegen der teütschen rauberey verboten gewesen, doch also dasz 2 falmlin Reütter zur defension mit ritten. Hier war Ich beym H. Rhedei Ferencz zum essen. Nach der Taffell wurde vermeldet, dasz man den Vezzern mit 10,000 Imperialibus hatte placieret, weil, aber nichts im Vorrath verhanden, wurden wir glock 3 in Ihr

fürstl. Gnaden in erstes Zellt beruffen, alwo ein jeder secundum facultatis taxieret wurde, worzu denn ein ansehnliche summe von denen vns benachbarten Türcken selbst entlehnet wurde, derer Interesse Ihr f. G. ultro versprach zu erlegen, darnebenst 150 Aureos schenckte, vnnnd wie vill ein jeder vermögte, vnnnd verspache her zu schiessen, consignirts man außs Pappier. Kegen abend sprüngen etliche starcke minen vnter der dicksten Pastey, dasz dasz Erdrich vnter vns erschitterte, könten doch der Pastey nichts angewinnen vnnnd führten noch immerdar den Plunder aus dem Schlosz.

Die 15. Septembris. Sehr frühe comportierten wir dasz versprochene Geld, vnnnd administriertens in Kegenwart Ihr fürstl. Gnaden Hern Haller Pals, H. Teleki etc. vnnnd der vbriger Statuum, dem H. Tholdalagi Janos, vnnnd Incedi Pal komornik in die hände, darzu Ich herschobe Aureos 25, Leones 3, Imper. 2, welche Summa H. Barcsai Mihaly alsbald ins Türckische Läger führte. Vnterdessen aber ruinierten beyde Türcken vnnnd Christen die Stadt vnnnd Schlosz heftig, dasz noch nur etliche Pasteyen im mittell Cirk stunden, die Stadt-mawre aber lag der Erden gleich darnieder geschleift. Kegen der Vesper confluirte abermahl dasz Land, verschrieben vnnnd verpetschierten zwey Revers kegen einander cum nominum nostrorum subscriptionibus, sigillorumque impressionibus, nehmlig wie vill ein jeder zu dieser Contribution zugetragen, im andern Schreiben assecuriert einer den andern, dasz disz gegebene Summa solte in eadem moneta vom Lande hernach bezahlet, vnnnd refundieret werden. Hierzwischen kommen vom Vezzern zween Csausz mit ernstligen befehl: Ihr f. Gnaden solle alsbald 200 Menschen mit Axten vnnnd hawen ausschicken, so Ihme die Wege durch dasz Gebürge solten reinigen zum Aufbruch. Da excusierte mann sich, dasz alle vnser Leütt an der arbeit im Stadt-brechen weren, vnnnd weill es nunmehr spath wäre, solte mans lassen bleiben bisz morgen. Vnterdessen liesz sich ein starcker Wind an, darauf ein starckes Regen-Wetter mit ein. fiel die gantze Nacht durch, welche eins theils die vbel stinckende Luft vnnnd geruch von den toden Leibern vertriebe, denn von den villen Aaszern wars sehr stinckend, bevor ausz bey der Nacht, welchen vnlust vnnnd grawen noch mehr vervsachten die grosze menge der bellender Hunde, welche bey Tage die tödte Cörper auffraszen, vnnnd so bösz vnnnd wild waren, dasz mann fast nicht sicher auch mit Rossen, geschweige zu tusz, dahin zu dörfte reisen; des Nachts aber belletten Sie

grewlig, weil Sie in den zerstörten Dörffern keine Herren hatten, vnd nirgend wusten einzukehren. Auch sambletten sich eine grosze menge Raub-Vögel, als Raben, Krähen, Aglaster etc. so die toden fraszen, welches erbärmlich anzusehen war. Auch haben diese Tage vber die Teütschen die Bergk-Städte ausgeplündert, vnd sind von Divin zuruck gezogen, weil etlige Tartarische Trouppen von vns auf Sie gestreiffet, vnd Sie vermeint gehabt, dasz dasz gantze Türkische Lager, mit vns, vnd dem Tököly auf Sie losz gienge.

Die 16. Septembris Continuierte dasz Regen-Wetter noch sehr, doch dessen vngeachtet, müsten nach der nächsten disposition die 200 Weg-Macher fort vnter des H. Balinthith Sigmonds commando, die wege zu graben, vnd auszuhawen. Sehr frühe fuhr H. Tököly Imreh zum Wezern, eben mit derselben Pomp, fahnen, vnd Leüthen, als wie Er vnlängst zu vns kam, sich vom Türcken, vnser Vermuthung nach zu bevlauben. Hernach liesz der Szeidi Ambleth Passa zu Themesvar lermen oder keszület schlagen, vnd zohe der Vortrab mit seinen Volck auf 12000. Nach dem früh-Stück reiste H. Tököly abermahl zuruck in sein Lager mit welchem sich gleich vnter dem zerstörten Fillek die drey Spalmschafften, als Saross, Nograd, vnd Trenesin, conjungierten, vnd derowegen könte vnser Legat, H. Baresai Mihaly bey dem Vezzen kein Audienz haben, bisz jener nicht fortgereiset, so sich bisz in die Nacht verzohe. Merckens werth war es, dasz des Tököly Harpyae, schelmische Raub-Vögel in vnser Lager kamen, vnd vns gutt ausschalten, mustens doch also lassen geschehen. Auch wie die Crutzen vom Türcken (wie itzt gemeldt) zuruck reisten, nahmen Sie den Zeckeln woll 50 Rosz weg, auch vill Rindvieh vnd Ochsen von ihren wägen vnd triebens mit sich fort. Vnlängst dieser Tage hatten die Türcken die Thürme vnd Pasteyen voll dire holtz von den Pallisaden getragen vnd sonst dicke Pföste von Eychin Pallancken, so allenthalben die menge war, vnd steckten dieselbige diesen Abend in Brand, vnd war ein recht erschrockliges feür, wie ein ander Troja, anzusehen, dasz wie vill Thürme, Pasteyen vnd Palläste in selbigen drey Schlössern waren, so vill vnterschiedlige vngeheüre feürer sahe man in der finstern Nacht mit grawen an. Diesen Abend erfuhren wir, warvmb dasz die Crutzen so muthig kegen vns gewesen, denn eben zu diesem mahl, wie kurtz vorhin gesagt, ehe sich Tököly vom Vezzen bevlaubt, so hat Er ihn zum Ungrischen kiraly, at rectius fürsten erwehlet, vnd gekröhnet, mit ihren türkischen gebrauchligen Ceremonien, als

türkischen Paludament, Schwerd, Scepter, vnnnd Chron, welche Er auch auf den Haupt geführet bisz in sein Läger, war aber weitt nicht die rechte Ungrische Chron S. Stephani Regis. Die Conditiones seines Principats waren 14, derer die meiste, dasz Er aus Ungern 40,000 Imperiales zum Jährlichen Tribut solle darlieffern, vnnnd herkegen solle der Türck alle die selbige festungen vnnnd Schloszer, so Er seithero eröherung des Neühäuels oder Ersek-Uyvar vberkommen, dem Tököly einrawen, sampt den gantzen Holdolt-sagh. Darauf führte Er Stracks den Tittell, Nos DEI gratia Emericus Tököly Princeps Regni Hungariae, ac Comes perpetuus de Kesmark.

Die 17. Septembris. Brachten wir den Tag mit Vnnützen warthen vnnnd geschwätz zu, denn noch 2000 Thaller an der versprochener Summe ermanglette, derowegen wurden wir von Türcken aufgehalten ad plenariam usque satisfactionem. Eben diesen Tag zohen alle Ungerländer, so Siebenbürgen mit groszen Vnkosten, bisz dato gefretzet, vnnnd Ihr f. Gnaden mit sich hinaus geführet, hinvber zum newen fürsten Tököly; ceu mobile vulgus: denn wie wir morgens zusammen kamen, fieng sich ein vnversehenes gemürmel an vnter vns, warumb dasz sich die Ungerländer nicht abschieden von Ihr f. Gnaden, man hette ja ihrenthalben expensen gnug gehabt etc. Darwieder wie hefftig dasz sich auch H. Teleki, so einig ihr Patronus war, satzte mit wortten, muste es doch endlig geschehen, ohne den Nagos Vesseleny Pal, vnnnd Orlai Miklos, denn H. Tököly Ihnen zuentbothen gehabt: Er begehre in diesem Leben ihre Angesichter nicht zu sehen. Kegen abend fuhrte H. Barsai Mihaly, sampt dem Pernyeszi Hopmester die restierende 2000 Imperiales, vnnnd wurden also nach Hause zu ziehen, frey gesprochen.

Die 18. Septembris. Bekehrte Ihr fürst. Gnaden sich vom Vezzern in eigener Perschon zu bevurlauben, vnnnd dasz war annoch die Vrsach, dasz wir noch nicht fort gehen könnten, vnnnd nach gehaltenen Morgen-Gebett, wurde H. Bethlen Miklos zum Tököly geschickt, vmb einen freyen Pasz bey Tokay vber die Teysz anzuhalten, bekamen aber ein abschlägige Antwort; denn obschon Tököly sich auf vnser Begehren accomodieren wollen, habens doch bisz anhero in Siebenbürgen Beherbrigte Ungerländer widerrathen, signanter aber Szepessi Pal, dessen Weib annoch zu Clausenburg, vnnnd sein Sohn in Ihr fürstl. Gnaden diensten am Hoff, welcher gesagt: Ollyan az Erdélyi, mint a disznó etc. Kegen abend marchierten woll 25,000 Türcken vnnnd

Tarter durch vnser Läger zum Tököly, so bey ihm solten im Wintter-Quartier verbleiben. Die vbrige Tarter waren schon voran geschickt in die Bergk-Städt vnd Liptoságh den Teütschen auf dem fusz nach, so albereitt da sengten vnd brenten, dasz wir bey finsterer Nacht fast vber die 20 brennende Dörffer zehlen könten. Diesen tag kamen auch 3 Legaten vom Nograd-Vármegye zu Ihrer f. Gnaden, mit begehren, weill Ihr Conservatorium Literarum oder kaptalan sey in Fillek gewesen, vnd wir Siebenbürger ville Litalia Instrumenta von Türcken eingelöset hetten, als soltens wir zu redemieren herausz geben, wolteus gerne bezahlen; welches dem Ihre f. Gnaden mit dem Trummell-Schlag bey allen Zellten vnd Nationen liesz ausrufen vnd publicieren durch H. Ballinithith Sigmond.

Die 19. Septembris. Tandem. tandem volente DEO sehr frühe schlug man den Mars in des Tököly Läger, vnd gieng sampt obgesagter Armee Türcken den Teütschen nach auf Lossoncz vnd Divin, desgleichen auch der Vezzer selbst, vnd liesz vns befehlen, Ihme nach zu folgen auf seinen fusz-stepffen, bis auf weittere Order von der glänzenden Pfortten. alwohin der mächtigste Keyser seinen Tihaja (so ein gebohrner Crist war, vnd gutt Teütsch, Latein vnd Polnisch redette) hette abgefoddert. Derowegen schlug man auch in vnserm Läger dasz készületh, vnd stunden in praeparation. bisz gerad glock 10 brachen wir von Fillek auf, vnd kamen bisz vnter Apató, davon nur die wüste Kirche stund, dasz dorff aller eingäschert war, vnd hatten ein elend Nachts Läger hier, weill meine Rosz wegen Hew mangels hungern müsten, denn nirgends wasz zu finden war.

Die 20. Septembris. Musten wir auch den H. Sonntag wider vnser ordinary reisen, damit wir den Türcken mit dem sawmen nur nicht erzürnetten, hielten weder Predigt noch Gebeth, vnd reisten in so dickem stinckenden Nebell, dasz einer seinen Nachbahr fast nicht erkennen könte. Vnterwegs kam mit einem türckischen Csauz vnd 3 Debreczer Pawren, der Pap Ferencz aus Siebenbürgen mit Schreiben, vnd kamen bisz ober-Terebes in schöne Wiesen. da wir Hew, Korn vnd Rocken auf den Stengeln noch stehend, wasser vnd Holtz gnug hatten. aber kein fleisch Ist ein altes zerfallenes Closter, also dasz Bawme in der Kirchen stehen, alwo für 88 Jahren die jenige Türcken sind abgethan worden, welche Fillek den Christen eingeraümet hatten. Heütte kamen wir vber dasz Waszer Zagyva, welcher flusz bey Szolnok in die Teysz felt. Zu abends

sahen wir abermahl die brennende Dörffer, so die Tarter in Ungern verderbten.

Die 21. Septembris. Gelangten wir vnter Pasztahoy neben ein Tottisches Dorff Szent-Iob genant, vnnnd frühstückte mit dem Herrn General, vnnnd hier fiengen die Labanczen im freyen mars hart nebenst der Armee des Szixai Janos seinen diener, so ein vnnützes Helt-schwein nebenst dem wald wolte schieszen, mit einem schönen Bey-Pferd, worauf ein Torben mit etlig 100 Duckaten gewesen. Nach dem frühstück fieng es an zu regnen, vnnnd continuirte etlige Tage hernach, dasz wir schlimmen weg hatten.

Die 22. Septembris. Brachen wir sehr frühe auf, in gutter hofnung, noch heütte vom Türcken vns zu entreiszen, vnnnd villeicht jenseit Hathvan den Tag zu gelangen, vnnnd kamen auf des Vezzern fusz-Stapffen, bisz oberhalb Hathvan in schweren weg, vnnnd groszen kalten Herbst-Regen-Wetter, dasz ville Wagen vnnnd Pagagy, wie auch zimblig ville türckische Rosz blieben stehen. Da schlug Ich meinen Schattert vnter so ein dicke weyden nebenst ein sumpfigten Morrast, dasz Ich die nachfolgende Tage vber Holtz zur gnüge davon zu verbrennen gehabt. Auch bescherte mir Gott allhier 2 gutte vnnnd schmackhaffte wasser-Brunnen, welche Ich nebenst meine Kuchell vnter diese grosze Weyde liesz graben, also dasz meine Leütt, Vieh, vnnnd vbrig Sächsisch Trabanten-Volck sich darausz könten speisen, die vbrige aber im Läger nur vom Regen- oder Weye-Wasser, welche nicht ins türckische Läger (welches sehr gefährlig war) nach Wasser wolten reitten, alwo denn ein füüller vnnnd stinkender Teich war, wegen der groszen menge der Aaszer, so darrinnen lagen. Die Türcken aber fiengen von vns vill Leütthe weg durch diese gelegenheitt, wie denn diesen Tag auch vnsers Hauptmans Georgy Fodors Lovasz alsbald von den Tancsaren wurde weg geraubt, so nur ein Büchsen-schusz jenseit meinen Schattert ein wenig Rohr, sampt noch einen andern gesellen von Leschkirch, zu einen Kalliba wollen schneiden. Nach dem früh-Stück kam ein Csausz aus dem türckischen Läger, vnnnd sagt zu Ihr f. Gnaden: Nicht fürchtet eüch Magyar Urok, morgen soltn sampt allen deinen Capitaynen, Haupt-Zehndt- vnnnd Befehls Leüthen glock 8 zum Vezzern kommen Euch zu beurlauben, vnnnd hernach vber die Teysz bey Szolnok nach Hause ziehen. Worauf Ihr f. G. ihme zween Aureo liesz verehren, vnnnd damit fort ziehen. Nachdem namen Sie es in Discurs, was für wortt dasz es seyen: Nicht fürchtet eüch: von wommen der Vezzer

wisse, dasz wir vns fürchten etc. aber der Ausgang bewies es. Denn

Die 23. Septembris. Kamen wir in aller frühe frewdig zusammen, vnd weil wir alle wenig Futter vber nacht vbrig verblieben hatten, discurierten Sie, weil wir ja bald fort würden reisen nach geschenehen Vrlaub, so solte man die Wagen voran lassen gehen auf Gyöngyös zu, wohin denn Ihr f. Gnaden invitieret war von der Stadt zur Mahlzeit einzukehren: die andere Parth wieder riethen contra, vnd wurde kein Mensch auf die Sakmar ausgelassen, dasz alles Vieh muste unfreszen stehen, denn wir stunden schon alle fertig auf die Straaszen zu Pferd. Als es nach gehaltenen Morgen-Gebett auf 7 gieng, schickte man den Török Istvan deak hinüber zu erfragen, ob wir kommen solten. Dem selben gibt der Vice-Tihaja zur Antwortt: der Vezzer schief noch, sondern wens gelegen were, so wolte Er zwen Csauszen schicken, vns hinver zu begehren. Vnd wie wir hierauf bisz glock 10 wartetten, schickte Ihr f. Gnaden den Dolmetsh abermahl hin, vnd früh-Stückte vnter dessen ein klein wenig, dievbrige Hern Proceres aber mit dem H. General wobey Ich auch war. Gleich vnter dem besten Essen schickte Ihr f. G. den Bejaro Radak Iaszlo zum H. Teleki, vnd läst des Istvan deaks relation anzeigen, nehmlich: Es sey dem Vezzer itzt vngelegent vns anzuhören, sondern solten des nächsten Sonabends (so ihr Sonntag ist) da erwartten, als denn wolle Er audienz geben, wasz für befählig dasz von der Port komme, auch wasz für Avisen vom dem Ungrischen Könige H. Tököly Imreh etc. Und wie Istvan deak darauf regeriert gehabt: der Vezzer habe ja zu Fillek versprochen, wir solten nur ein Tage-Reisz mit kommen so wolle Er vns absolvieren, vnd als wir dieses gethan, habe Er vns bey Hatvan bescheiden, nun wolle Er vns auch hier nicht frey sprechen. Er solts doch sagen, wasz darhinter steckte; darauf habe der Tihaja gesagt: Eredgy te most, mit tudcz te. Als wir disz vernahmen, vergieng vns dasz essen, stunden auf, vnd rathschlagten, dasz wir dem Hund würden müssen parieren, derowegen schickte ein jederman auf die Sakmar. Vnter dessen aber fiell ein continuierliges Regen-Wetter ein, vnd zu Abend shoszen die Janesaren in Hathvan mit Hand Rohren, weisz nicht frewden schüsz. oder wasz, als wenn es donnerte, fast zum 3tenmahl. Nach dem regnets die gantze Nacht, dasz wir an fort bringung vnserer Wägen fast verzweifelten, vnd selbige erleuchteten, wie vill wir könten.

Die 24. Septembris. Temporisierten wir noch alhier, vnd Ihr f. G. schickten noch zum gestrigen praesent ein schönen Apfell-grawen Dobrisan dem Tihaja, welche dem H. Bethlen Miklos pro 150 Imperialibus bezahlet wurde. Vberm früh-Stück zum Hern Generaln vernahm Ich, wie inhuman dasz der Vezzer diese Magyar Törökök (so nante Er die grantzter Türcken per contemptum) die Hatvaner tractiere, welchen Er dasz schöne territorium gänztlig verwüsten liesz, vnd als Sie ihn derowegen ersucht gehabt mit Bitt ihrer wasz möglich zu verschonen, habe Er gesagt: Ihr Molmai Vitézek, nur der festung Hathvan, der Stadt, vnd umbliegender Dörffler verschonet, sampt den Leuthen, sonst sey Euch alles Preisz-gegeben in feldern, Bergen, Gärten, vnd Weingärten etc. Darauf Sie denn auch die Hathvaner Vorstadt angriffen, vnd verbranten. mit diesem verweis des Vezzers: Ihr Véghbeli Türcken habt immerzu an der Port geklaget, man solte nar Fillek zerstöhren, nun dasz ist müssen geschehen, aber damit auch Ihrs innerhalb 10 Jahren nicht vergessen möget, dasz der Budai Vezzer alhier vmbgewandert, so must ihr auch diesen schaden leiden. Als die Hatvaner derowegen sein tyrannisches rasen nicht anders stillen können, haben Sie ihm 6000 Duckaten praesentieret, nebenst einer vber ausz schöner Ungrischen Jungfer. NB. Auszer dieser hatte der alte Hengst noch 17 Concubinen, welche ihm allezeit an Ohren, Barth, händen etc. streichen müsten, vnd mit Ihm in geheym spielen, vnd derowegen kam man so schwer zur audienz bey Ihm, denn auch die grosze Passaken schwehr zu ihm admit-tieret wurden, weilm Er die meiste Zeitt mit den Huren zubrachte. Hierauf hat Er den Hatvanern versprochen, Er wolte folgenden Sonabend von ihnen auf Szolnok zurucken. Ihr fürst. Gnaden vnterliesse nicht auch heutthe den Vezzers vmb dimission anzusprechen, darauff sein Tihaja geant-worttet: Man solle seinem Herren die zwey kleine feld-Stücklein, nebenst den 32 Doppell-Haacken-geschütz., so die Talpassen für 8 Tagen aus Divin geraubt, vnd Ihr f. Gnaden verehret gehabt, hinver schicken, darnebenst noch 1000 Thaller, vnd 200 Wägen, vnd etlige Jungfern, so wolle man vns paszieren laszen. Hierauff schickte man alsbald durch den Tarsoly Peter hinver (weill wir wusten, dasz der Hund shon befohlen, die Teysz-Brücken bey Szolnok zu zerwerffen) vnd liesz sagen: Ihr f. Gnaden hettens auch vorhin ohne dasz ein Vorhaben gehabt, dasselbe Geschütz des Vezzers Söhnlein (so bey dem Vatter im Lager war) im Abschied zu verehren, derowegen soll Ers ihm

angenehm lassen sein. de reliquo nihil. als dasz ein grosz Worth gezanck vnter vns enstünde vber demselben Rathschlage, der zum ersten den Rath gegeben hette dem Vezzern geld zu geben, denn Er ja auszer der ordinanz von der Pforten dasz geringste nicht könnte thun.

NB. Disz Orth heist in gemein Fekete Matra. vnnnd giebt die schönste Pferde alhier auf Ungern. vnnnd sahen von hier die Vaiczter Weinberge. so nur 2 Meyll wegs von hier lag. Ach Gott! wie wurden alhier die schönste Weinberge verwüstet, dasz die Türeken, ja auch hernach die Unger, meistentheils aber die Zeckell die Wein-Stöcke sampt den Drauben aus der Erden aushieben, vnnnd lieszen hernach zur eüsersten ruin die Cameellen drinnen weiden. Hier sahen wir, wie ein schöne Camell den fusz in der Brücken zerbrach. die selbige schindetten die Türcken alsbald vnnnd fraszen dasz fleisch, welches sehr fett war, aber doch gantz roth vngestellt.

Die 25. Septembris. Als kawm der Tag anbrach, schickte Ihr fürst. Gnaden den Ballogh Istvan in türkische Lager zum Tihaja, vnnnd liesz ernstlig fragen, wasz doch die Vrsach wäre, dasz Ihr f. Gnaden nicht zum Vrlaub admittiert würde, mann solts doch klährlig aussagen, ob diesz Befehl von der Pfortten her kähme? Vnd wie bald der Tihaja den Legaten ersehen, hat Er ihn verhöret, vnnnd zu den vmbstehenden Türcken gesagt: wir wundern vns auch selbst, wasz der Vezzer thut: Aber harre, Ich will stracks zu ihm gehen. Kompt auch bald zurück, vnnnd spricht: der Vezzer läst deinen Herren befehlen: Er solle sich alsbald fertig machen mit allen seinen Generaln, Obristen, Capitaynen, Haupt-Leutten vnnnd Befehls Habern für Ihm zu erscheinen. Wie die Post ankompt, machten wir vns alle fertig, vnnnd erwartten nur des Csauzen, vnnnd hielten vnter dessen dasz Morgen-Gebett. Glock 8 kamen 3 Csauzen mit kleinen Paucken. vnnnd ein Passa in einen grühnen Zobbelln Menthe langk bisz auf die Erde, aber Er war schwartz wie ein Zigeyner. noch mit sieben andern türkischen Herren, vnnnd begehrte Ihr f. Gnaden mit wellchen wir auch auf saszen woll 200 Mann starck, vnnnd zwar nicht ohne sonderlige gefahr, vnterwegs schryen die Csauzen ohn vnterlasz. denn Sie auszer dem wege ritten, auf ihre Spraach: Vivat. Vivat der mächtigste Szultan etc. Wie wir nahe zum Lager kamen, liesz Ihr f. Gnaden Trompeten vnnnd Schalmeyen, worauf die Türeken alle in die gaszen aus den Schättertten kamen gelauffen. Damit kamen wir für des Vezzers Schattert, in welches Zellt in dem

Vmbkreis 4 grosze Schättert stunden, der vödderste hatte 18 vergültd silberne Knöpffe, die andere zu 3 Knöpfen, vund stunden etlige 100 Copyen wie Lautzen mit schwantzen Seyden Zeddeln an der spitze im Hoff. Im eingang stunden 3 Bondttsak oder wilde Rosz-schwäntz in güldin Knöpff verfast am Stangen; darnach stunden auf beyden seitten Kápás Jancsaren mit Rohren, vor diesen Jancsaren vornehme türckische Herren an der reye, vund wir giengen zu fusz bisz in 3-ten groszen Schättert hinein, welcher inwendig gantz mit gold durchwirckt war, auch die Erde war mit rothem Sammett vberzogen, darauf gieng nur Ihr fürstl. Gnaden in ledernen Säcken mit dem Török Istvan deak: worauf wir aber bestunden, waren schöne perschianische Teppich mit mancherley farben. Der Budai Vezzer sasz im Winckell gegen dem innersten Schättert an der wand, da dasz frauen-Zimmer war, in der mitten der Egri, am andern ende oder Winckell der Szilisztrai Passa; Ihrer f. G. wurde ein kleiner türckischer Stuhl ¹/₂ Ellen hoch gesetzt, vund wir standen zu beyden seitten, hatten die hütte auf, vund nur die hände zusammen geschlossen. Nachdem Ihr f. Gnaden dem Vezzer dasz Kleyd, so roth Scarlath mit Zobbeln gefüttert war, geküszet, grieffen Ihn zween andere Passaken unter den Arm, huben Ihn auf, vund schryen auf türckisch, als wenn man bey den Papisten Mess helt, einer dem andern antwortend: Jol jöttel, jol jöttel: willkommen, willkommen; darauf liesz der Vezzer fragen: wasz die fürstin machte, ob Sie noch krank wäre, ob Er verlange nach Ihr? wasz der junge Kiraly mache? Darauf tratt sein junges Söhnlein hinterm fürhang herfür, welches abermahl zween Passak vnterm Arm hielten, vund stunde Ihr f. G. in Schosz, da fragte der Vezzer, ob der junge kiraly so grosz wäre. Darauf brachten 2 junge Türcken gantz in grühne Seyden gekleydet ein Csizsze mit Kave, welches Ihr f. Gnaden truncken; zween andere dergleichen Diener brachten ein langk seydim Tuch roth, dasz Er sich damit trocknete. Nach dem brachten zween andere köstlich woll-riechend wasser, vund begoszen für Ihrer f. Gn. auf dem Sammet. Darauf bevlaubte Er sich mit einer zimlig langen sermon, vund bath, der Vezzer solte doch dem armen Siebenbürgen gnädig verbleiben vund an der Pforten zum besten recommendieren. Nachdem tratten abermahl zween andere Passaken aus dem innersten Vorhang herfür, vund brachten ein roth schön Minium-farb, mit grühnen Taffat, vund darauf gantz Zobell ausgefüttert langk weitt türckisch Menthe herfür, vund zohens Ihr f. Gnaden vber

dasz vorigte Menthe an, damit stunde Er auf, vmd vns jagten Sie auch ausz zum aufsitzen, welches auch der fürst thet, vmd hielte dasz geschenckte Menthe bisz zum türckischen Lager hinaus an, darnach führets für Ihn sein Csahadar Inass Sarpataki Marton. Darauf aszen wir zu hause, vmd weill schon ihr vill von vns auf der Sakmar waren, wurde beschlosszen, denselben Tag noch stille zu liegen, bisz nächsten morgen. Aber gleich zu Abend spath kompt ein Csauz von Vezzern, vmd befiehlt, weill wir denselben Tag nicht fort geruckt wären, so solten wir verweillen bisz nächst folgenden Monttag, denn wo wir würden aufbrechen, so würden Ihn seine Passaken allein lassen, vmd alle fort marchieren, aber als denn wolle auch Er selbst aufbrechen. Da sassen wir abermalh an Babylon trawrig vmd weinetten.

N. B. Als wir vns vom Vezzern bevlaubt hatten, da kamen alle die Passaken, die den fürsten begleitet hatten, vmd wollten beschencket werden, vmd wie mann Ihnen zu 15 Thallern austheillette, wolten sie es nicht nehmen, sondern sagten, weill Eure fürst arm ist, so wollen wir sie ihm schencken. Endlig muste man jedem noch 10 Thaller zusetzen, dasz jedem 25 wurden, vmd waren der Türcken woll 60 Herren. Darauf kamen des Vezzern musicanten Nro 27, denen gab man 100 Thaller, darnach die kengyel futok, Csauzzen, Csahadar, Csorbazia Agak, Kapuszlár Agak, vmd wurden alle woll beschencket, damit zohen Sie fort.

Die 26. Septembris. Lieff nichts notables für, als dasz Ich in der Erden liesz czippo backen auf die Straasz; nach Mittag kommen avisen, die Teütschen hetten den Tökölyi vberumpelt, vmd 2000 seiner Türcken, vmd 3000 Krutzen nieder gemacht; derowegen besorgten wir, mann mögte vns wider zuruck treiben. Diesen Tag wurden auf der Sakmar gegen Gyöngyös, all wo die Pest grewlig graszierte, musten gleichwoll von dammen vns speisen, etlige Zeckell vmd Hayducken von Türcken erschlagen, auch 3 Béressék aus Repser Stuhl gefangen, welche Ich doch hernach aus dem Türkischen Lager befreyette. Diese Nacht schryen die Türcken die gantze Nacht durch bisz an lichten Morgen.

Die 27. Septembris. War der H. Sonntag, vmd hatte der Calvinische Pfare von Gyöngyös ein schöne Hoff- vmd Feld Predigt ex Esaja 28. Cap. vers. 23. 24. von der Aegippter vmd Syrier Reise etc. vmd machte ein schöne mysticam applicationem von der itzigten Christenheitt, vmd disz war ein recht schön gelährtt Predigt. Dieser Mann aber war

auch einer von den selbigen vertriebenen Exulanten, welche aus Ungern weitt hinter Neapolis auf die Galeen geführt worden, Gott hatte Ihn doch wunderlig in sein Vatterland wiederbracht.

Die 28. Septembris. Tandem, tandem, aspirante divina benignitate, wurden wir frey gesprochen, nach dem der Vezzer fast für Tage aufbrach, vñd zohe nebenst Hatvan hin gerad auf Buda zu, nachdem brachen der Szillisztrai vñd Themesvari Szeidi Amheth Passa, vñd der Varadi Passa auf, dasz wir Ihnen zur lincken hand ab marchierten, vñd kamen denselben Tag bisz auf dasz Wasser Zagyyva genant, 4 Meyll bisz nebenst Arokffalva, da die Pest gewüßig grassierte, vñd weil Ich nichts wuste, schickte Ich ins Dorff etlige Eyr einzukauffen, da waren vill toden auf den gassen gelegen, vñd alle Häuser voll krancken, wie der Inass mir anzeigte.

Die 29. Septembris. Waren wir sehr frühe auf, vñd kamen selbigen Tag 5 Meyll, in willens den Türcken für zu eyllen vber die Teysz brücken, vñd eylten so, dasz artolery, fusz-volck vñd Vieh erlagen, weil wir den gantzen Tag ohn vnterlasz marchierten bisz vber den flusz Fekete Matra, alwo die frantzosen ein Mühle aus Hungers Noth aufschlugen, welches alsbald nach Szolnok postieret wurde, alwo es thewër gnug bezallt worden. Endlig lägerten wir vns bey Szazvár, alwo auch Ihr f. Gnaden Sator war zuruck blieben, dasz Er vnterm freyen Himmell müste abstehen. War ein trawriger Michaelis Tag.

Die 30. Septembris. Müsten wir abermahl frühe fort, vñd wie wir ein starcke Meyll marchieret auf Szolnok zu, da hörten wir von ferne di türckischen Drummely, vñd wusten nicht, dasz die Türcken so nahe bey vns waren, bisz der Szilistrai Passa vns für die Augen kompt, welchem wir aus dem Wege müsten weichen, vñd auf ihn müsten warthen, bisz er mit groszer pomp zur Stadt-Szolnok einreisetze, mit seinen Hoff-Gesind, vñd grosser menge Cameellen vñd 27 fahmlin; darauf kam der Varadi Passa ein wenig schlechter, Endlig der Szeidi Amheth Passa mit schönen vñd wackern Hoff-Gesind, denn Sie alle 3 ihre Kriegs-Völcker hinvtter bey Jennő voran geschickt hetten. Diesem redligen Türcken sprach Ihr f. Gnaden perschönlig zu, vñd stieg aus dem Hinto zu Rosz, vñd ritte ihm entkegen ausser vnserm Seregh, da versprach der Szeidi Passa dem furstem vñd dem Land all gutte Nachbarschaft, vñd mit dem Jennőer vñd Siebenbürger Hattert wolle Er baratsagossoan handeln. Darauf versprach Ihr f. Gnaden

ihm ein schön türkisches Rosz zum praesent, vnd etlige Schiff voll Saltz nach Themesvar Ihm zu schicken. Vnd wie diese Türcken für-vber marchierten, erzeugten die Szolnocker diesem Szeidi Amheth Passa die gröste Ehre, vnd schoszen 4 ehren-Schusz ihme zu ehren, jenen beyden aber nur 3. gazdalkotten auch nur diesem alleine, vnd die Taborrok lagen stracks jenseit der Tisza, dasz wir gleich zwischen Ihnen in der mitten durch reisen. Es erhub sich aber ein elender Lärm durch einen Hund, so die Türcken auf der Tisza-Brücken vom Thordai Janos des H. Julaffi Laszló seiner diener einen wolten wegnehmen, vnd wie solches zween unser Sieben Richter Kattner, als Himess Janos vnd Kis Sandor (welche beyde Ich bey meinen Hinto, worinnen die Ungrische Rabbin Ersok, so Ich auch mit nach Hause gebracht, sampt dem türkische Rosz so Ich vnter Fillek gekauft, vnd die mähr war, dasz die Türcken auf der Brücken alles visitieren, vnd wegh nehmen würden) ansehen, da hat Himess Janos einen Türcken auf den nacken mit einem dicken Pfahl, woran er seine Rosz pffet anzubinden, auf dasz genick des Nackens geschlagen, dasz er wie ein Ochs zur Erde gefallen, vnd dasz blutt zur Nasen vnd Ohren, vnd Mund ausgefloszen. Darauf die anwesende Türcken meinen Csatlos den Szöcs Janos gegriffen, vnd mit dem Bartt zur erden geschmiszen; doch endlig wie Sie von andern Türcken erfahren, dasz nicht Er der rechte Thätter sey, haben Sie Ihn frey gelaszen. Endlig haben Sie einen fürsten Etekfogo, so auch einen Hund geführet, angegriffen, wie aber der Etekfogo den Hund nicht will folgen lassen, sondern sich starck widersetzt, also dasz Er im Zancken auf ein Türcken in die Achsell schießt, ist Er doch endlig vbermanned, vnd sampt dem Hund vnd Rosz ins Schlosz gefangen geführet worden, welchen aber Ihr f. Gnaden noch selbigen Abend mit Imper. 48 redemierte, aber Kleyder, Gewehr, vnd Rosz gieng alles in dukas. Wie vns nun Gott fast nach Hause (wie vns dauchte, weil wir vber dasz Wasser Teisz entkommen waren) gebracht, sind wir mit schönen fischen erfrewet worden, fiengen aus der Tisza schöne Karpfen, vnd Nasz- vnd Stöhr-fische, wie mir denn auch der Nösner Hauptman ein schönen Ketsege hal verehrte, anderthalb Ellen langh, welchen mir doch ein tolpisher Trunckenbold Bajnoczi gnugsam versaltzte, als Ich sein geniszen wollen.

Die 1. Oktobris. Rückten wir von Szolnok 4 Meyll an der Teysz hinauf bisz auf Fegyver, alwo H. General einen Szabados aus Hunyader Varmegye gleich zu Abend

wegen eines verstorbenen Pulyhaks an einen halben Galgen liesz aufhencken, vnnnd nach dem man denselben dieb nach einer halben Stund durch etliche Zeckell liesz abhaben, willens ihn in einen ausgehawenen Back-Offen zu begraben, da haben Sie erfahren, dasz er noch Athem in sich gehabt, welches als es die vmbstehende erfahren, haben Sie ihn mit Wasser gelabet, bisz er sich endlig bekommen, vnnnd nach einer weyll aufgestanden. vnnnd ins Dorff gegangen. nicht dasz ihn H. General ersehen mögte. Folgendes Tages aber ist er vnserm Läger nachgefolget, mit welchem Ich selbst geredet vnter den Sachsischen Trabanten, wohin im marchieren Er sich versteckt hielte, vnnnd sagte zu mir, Er were schon im Himmel gewesen; der Hals aber stunde ihm gantz verruckt auf eine Seytte. Hier fiengte sich an dasz Szolnoker Varmegye.

Die 2. Octobris. Müsten wir wegen des vorigten Tages allzu starcken marchieren alhier stille liegen.

Die 3. Octobris. Ruckten wir widerumb an die Teysz 3 Meyllen bisz ans Dorff Szalloka, auf die vorigte stelle.

Die 4. Ejusdem. Lagen wir stille, weil es der H. Sonntag war, vnnnd war bey Ihr fürst. Gnaden zur Taffell. Abends aber gastierte Ich deroselben feo Poharnak Radi Janos mit Ungerländer Wein.

Die 5. Oktobris. Rückten wir von hier nebenst eine wüste Kirche bey einem groszen sumpfigten Teych, alwo mir die Ruck-Bretten hervnter kamen, dasz Ich nicht mehr reitten könte. Alhier wurden vns Brieffe von Hause geschickt durch dem Gjurma Mihaly Etekfogo, so mir lieb waren. Alhier wurden in diesem groszen Teich Nro 37 Labanczen lebendig gefangen vom H. Barcsai Mihaly, welche die vorigte Nacht vber die Teysz geschwommen vnnnd auf die 400 starck sich hieher ins Rohr versteckt, willens diese Nacht etwa von Menschen oder Vieh vns von zu erschnappen, wurden aber ausgespühret, vnnnd für den H. General Teleki geführt, welcher Sie bisz an dritten Tag gefänglich nachführte, vnnnd als jedermann vermeintte, man würde Sie archybusieren, da liesz Sie Teleki alle frey, vnnnd schenckte den Katonaken, so sie gefangen gehabt, baar Geld fl. 100 müsten ihnen aber alle ihre Partecken restituieren.

Die 6. Octobris. Rückten wir von hier 3 Meyll wegs bey Nad-Udvar an den morastigen flusz Hortobagy, in Bihar Varmegye.

Die 7. Ejusdem. Hatten wir ein starcke Reyse 5 Meyllen, vnnnd brachen fast vmb Mitternacht auf, reisten

den gantzen Tag bey Szoboszlo hin, bisz jenseit Debrecz, auf die vorigte Lager-stelle.

Die 8. Octobris. Lagen wir alhier bey Debrecz stille, vñnd lieszen vns mit H. Johanne Pancratio zu einen Ehrlichen Bürger nahmens Szakmari Szabo Samuel ein gutt früh-Stück mit meinem Koch zubereitten, alwo Ich auch den Katner Hauptman Pap Daniel gastierte. Abends aber als Ich nach der gekaufften Proffiant den Kis György Stadt-Reütter zuruck in die Stadt schickte, beraubten Ihm die Hayduken, namen ihm 16 Brod 2 Cubl. Gersten, vñnd 2 Rosz, derer Ich eins abermahl bekam. Auch erhielt Ich (nächst Gott) dem Fodor György Trabanten Hauptman sein Leben, denn als er auch von gedachten Hayduken angegriffen, geschlagen vñnd beraubet worden, ritte Ich allein ohne einigen meiner diener, mit 50 seiner szabadassok, bisz Ich ihm ins Lager brachte, aber Buzdogany, Meszer, Brieff-Tasch, Mente waren dahin.

Die 9. Octobris. Reisten wir abermahl den gantzen Tag 5 Meyll wegs bisz auf Szekelyhid, dasz beyde fusz-Völcker vñnd Viehe verdorben. darzu muste Ich in der grösten hitze, Staube vnterm Heß im Hinto sitzen, weill Ich noch nicht reitten könnte, vñnd dasz heß von weitten her nach führen müsten, vñnd losierte auf den Berg, worvnter der Rakocische Weinkeller ist, itzt aber haben die Wardeiner Türcken ein paar falckinetlin drinnen, zur Vorsorge, nicht dasz man Sie vnversehens auf der aldaigten dreiszig mögte vberfallen. Ach Gott hülff vns aus dieser Noth!

Die 10. Octobris. Eben dergleichen schwere fünf Meyllen Straasz, bisz in die Szilagysagh ins Kraszna Varmegye bey Szent-Margitha bey hin bisz auff den flusz Beretjo, allwo Ich von Hausz Schreiben entpfiehg durch den Turzai Janos. In dieser Nacht wurde ein türckische Legation in Margita von den Labanczen aus Szakmar aufgeschlagen, davon 3 gefangen worden, vñnd 4 entsprungen, die vbrige niedergehawen, vñnd 13 schöne Ross weg geführet.

Die 11. Octobris. Haben wir wegen des H. Sontags still gelegen, alhier kam der Edle Herr Betlen Gergely nur mit wenigen Dienern zu vns, vñnd blieb den gantzen Tag bey Ihr fürstl. Gnaden in unserer Armee, hatte aber sein Zecklisches Läger in der nähe aufgeschlagen.

Die 12. Ejusdem. Brachen wir von Beretjo, so ein fauller sumpfigter flusz ist, auf, vñnd kamen vnter Hidvég auf den flusz Kraszna, allwo ville Rosz in gedachten schlammigten Waszer stecken blieben, weill sie für ohnmacht

die füsse nicht könten aus den letten ziehen. Von hier an nun verdorben unzehlig Vill Vieh blieben stehen, dasz man Sie nur nieder schlug, vnnd die Hautt abschunde. Auch weill meine Rosz an beyden Wagen nicht mehr fort zu bringen waren, gab mir H. General Teleki Mihaly 6 Ochsen von Szalantha vnnd Dioszegh, welche Ich an Speisz-Wagen anmachte vnnd den Hinto elend mit x Roszen fort brachte, vnnd musten zur Mitternacht aufbrechen, dasz wir . . .

13. kamen ein starcke Strasz, bisz vnter Czigani nebenst die Stadt Sylla, alwo vns Szappanos David begästigte, mvste abermahl zur Mitternacht auf sein, wegen der langsamer Ochsen vnnd

14. kamen vnter Rakos, hatten also mit Gottes Hülfe den halben Meszes vberwunden.

Die 15. Musten wir ein weitten Weg bisz auf Panzerce haben, also dasz wir itzt einen gantzen Tag reisten, wasz wir im auszziehen 3 Tage marchieret waren, bis Ihr F. G. fast Abends Glock 4 abstiegen, vnnd wie Sie nur ein biszen gegessen hetten vnnd meine Speisz-Wägen noch nicht ankommen waren, höre Ich dasz Keszüillett blaasen vnnd vernelme, dasz Ihr f. G. aufbreche nach Szamos-Uyvar nur mit dem Hoffgesind, derer doch nur 2 I. f. G. ins Schlosz sampt dem H. Teleki convoyeren können weill ihre Pferde alle abstunden, vnnd ist zu Naacht Glock 9 ankommen, denn die Gnäd. Fraw frische Rosz an Hinto entkegen geschickt.

16. Brach dasz Läger frühe auf, vnnd gelangten zu Szamos Uyvar mit d. H. Banffi Farkas an, dasz I. f. G. schon vber der Taffell war. Ich aber losierte in Némethi auf dasz vorigte Quartier ab.

17. Sehr frühe als Ich nach Hoff wolte mich mit I. f. G. zu bevrlauben, kompt zu mir in die Scheur der Puskas Miklos vnnd zeigt an, dasz H. Christianus Reicherth. H. Andreas Boszner, H. Georg Fabricius Saffar von Herman Stadt, H. Johann. Ihrlich Regius vnnd Petrus Roth Senator de Segesvar, H. Steph. Gräiser Regius vnnd Martinus Hoffman Sen. Medienses ankähmen, mit welchen Ich mich ins Schlosz begabe, vnnd nach dem Sie nomine Universitatis I. f. G. ein schön Gieszkann, vnnd Becken zum Willkommen pro fl. 500 praesentierten, habe Ich mich von I. f. G. bevrlaubet.

18. Brachen wir von Nemethi auf, vnnd kamen nach Füzes zu Nachten.

19. In Jeke gefrüh Stückt vnnnd in Mihess genachtet.
20. In Szakal gefrüh Stückt vnnnd in Radno genachtet.
21. In Völez gefrühstückett vnnnd in Bassnen genachtet.
22. Zu Grosz Prastdorff gefrühstückett vnnnd zu Stolzenburgk genachtet.

23. Gott sey ewiges Lob, Ehr vnnnd Danck gesagt.
bin Ich Glock 9 zu Morgens frisch vnnnd gesund zu Hause
angelanget.

Pro qua benignitate et gratia Dei in sempiternum
sit gloria.

(Eredetije a Nemzeti Muzeum kéziratárában.)

P Ó T L É K

az Erd. Orsz. Emlékek V—XII. köteteihez.

I.

Az erdélyi rendek 1603-iki homagiuma II. Rudolf császár számára.

(V. ö. Erd. Orsz. Emlékek V. k. 39. l.)

A bécsi császári és királyi kamarai levéltár egy rendkívül becses iratsomagot őriz, mely kiváló fontosságú adalékot képez az erdélyi országgyűlések történetéhez, s melyre e levéltár igazgatója, Thallóczy Lajos barátom, hívta fel figyelmemet.

Ez egyike a legrégibb és legteljesebb (bár ez sem egészen teljes) homagium leveleknek, mely az országgyűlési rendek, a vármegyei nemesség, a várak, a városok, polgárok, székelyek és szászok névsorát foglalja magában.

E homagiumlevél megértésére szükséges keletkezése történetének némely részleteivel is megismerkedni.

Basta, mint »a császári sergeknek s Erdélyországának« főkapitánya, a behódoltatás ideje alatt még tartott országgyűléseket (1602-ben) s a rendek által alkott magyar nyelvű törvényeket »a császártól nyert felhatalmazás alapján« a megerősítő bevezetéssel és záradékkal ellátta — alapjában tehát a törvényhozás külső formái meg voltak tartva. De amint a meghódoltatás megtörtént, mind Basta, mind a császár prágai kormánya eljöttek látták az időt, hogy Erdélyt szervezzék. Úgy volt tervezve, hogy egy megbízható magyar biztos — Istvánfy — s az erdélyi főkapitány Basta hajtsák azt végre — de Istvánfy nem vállalkozván a lemenetelre, Molart és Burghausen küldettek Erdélybe.

A biztosok 1602. decz. 23-án érkeztek Fejérvárra s Basta azonnal összehívta a rendeket 1603. jan. 15-ére ugyan-

csak Fejérvárra egyetemes országgyűlésre: nem azért, hogy tanácskozzanak, hanem hogy a császárnak letegyék a homagiumot. Már ekkor el volt határozva az ország alkotmányának felfüggesztése, abból indulva ki, hogy Rudolf Erdélyt fegyverrel hódította meg, s úgy is bánhat vele, mint fegyverrel meghódított országgal.

A kitűzött napon s a következőken szép számmal jöttek össze a rendek s a gyűlés jan. 18-án megnyitott. Bizonyynyal sokan érezték, hogy most nagy dolog, az ország alkotmánya, áll kockán, s a mint a biztosok elmondották a megnyitó beszédet (közölve Erd. Orsz. Eml. V. k. 180. s köv. ll.), mindenki tisztába jött azzal, hogy az ország ezentúl »per decreta et placeta« által fog kormányoztatni; mert abban világosan ki volt mondva, hogy a császár saját őségével fogja az ország biztosságát megvédeni, s végül a biztosok arra szólítottak fel a rendeket, hogy a hűségesküűt a császárnak, most másodízben, haladéktalanul tegyék le.

Ez ellen a rendek nem tehettek kifogást: de ezzel szemben ők azt kívánták, hogy a biztosok a császár nevében erősítsék meg az ország jogait s kiváltságait. Erről a biztosok hallani sem akartak — mert ők most más módon jöttek ő felsége hatalma alá mint korábban, s végre is nem maradt más hátra, mint a hűség esküjét azonnal letenni. A mi megtörténvén, egy külön e célra készített könyvbe az országgyűlés minden tagjának az esküminta után be kellett írnia a nevét. Végül a három biztos bizonyította, hogy mindez akképen hajtatott végre.

Az alkotmány illetén elkobzása ellen a rendek szerettek volna felfolyamodni Rudolphoz, de a biztosok egyáltalán nem engedték meg, hogy a rendek másról tanácskozzanak s így nem tehettek mást, mint azt, hogy elhatározták, hogy egy febr. 28-án tartandó külön gyűlésen fogják a császártól az alkotmány helyreállítását kérni.

Mint hogy pedig a biztosok azt is kívánták, hogy híven a régi szokáshoz az egész ország tegye le a hűség esküjét, a rendek biztosokat küldtek ki a vármegyékbe, a székelyek a szászok közé, kik az esküt mindenütt letétessek (1603. február elején) s elkészítsék a homagium-listát, melybe nevét az, a ki írni tudott, saját maga, annak pedig, a ki nem tudott, a nevét az illető biztos írja be.

Febr. első napjaiban csakugyan letették országszerte az esküt, s a listát Prágába küldték fel, melyek nagy része megmaradt.

Az erdélyi vármegyékből Fejérvármegye (a legnagyobb) nincs meg.

A Partiumból meg van Zaránd, Karánsebes és Lugos.

A székelyek közül Marosszék és Gyergyószék maradtak fenn.

A szászoké teljes: még Kolosvár is ezek közé van számítva.

Jelentékeny része az aláíróknak gyűrűpecsétjét is neve mellé nyomta. Az akkori szokáshoz mérten két ívet, azon a helyen, hova a pecsétnek esni kellett, összeragasztottak viaszkkal s a pecsétgyűrűt oda nyomták.

1.

1603. jan. 19.

A rendek homagiuma.

Juramentum

divo Rudolpho II. Romanorum imperatori semper augusto, Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. regi, a statibus et ordinibus Transylvaniae XIX. Januarii anno christiano 1603. in Alba-Julia solemniter praestitum et subscriptum.

Praesentibus sac. caes. regiaeque Mtis commissariis:

Georgio Basta, dno in Sult, equite aurato sac. caes. Mtis, consiliario bellico, et per Transylvaniam capitaneo generali.

Joanne a Molart l. b. in Reineg et Drosendorff, sac. caes. Mtis consiliario bellico et supremo capitaneo Comaromiensi.

Nicolao a Burghaus et Stolez, in Schiltperg et Jonsdorff etc. sac. caes. regiaeque Mtis camerae aulicae consiliario.

Ego N. N. juro per deum omnipotentem, patrem, filium et spiritum sanctum, sanctam et individuum trinitatem, me invictissimo ac potentissimo principi ac dno, dno RVDOLPHO Secundo, divina favente clementia electo Romanorum imperatori semper augusto, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slavoniaeque etc. regi etc. archiduci Austriae, duci Burgundiae, Styriae, Carinthiae, Carniolae et Wiertembergae, ac superioris et inferioris Silesiae, marchioni Moraviae, ac superioris et inferioris Lusatae, comiti Tyrolis etc. dno, dno meo clemmo, suisque

haeredibus et successoribus legitimis in toto vitae meae curriculo fidelem futurum, amicis eius amicum, inimicis vero inimicum; quaecunque in emolumentum Mtis etc. suae caes. regiaeque futurum cognovero, ea pro posse meo sequi et adiuvere conabor, nullis factionibus, nullisque contra eandem Mtem etc. caes. ac regiam, per quemcunque institutis technis et practicis palam vel occulte socium me praebebo.

Imo quaecunque in damnum, detrimentum ac infidelitatem erga suam Mtem caes. ac regiam, a quoquo fieri et committi videro vel audiero, locumtenenti ac gubernatori suae caes. regiaeque Mtis inter nos existenti ultro et illico manifestabo, neque celabo, atque in omnibus ad ultimum usque vitae meae diem fidelem me suae Mti praebebo, et in hoc iuramento persistam, neque ab ullo absolutionem eius petam, aut oblatam accipiam. Ita me deus adiuvet et sacrosancta trinitas.

Sequuntur subscriptiones.

Pancratius Sennyey mp. (p. h.)
 Baltasar Bornemyzza de Kapolna mp. (p. h.)
 Stephanus Chiaky mp. (p. h.)
 Ladislaus Gyulafi mp. (p. h.)
 Benedictus Mindszenty mp. (p. h.)
 Stephanus Toldi mp. (p. h.)
 Petrus Gýczý de Sakall mp. (p. h.)
 Nicolaus Bogathi mp. (p. h.)
 Balthasar Kornis mp. (p. h.)
 Melchior Bogatthj mp. (p. h.)
 Gabriel Haller mp. (p. h.)
 Franciscus Wass mp. (p. h.)
 Joannes Szentpali mp. (p. h.)
 Georgius Palatých mp. (p. h.)
 Ladislaus Thorozkaj mp. (p. h.)
 Franciscus Macskasý mp. (p. h.)
 Balthasar Zilulasi mp. (p. h.)
 Joannes Keserw mp. (p. h.)
 Mathias Thoroszkaj mp. (p. h.)
 Michael Bethlen mp. (p. h.)
 Andras Bogatj mp. (p. h.)
 Joannes Mikola mp. (p. h.)
 Kamuthý Farkas mp. (p. h.)
 Sigismundus Sarmasagy mp. (p. h.)
 Joannes Pettky mp. (p. h.)
 Sigismundus Kornis mp. (p. h.)

Joannes Gieroffj mp. (p. h.)
 Joannes Kemenj mp. (p. h.)
 Joannes Kalnakj mp. (p. h.)
 Stephanus Kendi mp. (p. h.)
 Caspar Alard mp. (p. h.)
 Magister Lucas Trausnerus proton. mp. (p. h.)
 Joannes Kiralýffalvj mp. (p. h.)
 Georgius Zalanczj mp. (p. h.)
 Casparus Bornemyzza (p. h.)
 Georgius Hamwaý (p. h.)
 Michael Kornis mp. (p. h.)
 Rýbiceý Albert (p. h.)
 Bradi Lazló (p. h.)
 Ombozi Miklós (p. h.)
 Georgius Nyutkodý (p. h.)
 Franciscus Budaj provisor Albensis (p. h.)
 Joannes Bodoný (p. h.)
 Joannes Thordaj mp. (p. h.)
 Gabriel Somborý mp. (p. h.)
 Georgius Brinj (p. h.)
 Henter Gáspár (p. h.)
 Benedictus Henter mp. (p. h.)
 Stefanus Tomory mp. (p. h.)
 Joannes Gereoffj mp. (p. h.)
 Joannes Dersi mp. (p. h.)
 Georgius Lazar mp. (p. h.)
 Joannes Litteratus Colosuarý mp. (p. h.)
 Toteorý János mp. (p. h.)
 Joannes Varffalvi mp. (p. h.)
 En Betlen Gergelj mp. (p. h.)
 Jankafj Gáspár mp. (p. h.)
 Almadj Bálint mp. (p. h.)
 Volffangus Apafi mp. (p. h.)
 Tarkani Péter mp. (p. h.)
 Pokaý Balás mp. (p. h.)
 Mýko György mp. (p. h.)
 More István mp. (p. h.)
 Apor János mp. (p. h.)
 Fodor Bálint mp. (p. h.)
 Balogh Boldisár mp. (p. h.)
 Pall Balás mp. (p. h.)
 Zichý Raffaél mp. (p. h.)
 Christophorus Elekes mp. (p. h.)
 Georgius Almassj mp. (p. h.)
 Joannes Varadj mp. (p. h.)

Petrus Literatti mp. (p. h.)
 Ozttorui György mp. (p. h.)
 Gozttoni Balás mp. (p. h.)
 Caspar Fejérvizj mp. (p. h.)
 Georgius Gaman mp. (p. h.)
 Andreas Lazar mp. (p. h.)
 Ladislaus Kosa mp. (p. h.)
 Nicolaus Zalasdj mp. (p. h.)
 Bekes István mp. (p. h.)
 Wajda Miklós mp. (p. h.)
 Dávid Veres mp. (p. h.)
 Imirecz Mihály mp. (p. h.)
 Thamasfaluj János mp. (p. h.)
 Betlen Farkas mp. (p. h.)
 Boronkaj János mp. (p. h.)
 Daniel Péter mp. (p. h.)
 Bornemisza István mp. (p. h.)
 Remsith (?) Máté mp. (p. h.)
 Sigismundus Kovachoczj mp. (p. h.)
 Franciscus Darlaczaÿ mp. (p. h.)
 Kendefi György mp. (p. h.)
 Nalaci Péter mp. (p. h.)
 Stephanus Betthlen mp. (p. h.)
 Verebelÿ János mp. (p. h.)
 Zeóleósy Máté mp. (p. h.)
 Bornemizza István mp. (p. h.)
 Zeögedi Pétör mp. (p. h.)
 Petrus Eer Adoni mp. (p. h.)
 Papai Balás mp. (p. h.)
 Gyulaj Balás mp. (p. h.)
 Cseythy Isák mp. (p. h.)
 Farkas Páll mp. (p. h.)
 Balogh János mp. (p. h.)
 Joannes Angyalos mp. (p. h.)
 Balassi János mp. (p. h.)
 Georgy Kouaczy girgiai mp. (p. h.)
 Antal Ferencz Chykj mp. (p. h.)
 Felfeoldi Nagy Demeter (p. h.)
 Kouaczÿ László kézdiszéki mp. (p. h.)
 Szentiuani Mihály (p. h.)
 Lukaczÿ Balás kizdi (p. h.)
 Henter Mihály sepsi (p. h.)
 Both Péter gyergyai (p. h.)
 Nagy Tamás sepsi (p. h.)
 Sebestyen János sepsi (p. h.)

Pál Lukaczÿ orbai (p. h.)
 Maradek Bálint mp. (p. h.)
 Philep István Buzahazj (p. h.)
 Havasaly Nagÿ Péter (p. h.)
 Juankovÿt János (p. h.)
 Nagy Dániel (p. h.)
 Kaza Balázs (p. h.)
 Köpechj Nagy György (p. h.)
 Kazdaglı Ferencz (p. h.)
 János deák Vargjasÿ (p. h.)
 Bartok János (p. h.)
 Kÿs Bálint (p. h.)
 Gal Imre (p. h.)
 Nicolaus Dobray (p. h.)
 Lukas Engetter Burgermeister der Hermannstadt (p. h.)
 Albertus Huetth khönigsrichter (p. h.)
 Gallus Luttsch Stuelsrichter der Hermannstadt (p. h.)
 Andreas Gebell Burgermayster zu Schespurg (p. h.)
 Hanns Draudt von Cronn (p. h.)
 Valentinus Scheseus kinings Richter von Schespurg (p. h.)
 Martinus Feÿer magister civium civitatis Meggiesien-
 sis (p. h.)
 Georgius Chiech senator Mediensiensis (p. h.)
 Georgius Frank von Rosenau (?) (p. h.)
 Joannes Francisci judex regius Sabesiensis (p. h.)
 Stephanus Melczer judex sedis de Nagyschenk (p. h.)
 Stephanus Falk (?) judex regius im Reismark (p. h.)
 David Weÿrauch judex regius de Ruppes (p. h.)
 Hanns Rhenen kiningsrichter in Leskircher Stuel (p. h.)
 Michael Mikoch regius Saxopolitanus (p. h.)
 Petrus Dobray de Lessnek notarius comitatus Hunia-
 diensis mp. (p. h.)
 Szegedy Nagy Pál mp. (p. h.)
 Matthias Kosa literatus Varfalwy de Abrugybanya
 mp. (p. h.)
 Franciscus Deli de Saárd (p. h.)
 Jyuankuÿt Demeter (p. h.)
 Fúzi János mp. (p. h.)
 Ladislaus Zalanczi a Branyiczka illegitime spoliatus
 mp. (p. h.)
 Rakalczy János (p. h.)
 Michael Zerch (p. h.)
 Nicolaus Zetett (p. h.)
 Stephanus Gerett (p. h.)
 Blasius Ferenc (p. h.)

Joannes Balintit (p. h.)
 Joannes Literatus dux equitum (p. h.)
 Joannes Gal dux pixidariorum (p. h.)
 Georgius Agoston (p. h.)
 Franciscus Beldy (p. h.)
 Isack Tot-Varagjai (p. h.)
 Forro Pál (p. h.)
 Georgius Ballo mp. (p. h.)

Hoc juramentum ita solenniter praestitum, subscriptum et sigillatum, testamur nos supradicti commissarii, atque in eius fidem sigilla nostra adposuimus et manu propria subscripsimus.

(P. h.)

(P. h.)

(P. h.)

G. Basta.
mpia.

Joannes a Molart.

Nicolaus a Burckhaus

Jegyzet. A rendek ezen homagiuma egy ívrét könyvbe van foglalva, mely 28 számozatlan levélből áll. A cím és esküminta 2, az aláírások és pecsétek 10 oldalt foglalnak el, a többi üres lap. A pecsétek közt aránylag kevés a camaeae, a legtöbb czímeres gyűrűpecsét, két lap közé lett ostyára nyomva.

Azután következett a vármegyék, székek, kerületek, vidékek megeskütése. Egy külön czédulára fel van írva a vármegyékbe kiküldött biztosok neve:

In comitatu Albensis (*így!*) Comes Vladislaus Toroczka
 In Kikellő Gabriel Haller Exhibuit libellum
 In Kolos Joannes Zentpalj
 In Torda Balthasar Ziluasi
 In Doboka Benediktus Mindzentj
 In Zolnok Balthasar Kornis
 In Zarand Franciscus Maczjkasi.

Jegyzet. A megyék közül az első, Fejérmegye hiányzik, a többi hat megvan. Így következnek:

(*Ivrét, összekötött könyv.*)

2.

1603. febr.

J u r a m e n t u m N o b i l i u m i n C o m i t a t u K ü -
keolleo existentium.

Wolfangus Allya (p. h.)
 Andreas Jarmi vicecomes (p. h.)
 Joannes Zeoke vicecomes (p. h.)
 Haranglabi Miklós főszolgabíró (p. h.)
 Beniceŷ Mátyás főszolgabíró (p. h.)
 Thomas Darlaszi de Cikmantor (p. h.)
 Sŷkeösd István (p. h.)
 Sŷkeösd Miklós (p. h.)
 Janko Ferencz (p. h.)
 Symyen István (p. h.)
 Stephanus Hozuazaj (p. h.)
 Franciscus Hozzuaszay (p. h.)
 Jarmi Miklós (p. h.)
 Michael Somlŷaŷ (p. h.)
 Stephanus Bezpremŷ (p. h.)
 Mathias Hozzutelkŷ (p. h.)
 Joannes Zekelŷ de Zeplak etc. (p. h.)
 Georgius Mŷlitenczky (p. h.)
 Andreas Posa (p. h.)
 Franciscus Peteo etc. (p. h.)
 Andreas Hozzuazay (p. h.)
 Stephanus Possa mp. (p. h.)
 Baltasar Nagy (p. h.)
 Valentinus Radaŷ (p. h.)
 Baltasar Horwatt (p. h.)
 Nicolaus Glesan de Mikefalua (p. h.)
 Gabriel Zekelŷ de Iwanfalwa etc. (p. h.)
 Gabriel Baladfy (p. h.)
 Georgius Zar de Zeokefalwa etc. (p. h.)
 Joannes Teowissi de Zeokefalwa etc. (p. h.)
 Valentinus Nagy de Desfalwa (p. h.)
 Stephanus Pokai de eadem (p. h.)
 Benedictus Balastelki de Pochŷfalwa (p. h.)
 Michael Kis de Zeokefalwa etc. (p. h.)
 Franciscus Nagy de Mikefalwa (p. h.)
 Bartholomeus Kis (p. h.)
 Stephanus Meggyesi (p. h.)
 Melchior Zeold (p. h.)

Joannes Simon de Zeokefalwa (p. h.)
 Stephanus Haro de Zeokefalwa etc. (p. h.)
 Michael Zakachy de Korod etc. (p. h.)
 Balthasar Gereb de Korod (p. h.)
 Michael Nemes de Korod-Zent-Martón (p. h.)
 Caspar Nagy de Akosfalwa (p. h.)
 Georgius Komaromi etc. (p. h.)
 Georgius Gereb (p. h.)
 Fülpeösy György (p. h.)

(Ivrétkönyv, mely tíz oldalból áll.)

3.

1603. jan.

Nomina dñorum nobilium comitatus Colosiensis, qui iuramentum ad fidelitatem sacr. caes. regiaeque Mti praestandum, in facie sedis iudiciariae eiusdem comitatus deposuere, sequuntur hoc ordine.

Wkythiewyth István mp. (L. s.)
 Horvat Ferencz (L. s.)
 Toldalagi Gergy (L. s.)
 Ebeny István (L. s.)
 Theoreok György (L. s.)
 Ispahán István (L. s.)
 Nagy Gáspár (L. s.)
 Magios Gáspár (L. s.)
 Orros Márton (L. s.)
 Ziluassy Péter (L. s.)
 Joannes Vaida (L. s.)
 Paulus Harosy mp. (L. s.)
 Bikali István (L. s.)
 Johannes Mahul (L. s.)
 Vaida Ferencz (L. s.)
 Stephanus Gellertt (L. s.)
 Sandorhazi István
 Karandi Mátyás
 Michael Sandorhazy
 Sigismundus Hachekj (p. h.)
 Andreas Loniai mp.
 Bozzasi Péter (L. s.)
 Mikola János

Czeh János
Tomorÿ György (L. s.)
Joga Ferencz
Kolbaz János
Zekel János
Sarlo András
Kÿs Ferencz (L. s.)
Pesti István (L. s.)
Barat János
Ceh Pál (L. s.)
Cheÿthÿ István (L. s.)
Rado Kristóf (L. s.)
Harczoki Ferencz (L. s.)
Kabos Gáspár (L. s.)
Antonius Chyeh
Banfi János (L. s.)
Kabos Pál (L. s.)
Eordeogh Ferencz (L. s.)
Kemenÿ György (L. s.)
Feÿer Tamás
Zilagÿ Menyhárt (L. s.)
Borsaÿ Mihály (L. s.)
Balog Bálint (L. s.)
Sekliny Menyhárt (L. s.)
Tasnadi Mihály (L. s.)
Suki János (L. s.)
Deak Ferencz
Chebi Sándor
Maczkasi Ferencz
Banfi Péter
Joannes Sukj (L. s.)
Saÿgho Albert (L. s.)
Tamaszalwÿ László
Tamaszalwÿ Miklós
Peterdy János
Frataÿ András
Banfi Mihály Losonczÿ (L. s.)
Kabos Mihály (L. s.)
Erdelj János (L. s.)
Bagottaj Miklós

4.

1603. febr. 3.

Anno dni 1603. die 3. Februarii. in comitatu Thordensi. Nomina dnorum nobilium, qui iuramentum praestaverunt in praesentia dni comitis.

Michael Coloswarý mp. (p. h.)
 Martinus Gerendj mp. (L. s.)
 Joannes Zakmarý judex sedis (L. s.)
 Paulus Jobbagý (L. s.)
 Andreas Herczegh vicecomes mp. (L. s.)
 Nicolaus Zilagj (L. s.)
 Valentinus Nagý mp. (L. s.)
 Georgius Nagý mp. (L. s.)
 Joannes Bornemisza mp. (L. s.)
 Andreas Ziluasý (L. s.)
 Franciscus Pokaý mp. (L. s.)
 Blasius Züchiaký mp. (L. s.)
 Georgius Orban vicecomes mp. (L. s.)
 Stephanus Egressi mp. (L. s.)
 Balthasar Forro mp. (L. s.)
 Joannes Komiattzegi mp. (L. s.)
 Matthias Lwgassi mp. (L. s.)
 Joannes Firka mp. (L. s.)
 Georgius Komiattzegý mp. (L. s.)
 Joannes Komiattszegý mp. (L. s.)
 Volphgangus Racz mp. (L. s.)
 Stephanus Todor mp. (L. s.)
 Nicolaus Boýer mp. (L. s.)
 Erdelj István (L. s.)
 Paulus Camarassi mp. (L. s.)
 Joannes Leőcs mp. (L. s.)
 Joannes Erdeős mp. (L. s.)
 Demetrius Krainik mp. (L. s.)
 Ladislaus Kraynik mp. (L. s.)
 Gabriel Hagimas mp. (L. s.)
 Melchior Latran mp. (L. s.)
 Andreas Somogý mp. (L. s.)
 Stephanus Inaczi mp. (L. s.)
 Michael Irsay mp. (L. s.)
 Andreas Szekely mp. (L. s.)
 Nicolaus Pokaý mp. (L. s.)

Joannes Turÿ mp. (L. s.)
 Stephanus Fekete mp. (L. s.)
 Stephanus Somogÿ mp. (L. s.)
 Joannes Pereczenj mp. (L. s.)
 Gregorius Nagj (L. s.)
 Tomas Nagÿ mp.
 Joannes Zucziaki mp. (L. s.)
 Andreas Horuat mp. (L. s.)
 Stefanus Bessenÿeÿ mp. (L. s.)
 Nicolaus Aÿkaÿ mp. (L. s.)
 Stephanus Jobbagi mp. (L. s.)
 Caspar Földuari (L. s.)
 Michael Elek de Thorda (L. s.)
 Gregorius literatus Felwinczj (L. s.)
 Somogyi Borbelÿ János thordai (L. s.)
 Stephanus Erdelj de Somkerek (L. s.)
(Eredeti, két-két ív összeragasztva 4 oldal.)

5.

1603. febr.

(Doboka vármegye.)

Forma juramenti *(az első esküformához szóról szóra hasonló.)*

Nomina iuratorum nobilium in comitatu Dobocensi.

Giulaj Ferencz (L. s.)
 Vajda István mp. (L. s.)
 Zemere János (L. s.)
 Olah Boldisár (L. s.)
 Piskoti Balázs (L. s.)
 Feieruarj István (L. s.)
 Gadoczy Péter mp. (L. s.)
 Szemesÿ Mátyás
 Kidÿ Tamás (L. s.)
 Szilvasi András (L. s.)
 Dobokaÿ Ferencz
 Boÿtj Péter
 Maczkasÿ Bálint
 Borbelj János
 Nemay János (L. s.)
 Borbelj János szentmártoni (p. h.)
 Huzar András

Monÿ Mathis
 Bodokj Ferencz
 Sabo János
 Stephanus literatus Eztÿenj
 Badoki Pál
 Horuat Pál
 Görg Dejak István
 Czentey Gergely
 Bodoki Benedek
 Somaÿ Gergely (L. s.)
 Marton György (L. s.)
 Nemäy Gergely (L. s.)
 Rathonÿ Miklós (L. s.)
 Adarjan Boldizsár (L. s.)
 Dull Márton (L. s.)
 Joannes Nagÿ de Doboka
 Joannes Pataki (L. s.)
 Joannes Kapronczai (L. s.)
 Valentinus Giroti (L. s.)
 Thomas Kapronczai (L. s.)
 Szomborÿ László mp. (L. s.)
 Bochjardj Boldizsár
 Nagi János szentandrási (L. s.)
 Nagÿ Péter udvarhelyi (L. s.)
 Farkas Ferencz (L. s.)
 Czermÿ Gáspár (L. s.)
 Pisthakj Boldizsár (L. s.)
 Chyermÿ Ferencz (L. s.)
 Horuat Bálint (L. s.)
 Nagy Péter (L. s.)
 Zambo Péter (L. s.)
 Nagÿ Gáspár (L. s.)
 Nagÿ István (L. s.)
 Zekel Gáspár (L. s.)
 Kis György (L. s.)
 Omani György (L. s.)
 Kamoti János (L. s.)
 Galaczj János (L. s.)
 Boier István (L. s.)
 Tomorj Miklós
 Sandor András
 Mikaÿ János
 Mikaj György (L. s.)
 Zambo István (L. s.)
 Lipot Ferencz (L. s.)

Gölchj János (L. s.)
 Kechietj Pál (L. s.)
 Balaj Márton (L. s.)
 Balaj István (L. s.)
 Nagy Sigmond (L. s.)
 János Vayda (L. s.)
 Pudorach Gergely (L. s.)
 Sandor János (L. s.)
 Keresztury György (L. s.)

(Eredeti, két-két ív; 4 oldal összeragasztra.)

6.

1603. febr.

Forma iuramenti comitatus Szolnok interioris.

(Az előbbenihez szóról szóra hasonló magyar nyelven fogalmazott esküforma.)

Forma iuramenti comitatus Szolnok interioris.

(Az előbbenihez szóról szóra hasonló latin nyelven fogalmazott esküforma.)

(L. s.) Galaczi István mp.
 (L. s.) Fwzj Ferencz mp.
 (L. s.) Vajda János mp.
 (L. s.) Kun István mp.
 (L. s.) Georgius Horuatt mp.
 (L. s.) Fyge Pál
 (L. s.) Torma Mjklós mp.
 (L. s.) Torma György
 (L. s.) Matthe deák mp.
 (L. s.) Ambrosius Somogy mp.
 (L. s.) Sigismundus Ebeny mp.
 (L. s.) Caspar L. Réczej mp.
 (L. s.) Somogi Mihál mp.
 (L. s.) Paska Tamás mp.
 (L. s.) Mihowai Bálint mp.
 (L. s.) Marothy Imre
 (L. s.) Zylagy János
 (L. s.) Nemaý Miklós mp.
 Zakaczi János mp.
 (L. s.) Horuat Mátyás
 (L. s.) Lengely László

- (L. s.) Mois János mp.
 (L. s.) Pathay Lőrincz mp.
 (L. s.) Kendj János
 (L. s.) Zegeďy Zwch György mp.
 (L. s.) Eörpeni István mp.
 (L. s.) Szarkeözű Miklós
 (L. s.) Szentivanű Ferencz mp.
 (L. s.) Nemay György
 (L. s.) Nagű Kelemen
 (L. s.) Nagű András
 (L. s.) Caspar Mihály
 (L. s.) Vaas István
 (L. s.) Erasmus Saghj mp.
 (L. s.) Karuulű Simon
 (P. h.) Makzin György
 (L. s.) Pap Miklós
 (L. s.) Pap Tamás
 (L. s.) Boda Tivadar
 (L. s.) Boda Mihály
 (L. s.) Balas Jakab
 (L. s.) Giorgű Máté
 (L. s.) Nagű András
 (L. s.) Pochiaű István
 (L. s.) Joannes Zaz
 (L. s.) Ikodű Kelemen
 Zekelű Zsigmond
 (L. s.) Crassaű Lukács
 (L. s.) Kery Mihály mp.
 (L. s.) Sentűuaűű János.

(Eredeti, négy levél két-két ív összeragasztra.)

7.

1603. febr. 2.

Zaránd vármegyében az nemességnek ez ide alább megírt hűtnek módjával esküekről ország végezése császár ő felsége kegyelmes akaratjából meglőtt anno 1603. második napján Februariusnak.

(Következik a már előbb közölt esküforma.)

- Kaza István halmagi (L. s.)
 Moga István halmagi (L. s.)
 Sebessi Péter bolgárfalvi (L. s.)
 Kriseziori Gáspár de eadem (L. s.)

Rastoczi Péter de eadem (L. s.)
 Nagy György körösbányai (L. s.)
 Bradi Márton de eadem (L. s.)
 Ribiczei István de eadem (L. s.)
 Moga István bertheni (L. s.)
 Theömerdi István de Ztanisa (L. s.)
 Bradi Tamás de eadem (L. s.)
 Moga Márton halmagi (L. s.)
 Balasfi István de Buczes (L. s.)
 Moga László halmagi (L. s.)
 Czinczi László magoliczai (L. s.)
 Berten István lonkai (L. s.)
 Nemes Gáspár ribiczei (L. s.)
 Mezes Marko mezessi (L. s.)
 Josa György dezni (L. s.)
 Balko György dezni (L. s.)
 Ribiczei Balás ribiczei (L. s.)
 Zikzaý Ferencz de Galtö (L. s.)
 Botha Miklós bolgárfalvi (L. s.)
 Racz Péter riskuliczai tiszttartó (L. s.)
 Berten Ferencz lonkai (L. s.)
 Kaza János halmágyi (L. s.)
 Betlen János halmágyi (L. s.)
 Moga János halmágyi (L. s.)
 Garda Gábor de Thomest (L. s.)
 Peter deák Fenessi de Valiabrad (L. s.)
 Niag János dezni (L. s.)

(Az egész egy kéz írása.)

8.

1603. febr.

Az karánsebesi vármegye és városbeli nemességnek regestoma, kik ő fgnének második Rudolfus római császárnak és az ő successorinak hűtellel kötelezték, mindaz polgári renddel egyetemben. Anno 1603.

Vaýda György karánsebesi főbíró nemes személy (L. s.)
 (L. s.) Totth Miklós nemes
 (L. s.) Josika Ferencz nemes
 (L. s.) Borczum György nemes és vármegye ispánja
 (L. s.) Kaztrucz Miklós nemes
 (L. s.) Fodor Ferencz nemes
 (L. s.) Tyvadar Miklós nemes.

(L. s.) Jósika Miklós nemes
 (L. s.) Thoma László nemes
 (L. s.) Sýmon Péter nemes
 (L. s.) Peika Péter nemes
 (L. s.) Szeorený Miklós nemes
 (L. s.) Bokosnyicza György nemes és esküdtbíró.
 (L. s.) Szabo Farkas nemes
 (L. s.) Trawa István nemes
 (L. s.) Gerlistey László nemes
 (L. s.) Floka Péter nemes
 (L. s.) Zakan Ferencz nemes
 (L. s.) Barla Radul nemes
 (L. s.) Panilka Ferencz nemes
 (L. s.) Gerlistey Miklós nemes
 (L. s.) Szabo István nemes
 (L. s.) Sarkeozý Ferencz nemes
 (L. s.) Duka György esküdtbíró s nemes
 (L. s.) Horwat János nemes
 (L. s.) Mixa István nemes
 (L. s.) Tywadar László nemes
 (L. s.) Josika László nemes
 (L. s.) Peýka Ferencz nemes
 (L. s.) Jankecz Péter nemes
 (L. s.) Maczkassý Farkas nemes
 (L. s.) Duma János nemes
 (L. s.) Domsa István nemes
 (L. s.) Sýmon Mihály nemes
 (L. s.) Domsa László nemes
 (L. s.) Greul János esküdtbíró és nemes
 Petracz János nemes
 Racz János nemes
 Mykanda Pál nemes
 Domsa Miklós nemes
 Sýmon László nemes
 Fýath Gabriel nemes
 Negull Miklós nemes
 Pribek Miklós nemes
 Gerlistey Péter nemes
 Nyakazo István nemes
 Turna Lázár nemes
 Turna Mihály nemes
 Lada Mihály nemes
 Lada Péter nemes
 Lada Demeter nemes
 Turna János nemes

Krassowan János nemes
 Lada Andrul nemes
 Jerga Bálint nemes
 Peŷka Miklós jelhovai nemes
 Marin Péter nemes.
 Pestŷla János nemes
 Pestŷla Péter nemes
 Fenes Bogdán nemes
 Putna Gyura nemes
 Lacza János nemes
 Ruska Matŷka nemes
 Greull György nemes
 Ruzka Tolldŷ nemes
 Ruzka János nemes
 Lenkauiczaŷ Gyura nemes
 Frusa László nemes
 Sŷmon István nemes
 Szava Velimirowitt nemes
 Sztoŷan Mexa nemes
 Olali Balázs nemes
 Harmatŷ László nemes
 Gŷuraka Miklós nemes
 Domsa György nemes
 Vajda István nemes
 Vajda László nemes.

Az Karánsebes városabeli polgári rendek,
 kik ő fgének római császárnak megesködtek,
 ezeket is az régi fejedelmek megnemesítették.

Belkul Miklós
 Ilossway Bálint város hites notáriusa
 Oborok Mihály
 (L. s.) Bobik János
 (L. s.) Gelecz Matull
 (L. s.) Sebessŷ Ferencz
 (L. s.) Magyar Péter
 (L. s.) Nadasdŷ Péter
 (L. s.) Halŷcz János
 (L. s.) Seba Mihály
 (L. s.) Szabo György esködtbíró
 (L. s.) Jowan Plopan
 (L. s.) Mŷhul Ferencz
 (L. s.) Leorŷncz Mihály
 (L. s.) Kaczulat Ferencz

- (L. s.) Gugnőwa Ferencz
 (L. s.) Olaz Nikola
 (L. s.) Steikul Sebul
 (L. s.) Sissman Mihály
 (L. s.) Racz Alexa
 (L. s.) Banul János
 (L. s.) Budaŷ János
 (L. s.) Cigan Péter
 Pezkar Andorko
 (L. s.) Beloe Imre
 (L. s.) Repanda Gergely
 (L. s.) Moxa Péter
 (L. s.) Matŷka Mihály
 (L. s.) Belau Mixa esködtbíró
 (L. s.) Czizmadzŷa Márton
 (L. s.) Kuzma Jowan
 (L. s.) Krecz Mihály
 (L. s.) Nagj Mihály
 Csŷszar Miklós
 Lupsitt Farkas
 Ztresan Mihály
 Szŷgyarto Miklós.
(Az egész két kéz írása.)

9.

1603. febr.

Lugasi nemeseknek és az lugasi tanácsnak az commissariusoktól kiadatott hitnek formája szerint, kik megeskettenek ő fgének az római császárnak, annakutánna országunkban levő generalisának, bánunknak Huszár Péter urunknak, nevek rendszerint így következnek:

Piske Tamás
 Zolati György
 Lipoti György
 Gyuraka György
 Kmip János
 Vaida Miklós
 Bogar János
 Sebesi István
 Thoma Mihály
 Magiar Mátyás

Radicz Márton
 Radicz Jouán
 Izup Mihály
 Selar Mihály
 Pribek György
 Borbelÿ Máté
 Modlina Menyhárt
 Bozuari Miklós
 Ordogh György
 Aponÿ János
 Sarga Miklós
 Herendeo Turkul
 Lajos Miklós
 Lippaÿ István
 Bosoran János
 Marian János
 Vajda Menyul
 Tabor Benedek
 Sebesi Péter
 Sebesi István.

Lugasi tanácsnak nevei, kik megeskedtenek:

Gorogh Péter főbíró
 Kalmar Pál hites bíró
 Pizdrincz Mladin hites bíró
 Voika Lupul hites bíró
 Toplicza Péter hites bíró
 Ztenczÿew Péter hites bíró
 Jana János hites bíró
 Somogi István
 Belan Ferencz
 Kukuczion Jankul
 Topsa Miklós
 Olaz Nikola
 Petrinda Gyurka
 Deua János
 Arkar György
 Busoran János
 Czÿurniul Márton
 Voika Gergely
 Markus Bálint
 Gecz Sebestyén
 Sebesi János
 Petricz István

Groz Mihály
 Czioncza Márton
 Belan István
 Herczegh János
 Herendo János
 Kolcza Mihály
 Kara Péter
 Sos János
 Olaz Pál
 Themesuari Gergely
 Zabo Ztoika
 Baczyul Farkas
 Balika Márton
 Olaz Gyura
 Deua Jankul
 Deua Péter
 Podual János
 Stefa György
 Apelnia Miklós
 Cziorogar Mihály
 Johna Jouna
 Truskiez János
 Bune Miklew
 Percza Balint
 Petrika Márton.

Ezekén kívül az egész kösség is megesküdt, azon formán valamint mind az nemesség, mind pedig az tanács megesküdt, mely hitet hogy megtartjuk, városunk szokott pecsétivel megerősítettük.

Datae in oppido Lugas, 20. die Februarii, anni 1603.

(Lugos város pecsétje.)

(Az egész ugyanazon kéz írása.)

10.

1603. febr. 7.

Ordo seu series nominum universitatis nobilium primipilorum, peditum pixidarium, ac Siculorum libertinorum sedis Siculicalis Marus, fidei sacramentum in nomen sacr. caes. regiaeque Mtis, coram commissariis ad hoc negotium destinatis deponentium in oppido Székelyvásárhely, die septima Februarii anni 1603.

Oppidum Székelyvásárhely.

Nobilis Paulus Koncz
 Nobilis Michael Zekely
 Nobilis Joannes Feolduay
 Nobilis Thomas Koncz
 Joannes Zabo iudex oppidi
 Michael Zabo
 Stephanus Bodo
 Georgius Literatus juratus civis
 Georgius Tonsoris
 Joannes Fekete
 Michael Chyky
 Ladislaus Molnar
 Valentinus Bodoni
 Petrus Izlai
 Joannes Zeocz
 Michael Damakos
 Franciscus Nagy
 Thomas Takacz
 Joannes Seres
 Martinus Czzyzar
 Stephanus Mezaros
 Michael Mezaros
 Petrus Zeocz
 Stephanus Koncz
 Joannes Kadar
 Stephanus Lowas
 Sebastianus Mezaros
 Blasius Kowacz
 Joannes Theorcok
 Blasius Kowacz
 Joannes Kapusi
 Joannes Barbely
 Joannes Aztalos
 Petrus Zabo
 Michael Mogyrosi
 Stephanus Zabo
 Joannes Kowacz
 Matthaeus Zeocz
 Michael Mogiorosi
 Stephanus Nagy
 Matthias Fazakas
 Emericus Fodor
 Blasius Hegodus

Michael Varga
 Stephanus Varga
 Andreas Pete
 Martinus Chettrej
 Joannes Keresi
 Michael Albert
 Joannes Olaz
 Stephanus Kýralý
 Michael Kathona
 Drabant Franciscus Thot pedes pixidarius
 Drab. Balthesar Kalý
 Drab. Michael Kovacz
 Drab. Martinus Literatus
 Andreas Varga
 Blasius Fazakas
 Lucas Kowacz
 Nicolaus Mezaros
 Joannes Czizmadia
 Matthaeus Sartor
 Caspar Nagý
 Caspar Aurifaber
 Andreas Nagý alias Mathe
 Demetrius Serarius
 Lucas Rotarius
 Gregorius Czizmadia
 Franciscus Tonsor
 Benedictus Nagý
 Franciscus Kadas
 Paulus Keouesdj
 Andreas Nagý
 Georgius Sartor
 Stephanus Serarius
 Joannes Corriarius
 Joannes Dienes
 Melchior Carolý
 Georgius Balog
 Nicolaus Kowacz
 Caspar Farkas
 Joannes Gal
 Franciscus Varga
 Georgius Somogy
 Laurentius Bakos
 Joannes Nagy
 Michael Babos
 Stephanus Feiedj

Valentinus Pontsa
 Joannes Barbelÿ
 Laurentius Varga
 Laurentius Barbelÿ
 Franciscus Jano
 Valentinus Polgar
 Paulus Barbelÿ
 Blasius Kowacz
 Joannes Zabo
 Balthasar Rasor
 Stephanus Virag
 Joannes Nagÿ
 Valentinus Vietor
 Michael Nagÿ
 Matthaeus Citharedus
 Emericus Sellarius
 Joannes Serarius
 Paulus Phÿleop
 Laurentius Somogÿ
 Joannes Fumifex
 Demetrius Theoreok
 Martinus Zÿ
 Stephanus Seres
 Ladislaus Faber
 Caspar Paisos
 Andreas Rasor
 Georgius Balai
 Joannes Lanio
 Paulus Pellio
 Joannes Bakos
 Petrus Czegledj
 Paulus Aztalos
 Gregorius Rotarius
 Thomas Buzas
 Ladislaus Bako
 Michael Vietor
 Jacobus Kÿs
 Balthasar Pellio
 Michael Literatus
 Blasius Molnar
 Jacobus Halom
 Michael Nyerges
 Joannes Zoltan
 Georgius Zeocz
 Martinus Pellio

Petrus Sartor
 Stephanus Suttor
 Paulus Simon
 Stephanus Chianadj
 Martinus Czimbalmas
 Gregorius Medgyesi
 Bartholomeus Varga
 Antonius Bartho
 Petrus Pap
 Valentinus Thot
 Joannes Koppani
 Andreas Nagy
 Martinus Aztalos
 Gerardus Vietor
 Valentinus Thot
 Joannes Kerekes
 Michael Varga
 Andreas Varga
 Georgius Zabo
 Georgius Magyarorzag†
 Matthaeus Pontha
 Joannes Veres
 Martinus Madaraz
 Emericus Mezaros
 Andreas Fistulator
 Nicolaus Bekeo
 Andreas Nagy
 Matthaeus Berko
 Valentinus Kys
 Gregorius Demien
 Stephanus Nagy
 Martinus Zeocz
 Joannes Feolduar†
 Thomas Koncz
 Michael Kadar
 Joannes Theoreok
 Franciscus Varga
 Jacobus Reez
 Joannes Miklos
 Nicolaus Czyszar
 Stephanus Füzi
 Paulus Dedacsj
 Joannes Kocsis.

(Marosvásárhely város pecsétje.)

Oppidum Marus-Zereda.

Nobilis Andreas Zereday juratus notarius sedis Siculicalis Marus mp.

Nobilis Georgius Sylvester

Nobilis Georgius Nagÿ

Nobilis Joannes Nagÿ

Nobilis Stephanus Nagÿ puer decem et trium annorum

Libertinus Stephanus Ban iudex oppidi

(*Következik hét libertinus*)

Libertinus Demetrius Literatus senex nonagenarius

(*Következik három libertinus*)

Drabant Georgius Matthias pedes pixidarius

(*Következik öt libertinus*)

Libertinus Georgius Lakatos infirmus

(*Következik öt libertinus*)

Összesen nobilis 5

» libertinus 23

» drabant 1.

Possessiones sedis Siculicalis Marus.

Zanata.

Dionysius Kÿráli iudex, *következik*

Libertinus 16

Drabant Balthazar Erdeo.

Souaradgia.

Libertinus Biro István

(*Következik 9 libertinus*)

Primipilus Thomas literatus. Primipilus vulgo lófő,
sive rectius fő lonagos

(*Következik 4 libertinus*)

Libertinus összesen 14

Primipilus 1

Jobbágy 3.

Kybed.

Primipilus Balthasar Bala

(*Következik 24 ped.*)

Pedes pixidarius Benedictus Sepreodi

(*Következik 2 pedes és 8 libertinus*)

Blasius Matthias iudex

(*Következik 3 libertinus*)

Primipilus Thomas Bala
 L. Franciscus Konacz
 P. Blasius Bordosi
 L. Thomas Kwrón
 P. Joannes Orban senior
 P. Joannes Orban junior
(Következik 4 pixidarius és 7 libertinus)
 Nicolaus Zaz colonus
 Primipilus Andreas Matthius
(Következik 12 pedes és 3 libertinus)
Összesen:
 Primipilus 1
 Pedes pixidarius és pedes 47
 Libertinus 24
 Colonus 1
 Drabant 2.

Makfalua.

Libertinus Martinus Palfy
(Következik két ped.)
 Pedes pixidarius Joannes Abodi
 Lib. Stephanus Barabasi
 Ped. Stephanus Abodi
 Lib. Michael Bernard
 Libertinus Joannes Leoecos junior stb.
 Libertinus 22
 Ped. 11.

Ácosfalua.

Primipilus Michael Literatus
 Libertinus Stephanus Mihalfy
 Nobilis Demetrius Kys
(Azután három libertinus)
 Primipilus 1
 Nobilis 1
 Libertinus 4.

Chiokfalua.

Primipilus Casparus Benedekfy
 Primipilus Michael Roffay
(Azután három libertinus)
 Pedes Joannes Benedekfy
Összesen:
 Pedes pixidarius 4
 Libertinus 26.

Szent-István.

Libertinus 5
 Pedes pixidarius 5.

Erdő-Szent-György.

Libertinus 8
 Colonus 6.

Havadtő.

Pedes pixidarius Nicolaus Drabant
 Pedes Georgius Kowacz
 Libertinus 11
 Colonus 3.

Gyalakuta.

Nobilis D. Georgius Lazar
 Libertinus 6.

Kelementelke.

Libertinus 6
 Colonus 2.

Fintaháza.

L. Franciscus Kaar
 L. Michael Fekete
 L. Franciscus Sardi
 L. Joannes Fekete junior
 L. Georgius Fekete junior
 P. Nicolaus Kerestelj
 (Következik 7 libertinus.)

Somosd.

P. Zekely János
 P. Stephanus Incze
 P. Joannes Incze
 P. Georgius Nemes
 (Következik kilencz libertinus)
 P. Nicolaus Zekely
 L. Georgius Zekelyveres
 P. Paulus Csogany
 (Ezután két libertinus)
 Pedes Petrus Ban
 Pedes Caspar Incze
 (Következik 2 colonus, egy libertinus)
 P. Franciscus Incze.

Csókafalva.

Lib. Joannes Lazlo judex

Összesen: Libertinus 7

Colonus 1.

Kis-Görgény.

P. Michael Adamossy

P. Michael Kowacz

P. Nicolaus Sýkeosd

P. Andreas Incze

P. Michael Georgeny senior

P. Michael Georgeny junior

Libertinus 5.

Vaja.

Lib. Joannes Ferenczy judex

Nobilis Matthias Horwat *sth.*

Következők:

P(ixidarius) 6

Libertinus 12.

Göcz.

Libertinus 10

Ped. Michael Kowacz.

Szővérd.

Nobilis Gaspar János

Primipilus Michael Barabas

Libertinus 6

Ped. 5

Balthasar Kys jobbágy.

Haraszterek.

Libertinus 23

P. Nicolaus Nagy

P. Demetrius Nagy

P. Christophorus Nagy.

Szentgerecse.

L. Joannes Gal junior

Petrus Nagy judex

Összesen: Libertinus 18

P. Joannes Racz.

Szentrontás.

Primipilus Georgius Kowacz
 P(ixidarius) 12
 Libertinus 9
 Colonus 9.

Bede.

Libertinus 12
 Pedes 4.

Kis-Adorján.

P. Georgius Bone.

Nagy-Adorján.

Libertinus 6
 Pedes 4.

Süketfalva.

Nobilis Bako István
 Nobilis Bako Lukács
 Pedes 3
 P. Michael Farkas.

*Demeterfalva. (senki.)**Szent-Anna.*

Libertinus 3.

Andrásfalva.

Nobilis Stephanus Balassý
 Libertinus 18
 Pedes 2.

Vadasd.

Libertinus 14
 Colonus 4
 Libertinus Petrus Albert servus.

Geges.

P. Caspar Biro
 Libertinus 22
 Colonus 1.

Szentsimon.

Pedes 8
 Libertinus 4.

Rigmány.

Libertinus 9
 P. Petrus Bako
 Colonus 5.

Szent-Imre.

Libertinus 12
 Pedes pixidarius Stephanus Poson
 Pedes 3.

Seprőd.

Libertinus 3.

Bere.

P. Michael Istwanffy
 P. Demetrius Zabodi puer duodecem annorum
 Lib. Paulus Nagy Biro
 P(ixidarius) 6
 Libertinus 6.

Torboszló.

P. Andreas Theokes
 P. Georgius Bereczkÿ
 P. Balthassar Bereczkÿ
 P. Michael Leorinczÿ
 L. Joannes Lazlo
 L. Petrus Lazlo
 P. Blasius Mathe
 L. Petrus Kÿs
 L. Valentinus Mathe
 P. Paulus Mathe
 Pedes Michael Nagÿ
 P. Joannes Theokes
(Következik 3 lib., 7 p., 3 lib., 4 p., 2 lib.)
 Libertinus Georgius Kÿs servus
 P. Petrus Mate servus
 L. Joannes Vaida servus
Összesen:
 P(ixidarius) 19
 Libertinus 14
 Pedes 1.

Abod.

P. Joannes Balassÿ
 P. Blasius Georgÿfÿ
 L. Joannes Nagÿ
 P. Joannes Kouacz
 Pedes Joannes Georgÿfÿ
 L. Stephanus Ferencz]
 P. Joannes Thamassÿ
 Ped. Laurentius Georgÿfÿ *stb.*
(Következik 11 libertinus)
Összesen :
 P(ixid.) 4
 Pedes 2
 Libertinus 14.

Mogyorós.

P. Lucas Mezaros
 P. Petrus Zeoke *stb.*
Összesen :
 P(ixidarius) 12
 Libertinus 17.

Selye.

P. Matthaeus Kowacz
 P. Georgius Damakos senior
 P. Georgius Damakos junior *stb.*
Összesen :
 P(ixidarius) 11
 Libertinus 11
 Pedes 10.

Kendö.

P(ixid.) 6
 Libertinus 4
 Pedes 1.

Keresztúr.

Nobilis Joannes Literatus Vaiai
Következik :
 Pixidarius 5.

Maja.

P(ixidarius) 11
 Libertinus 17.

Markod.

L. Georgius Zancsiali
Pedes Balthasar Salaj *stb.*

Összesen:

P(ixidarius) 3
Libertinus 21
Pedes 1.

*Mikháza.**Összesen:*

P(ixidarius) 5
Libertinus 16
Andreas Kereszti Pedes Pixidarius
Ambrosius Erdeo Pedes Pixidarius
Joannes Sylwester Pedes Pixidarius
Stephanus Kozak Pedes Pixidarius.

Remete.

P(ixidarius) 3
Libertinus 20
Pedes 20.

Köszvényes.

P(ixidarius) 4
Libertinus 24
Pedes 5.

Demjénháza.

P(ixidarius) 9
Libertinus 16
Pedes 4.

Havad.

Libertinus 11.

Buzaháza.

Nobilis Joannes Desi
Nob. Franciscus Peterdj
Libertinus 12
P. Stephanus Phylep
P. Nicolaus Phylep.

Jobbágytelke.

Libertinus 17
Primipilus 2

Nobilis Nicolaus Horwat
 Pedes 2
 Pedes pixidarius 26.

Hodos.

Primipilus Nicolaus Mathe etc. etc.
 Libertinus Emericus Huszar pedes pixidarius.
(Ezenkívvül 15 Libertinus)
 P. Joannes Marton
 P. Joannes Zaz

Ehed.

Libertinus 7
 Pedes pixidarius 5
 Nobilis Georgius Barabasy
 Nob. Benedictus Barabasy.

Izló.

P(ixidarius) 5
 Libertinus 24.

Vadad.

Libertinus 14
 Nobilis Georgius Phileop
 P(ixidarius) 3
 Pedes Emericus Kÿss.

Csikszentmárton .

Libertinus 4
 P. Thomas Kenieres.

Csikfalva.

Nobilis Georgius Chiani
 Nobilis Caspar Chiani
 Nobilis Petrus Literatus
 Nobilis Emericus Bako
 Nobilis Franciscus Barabassy
 Stephanus Huszar pedes pixidarius etc.

Összesen:

Nobilis 5
 Pedes pixidarius 8
 Libertinus 12
 Colonus 4
 Pedes 1.

Jobbágyfalva.

Nobilis Blasius Tóth
 P. Joannes Zadorÿ
 Libertinus Joannes Varga.

Tompa.

P(ixidarius) 5
 Libertinus 3.

Gálfalva.

Nobilis Georgius Ozdi
 Nobilis Paulus Ozdj.

Ezenkívül:

P(ixidarius) 8
 Libertinus 9
 Pedes pixidarius 2
 Colonus 7.

Szent-László.

Primipilus Blasius Burján puer decem et trium
 annorum
 P. Joannes Marthon
 Libertinus 9.

Monyat.

P. Stephanus Sos
 P. Joannes Literatus
 Libertinus Michael Petheo
 Colonus 5.

Madaras.

Nobilis Sigismundus Sýger
 Libertinus 15
 Colonus 3.

Szent-Benedek.

Libertinus 13
 P. Antonius Zekely

Ákosfalva.

Stephanus Kÿs biro
 P(ixid.) 7
 Libertinus 12
 Georgius Kosa pedes pixidarius.

Cserefalva.

Libertinus 3
 Colonus 5.

Folifalva.

Libertinus 5

P(ixid.) 3

Joannes Nagy Pedes pixidarius

Karácsonfalva.

Libertinus 5

Joannes Barrabas Pedes pixidarius

Szentmiklós.

Libertinus 9

Colonus 2.

Illendfalva.

Joannes Nagy junior

Z. (?) összesen 10

Colonus 4.

Bálintfalva.

Z. (?) Andreas Nagy.

Lukafalva.

Z. (?) Martinus Gal

P. Petrus Sos

P. Joannes Sos

Drabant Stephanus Benko

Pedes Paulus Barcza

Z. (?) összesen 5

Libertinus 2.

Lőrinczfalva.

Libertinus 2

P. Nicolaus Fekete.

Nyárádtő.

Libertinus 11.

Keresztúr.

Libertinus 9.

Medgyesfalva.

Libertinus 2

Pedes 3.

Kakasd.

Libertinus 5.

Bodon.

Libertinus 5

Pedes Michael Kerekes.

Csibafalva.

Libertinus 2.

Koronka.

Nobilis Thomas Gerdei

P. Blasius Erdeos

Libertinus 8

Michael Nagy Colonus.

Bos.

Libertinus 3.

Jed.

Libertinus 4

P. Joannes Orban

Martino Lako colonus.

Szentiván.

N. Stephanus Vkythieuith

Libertinus 3.

Kebele.

Libertinus 13

Colonus 4.

Szent-Lőrincz.

Libertinus 3

P. Lucas Masfel.

*Sárd tota deserta.**Moson.*

Libertinus 9.

Vecse.

Libertinus 2

Ban Benedek.

Bö.

P(ixid.) 4

Libertinus Martinus Nagy

Colonus 3.

Agárd.

P(ixid.) 3

Libertinus 7

Colonus 4.

Szent-György.

Libertinus 2

Colonus 6.

Tófalva.

Colonus 5.

Csejéd.

Libertinus 8.

Zekes.

Libertinus 9

Michael Zaz Colonus

Pedes 3.

Kál.

Libertinus 27

P(ixid.) 2

Pedes 3.

Iklánd.

Libertinus 3

Demetrius Izlaj

P(ixid.) 10.

Ernye.

P(ixid.) 17

Libertinus 7

Pedes Laurentius Lazar.

Malomfalva.

Libertinus 5.

Csit-Szentiván.

Libertinus 11

Nobilis Andreas Petheo.

Bergenye.

Libertinus 17

P. Andreas Nagý.

Vrai.

Libertinus Michael Thot.

Bánd.

Libertinus 21.

Gerebenes.

P. Triff Malaj
Libertinus 3.

Mezőmadaras.

Nobilis Gabriel Lazar
Libertinus 11.

Kövesd.

Libertinus 7.

Hoczó.

Libertinus 3.

Panit.

Libertinus 12
Pedes 3.

Kisfalud.

Libertinus 8.

Borjaszeg.

Libertinus 3.

Száltelek.

Libertinus Paulus Vas.

Sámsond.

P. Nicolaus Regiosi
Libertinus 7.

Fekete totaliter deserta est.

Kölpeny.

Nobilis Wolfgangus Kabas
Libertinus 9.

Szabed.

P. Martinus Zekely
Libertinus 9.

Fele.

Libertinus 5
Pedes 2.

Ménés.

Libertinus 5.

Csávás.

Nobilis Nicolaus Literatus

P(ixid.) 6

Libertinus 4.

Galambad.

Libertinus 9.

Szabad deserta est.*Bárdos.*

Libertinus 4

P. Stephanus Bodor.

Szentanna.

Libertinus 8.

Benefalva.

Libertinus 5.

Udvarfalva.

Libertinus 10

Martinus Sepsi.

Székelyfalva.

Colonus 3.

Sóspatak deserta.*Egerszeg.*

Colonus 8.

Remeteszeg.

Colonus 5.

Bozed deserta.*Csitfalva* deserta.

Et hic finit.

Naznanfalva.

Libertinus 7.

Szentkirály.

Nobilis Petrus Sar

P. Blasius Csiakanj

Libertinus 10.

(Eredeti, Szereday Andrásnak Marosszék jegyzőjének kéz-
irata. A P(ixidarius) csak egyszerü P.-vel van írva.)

11.

1603. febr.

Series seu numerus universitatis nobilium,
 primipilorum, peditum pixidariorum ac Siculo-
 rum libertinorum sedis siculicalis Gir-
 gio, fidei sacramenti in nomen suae caesar.
 regiaeque Mtis praestantium.

Szárhegy.

Vicecapitaneus Nagy Thamas

Judex Biro Antal

Z. Kozma János

Z. Veres Gergely

Z. Deak Márton

Z. Zabo Máté

Z. Kozma Gergely

D. Deak András

Z. Kozma György

D. Fwleop Péter

Z. Deseo János

Z. Ruska András

Libertinus Fewlep Máté

Z. Ereos Pál

Z. Thamas Miklós

Z. Bartha Bálint

Z. Kowacz István

Z. Chikj Gergely

Z. Ruska Benedek

Z. Barthalis Ferencz

Z. Simon Mihály

Z. Kowacz András

Z. Zabo Lukács

Marthon Balázs

Olah Miklós colonus

Miklos János colonus

Z. Chiergeo Ambrus

Z. Zabo András

Z. Ficzió Mihály

Z. Simon Gergely

Z. Zabo János

Z. Kolomban János

Z. Fewleop Mihály

Z. Chiergeo Pál

Kazoný Antal colonus

Z. Fichior Mihály

Dragur Mihály
Z. Simon Pál
Z. Kowacz Máté
Z. Boros Máté
Z. Kowacz Balázs
Z. Rethy Ferencz
Z. Kews János
Z. Chikj György
Z. Kowacz Mihály
Z. Benkes Péter
Z. Zabo Gergely
Z. Istvan Mihály
Z. Minchior István
Z. Simon János
Z. Kowacz Mihály
Z. Chiky András
Z. Weres Gergely.

Ditró.

Judex Z. Puskas Márton
Z. Kowacz János
Z. Chikj János
Z. Puskas Tamás
Z. Gergely Mihály
Z. Czzyb Tamás
Z. Czzyb Mihály
Z. Baliko Márton
Z. Kowacz Jakab
Libertinus Illies Gergely
Z. Nagy-Czibj Mihály
Z. Czibj Márton
Z. Cziby Ferencz
Z. Baliko Antal
Z. Illies János
Z. Fewlep Márton
Z. Fewlep Balázs
Z. Fewlep János
Z. Mezei György
Z. Mezei Gergely
Z. Mezei Mihály
Z. Siklodj György
Z. Kozma Péter
Z. Mezei Miklós
Z. Balas János
Z. Kis Baliko János

Z. Baliko Mátě
Illies Antal.

Szentmiklós.

L. Pal György
Nobilis Kachio András
L. Pal István
L. Albert Kowacz
L. Ferencz Antal
L. Weteres János
L. Barrabas Benedek
L. Farkas István
L. Demeter János
D. Sylvester Péter
D. Zekely Gál
D. Demeter András
D. Kemeues Márton
Z. Hobay Péter
Z. Anthal István
Z. Ambrus István
Z. Mihály Lőrincz
Z. Demter Máté
Z. Orban Balázs
Z. Chiakj Mihály
Z. Seljem István
Z. Balint István
Z. Barrabas Pál
Z. Peter János
Z. Lukacz Tamás
Z. Soza Péter
Z. Chiak Benedek
Judex Z. Kowacz János
L. Ferencz Deák
L. Veteres János
D. Kemenes Benedek
D. Sylvester Péter
D. Pungracz György
L. Benedek János
Z. Pal Márton
Z. Domokos Ferencz
Z. Peter Mihály
Z. Janos Ferencz
Z. Kelemen György
Z. Lukacz István
Z. Chizer András

Z. Madaras Tamás
 Z. Nagy János
 Z. Andras Tamás
 Z. Bakos Máté
 Z. Aranniaz Lőrincz
 Z. Galacz Márton
 Z. Pal András
 Z. Gal Márton
 Z. Demeter János
 Z. Deczey Mihály
 Z. Hopsom Péter
 L. Kerchio Imre
 L. Ferencz András
 L. Barrabass János
 L. Symon Imre
 D. Thamas Péter
 L. Belenniessy István
 L. Pal deák
 D. Kis Pál János
 Z. Pal Varga
 L. Kerchio János
 Z. János György
 Z. Kowacz Mihály
 Z. Kupas István
 Z. Bereczk Máté
 Z. Fewle Máté
 Z. Mihaly Balázs
 Z. Hopsom Mátyás
 Z. Soliom Mihály
 Z. Bartalis György
 Z. Kelleo Péter
 Z. Abraam János
 Z. Georgy Kowacz
 Z. Barrabassy István
 Z. Balasko Antal
 Z. Adorian Mihály
 Z. Hydegh Ferencz
 Z. Anghy Balázs
 D. Kowacz Mihály
 Z. Rethy János
 Z. Ferenczy Péter
 L. Mihal Deák
 Z. Boros Mihály
 Z. Bereczk János
 L. Ferencz Gergely

D. Anthal János
 Z. Thamas Kowacz
 Z. Anyhő Máté
 Z. Anthal Balázs
 Z. Mathe Ferencz
 Z. Mathe János
 Z. Janos Ferencz
 Z. Zekely András
 Z. Galacz Pál
 Z. Gall Mihály.

Remete.

Judex Z. Lazlo György
 Z. Anthal Mihály
 Z. Leorincz Antal
 Z. Lazlo Ferencz
 Z. Mathe Péter
 Z. Kerestely András
 Z. Fazakas Lukács
 Z. Thoth János
 Z. Fazakas János
 Z. Pathay Pál
 Z. Kowacz Ferencz
 Z. Laczko Miklós
 Z. Nagy György
 Z. Lazlo Péter
 Z. Kowacz Mihály.

Alfalu.

Judex Z. Nagy Péter
 Z. Domokos Albert
 Z. Leorincz György
 Z. Baricz Péter
 Z. Andras Pál
 Z. Zabo János
 Z. Leorincz Pál
 Z. Zeocz Görgy
 Z. Erdeos Máté
 Z. Georgy István
 Z. Peter András
 Z. Peter István
 Z. Eöthwes Tamás
 Z. Simon István
 Z. Janos István

Z. Kowacz István
Z. Thamas János
Z. Alberth Ferencz
Z. Varjyas György
Z. Istvan András
Z. Fiu Antal
Z. Zekely István
Z. Alberth Bartalis
Z. Baricz János
Z. Erdeos Gergely
Z. Incze Jakab
Z. Janos Mihály
Z. Magiary Antal
Z. Georgy Miklós
Z. Erdeos János
Z. Seower Gergely
Z. Egied István
Z. Kiws János
Z. Mihalý János
Z. Zabo János
Z. Simon Péter
Z. Albert János
Z. Imreh Fábíán
Z. Borsos Benedek
Z. Seower Márton
Z. Georgy deák
Z. Nagý András
Z. Balas János
Z. Peter Simon
Z. Symon János
Z. Pal Deák
Z. Demien Mihály
Z. Imreh Gergely
Z. Balassý Antal
L. Lazlo István
Z. Darwas István
Z. Anthal Ferencz
Z. Nagý Benedek
Z. Baricz Lőrincz
Z. Baricz Ferencz
Z. Lazlo Kowacz
Z. Alberth Ferencz
Z. Zabo Balázs
Z. Georgy Ferencz
Z. Zekely Benedek

Z. Nagy Sylvester
 Z. Borsos Mihály
 Z. Bichak Barthalis
 Z. Zekel Lőrincz
 Z. Chyckj Bálint
 Z. Simon György
 Z. Nagy Ferencz
 Z. Kis Imre
 Z. Domokos Péter
 Z. Mihály János
 Z. Balassy György
 Z. Madaraz Mihály
 Z. Bartha Imre
 Z. Istvan Tamás
 Z. Isak György
 Z. Egied Illés.

Tekeröpataka.

D. Ambrus Tamás
 L. Ambrus András
 L. Miklós Péter
 Hadnagy L. Both Pál
 L. Both András
 L. Ambrus János
 L. Ambrus Mátyás
 L. Szok György
 D. Thamas János
 L. Ferczaný Péter
 L. Beogeozy István
 D. Simon János
 D. Cýrriak András
 L. Bichek János
 Z. Barrabassy István
 L. Janos György
 Z. Bartha Tamás
 Z. Bartha Ferencz
 Z. Simon Ambrus
 Z. Zarka Illyés
 Z. Gal Jakab
 Z. Forika Mihály
 Z. Jakabffy Tamás
 Z. Mathe János
 Z. Benes Imre
 Z. Gall Péter

Z. Benedek Miklós
Z. Mihalý Márton
Z. Ferencz Gergely
L. Miklos Simon
L. Simon Tamás
L. Biro Ferencz
L. Peter János
Z. Danchý Mihály
Z. Danchý Benedek
Z. Baniaz Antal
Z. Benes János
Z. Forika Bernád
Z. Kowaczý Márton
Z. Tatar Antal
Z. Tatar Mihály
Z. Ferenczý Jakab
Z. Ferenczý Péter
Z. Jakab János
Z. Kowacz Antal
Z. Býthó István
Z. Barrabassý Mihály
Z. Barrabassý Ferencz
Z. Dancz István
L. Both János
Z. Georgý Kowacz.

Ujfalu.

L. Biro János
L. Býro Mátyás
L. Thamas Pál
L. Thamas Benedek
L. Nagý János
Z. Kastalý István
L. Elekes Márton
L. Solýom Dávid
Z. Bodo János
Z. Dienes András
Z. Biro Bálint
Z. Kastalý Mihály
Z. Kastalý Ferencz
Z. Dienes János
Z. Elekes Ferencz
Z. Kastalý János
Z. Elekes Domokos

Z. Kastalý Gergely
Z. Kastalý György
Z. Ferenczy György
Z. Elekes Péter
Z. Elekes Miklós
Z. Nagý András
Z. Adorján András
Z. Balinth János
Z. Fazakas Pál
Z. Laczko János
Z. Elekes Mihály
Judex Z. Kastalý Mihály
Hadnagy Z. Cirriak Benedek
L. Symon Balázs
Z. Pal Mihály
Z. Chikj Péter
Z. Kastalý Miklós
Z. Pál Barthalis
Z. Kowacz András
Z. Barla János
Z. Vargha János
Z. Varga Albert
Z. Georgy István
Z. Chikj István
Z. Laczko Antal
Z. Mikola Péter
Z. Kizdý András
Z. Elekes György
Z. Jakab Antal
Z. Jakab János
Z. Ferenczy János
Z. Kews Péter
Z. Fodor István
Z. Barla Ferencz
Z. Kowacz András
Z. Kowacz István
Z. Kowacz Ferencz
Z. Nagý Tamás
Z. Pal György
Z. Laczko Mihály
Z. Gall Péter
Z. Gall Mihály
Z. Imreh Kowacz.

Csomafalva.

Z. Kelleo János
 Z. Madaraz Gáll
 Z. Radul János
 Z. Fejér György
 Z. Demeter Ferencz
 Z. Alzeghy Tamás
 Z. Ambrus Péter
 Z. Werpeld István
 Z. Fejér Péter
 Z. Theoke Gergely
 Z. Domokos Mihály
 Z. Czjatha Miklós
 Z. Borsos Bálint
 Z. Teoke Jakab
 Z. Daud András
 Z. Theoke Péter
 Z. Zekely János
 Judex Z. Dorgo Imre
 Z. Kis Simon György
 Z. Marthon Ferencz
 Z. Fejér Gergely
 Z. Theoke Menyhárt
 Z. Janos Tamás
 Z. Madaraz Gergely
 Z. Theoke Pál
 Z. Peter Miklós
 Z. Huzar Lukács
 Z. Huzar János
 Z. Huzar Jakab
 Z. Chiata Bálint
 Z. Incze Mihály.

(Eredeti, kezdettől végig egy kéz írása.)

Jegyzet. A vezetéknevekben az eredeti orthographiája betűhíven meg van tartva. Ellenben a keresztnévek a hangoztatás szerint másoltattak.

12.

1603. febr.

Catalogus universitatis dominorum Saxo-
num in regno Transsylvaniae existentium,
ad praestandam fidelitatem et obedientiam
sacratissimo imperatori Romanorum Rudol-
pho secundo juratorum forma infrascripta,
anno domini 1603. die 1. mensis Februarii
inchoatus.

Forma juramenti.

Ich N. vnnnd N. schwere bey Gott dem Allmechtigen
Vatter, Sohn, vnnnd heyiligen Geist, der heyiligen vnzertren-
lichen Dreyfaltigkeit, dasz dem vnüberwindlichsten vnd
groszmechtigsten Fürsten vnnnd Herrn Herrn Rudolphen
dem andern, vonn Gottes gnaden, Erwelten Röm. Khayser,
Mehrern des Reichs in Germanien, Hungern vnnnd Behaimb
etc. Khönig etc. Meinem allergnedigsten Herrn, darczu
derselben Rechtmässigen Erbenn vnnnd Nachkhomben, Ich
die Zeith meines Lebens trey sein, derselben Freindten
Freindt, derer Feinden aber alsz ein Feindt mich erczei-
gen, auch alles das, wasz zue ihrer Maytt. etc. Nuecz vnnnd
Fromben geraicht, vnnnd mir anders bewust, meinem bösten
Vermögen nach, helfen, befürdern, dagegen in khaynerley
Handlung, Rathschlag vnnnd Practicen wider ihr Maytt. etc.
derselbenn Erbenn vnd Nachkhomen, sie geschehen mit was
Schein vnnnd Tittl, heimlich oder offentlich mich nit teil-
hafftig machen, nachdarein verwilligen, sondern was ich
hören, sehenn oder verstehen werde, so ihrer Maytt. etc.
zu Schaden, Nachteil oder Treylosiekheit khomben möchtt,
solches ihrer Maytt. etc. Stadthalter oder Gubernatoren in
disem Lanndt alszbalt entdeckken, offenbaren, vnnnd gar nit
verhalten, auch in allen disen, weil ich lebe, Ihrer Maytt.
etc. trey verbleiben, vnnnd bey disem meinem Aydt besten-
dig verharren soll vnnnd will, von solchem weder frey zu
werden begere, Auch da mir solche durch Yemand andern
zue absoluirn vnnnd frey zu sprechen, zugemut würde, nit
anzunemben. Als war mir Gott helf vnnnd die heyilige Drey-
faltigkeit.

Civitas et sedes Zazsebes.

Ego Joannes Francisci iudex regius juravi Albae Juliae etc.

(P. H.) Ich Georgy Bidner Schulzrichter

(P. H.) Joannes Grinwaldt Senator

(P. H.) Johannes Drefmet Rottgeschorene

(P. H.) Ambrosius Aurifaber Senator

(P. H.) Mattias Heger Rottgeschoren

(P. H.) Jacobus Faber Senator

(P. H.) Paulus Corriarius Senator

(P. H.) Mattias Schnieder Rodtgeschworner

(P. H.) Joannes Klein Rodtgeschworner

(P. H.) Johannes Bodendorffer senator

(P. H.) Lorensz Tischler Rottgeschworner.

Ausz den vierczig Mennern.

(P. H.) Lucas Textor der vierzich Männer wordman etc.

(P. H.) Erasmus Fleischer

(P. H.) Stephanus Schneider

Thues (Thomas) Binder

Jerg Töpfer

Thomes Schmidt.

Ausz dem Stul folgende Derfer.

Pettersdorf.

Ambrosy Konrat der Elteste geschworn

Daniel Melner Hann.

Piandorf.

Petter Dreszler Eltester geschworn

Franncz Gübl Han.

Reüch Au.

Michl Mülner gelaszner Hann.

Khelling.

Mattes Kristl Hann

Hannsz Bereit Geschworner.

Raisz Marckht Ein Stuell.

Khönigs Rüchter hat zu Weissenburg geschworen

(P. H.) Michl Holczmenger Stuel Richter

(P. H.) Thomasz Mayus Ratgeschworner

Thomas Planncz Hann

Lorenncz Gastner Rathsgeschworner

(*Egy fél oldal üresen*).

Civitas et sedes Cibiniensis.

Senatus.

- (P. H.) Paulls Paull
- (P. H.) Daniel Malýmer Jovianus
- (P. H.) Greger Eimerih
- (P. H.) Laurentius Locz
- (P. H.) Bennedictt Simon
- (P. H.) Jerig Ermotter
- (P. H.) Hennrikus Cronmer
- (P. H.) Pitter Scholcker
- (P. H.) Kolmanus Gotsmeister.

Volgen die hundert Menner.

- Lukhasz Waich
- Hiensz (?) Feirthaig
- (P. H.) Lang Jokep
- (P. H.) Georg Luttsch
- (P. H.) Daniell Henink
- (P. H.) Thomesz Herefein
- (P. H.) Jerg Prusterefer
- (P. H.) Jerg Meidweszer
- (P. H.) Merthen Derbeicher
- (P. H.) Thomesz Weisz
- (P. H.) Tisz Schmeidt
- (P. H.) Michl Sthin
- (P. H.) Daniel Cramer
- (P. H.) Görg Schuller
- (P. H.) Andreas Frank
- (P. H.) Sixtus Steineck
- (P. H.) Mattias Bidner
- (P. H.) Andreas Jünglink
- (P. H.) Paull Miss Ledrer
- (P. H.) Hans Helgj
- (P. H.) Michael Lutsch
- (P. H.) Andreas Kandlgisser
- (P. H.) Crestel Ollert
- (P. H.) Mattes Keyser
- (P. H.) Mattias Nidtryscher
- (P. H.) Johann Kandlgisser
- (P. H.) Mattias Besottner
- (P. H.) Barttolmeus Cromer
- (P. H.) Mattias Pielscher
- (P. H.) Petter Kommer
- (P. H.) Michael Schinnk

- (P. H.) Görg Lang
- (P. H.) Görg Czimerman
- (P. H.) Blasÿ Lutsch
- (P. H.) Marttinus Kraus
- (P. H.) Hanns Adam
- (P. H.) Caspar Wormlöcher
- (P. H.) Michael Adam
- (P. H.) Daniel Bolsch
- (P. H.) Mertten Kap
- (P. H.) Daniel Soltzenbürger
- (P. H.) Görg Pfhor
- (P. H.) Gregor Wagner
- (P. H.) Michall Gewantmacher
- (P. H.) Daniel Vhre
- (P. H.) Georgius Schelberg
- (P. H.) Georgius Kraus
- (P. H.) Klemens Wagner
- (P. H.) Hanns Ellischer
- (P. H.) Mattes Schleim
- (P. H.) Mertten Czÿll
- (P. H.) Paull Ludwich
- (P. H.) Gallus Hog
- (P. H.) Hanns Helttner
- (P. H.) Martinus Kropich
- (P. H.) Michael Bajterderffer
- (P. H.) Mertten Seraffin
- (P. H.) Tomas Meschner
- (P. H.) Tomas Gross
- (P. H.) Görg Sejdner
- (P. H.) Hans Reücher
- (P. H.) Michael Stuske
- (P. H.) Michael Rossendoler
- (P. H.) Görg Rahv
- (P. H.) Lukas Leo
- (P. H.) Petter Schindler
- (P. H.) Hans Rottch
- (P. H.) Görg Idken (?) Fleischer
- (P. H.) Petter Rodner
- (P. H.) Andreas Klein
- (P. H.) Görg Schnell
- (P. H.) Paull Soltz
- (P. H.) Görg Scherer
- (P. H.) Tomas Stein
- (P. H.) Görg Schum
- (P. H.) Simon Roth

- (P. H.) Görg Borth
 (P. H.) Jokap Friderich
 (P. H.) Hanns Walbar
 (P. H.) Stephanus Seyvertt
 (P. H.) Hanns Kertscher
 (P. H.) Görg Hemek
 (P. H.) Emericus Clausemburger ¹⁾
 Martinus Hecht
 (P. H.) Fabian Almer
 Matthes Birthelmer
 Pitter Homlescher
 (P. H.) Michael Almer
 (P. H.) Michael Remner
 Geörg Schünn
 Geörg Käyser
 Hannes Wayda
 Antonius Schirmer
 (P. H.) Stentzell Adam
 (P. H.) Hannes Ehrman
 (P. H.) Hertzog Gabor
 Daniel Rehner
 (P. H.) Michael Hentz
 (P. H.) Thomes Fleischer. ²⁾

Von der Eltn (t. i. Heltau). ³⁾

Petter Khop Hann
 Mattes Fleischer senator
 Thomas Greger senator
 Merthen Thepelt Stolczenburg
 Michll Gürbll senator
 Haunsz Götzschlinckh senator
 Michl Bartt Han Grosz Aw
 Petter Muntsch senator
 Haunsz Grosz senator.

Vonn Neündorff.

Themetter Fues Hann
 Petter Fennich senator
 Michll Preuel senator.

¹⁾ Innen kezdve egy kéz írása.

²⁾ Eddig egy kéz írása.

³⁾ Innen kezdve más kéz írása.

Hammerszdorff.

Bartlme Seelchert Hann
 Luekhatsch Lutsch senator
 Krestll Misz senator.

Rottenberg.

Hannsz Rech Hann
 Jacob Laang senator
 Siemon Hörman senator.

Klein Scheüer.

Thomasz Ermann Hann
 Blasÿ Buszner senator
 Blasÿ Salmen senator.

Grosz Scheüer.

Michl Viesenöckher Hann
 Siemon Theisz senator
 Petter Schusster senator.

Hamlasch.

Jacob Vnger Hann
 Motz Khein senator
 Michael Molner senator.

Michlszberg.

Mattes Petner Richter
 Christof Gierlanng Hann
 Christianusz Grosz senator.

Dolmetz.

Georgius Deltsch senator
 Hannsz Schueler senator
 Hannsz Walner senator.

Nependorf.

Bartlb Schmitt Hann
 Franncz Adamusz senator
 Georgius Rundt senator.

Schellenburg.

Thomasz Verner Hann
 Paul Hörman senator
 Petter Schneu senator.

Khasstenholcz.

Hannsz Klesz Hann
 Petter Klesz senator
 Michael Seuert senator.

Hunnebach.

Johannes Khaun Hann
 Blasŷus Speekh senator.

Purckh Prich.

Paul Krausz Hann
 Mattias Ziensz senator
 Paul Krausz senator.

Reyszdorff.

Bunna Gerg Hann
 Siemon Pfilip senator
 Petter Türckh senator.¹⁾

Civitas et sedes Mediensis.

Senatus.

(P. H.) Daniel Clausemburger kinigricht
 (P. H.) Michll Weltzer Stolcz Richter
 (P. H.) Achatzis Kirnser
 (P. H.) Jarlosimus (?) Befner
 (P. H.) Jacobus Mÿs
 (P. H.) Andres Befner
 (P. H.) Achacius Schuster
 (P. H.) Michael Goldschmidt
 (P. H.) Pitter Gotterbarmett

¹⁾ Eddig egy írás, innen sajátkezűek.

- (P. H.) Andreas Gereb
 (P. H.) Georgius Pruestorffer
 (P. H.) Thomas Vaum
 (P. H.) Hannes Kruch.

Hundert Menner.

- (P. H.) Eych Pyttl Greff
 (P. H.) Franncz Khayser ¹⁾
 (P. H.) Embrich Lederer
 (P. H.) Anndreas Stübner
 (P. H.) Johannes Wagner
 (P. H.) Matthias Pelckhuscher
 (P. H.) Jeorg Franckh
 (P. H.) Johannes Hann
 Melchior Am Freittag
 (P. H.) Steffenn Schneyder
 (P. H.) Franncz Hegetsch
 (P. H.) Steffan Schneider
 (P. H.) Merten Grwss (*sajátkézzel*)
 Michll Kuetscher
 (P. H.) Jacob Schörer
 Daniel Schneider
 (P. H.) Velten Neidt
 (P. H.) Paul Khendorffer
 Paul Schaser
 (P. H.) Mertten Clausenburger
 (P. H.) Valentinus Khupferschmit
 (P. H.) Petter Walczer
 (P. H.) Georgius Kyrchner
 (P. H.) Merten Wogner
 Jeorg Khanndlgüsser
 (P. H.) Simon Weber
 (P. H.) Michael Greff
 Simon Henckesch.

Aus den Fleckhn.

Baian
 Belsz
 Wagerszdorf
 Kheresch
 Pretarj
 Khaposch
 Würthalo

¹⁾ Innentől egy kéz írása.

Reuchenszdorf
 Nemesch
 Alman
 Meschen
 Eberszdorf
 Mordusch
 Busst
 Haczlldorff
 Thobeszdorff
 Scharosch
 Waldhaÿden
 Schalen
 Wurmlach
 Prandorf
 Erdbegen
 Marckhschelig
 Klein Schelekhen.

Von disen Flekchen Yeden hatt der Hann selb dritte
 den Äyd abgelegt vnd würd yeder Hann seine Gemein
 schweren machen.

Stuell Leschkhurcher.

Georg Wardan Stolz Richter
 Merten Grotlef Geschworne
 Georg Fenninch Geschworne
 Merten Pumbner Hann zu Alczen
 Johannes Khnuert Han zu Khurchperg
 Khasper Phumann Hann zu Leschkhurch
 Georg Schwab Hann zu Magarey
 Zeruatus Drotlef Han zu Holczmeng
 Georg Schusster Hann zu Marbott
 Greger Hann Hann zu Begendorf
 Yeder Hann wird sein Gemain schweren lassen.

Der Stuell Grosz Schencken.

Rathszpersonen.

(P. H.) Johannes Geiszler Khünigs Richter
 (P. H.) Martinus Khonradt
 (P. H.) Benedictus Parvartschat
 Kasper Schneider
 Thomas Khremer
 Khasper Riedt
 Michll Wolff

(P. H.) Jacobus Syll (*saját kezű*)
 Steffen Lutwig
 Martinus Porlicz
 Jacobus Wagner.

Volgen die Hannen vnd Geschworenen ausz der Gemain.

Merten Franckh Hann zu Angnetl
 Michll Sturm geschworner alda
 Anthonius Khirschner geschworner alda
 Siemon Adlaf Hann zu Hacklsdorf
 Adrian Arnoldt geschworner alda
 Hannsz Khonradt Hann von Scharosch
 Martinus Pertlof geschworner alda
 Lorenncz Placz Hann zu Hundert Pächll
 Georg Jacob geschworner alda
 Steffenn Gertner Hann zu Perckheitten
 Plasÿus Hennickh geschworner alda
 Matthias Soldtner Hann zu Seelenstatt
 Andreas Filekh geschworner alda
 Steffen Krampf Hann zu Praller
 Paul Prückhner, geschworner alda
 Petter Schusster Hann zu Merckhlen
 Jacobus Pachholzger geschworner alda
 Paul Guel Hann zu Neustatt
 Petter Hertl geschworner alda
 Hannsz Plobeisz Hann zu Zeitt
 Paulus Selcz geschworner alda
 Paul Vngert Hann zu Giertling
 Michl Vngert geschworner alda
 Lorenncz Trester Hann zu Mertensperg
 Hannsz Scherer geschworner alda
 Hannsz Bolser Hann zu Kleinschenckchen
 Ambrosy Schusster geschworner alda
 Zacharias Perttl Hann zu Torttl
 Marckhus Schusster geschworner alda
 Georg Klein Hann zu Schellenperg
 Steffen Wolf geschworner alda
 Nickl Mertten Hann zu Rosentall
 Georg Schuler geschworner alda
 Tomasz Schneider Han zu Pruszdorf
 Hannsz Henner geschworner alda ¹⁾

¹⁾ Eddig egy kéz írása.

Districtus Barcensis.

Civitas Coronensis.

Senatus.

- (P. H.) Valtther Hirscher Richter mp.
- (P. H.) Cirillus Greyszing
- (P. H.) Sebastianus Czumpolius mp.
- (P. H.) Matthias Fronius mp.
- (P. H.) Petrus Draudt
- (P. H.) Andreas Schwarz
- (P. H.) Jacobus Philippi
- (P. H.) Joannes Schoppeldt
- (P. H.) Rose Georgh
- (P. H.) Michael Greff
- (P. H.) Lucas Kness
- (P. H.) Marcus Schänckheburgk
- (P. H.) Georgius Schram
- (P. H.) Caspar Rosenawer.

Volgen die hundert Menner.

- (P. H.) Lucas Hierscher
- (P. H.) Dominicus Rossenawer
- Gorgius Mertenn
- (P. H.) Joannes Rhaw
- (P. H.) Simon Hochteüffell
- (P. H.) Bastl Felmer
- (P. H.) Schendts (?) Hans
- (P. H.) Andrea Stennplessen (?)
- (P. H.) Andreas Kemmel
- (P. H.) Hansz Hirsch
- (P. H.) Petrus Jekell
- (P. H.) Georgius Biesch
- (P. H.) Grasse Georg
- (P. H.) Martinus Schmidt
- (P. H.) Georg Riemner
- (P. H.) Michael Benckner
- (P. H.) Martinus Knesz
- (P. H.) Elias Kosman
- (P. H.) Petrus Plecker
- (P. H.) Thomas Riemner
- (P. H.) Lerencz Schöff
- (P. H.) Thonig Saler
- (P. H.) Herbers Thomas

- (P. H.) Paulus Lang
- (P. H.) Abrahams Jacob
- (P. H.) Vsanna Steffhen
- (P. H.) Paul Rossenawer
- (P. H.) Georgius Heltner
- (P. H.) Greger Kemtler
- (P. H.) Steffen Greissing
- (P. H.) Paul Benckner
- (P. H.) Kocz Thomas
- (P. H.) Balthasar Schoppel
- (P. H.) Hanns Chrestels
- (P. H.) Petrus Bloweber
- (P. H.) Thomas Schoppel
- (P. H.) Jacob Croner
- (P. H.) Andreas Hennigh
- (P. H.) Nalze Michel
- (P. H.) Martinus Albelius
- (P. H.) Paulus Tischler
- (P. H.) Petrus Schirmer
- (P. H.) Hansz Schlosser
- (P. H.) Drauden Michel
- (P. H.) Hannise Georgh
Franz Byrttalmer
- (P. H.) Andreas Hientz
- (P. H.) Michael Forgaschi
- (P. H.) Joannes Schonekebungh
- (P. H.) Chrestels Georg
Francz Czuek
- (P. H.) Pytter Kemel
- (P. H.) Lucas Manckosch
- (P. H.) Georgh Repser
- (P. H.) Michael Beck
- (P. H.) Sigismundus Schildtmacher
- (P. H.) Hanns Theck
- (P. H.) Andres Adleff
- (P. H.) Thomas Streidtförder
- (P. H.) Stephanus Filstigh
- (P. H.) Lucas Veis
- (P. H.) Marcus Vrbeiger
- (P. H.) Sroffig Georgh
- (P. H.) Petrus Bamffy
- (P. H.) Michell Meschner
- (P. H.) Tong Meschner
- (P. H.) Paul Keiser
- (P. H.) Andreas Kness

- (P. H.) Görig Füz .
 (P. H.) Francz Rosenawer .
 (P. H.) Daudede Lux .
 (P. H.) Petrus Kleskes
 Marckes Thartler
 Michael Kannegesser
 Andreas Weysz
 Michael Fronius
 Deynmersch Sthepfen
 Paull Fux .
 Paull Hösz .
 Himeschen Mertten .
 Kloschen Jeörg .
 Drauden Thoynch ¹⁾
 Barthelmÿ Cattner
 Jeorg Kaczendorffer
 Weysz Bloz
 Mertten Schöff
 (P. H.) Thircken Mechel
 Michael Midwecher .
 (P. H.) Auschtten Hannes
 Aldt Hans Greyssingk
 Jungk Hans Greyssingk
 Hans Margkgraf
 Jeorg Kemel
 Greger Reymner
 Francz Koch
 Jeorg Meschner
 (P. H.) Endres Eybestorffer
 Hans Hintheywel
 Jeorg Draudt
 Markes Draudt
 Jeorg Nadecher.

Aus den Gemeinen dieses Districtus.

Barcza.

Vza Francz Richter zu Rosenaw
 Georgh Greissingh
 Martinus Schuler Richter zu Czeiden
 Mathias Bogner
 Knesche Chrestell Richter zu Tartlen Errens
 Errens Lörincz

¹⁾ Innentől egy kéz írása.

Vrbes Merthen Richter von Mariaeburgh
 Elias Brendörffer
 Hedres Thomas Hon zur Weidenbach
 Rhott Pall
 Greffen Hans Honn zur Neystatt
 Vagners Casper
 Volffe Marthen Hon zur Wolkendorff
 Francze Stepffen
 Spicz Caspers Georgh Honn zu Helsdorff
 Gylen Jacob
 Veissen Thiess von Roderbach
 Schneiders Andres
 Reimes Hannes Hon der Nusbach
 Thiesz Weber
 Rose Michel von Petersbergh
 Elische Pitter
 Schneiders Georgh Hon zu Brendorff
 Briesz Cerwes
 Ilen Hanns Thomas Hon zu Honighberg
 Bach Simon Andres.¹⁾

Der Stuell Rupesz.

Joannes Gust Burgermeister
 Johannes Blosy Stolcz Ricster ²⁾
 Merthen Kheller Hann
 Benedict Tisch Rathgeschwerner
 Hannsz Nemet Rathgeschworner
 Embrich Georg Rathgeschworner.

Ausz den Fleckhen:

Nein
 Seyburg
 Lebnig
 Weiszkhirch
 Schwinser
 Felmer
 Techsz
 Galt
 Hamroth
 Streitfurth

¹⁾ Eddig egy irás.

²⁾ Innentől ennek az írása.

Sommerburg
Drausz
Khaczendorf.

Ausz diesem Fleckhen yedem hat der Hann selv wandre
geschworen so yeder Hann sein Gemein der kaimb wierd
schweren lassen.¹⁾

Scheszburg Stadt vnn d Stul.

Rath.

(P. H.) Paulus Eritraeus
(P. H.) Stephanus Henningh
(P. H.) Michel Grell
(P. H.) Georgius Herschauer
(P. H.) Andreas Theyll
(P. H.) Martinus Ohrends
(P. H.) Michael Jacobinus
(P. H.) Andreas Riemner
(P. H.) Johannes Ailischer
(P. H.) Johannes Fleischer
(P. H.) Cristanus Kanegieszer
Jodocus Buser
Valentinus Keyser
(P. H.) Johannes Ursinus mp.
Hundert Menner.

(P. H.) Brosz Göldner
(P. H.) Leonardus Tilmon
(P. H.) Steffanus Kauffmann
(P. H.) Pelten Tholes
(P. H.) Paul Schwarcz
(P. H.) Steffen Lew
(P. H.) Gaspar Gyrert
(P. H.) Emrigh Kirschner
(P. H.) Servatius Eysemburger
(P. H.) Thiesz Creutzer
(P. H.) Georg Salmann
(P. H.) Johannes Orendt
(P. H.) Marcell Folbertt
(P. H.) Hannes Hetschner
(P. H.) Daniel Hauszer
(P. H.) Thomas Teutsch

¹⁾ Eddig az ő írása.

(P. H.) Endres Birnbaumer
 (P. H.) Hannes Dejtrich
 (P. H.) Georg Vogler
 (P. H.) Servatius Vagner
 Esaias Kramp
 (P. H.) Hannes Stoltz
 (P. H.) Frantz Scherlingk
 (P. H.) Anthonius Tholessen
 (P. H.) Michael Kirschner
 (P. H.) Georg Albertt
 (P. H.) Steffen Schecher
 (P. H.) Lukas Maler
 (P. H.) Endres Thelman
 (P. H.) Jacobus Stall
 (P. H.) Steffen Deli
 (P. H.) Hannes Holtzmannger
 (P. H.) Hannes Fleischer
 (P. H.) Georg Theutsch
 (P. H.) Daniel Maann
 (P. H.) Thobias Kerschner
 (P. H.) Hannes Kroner
 (P. H.) Zacharias Jungk
 (P. H.) Endres Schuster
 (P. H.) Servatius Platz
 (P. H.) Hannes Schacher
 (P. H.) Frantz Kõrigh
 (P. H.) Georg Junglingk
 (P. H.) Hannes Merkel
 (P. H.) Endres Kletsch
 (P. H.) Thomas Seeler
 (P. H.) Henrich Kertsch
 (P. H.) Daniel Bernertt
 (P. H.) Zeraphim Schlosser
 (P. H.) Steffen Goldtschmidt
 (P. H.) Georg Schmidt
 (P. H.) Lõrintz Keimner
 (P. H.) Jacob Schuster
 (P. H.) Thiesz Schmidt
 (P. H.) Hannes Lew
 Michael Stomph
 Hannes Thelmann
 Petter Balbierer
 Petter Põlder
 Mathias Theyl
 Endres Daum

Greger Sadler
 Hannes Schenker
 Petter Nölmer
 Georg Reimner
 Hieremias Karl
 Steffen Pretayer
 Mertten Lew
 Mertten Eyseburger
 Mallen Thiess
 Georg Vinkel.

Ausz den Gemeinen.

Daniel Schmedt Honn von Kizd
 Steffanus Schach zaz geschwornen von Kizd
 Michael Buss juratus de eadem
 Der Honn von Schegesd selb dritt
 Der Honn von Poldt selb dritt
 Der Honn von Dalya selb dritt
 Der Honn von Heeghen selb dritt
 Der Honn von Nithuss selb dritt
 Der Honn von Erked selb dritt
 Der Honn von Meburgk selb dritt
 Der Honn von Kadoss selb dritt
 Der Honn von Zasbuda selb dritt
 Der Honn von Danass selb dritt
 Der Honn von Lazlen selb dritt
 Der Honn von Hoduilagk selb dritt
 Der Honn von Prood sglb dritt
 Der Honn von Zeöleöss selb dritt.

Neszner Disztrict.

Rychter vnd Rhat.

(P. H.) Georg Beyerdorfer Rychter der Kayser-
 licher Stad Nösen
 (P. H.) Greger Schulzs
 (P. H.) Michael Krauss
 (P. H.) Andreas Venendth (?)
 (P. H.) Gerg Budiker
 (P. H.) Daniel Relnt
 (P. H.) Martinus Steinkelner
 (P. H.) Petrus Artz
 (P. H.) Lorincz Czimmermann
 (P. H.) Laurentius Rochius notarius juratus civi-
 tatis Bistriciensis.

Die Czahl der Hundertmann in Nösen.
Stadt.

- (P. H.) Andreas Sattlerus Hundermann Wortt-
mann
(P. H.) Valentinus Arcz
(P. H.) Marcus Seler
(P. H.) Georgi Gaszner
(P. H.) Valentinus Hyrscher
(P. H.) Balthazar Schneyder
(P. H.) Caspar Rhiener
(P. H.) Johannes Cekell
(P. H.) Endres Nidesch
(P. H.) Simon Kraus Porkolab
(P. H.) Endres Körner
(P. H.) Gregorius Jungh
(P. H.) Endres Lutsch
(P. H.) Johannes Beyerderfer
(P. H.) Joseph Sattler
(P. H.) Georgi Rhener
(P. H.) Endres Botscher
(P. H.) Merten Balbirer
(P. H.) Laurentius Kyrchner
(P. H.) Martinus Flescher
(P. H.) Martinus Fulchszeleincker
(P. H.) Balthazar Kyrchner
(P. H.) Michael Steynkellner
(P. H.) Daniel Ludwigh
(P. H.) Brycz Topfner
(P. H.) Lieff Lorincz
(P. H.) Georgius Raasch
(P. H.) Valentinus Wermesther
(P. H.) Michael Oldrych
(P. H.) Georgius Henrich
(P. H.) Paul Breyerer
(P. H.) Emerich Schwertfeger
(P. H.) Johannes Flescher
(P. H.) Emrich Beyll
(P. H.) Endres Birbom
(P. H.) Paulus Schlosser
(P. H.) Emericus Schmidt
(P. H.) Lukes Schneider
(P. H.) Paulus Krausz
(P. H.) Martinus Seeffmacher

(P. H.) Emrich Seeler
 (P. H.) Jonas Rhiemer
 (P. H.) Servatius Weydner
 (P. H.) Petrus Sattler
 (P. H.) Valentinus Grendler
 (P. H.) Hannes Schmer
 (P. H.) Martinus Flescher
 (P. H.) Thomas Kreczymer
 (P. H.) Michael Kehstler
 (P. H.) Mattes Czaudner
 (P. H.) Joceb Töper
 (P. H.) Johannes Weydner
 (P. H.) Valentinus Seeler
 (P. H.) Thomas Mydwescher
 (P. H.) Merthen Wenckler
 (P. H.) Daniel Schwertfeger
 (P. H.) Georgi Rhodelt
 Daniel Teutsch
 Georgi Rhiemer
 Steffen Scharcher
 Johannes Weber Markrichter

Volgen nve der Kayserligen Maitt. Nösen
 Stadt czugehörige Gemainen.

Ziepnier salb dritt aber in der Stadt wohnend
 Treppen salb dritt
 Mitterschdorff Greff salb dritt
 Pinteker Greff salb ander
 Walndorff salb dritt
 Faad salb dritt
 Beztercz salb Ander
 Winda salb Ander
 Neyendorffer salb ander
 Pettersdorff salb dritt
 Walterschorff salb ander
 Seelendorff salb dritt
 Budik salb ander
 Seltk salb ander
 Weýszkÿrch salb dritt
 Dyrrbach salb dritt
 Tootsch Wueste
 Sanct Gieorgien wohnent czu Nösen
 Wermesch salb Ander

Lechencz salb dritt
 Beyerdorff czu Nösen wonhaftigh
 Heydendorff wohnendt czu Nesenn.

Stadt Klausenburg.

Senatus.

- (P. H.) Emericus Bogner iudex primarius Colos-
 wariensis mp.
 (P. H.) Thothazy Szűz Mihál királbiró
 (P. H.) Thomass Masass mp.
 (P. H.) Caspar Schemell
 (P. H.) Zabó Andras
 (P. H.) Mattias Rahw
 (P. H.) Matteus Wjcnÿ
 (P. H.) Laurentius Schmelcher
 (P. H.) Radnothi Istwan
 (P. H.) Pettrus Fylstechj
 (P. H.) Hannes Bek
 (P. H.) Gregorius Bonczidarÿ
 (P. H.) Paull Weinrich.

Hierauf Volgen die hundert Menner.

- (P. H.) Stephanus Zetsj aurifaber
 Lucas Trausner non adest, sed inter regni-
 colas iuramentum praestit, uti fertur.

(*Külön czédulácskán*)

- (P. H.) Pregorius Bornemizza
 (P. H.) Gaspar Helthi typographus
 (P. H.) Eotucs András
 (P. H.) Leörincz Tylstich
 (P. H.) Kadar Mihály
 (P. H.) Pitter Gepeli
 (P. H.) Zabo György
 (P. H.) Hannes Amend
 (P. H.) Balogi Farkas
 (P. H.) Pytter Luetsch
 (P. H.) Zilas Mihály
 (P. H.) Lukas Hes
 (P. H.) Lukas Ruttner
 (P. H.) Theleki Istwan
 (P. H.) Valentinus literatus Vasarhely manu-
 propria
 (P. H.) Lucas Dunbrier

- (P. H.) Giulay Janos
(P. H.) Hanes Ssausz
(P. H.) Fodor Gergely
(P. H.) Leorincz Belk
(P. H.) Csizar Mihal
(P. H.) Paull Schuller
(P. H.) Michael Litteratus Kolosuariensis mp.
(P. H.) Velten Veber
(P. H.) Zeoleossy Peter
(P. H.) Hannes Teutsch
(P. H.) Tothazj Aztalos István obiit *(egy hely
üres)*
(P. H.) Steffen Kaundert
(P. H.) Ferenci Mihál
(P. H.) Hannesz Adám
(P. H.) Balasfi Bálint
(P. H.) Georgius Schneyder
(P. H.) Tothazj István
(P. H.) Bennek Frilig
(P. H.) Keowendj Mátyás
(P. H.) Gorgh Gazner
(P. H.) Kopeci Caspar
(P. H.) Lőrintz Schespurger
(P. H.) Rettégi Mihály
(P. H.) Endres Renner
(P. H.) Pegreczy Bálint
(P. H.) Langh Pitter
(P. H.) Dyoszegi István
(P. H.) Hanns Satcz
(P. H.) Vitéz Menhard
(P. H.) Martten Karausz
(P. H.) Nylas Gaspar
(P. H.) Stephan Scherser
(P. H.) Bachy Janos
(P. H.) Antoni Laudeser
(P. H.) Keomiues Máté
(P. H.) Fenesi Marton
(P. H.) Huniadi András
(P. H.) Simon Achaczius
(P. H.) Thölszeres Adam
(P. H.) Endres Junck
(P. H.) Lakatos Bálint
(P. H.) Merten Regher
(P. H.) Eghey Zabo Gergely
(P. H.) Jeorg Wokmon

- (P. H.) Bibe (?) Mathias
 (P. H.) Gerg Magnes
 (P. H.) Merten Ebert
 (P. H.) Fazakas Boldisar
 (P. H.) Hannes Eyb
 (P. H.) Bekken György
 (P. H.) Georg Dauszert
 (P. H.) Tothazi Tamás
 (P. H.) Veltep Teilman
 (P. H.) Janos Deiek
 (P. H.) Michl Geoböl
 (P. H.) Steffen Eppel
 (P. H.) Zabo Istvan
 (P. H.) Paul Almer
 (P. H.) Hunidadi Pal
 (P. H.) Joannes Jacobinus
 (P. H.) Veres Bálint
 (P. H.) Stephen Adam obiit (*egy üres hely*)
 (P. H.) Hannes Beichll
 (P. H.) Balasfi Pal
 (P. H.) Merten Szaz
 (P. H.) Zabo Samuel
 (P. H.) Ambozi Pal
 (P. H.) Caspar Maschwander
 (P. H.) Kechkemethi Georgj
 (P. H.) Hannes Voghner
 (P. H.) Szalay Janos
 (P. H.) Gilgh Zeler
 (P. H.) Peter Werner
 (P. H.) Desi István
 (P. H.) Stephanus Kyestner
 (P. H.) Nicolaus Radnoti
 (P. H.) Joannes Ach
 (P. H.) Teolcheres Leorincz.

Oppidum Zazwaros.¹⁾

Senatores jurati.

- (P. H.) Bernat István zek biró
 (P. H.) Szigiarto János folnagy
 (P. H.) Pestessi Leörincz
 (P. H.) Takaczi Bertalan

¹⁾ Innen egy kéz.

(P. H.) Biro Janos
(P. H.) Thomas Kÿs
(P. H.) Farkas Lajos
(P. H.) Baniaz Georgy
(P. H.) Zeöcz Simon
(P. H.) Szabo Mihali
(P. H.) Thomas Suttoris
(P. H.) Franciscus Litterati notarius.

Quadráginta viri senatores.

(P. H.) Georgius Doleatoris capitaneus
(P. H.) Benedictus Seres
(P. H.) Joannes Lazar
(P. H.) Stephanus Kouacz
(P. H.) Michael Borbely
(P. H.) Joannes Szigiarto junior
(P. H.) Basilius Kouacz capitaneus
(P. H.) Michael Czeke
(P. H.) Ladislaus Gellert
(P. H.) Benedictus Nemes
(P. H.) Lucas Zeöcz
(P. H.) Martinus Josa
(P. H.) Joannes Literati
(P. H.) Martinus Aztalos
(P. H.) Zigiarto Ignaz
(P. H.) Andreas Bricius capitaneus
(P. H.) Mate Keöre
(P. H.) Nicolaus Varga
(P. H.) Franciscus Nagy
(P. H.) Georgius Bago
(P. H.) Jacobus Lugassi
(P. H.) Antonius Takaczi
(P. H.) Petrus Varga
(P. H.) Michael Kadar capitaneus
(P. H.) Joannes Takacz
(P. H.) Tomas Vaz
(P. H.) Mattias Aztalos
(P. H.) Michael Varga.

II.

1665. ápr.

Csepregi Mihály követjelentése.

Csepregi T. Mihálynak az követ pasa mellett való explorálása ez szerint:

1. Bagostrúl megindulván, az úton Oszman aga mellé szólítván, jelen levén Erdély György uram is, az tolmács is Fogarasi János uram, kérdé az aga tőlem: Kolosváratt várakoznak-e az urak? Melyre én mondék: ki ott s ki házánál. Én kérdém: miért nem jöttek el az váradiak? Mondá: nincsenek otthon, s megharagudt az pasa, hogy Hunyadra nem mentünk, hogy ott nem kezdtünk az határt; én mondám: aga, más oka is vagyon; mosolyodva mondá: nincs, viszont én mondék: vagyon, aga, de én azt ott mondom meg az hol illik; mondá ismét: Csepregi, mi haszna, ha kijött volna is, ti sem engeditek, mi sem engedjük, az veszekedésből kardfogás jönne ki, ti is vesznétek, mi is, mert valameddig hls császáruk arról való levelet nem ad, ha mind elveszünk is, valami az tefterben vagyon, nem engedjük; melyre mondék: aga, mind Piri pasa szerzette az váradiak és az erdéliek között az veszekedést az tefter írással; melyre mondá: igaz, jól mondod, mert megvalljuk, hogy ez tartományhoz (voltunk penig akkor az beszélgetéskor Kraszna vármegyében) nincs semmi közünk, hanem akkori váradi pasa csak grazdát keresett az erdélyiekkal, én mondék: miért hogy mostan is az váradi pasa nem szünik; az követ ide járatában hódoltató levelet küldött be, mely nállam vagyon, s még penig oly falura, mely az tefterben nincs, melyre mondá: valaha, Csepregi, valaki azt cselekeszi, fejét veszti el, de hozzatok hls császártúl levelet, az ki mutassa meg, hol az határ, valaha mingyárt hallgattunk, az ellen nem mer senki szólni, mi sem szöllünk, de addig bizony meg nem szününk az rablástúl, mert mi se az váradi pasa, se máson semmit nem adunk, valamíg fővezér s az császár levelét nem látjuk.

2. Az pasával beszélgetvén, panaszkodott sok szenvedésirül az váradiaktúl, de eszében vette csalárdságokat, mivel nem az ő humorok szerint volt követsége, már az portát futják, az urakat kgl's urunkkal együtt hamisan igyekezik vádolni, melyre nézve a fejedelem serénykedjék, én is valamit láttam s tudok az erdélyiek igazságában, azokat mondom mind fővezér előtt s mind másutt, mert az

fejedelem jó ember, engemet böcsülletesen tartott, nincsen semmi fogyatkozás dolgában. Az mely levelet az uraknak adtam, kit az váradiak igen bánnak, az fejedelem tartsa meg, fővezér urunknak is az szerént írok, köszönetemet mondjad az fejedelemnek, Kapi Györgynek, Ebeni Istvánnak az kapitánynak. Midőn az Oszmany agával való beszélgetésemet megmondottam volna, mondá az pasa: Csepregi, semmi egy rossz ember, két császár között vagy az dolog, az olyan rossz csak elütik az fejét, az fejedelem pedig ne szünjék fővezér urunk előtt könyörögni, mert ezek én reám megharagudtak, hogy Hunyadra az váradi pasa kívánsága szerént nem mentem, ilon engemet az váradiak mind elhadtak volt, fogadj isten. ti hoztatok emberségesen ide, immár elbocsátlak, mivel az váradi pasa tihája kijött, az portát fussátok és könyörögjete, Isten jól adja dolgokat, én is igazságokat igyekezem követni, csak magunk levén, én is Fogarasi uram által az mi kgl's urunk kegyelmes ígretit újokban elméjében öntém. Ebben végeztük dolgunkat.

(Országos levéltár. Erdélyi kincstári osztály.)

(V. ö. Török-Magyarokori Államokmánytár IV. 225. l.)

III.

1661. jan. 22.

Kemény János számára a szászrégeni országgyűlésen letett homagium.

Nomina dñorum magnatum et nobilium, agilium item prudentum et circumsectorum regni Transylvaniae et partium Hungariae eidem annexarum, qui ad fidelitatem ilmi dñi dñi principis Joannis Kemény etc. homagium, item ad unionem regni iuramenta in generali congregatione ad diem 24. mensis Decembris anni praeteriti 1661. in oppido Szász-Régen indicta celebrata deposuerunt, sequuntur hoc modo:

Haller Gábor uram
 Petki István uram
 Bethlen János-uram
 Keresztesi Ferencz uram
 Ebeni István uram
 Kemény Simon uram

Haller Pál uram
Kemény Ferencz uram
Haller János uram
Ugron András uram
Farkas Ferencz uram
Sárpataki Márton uram
Kassai Ferencz uram
Pribék Ferencz uram
Maxai Ferencz uram
Kendi János uram
Kopasz István uram
Bánfi Dienes uram
Apaffi Mihály uram
Bánffi Kristóph uram
Torma János uram
Kún István uram
Cserený Farkas uram
Suki Ferencz uram
Jósika István uram
Rédei Ferencz uram
Bodoni György uram
Rác Péter uram
Rédei István uram
Vas László
Lázár István
Vas János
Szikszai György
Haller Péter
Erdélyi György
Eördög István
Torma István
Székely Mihály
Sebessi Ferencz
Gávai Ferencz
Nádudvari István
Mikó Miklós
Tunyogi György
Zágoni János
Földvári Ferencz senior
Földvári Ferencz junior
Kovács Ferencz Vásárhelyi
Mikes Kelemen
Bethlen Farkas
Daniel Mihály
Kálnoki Mihály

Vér György
Rácz György Ideczpataki
Bethlen Gergely
Arkosi Mihály.

A z unióra az kik megesküdtek, ezek:

Haller Gábor uram
Petki István uram
Bethlen János uram
Keresztesi Ferencz uram
Ébeni István uram
Haller János uram
Ugron András uram
Kassai Ferencz uram
Sárpataki Márton uram
Farkas Ferencz uram
Kopasz István uram
Maxai Ferencz uram
Kendi János uram
Bánffy Dienes uram
Lázár István uram
Rácz Péter uram
Torma János uram
Jósika István uram
Rédei István uram
Bodoni György uram
Suki Ferencz
Vas László uram
Tunyogi György uram
Kún István uram
Vas János uram
Pribék Ferencz uram
Gávai Ferencz uram
Földvári Ferencz uram senior
Földvári Ferencz uram junior
Sebessi Ferencz
Rádai György
Csereny Farkas
Zágoni János
Nádudvari István
Radák Imre
Kálnoki Mihály
Károlyi Gergely
Bánffy Kristóf

Mikes Kelemen
 Gilányi Gergely
 Ébeni László
 Bethlen Farkas
 Teleki Mihály
 Daniél Mihály
 Rédei Ferencz
 Vér György
 Rácz György Ideczpataki
 Daniel István
 Arkosi Mihály
 Paskó Kristóf
 Bethlen Gergely uram.

Et subscriptum erat:

Martinus Sárpataki, ilmi dni dni principis Transylvaniae prothonotarius.

Anno 1661. 4. Januarii, in oppido Szász-Régen, kik urunk hűségére megesküdtek:

Mátyás deák uram
 Vizaknai Péter deák
 Károlyi Gergely
 Szalánczi László
 Székely Zsigmond
 Balogh Ferencz
 Széki István
 Szilvási Boldizsár
 Sárossi János
 Váradi Gábor
 Trauzner Zsigmond
 Hajdu Márton
 Székely István
 Kovács Mihály
 Alsó János
 Abádi György
 Somai Péter
 Szucsáki István
 Vajda István
 Széplaki Deák Márton
 Szakácsi Péter
 Daczó György
 Dobokai Tordai János
 Gáspárfi István

Musnai Márton
Henter Pál
Balogh László
Borsa Máté
Becski Zsigmond
Török Mihály
Bálint deák Csomafái
Vajda György
Tisza István Dévai
Bódogfalvi Mihály
Naláczi Gáspár
Szőke Tamás
Ferencz deák Haranglábi
Cseffei László
Zudor István
Makrai Mihály
Széki Sándor
Csoma Miklós
Ferencz János
Szegedi Zsigmond
Kóllya András
Bán István
Haczoki Kristóf
Vajda Mihály
Rápóti György
Ferencz deák, Dési
Székely Ferencz Tordai
Ifjú Thordai István
Nemes Péter Tordai
Réz Mihály
Gáspár Ferencz
Tivadar István Máramorosi
Szigeti György Kisebb
Ferencz Gábor Gyirgyai
Farkas István Kosmai
Alvinczi István
Kabos Mihály
Márton deák
Barátosi Mátyás
Vizaknai György
Tállyai György
Balogh György
Lugossi Ferencz Magyar-Peterdi
Rácz György Galgai
Széplaki Ferencz

Ispán István
Zódi Demeter
Kemény Péter.

Actum in praedicto oppido Szász-Régen anno et die
in praenotatis.

Et subscriptum erat

Kendi János mp., Maxai Ferencz mp.

Anno dni 1661. die 8. Januarii in oppido
Szász-Régen az unióra az kik megesküdtek
előttünk, sequitur hoc ordine:

Székely István uram
Trauzner Zsigmond
Alsó János
Szalánczi László
Vizaknai Péter deák
Abádi György deák
Szegedi Zsigmond
Bán István
Kollia András
Székely Ferencz
Marton deák
Széki István
Mátyás deák
Balogh Ferencz
Váradai Gábor
Szakáczi Péter
Sárpataki György
Erdélyi György
Dési Ferencz deák
Somai Péter
Széplaki Deák Márton
Vizaknai György
Vajda Mihály
Sándor deák
Csoma Miklós
Becski Zsigmond
Daczó György
Tordai János
Bálint deák Csomafái
Sárosi János Kis-Sárosi
Henter Pál Nagyajtai
Vajda György Szász-Sombori

Tisza István Dévai
 Boldogfalvi Mihály
 Ifjabbik Fodor István
 Naláczi Gáspár
 Szilvási Boldizsár
 Balogh György
 Vajda István
 Lugossi Ferencz Magyarpeterdi
 Rapóti Pál
 Domokos János
 Széplaki Ferencz
 Rácz György Galgai
 Ispán István
 Zöldi Demeter
 Kemény Péter uram.

Actum in praedicto oppido Szász-Régen anno et die
in praenotatis etc. subscriptum erat:

Maxai Ferencz mp., Kendi János mp.

Anno dni 1661. die 4. mensis Januarii in
Szász-Régen, urunk ő nga hűségére az szé-
kelységről az kik megesküdtek, azoknak
nevek:

Udvarhely-szék.

Pálffi István uram
 Ugron István uram
 Szombatfalvi István.

Három-szék.

Nemes János uram
 Nemes Tamás
 Daczó Péter
 Vajna András
 Henter Péter
 Szentiváni Henter Pál
 Apor Ferencz
 Nemes Mihály
 Bardócz István
 Benkő Mihály
 Fejér Mihály
 Mihály Ferencz
 Kis György

Füzi Mihály
Albert István
Incze Péter.

Maros-szék.

Pókai Péter uram
Sárosi János
Sárosi György
Szentiváni Sámuel
Ozdi György
Nagy János
Thamási István.

Csik-Gyergyó, Kászon-szék.

Mikó Péter uram
Sándor Mihály
Biró Farkas
Nagy Balázs
Mihály deák
Kászoni Miklós
Csákó Ferencz
Incze András
Szebeni István
Birtalan Ferencz.

Aranyos-szék.

Csegezi Tamás
Babos Jakab
Bartalis István.

Kézdi-Vásárhely.

Borbély Miklós
Kalamár János.

Csik-Szereda.

Ferencz Mihály.

Eodem anno et die, 8. Januari az unióra az
kik megesküdtek.

Udvarhely-szék.

Pálfi István
Ugron István
Szombatfalvi István.

Három-szék.

Daczó Péter
 Vajna András
 Henter Péter
 Szentiváni Henter Pál
 Apor Ferencz
 Nemes Mihály
 Bardócz István
 Benkeő Mihály
 Fejér Mihály
 Mihály Ferencz
 Kűs György
 Fűzi Mihály
 Albert István
 Incze Péter.

Maros-szék.

Pókai Péter
 Sárosi János
 Szentiváni Sámuel
 Ozdi György

Csik-Gyergyó, Kászon-szék.

Mikó Péter
 Sándor Mihály
 Biró Farkas
 Nagy Balázs
 Mihály deák
 Kászoni Miklós
 Czakó Ferencz
 Incze András
 Szeleni István
 Bertalan Ferencz.

Aranyas-szék.

Csegezi Tamás
 Babos Jakab
 Birtalan István.

Kézdi-Vásárhely.

Borbély Miklós
 Kalamár János.

Csik-Szereda.

Ferencz Mihály, et
 subscriptum erat Kassai Ferencz mp., Pribék Ferencz mp.

Anno 1661. die 4. Januarii az erdélyi városok követinek számok és nevek. kik itt az Régenben levő gyűlésen megesküdtenek az mikégl urunk fejedelmünk tek. ngos Kemény János urunk hűségére:

Szeben város követei.

Oroz Mihály
Tél György
Rüz Bálint
Illyes deák.

Segesvár városa követe.

Szőcs György.

Medgyes városa követei.

Gothart Péter
Auner János
Kádár Péter.

Besztercze városa követei.

Frim Tamás
Imreh Márton.

Szász-Sebes városa követei.

Szabó Sándor
Seliker Mihály.

Nagy-Sink városa követe.

Meliczer Márton.

Szászváros városa követe.

Fodor István.

Kőhalom városa követei.

Csizmadia Tamás
Szeőcz János.

Szeredahely és Ujegyház széki követek.

Szabó Bartos
Hendrik deák
Takács Tamás
Nagy György.

Kolostvári követek.

Seres István
Radetius Bálint
Kobzos István
Timár Bálint.

Marosvásárhelyi követek.

Dési Horváth Péter
Németh Miklós.

Fejérvár követe.

Németh Lakatos Gergely.

Zilah, Torda és Ó-Torda városa követi.

Szilágyi István
Simon István
Hajdú Márton
Szabó András
Varga György.

Udvarhely városa követe.

Csiki Miklós.

Dés városa követi.

Gyarmati János
Szőcs János.

Szék városa követi.

Kerekes Tamás
Soldos Mátyás.

Kolos városa követe.

Varga György.

Vizakna városa követi.

Nagy Márton
Szócs Márton.

Bánffy-Hunyad városa követe.

Szócs Mátyás.

Brassó városának követei.

Eötves Jeremiás
Soppel András.

Ezeket az unióra is megesküdtettük, et subscriptum erat Ugron András mp., Farkas Ferencz mp.

Erantque sigillis praenotatorum Martini Sárpataki, ilmi dni dni principis Transylvaniae protonotarii, Francisci Maxai, Joannis Kendi, Francisci Prihék, Andreae Ugron et Francisci Farkas communitalis et roboratae etc.

Más kézzel írva: 1661. 22. Januarii extradatum per Martinum Sárpataki ilmi dni dni principis Transylvaniae prothonotarium mp.

(Egykorú hit. kiadvány Orsz. Levár. Kolosm. osztály.)

IV.

1666. szept. 18.

A fehérvári országgyűlés utasítása Bánffy Dénesnek.

(L. Erd. Orsz. Eml. XIV. k. 31. l.)

1666. Az kolosvári dolgokról és állapotokról az mostani fehérvári partialis gyűlésben lött resolútiók tks nemzetes Bánffy Dénes atyánkfiának, mint kolosvári főkapitánynak.

Istennek súlyos ítélete szállván reánk az mi vétkeinkért, úgy annyira, hogy még édes hazánknak szép vég helyei az hatalmas nemzettől elfoglaltattak, melyeknek árnyékában ez nyomorult sorsra jutott édes hazánk sok esztendeig csendesesen nyugodott. Mely nagy romlás után kényszerítettünk az előbbi állapotokhoz képest hazánknak csaknem

közepében véghelylyé tétetni Kolozsvár városát. Hogy ezért jobb és csendesebb úton édes hazánknak véghelyei igazgattathassanak, magunk szabadságának megsértődésével is kényszerítettünk azon véghelyet bizonyos conditiók és edictumok alá vetni. Azmely véghelyben főkapitánynya választottuk kegyelmes urunk ő nga kegyelmességéből tks, nzts losonczi Bánfi Dienes atyánkfiát, ő nga egyik belső tanácsurát, Dobokavármegyének főispánját. Választottuk pedig ő kglmét az kolozvári főkapitányságra oly plena authoritással, hogy mind az sebesvári, somlyai és csehi praesidiariusok az nemes ország után praecise ő kemétől dependeáljanak. Mivel pedig az végbeli állapotok azt kívánják, hogy azoknak igazgatási titokban legyenek és az dolognak kimeneteli előtt napfényre ne keljenek, hogy így a dolgok rendesebben folyhassanak. az mostani partialis gyűlésre ide hivatztatott az nemes országnak három nemzethől álló rendei az Ngd méltóságos személye mellé minket, úgymint Ngd tanácsai renden lévő híveit, tábla fiait és mind az három nemzethől álló böcsületes atyjokfiat, rendelték, hogy ha mi difficultások ekkédiglen azon véghelyekben voltak, azokat az időnek s ez mostani alkalmatosságnak mivoltához képest jó rendben vennők és cum plena autoritate megírt kapitány atyánkfiát azon tisztiben Ngd beállíttathatná.

Mi is, klms urunk, Ngddal ezen dologban fúradozván. az mennyiben ez hazának hasznos megmaradására az dologt esmérhettük lenni, bizonyos punctumokat, egyszersmind edictumokat is írtunk ő keglme eleiben. az melyeknek effectuálására authoráltuk is ő kglmét.

Az végbeli difficultásokról, melyeket Bánfi Dienes atyánkfia beadott, arról való resolutiók punctatim így következnek:

Ad 1. Hogyha az török nemzet ennek utánna zászlóstól, csoportonként az erdélyi határban s az partiumban is az végházakon belől, úgy mint Erdélyben, Sebesváron. az partiumban Somlyón belől jönne, becsapna, adót szedne, a szegénységet saczoltatná, adóját feljebb róná, írná, annál inkább fegyver által hódoltatná, rabolná, in hoc casu kolozvári kapitány atyánkfiának plena authoritást adtunk, hogy őket levágassa. Ha a kolozvári praesidium ennek refrenálására elégséges nem lenne, ő kglme hírt tévén Aranyos-zékre, Enyed és Thorda várossira, kővári nemességnek s ugyanott való és szamosújvári puskásoknak, kik is az ő kglme requisitiójára tartozzanak éjjel nappal jó hadi apparatussal ő keglme mellé menni személye szerint, vagy jó

zsoldost állítani s ő kglmétől dependálni sub poena articuli in Appr. Constitutione Regni partis primae articulo 18 fol. declarata. Az kik pedig magokat absentálnák, az director táblára, országgyűlésére evocáltatván, minden exceptio nélkül finaliter adjudicáltassék, ha kiknek méltó mentségek nem leszen.

Ad 2 és 3. Valamikor az főkapitány vagy vice, avagy az kinek fő és vicekapitány atyánkfiaitól autoritas adatik arra, hogy absentiajokban vagy betegségekben trombita fuvás vagy dobütés az felülésre poroncsoltatnék, az egész kolozsvári praesidium és ott lakos minden vitézlő nemes rendek kötelesek legyenek felülni és az kapitányok, vagy más ő kglmektől arra ordinált hadviselő személyek mellé minden késedelem nélkül menni és parancsolatjokat minden magok mentegetése nélkül effectuálni. Egyébaránt valaki comperiáltatik különbözőképen cselekedni, az főkapitány, és in absentia az specificált vice- és ordinált tisztek is iuxta demerita eorum de facto megbüntethessék nemcsak bottal baltával való megveréssel, hanem az szoros ügghöz képest halállal is. Az felüléskor, hogyha az főkapitány maga személye szerint felül, akkor indifferenter minden ott levő rend (ha betegség meg nem gátolja) személye szerint tartozzék felülni: ha pedig csak vicekapitány vagy más ordinált tisztek ülnek fel, jó zsoldost vagy szolgát tartozzék de facto kiki állítani az vicetisztek mellé.

Ad 4. Az város palánkinak, hidjainak, útjainak, kapuinak s egyéb szükséges dolgainak megcsinálása és építése mely szükséges legyen az közönséges jóra nézve, nem szükség declarálni: tetszett azért egyenlő értelemből, hogy az feljebb megírt mind kolosvári lakosok, s mind az benne lakó külső nemesség s mind az közel való vármegyéknek részei egyenlőképen csinálják, muniálják. Az ki pedig magát vonogatná az ilyen közönséges hasznos dolgokból, az kapitány éljen autoritássával és minden útakon, módokon pro sua prudentia az ilyen defectusokat felállíthassa és jó karba hozza, ha különben nem lehetne, az közel való nemességnek jószágának reáhajtásával is, és ha az elégséges nem lenne azon dolognak effectuálására, az egész vármegye is (jó keze ügyében lévén) köteles legyen az kapitány parancsolatjára bemenni és segítséggel lenni, ha mi oly szükség fogyasztkozás találtatik. Ha pedig oly derekas épület kívántatik, mivel már országháza, ország építse.

Míthogy vannak oly nemesek az kolozsváriak közül, kik elég értékesek, mégis annak az hazának közönséges szükségére lovat nem tartanak, abban ezután ilyen mód

observáltassék: hogy az olyan nemes emberek, az kiknek értékek vagyon reá s az közönséges szükségre lovat nem tartanak s ebben ezután visszálkodnának, az kapitány meghirdetvén köztük, ha mégis lovat nem akarnak tartani, az olyan nemes emberek elsőbben 6 forinttal, másodszor 12-vel, harmadszor 24 forinttal büntetődjenek meg. Az kiknek pedig arra való értékek nincsen, hogy lovat tart-hassanak, az olyan emberek szablyát, puskát és gyalogem-bernek való jó fegyvert tartsanak. Az kik pedig az olya-nok közül ezt meg nem tartanak, elsőbben 2 forinttal másodszor négygyel, harmadszor 6 forinttal büntetődjenek meg. Ezeket pedig az főkapitány mustrálja és látogassa meg, pro sua prudentia hagyja jó rendben is őket.

Ad 5. Az kolosvári lovas praesidiumok lovok nyarat-szaka együtt jár hassanak szabadon az kolozsvári lovakkal. Kaszálo fő pedig, mikor főkapitány atyánkfia introducáltatik, akkori becsületes commissarius atyánkfiak az kolosváriakkal együtt járkák el az kolosvári szénafüveket és szakaszsa-nak az kolosvári szénafüvekből az lovas praesidium szá-mára, ide értvén nemes rend atyánkfia lovait is, kik oda confugiáltak, mind szénafü adásból, mind az erdőktől való fahordásból és lovak nyári legeltetéséből is. Ugyan az ott való praesidium, kiknek lovuk vagyon, az kolosvári és feleki eddig való szabad erdőkről hordhassanak tűzre való fát magok szükségére.

Ad 6. Az egész keresztyénség között az hódoltságon szokás, hogy az híreket bevigyék minden helyekről sietség-gel; itt az bírák minden helyekről igazán bevigyék vagy izenjék, ha hol elmulatnák kapitány atyánkfia az falus bírót bevitesse és érdeme szerint büntesse.

Ad 7. Mind praesidiariusok, mind pedig az kolosvá-riak között vitézlő hadnagyoknak creálása, megváltoztatása kapitány atyánkfia dispositiójában álljon s mind pedig egyéb tisztéké. Egyébaránt az kolosvári főhadnagy és egyéb tiszték állatása az fogarasi deliberatum szerint legyen.

Ad 8. Kolosváratt minden czéhek az ő privilegiu-mokban megmaradtak az fogarasi deliberatum szerint, azért az munitiókat az régi mód szerint tisztogassák, ha mi fogyatkozások lenne, helyre állítsák azon czéhek, kik azelőtt csinálták, mikor főkapitány atyánkfia parancsolja, requirálja.

NB. Az czéhekben intercurráltak bizonyos személyek-ről való akadályok, igazítottassék el közelebbi alkalmatosság-gal urunk ő nga Kolozsvárra menetelekor.

Ad 9. Fogarasi gyűlésben elvégeztük volt, hogy Sebesvár körül palánk építtessék. Hogy azért azon végzés effectuáltassék, kolosvári főkapitány atyánkfiának plena authoritást engedtünk. Sebesvárában porkolábot ugyanazon kapitány atyánkfia állítson, fizetést is illendőt ő kglme rendeljen, sallariumát pedig az praesidium számára felvett pénzből, gabonából adják meg.

Ad 10. Fogarashól adjanak két pattantyust, egyiket Sebesbe, egyiket Kolosvárba

Ad 11. Kolosvári főkapitány atyánkfia dispositiójára hagytuk.

Mindezekén kívül is megemlített kolosvári főkapitány atyánkfiát authoráljuk arra, hogy ha mit az haza javára s megmaradására veszen eszében, libere elkövethessen.

Art. Mivelhogy Kolosvárra rendelt főkapitány atyánkfiának Kolosvárott való lakhatásra háza, illendő szállása nincsen, kinek tisztiehez, állapotjához képest hogy illendő s alkalmas szállásról provisionk legyen országul, szükséges dolog. Végeztük azért egész országul, három nemzetül, hogy megírt főkapitány atyánkfiát arra delegált bizonyos commissarius urak illendő s az ott való lakásra alkalmas házhoz szállítsák.

Art. Az szállásadásról végeztük, mivel gyakorlatossággal becsületes atyánkfiainak kelletik Kolosvárra menni, praesidiariusok számok is meg fog szaporodni, kiknek is szállásokról prospiciálni szükség: végeztük azért unanimitate, hogy nevezett kapitány atyánkfiának plena authoritássa legyen arra, hogy (az ott lakó külső nemesek szállásokon kívül) kinek-kinek illendő szállást rendelhessen.

Albae Juliae in praesenti partiali congregatione anno 1666.

Bánfi Zsigmond
praesidens (P. H.)

Kendi János
protonotarius (P. H.)

(Eredeti ívrét, másfél ív piros viasz gyűrűpecsétekkel; gr. T. cs. levéltára Marosvásárhelyt.)

TARTALOM.

XXXI. Fejezet. 1679—1683.

	Lap
I. 1679. okt. 1—6.	3
II. 1680. jan. 12.	8
III. 1680. máj. 18—jún. eleje	10
IV. 1680. szept. 18—19.	16
V. 1680. nov. 12—decz. 3.	23
VI. 1681. febr. 26—márcz. 10.	26
VII. 1681. jún. 10—20.	28
VIII. 1681. febr. 17—márcz. 14.	37
IX. 1682. ápr. 25—máj. 2.	43
X. 1682. júl. 28—aug. 4.	48
XI. 1682. nov. 21—28.	52

Törvények és Okiratok.

I. 1679. aug. 7. Wesselényi Pál Apaíhoz : mentegeti magát, hogy hadaival Margitára vonúlt	55
II. 1679. aug. 11—nov. 22. Tárgyalások a francia király ügyvivőivel :	
<i>a)</i> 1679. aug. 11. Teleki Mihály de Bethune marquis- hoz, a béketárgyalások ügyében	56
<i>b)</i> 1679. szept. 18. Teleki Mihály de Bethune marquis- hoz, Reverend visszahívása ügyében	57
<i>c)</i> 1679. nov. 28. Teleki Mihály de Bethune marquis- hoz a bujdosók ügyében	58
<i>d)</i> Teleki Mihály jellemzése a francia ügynökök által	60
III. 1679. aug. 20. A lengyel király Apaíinak, lengyel alatt- valók károsíttatása ügyében	61

	Lap
IV. 1679. aug. 22—26. A fejedelem Bethlen Farkas vo- tumát kéri a német hadak pusztítása ügyé- ben :	
a) 1679. aug. 22. Apati rendelete	62
b) 1679. aug. 26. Apati újabb rendelete	63
c) 1679. aug. 27. Apati Bethlen Farkas kanczel- lárnak, a conceptus elkészítését sürgeti	63
V. 1679. szept. 14. Meghívó az október 1-ei radnóthi országgyűlésre	64
VI. 1679. szept. 25. Fejérvármegye utasítása az október 1-ére Radnóthra hirdetett országgyűlésre kül- dött követei számára	64
VII. 1679. okt. 10. Jelentés a lengyel királyhoz	65
A jelentés fordítása	67
VIII. 1679. decz. 5. Vallsegg jelentése Apatihoz Gyulai ügyében	68
IX. 1679. decz. 10. A portai követek jelentése	68
X. 1679. decz. 20. Meghívó a besztzercei octavalis ter- minusra	70
XI. 1679. szept. 27—1680. jan. 28. Mamucka della Torre jelentése a császárhoz	70
XII. 1680. jan. 4. Sebestyén András, az újon kinevezett leleszi prépost, ajánlja szolgálatait a fejede- lemnek	74
XIII. 1680. jan. 12. A segesvári országgyűlésen hozott törvények	75
XIV. 1680. jan. 24. Az erdélyi követek kötlevele az évi adó pótlására felvett kölcsönösszegről	79
XV. 1680. febr. 3—26. A Thököly-féle mozgalom törté- netéhez :	
a) Kivonat Sebestyén András erdélyi püspök 1680. február 3-iki leveléből	80
b) Demko jászai administrator a magyar kanczel- lárhoz febr. 14.	80
c) Abduraman aga Theokölynek 1680. febr. 26.	81
XVI. 1680. febr. 2. Apati rendelete az udvarhelyi kato- náknak kiszolgáltató élés ügyében	82
XVII. 1680. febr. 19. Apati bizalmas rendelete Telekihez a megszentelt rabok összefogása ügyében	83
XVIII. 1680. márcz. 11. Bethune jelenti Apatinak, hogy Reverend elindult Erdélybe	84
XIX. 1680. márcz. 11. Sebestyén Apatival tudatja, hogy Vajda László visszautazik Erdélybe, s ő Kö- ményesdit küldi hozzá	84

	Lap
XX. 1680. márcz. 17. Vajda László küldetése a portára :	
a) Apafi levele a nagyvezérhez s tihájához	85
b) 1680. márcz. 17. A fejedelem rendelete Vajda László küldetése ügyében	86
c) 1680. márcz. 25. A fejedelem levele Vajda Lászlóhoz	87
XXI. 1680. ápr. 10. Meghívók a máj. 18-ki fejevári országgyűlésre :	
a) Udvarhelyszék meghívója	87
b) Rác István meghívója	88
XXII. 1680. ápr. 27. A lengyel király követet küld Apafihoz tárgyalások végett	89
XXIII. 1680. ápr. 30. Theököly levele Apafihoz a katonák féktelenkedése ügyében	90
XXIV. 1680. máj. A lengyel követ jelentéséből :	
a) Translatum ex literis recenter Constantinopoli datis a residente Polonico	91
b) Translatum ex literis recenter Constantinopoli datis a residente Polonico	92
XXV. 1680. máj. 1. Teleki levele Apafihoz a bujdosók ügyében	92
XXVI. 1680. máj. 18. s következő napok. A gyulafejevári országgyűlés törvényei s irományai :	
a) A törvények	93
b) 1680. máj. 28. A számadások megvizsgálására kiküldött bizottság jelentése	105
c) 1680. jún. Ugron András felmentése	107
XXVII. 1680. jún. 20. A lengyel király a fejedelemnek, hogy özv. Wesselényiné ügyében a császárnál közbenjárt	108
XXVIII. Khunitz 1680. július 7-ki jelentéséből	108
XXIX. 1680. júl. 26—szept. 6. Portai tárgyalások :	
a) 1680. júl. 26. Maurocordatus levele Apafihoz	109
b) 1680. aug. 1. Ruszkai Sárossynak : küldi vashékóját	110
c) 1680. aug. 3. Ruszkai jelentése a fejedelemnek	110
d) 1680. aug. 3. Csáky kiszabadíttatását kéri	111
e) 1680. aug. Kálnoki Nemesnek : kiszabadítása ügyében	112
f) Khunitz augusztus 15-ki jelentéséből	113
g) 1680. aug. 27. Keczi András jelentése	115
h) 1680. szept. 9. Keczi András jelentése	116
i) 1680. szept. Keczi András jelentése	118
k) Khunitz szeptember 16-ki jelentéséből	120

	Lap
l) 1680. szept. 30. A fejedelem nevében kelt emlékirat a bujdosók ügyében	120
XXX. 1680. aug. 8. Bethune értesíti Apafit, hogy vissza fog térni Franciaországba	122
XXXI. 1680. aug. 19. Apafi a francia királynak: Absolont küldi hozzá követségbe	122
XXXII. 1680. jún. 30—okt. 3. Vajda László bécsi követ-sége:	
a) 1680. jún. 30. Vajda László Bécsbe küldött kö-vet utasítása	123
b) 1680. aug. 31. Montecuculi válasza	123
c) 1680. szept. 19. Draskovics Miklós válasza	124
d) 1680. szept. 19. Schwarzenberg herczeg válasza Apafinak	125
e) 1680. szept. 30. Esterházy Pál válasza	125
f) 1680. okt. 3. Gróf Forgács Ádám válasza	126
XXXIII. 1680. szept. 17. A lengyel király ajándékokat küld a fejedelemnek	127
XXXIV. 1680. szept. 18—19:	
a) Az országgyűlési delegáció felhatalmazása a som-lyai tanácskozásra küldött követek számára	128
b) 1680. szept. 19. A fejedelem utasítása	128
XXXV. 1680. okt. 8. Meghívó a nov. 12-ki országgyűlésre	129
XXXVI. 1680. okt. 24. Scherffenberg szathmári parancsnok Apafihoz. Orvoslást kér azokért a pusztitá-sokért, melyeket a bujdosók Rézaljáról elkö-vettek	130
XXXVII. 1680. nov. 1. Az oláh vajda levele a fejedelemhez	131
XXXVIII. 1680. nov. 21. Vajda László portai küldetése:	
a) A salvus conductus	132
b) 1680. nov. Az utasítás	133
XXXIX. 1680. nov. 12. Tótfalusi Kis Miklós Absolonhoz: Kereste őt Párisban	138
XI. Khunitz 1680. nov. 10-iki jelentéséből	139
XII. 1680. nov. 12—végeig. A fejevári országgyűlés tör-vényei s irományai:	
a) 1680. nov. 26. A szebeniek megidéztetése	139
b) 1680. nov. 26. A segesváriak megidéztetése	142
c) 1680. nov. 26. A medgyesi polgármester megidéz-tetése	144
d) 1680. nov. 26. A szászsebesiek megidéztetése	147
e) 1680. nov. 26. A szerdahelyiek megidéztetése	150
f) 1680. nov. 26. A beszterczei bíró megidéztetése	152
g) 1680. nov. 12—decz. 3. A törvények	155

	Lap
XLII. 1680. decz. 11. Teleki Mihály Apafához. Adósság miatt letartóztatott lengyelek ügyében	163
XLIII. 1680. decz. 14. 14. X-bris 1680. Ablegatio Caesarea in Gallia	165
XI, IV. 1680. decz. 29—1681. jan. 30. Portai tárgyalások:	
a) 1680. decz. 29. Szilvási Bálint követ jelentése ...	166
b) 1681. jan. 21—30. Szultáni fermán az adó beszedgáltatásáról	167
XLV. 1681. jan. 15. Meghívó a Nagy-Sinken febr. 15-én tartandó terminusra	168
XLVI. 1681. febr. 28. Zalkóczy az erdélyi püspökhöz	169
XLVII. 1681. febr. 26—márcz. 10. A nagy-sinki delegáció végzései:	
a) Anno 1681. die 26-a mensis Febr. super difficultatibus quibusdam fiscalibus per spectabiles ac magnificos ac generosos dominos I. ac C. domini principis consiliarios et alios praecipuos magnates ad id vigore articuli anni proxime praeteriti 1680. deputatos conclusum est sequenti serie	170
b) Anno 1681. die 10. mensis Martii super difficultatibus quibusdam confinium cum Varadianis controversis per spectabiles, magnificos ac generosos dominos illustr. ac celsissimi dni dni principis consiliarios et alios praecipuos magnates ad id vigore articuli 1680. deputatos deliberatum est hoc modo	173
c) Accesserant etiam difficultates quaedam Somlyoienses per generosum Georgium Vér supremum arcis supranotatae capitaneum propositum, super quibus etiam conclusum est hoc modo	174
XLVIII. 1681. Zólyomi Miklós egyik ügynökének kérélmé ...	175
XLIX. 1681. ápr. 28. A fejedelem a császárnak és Hohernek: a császári katonák által okozott károk megtérítése ügyében	177
L. 1681. máj. 31. Teleki Apafinak: köszöni a jó hírt	179
LII. 1681. jún 10—20. A fejevári országgyűlés törvényei és irományai:	
a) Az ápril 18-kán kelt szultáni fermánnak a rendek elé terjesztett példánya	180
b) 1681. ápr. 18. Az athname szövege	181
c) 1681. ápr. 19. A fermánnak az a példánya, mely a császárnak megküldetett	184

	Lap
d) 1681. jún. 20. A szászok hitlevele	185
e) 1681. jún. 10. A törvények	187
LII. 1681. máj. 11. A kaposi értekezéslet irományai	193
LIII. 1681. jún. 19. Keczely András kapitihá jelentése	194
LIV. 1681. júl. 5—aug. 18. Tisztviselők által kiállított hitlevelek:	
a) 1681. júl. 5. Endes Miklós térítvénye	195
b) 1681. júl. 27. Várallyai András szamosújvári vice-porkoláb térítvénye	197
c) 1681. aug. 14. Eperjesi György térítvénye	199
LV. 1681. júl. 28—aug. 20. Előkészületek a hadjáratra:	
a) 1681. júl. 28. Bojér Zsigmond jelentése	200
b) 1681. júl. 30. A váradi pasa levele a fejedelemhez	201
c) 1681. aug. 8. A táborozásra vonatkozó hírek	202
d) 1681. aug. 10. A fejedelemasszony utasítása a tábori személyzet számára	203
e) 1681. aug. 20. A fejedelem rendelete, hogy távollétében is a posták gyorsan járjanak	212
LVI. 1681. aug. 31—szept. A lengyel hadak tervezett beütésére vonatkozó tárgyalások:	
a) 1681. aug. 31. Apafi levele a lengyel rendekhez	213
b) 1681. szept. Erre a levélre a lengyel király a következő választ küldötte	215
LVII. 1681. aug. 31—okt. 4. Apafi hadjáratára vonatkozó tudósítások és jelentések:	
a) 1681. aug. 31. Teleki levele a fejedelemasszonyhoz	216
b) 1681. szept. 4. Fráter István jelentése	218
c) 1681. szept. 5. Pólyik János jelentése	219
d) 1681. szept. 7. Teleki levele a fejedelemasszonyhoz	220
e) 1681. szept. 8. Teleki jelentése	221
f) 1681. szept. 10. Teleki jelentése a fejedelemasszonyhoz	222
g) 1681. szept. Teleki bizalmas értesítése a fejedelemasszonyhoz	224
h) 1681. szept. 23. Caprara levelezése a fejedelemmel:	
1. 1681. szept. 23. Apafi válasza Caprarának	224
2. 1681. szept. 4. Caprara levele, melyre a fejedelem fennebbi választ írt	225
i) 1681. szept. 23. A kállai parancsnok levele	226

	Lap
k) 1681. szept. 27. Daniel Mihály jelentése a fejedelemsasszonyhoz	226
l) 1681. szept. 30. Pólyik János jelentése	227
m) 1681. okt. 2. Pólyik János levele Naláczyhoz	228
n) 1681. okt. 2. Teleki Mihály jelentése	229
o) 1681. okt. 4. A francia követ üdvözli a fejedelemet a kállai diadal alkalmából	230
LVIII. 1681. szept. 14—okt. 31. A moldvai vajda a fejedelemhez leánya menyegzője alkalmából:	
a) 1681. szept. 14. A meghívó	230
b) 1681. okt. 31. Köszöni, hogy képviseltette magát a menyegzőn	231
LIX. 1681. okt. 24. Teleki levele Naláczy Istvánhoz	232
LX. 1681. nov. 4. Teleki a fejedelemsasszonyhoz	233
LXI. 1681. okt. 18—decz. 26. Portai tárgyalások:	
a) 1681. okt. 18. Maurocordatus levele a fejedelemhez	233
b) 1681. nov. 18. Székely László, Gyerőfi György és Mikó István portai követeknek adott utasítás	234
c) 1681. nov. 18. Apafi levele a nagyvezérhez	235
d) 1681. nov. 20. Gyulai Tamásnak s Medgyesi Sámuelnek a váradi basához küldött követeknek adott utasítás	240
e) 1681. decz. 6. Székely László jelentése a fejedelemasszonynak	240
f) 1681. decz. 6. Apafi követeinek Székely László, Gyerőfi György és Mikó Istvánnak jelentése a fejedelemhez	241
g) 1681. decz. 26. Tanácsurak votuma a porta által támasztott nehézségek ügyében	241
h) 1682. jan. 14. Székely László portai követ jelentése a fejedelemsasszonyhoz	244
i) 1682. febr. 2. Székely László portai követ jelentése a fejedelemsasszonynak	244
k) 1682. febr. 3. Gyerőfi György portai követ febr. 3-iki jelentése	245
LXII. 1682. jan. 10. A tanácsurak Theökölynek némely követelései ügyében	246
LXIII. 1682. jan. 17. Meghívó a február 17-iki országgyűlésre	247
LXIV. 1682. febr. 17—márcz. 14. A fogarasi országgyűlés törvényei s irományai:	
a) 1682. febr. 17. A törvények	248

	Lap
b) 1682. febr. 26. A rendek levele a portai követ- hez	260
c) 1682. márcz. 17. Gálfi Ferencznek a magyaror- szági bujdosók kapitihájának térítvénye ...	261
d) 1682. márcz. A fejedelem ajánló levele Gálfi szá- mára	262
LXV. 1682. febr. 23—márcz. 21. Jelentések a törökök és a bujdosók rablásairól:	
a) 1682. febr. 23. Serédi jelentése	263
b) 1682. márcz. 2. Serédy újabb jelentése	264
c) 1682. márcz. 8. Theököly Imre a fejedelemnek	265
d) 1682. márcz. 21. Serédy Benedek jelentése	266
LXVI. 1682. ápril 1. Teleki Mihály votuma portai ügyek- ben	267
LXVII. 1682. ápril 15—máj. 2. Portai jelentések:	
a) 1682. ápril 15. Nagy István jelentése a fejede- lemnek	267
b) 1682. ápril 18. A havasalföldi vajda a fejede- lemnek	268
c) 1682. ápril 21. Székely László a fejedelemnek ...	269
d) 1682. május 2. Székely és követársai együttes jelentése haza érkezésükről	270
LXVIII. 1682. ápril 25—május 2:	
a) 1682. ápril 25. A vármegyék postulatuma	271
b) 1682. ápril 25—május 2. A törvények	272
c) 1682. május 1. Portai költségvetés	274
LXIX. 1682. május 9. Mikes Kelemen jelentése a fejede- lemnek	274
LXX. 1682. május 10. A szebeni tanács felterjesztése a fejedelemhez szekerek és vonó-marhák szol- gáltatása ügyében	275
LXXI. 1682. május 12. Serédy Benedek jelentése	276
LXXII. 1682. május 13. Wesselényi Pál a fejedelemhez ...	277
LXXIII. 1682. május 19—júl. 5. Portai tárgyalások:	
a) 1682. május 19. A követek jelentése Bukurestből	278
b) 1682. május 22. Nagy István portai jelentése ...	279
c) 1682. május 31. Apaíi rendelete a portai köve- teknek	279
d) 1682. jún. 9. A követek konstantinápolyi jelen- tése	279
e) 1682. jún. 10. Maurocordatus levele a rendekhez	283
f) 1682. jún. 25. Nagy István jelentése	283
g) 1682. júl. 5. Szilvássy Bálint jelentése	285

	Lap
LXXIV. 1682. jún. 5. A fejedelem kiváltságlevele az oláh papok dézsmafizetési mentessége ügyében ...	286
LXXV. 1682. jún. 20. Fráter István huszti vicekapitány térítvénye	287
LXXVI. 1682. jún. 23—29. A fejedelem elrendeli a táborba szállást :	
a) 1682. jún. 23. A Hunyadmegyének szóló fejedelmi rendelet	289
b) 1682. jún. 29. A szászsoknak szóló felkelési rendelet	290
LXXVII. 1682. jún. 23. A brassai bíró a fejedelemnek híreket ír	291
LXXVIII. 1682. ápril 26—júl. 13. Az erdélyi oláh püspök elítéltetése :	
a) 1682. ápril 26. Vallatás Görög József kalugyer ellen	292
b) 1682. júl. 10. A szászsebesiek folyamodása az oláh püspök érdekében	294
c) 1682. júl. 12. Vallatás Acacius Josaphat vladika ellen	295
d) 1682. júl. Folyamodvány a vladika érdekében ...	302
e) 1682. júl. 13. Az ítélet	303
LXXIX. 1682. júl. 30. Serédy Benedek a fejedelemnek híreket ír	305
LXXX. 1682. aug. 1—4. A szamosújvár-németi országgyűlés :	
a) 1682. aug. 4. A törvénynek a fejedelem elé meg erősítés végett terjesztett példánya	305
b) 1682. aug. 1—4. A törvénynek a fejedelem által megerősített példánya	308
c) 1682. aug. 5. Útlevel a fejedelmi posták számára	309
LXXXI. 1682. aug. 18. Apafi a szolnoki bégnek : tudatja vele, hogy közeledik	310
LXXXII. 1682. aug. 30. Toldalagi János a fejedelemasszony nak a táborból értesítést küld	311
LXXXIII. 1682. szept. 2. A táborban levő rendek kötelezvénye, hogy a kölcsön felvett pénzt megtérítik	312
LXXXIV. 1682. okt. 12. A kapitliha portai jelentése	313
LXXXV. 1682. okt. 16. Meghívó a nov. 22-ki országgyűlésre	315
LXXXVI. 1682. okt. 29. Maurocordatus levele a fejedelemhez	316 .
LXXXVII. 1682. okt. 31. Kovács Sigmund a portára kapitliha nak küldetik :	
a) Az utasítás	317
b) A kapitliha hitlevele	322
LXXXVIII. 1682. nov. 24. Az aranybányákra vonatkozó intéz- kedések :	

	Lap
a) A fejedelem Baresay Istvánt a dézmaadó alól felmentí	323
b) Az abrudbányaikhoz intézett rendelet az aranymosás ügyében	324
c) A bányagazgatóhoz	325
LXXXIX. 1682. nov. 21—28. A fejevári országgyűlés törvényei s irományai:	
a) 1682. nov. 21. Megerősítés végett a fejedelem elé terjesztett példány	326
b) 1682. nov. 21. A fejedelmi megerősítéssel ellátott törvények	327
c) 1682. nov. 29. A portai adóhátralék összeszámítása	330
XC. 1682. nov. 25. A lengyel marsal Apatinak: ajánlja Bikyt	331
XCI. 1682. decz. 10.—1683. jan. 27.:	
a) 1682. decz. 10. Gyerőffy György jelentése	332
b) Nagy István kapitihá jelentése ugyan ez napról	333
c) 1682. decz. 13. Maurocordatus levele	334
d) 1682. decz. 23. Maurocordatus levele	334
e) 1682. decz. 25. Maurocordatus levele	335
f) 1682. decz. 26. Gyerőffy György főkövet jelentése	335
g) 1683. decz. 26. Kovács Zsigmond kapitihá jelentése	335
h) 1682. decz. 31—1683. jan. 27.:	
Szultáni fermán, mely elrendeli, hogy Apati 1683-ban táborban szálljon	336
Gyerőffy György 1683. jan. 5-iki jelentése	336
Kovács Zsigmond kapitihá 1683. jan. 27-ki jelentése	336

Függelék.

1681. aug. 21—1683. nov. 4. Apati magyarországi táborozásai:

I. Algyógyi Török Ferencz naplója	337
II. 1681. Miles Mátyás naplója	341

Pótlék

az Erd. Orsz. Eml. V—XII. köteteteihez.

I. Az erdélyi rendek 1603-iki homagiuma II. Rudolf császár számára:	
1. 1603. jan. 19. A rendek homagiuma	391
2. 1603. febr. Küküllőmegye homagiuma	397